АРХИВИТЕ ГОВОРЯТ

20

ИЗДАТЕЛ НА ПОРЕДИЦАТА
„АРХИВИТЕ ГОВОРЯТ“:

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Председател: **ПАНТО КОЛЕВ**

Издателски съвет:

ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ГЕОРГИ МАРКОВ,
ДОЙНО ДОЙНОВ, ЛЪЧЕЗАР СТОЯНОВ, ПЛАМЕН ЦВЕТКОВ,
СТЕФАН АНДРЕЕВ

Отговорен редактор: **ГАЛИНА ПИНДИКОВА**

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

СДРУЖЕНИЕ ЗА НАУЧНА ДЕЙНОСТ И СЪТРУДНИЧЕСТВО
В ХУМАНИТАРИСТИКАТА „КОЛЕГИУМ ГЕРМАНИЯ“

БЪЛГАРИЯ В ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Германски дипломатически документи

*Сборник документи
в два тома*

1913-1918 г.

СОФИЯ, 2002

Томът се публикува с финансовата подкрепа
*на **„Фесто Производство“ ЕООД – България**,*
спомоществувател на научните издания на Сдружението за научна
дейност и сътрудничество в хуманитаристиката
„Колегиум Германия“, София.

БЪЛГАРИЯ В ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Германски дипломатически документи

Том I

(1913-1915)

Научен редактор:
проф. д-р ист.н. Цветана ТОДОРОВА

Съставителство и превод:
Цветана Тодорова, Рада Стоянова, Антоанета Римпова, Евдокия Петрова, Сашка Жечева

Научен редактор
проф. д-р ист.н. Цветана ТОДОРОВА

Рецензент
проф. д-р ист.н. Георги МАРКОВ

© Главно управление на архивите при Министерския съвет на Република България, 2002

© Колегиум Германия, София, 2002

© Съставителство и превод: Цветана Тодорова, Рада Стоянова, Антоанета Римпова, Евдокия Петрова, Сашка Жечева, 2002

ISBN 954-9800-25-3

ПРЕДГОВОР

Двутомният документален сборник предоставя фундаментален масив от документи за българо-германските политически и икономически отношения през време на Първата световна война. Всеки том съдържа в превод на български език съществена част най-важни документи по темата, съхранявани в Политическия архив на германското имперско Външно министерство, Военния архив във Фрайбург и ред други архиви на имперски и кралски германски министерства и институции, в това число предимно стопански такива.

През изтеклите осем десетилетия след 1918 г. останаха документално неосветлени тъкмо съществените проблеми на трайните взаимодействия на държавно-политическите и икономическите интереси между Германия и България. Свързани с глобалния процес на модернизацията на българската икономика особен интерес представляват наред с другото проектите и практически подетата работа на водещите германски финансови и индустриални кръгове относно аграрното и индустриалното развитие на България. Това в рамките на програми, съобразени с природните дадености, с проучването и разкриването на подземните богатства на страната. Във връзка с програмите относно аграрния сектор на българската икономика вниманието е било насочено към различни региони на страната и предимно в басейните на Струма, Места и Марица. Документите разкриват също така положителния за българската модернизация смисъл и на сключените финансово-политически заемни, строителни и производствено-стопански договори и споразумения между двете страни.

По такъв начин чрез документите на двутомника се очертават взаимните интереси и възможностите за стопански целесъобразно свързване на българската икономика с германските индустриални фирми и то през време на война, както и в перспектива за двустранно икономическо сътрудничество. Като я документира, двутомникът обосновава реалността и общата изгода от двустранната заинтересованост и взаимозависимата обвързаност на геополитическите за Германия и икономическите за България интереси.

Българо-германските отношения се проектират при това съвсем не единствено двустранно.Те се разкриват във взаимодействие с интересите в региона *както на съюзните Австро-Унгария и Турция, така и на съседите на България и на великите държави от блока на Антантата.*

Включените в двутомника документи изцяло са невъвеждан досега в историческото изследване изворов материал за разработката на повдигнатите въпроси. Във фотокопия те се съхраняват в Научния архив на Института за история при Българската академия на науките и в Централния държавен архив/ Главно управление на архивите при Министерския съвет на Република България.

Съставянето, преводът на български език, коментарът и научната редакция на двутомния сборник се осъществява от 6-членен екип от историци и архивисти от Института за история и Главно управление на архивите в качеството им на членове на академичното Сдружение за научна дейност и сътрудничество в областта на хуманитаристиката „Колегиум Германия“ София[1].

• • •

Първата част на сборника „Опис-съдържание на документите“ предлага резюме на документацията за ориентиране интереса на читателя в третираните в тома събития и взаимоотношения от периода 1913–1915 г.

Не по-малко важната част „Показалец на личните имена“ идентифицира авторите и адресантите на документите и изобщо всички действащи личности в политиката и събитията в обществената и служебната им ангажираност през 1913–1915 г.

В частта „Бележки“ се посочват български архивни искови данни на донесените филмови копия на документи, които не фигурират в сборника, но по съдържание се отнасят до включените документи. Чрез тази информация се стига до допълнителна ценна документална материя в наличност тук в София, в Научния архив на Института по история и в Главно управление на архивите.

Материали, за които в частта „Бележки“ се посочва, че липсват в разполагаемите у нас филмови копия от оригиналната германска документация, трябва да се търсят в необработените засега от нас германски архивни фондове извън фонд България, респ. и на първо място фондовете за Турция, Гърция и Румъния. От значение би било проучването в германските архивохранилища и на фондовете за Австро-Унгария и Италия, като участници в Тройния съюз, за Сърбия, Русия, Англия, Франция.

---

[1] Том първи е обсъден в Главната редакционна комисия за извори в бившия Национален център за военна история при Министерството на отбраната, София, 1993 г.

Засега в Научния архив на Института по история е на разположение твърде дълъг филм със заснети от Университета в Калифорния документи на берлинското Външно министерство, AA, Abt. A, Balkankriege 1912–1913, Тъrkei (няколко серии). В този фонд се намира голямата поредица Türkei 203–6 шестдесет и шест тома, от които номерата 35 до 66 вкл. застъпват периода 1 юни 1913 до 1 май 1914 г. и се отнасят до териториалните проблеми между България и Турция. В същия филм фигурира цялостно и документацията на серия Türkei 207–7 (Bd. 1–4) от фонда „Балканска война“ за времето март 1913–май 1914, която разкрива работата на международната Парижка конференция за възлагане участието на бившите балкански съюзници в изплащането на турския държавен дълг, а от серия Türkei 203–8 застъпва проблемът за задълженията на балканските страни след края на Балканската война по висящите над тях капитулации.

В същия филм са включени турските серии: Türkei 159 № 3 и № 4, Turkei 161, които третират балканската турска политика на Германия 1913–1917 г. Към същата материя се отнася и филмираният тук фонд – AA, Abt. Aq Botschaft in Konstantinopel 135–1, Deutschland (Bd. 5 и 6), януари 1912–27.10.1918 г.).

Във филма от Калифорния има и малко сведения за развоя на отношенията между България и Русия (AA, Bulgarien 10), Russland (Bd. 17, юли 1908–31.12.1913) и между Гърция и Русия (AA, Abt. A, Griechenland 56; Russland 2, 1.06.1888–май 1919 г.).

Във филм на St. Antony's College имаме значителна поредица от документи за Гърция в политиката на Германия, като чисто гръцко-германски отношения, както и в аспекта им на германската политика към България (AA, Abt. A, Griecheland 50 № 1 sec. и следващите гръцки серии 51, 54, 55, 57, 61, 62, общо единадесет тома за периода юни 1913–1918/19 г.). В серия 66 от същата поредица са съхранени документи относно застъпения в тома кризисен проблем за егейските острови.

Във филма сред заснетите от St. Antony's College документи е включен фонд за Румъния (AA, Abt. A. Weltkrieg geh. 2071, Rumänien, Bd. 1–8, 7.12.1916–октомври 1918 г.). В него намираме малък брой кадри (шестнадесет), сигнирани: Mazedonien, януари 1918–август 1918.

Към имената в показалците (именен и географски) са посочени номерата на документите, в които те се споменават.

В съставените заглавия на документите са включени пълните имена на действащите лица с научни и служебни титли, също така принадлежащите на самия документ данни за място и дата на съставянето, номер, гриф за поверителност. По същество това е изключително ценна информация, която съставителите са установили и предлагат на изследователя, особено що се отна-

ся до разкриването на имената в пълнотата им, както и служебната и всяка друга функция на лицата, съотв. според настъпвалите промени в това отношение.

Подчертавания, скоби, многоточия и всякакви препинателни знаци в текста на документа принадлежат на оригинала. Наложилите се бележки на съставителите и редактора са поставени в квадратни скоби.

Не е допуснато каквото и да било съкращение или друго вмешателство в текста на документа. Не се изписват единствено обръщенията и подписите, след като заглавията към документите дават нужната информация за това.

В документите географските наименования са предадени така, както се срещат в оригиналните немски текстове, напр. Филипопол, Русчук, Систов, Константинопол, Петерсбург, Монастир и т. н. В авторовите текстове – увод, опис–съдържание и коментарни бележки са дадени съвременните наименования, а в географския показалец – успоредно и двете форми.

Личните имена и наименованията на учреждения, предприятия, дружества, фирми и др. институции също са предадени така, както са употребени в оригиналния текст, като в отделни случаи на изопачавания има пояснителни бележки.

Заслужава да се отбележи по-специално, че в оригиналните документи не се среща личното име на държавния подсекретар и по-късно държавен секретар на Външно министерство в Берлин – действителен легационен съветник д-р Цимерман. Съвременни автори – и германски, и български, го назовават Алберт. С такова име същият е представен в по-нови енциклопедии, като Encyclopedia Amerikana, също така в Meyers Grosses Universallexikon и пр. Германският държавник обаче, известен навремето повече и в политиката и в науката като Kolonialpolitiker, се казва Alfred Zimmermann.

Цветана Тодорова

ОПИС-СЪДЪРЖАНИЕ НА ДОКУМЕНТИТЕ

№	Вид на документа	Изпратено от – до	Дата	Съдържание
1	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	01.05.1913	Усилията на българското правителство да сключи външен държавен заем от 180–300 млн. фр. за материално-техническата подготовка на армията
2	инструкция	Берхтолд, Виена до Сьогиени, Берлин	02.05.1913	Германската и австро-унгарската стратегия на Балканите след приключването на Балканската война 1912/март 1913. Различия в отношението към отделните балкански държави, респ. към България.
3	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	02.05.1913	Българските партийнополитически кръгове за насоките на външната политика на страната.
4	телеграма	Лانкен, Лондон, до Външно м-во, Берлин	20.05.1913	Германия следи внимателно заемните отношения на българското правителство с Франция.
5	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	29.05.1913	Германският интерес относно тютюневото производство в Беломорска Тракия и усилията за предотвратяване на англо-американската конкуренция в износа на български тютюн.
6	писмо	Чиршки, Виена до Ягов, Берлин	20.06.1913	Относно австро-унгарската балканска политика: да се попречи на продължаването на балкански съюз под водачеството на Русия чрез съюз между България и Румъния и неговото присъединяване към Тройния съюз.
7	доклад	Берхтолд, Виена до Сьогиени, Берлин	01.07.1913	Италия подкрепя австро-унгарската балканска политика и по-специално отношението към България. Усилия за съгласуване на германско-италианско-австро-унгарските балкански стратегии. Конференция в Кил.
8	доклад	Кват, Атина до Бетман-Холвег, Берлин	09.07.1913	Води се Междусъюзническата война. Германия очаква поражение на България и териториални придобивки на Гърция и Румъния за сметка на България. Желае се сближение на Австро-Унгария с Гърция и Румъния и присъединяването на двете балкански държави към Тройния съюз.
9	доклад	Саксонският шарже д'афер, Берлин до Екщел, Дрезден	15.07.1913	Начертанията на германската външна политика с оглед на очаквания изход на Междусъюзническата война. Българският пълномощен министър Ив. Ст. Гешов сондира за интервенция на Германия в подкрепа на България. Отрицателно отношение на Берлин.
10	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	15.07.1913	От германска страна настоятелно се изисква преориентация в балканската политика на съюзника ѝ Австро-Унгария: изоставяне на България и поддръжка на сближение – съюз между Румъния и Гърция.
11	доклад	Саксонският шарже д'афер, Берлин до Екщел, Дрезден	22.07.1913	Турски войски преминават линията Енос – Мидия, настъпват към Одрин. Германия отбягва да се обяви против осакатяването на България от страна на Турция.
12	доклад	Саксонският шарже д'афер, Берлин до Екщел, Дрезден	28.07.1913	Подготовка за сключване на мир в Букурещ. Германия запазва благоразположение към Турция и Гърция. Съотношения в балканската политика на Англия, Русия, Австро-Унгария.
13	инструкция	Берхтолд, Виена до Сьогиени, Берлин	01.08.1913	Виена предлага наново на Берлин обсъждане и съгласуване на балканската политика, респ. гледните точки за решението на териториалните и държавно-национални проблеми. Виена се застъпва за българските интереси, за възможно запазване на разпорежданията на Лондонския мирен договор срещу зачитане на австро-унгарските стопански интереси.

14	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	06.08.1913	Новият български министър-председател В. Радославов снема подготвени от министъра на финансите Т. Теодоров заемно-финансови сделки с Франция за експлоатация на жп линия Солун – Дедеагач. Положението се е променило след Междусъюзническата война.
15	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	12.08.1913	Българската преса против Букурещкия мирен договор и надежди, че Великите сили ще го ревизират.
16	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	12.08.1913	Австро-унгарската дипломация се мъчи да наложи ревизия на Букурещкия мирен договор. Усилията да се спечели Русия за това. Германия е твърдо срещу виенската позиция.
17	доклад	Шимпф, Виена до Екщел, Дрезден	12.08.1913	Германия заедно с Румъния се противопоставя срещу всяка ревизия на Букурещкия мирен договор. Виена се бои за авторитета си на Балканите в случай на неуспех на каузата за ревизия.
18	доклад	Саксонският шарже д'афер, Берлин до Екщел, Дрезден	13.08.1913	Съпротивата на Германия срещу ревизия на Букурещкия договор съвпада с позицията на Лондон, Париж, Рим и Петербург. Натиск върху Виена да изостави подкрепата си за България. Берлин работи за изграждане от Румъния, Гърция и Турция противовес срещу България.
19	доклад	Герм. консул, Москва до Бетман-Холвег, Берлин	13.08.1913	Единодушно отрицателна преценка на руската преса за Букурещкия мир – фиаско за руската политика като цяло. Спасението – един нов балкански съюз, който би гарантирал статуквото на Балканите
20	доклад	Гризингер, Белград до Бетман-Холвег, Берлин.	15.08.1913	Сърбия желае приятелски отношения с Германия. Бурна благодарност за твърдата германска позиция против ревизия на Букурещкия мирен договор.
21	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	16.08.1913	Протест на македонските бежанци в България против Букурещкия мир. Молба за създаване от Македония на автономна провинция.
22	статия	В. „Райхспост", Виена (изрезка от Външно м-во, Берлин)	17.08.1913	Твърда позиция на Франция, Германия, Русия и Италия против ревизия на Букурещкия мир. Австро-Унгария против използването на насилие. Желание за налагане на ревизията само по дипломатически път.
23	нота	Гешов, Берлин до Външно м-во, Берлин	18.08.1913	Нарушаване на Лондонския договор от Турция. Българското правителство се обръща с молба към германското Външно министерство за предприемане на необходимите стъпки.
24	доклад	Пурталес, Петербург до Бетман-Холвег, Берлин	21.08.1913	Руската преса създава настроения срещу Германия заради подкрепата, която оказва на Турция по въпроса за Одрин.
25	статия	в. „Фосише цайтунг", Виена (изрезка, Външно м-во, Берлин)	22.08.1913	Приемане на делегация от Одрин във Външно министерство за връчване на меморандум с искане за оставяне на Одрин в пределите на Турция. „Топъл прием" от страна на Германия.
26	сведение	Ягов, Берлин до Вангенхайм, Цариград	23.08.1913	Окупиране на Кърджали от турски войски, възражения на българското правителство.
27	доклад	Флотов, Галтино до Бетман-Холвег, Берлин	23.08.1913	Италия изразява положително отношение към въпроса за непосредствено българско-турско споразумение за Одрин и линията Енос – Мидия, но се опасява от провал на преговорите. От германска страна се очаква, че Русия не би се противопоставила на българско-турско разбирателство.
28	телеграма	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	24.08.1913	Българското правителство се надява, че Великите сили ще положат усилия да принудят

				Турция да се изтегли оттатък линията Енос – Мидия.
29	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно м-во, Берлин	24.08.1913	Италия предлага на Турция посредничество за уреждане на българо-турските спорни въпроси, а от руска страна се счита, че са възможни отстъпки на Русия по въпроса за Одрин в полза на Турция. В Цариград преобладава мнението, че Турция вероятно ще запази Одрин.
30	телеграма	Белов, София до Външно м-во, Берлин	30.08.1913	Българското правителство се надява германското правителство да упражни натиск в Цариград в полза на България. С оглед на благоприятното към Тройния съюз отношение на българското правителство, Белов препоръчва застъпничество от страна на Германия.
31	телеграма	Флотов, Рим до Бетман-Холвег, Берлин	02.09.1913	Посещение в Рим на делегацията от Одрин за оставането на града в турските граници. Благосклонно отношение от германска страна за уреждане на отношенията между Турция и България, за което Италия е готова да посредничи.
32	доклад	Саксонският шарже д'афер, Берлин до Екщед, Дрезден	03.09.1913	Въпросът за Одрин се счита за решен. Нито една велика сила не се застъпва за връщането му на България. Опити на Германия да съветва Турция по повод предявяване от последната на значителни териториални претенции. Предстоящи опити на Германия да спечели Австро-Унгария за своята политика на Балканите – за съюз между Румъния и Гърция в противовес на България и панславизма.
33	доклад	Герм. посолство, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	03.09.1913	Виенската преса за отрицателните и положителните резултати от балканската криза за Австро-Унгария.
34	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно м-во, Берлин	06.09.1913	Турция се стреми към съюз с България като противовес срещу Гърция. При осъществяване на българо-турски съюз, необходимост от ревизиране на германската политика в Ориента.
35	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно м-во, Берлин	09.09.1913	Австро-унгарската дипломация в Цариград работи за осъществяването на българско-турски съюз, а Русия – срещу гръцко-турско сближение. Интересите на Сърбия са насочени към излаз през Албания на Адриатика или през Солун на Егейско море.
36	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	09.09.1913	Реакция на българската преса по повод решенията на правителството за непосредствени преговори с Турция. Неодобрение на позицията на отказ от посредничеството на някоя от великите сили.
37	доклад	Герм. посолство, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	10.09.1913	Предложение от турска страна за постъпки пред Великите сили за назначаване на международна комисия в присъединените към България територии поради „неспособност" на последната практически да ги окупира.
38	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	10.09.1913	Неодобрение от страна на българската преса за хода по преговорите в Цариград. Отстояване на българските териториални права в Източна Тракия.
39	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	17.09.1913	Органът на управляващата партия „Народни права" опровергава твърдението за сключване на отбранително-нападателен съюз с Турция. Подчертан стремежът от страна на България за мирно разбирателство.
40	доклад	Вангенхайм, Цариград до Бетман-Холвег, Берлин	17.09.1913	Протест на временното правителство на Западна Тракия в Гюмюрджина пред германския посланик срещу преминаването на въпросната територия към България.

41	телеграма	Белов, София до Външно м-во, Берлин	22.09.1913	Българското правителство възнамерява да започне окупация веднага след приключване на преговорите с Турция.
42	доклад	Масов, София до Военно м-во, Берлин	25.09.1913	Финансово състояние на България след края на войната. Подробна извадка от опис на българското Министерство на финансите. Страната е способна да преодолее отрицателните последици.
43	доклад	Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин	26.09.1913	Въпросът за българското отношение и това на македонските емигранти в България към Албания. Задоволство от превземането на Дебър от албанците, желание за по-нататъшно изтласкване на сърбите. Все още се храни надежда чрез промяна на албанската граница да се стигне до ревизия на Букурещкия договор.
44	доклад	Кюлман, Лондон до Бетман-Холвег, Берлин	10.10.1913	Английската политика за положението на Балканите. Запазване на европейския мир и руско-австро-унгарските отношения през призмата на панславизма.
45	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно м-во, Берлин	06.10.1913	Устни споразумения между България и Турция в случай на военен конфликт между Гърция и Турция.
46	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	08.10.1913	Отражение на Балканската война върху финансовото, стопанското и военното състояние на България. Не се констатират сериозни последици нито в стопанско, нито във военно отношение.
47	доклад	Луциус, Петербург до Бетман-Холвег, Берлин	08.10.1913	Изявление с антитурска насоченост на ген. Радко Димитриев, български пълномощен министър в Петербург, за отношенията на България с Турция, Гърция и Сърбия.
48	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	10.10.1913	Мероприятия на българското правителство за нормализиране на положението в страната след войната.
49	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	14.10. 1913	Опровержение на разпространяваните съобщения за подготвяна мобилизация в България. Фактически България се готви да влезе във владение на тракийските области. Заедно с това германският пълномощен министър смята, че страната отсега се подготвя да използва бъдещи възможности за решаване на въпроса за Македония.
50	доклад	Хинденбург, Рим до Бетман-Холвег, Берлин	14.10.1913	Изостряне на отношенията между Австро-Унгария и Италия във връзка с албанската им политика и отношението към Сърбия. Неблагоприятно отражение върху стабилността на Тройния съюз.
51	телеграма	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	17.10.1913	Предстоящо пътуване на българския министър на външните работи до Париж и Лондон.
52	циркуляр	Външно м-во, Берлин	19.10.1913	Германия подкрепя изискването на Австро-Унгария за изтегляне на сръбските войски от Албания.
53	телеграма	Луциус, Петербург до Външно м-во, Берлин	21.10.1913	Недоволство в Русия от ултимативната акция на Австро-Унгария срещу Сърбия. Подобно мнение поддържа и италианският шарже д'афер в Петербург.
54	телеграма	Валтер, Солун до Външно м-во, Берлин	24.10.1913	Българската армия влиза в Западна Тракия. Провизорното правителство се подчинява на българската власт.
55	доклад	Валтер, Солун до Бетман-Холвег. Берлин	25.10.1913	Провизорното автономно западнотракийско правителство се подчинява на българското правителство, след като се оказва, че не може да разчита на поддръжка от гръцка или от тур-

				ска страна. Цариград призовава населението в областта към спокойствие.
56	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	26.10.1913	Решение на българския Министерски съвет да сключи аванс 30 млн. фр. с австрийска банка при условие: задължение на България за военни поръчки в австрийски фабрики. Енергичен протест от френска страна по повод желанието на Военното министерство за поръчки от германски фабрики (*Круп* и *Ерхард*). Сондажи на българския министър на финансите в Париж за планирания от 1911/1912 г. държавен заем от 300 млн. фр.
57	телеграма	Луциус, Петербург до Външно м-во, Берлин	07.11.1913	Безпокойство в Русия от сведения за преговори между Турция и България и за засилена дейност на Австро-Унгария и Италия на Балканите.
58	доклад	Масов, София до Военно м-во, Берлин	08.11.1913	Нова програма на българското правителство за превъоръжаване на армията според Масов с военностратегически замисъл за нова война в Македония. Възможности за големите европейски оръжейни фирми за завоюване на българския пазар.
59	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	13.11.1913	Румъния се договаря с Гърция (Атински разговори), в случай на участие на България в турско-гръцка война, да се намеси против България.
60	доклад	Валдхаузен, Букурещ до Бетман-Холвег, Берлин	25.11.1913	Българският пълномощен министър С. Радев в Букурещ за положението в България и опровержение на редица сензационни съобщения за вина на цар Фердинанд за Втората балканска война, за сключване на военна конвенция с Австро-Унгария, за намерения на царя да абдикира.
61	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	28.11.1913	Виенската опозиционна преса разпространява слуха за абдикация на цар Фердинанд, за да създаде трудности на австро-унгарското правителство в политиката му в Ориента, преценява германският пълномощен министър Михаелес. Това, заедно с русофилските вестници в София, е от полза за руската политика на Балканите и България.
62	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	28.11.1913	Остро обвинение срещу Русия в статия на цар Фердинанд в „Райхспост" във връзка с публикуването на българо-сръбския договор, насочен срещу Австро-Унгария. Становище на австро-унгарското Министерство на външните работи, че не съществува основание за промяна на виенската политика към България.
63	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	29.11.1913	Начеват се напълно делови преговори между българския министър на финансите и Дисконто-гезелшафт за отдаване във връзка с търсения от България заем на строежа на жп линии в страната и главно на свързването на Пловдив с Порто Лагос, вкл. и разширяването на едноименното пристанище на Бяло море. Изключителният финансов, икономически и политически интерес на Германия от сделката, предложена от Дисконто-гезелшафт предвид последиците от нея против надмощието на френския финансов капитал на Балканите.
64	доклад	Гризингер, Белград до Бетман-Холвег, Берлин	02.12.1913	Сръбското Министерство на външните работи по повод отхвърляне от българска страна на руския арбитраж по въпроса за сръбско-българската граница.
65	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	09.12.1913	Опити на френския посланик във Виена в разговори с пълномощните министри на Гърция и

				Сърбия да внуши изграждането на един общобалкански съюз, насочен и срещу Австро-Унгария. Особено желателно е Сърбия да се разбере колкото е възможно по-скоро с България по отношение на Македония.
66	дебати	Райхстага	10-11.12.1913	Интереси на Германия в балканския конфликт и задачите на политиката й. Равносметка на резултатите от кризата на Балканите. Анализ на политиката на Германия на Балканите през изминалия период. Нови перспективи.
67	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	22.12.1913	Усилия на Русия за възстановяване на дипломатическите отношения между България и Сърбия.
68	телеграма	Флотов, Рим до Външно м-во, Берлин	24.12.1913	Интересите на Италия в Мала Азия, заради които й е нужно участието в Тройния съюз и подкрепата на Германия и Австро-Унгария.
69	доклад	Зевин, Берлин до шефа на Търговско-политическия отдел на Външно м-во, Берлин	06.01.1914	Необходимостта за Германия от увеличаване износа на промишлени стоки и преди всичко от запазване на доставките за военни и транспортни цели за балканските страни.
70	доклад	Мутиус, Пера до Бетман-Холвег, Берлин	12.01.1914	Песимистични изявления на българския пълномощен министър Тошев за положението на Балканите.
71	доклад	Военно м-во, Рим до Полио, Берлин	17.01.1914	Сведения за план за съюз между България и Турция и за обявяване автономията на Македония през следващата пролет като начало на съвместна акция срещу Сърбия и Гърция.
72	писмо	Флайшер, Висбаден до Бетман-Холвег, Берлин	20.01.1914	Германската търговия и индустрия за създаване на евентуална зона за свободна търговия между Черно море и Адриатика.
73	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	24.01.1914	Военни приготовления в България. Вероятност за тайни преговори между България и Турция, насочени срещу Гърция.
74	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	31.01.1914	Сведения за евентуална готовност на Румъния да допусне съвместни военни действия на България и Турция срещу Гърция, ако обаче като последица от това България не би получила прекалено голямо териториално разширение
75	телеграма	Кват, Атина до Външно м-во, Берлин	01.02.1914	Слухове за сключен българо-турски военен договор.
76	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	05.02.1914	Провеждайки политика на запазване на спокойствие и неутралитет на правителството, България преговаря с Турция и същевременно търси сближение с Румъния. Позиции на правителството и царя за евентуалното присъединяване на България към Тройния съюз.
77	доклад	Кват, Атина до Бетман-Холвег, Берлин	07.02.1914	Стремеж на Русия за сближение между Сърбия и България с оглед създаване на противовес срещу Румъния и клонящата към Тройния съюз Гърция. възможно отстъпване на Щип и Кочани на България.
78	телеграма	Валдхаузен, Букурещ до Външно м-во, Берлин	12.02.1914	Заинтересованост на Румъния, Сърбия и Гърция от запазване равновесието на Балканите в рамките на Букурещкия мир и против споразумение между България и Турция. Обмяна на мнение между външните министри на Сърбия, Гърция и Румъния в Букурещ.
79	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	15.02.1914	В Цариград се подготвя план за реокупация на Западна Тракия в противовес на евентуално съединение между Сърбия и Черна гора и сръбско-български съюз под патронажа на Русия. Граф Берхтолд е резервиран към турска окупация на Западна Тракия.

80	доклад	Вангенхайм, Пера до Бетман-Холвег, Берлин	02.03.1914	Според Вангенхайм, Турция няма интерес от промяна на отношенията на Балканите и не планира окупирането на Западна Тракия.
81	писмо	Фрьолих, Дюселдорф до Външно м-во, Берлин	03.03.1914	Германската машиностроителна индустрия възнамерява да изработи цялостна стратегия за експортната си политика и конкурентноспособността си на световния пазар.
82	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	23.03.1914	Преговорите за отпускане на държавен заем от Германия на България от изключителна важност за Тройния съюз по политически съображения – освобождаване на България от френското финансово надмощие в страната, от руското политическо влияние, възможност за сближение с Румъния, осигуряване на Австро-Унгария свободата на действие в Югоизток.
83	съобщение	в. „Дойче Цайтунг“ (изрезка от Външно м-во, Берлин)	30.03.1914	Становище против отпускане на германски заем на България, тъй като той ще се използва единствено за българските парични задължения, които са към френските банки.
84	доклад	Мелхиор, Хамбург	31.03.1914	Проучване на финансовото и политическото положение на България с оглед на преговорите относно германски заем за България, като се препоръчва отпускането на такъв.
85	статия	в. „Дойче Тагеснайтунг“ (изрезка от Външно м-во, Берлин)	01.04.1914	Аргументи срещу евентуално отпускане от Германия на заем на България.
86	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	01.04.1914	Изгледите на германската търговия в България и опасността от конкуренцията на австрийската и американската (САЩ) индустрия.
87	писмо	Цимерман, Берлин до Варбург, Хамбург	02.04.1914	Финансови затруднения за Германия за отпускане на заем на България, тъй като Румъния в близко бъдеще също ще се нуждае от пари.
88	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	03.04.1914	Българското правителство настоява за отпускане на германски заем предвид предложение от английско-френски синдикат към България за заем без политическа гаранция.
89	доклад	Държ. секретар на Импер. хазна, Берлин до Ягов, Берлин	03.04.1914	Ако се отпусне германски заем на България срещу монопол върху износа на суров тютюн, то ще се улесни снабдяването на германската цигарена индустрия и ще се отстрани опасността от конкуренцията на английско-американския тютюнев тръст в България.
90	телеграма	Цимерман, Берлин до Михаелес, София	06.04.1914	Германия ще прояви отзивчивост по въпроса за отпускането на заем, ако България предаде монопола върху покупко-продажбата на суров тютюн за износ на германски консорциум.
91	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	06.04.1914	Австро-Унгария предлага на германската страна да изчака с признаването на новото териториално деление на Балканите от страна на Великите сили, подписали Берлинския договор.
92	писмо с приложение	Флотов, Рим до Бетман-Холвег, Берлин	07.04.1914	Становище на Италия по въпросите за признаването от силите, подписали Берлинския договор, на териториалните придобивки на балканските държави, премахването на капитулациите и гаранциите за малцинствата.
93	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно министерство, Берлин	10.04.1914	Българският пълномощен министър за необходимостта да се сключи българо-румънски-турски съюз под егидата на Тройния съюз като единствена възможност за спасението на България от влиянието на Русия.
94	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	13.04.1914	Готовност на България срещу отпускане на заем от Дисконто-гезелшафт да предостави на германски консорциум строежа на жп линия Хасково – Порто Лагос и на пристанището в

				Порто Лагос и да поеме обещание при евентуално въвеждане на чужд монопол върху тютюна, той да бъде предоставен първо на Германия за пет години. Положителната оценка на Михаелес за такава сделка.
95	писмо	Дойче банк, Берлин до Външно м-во, Берлин	23.04.1914	Аргументи на Дойче банк да не участва в държавен заем на България, а в случай на сключване на такъв, искане България да поеме задължение да участва в изплащането на турския държавен дълг, респ. турските заемни задължения по строителството на Багдадската железопътна линия.
96	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	24.04.1914	Българското правителство не приема новото предложение на парижката банка „Перие и Ко" за отпускане на заем с гаранция на Русия и очаква отговор по въпроса за заем от Германия, от което зависи неговото оставане на власт и запазването на династията.
97	писмо	Круп фон Болен, Есен до Ягов, Берлин	25.04.1914	Фирмата на Фр. Круп настоява да се сключи заем с България. Предимствата за германската военна индустрия от тази сделка.
98	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно м-во, Берлин	04.05.1914	Опити на Русия да повлияе на България относно вземане на заем от Франция. Сведения за стремежи на Русия и Италия да се подготви сръбско-българско сближение.
99	писмо	Вангенхайм, Пера до Ягов, Берлин	07.05.1914	Съобразно становището в Берлин, Вангенхайм полага усилия за сближение между Турция и Гърция. Мнението на посланика за руската политика на Балканите и изгодата на Германия от румънско-българско-турски съюз.
100	писмо	Гвинер и Хелферих, Берлин до Външно м-во, Берлин	15.05.1914	След като Дисконто-гезелшафт отхвърля идеята за оформяне на заема за България като международен, Дойче банк окончателно отказва да участва в него.
101	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	15.05.1914	Българското правителство осигурява „трайни стопански предимства" за Германия срещу отпускане на търсения заем. Михаелес препоръчва договореното да бъде прието спешно от Берлин.
102	писмо	Външно м-во, Берлин	16.05.1914	Претенции на Виена за равноправно участие на австрийските банки с германските в сделката за заема за България.
103	писмо	Варбург, Хамбург до Цимермин, Берлин	23.05.1914	Настоява се за възможно най-бързо сключване на българския заем с оглед на бъдещата полза от него в политическо отношение.
104	доклад	Лихновски, Лондон до Бетман-Холвег, Берлин	28.05.1914	Стремеж на Русия да осуети отпускането на заем от Германия на България и да подтикне Франция да предложи по-добри заемни условия.
105	писмо	Соломонсон, Берлин до Цимерман, Берлин	30.05.1914	Условията за заема от Дисконто-гезелшафт са договорени, насрочени са преговорите с българския финансов министър в Берлин.
106	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	16.06.1914	Резултатите от преговора за заем в Берлин и причините за прекъсването им. Поведението на руския и френския представител в София във връзка с това.
107	писмо	Соломонсон, Берлин до Външно м-во, Берлин	29.06.1914	Дисконто-гезелшафт оттегля от София офертата си за заема, вследствие на атентата срещу австрийския престолонаследник в Сараево.
108	писмо	Соломонсон, Берлин до Външно м-во, Берлин	30.06.1914	Дисконто-гезелшафт подновява преговорите с България за отпускане на заем.
109	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	01.07.1914	Разместванията на гръцки и сръбски военни части към българската и албанската граница. В България не са взети специални мерки.

110	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	05.07.1914	Австрия е силно обезпокоена от отказа на цар Фердинанд да приеме условията на заема и моли германското правителство да се намеси с оглед важното политическо значение на сделката.
111	телеграма	Цимерман, Берлин до Михаелес, София	06.07.1914	Инструкция до Михаелес да се присъедини към евентуални постъпки на австро-унгарския пълномощен министър за присъединяване на България към Тройния съюз.
112	телеграма	Цимерман, Берлин до германския шарже д'афер в Букурещ	09.07.1914	Австро-Унгария не възнамерява да предприема постъпки за присъединяването на България към Тройния съюз поради съобразяване с Румъния като съюзник, на чиято помощ може да се разчита в случай на конфликт.
113	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	12.07.1914	Подписани са официално четири договора между България и Дисконто-гезелшафт за германския заем, който осигурява много изгодни стопански и политически предимства за Германия. Действия от руска и френска страна за осуетяване приемането на договорите от Народното събрание.
114	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	13.07.1914	Движение на военни части в Сърбия и Гърция. Предстоящи реформи в българската армия, целящи увеличаването на числеността ѝ и укрепването ѝ.
115	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	14.07.1914	Груб опит от руска и френска страна да се осуети предстоящото приемане на законопроекта за германския заем от Народното събрание.
116	доклад	Михвелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	16.07.1914	Гласуване закона за германския заем от мнозинството на Народното събрание, въпреки безредиците, предизвикани от опозицията.
117	статия	в. „Берлинер Тагесблат“ (изрезка от Външно м-во, Берлин)	16.07.1914	Подробности по финансовата сделка за отпускането на заем от Дисконто-гезелшафт за България.
118	телеграма	Вангенхайм, Терапия до Външно м-во, Берлин	16.07.1914	Турция поддържа идеята за българско-румънски-турски съюз като вторично образувание към Тройния съюз. Отношения между Турция и Гърция във връзка с островите.
119	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	20.07.1914	Неуспешен опит от руска страна да се осуети санкционирането от цар Фердинанд на проектозакона за договорите за заем от Дисконто-гезелшафт.
120	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	25.07.1914	След отпускане на заема от Дисконто-гезелшафт българското правителство е консолидирано и ще се ориентира към присъединяване към Тройния съюз.
121	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	30.07.1914	Намаляване на симпатиите в България към Русия и засилване интереса и въодушевлението на българите към Австро-Унгария и Германия.
122	инструкция	Ягов, Берлин до Михаелес, София	30.07.1914	Германия настоява за сближение между България и Румъния с оглед последната да има свобода на действие на север в случай на нужда. Михаелес се натоварва да изиска декларация от българското правителство, „ако конфликтът Австро-Унгария – Сърбия не може да се локализира, България да заеме приятелска позиция спрямо Румъния.“
123	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	31.07.1914	Готовност на България да се откаже от претенциите си за Добруджа, ако Румъния не възпрепятства аспирациите ѝ към Македония.
124	телеграма	Ягов, Берлин до Михаелес, София	01.08.1914	Германия настоява пред Виена за „незабавно споразумение“ с България във връзка със заплахата от европейски конфликт.

125	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	02.08.1914	Войната срещу Сърбия обявена. Условията на България за присъединяването ѝ към Тройния съюз.
126	телеграма	Валдхаузен, Синая до Външно м-во, Берлин	03.08.1914	Предложение от Русия към България и Сърбия да действат заедно с нея, като за това ще бъдат обезщетени съответно с Македония и Босна и Херцеговина.
127	телеграма	Басевиц, Атина до Външно м-во, Берлин	03.08.1914	Гърция възнамерява да остане неутрална и да се намеси само ако България започне действия.
128	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	04.08.1914	Австро-Унгария приема условията на България за присъединяване към Тройния съюз и съгласува действията си по този въпрос с Германия. Тарновски в София очаква инструкции относно текста на „окончателния договор."
129	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	04.08.1914	Михаелес предлага в текста на съюзния договор да се включи клауза за активни задължения на България срещу Сърбия.
130	телеграма	Вангенхайм, Терапия до Външно м-во, Берлин	04.08.1914	Турция настоява за незабавно сключване на съюзен договор с България и чак след това германската ескадра да навлезе в Дарданелите.
131	телеграма	Кват, Атина до Външно м-во, Берлин	05.08.1914	Опити на Германия да спечели Гърция за Тройния съюз; изявления на Венизелос, че ако България влезе във войната, Гърция ще настъпи срещу нея.
132	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	05.08.1914	Австро-Унгария е готова да сключи съюзен договор с България без в него да е включен член за активните задължения на българската страна.
133	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	06.08.1914	На българското правителство е връчен германският проект за съюзен договор, включващ дългосрочен отказ на България от Добруджа. България инструктира пълномощния си министър в Цариград да сключи съюз с Турция.
134	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	06.08.1914	България желае, след като сключи съюз с Турция, защитата на българския и турския Черноморски бряг да се поеме от турския флот поради опасения от вражески действия на Русия срещу Бургас и Варна.
135	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	06.08.1914	Австро-Унгария подкрепя изцяло Германия относно сключването на съюзен договор с България. Концепция на граф Форгач за ролята на България във войната. Русия оказва натиск върху цар Фердинанд за отклоняване на България от присъединяване към Тройния съюз.
136	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	06.08.1914	Настояване от страна на Австро-Унгария за незабавно сключване на съюзен договор и влизане на България във войната. Трудности за политиката на Радославов, който иска веднага да пристъпи към мобилизация.
137	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	07.08.1914	Намерение на Румъния за запазване на неутралитет и твърдо придържане към Букурещкия мирен договор. Вероятност Турция да иска за турско-българския съюз отстъпването на Западна Тракия от България.
138	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.08.1914	В проекта за съюзен договор между България и Германия е приет член за активните задължения на България. Внесен е закон в Народното събрание за обявяване на военно положение.
139	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	09.08.1914	Австро-Унгария счита за мъчно осъществим германския вариант за съвместни действия на България, Турция и Румъния срещу Русия и настоява за бързи действия на България срещу Сър-

140	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	10.08.1914	Германия препоръчва на България споразумение с Гърция. Отношенията на България с Турция и Румъния. Очаква се обявяването на военно положение в страната.
141	телеграма	Голц, София до Външно м-во, Берлин	10.08.1914	Предстояща мобилизация на две български дивизии. Използването на българската армия ще зависи от изясняване на отношенията с Турция.
142	телеграма	Ягов, Берлин до Михаелес, София	11.08.1914	Германия спешно настоява за бързо споразумение на България с Турция и незабавни активни действия срещу Сърбия.
143	записка	Австро-унгарското посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	11.08.1914	Австро-Унгария настоява в рамките на заемните договори с Дисконто-гезелшафт за австрийска и германска финансова подкрепа на България за военни цели.
144	телеграма	Валдхаузен, Букурещ до Външно м-во, Берлин	11.08.1914	Инициатива на Румъния за сближение с България без възражения срещу българско навлизане в Македония.
145	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	12.08.1914	Гърция ще нападне България при българско настъпление в Македония. Възможности за по-лесно споразумение между България и Турция, ако отпадне съобразяването с Гърция.
146	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	12.08.1914	В отговор на опитите на Русия да привлече България за своята кауза, българското правителство се позовава на обявения по-рано от България неутралитет.
147	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	12.08.1914	Издадена забрана от българската правителство за износа на основни хранителни и други стоки.
148	телеграма	Вангенхайм, Терапия до Външно м-во, Берлин	13.08.1914	България изчаква нещата да се решат на театъра на военните действия и протака преговорите с Турция. Готовност на Турция за настъпление срещу Русия, щом България навлезе в Сърбия и като бъде подсигурена чрез съюз с Гърция.
149	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	14.08.1914	Българското правителство разрешава преминаването през българска територия на муниции за Турция.
150	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	14.08.1914	Промени и проблеми с подписването на проекта за съюзен договор между България и Германия.
151	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	14.08.1914	Австро-Унгария настоява пред българското правителство за бързо подписване на съюзните договори. Причините за изчакване от страна на България.
152	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	15.08.1914	Гърция би участвала в нов балкански съюз заедно с България само ако е присъединена и Сърбия.
153	телеграма	Вангехайм, Терапия до Външно м-во, Берлин	15.08.1914	Проект на съюзен договор между Турция, България и Румъния и положително отношение на Вангенхайм и Палавичини към тази инициатива
154	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	16.08.1914	Искания на цар Фердинанд за промени относно Македония в проекта за съюзен договор между България и Германия.
155	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.08.1914	С оглед улесняване сключването на съюзен договор между България и Турция, от турска страна се предлага Германия и Австро-Унгария да поемат гаранции срещу румънско нападение на България.
156	записка	Австро-унгарско посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	22.08.1914	Уверения от българска страна, че веднага след уреждане на отношенията с Румъния, България ще подпише съюзен договор с Германия и Австро-Унгария и ще започне незабавно военни действия срещу Сърбия.

157	записка	Австро-унгарско посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	24.08.1914	Австро-Унгария одобрява план за уреждане на отношенията между България и Румъния и настоява за активна намеса на България във войната. Румъния отклонява подписването на формален съюзен договор с България.
158	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	25.08.1914	Румъния ще запази благосклонен неутралитет и ще даде свобода на действие на България, ако последната се грижи за запазване на спокойствието в българските области, граничещи с Добруджа.
159	телеграма	Ягов, Кобленц до Външно м-во, Берлин	27.08.1914	Ягов включва допълнителна алинея в проекта за съюзен договор между България и Германия, с която се гарантира военното сътрудничество на България. До шест дни София трябва да вземе решение.
160	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	28.08.1914	България изчаква с намесата си във войната поради австро-унгарско поражение в Сърбия и колебливата позиция на Румъния.
161	писмо	Цимерман, Берлин до Фалкенхайм, Плес	28.08.1914	Аргументи за необходимостта от политическа гледна точка Военното министерство да прояви отзивчивост към желанието на България за набавяне на военни материали от Германия. Нужно е „най-голямо съобразяване" с желанията на България заради зависимия от нея свободен транзит на войници и военни материали за германските бойни кораби в Дарданелите, а отчасти и за турската армия и флот.
162	телеграма	Валдхаузен, Синая до Външно м-во, Берлин	29.08.1914	Телеграма до цар Фердинанд от румънския крал и инструкции до румънския пълномощен министър в София във връзка с исканото от България гарантиране на благосклонен неутралитет от Румъния. Настоява се за писмена декларация от българското правителство за стриктно съблюдаване на Букурещкия мирен договор.
163	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	31.08.1914	Акции на български комити за предотвратяване преминаването на френски транспорти от Солун за Сърбия.
164	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	02.09.1914	Готовност на Австро-Унгария да удовлетвори молбата на българското правителство за финансова помощ.
165	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	02.09.1914	Българското правителство иска финансова подкрепа с оглед на предстоящата мобилизация и за война срещу Сърбия.
166	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	02.09.1914	България няма да допусне неутралитетът ѝ да бъде нарушен от руски войски в случай на война между Турция и Русия.
167	телеграма	Валдхаузен, Синая до Външно м-во, Берлин	06.09.1914	Братиану възразява срещу отказа на Радославов да направи писмена декларация за съблюдаване на Букурещкия мир. Отказва да приеме министър Тончев в Букурещ.
168	телеграма	Ягов, Люксембург до Външно м-во, Берлин	07.09.1914	Германия ще настоява пред Австро-Унгария да бъде предупредена устно, че съюзният договор ще се счита за невалиден, ако България не започне навреме активни действия, ефективни за целите на Тройния съюз.
169	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	21.09.1914	България ще навлезе в Добруджа, ако Румъния започне вражески действия срещу Австро-Унгария. Румъния възпрепятства транзита на военни транспорти за Турция.
170	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	26.09.1914	България отказва на Русия разрешение за транспортиране на облекла и хранителни стоки през Варна за Сърбия.
171	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	28.09.1914	Частична мобилизация в България заради Македония.

172	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	02.10.1914	Българският пълномощен министър в Букурещ ще бъде инструктиран отново да заяви, че ако Румъния нападне Австро-Унгария, България ще навлезе в Добруджа.
173	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.10.1914	България протака преговорите за съюзен договор с Германия поради нежеланието на българското правителство да поеме задължение за активни действия срещу Сърбия.
174	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.10.1914	Българското правителство е отхвърлило английското предложение за финансова подкрепа срещу гарантирането на благосклонен неутралитет.
175	писмо	Тончев, София до Цимерман, Берлин	14.10.1914	Политика на България на благосклонен неутралитет към Германия и Австро-Унгария и предстоящи военни действия от българска страна в полза на Тройния съюз, за което са необходими средства. Молба Дисконто-гезелшафт да даде аванс на България без включване на неприемливи условия.
176	доклад	Чиршки, Виена до Бетман-Холвег, Берлин	16.10.1914	Преговори между българското правителство и австрийската спедиторска фирма *Шенкер* за закупуване на кораб от Дунавското параходно дружество с оглед транспортирането на муниции до България.
177	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	17.10.1914	Опити от страна на Румъния, както и на Франция и Англия за спечелване на българския министър на войната за активно присъединяване на България към Антантата.
178	доклад	Манделбаум, Берлин до Розенберг, Берлин	21.10.1914	Посещението в Берлин на делегация от български депутати и публицисти като успех за германската политика.
179	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	22.10.1914	Жестокото третиране на българското население от сръбските власти в Македония и настроенията на официалните и опозиционните български кръгове за започване на действия срещу Сърбия. Жестокости срещу българското население и в Южна Македония от страна на Гърция.
180	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	27.10.1914	Опити на Русия да подтикне Сърбия към доброволни териториални отстъпки на България с цел присъединяване на България към Съглашението.
181	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	30.10.1914	Сведения за споразумение между Румъния и Гърция срещу България.
182	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	01.11.1914	Михаелес изказва мнение, докато не е влязла във войната, България да получи само малък аванс в рамките на сключения заем с Дисконто-гезелшафт, защото в противен случай тя ще остане неутрална и ще изразходва парите за невоенни цели.
183	телеграма	Бусше, Букурещ до Външно м-во, Берлин	07.11.1914	Англия действа в България за присъединяването ѝ към Съглашението.
184	телеграма	Михаелес, София, до Външно м-во, Берлин	07.11.1914	Опити на Русия да убеди България да се присъедини към нея и да започне действия против Турция срещу обещание да ѝ гарантира райони от Македония и границата Енос – Мидия.
185	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	07.11.1914	Румъния заема по-неприятелска позиция спрямо България.
186	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	12.11.1914	Австро-Унгария трябва да окупира североизточния ъгъл на Сърбия с оглед улесняване на военните транспорти за България.
187	телеграма	Бусше, Букурещ до Външно м-во, Берлин	14.11.1914	Франция продължава да работи за възстановяване на Балканския съюз.
188	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.11.1914	Опити на Англия да повлияе на България за присъединяване към Съглашението. Обещават

				ѝ се Сръбска Македония до Вардар, линията Енос – Мидия и финансова подкрепа.
189	телеграма	Ягов, Върховната главна квартира в Плес до Външно м-во, Берлин	22.11.1914	Започване на войната от страна на България срещу Сърбия е от решаващо значение за балканския въпрос в положителен аспект за Германия и Австро-Унгария.
190	телеграма	Ягов, Берлин до Върховната главна квартира, Плес	22.11.1914	Натиск в София и от страна на Турция за започване от България на война срещу Сърбия. Ягов съзнава, че са нужни австрийски успехи в Сърбия, за да бъде подтикната България да влезе във войната.
191	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	23.11.1914	Българският национален комитет настоява да се издаде заповед за настъплението на българската армия в Македония.
192	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	24.11.1914	Продължава натискът от Германия и Австро-Унгария за влизане на България във войната. Опасенията на България в такъв случай от действия на Румъния в тил.
193	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	25.11.1914	Силите на Съглашението връчват вербална нота на българския министър-председател: срещу стриктно спазване на неутралитет към Румъния, Гърция и Сърбия, на България се осигуряват „важни" териториални придобивки. По-големи придобивки България ще получи, ако започне военни действия срещу Турция и Австро-Унгария.
194	телеграма	Кват, Атина до Външно м-во, Берлин	07.12.1914	За шансовете Гърция да започне военни действия срещу България.
195	доклад	Мах, София до в. „Кьолнише цайтунг", чрез Външно м-во, Берлин	10.12.1914	Нота на представителите на страните от Антантата до българското правителство за запазване на неутралитет на България спрямо Гърция. Действия на Русия за влияние върху общественото мнение. Чака се отговор от Германия за незабавна транзакция по договора за заема (финансиране на военната подготовка на България).
196	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	14.12.1914	Уклончиви отговори на цар Фердинанд за активно участие на България във войната при аудиенция на генерал фелдмаршал фон дер Голц при него.
197	телеграма	Вангенхайм, Цариград до Външно м-во, Берлин	15.12.1914	Нежеланието на българския цар и румънския крал да участват във войната. Важността за установяването на свободен път между България и Австро-Унгария през Сърбия и развитието на военните действия на австрийската армия във връзка с това.
198	доклад	Голц, Цариград до Цимерман, Берлин	17.12.1914	Твърда позиция на Радославов и Савов за влизане във войната на страната на Тройния съюз. Колебанията на царя, който продължава да държи за неутралитета на България.
199	доклад	Мах, София до в. „Кьолнише цайтунг", чрез Външно м-во, Берлин	20.12.1914	Военни доставки за България и Турция. Въпросът за заема. Предложения на България за присъединяване към Антантата и към Тройния съюз.
200	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	25.12.1914	Австрийското правителство е съгласно да даде на България писмени гаранции за териториални придобивки, ако това се запази в тайна.
201	доклад	Бусше, Букурещ до Бетман-Холвег, Берлин	01.01.1915	Разговор със С. Радев относно липсата на изгледи за българо-сръбско споразумение и неоснователни слухове за споразумение между България и Румъния.
202	доклад	Н-кът на Информационния отдел на герм. Ген. щаб до Върховна главна квартира, Плес	05.01.1915	Военното и политическото положение на балканските страни към 1 януари 1915 г. Взетите марки досега значително улесняват мобилизацията в България. Въоръжението на българс-

				ката армия обаче е все още непълно. Продължава спазването на неутралитета. Намеса във войната само след убеденост в окончателната победа на Тройния съюз. Същото важи и за Румъния, за да се присъедини към Тройния съюз. Турция е изградила укрепителни съоръжения на границата с България, мобилизирала е запасни набори в Македония. Южна Албания окупирана и управлявана от Гърция. Валона завладяна от Италия.
203	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	05.01.1915	Министър-председателят Радославов получава писмена декларация от Германия и Австро-Унгария с гаранции за териториално разширение на България след войната за сметка на Сърбия.
204	доклад	Розелиус, Берлин до Външно м-во, Берлин	07.01.1915	За да бъде въвлечена България в акция, препоръчва се да се предприеме германско настъпление срещу Сърбия. В подготвяната военна конвенция с България да се включи участие на германски войски в подкрепа на българската армия във войната срещу Сърбия и да се осигурят хранителни доставки от България за Германия.
205	писмо	Калески, Берлин до Щокхамер, Берлин	07.01.1915	Моли, каменните въглища, които копае ръководеното от него Минно металургично дружество „Балкан" в България, да се извозват от български войници.
206	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	07.01.1915	Съобщението за германската офанзива срещу Сърбия прието с удовлетворение в България и при първите успехи тя сигурно ще влезе във войната.
207	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	15.01.1915	Информация за германското Военно министерство относно състава, въоръжението и разположението на българския флот.
208	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	25.01.1915	Усилия от английска страна, непосредствено пред царя, да се отклони България от Тройния съюз, като се изтъкват бойните успехи и военно-материалната обезпеченост на съглашенските сили. Призовава се България да „помогне" на Антантата при подготвяното форсиране на Дарданелите.
209	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	05.02.1915	По сведение на Хилми паша във Виена, Генадиев е бил посъветван в Рим от барон Мачино да се разбере с Италия. България обаче съзнавала задачата си да създаде мост между Централните сили и Турция.
210	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	07.02.1915	Строеж на землени съоръжения във Варненския залив и обзавеждането им с оръдия, което говори, че българското правителство очаква разрив с Русия.
211	директива	Ягов, Берлин до Фалкенхайн, Плес	11.03.1915	България ще се присъедини във войната на страната на Централните сили веднага щом пътят през Сърбия е свободен. Успехите или загубите на австрийската и германската армия имат силно влияние в България, вкл. и по въпроса за военна конвенция между нея и Турция.
212	директива	Цимерман, Берлин до Мах, София	12.03.1915	Акцията на страните от Антантата в Дарданелите може да бъде успешна само ако се включат сухопътни войски и интересът в това отношение е към България. Проект за нов текст на декларация на Централните сили за териториалните граници на България срещу нейния неутралитет. България ще може да окупира територии на свой риск и отговорност след приключване на войната.

213	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	17.03.1915	Според Михаелес и германският военен аташе, на българското сътрудничество може да се разчита само при германска и австро-унгарска акция срещу Сърбия и подсигуряване на България срещу румънско нападение. По въпроса ще бъдат сондирани Радославов и Фичев. Македонските чети засега няма да се използват.
214	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.03.1915	Изявление на Радославов по повод запитване на руското правителство, може ли то да използва бургаското пристанище за товарене на въглища или вода, когато Русия започне акция срещу Босфора. Отговорът е: България съблюдава неутралитет.
215	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	21.03.1915	Голц и Фичев разработват военните детайли на действията на България срещу Сърбия.
216	телеграма	Михаелес, София, до Външно м-во, Берлин	22.03.1915	Изплащането на втората половина на „военния" заем ще стане едва след провеждане на мобилизация за обща акция с Централните сили срещу Сърбия.
217	телеграма	Тройтлер, Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	28.03.1915	Съобщава текста на телеграма от Фалкенхайн до фон Лайпциг, в която му нарежда да замине незабавно за София и да убеди цар Фердинанд, че от интерес на България е да се включи от самото начало в действията срещу Сърбия заедно с Германия и Австрия. В противен случай трудно ще се прокарат желанията на България относно Македония и границата на Морава.
218	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	28.03.1915	По отношение границата на Морава, Германия няма опасения, тъй като досега България говори само за област от етнографски интерес, а именно Македония.
219	телеграма	Тройтлер, Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	29.03.1915	Предава допълнителна информация от Фалкенхайн до фон Лайпциг във връзка с възложените му преговори в София. Предвижда се съвместно германско-австрийско-българско нападение срещу Сърбия. При успех българите „ще получат възможност да вземат от Македония толкова, колкото се смята за правилно".
220	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	30.03.1915	Държавният секретар Ягов, очаквайки военна намеса на България срещу Сърбия, склаия да изплати на България първата вноска от „военния" заем преди влизането на България във войната, за да не настройва царя и българското правителство срещу Германия,ако още се изчаква.
221	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	30.03.1915	Протест на Тройната антанта поради пропускането на военни транспорти за Турция през България и заплаха за скъсване на дипломатическите отношения с нея по този повод. Цар Фердинанд протака решението за акция срещу Сърбия.
222	директива	Ягов, Берлин до Тройтлер, Плес	01.04.1915	Необходимо е военното и политическото обвързване на България с Германия да става едновременно. Очаква се докладът на фон Лайпциг, който е с мисия при цар Фердинанд. Договорът с България е готов, но българското правителство се бави с подписването.
223	телеграма	Тройтлер, Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	02.04.1915	Генерал фон дер Голц се надява да убеди Турция два турски армейски корпуса под българско командване да вземат участие в евентуална акция срещу Сърбия
224	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.04.1915	Среща на фон Лайпциг с цар Фердинанд, принц Борис и Радославов, на която той е по-

				лучил принципно съгласие за действия срещу Сърбия. Продължават да се изчакват успехи на Германия и Австро-Унгария срещу Сърбия. Обсъдени са военни подробности при евентуално навлизане на България във войната.
225	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	09.04.1915	Предава телеграма от фон Лайпциг за разговора му с ген. Фичев относно подробности около евентуалните военни действия на България при влизане във войната.
226	доклад	Лайпциг, Пера до Външно м-во, Берлин	13.04.1915	Подробен доклад за мисията на Лайпциг в София от 30 март до 9 април 1915 г. Срещите и дискусиите с цар Фердинанд и с политици.
227	телеграма	Бетман-Холвег, Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	19.04.1915	С генерал Конрад е уговорен оперативният план на действията срещу Сърбия. Генералът повдига пред австрийското правителство въпроса и то да представи в София предложение за съдействие от страна на България във войната. Като срок на действията се предвижда втората половина на май.
228	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	21.04.1915	Подновено предложение на английския военен аташе в София пред Фичев България да се присъедини във войната на страната на Антантата.
229	информация	Външно м-во, Берлин до Герм. легация, София	22.04.1915	За отражението в английската преса на поведението на отделните балкански държави и особено на интереса на Англия към поведението на България.
230	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	02.05.1915	За разговор на австро-унгарския пълномощен министър в София граф Тарновски с Радославов, който е благоразположен към Централните сили и в последно време не е искал териториални гаранции за неутралитета на България.
231	телеграма	Бусше, Букурещ до Външно м-во, Берлин	02.05.1915	Савов се страхува да не се разбере за отпуснатите му 200 000 франка за пропагандни цели. Той уверява, че българското офицерство ще върви като един с Германия.
232	доклад	Михаелес, София до Бетмин-Холвег, Берлин	09.05.1915	България иска от Германия декларация, с която да ѝ гарантира желаното териториално разширение – Сръбска Македония (Вардарска Македония), райони от Гърция и Румъния при запазване на благосклонен неутралитет. Коментар на Михаелес за условията и обстоятелствата за териториалните придобивки на България. Две приложения.
233	телеграма	Тройтлер, Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	13.05.1915	Началникът на Генералния щаб иска от българското правителство да изпрати един висш офицер във Върховната главна квартира в Плес за сключване на военна конвенция.
234	директива	Ягов, Берлин до Чиршки, Виена	14.05.1915	Българските искания за териториално разширение и готовността на Германия да ги удовлетвори. Разработване на note explicative (обяснителна записка) от германска страна за тези искания и германските гаранции за тях. Обяснителната записка да се връчи в София при подписване на декларацията на министър-председателя Радославов за българските придобивки.
235	директива	Бетман-Холвег, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	17.05.1915	Акция срещу Сърбия с поддръжката на България би могла да осигури германските позиции на Балканите, да въздържи Румъния от нападение и да допринесе за оставането на Турция във войната. От значение за положението на Балканите ще е разгромяването на „изневерилата" на Тройния съюз Италия, преди всичко спиране на успешното италианско настъпление на австрийска територия.

236	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	17.05.1915	Упълномощава се германският пълномощен министър в София, съвместно с австрийския пълномощен министър да даде на българското правителство желаната от него декларация за териториално разширение. Допълнителни уточнявания на note explicative и инструкции по отделните точки на декларацията. Неофициални обещания на Ягов пред Точков.
237	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.05.1915	Желанието на цар Фердинанд първо да проучи декларацията на Германия за гаранциите относно териториалното разширение на България преди изпращането на български офицер във Върховната главна квартира.
238	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	19.05.1915	Тарновски, като „компетентен" в случая, ще бъде инструктиран в декларацията – обяснителна записка да обещае при необходимост и спорната зона в Македония за България.
239	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	20.05.1915	Да се каже на Точков, че е настъпил крайният момент да се упражни натиск върху правителството за военни действия на България срещу Сърбия, предвид опасността от разбирателство между Сърбия и Австро-Унгария, заради сръбско-италианските противоречия за Адриатика.
240	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	20.05.1915	На 20 май следобед Тарновски е получил директива от Виена и двамата са връчили на Радославов с note explicative декларация с гаранции за териториалното разширяване на България. Наново се пристъпва към преговори за съюзен договор и военно коопериране на двете Централни сили и България.
241	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	23.05.1915	Подробно информира за дадените на министър-председателя устни обещания на 20 май сутринта и за официално връчените на българското правителство на същия ден следобед документи относно гаранции за териториални придобивки на България при запазване на неутралитет. Водени разговори и направени уточнения. Приложени: декларация, note explicative и мемоар за спорната зона в Македония.
242	телеграма	Фалкенхайн, Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	23.05.1915	Да се обясни на българското правителство необходимостта от военни действия на българската армия в гърба на сръбската армия при настъплението на германските войски в Сърбия.
243	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	24.05.1915	План на Буриан за отбранително-нападателен съюз между България и Турция на базата на отстъпването на левия бряг на Марица на българите.
244	директива	Цимерман, Берлин до Михаелес, София	24.05.1915	Акцията срещу Сърбия временно трябва да се изостави поради отказ на България да обещае съдействие. Михаелес получава пари за пропаганда и подкупи в България. Посредници и министри склонни към подкупи. Инструкция: при нужда да се обещае на България и спорната зона срещу благосклонния ѝ неутралитет.
245	телеграма	Върховна главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	26.05.1915	Фалкенхайн съобщава в София за започналото съсредоточаване на германски войски срещу Сърбия. Необходимо е да се уговори между Германия и България датата на военните действия срещу Сърбия. Две седмици преди това да избухнат размирици в Македония. Да започне мобилизация, без да се казва срещу кого ще се воюва.

246	доклад	Мах, София до в. „Кьолнише цайтунг", чрез Външно м-во, Берлин	26.05.1915	Подробен запис на водения с Радославов разговор за преговорите с Германия и условията на България за участието ѝ във войната.
247	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	26.05.1915	Подкрепя предложението на Мах за основаване на българско-германско дружество.
248	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	28.05.1915	Радославов с Тончев и Петков молят Германия незабавно да даде задоволителна гаранция за „безусловно предаване на Сръбска Македония на България" поради опасност от падане на правителството в София след влизане на Италия във войната на страната на Антантата.
249	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	29.05.1915	Предава с коментар донесение на Енгелхарт и Хенинг до Розелиус относно тайни преговори на Радославов с представители на Италия и на Англия.
250	доклад	Розелиус, Берлин до Външно м-во, Берлин	30.05.1915	Обширно изложение за политическото положение на България. Претенциите на България за териториално разширение в замяна на благосклонен неутралитет. Предложението на Антантата, предложенията на Германия. Становището на цар Фердинанд и на правителството.
251	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	01.06.1915	Притисната от събитията, Германия променя становището си по въпроса за спорната зона в Македония. Държавният секретар нарежда на Михаелес да съобщи на Радославов, че на България срещу благосклонен неутралитет се гарантира спорната и безспорната зона.
252	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	01.06.1915	Предал е на Петков 100 000 лв. за пропагандни цели и за основаване на вестник.
253	директива	Цимерман, Берлин до Михаелес, София	02.06.1915	Противно на изявление на Радославов пред Михаелес, Антантата е обещала на България Македония само частично, а за Кавала „благосклонно" ще се имат предвид българските желания.
254	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	02.06.1915	Буриан е съгласен да се изтегли note explicative, след като е станала известна поради недискретност, но условията на нотата относно спорната зона трябва да се поддържат, за да има стимул за българите. На тях могат да се дават големи обещания, но е желателно „да се гарантира само на думи".
255	телеграма	Хюман, Пера до Адмиралтейския щаб на марината, Берлин	02.06.1915	Съобщение на Фалкенхайн, че не може да се осигури влизане на България във войната на страната на Централните сили преди Австро-Унгария да е навлязла в Сърбия.
256	доклад	Вангенхайм, Пера до Външно м-во, Берлин	03.06.1915	Усложняване на хода на преговорите между България и Турция. Радославов е против домогванията на Антантата към България и желае победа на Германия и привличането на Румъния, след което България може да настъпи срещу Сърбия. Вангенхайм ще положи усилия преговорите да протичат гладко и да не се прекъсват.
257	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	03.06.1915	Българският пълномощен министър във Вашингтон пита как са действа в случай на мобилизация с оглед завръщането на многото българи, заселени в Америка. В София се въздържат да дадат разпореждане.
258	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	03.06.1915	Публикувано е комюнике на българското правителство за потвърждаване на досегашната политика на неутралитет. С това се подготвя отрицателният отговор на предложението на четворното съглашение.

259	доклад	Михаелес, София до Бетман-Холвег, Берлин	04.06.1915	Изпраща мемоар на Българския национален комитет, който му е връчен от неговия председател Фичев и се отнася до Македония – нейната история след Берлинския конгрес, потискането на българския елемент от сръбските и гръцките власти и се заключава, че докато тя се обедини с България ще остане завинаги един вулкан на постоянно напрежение. Приложение: мемоара.
260	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	04.06.1915	Буриан е готов да се откаже относно спорната зона като условие в note explicative, но е против да бъде писмено гарантирано на България придобиването на нови територии. По сведение на Тарновски, България не е сключвала и не възнамерява да сключи договор с Антантата.
261	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	05.06.1915	Обстоен доклад за разговори с Радославов, Тончев и Добрович относно неутралитета на България и евентуалното й включване в акция срещу Сърбия. От интерес на Германия е да се укрепи правителството на Радославов – Тончев. Изброява аргументите на опозицията за присъединяване на България към Антантата и предлага какво да направи от своя страна Германия, за да привлече България към себе си.
262	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	10.06.1915	Изказване на Буриан, че Австро-Унгария по принцип приема т. нар. „български план" за персонална уния с Албания.
263	доклад	Рантцау, Копенхаген до Външно м-во, Берлин	13.06.1915	Изявления в руската преса на бившия френски министър Рено след посещението му в София, Атина и Букурещ за външнополитическата ориентация на трите държави.
264	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	14.06.1915	Недоволство на Буриан от непостоянството на българската политика спрямо Турция. Несъгласувани териториални претенции на отделни политически дейци.
265	телеграма	Вангенхайм, Пера до Външно м-во, Берлин	15.06.1915	Българските претенции за линията Енос – Мидия, заплахата за Дарданелите и състоянието на българо-турските отношения.
266	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	16.06.1915	Състоянието на преговорите с Турция за „военно коопериране" и въпросът за транзитния превоз на муниции през Румъния и България.
267	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	17.06.1915	В случай, че идеята за персонална уния България–Албания се възприема от Австро-Унгария, от германска страна не би имало възражения. Комбинацията прилягала добре към балканската политика на Германия.
268	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	17.06.1915	Преразказва текста на нотата на българското правителство в отговор на предложенията на Антантата, която му показал Радославов. Руският посланик я определил като заобиколен отказ на предложението.
269	директива	Цимерман, Берлин до Вангенхайм, Пера	23.06.1915	Инструкции във връзка с преговорите между България и Турция. Българското правителство трябва едновременно със споразумението за получаване на територия да сключи договор с Турция и Централните сили за гарантиране транзита на муниции през България. Румъния също трябва „да бъде накарана" да открие транзитен път.
270	телеграма	Цимерман, Берлин до Бетман-Холвег, Плес	24.06.1915	По сведения от Михаелес България има готовност за действия срещу Сърбия, щом Германия започне акцията. Цимерман разглежда значението на акцията срещу Сърбия за цялостната балканска политика на Германия.

271	телеграма	Ягов, Плес до Външно м-во, Берлин	24.06.1915	Ягов съобщава декларация на Фалкенхайн по доклада на Цимерман (док. 270), за което трябва да се информира в София.
272	телеграма	Вангенхайм, Пера до Външно м-во, Берлин	26.06.1915	В мъчително водените преговори между България и Турция, от турска страна е заявено становище за склонността на Високата порта за териториални отстъпки на България само при незабавното й влизане във войната срещу Антантата.
273	телеграма	Хьош, София до Външно м-во, Берлин	26.06.1915	Несъгласие на българската страна за едновременно подписване на съюзни договори с Германия и Турция. Готовност на Радославов да съдейства за ускоряване на преговорите с Турция, гарантиране от негова страна на транспортите с муниции и отношението му към провеждане на акция на Германия срещу Сърбия – това ще настрои България на страната на Германия.
274	директива	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	27.06.1915	Необходимост от действия от германска страна за ускоряване подписването на спогодби с България и Румъния за транзитното преминаване на транспортите с муниции за Турция. Акцията срещу Сърбия – гаранция за неприсъединяването на България към Антантата и защитата на Турция срещу България.
275	телеграма	Хьош, София до Външно м-во, Берлин	29.06.1915	Жеков заминава за Цариград за водене на преговорите с Турция за решаване на териториалните въпроси. От германска страна се настоява пред Радославов, което и той желае, веднага след приключването им да започнат прекъснатите съюзнически преговори с Турция и Централните сили.
276	телеграма	Вангенхайм, Пера до Външно м-во, Берлин	30.06.1915	Водени разговори с Точков и Халил относно българо-турските преговори. България настоява да има цялото течение на Марица. Турция е готова за териториални отстъпки срещу строителството на железопътна линия Мандра – Мустафа паша.
277	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	01.07.1915	Инструкции за натиск върху България да окаже подкрепа на Турция с доставката на артилерия и муниции от собствените си наличности поради критичното положение на Дарданелите.
278	телеграма	Тройтлер, Позен до Външно м-во, Берлин	02.07.1915	Ген. Конрад е телеграфирал на ген. Фалкенхайн да се упражни натиск върху Турция „колкото се може по-бързо" да се споразумее с България, за да не се допусне преминаването на България към Антантата.
279	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	05.07.1915	Радославов е дал указание на българския пълномощен министър в Букурещ да предаде на румънското правителство декларация за пропускане през България на военни транспорти за Турция срещу задължението също така да се допусне транзит на вагони за Румъния.
280	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	06.07.1915	План за препращането през Пловдив и Одрин на боеприпаси за Турция.
281	доклад	Щанге, София до директора на Дисконто-гезелшафт, Берлин	24.07/07.08.1915	Отрицателно отношение на германския пълномощен министър Михаелес към исканията на българското правителство по заема.
282	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	10.07.1915	Предава текста на телеграма-отговор от цар Фердинанд до Бетман-Холвег относно усилията на България да уреди с Румъния въпроса за транзит на оръжие за Турция. По въпроса за транзита, германската страна упражнява натиск и върху българския цар.

283	телеграма	Тройтлер, замъка Плес до Външно м-во, Берлин	15.07.1915	Предава текста на писмо на ген. Конрад до ген. Фалкенхайн за мисия на проф. Щраус в София с цел сондажи за евентуално разбирателство между България и Сърбия. В австрийските военни среди се прокрадва мнение, че Буриан „все повече засилва недоверието на България“ към Централните сили.
284	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	16.07.1915	Предава телеграма на Фалкенхайн до Бетман-Холвег. Предлага България, Турция и Австро-Унгария, заедно с Германия, чрез ултиматум до Румъния насилствено да постигнат отварянето на път за транзит на муниции за Турция.
285	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	16.07.1915	Съотношението на силите на воюващите страни след влизането на Италия във войната на страната на Антантата. Въздействието на този факт върху хода на преговорите между България и Турция. Германия следва да изиска Цариград да проточи тези преговори, докато тя постигне по-големи победи над Русия. Тогава натискът върху България да се присъедини към Централните сили би успял.
286	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.07.1915	Михаелес препраща в Берлин доклад на Хоенлое, изпратен в София за пряк разговор с цар Фердинанд, за да го склони да се присъедини към Централните сили. Царят продължава да държи за неутралитет на България, но се съгласява с искането, наново поставено от Хоенлое, да се изпрати български офицер в Плес.
287	паметна бележка	Австро-унгарско посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	22.07.1915	За финансовите претенции на кабинета на Радославов по заемния договор с Дисконто-гезелшафт и условията на виенските банки. Посещение на Стоянов във Виена. Виенският банков консорциум не се наема да изпълни исканата от България опция по заема.
288	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	25.07.19152	Точков отново заминава за Цариград като трети делегат в преговорите с Турция, след като Радославов е връчил декларация на Михаелес за готовността на България за преговори за сключване на договор с Централните сили.
289	писмо	Фалкенхайн, Върховната главна квартира, Плес до Хьотцендорф, [Тешен]	27.07.1915	Предложението на Фалкенхайн до Конрад, състоящо се от пет точки, като основа за преговорите с полк. Ганчев, за сключване на военна конвенция с Германия, Австро-Унгария и Турция.
290	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	28.07.1915	Съобщава спешно на Михаелес текста на подписаното от Стоянов споразумение с банковия консорциум на Дисконто-гезелшафт за изплащането на първата опция на заема от 12 юли 1914 г. Срещу това споразумение Берлин очаква от българска страна „довеждането докрай на политическите преговори“ в Плес.
291	договор	България – банков консорциум, Берлин	31.07.1915	След упорито настояване от българска страна, Берлин емитира първата опция по заемния договор с Дисконто-гезелшафт от 12 юли 1914 г., т. е. България получава искания „военен заем“.
292	проектодоговор	Германия, Австро-Унгария и Турция, от една страна, и България, от друга [София]	не по-късно от 31.07.1915	Български текст за съюзнически политически договор на България с Централните сили.
293	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	01.08.1915	Най-после пред делегация на Македонския комитет цар Фердинанд заявява твърдо решение за присъединяване на България към Централните сили.
294	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	02.08.1915	Чрез Тройтлер ген. Фалкенхайн изпраща на Ягов за становище подготвения междувремен-

		до Ягов, Берлин		но в Плес проектодоговор – военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария.
295	директива	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	02.08.1915	Принципно съгласие на Ягов по проекта за военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария със забележка да отпадне т. 5, насочена срещу Румъния „поне докато започне акцията срещу Сърбия".
296	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	03.08.1915	Предава телеграма на Фалкенхайн до Бетман-Холвег за разговор с полк. Ганчев по военните и политическите въпроси. Военните въпроси не създават трудности, но по поставените шест политически искания Фалкенхайн моли за становище на райхсканцлера.
297	директива	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	04.08.1915	Дава одобряващо становище по представените от полк. Ганчев български искания. Смята за необходимо Виена да се изкаже по въпроса за граница на Унгария с България.
298	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	04.08.1915	Фалкенхайн и Ягов доуточняват германската позиция по съобразяването на българските искания с текста на подготвяния наново политически съюзен договор с България.
299	конвенция	Върховната главна квартира, Плес	05.08.1915	Завършеният проекто-текст на „Военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария", очаква се съгласието и подписа на трите страни.
300	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	06.08.1915	Одобряващо становище на Буриан по политическите искания на България. Той желае при военните преговори с България да бъде привлечен и един австрийски офицер.
301	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	06.08.1915	Предстоящ протест на гръцкото правителство по повод нова допълнителна нота на Антантата до България с обещания да й се даде Кавала и сръбските области, които й се падат по договора от 1912 г. (Лондонският мирен договор).
302	писмо	Хоенлое, Цариград до цар Фердинанд, София	07.08.1915	Подробно информира за българо-турските преговори, в които сътрудничи.
303	директива	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	08.08.1915	Ягов и Фалкенхайн продължават да доуточняват и дефинират германската позиция по българските политически искания.
304	договор	Берлин, Външно м-во	09.08.1915	Договор между Германското външно министерство и Дисконто-гезелшафт за упражняване първата опция на 5% български заем в злато, 1914 г.
305	директива	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	09.08.1915	Доуточняване на германската позиция по българските политически искания. Дефиниране на принципните постановки в първоначалния проект за съюзен договор от 1914 г., преговорите по който били прекъснати. Сега за Германия е много по-изгодно да се откаже от такъв съюзен договор и да държи България да започне военни действия „само на основата на военната конвенция". Ганчев обаче преговаря за политически съюз.
306	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	10.08.1915	Съобщава в резюме и коментира съдържанието на готовата военна конвенция. Уведомява Михаелес за замисъла на Берлин да накара България да влезе във войната на основа на военната конвенция. Нарежда на Михаелес да употреби всички средства за ускоряване на българско решение за действия срещу Сърбия.
307	телеграма	Хоенлое, Цариград до Външно м-во, Берлин	15.08.1915	Тюфекчиев е в Цариград за българо-турски преговори, с ново предложение на Радославов относно териториалните претенции на България – отказ от Лозенград.

308	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	16.08.1915	Радославов държи да се сключи политически съюзен договор с Германия. Михаелес се мъчи да докаже, че във военната конвенция вече са предвидени политически споразумения.
309	писмо	Енгелхард, София до Розенберг, Берлин	5/18.08.1915	Военният министър Фичев подава оставка в резултат от системна дейност на германски доверени лица, тъй като той „тайно“ работел против германските интереси. Очаква се да бъде заменен с ген. Жеков, настроен „изцяло приятелски“ към Германия.
310	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	20.08.1915	Ганчев заминава за германската Върховна главна квартира с пълномощия за подписване на военната конвенция.
311	телеграма	Бусше, Синая до Външно м-во, Берлин	21.08.1915	Предложенията на Антантата към България и възникналите във връзка с това затруднения за политическата линия на Радославов. Необходимо е Централните сили да започнат действия срещу Сърбия.
312	телеграма	Хоенлое, Цариград до Външно м-во, Берлин	21.08.1915	Приемане на българските предложения от Турция и необходимост от изпращането на оторизирани пълномощници от българската страна за сключване на договора. Военното и вътрешнополитическото положение налагат предприемането на съответни мерки от страна на Германия в ролята ѝ на съюзник на Турция.
313	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	22.08.1915	Моли за инструкции във връзка с българското искане за едновременно сключване на военната конвенция и съюзен договор.
314	проекто-договор	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Ягов, Берлин	22.08.1915	Връчване текста на проектодоговора за двустранен политически съюз с Германия, изработен от България.
315	телеграма	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	22.08.1915	Проектът на България за договор между България и Германия не е приемлив за германската страна. Берлин ще подготви друг проект.
316	директива	Ягов, Берлин до Михаелес, София	22.08.1915	Основните забележки на Германия по отделните искания на българите в техния вариант на проектодоговора между двете страни.
317	телеграма	Ягов, Берлин до херцог фон Мекленбург, Берлин	22.08.1915	Молба до херцога да замине със спешна задача за София.
318	телеграма	Хюман, Цариград до Адмиралт. щаб, Берлин	23.08.1915	Българският пълномощен министър в Цариград е упълномощен да подпише турско-българската конвенция. Приложен текстът на конвенцията под заглавие „Договор за съюз и приятелство“.
319	телеграма	Ягов, Берлин до Тройтлер, Плес	23.08.1915	Германските предложения за политически споразумения между България и Германия, които ще се подпишат едновременно с военната конвенция.
320	промемория	Ягов, Берлин до Външно м-во, Берлин	23.08.1915	Целите на договора за съюз между България и Германия, заинтересоваността както на германската, така и на българската страна. Въпросът с неутралитета на Румъния и Гърция. Промемория, съставена от Ягов.
321	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	24.08.1915	Желанието на България за включване във военната конвенция на гаранции от страна на Германия и Австро-Унгария за неутралитет на Румъния при български действия срещу Сърбия.
322	телеграма с приложен договор	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	24.08.1915	Проектодоговорът за съюз между Германия и България, одобрен от кайзер Вилхелм. Очаква се успешно прокарване на разпоредбите относно Дойран и Гевгели. Приложен текстът на проектодоговора, разработен от германската страна.

323	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	25.08.1915	Нежеланието на Австро-Унгария за сключването на съюзен договор между България и Централните сили.
324	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	25.08.1915	Изявление на ген. Фалкенхайн пред Ганчев за безсмислието на нови гаранции от страна на Германия за защитата на България срещу нападение от Румъния, нещо, което е гарантирано вече във военната конвенция.
325	телеграма	Ягов, Берлин до Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес	25.08.1915	Съгласието на Германия да гарантира на България запазването на неутралитет от страна на Румъния при задължаване и от българска страна да се гарантира неутралитет спрямо Гърция.
326	телеграма	Хоенлое, Цариград до Външно м-во, Берлин	26.08.1915	Неочаквани нови териториални претенции на България към Турция. Сключването на договора зависи от оттеглянето на тези искания. Действия на Германия в такава насока.
327	бележки	Австро-унгарско посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	27.08.1915	Становището на Буриан по германския проект за договор с България. Счита за едностранчиво задължението на Германия към България за гарантиране на политическа независимост и териториална цялост на България. Несъгласие с точката относно Албания. Иска разделяне на тайното приложение от съюзния договор.
328	бележки	Външно м-во, Берлин до австро-унгарското посолство, Берлин		Отговор на германското Външно министерство на бележките на Буриан по германския проект за договор с България и оформяне на съответните клаузи от договора.
329	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	28.08.1915	Принципно съгласие на Радославов за окупирането на Дойран и Гевгели от Гърция при гарантиране на неутралитет. Окончателен отговор след консултации с цар Фердинанд.
330	телеграма	Ягов, Берлин до Хоенлое, Цариград	28.08.1915	Съгласие за изпращането на барон фон Нойрат в София във връзка с турско-българските преговори. Мисията на херцог Мекленбург и на Розенберг във връзка с българо-германското споразумение.
331	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	29.08.1915	Михаелес връчва на Радославов германския проект за договор между България и Германия. На Външно министерство в Берлин се препоръчва приложението да се третира като самостоятелен таен договор.
332	инструкция	Ягов, Берлин до Михаелес, София	30.08.1915	Съгласен с приложението към договора да се третира като отделен таен договор. Исканията на Буриан за съответни ангажименти на България към Германия срещу поетите от германска и австро-унгарска страна задължения са трудно изпълними.
333	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	31.08.1915	Изразено желание от цар Фердинанд и Радославов за присъединяване на България към Централните сили и ускоряване преговорите между Германия и България.
334	доклад	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	31.08.1915	Розенберг обсъжда с Тончев условията за отпускане на отделните части от военния заем за България. Промени в исканията за неутралитета на Румъния и Гърция.
335	телеграма	Тройтлер, Плес до Външно м-во, Берлин	31.08.1915	Готовността на германската армия и други военни причини налагат, според Фалкенхайн, оказването на натиск върху цар Фердинанд и българското правителство за бързо сключване на договора между България и Германия. Несъгласен с искането за тилово прикритие срещу Румъния.
336	доклад	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	31.08.1915	Розенберг и Радославов обсъдили проектодоговорите между България, от една страна, и Австро-Унгария и Германия, от друга страна,

				и българо-турския договор. Становищата на двете страни – България и Германия.
337	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	31.08.1915	Молба на цар Фердинанд за въздействие от страна на Германия върху Австро-Унгария за бързо приемане на българските териториални искания.
338	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	01.09.1915	Становищата на сръбския и румънския военен аташе в Атина за необходимите германски военни части при евентуални действия срещу Цариград за възпиране на Сърбия и Румъния. Неутралитетът на Гърция гарантиран, ако Германия осигури пасивността на България спрямо Сърбия.
339	писмо	[Михаелес, София] до Цимерман, [Берлин]	01.09.1915	Мними сръбски предложения за предаването на цяла Македония на България. Съмнения на Радославов в сериозността и достоверността на предложенията.
340	бележка	Австро-унгарско посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	01.09.1915	Не са уведомени за новата декларация на българското правителство по отпускането на военния заем. Молба за съгласуване на нотата между германското и австро-унгарското правителство.
341	доклад	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	01.09.1915	Различията между германския и австро-унгарския проект за съюзен договор, необходимост от съгласието на Виена за включване на клауза за едновременното сключване на съюзните договори с военната конвенция, на което държи настоятелно българското правителство. Приложен текстът на австрийския вариант за съюзен договор с България.
342	телеграма	Щолберг, Виена до Външно м-во, Берлин	02.09.1915	Вероятно Буриан ще настоява за премахване на клаузата за едновременно сключване с българското правителство на съюзния договор с военната конвенция поради недоверие към България.
343	телеграма	Хюман, Цариград до Адмиралт., Берлин	02.09.1915	Нови български териториални претенции. Съгласие на Турция с тези искания.
344	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	02.09.1915	Тарновски е получил инструкции, съобразно които съдържанието на германския и австро-унгарския проект за съюзни договори с България съвпада почти напълно, с изключение на постановката за сепаративно подписване на мира след края на войната.
345	доклад с приложен договор	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	03.09.1915	Турско-българският договор е парафиран в София на 3 септември. От германска страна се желае възможно най-бързото сключване и на съюзните договори между България и Германия и Австро-Унгария, както и на военната конвенция. Буриан протака.
346	телеграма	Хюман, Цариград до Адмиралт. щаб, Берлин	04.09.1915	Варненското пристанище се поставя под военно управление. Прекратява се движението през българо-гръцката граница.
347	голяма дипломатическа пратка – договори и секретна преписка	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	06.09.1915 (пратката експедирана на 15.09)	На 6 септември се подписва в замъка Плес военната конвенция между Германия, Австро-Унгария и България, а в София – Договорът за приятелство и съюз между Германия и България и отделно Тайната спогодба между Германия и България. Виена не подписва съюзен договор със София. На 14 септември вечерта в София се извършва официалната размяна на подписаните грамоти на документите. Михаелес изпраща договорите, съобщение за конкретния план в рамките на военната конвенция за непосредствено нахлуване в Сърбия.

348	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	08.09.1915	Поздравителна телеграма от кайзер Вилхелм до цар Фердинанд по повод подписването на договорите между България и Германия.
349	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.09.1915	Българското правителство бърза със съставяне на предвидената от българо-турския договор смесена комисия за установяване на границата по левия бряг на Марица. Търси съдействието на Германия.
350	доклад	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	10.09.1915	Становището на германската и българската страна за изпълнение опциите по заема от 1914 г.; различия в пътищата за тяхното разрешаване в посока на финансово обвързване на България към Германия.
351	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	15.09.1915	Връчена нота на Радославов от представителите на Антантата с предложение за договор с България, за военен съюз срещу Турция при гарантиране след края на войната на безспорната зона за България.
352	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	15.09.1915	Указания до българския пълномощен министър в Берлин за преговорите по вноските от военния заем. Стоянов заминава за Берлин, за да помогне при уреждане на финансово-техническите въпроси.
353	писмо	Хелферих, Берлин до Външно м-во, Берлин	15.09.1915	Съгласие на шефа на имперската хазна за изпращането на военни доставки за България преди договаряне на начина за разплащането. Иска да знае, какво е договорено по въпроса при преговорите за военната конвенция.
354	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	16.09.1915	Затруднения във връзка с уреждане подробностите по военния заем. Забавянето на първата вноска ще се отрази върху мобилизацията на българската армия. Липса на указания за българския пълномощен министър.
355	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.09.1915	Аудиенция при цар Фердинанд на водачите на опозицията. Протестират срещу водената политика. Молба до Фалкенхайн от цар Фердинанд за ускоряване военната акция срещу Сърбия, което да въздейства в полза на военната мобилизация в България.
356	телеграма	Бирман, Цариград до Арним, София	18.09.1915	Българските военноморски пристанища Варна и Бургас се подготвят спешно за база на германските подводници
357	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	18.09.1915	Обявяване мобилизацията на българската армия зависи от изпращане първите части от военния заем.
358	телеграма	Чиршки, Виена до Външно м-во, Берлин	20.09.1915	Съгласие на австро-унгарското правителство да се включи във военния заем за България.
359	доклад	Тилово командване, Цариград до Адмиралт. щаб, Берлин	21.09.1915	Становището на Тюфекчиев за възможностите за договаряне на съвместни действия при воденето на войната по море и използването на Бургас, Варна и Дедеагач за съвместни операции с Германия.
360	писмо	Ерцбергер, Берлин до Имп. комисия по обезщетенията, Берлин	21.09.1915	Ходатайства за бързото уреждане на въпроса с конфискуваните зърнени храни на българския търговец на жито Йосиф Пинкас, което ще направи добро впечатление в България.
361	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	21.09.1915	Срещи на Леснер с цар Фердинанд. Царят трябва да бъде подкрепен в политиката му, за да скъса дипломатическите отношения със страните от Антантата.
362	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	23.09.1915	Подписан указ за мобилизацията на българската армия. Свикват се наборите от 1886 до 1913 г. вкл.

363	писмо	Адлер, Берлин до Бетман-Холвег, Берлин	23.09.1915	Сведения за фирмата „Маркус Пинкас & Ко" и молбата на фирмата за обезщетение. Липсват основания за такова, германският райхсканцлер да реши по какъв начин да се удовлетворят желанията на фирмата.
364	писмо	Външно м-во, Берлин до Имп. комисия по обезщетенията, Берлин	24.09.1915	Ходатайство от българското правителство за уреждане въпроса с обезщетението на фирма „Маркус Пинкас & Ко". Молбата да се подкрепи по политически причини.
365	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	25.09.1915	Отзвукът от мобилизацията в българската преса, настроенията сред офицерския корпус и обществеността.
366	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	25.09.1915	Изненадата в българските среди от гръцката мобилизация.
367	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	26.09.1915	Телеграма на цар Фердинанд до гръцкия крал за целите на българската мобилизация – не е насочена по никакъв начин срещу Гърция. Гръцкият пълномощен министър в София натоварен да поиска от българското правителство гаранции, че България няма да нападне Гърция.
368	писмо	Хелферих, Берлин до Външно м-во, Берлин	27.09.1915	Печалбите от заема за България се предават от Дисконто-гезелшафт в държавната хазна.
369	телеграма	Хюман, Цариград до Адмиралт. щаб, Берлин	28.09.1915	Уверения на цар Фердинанд до гръцкия крал, че българската мобилизация не е насочена срещу Гърция. Той желае запазване на приятелските отношения между двете държави.
370	доклад	Тийери, Караагач до Герм. посолство, Цариград	29.09.1915	Работата на турско-българската погранична комисия за определяне границата на р. Марица. Поведението на представителите на Германия, Австро-Унгария и Швеция в комисията.
371	писмо	Фалкенхайн, Зап. фронт до Хьотцендорф, [Тешен]	29.09.1915	От немска страна се прави всичко да се държи българското правителство на страната на Централните сили. Фалкенхайн очаква от Конрад предупреждение за опасности за отклонение на България.
372	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	04.10.1915	Дебаркиране на части на Антантата в Солун и тяхната внушителна численост. Дебаркирането възможно благодарение „мълчаливото съгласие" на Гърция.
373	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	04.10.1915	Отзвукът от правителствената и опозиционната гръцка преса от дебаркирането на войски на Антантата в Солун в нарушение неутралитета на Гърция.
374	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	05.10.1915	Ултиматум от дипломатическите представители на Антантата в София пред българското правителство да скъса дипломатическите отношения с Германия и Австро-Унгария. Отговорът на българското правителство вероятно ще бъде отрицателен.
375	писмо	Золф, Берлин до Розенберг, Берлин	06.10.1915	Създаване на германска Помощна комисия за Червения кръст в България с покана към Розенберг да се присъедини към комисията. Приложен текстът на апела на комисията към германското общество и задачите, които ще изпълнява комисията.
376	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	06.10.1915	Молба на българското Главно командване за изпращането на авиаторско отделение в Лом и Ксанти и два самолета за отбраната на София. Създаване на летателна команда в Ксанти.
377	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.10.1915	Холандският шарже д'афер натоварен да защитава интересите на поданиците на Антантата, намиращи се в България. Опасявайки се, че същият ще подпомага агентурните служби,

				Михаелес моли Външно министерство да издейства холандското правителство да назначи друг шарже д'афер в София.
378	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	08.10.1915	Отпътуване от София на персонала на легациите на Русия, Белгия, Англия и Франция.
379	доклад	Тийери, Караагач до герм. посолство, Цариград	09.10.1915	Дейността на комисията за определяне на турско-българската граница по р. Марица.
380	писмо	Фирма „Мец Баща и синове" до Външно м-во, Берлин	09.10.1915	Доклад за състоянието на производството на коприна в Турция, България и Унгария и износът им; възможности за използването им за интересите на Германия и Австро-Унгария.
381	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	14.10.1915	Нота на българското правителство за обявяване война на Сърбия, манифест на цар Фердинанд по този повод.
382	доклад	Кюлман, Хага до Бетман-Холвег, Берлин	14.10.1915	История на експлоатацията на медните находища в долината на р. Пек, известни като мини Бор. Обръща вниманието на Външно министерство върху тази мина.
383	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	15.10.1915	Поздравителна телеграма от кайзер Вилхелм II до цар Фердинанд за удостояването му с „железен кръст" – I и II степен по повод започналото сътрудничество между двете армии.
384	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	16.10.1915	Миниране на българското крайбрежие по Черно и Егейско море.
385	доклад	Айнзийдел, Берн до Бетман-Холвег, Берлин	16.10.1915	Включването на медните мини Бор в териториите на окупираните области и евентуалното им използване за нуждите на Райха.
386	доклад	Голц, София до Военно м-во, Берлин	17.10.1915	Разговор между румънския шарже д'афер в София Гуранеску и бившия военен министър ген. Фичев през септември. Опит на Гуранеску да спечели Фичев за каузата на присъединяването на България към Антантата. Действия в същата насока от френския и английския военен аташе, придружени с предложения за финансова помощ.
387	телеграма	Галвиц, Армейска Главна квартира до Военно м-во, Берлин	20.10.1915	Конфискуване на всички находища с полезни изкопаеми в окупираните от германските войски сръбски области в полза на Райха.
388	нота	Австро-унгарското посолство, Берлин до Външно м-во, Берлин	20.10.1915	Австро-унгарското правителство изпраща своята част от първите две вноски от българския заем и моли своевременно да бъде информирано за планираните споразумения между германското и българското правителство за осъществяването на бъдещите операции по изплащане на останалите вноски.
389	писмо	Арним, София до Акерман, Берлин	21.10.1915	Назначаването му за военноморски аташе в София и пристигане в България; първи впечатления от страната; необходимост от организиране на транспорта с муниции по Дунав за Турция; намеренията на Антантата; становището на ген. Жеков във връзка с бойните действия срещу неприятеля; разположение на българските войски в Южна Македония.
390	писмо	Арним, София до Акерман, Берлин	22.10.1915	Организация на товарните транспорти от Дунав за Турция на територията на България – основни слабости, състояние на телеграфните връзки.
391	телеграма	Арним, София до Тиловото командване, Цариград	25.10.1915	Получени сведения от румънското правителство за съгласието му да предаде задържаните на румънска територия стоки за България и Турция срещу същото от българска страна. Отговор от легацията в София за съгласието на българското правителство.

392	телеграма	Арним, София до Адмиралт. щаб, Берлин	26.10.1915	Железопътните линии, отпуснати от България на съюзниците за организиране на превозите на товарите за Турция.
393	доклад	Франо, Варна до Михаелес, София	28.10.1915	Бомбардировка на Варна от руската флота.
394	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	28.10.1915	Препредава текста на телеграми до българския цар и престолонаследника от кайзер Вилхелм II с поздравления по повод превземането на крепостта Зайчар от българската армия и удостояването на двамата царски синове, ген. Жеков и Радославов с отличието „Железен кръст" – II степен.
395	писмо	Хелферих, Берлин до Ягов, Берлин	30.10.1915	Становището на австро-унгарското правителство по въпроса за формата на втората опция на българския заем на Дисконто-гезелшафт и германската позиция по този въпрос. Свързването на опцията с предоставянето на жито и фураж на Германия от страна на Австро-Унгария и участието на монархията в отпускането на аванси за Турция и България.
396	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	01.11.1915	Обсъждане в София на евентуални отстъпки в областта на Битоля и Охрид в случай на съвместни действия с Гърция. Предложения от германска страна за компенсации на България в областта на Ибар и Топлица.
397	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	03.11.1915	Несъгласието на генерал Фалкенхайн за прекомерни териториални отстъпки за България – до Ибар и Топлица.
398	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	03.11.1915	Становището на гръцкия крал и генералния щаб за тежкото положение на Гърция в резултат на военните събития на Балканите и необходимата ѝ помощ от страна на Централните сили за изхранването и снабдяването ѝ с военни материали; условията за запазване на неутралитет. Становището на Мирбах по тези въпроси.
399	телеграма	Арним, София до Тиловото командване, Цариград	03.11.1915	Новата организация на товарните транспорти през Дунав за Турция.
400	доклад	Фирле, Варна до Бирман, Цариград	[11.1915]	Представя обстоен доклад за състоянието на българския флот – отдели, ръководство, персонал – офицери, кадети, инженери, екипажи, материално-техническо състояние на флота; оценка на наличното състояние на българския флот.
401	доклад	Шмит, Констанца до Кристлийб, Регенсбург	10.11.1915	Условията за организиране на корабоплаването и транспортите по Дунав и бъдещето на отделните пристанища с оглед на германските търговски и военностратегически интереси.
402	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	10.11.1915	Организиране среща между цар Фердинанд и кайзер Вилхелм II. Предложение на царя за среща в Ниш.
403	телеграма	Арним, София до Адмиралт. щаб, Берлин	11.11.1915	Военното положение и дислокацията на войските на Антантата в Солун. Никакви търкания с гръцките войски.
404	доклад	Арним, София до Тирпиц, Берлин	11.11.1915	Състоянието на складовете и противопожарните съоръжения и пристанището в Лом. Транспортните възможности в Русе, Свищов и Лом.
405	доклад	Мюлер, Букурещ до Адмиралт. щаб, Берлин	14.11.1915	Концентрация на руски военни части в Бесарабия и руски кораби по Долни Дунав. Намеренията на Русия.

406	доклад	Арним, София до Тирпиц, Берлин	14.11.1915	Доклад на Фирле относно плана на командата на българския флот за бъдещото му развитие и материално-техническото му състояние – лично становище.
407	телеграма	Арним, София до Адмиралт. щаб, Берлин	17.11.1915	Основни моменти в проекта за военна конвенция между България и Гърция, подготвян от ген. Фалкенхайн.
408	телеграма	Арним, София до Тилово командване, Цариград	18.11.1915	Възможностите за закупуване на хранителни продукти от България и директното им изнасяне за военните части в Турция.
409	доклад	Арним, София до Тирпиц, Берлин	18.11.1915	Условия за бързо дебаркиране на големи войскови части в пристанищата на Варна, Бургас и Дедеагач и вероятността от такива.
410	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	19.11.1915	Информация за генерал Жеков относно изпращане на германската 105-а пехотна дивизия за военни операции във Варна и Бургас. Организиране продоволствието на дивизията при придвижването ѝ до местоназначението.
411	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	19.11.1915	Получени информации от Петербург за интервенцията на Русия в Персия и за завземането на Тетово от сърбите с неговите възможни тежки последици за българските войски в Македония. Възможна намеса на Русия във войната на Балканите.
412	телеграма	Тройтлер, Върховната главна квартира, Плес до Външно м-во, Берлин	19.11.1915	Разговори на ген. Фалкенхайн с ген. Жеков и принц Борис. Недоволството на Фердинанд, че България не е окупирала Дойран и Гевгели и от действията на гръцкия крал. Недоволството на Тройтлер от самостоятелните действия на Масов и интригите му срещу Михаелес.
413	доклад	Арним, София до Адмиралт. щаб, Берлин	20.11.1915	Възможностите и пътищата за износ на хранителни продукти от България за германските войски в Турция.
414	споразумение	Външно м-во, Берлин и Дисконто-гезелшафт, Берлин	20.11.1915	Договореностите между двете страни, подписали споразумението, за условията по отпускане опцията за втората серия на българския заем.
415	доклад	Бетман-Холвег и Хелфердинг, Берлин до Военно м-во, Берлин	21.11.1915	Като шеф на имперската хазна държи за ограничаване на германските военни доставки за България само в рамките на средствата, необходими ѝ за похода срещу Сърбия поради затрудненията на Германия във връзка с войната.
416	договор	Външно м-во, Берлин	22.11.1915	Текстът на споразумението на Берлин и Виена със София за упражняване на втората опция по заема на Дисконто-гезелшафт.
417	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	24.11.1915	Масов съобщава за задоволството на ген. Жеков от срещата в Парачин и българо-гръцките отношения – необходимост от преговори между България и Гърция при посредничеството на Германия.
418	придружително писмо с доклад	Метерних, Цариград до Бетман-Холвег, Берлин	25.11.1915	Приложен заключителният доклад на турско-българската погранична комисия от 18 ноември за извършената работа от нея по определяне линията на турско-българската граница.
419	доклад	Мюлер, Букурещ до Холцендорф, Берлин	25.11.1915	Минирането на Дунав между Галац и Олтеница от Румъния и забрана от румънското правителство за влизане на чужди военни кораби в румънски води.
420	телеграма	Хюман, Цариград до Адмиралт. щаб, Берлин	26.11.1915	Становищата на отделните страни от Антантата за мерките срещу Гърция. Състоянието на българо-турските отношения. Германия се стреми да отклони Турция от проблемите за териториалните придобивки на Балканите, респ. за отстъпките към България, да не се допусне разрив с Гърция, а и с България. С

				оглед на военните цели на Германия, по-важно е да се изтласкат от Ирак англичаните, отколкото участието на турски военни части в балканските операции.
421	телеграма	Мирбах, Атина до Външно м-во, Берлин	27.11.1915	Антантата нарушава гръцкия неутралитет. Исканията към гръцкото правителство и отговорът на последното.
422	телеграма	Арним, София до Тиловото командване, Цариград	29.11.1915	Молба на ген. Жостов за удължаване службата на Фирлє в българските военноморски сили. Арним подкрепя българското искане.
423	телеграма	Фалкенхайн, Върховната главна квартира, Плес до Тиловото командване, Цариград	29.11.1915	Сведенията за изтегляне на военните части на Антантата от Солун непотвърдени. Вероятност от изпращане на нови 200 000 души. Характер на румънските военни мерки.
424	доклад	Арним, София до спец. командване на имп. флота, Цариград	03.12.1915	Сдържаност на българските власти за продаване на големи количества хранителни продукти – свинска мас, сирене, сланина – на германската страна и уреждане въпроса за пряк износ на храни от България за германските части в Турция.
425	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	04.12.1915	Загрижеността на цар Фердинанд от положението на крал Константин. Последиците от блокадата и обстрела на гръцкото крайбрежие от флотата на Антантата. Становището му относно възможността от активно участие на Гърция на страната на съюзниците.
426	телеграма	Арним, София до Тиловото командване, Цариград	07.12.1915	Съгласие на българското правителство да отпусне необходимите храни и материали на Специалния отряд и за Германския флот и разрешение от централните германски служби за директното им изнасяне от България за частите в Турция. Цени на продуктите.
427	телеграма	Арним, София до Адмиралт. щаб, Берлин	08.12.1915	Вероятност от ориентиране на Гърция срещу Германия. Необходимост от създаване на условия за постигане на военно споразумение между Гърция и България и затрудненията, свързани с този въпрос.
428	писмо	Герм. военноморски аташе, Хага до Акерман, Берлин	13.12.1915	Загриженост на Антантата да не отблъсне Гърция и Румъния. Близкоизточните интереси на Англия и Франция и Македонският фронт. Причини да не се отказват от Солун.
429	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	15.12.1915	Разговори на цар Фердинанд и Радославов с ген. Жеков – постигане съгласие по въпроса за даденото на Гърция обещание относно Дойран и Гевгели и отстраняването на ген. Жостов поради антигерманските му действия.
430	доклад	Мюлер, Букурещ до Тирпиц, Берлин	17.12.1915	Развитието на въпроса за сключването на договор за износ на зърнени храни от Румъния за Германия и Австро-Унгария. Възможности за постигане на по-изгодни за Германия условия.
431	доклад	Подевилс, София до Външно м-во, Берлин	20.12.1915	Моли за инструкции, къде да бъдат препращани за отговор германските фирми, интересуващи се от военните доставки за българите.
432	телеграма	Метерних, Цариград до Външно м-во, Берлин	23.12.1915	Предложение на България към Турция за сключване на съюзен договор за периода след войната.
433	телеграма	Михаелес, София до Външно м-во, Берлин	24.12.1915	Разговор между Радославов и турския пълномощен министър в София – желанието на Радославов за запазване на добри отношения между България и Турция. Благосклонно отношение на двете страни по въпроса за сключването на съюзен договор и за периода след войната.
434	писмо	Дирекция на Дисконтогезелшафт, Берлин до Външно м-во, Берлин	31.12.1915	Рекапитулация за вноските на отпуснатия на България заем за периода от 1 октомври до 31 декември 1915 г.

№ 1

Специална пратка с доклад от 1 май 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов–Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Българското правителство, което на всяка цена искаше да създаде впечатлението, че все още разполага с достатъчно средства в брой, най-накрая все пак не успя да прикрие своето парично затруднение. Българският финансов министър[2] между другото се обърна към фирмата Круп, посочвайки, че планираният заем[3] няма да може да се сключи толкова скоро, с молба да продължи с шест месеца, вместо плащане срещу съответни лихвени обезщетения, дадените ѝ навремето съкровищни бонове, чийто падеж настъпва след няколко дни.[4] Както чух, споменатата германска фирма се съгласила с това предложение.[5]

Българската национална банка, чиято помощ правителството ангажира в голяма степен, се видя принудена, за да може да направи и други услуги на държавата, да започне преговори с цел сключване на заем в Париж. Според достоверни сведения те били довели преди няколко дни до задоволителен резултат. На завърналия се междувременно тайно директор на Българската национална банка, се било удало да вземе от „Сосиете сентрал де Банк де Провинс“[6] заем в размер на 25 милиона франка срещу залагане на ипотечни облигации върху земя на споменатата банка и срещу държавна гаранция. Както се говори, цесионният курс е 93, а лихвата 5%.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 50, ае 18, л. 38–39.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 26.

---

[1] Докладът е изпратен до германските мисии в Лондон, Париж, Петербург, Рим, Атина, Белград, Букурещ, Цетине.

[2] Българският финансов министър е Теодор Теодоров.

[3] Преди обявяването на Балканската война българското правителство води преговори в Париж за сключване на заем за материалната подготовка на българската армия, респ. за военни доставки от френската индустрия. Руската дипломация подкрепя българската страна и през май 1912 г. България получава от консорциума на френско-холандската банка – Банк дьо Пари е де Пари-Ба (по-нататък Париба) аванс от 25 млн. фр. срещу български съкровищни бонове в рамките на уговорен през 1911/1912 г. заем от 180–300 млн. През ноември, когато войната вече е обявена, след категорична подкрепа отново от страна на Петербург пред Ке д-Орсе, Париба отпуска още един краткосрочен заем аванс в размер на 50 млн. фр., който веднага е поставен на разположение за изплащане на закъснели военни доставки от Франция. Виж док. 4 (Вж. още по въпроса в доклад на Белов, София, до Бетман-Холвег, Берлин, 24 февруари 1913 г., ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 21, л. 43–45. Срв. и доклад на Белов, София до Бетман-Холвег, Берлин, 5 март 1913 г., ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 20, л. 41–42).

[4] Проектодоговорът за 180–300 млн. външен държавен заем на България в Париж през 1912

г. остава нереализиран. По политически причини – сключването на съюзническите договори на България със Сърбия и Гърция и подготовката на войната срещу Турция – френското правителство налага вето на сделката на консорциума на Париба. В сила обаче остават условията по авансите от 25-те и 40-те млн. фр.

[5] Веднага още, след като Париба предоставя 25-те млн. аванс на България от май 1912 г., Дойче банк предявява правата си на участие в сделката с 40% въз основа на споразумение, което тя има с френската Париба в рамките на т. нар. Български синдикат, с който се сключвали българските държавни заеми. Поемайки добра част от авансовите суми, Дойче банк осигурява засилването на военните доставки за България от германската военна индустрия. Вече отдавна, а и такива доставки се осъществяват от фирмата Фр. Круп, така че естествено е българското правителство да се обърне към тази фирма с молба да се продължи падежа на българските съкровищни бонове, които тя има от авансовите заеми на Париба.

Според доклада на Белов до Бетман-Холвег от 24 февруари 1913 г., българският финансов министър Т. Теодоров обърнал внимание именно на представител на Круп, че би трябвало, като фирма, заинтересована от българския пазар, да се застъпи, щото в Лондон при сключването на мира с Турция на България следва да се присъди „подобаващо" военно обезщетение. „Значителна част" от обезщетението ще бъде употребена за „поръчки на военни материали в Германия и Франция".

На 3 май 1913 г. Народното събрание гласува извънреден кредит за военни цели в размер на 50 млн. фр. и до германската легация в София стига информация, че правителството щяло да разполага със сумата под формата на секретен фонд. Защото „било крайно време да се насрочат редовни договаряния и да се сложи край на свободно възлагане на поръчки за доставки за армията". (Доклад на Белов, София до Бетман-Холвег, 5 март 1913 г., ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 40, л. 41–42). Германската военна индустрия, респ. Фр. Круп, можела да разчита много повече на българския пазар, а България – на германско застъпничество в Лондон.

[6] В заемната си политика по време на Балканската война българското правителство продължава да разчита на парижките банки. През февруари 1913 г. в София се водят преговори за заем, респ. за реализирането на неосъществения от 1912 г. Заедно с това обаче българската страна не пренебрегва и германската заинтересованост в българската заемна политика. Успоредно с подновените преговори с френските банки, българският финансов министър предприема сондажи. (Вж. още доклад на Белов, София, до Бетман-Холвег, 24 февруари 1913 г.).

Въпросният заем на БНБ с „Централното дружество на провинциалните банки" в Париж било „малка сделка", краткосрочен заем на „собствена отговорност" извън дипломатическите отношения по заемната политика на държавата. (Доклад на германския посланик в Лондон до Бетман-Холвег, 7 март 1913 г., ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 19, л. 40).

№ 2

Извадка от строго секретна инструкция № 138 от 2 май 1913 г. от Виена на австро-унгарския външен министър граф Леополд фон Берхтолд до австро-унгарския посланик в Берлин граф Ласло Сьогиени-Мариш[1]

„...В разговорите, които през последните месеци водихме с германското правителство по румънско-българските работи можахме да констатираме известна разлика в схващанията за позицията, която трябва да се заеме спрямо отделните балкански държави

Според различните изявления на компетентните германски инстанции в последно време, становището на берлинския кабинет по въпросите на Близкия изток може да се резюмира по следния начин:

Една от основните цели на германската източна политика е запазването на тесните отношения на Румъния с Тройния съюз. За да се предотврати евентуалното отклонение на Румъния било наложително румънските интереси да се защитават горещо и енергично. Освен това, германското правителство счита за желателно да привлече и Гърция като неславянска балканска държава към Тройния съюз и за тази цел по възможност да се съблюдават нейните желания и аспирации. Що се отнася до Сърбия, доскоро в Берлин бяха на мнение, че както стоят нещата понастоящем, ние би трябвало да се държим благосклонно и отзивчиво и да се стремим към споразумение. Спрямо България берлинският кабинет е изпълнен с дълбоко недоверие. Било много вероятно да съществува руско-български таен договор и всеки опит България да се освободи от зависимостта на Русия и да се сближи с Тройния съюз бил без изгледи за успех. Освен това на цар Фердинанд и министрите му не можело да се разчита и всички ангажименти и декларации на България имали съвсем проблематична стойност. Далеч от мисълта да подкрепя българските интереси, берлинският кабинет счита, напротив, за уместно да се стреми към обединението на трите гореспоменати държави срещу България и далечните им планове за бъдещето и в случай на конфликт, доколкото ще е необходима дипломатическа подкрепа, да застане на страната на противниците на България.

Макар и да сме съгласни с отделни точки във възгледите на германското правителство, то все пак не можем да приемем, от гледна точка на нашите интереси, основната идея, на която се базира тази концепция.

Ние също, както берлинският кабинет, отдаваме най-голямо значение на приятелството на Румъния и доказахме това с успех със застъпването от наша страна за румънските желания на Петербургската среща,[2] така че Румъния няма никакъв повод да е недоверчива спрямо нас.

Също що се отнася до Гърция – при липсата на каквито и да било директни противоречия на интересите – ние откликваме на симпатиите на Германия към гръцката нация и династия. В последно време обаче все пак Гърция пое ориентация – може би не в резултат на свободно решение, а принудена от силата на обстоятелствата – която противоречи до известна степен на преследваните от нас цели. Гръцкото правителство предявява териториални претенции в Албания,[3] които надхвърлят далеч оправданата от етнографските условия мярка и така ще се стигне до сблъсък с исканията на бъдещата албанска държава, които се застъпват от Италия и от нас. От друга страна, става все по-ясно, че Гърция върви ръка за ръка със Сърбия и съвсем скоро получих сигурна информация, която представя като предстоящо сключването на сепаративен сръбско-гръцки договор – разбира се, насочен срещу България.

Обаче точката, по която можем да се присъединим към възгледите на берлинския кабинет, засяга, от една страна, отношението на към Сърбия и, от друга страна, към България.

Относно Сърбия, последвахме така да се каже съвета на германския кабинет преди да ни беше даден. В настоящата криза ние сме стигнали до крайния предел на отзивчивостта. Ако Сърбия, незачитайки това, днес се намира повече от всякога под руско влияние, ако сръбското обществено мнение с по-голяма враждебност и увереност отпреди се надява да реализира великосръбските мечти, то това само показва очевидно, че в скоро време ще трябва да гледаме на Сърбия като на противник и ще се отнасяме с нея според това положение.

При тези обстоятелства едни възможно най-добри отношения с България като противовес срещу Сърбия представляват необходим фактор на нашата политика в Ориента и, както германското правителство знае, ние от години работим последователно за тази цел.

България е, както отдавна си пролича, най-силният елемент във военно отношение на Балканите, чиято позиция е в състояние до голяма степен да измени съотношението на силите. Българските интереси не само не се сблъскват с нашите по никой пункт, а по-скоро между тях съществува дотолкова известна паралелност, доколкото Австро-Унгария и България по еднакъв начин са заинтересовани от това да предотвратят по-нататъшно нарастване мощта на Сърбия. Най-накрая ние имаме предвид и обстоятелството, че България е славянска държава. Съобразяването с нашите славяни изключва това да водим на Балканите политика, която цели да обедини неславянските елементи в съюз срещу славянските. Но когато се стигне до решаването на сръбския въпрос, тогава съвместната позиция на България с монархията ще бъде за нас и в този аспект от най-голямо значение.

Предстоящият скоро момент, когато едновременно ще се осъществи мирът с Турция, когато ще се оповести решението на силите по румънския спорен въпрос и въпросът за поделянето на отстъпените турски територии ще навлезе в акутен стадий, поставя България пред необходимостта да вземе решение какви ще са ѝ за в бъдеще отношенията с Турция, Румъния и досегашните ѝ съюзници.

Ако в този момент откажем на България подкрепата си, то бихме разчистили с това в София поле за действие на влиянието на Русия, под чийто патронаж Балканският съюз би могъл да продължи да съществува с нови сили след изглаждане на противоречията между съюзниците. Няма нужда от още доказателства, че това развитие би било крайно неблагоприятно за нас, както и за Германия.

Обаче и нашата подкрепа едва ли ще накара България така лесно да се присъедини към Тройния съюз. Но България ще се почувства по-силна в съществуващия за нея от години стремеж да води независима от Русия политика, с която вече би било спечелено доста. Защото каквото и да се мисли за надеждността на меродавните фактори в България, едно е сигурно: докато Сърбия днес е само инструмент в ръцете на Русия и получава от Петерсбург своята mot d'ordre[4], България води от години не руска, а българска политика и ще продължава и занапред така, ако ние не я набутаме в ръцете на Русия.

Опасенията, които изглежда съществуват в Берлин, че подкрепата на България би могла да отчужди Румъния от Тройния съюз, ние не сме в състояние да споделим.[5]

По българо-румънския въпрос ние от самото начало се стремяхме към справедливо изглаждане [на противоречията] и към прокарване на сближение между двете държави и според всичко, което чуваме от Букурещ и София, имаме основателни надежди, че ще се стигне до пълно разбирателство[6]. Едно споразумение с Румъния би означавало, макар и не формално, но в действителност причисляване на България към групата на Тройния съюз[7].

Що се отнася и до Турция, вероятно в близко време България ще следва политика, хармонираща с тази на Тройния съюз. Предстоящото сключване на мир освобождава от турското господство цялата, населена с българи област, и с това отпада най-силният мотив за антитурска политика на България. Напротив, със сигурност може да се приеме, че в София ще се стремят да са в добри отношения с Турция[8] и че Тройният съюз ще може да разчита на енергичното съдействие на България в стремежа си да запази остатъците от турската държава и да предотврати проникването на Русия към Мала Азия или към Проливите. Между другото ще отбележим, че същото не може да се очаква от Гърция, чиято политика, както и да се реши въпросът с островите,[9] ще е насочена към освобождаване на останалото при Турция гръцко население на островите и на Малоазийския бряг.Дейността на панелистичното движение в това отношение е от по-решаващо значение, отколкото декларациите на едно правителство, зависещо от общественото мнение.

Най-накрая се връщам и на актуалната фаза на балканската криза – въпроса за Скутари[10]; то и тук силите на Тройния съюз имат пълното основание да действат за това България да се присъедини към тях, а не към противниковата група и по-точно, както горе се спомена, преди всичко чрез бързо и пълно споразумение с Румъния. Защото въздействието от такова споразумение върху позицията на Сърбия ще бъде от решаващо значение. Още по-голямо би било значението на позицията на България, ако се случи нещо, което все пак не може да се изключи, а именно въпросът за Скутари да доведе до усложнения между силите, защото военната стойност на Румъния като съюзник в този случай, според отношението ѝ към България, ще бъде удвоена или пък направо приравнена на нула.

Затова ние сме убедени, че София е мястото, на което Тройният съюз трябва да заложи, за да предотврати при успешно използване на сегашното състояние на нещата приключване на балканската криза със салдо в негова вреда и в полза на Русия и на Съглашението.

За да се постигне успех обаче, както се спомена горе, е необходимо съдействието на Тройния съюз. Тъй като в последно време Италия спазва поведение, което дава да се разбере, че е съгласна в общи линии с изложеното тук гледище, то става въпрос само затова дали Германия е категорична да действа заедно с нас в този смисъл.

Тесните съюзнически отношения между двете империи сами по себе си изключват те да водят на Балканите различна, камо ли противопоставяща се политика.

Тъй като монархията е по-непосредствено засегната от процесите на Балканите вследствие на географското си положение и вътрешната си структура и нашите политически и стопански интереси се концентрират в тази област далеч в по-голяма степен от тези, на която и да било друга сила, то ние считаме, че можем да разчитаме с известно право на това, че германското правителство няма да остане глухо за горе изброените съображения, определящи нашата позиция[11]. Дисхармония по този „жизнен“[12] въпрос за монархията би могла само да е от полза за противниците на Тройния съюз. Бихме искали по-скоро да приемем, че ще намерим разбиране в това отношение от берлинския кабинет, още повече, че предвижданата от нас политика не само не противоречи на специалните интереси на Германската империя, а, по мое най-дълбоко убеждение, от германска гледна точка е толкова наложителна, колкото от наша...“[13]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 19, ае 414, л. 991–998.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 34.

---

[1] Инструкцията на австро-унгарския външен министър Берхтолд трябва да е била изпратена до австро-унгарския посланик Сьогиени в Берлин и в извадка е била връчена по всяка вероятност от последния в германското Външно министерство на 11 май 1913 г.

[2] Петербургска посланическа конференция – посланиците на Великите сили под председателството на руския външен министър на 26 април/9 май 1913 г. се произнасят върху възникналия спор между България и Румъния относно българо-румънската граница, вкл. Добруджа: Силистра да се отстъпи на Румъния (след като по Берлинския договор Румъния получава Добруджа) и България се задължава да даде автономия на куцовлашките училища и църкви, намиращи се в бъдещите български територии (според Лондонския мирен договор).

[3] Гърция претендира да задържи южната част от очертаните граници на създадената в Лондонските преговори независима албанска държава.

[4] Парола (фр.).

[5] Вж. док. 6.

[6] В полето към изречението е поставен знак.

[7] В полето бел.: „да“.

[8] Към изречението дотук, въпросителен знак в полето.

[9] Беломорските острови.

[10] Скутари – въпросът за северната граница на Албания.

[11] Към изречението в полето е поставен въпрос.

[12] Думата е поставена в кавички и зад нея удивителен знак. Бележките върху текста на инструкцията са направени от Ягов.

[13] Текстът се прекъсва.

№ 3

Доклад № 88 от 2 май 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Появяващият се тук от време на време все отново познат стар спорен въпрос коя посока трябва да следва България във външната си политика, което ще рече, дали трябва да се присъедини към Австро-Унгария или към Русия, в последно време занимава отново до голяма степен тукашната преса.

Подновяването на тази полемика се дължи на това, че, както се знае, от известно време вестниците започнаха да упрекват правителството, че се е оставило да бъде влачено от Русия и в крайна сметка е претърпяло най-горчиви разочарования от нея и съюзниците ѝ. Освен това, преди няколко седмици някои вестници изтъкнаха, че Русия преследва в Близкия изток съвсем определени интереси, остро противоречащи на българските стремежи, и затова по-скоро вреди на България, отколкото ѝ помага, поради което изглежда повече от наложително, преди да е станало прекалено късно, тя да се присъедини към Австро-Унгария, която може да е само полезна на Царството.

Правителственият вестник „Мир“ намери повод в последния си брой да обсъди този въпрос на челно място и между другото изтъкна, че преценки от този вид са били възможни още преди много години и дори са фигурирали в програмите на политическите партии, но сега не са на място. След легализирането на положението (признаването на някогашния Княз)[1], а именно през 1896 г., външната политика на България е останала една и съща, т. е. чисто българска, независима от никоя чужда държава политика както по отношение на целите, така и на принципите ѝ, въпреки различните начини на действие на съответните политически управници. Именно с това си поведение България е спечелила уважението на цяла Европа и си е осигурила постигането на стопанска независимост чрез първите търговски договори, след което през 1908 г. е последвала и политическата независимост и отново е получила подкрепата на цяла Европа.

Тези факти са имали за последствие, че международните кръгове са разбрали, че за в бъдеще равновесието и мирът на Балканите ще зависят от България повече, отколкото от всяка друга балканска държава. Защото Румъния и Сърбия са прекалено погълнати от международните си симпатии и антипатии, за да може да се разчита, че те биха водили самостоятелна политика, докато на

Гърция не се полага такова значение на Балканите и равновесието там поради географското ѝ положение. Ако светът не вижда в лицето на България една самостоятелна, напълно независима държава, която е достатъчно силна, за да изкове сама политическо-стопанската си съдба и чрез самостоятелността си да бъде истинския страж на Балканите, то нямаше да е възможен нито Балканският съюз, нито да се стигне до войната, респ. успеха, защото при една България, която би играла ролята на сателит на някоя от Великите държави или на някоя група сили, нямаше да е възможно да се ограничи войната само на Балканите. Колкото и често България да е пренебрегвала симпатиите и антипатиите, все пак са се чували гласове, напомнящи за съществувалите традиции преди 1885 г., впрочем, за радост – без успех, защото в противния случай съществуването на България би било заложено на карта.

Споменатият правителствен вестник завършва изложението си със следните думи:

„Ние сме на мнение, че кръгът за извоюването на самостоятелност и независимост още не е затворен. И точно в този момент, когато предстои окончателното уреждане на положението на Балканите не изглежда подходящо съобразно времето да се правят опити да се спре затварянето на този кръг. Това трябва да стане по-скоро едва тогава, когато наистина ще е възможно новосъздадените държави на Балканите заедно с Турция да забравят раните, болките и враждите си и напълно спокойно да анализират положението и да преценят каква нова ориентация е най-добре да дадат на политиката си. Вървейки обаче дотогава по пътя на самостоятелността и независимостта, ще бъде невъзможно да се установи кои са истинските приятели и благодетели на България и да се работи с пълен успех за разрешаване на задачите, които времето ще ѝ постави."

ИИ БАН, кол. 20, оп. 19, ае 365, л. 865–868.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 33.

---

[1] Фердинанд I, княз на България, от 1908 г. – цар.

№ 4

Шифрована телеграма № 204 от 20 май 1913 г. на германския посланик в Париж барон фон Ланкен-Вакениц до германското Външно министерство в Берлин[1]

Както чувам от най-добър източник, по руско настояване френското правителство изразило желание пред тукашните банки (група Банк дьо Пари) да задоволят българските нужди от заемен аванс (25 милиона нови съкровищни бона и продължение 15 юни настъпващ падеж в същия размер).[2] Банките правят сделката зависима от: подписване на предварителния мир от всички балкански държави и приемане от страна на България на определени условия за голям заем. Сключването трябва да предстои непосредствено. Сърби и гърци също преговарят с добри изгледи за аванс на голям заем.

Руската интервенция в полза на България е толкова ефикасна, защото тукашните банки мислят, че знаят, че иначе руски държавни банки ще дадат аванса.

Да разпитам ли на утрешния прием г-н Пишон за тези преговори и да загатна, че задоволяване на моменти на потребностите на балканските държави непосредствено пред преговори с финансовата комисия[3] едва ли биха могли да улеснят работата на последната.[4]

ИИ БАН, кол. 6, оп. 50, ае 17, л. 36–37.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 34.

---

[1] Отстрани на телеграмата ръкописно: Берлин, 20 май 1913. Бързо. Париж, № 157. Шифр. телеграма. Отговор на тел. № 205. Съгласен фон Ягов (държавен секретар).

[2] Вж. док. 1.

[3] Международната финансова комисия за участие на балканските съюзници в изплащането на турския държавен дълг (Парижка финансова комисия) съгласно Лондонския мирен договор от 18 май 1913 г.

[4] С бърза шифрована телеграма държавният секретар Ягов нарежда на германския шарже д'афер в Париж Ланкен да изрази пред френския външен министър Пишон съмнение, че финансовата подкрепа, която Франция би оказала на България, не ще благоприятства на работата на Парижката конференция на Международната финансова комисия за понататъшно натоварване на България, Гърция и Сърбия с участие в изплащането на турския външен дълг. Вж. ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 20, л. 32–35.

№ 5

Препис на доклад № 110 от 29 май 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Не може със сигурност да се установи практически дали англо-американски консорциум, респ. Англо-американският тютюнев тръст е предприел стъпки пред българското правителство, за да получи – срещу отпускане на заем – монопол за износ за растящия в новопридобитите области тютюн. Въз основа на събраните тайно сведения междувременно може със сигурност да се твърди, че сегашният кабинет, особено обаче решаващият в това отношение финансов министър, щели по принцип да отхвърлят такова обидно предложение. Г-н Теодоров е отявлен противник на монополни концесии на дружества или консорциуми и при различни случаи е правел изявления, че всички нововъведени монополи трябва да бъдат запазени единствено и само за държавата и трябвало да бъдат експлоатирани от нея. Както чувам от компетентни места, притежаващият уж голям капитал

Англо-американски тютюнев тръст още отдавна си бил създал предимствена позиция дотолкова, че да прави покупки от всички по-значителни места, които биха се имали предвид и притежава големи складове за тютюн. Този факт без съмнение би могъл да затрудни в известна степен за в бъдеще доставянето на тютюн от новопридобитите от България области за германската цигарена промишленост, респ. да окаже влияние върху цените на тютюна. Напротив, както вече имах честта да отбележа, според състоянието на отношенията, вероятността сегашният кабинет, а и неговите наследници да не отхвърлят като противоречащи на интересите на страната направените предложения с цел постигане на монопол за износ на тютюн от България, изглежда изключена.[1]

ИИ БАН, кол. 08, оп. 50, ае 16, л. 30–31.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 26.

---

[1] На 9 юни докладът в препис е изпратен на германския Съюз на индустриалците, производители на цигари.

№ 6

Препис на писмо от 20 юни 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин[1]

Драги господин Ягов,

Какво искат австрийците на Балканите? Считам, че последната реч на Тиса изчерпателно характеризира насоките на тукашната политика и нейните цели. Призракът на войната е един балкански съюз под руско ръководство, който трябва да бъде предотвратен с всички средства. Според тукашното мнение, най-добрият начин затова би бил съюз между България и Румъния с присъединяване към Тройния съюз.[2]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 4, л. 32.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 49.

---

[1] По нареждане на Ягов с гриф Z d A [zu den Akten] преписът на писмото се предава в архива на германското Външно министерство.

[2] Вж. док. 2

№ 7

Препис на доклад от 1 юли 1913 г. от Виена на австро-унгарския външен министър граф Леополд фон Берхтолд до австро-унгарския посланик в Берлин граф Ласло Сьогиени-Мариш

Преди известно време ми се удаде случай чрез г-н фон Мерей да предизвикам разискване с маркиз Ди Сан Джулиано по нашата балканска политика, за да достигнем до възможно съгласуване на двете виждания и мерки в тази област. Това обсъждане даде задоволителен резултат по съществените пунктове, при което искам да изтъкна, че особено моят възглед за отношението на Тройния съюз към България намери съгласието на маркиза Ди Сан Джулиано.

С оглед на предстоящото присъствие на италианския външен министър на срещата на монарсите в Кил, се опитах да внуша на маркиз Ди Сан Джулиано да използва този повод, за да даде израз на нашето съгласувано становище и пред г-н фон Ягов. Както ми съобщи днес херцог Аварна, маркиз ди Сан Джулиано провел обстойно обсъждане по същата тема с г-н фон Флотов, при което последният изразил възгледите на германското правителство, че настоящата, променяща се по всички посоки балканска ситуация, изглежда внушавала значителна сдържаност относно балканските държави. Особено трябва да се избягва чрез преждевременно заемане на позиция създаването на отношения, които после няма да могат да се оправят и ще бъдат компрометиращи за в бъдеще. Това становище било одобрено и от маркиз Ди Сан Джулиано.

Много бих държал Ваше Превъзходителство да намери повод да доведе (още преди отпътуването на г-н фон Ягов за Килската конференция) до знанието на г-н държавния секретар някои гледни точки, които биха били подходящи да се предотврати недоразумение по вижданията за нашата балканска политика в смисъл, че нашата досегашна позиция по балканските конфликти била в противоречие с изразената по-горе от германското правителство и подкрепена от маркиз Ди Сан Джулиано и по този начин да се попречи на впечатлението, че нашите политически цели са в противоречие с тези на Германия и Италия.

Както е известно на германския кабинет, нашата позиция към събитията на Балканите още от самото начало беше изчаквателна. Това държание и до днес не се е променило, тъй като бяхме напълно единодушни със споменатото, изразено от германското посолство в Рим становище, че развитието на отношенията на Балканския полуостров е недостатъчно предвидимо, за да може от неговите досегашни стадии да се извлекат трайни изводи за нашата политика. Тази изчаквателна позиция обаче не би могла да добие характера на пълна пасивност поради нашето разположение като единствена съседна и най-заинтересована велика сила на Балканите, още повече, че определени естествени противоречиви интереси и сходни процеси по отношение на отделните балкански държави не могат да пропуснат да повлияят определящо като политически факт върху нашата позиция.[1] Без да имаме намерение още отсега да търсим от настоящия стадий на еволюция на Балканите елементи за създаване на по-тесни връзки с една или друга балканска държава, трябва, от една страна, да имаме предвид опасността, която ще представлява за нас възникването на една Велика Сърбия на нашата южна граница, а, от друга, да се вземе под внимание, че с България имаме един и същ интерес да работим срещу разширението на Сърбия за сметка на македоно-българите. Към тази успоредност в тенденциите на Австро-Унгария и България се прибавя и обстоятелството, че няма пункт, по който интересите на Австро-Унгария биха били в някакво противоречие с тези на България.

Ако от това следва естественият за нашата политика резултат, че решението на настоящите спорни въпроси би било благоприятно за България, то с това в никакъв случай не е казано, че ние ще насочим усилията си към това, да спечелим България за директно присъединяване към Тройния съюз.[2] Би било също напълно погрешно да ни се припише възгледа, че бихме искали да облагодетелстваме България за сметка на Румъния.

Това би било в противоречие с нашата досегашна политика и много държа на това и г-н Ягов да се убеди, че както и преди държим на запазването на нашите тесни съюзни отношение с Румъния и сме напълно наясно, че подобряване на нашите отношения с България, което беше обосновано с току-що споменатите успоредни интереси, би имало за цел само това България да бъде поставена в положение да прави чисто българска политика, а не да се види принудена да участва в комбинация, която би насочила острието си срещу нас, а така и срещу Тройния съюз. Нашият стремеж в никакъв случай обаче не е насочен към това да даде на България позиция по отношение на Тройния съюз, дори и подобна на тази на Румъния, чиято географска и политическа зрялост още преди години я е направила ценна опора на нашия съюз[3].

Причините, решаващи за нас, да не се стремим към присъединяване на България към Тройния съюз, са аналогични на тези, които определят позицията на Германия относно съответното присъединяване на Гърция. Ние също считаме, че не е нито в наш, нито в интерес на нашите съюзници да влизаме в комбинации с държави, чиито интереси се разпростират върху области, които са твърде отдалечени от Средна Европа, за да бъде уместно за тяхната евентуална защита да се носи риска за европейски пожар.

Ние по принцип сме настроени към приятелско вербуване на Гърция почти, както и такова на България[4] и сме убедени, че и двете засега се стремят изключително към уреждане на своите собствени интереси на Балканите, без обаче засега да може да се даде преценка за бъдещата ориентация на тези две кралства. Ние обаче никога не трябва да игнорираме, че съществува сходство по един важен въпрос на нашите и българските тенденции, а именно двустранният жизнен интерес за предпазване от създаването на Велика Сърбия, развитие при което при съответен случай не може да се гледа безучастно[5].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 5, л. 33–37.
Bonn, PAAA Türkei 128 № 8 Bd. 1.

---

[1] Вж. док. 2.

[2] Срв. док. 2 и док. 6.

[3] Вж. док. 2 и док. 6.

[4] Срв. док. 2.

[5] Вж. док. 13.

№ 8

Специална пратка с доклад № 259 със заглавие „Създалото се поради новата война положение на Балканите“ от 9 юли 1913 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт фон Кват до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Тук се счита, че войната срещу България ще продължава да протича благоприятно за съюзниците. В меродавни гръцки кръгове се подчертава особено неимоверната деморализация, която била обладала българите. Гръцката армия досега се държа превъзходно и действително постигна неща, достойни за възхищение. Загубите на гърците отговарят на техните постижения и не бихме сгрешили, ако приемем, че от избухването на войната срещу България гърците са претърпели загуби от ранени и убити между десет и дванайсет процента от армията си. Армията обаче представлява около пет процента от цялото население на Гърция. Особено голяма е загубата на офицери. Ако се приеме, че бойното щастие и занапред ще бъде благоприятно за съюзниците, то ще бъде добре още отсега да се замислим малко какво трябва да стане за в бъдеще на Балканите. Не се поставя под въпрос, че, разбира се, при условие, че гърците постигнат нови успехи, елинизмът на Балканите ще се засили неимоверно. Не могат да бъдат присъдени на Гърция онези обширни участъци земя, които обаче почти изключително са населени с гърци. При това аз мисля особено за областите около Серес, Драма, Кавала. Колко още навътре в Тракия ще бъдат допуснати гърците, ще решат Великите сили. Нашите интереси ще бъдат задоволени, ако Гърция излезе възможно по-силна от тази война. Във всеки случай в интерес на самите гръцки интереси не бих искал да пожелая Гърция да се разшири до Черно море, защото така тя би била изложена на евентуални реваншистки стремежи на българите. Трудно е да се реши, какво ще стане с тези области в Тракия, които бяха определени за българите, които обаче сега могат да станат гръцки. На мен не ми е симпатична идеята за създаването на комплицирана, автономна буферна държава. От друга страна, положително е в интерес на Турция, ако найсетне сега излезе от Европа и се опита да се консолидира в Азия. Но и България не би трябвало да получи това, което би могла да придобие след победната война срещу турците. В интерес на бъдещото спокойствие от най-голямо значение е България да остане ограничена в сегашните си граници. България провокира тази война по най-фриволен и най-престъпен начин и това трябва да разбере целият свят. Ако сега бъде победена, то би трябвало да ѝ се отнеме възможността в недалечно бъдеще отново да се прояви като причинител на вълнения. Както заключавам от изявление на руски дипломати, изглежда сега в Русия нямат много приятелско отношение към България. Ние трябва да използваме това, а Австрия, може би, също ще се съгласи да бъде убедена да се откаже от своето предпочитание към България, след като тя банкрутира политически. Сериозно сближение на Австрия с Гърция би било невероятно важно, а за Тройния съюз би било от голямо значение, ако Гърция, по възможност засилена и заедно с Румъния, образува мощен противовес срещу славяните. Бих приветствал с радост едно териториално нарастване на Румъния и Гърция, които заедно да наброяват население от около 12–15 милиона. Така мирът на Балканите би останал подсигурен за дълго време. Разбира се, от най-голямо значение е както Австрия, така и Италия най-сетне да се убедят в това, че приятелството с Гърция има голяма стойност за Тройния съюз и че ние, това означава Тройният съюз, ако непрекъснато отблъскваме Гърция, насила ще я хвърлим в ръцете на Антантата. Гърция иска да излезе от своята изолация, която счита за опасна и иска да се опре на силна съюзна група. Решението за това, кое ще бъде най-доброто за Гърция, дали да остане изолирана или да се присъедини към някоя от групировките на Великите сили маркиз Сан Джулиано би могъл спокойно да предостави на самите гърци. Политиката на Венизелос, която възнамеряваше да поеме първия път, беше, разбира се, разумна. Но аз започвам да мисля, че Венизелос лекаполека сам изоставя своето схващане. Колкото по-могъща излиза Гърция от тази борба, толкова повече тя би могла да бъде от полза на групировката, към която ще се присъедини и толкова по-скоро ще бъде, може би, и в интерес на Гърция да се откаже от своята изолация. Ние би трябвало ревностно да се стремим да убедим нашите съюзници, че тяхната – бих искал направо да кажа детска омраза срещу Гърция, е непрактична и че най-сетне те би трябвало да държат сметка за новото положение на Балканите.[1]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 15, ае 7, л. 19–22.
Bonn, PAAA Türkei 203 № 6 Bd. 43.

---

[1] Последният пасаж е подчертан от страни в полето с две черти.

№ 9

Секретен доклад № 1283 от 15 юли 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екшед Гроскройц в Дрезден[1]

След като изложеното в доклад на кралския г-н пълномощен министър № 1167 от 26 миналия месец становище на Външното министерство[2], че именно противоречията между балканските държави отивали към разрешаване чрез война и че предстояло навлизане на румънците в България стана факт, помолих днес главния секретар Цимерман да ме информира за моментното положение.

Главният секретар отбеляза най-напред, че неуспехите на българите били нова брънка във веригата на изненадите, които били донесли политическите процеси през последните години. Също толкова малко, както навремето бе очаквано едно поражение на русите от японците и едно толкова бързо разгромяване на турците, сега се очаквало поражение на България във войната срещу Сърбия и Гърция. За такова би трябвало да се говори въпреки всички разпространявани от България противоположни новини. Тукашният български пълномощен министър Гешов току-що бе напуснал главния секретар, след като му прочел последните донесения на българския Генерален щаб, които в никакъв случай не представяли военното положение като застрашително и гласяли, че досега в сраженията били замесени само незначителни български въоръжени сили. Когато пълномощният министър добавил, че България следователно била loin d'une débâcle[3], главният секретар му отговорил, че тогава съдбата трябвало да следва своя ход и отношенията на Балканите трябва да се изяснят чрез решителна битка.

На въпроса на г-н Гешов, дали Германия имала намерение да итервенира, главният секретар отговорил, че след войната с Турция балканските държави били станали „пълнолетни" и сега трябвало сами да уреждат работите си и на последвалия му въпрос, дали не би трябвало да бъде свикана конференция на Великите сили за уреждане на споровете, той му отговорил, че затова не било взето решение и всичко това било cura posterior[4].

Главният секретар добави пред мен, че действително между кабинетите не е правена обмяна на мисли. Германия засега щяла да остави балканските държави на самите себе си, но щяла да се противопостави своевременно „по подходящ начин" на опитите на Русия да си присвои покровителствени права; понастоящем обаче все още не можело да се разбере дали окончателното съгласие на Великите сили ще бъде дадено от кабинет на кабинет или под друга форма.

В допълнение бих искал съвсем покорно да забележа съобщението за това, че френският посланик във Виена бил направил на граф Берхтолд формалното предложение да не се интервенира, а последният го бил отхвърлил, не отговаря на фактите. Както чувам сигурно от един френски колега, въпросът е обсъждан във Виена точно така, както г-н Гамбон го е разисквал с държавния секретар фон Ягов; някакви обвързващи обяснения обаче никъде не са давани.

Външно министерство чрез пълномощния министър фон Белов отново посъветва в София за умереност, но без резултат, тъй като министър-председателят Данев, когото главният секретар нарече твърдоглав и некадърен, не можел да бъде вразумен. Главният секретар не скрил от българския пълномощен министър това становище и добавил, че крайно съжалява за напускането на неговия братовчед Гешов, който бил превъзходен дипломат. Освобождаването от длъжност на ген. Савов, който, според сведенията на нашия военен аташе, е един много кадърен войник, също се очаква тук като неправилна мярка, което се обяснява с това, че е имало нужда от изкупителна жертва.

Политиката на Австро-Унгария, състояща се досега в това да тича подир българите и да се отнася лошо с румънците, тук се смята за погрешна;[5] тя била внушена от необясним страх от „Велика Сърбия", който бил още по-малко понятен, защото Сърбия дори след значително нарастване не би могла да застраши една сила като Австрия. Би било желателно Австрия най-сетне да започне да гледа спокойно на събитията извън нейните граници, но затова пък чрез внимание и отзивчивост да възпита южните славяни в монархията като лоялни поданици. Австрия би трябвало да бъде наясно и с това, че на българите човек не може да разчита; в случай на успешна война, благодарност за подкрепата няма да има, но ако България претърпи поражение, то тя и без това вече няма да може да играе решаваща роля. На въпроса ми, дали при определени обстоятелства съдбата на цар Фердинанд изглежда застрашена, главният секретар изрази известно безпокойство; и като поданик българинът бил неблагонадежден и дори 26-годишното успешно управление в определен случай не би могло да опази Царя.

Що се отнася до бъдещите граници между държавите, счита се, че Сърбия ще получи Монастир и десния бряг на Вардар, Гърция, освен Салоник също Серес и Кавала, докато Румъния щяла да се задоволи с линията Туртукай – Балчик, дори и засега тя да придвижвала своите войски няколко километра на юг, за да си осигури изгодна позиция за бъдещите преговори.

Същият мотив се търси и за небудещото съмнение настъпление на Турция. Нашият посланик получи заповед да обърне внимание в Константинопол на това, че преминаването на одобрената от Силите гранична линия Енос – Мидия би довело до затруднения.

Според главния секретар, акцията на Румъния, която досега тя се стараеше да бъде много сдържана, се дължи на руско влияние. Русия била поощрила румънското правителство към действие, за да укроти властолюбивите желания на българите, а сега след неблагоприятните операции на българите тя щяла да съжалява за тази стъпка.

След успехите на Гърция във Външно министерство са склонни да поставят това като фактор в нашата политическа сметка не на последно място и с оглед на заздравената сега позиция на крал Константин като зет на германския Кайзер и най-общо на по-големите симпатии, проявени към Германия в Гърция.

Освен това, чувам от най-добър източник, че изпращането на приятелски настроения към Германия бивш министър-председател Теотокис в Берлин за нотификацията за възкачването на престола на Краля е свързано със стремежа да се създадат добри отношения с Германия и заедно с това и с Тройния съюз.

ИИ БАН, кол. 05, оп. 22, ае 35, л. 82–86.

Dresden, Sächsisches Hauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53 D Balkankrisis (1912-1913).

---

[1] Получен в Дрезден на 16 юли 1913 г., докладът е представен на вниманието още и на държавния саксонски министър Фрайхер фон Хаузен и на г-н д-р Нагел „за благосклонно осведомяване".

[2] Външното министерство в Берлин.

[3] Далече от погром (фр.).

[4] По-късна грижа (лат.).

[5] Срв. док. 2, 6, 7, 8.

№ 10

Препис на доклад № 223 от 15 юли 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

„Дойче Фолксблат“[2] публикува статия „Предупреждение към България“, в която критикува България, че сега тя стояла пред решението или да заплува във водите на Антантата и нейните противоречащи на интересите на Австрия намерения, или да води политика, която би позволила на Австрия да поддържа с нея приятелски отношения. Българите трябвало да разберат старата, изтъркана истина, че не може да се седи едновременно на два стола. В София изглежда застъпвали становището, че не трябвало да се съобразяват с интересите на Монархията, защото поради антагонизма си със Сърбия, Австро-Унгария трябвало да върви с България. На това схващане трябвало недвусмислено да се противодейства. Нямало мотив за австро-унгарската дипломация неизменно да следва курс, насочен срещу Сърбия. Австрия щяла да се противопостави на Сърбия само ако политиката на тази държава се обърнела срещу нейните интереси. За една инсценирана от всякъде в София донкихотовска политика, само защото в момента България представлявала противника на Сърбия, Монархията не можела да бъде спечелена. Ако в България мечтаели за съюз със Сърбия, чиято цялостна тенденция под патронажа на Антантата можел да бъде насочен само срещу Австрия, то интересът на последната за присъединяване на Македония към България от само себе си се губел. Тогава Австрия трябвало да се ограничи в друга комбинация, за да постави Сърбия и България в шах. Каквато и комбинация да би била възможна тук не е нужно дълго да се търси (би могло да се има предвид Румъния – Гърция)[3].

ИИ БАН, кол. 05, оп. 22, ае 34, л. 80–81.
Dresden, Sächsisches Hauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53 D Balkankrisis (1912–1913).

---

[1] Външното министерство в Берлин изпраща на 25 юли 1913 г. препис от този доклад на Саксонското кралско правителство в Дрезден. На 23 август 1913 г. преписи от същия доклад били отложени в три фонда на берлинското Външно министерство: ф. Балканска криза, ф. Австро-Унгария и ф. България.

[2] В. „Дойче тагесблат“ излиза във Виена, застъпвайки се за интересите на Германия.

[3] Вж. док. 8.

№ 11

Доклад № 301 от 22 юли 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екщед Гроскройц в Дрезден

Във връзка с доклад № 1289 от 17 юли т. г. си позволявам най-покорно да Ви съобщя, че във Външно министерство определено се разчита на среща в Ниш на представители на водещите войната балкански държави. България, която е съвсем изтощена, се обърна най-напред към Румъния, за да сключи с нея мир при признаване на нейните претенции. Крал Карол отговори, че щял да направи това само в съгласие и едновременно със Сърбия и Гърция. Сега вече България се реши да прати представители на срещата в Ниш.

Въпреки предупрежденията на Великите сили, Турция премина линията Мидия – Енос и настъпва към Адрианопол, за да го превземе. Това съобщение беше направено вчера от тукашния турски посланик на главния секретар Цимерман, който обърна внимание на опасността от акцията и възможността от намеса на Великите сили, в която обаче Германия нямало да участва. Посланикът изясни, че Турция се стреми само към корекция на своята граница и то по поречието на река Марица, северно от линията Енос – Мидия.

Въпросът дали би била необходима една стъпка на Великите сили, например под формата на демонстрация на флота, засега не бил актуален; действително на конференцията на посланиците в Лондон той вече бил поставен, но нашият посланик успял да постигне дискусията да бъде отложена за по-късно.

Турция не могла да устои на изкушението да не се присъедини към планомерното обкръжаване за унищожение на България и било много вероятно да постигне така жадуваната корекция на границата и освобождаване от плащането на всякакви военни обезщетения.

За положението в Китай главният секретар говори много загрижено, Япония много усърдно действала за подстрекаване на размирици и чрез подкупи да способства за отпадането на Южните провинции. Германският шарже д'афер телеграфирал, че по-нататъшното развитие зависело от държането на северната армия, флотата и от това дали ще остане жив Юаншикай. Германската търговия много страдала от това положение и Външното министерство било отрупано с молби за интервенция от големите експортни фирми, без обаче да има възможност да помогне.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 22, ае 39, л. 91–92.

Dresden, Sächsisches Hauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53 D Balkankrisis (1912–1913).

№ 12

Доклад № 1314 от 28 юли 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екщел Гроскройц в Дрезден

Във връзка с доклад № 1301 от 22 този месец си позволявам, Ваше Превъзходителство, най-покорно да Ви съобщя, че между водещите войната балкански държави се постигна споразумение да се срещнат в Букурещ за обсъждане върху предварителните преговори и сключването на мира. Прекъсване на военните операции обаче по настояване на Гърция засега няма да има, въпреки че Румъния и Сърбия биха били склонни на това. Гърция се страхува поради известната коварност на България, че последната вече нямало да иска да чуе нищо за отстъпки, ако се почувства освободена от военния натиск. Според становище на Външно министерство, което засега оценява оптимистично положението, България би трябвало да се подчини на желанията на противниците си.

С настъплението си към Филипопол, според тукашните виждания, Енвер бей прави на своята родина лоша услуга, защото дава възможност на Великите сили за осъществяване на стъпки, чийто радиус на действие е необозрим. Засега кабинетите са единни, че трябва да се запази коригирана граничната линия Енос – Мидия. Забележителна е отново приятелски настроената към турците позиция на Франция, която бива изразена в разговор между нашия посланик и г-н Пишон. Барон фон Шон получи във връзка с това поръчение да обясни, че Германия подкрепя позицията на Франция и че няма да се присъедини към никакви мерки срещу Турция. Във Външно министерство са склонни да направят извод, че Франция счита, че е в неин интерес от време на време да върви с Германия, вместо по всички въпроси да съдейства на руските желания.

Споразумение за действени стъпки между Великите сили не последва; Германия остава твърда в своето благоразположение към Турция и, както преди, се стреми да възпре Русия от навлизане в Армения. В този смисъл главният секретар Цимерман говорил с руския шарже д'афер и отбелязал, че най-доброто било да се откажат от принудителни мерки и да упражнят само финансов натиск върху Турция. Англия също подозрително следи руската политика, загрижена за своето влияние в Персия, което щяло да бъде застрашено, ако русите биха навлезли в Армения, която сигурно не биха напуснали вече.

Напротив, сър Едуард Грей бил изяснил, че няма да направи възражения срещу временно дебаркиране на руски войски в Мидия.

За позицията на Австрия по отношение на тези възможности тук нищо не е известно; ако обаче се стигне до завладяване на Санджака, то европейският мир би бил сериозно застрашен.

В пресата наскоро отново се писа за обща кауза на Австрия и Русия. Тя съществува обаче, както казва главният секретар, за съжаление само във фантазията на някои журналисти.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 22, ае 40, л. 93–95.
Dresden, Sächsisches Hauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53 D Balkankrisis (1912–1913).

№ 13

Препис на поверителна инструкция № 3702 от 1 август 1913 г. от Виена на австро-унгарския вънен министър граф Леополд фон Берхтолд до австро-унгарския посланик в Берлин граф Ласло Сьогиени-Мариш[1]

В настоящия момент по-нататъшното развитие на Балканите още не може да се обозре и поради това не може да се състави твърда програма за уреждане на териториалните въпроси.

С тази уговорка, както и с молбата засега да запазите в най-строга тайна нашите съобщения, бихме желали, Ваше Превъзходителство, да доведете последващото до знанието на г-н фон Ягов, респ. на г-н райхсканцлера[2].

Нашите водещи гледни точки са:

1. Във всеобщ интерес е на Балканите да се създадат възможно стабилни отношения, за да бъде предотвратено ново нарушаване на мира за по-дълго време.

За тази цел е необходимо по възможност да се пригодят териториалните граници към дадените етнографски съотношения и особено що се отнася до България и да се предотврати прекаленото ощетяване на Царството в неговите жизнени условия и неговите справедливи национални претенции.

2. Специфичните интереси на Монархията изискват Сърбия да не се разширява много повече от безспорно постигнатото териториално нарастване през Първата балканска война и сръбско-турският обръч около Албания, ако това обкръжение вече не може да се избегне, то той най-малкото на някои места да бъде възможно по-тесен.

3. На факта за военните успехи на Сърбия и Гърция, разбира се до известна степен, трябва да се държи сметка.

Приложени към бъдещите граници на България, за които ще се преговаря на първо място, тези основни принципи водят до заключението, че България не бива да бъде напълно изтласкана от Македония, че трябва да ѝ останат крайбрежието и пристанищата на Егейско море, както и съответна връзка на крайбрежието с вътрешността и че трябва да се стремим към възможно непроменено запазване на разпорежданията на предварителния Лондонски мир за турско-българската граница.

В подробности при определяне на границите на българските области се получава следното:

а) На запад:

За преценка на етнографските съотношения в тези области спорни точки се съдържат в сключения преди войната срещу Турция сръбско-български договор. Линията, която Сърбия призна като граница на безспорната част на Македония, не би трябвало да се променя прекалено много в ущърб на България. Въпреки че по-голямата част от нейните жители се чувстват българи, котловината на Монастир, заедно с този град на север, ще се падне на Сърбия, а на юг с

Флорина – на Гърция. Срещу това ние трябва да се застъпим с изискването областта на Морихово да мине към България.

На левия бряг на Вардар по Брегалница заедно с Щип и Кочани, областта, населена почти изключително с българско население, също би трябвало да принадлежи на България.

Такова разпределение на областите би било справедливо поради това, че то представлява едно съответстващо на военната ситуация уравновесяване, тъй като зоната, определена в сръбско-българския договор като спорна, противно на т. нар. безспорна, с най-важната и плодородна част, областта около Монастир, изцяло се пада на Сърбия.

Трябва да обърнем обаче особено внимание на това България да запази поне една част от Централна Македония, тъй като бъдещата политика на България в този случай би била ангажирана в Македония в още по-голяма степен, отколкото иначе.

б) На юг:

Считам, че е вън от всякакво съмнение, че долините на Струмица и Горна Струма (на юг граничещи с Беласица планина до Вардар), както и цялата област, разположена източно от Кавала между старата българска граница до морето и до новата граница с Турция, трябва да се паднат на България.

Тук и етнографските съотношения са съвсем ясни, тъй като господството на българския елемент, с изключение на турския, е неоспоримо.

По-трудно ще бъде решението на съдбата на Кавала, както и на областта по протежение на линията от Драма през Серес до Демирхисар поради претенциите на Гърция към тази богата област.

Ние сме на мнение, че Кавала не би могла да се отнеме от България. Затова е меродавно съображението, че пристанището на Кавала като естествен изход към Егейско море е от най-голямо значение за България, но и че притежаването на това пристанище би било не само без стойност, но и връзката на България с новопридобитите крайбрежни области би била напълно пресечена, ако България не би имала възможността да осъществи на собствена територия през долината на Струма при Демирхисар връзка със съществуващата съединителна линия. Непроходимата планина по протежение на старата българска граница изключва всякаква друга комуникация от вътрешността на България към морето, а освен това, във връзка с действията на Турция, днес все пак е под въпрос дали пътят през Адрианопол към Дедеагач – който сам по себе си е обиколен – ще остане открит.

От друга страна, разположената южно от река Ангиста и железопътната линия до Струма територия би трябвало да се предостави на Гърция. В етнографско отношение проектираната от нас линия съвпада в общи линии с границата между гръцкото и славянското население.

в) На изток:

Границата Енос – Мидия би могла да бъде запазена с евентуални незначителни изменения. Във всеки случай обаче на България би трябвало да бъде осигурено притежанието на Адрианопол. Това изглежда би било във всеобщ интерес на Европа. Защото ако Адрианопол се остави на Турци, то със сигурност може да се предположи, че България, веднага щом се засили, ще опита отново да завладее този град и тогава ще се повдигне въпросът за Константинопол и за продължаване съществуването на Турция.

Най-сетне искам още днес изрично да подчертая, че ние трябваше да обвържем нашето съгласие за преустройството на териториалните съотношения на Балканите с условието да ни бъдат предоставени съответни гаранции за запазване на нашите стопански интереси, а именно тези в ориенталските жп линии, в жп линията Салоник – Монастир, както и на пристанището в Салоник.

Ваше Превъзходителство, бихме искали да допълним, че ние, което отговаря и на намеренията на берлинския кабинет, обменихме мисли с Петерсбург за бъдещото оформяне отношенията на Балканите. Тези разговори все още не са напълно приключени, но още днес се стигна до принципно съгласие за това, че би трябвало Кавала да се остави на България, а линията Енос – Мидия в общи линии да се запази.

Ваше Превъзходителство, бихме искали в заключение да дадем израз на очакването, че германският кабинет ще бъде готов, с оглед съдържащите се разяснения в моето едновременно указание № 3685, да подкрепи нашите усилия за предпазване на България от прекалено голямо ощетяване при окончателното уреждане на териториалните въпроси.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 15, ае 398, л. 879–884.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 47.

---

[1] Копие от преписа вероятно е било предадено от австро-унгарския посланик в Берлин Сьогиени на германския държавен секретар фон Ягов.

[2] Теобалд фон Бетман-Холвег.

№ 14

Препис на доклад от 6 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Както е известно българското Народно събрание, което беше свикано на извънредно заседание главно с цел да отпусне на правителството бюджетни средства за втората половина на настоящата година, както и други извънредни кредити за военни цели, се събра на 8-и миналия месец.

Реконструираният на 15 юни кабинет, начело на който застана д-р Данев, веднага след откриването на Националното събрание представи за ратифициране сключения от финансовия министър Теодоров с Креди Мобилие франсез в Париж договор за откупуване на акции и на правото за експлоатиране на жп линията Салоник – Дедеагач. Междувременно сесията на Парламента, въпреки че ратифицирането на тези транзакции би трябвало да бъде осъществено от Събранието, съгласно договора от 30 юли, се проточи и то, както изглежда, предвид на промененото военно положение, до което накрая след изтичане споменатия срок, законопроектът беше оттеглен от новия кабинет на Радославов като станал междувременно безпредметен.

Освен отпускане на втората половина от държавния бюджет за тази година, Народното събрание гласува два пъти по 50–100 милиона франка за нуждите на войската, както и един допълнителен кредит в размер на 550 000 франка за тазгодишния бюджет и някои други законопроекти[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 50, ае 10, л. 23.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 26.

---

[1] Преписът от доклада е изпратен на германската легация в Букурещ.

№ 15

Специална пратка с доклад № 141 от 12 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Малкото излизащи тук понастоящем вестници без колебание характеризират създадения в Букурещ мир като позорен и изразяват становището, че на справедливостта би могло да се помогне да победи, ако Великите сили биха подложили букурещките споразумения на ревизия.

Сегашният кабинет, който все още е лишен от печатен орган, изглежда се обслужва от много четения стамболовистки вестник „Дневник“. При разглеждането на тези толкова важни събития – противно на своите предишни навици – последният използва умерен език и с доста сдържани изрази апелира към справедливостта на Великите сили. Между другото той подчертава ,че българският народ, който бил свидетел на това как Европа през 1885 г. е защитила Сърбия, а през 1897 – Гърция, въпреки че тези страни сами били виновни за нещастието си, не можел просто да се съгласи, че тази Европа ще се откаже да вземе в свои ръце балканските разпри. Чрез Букурещкия мир голяма част от българския народ би била поставена под ново робство. Толкова прехваленото равновесие сега вече наистина било нарушено, а мирният договор предоставял най-широка основа за нови ожесточени национални борби на Балканите. България, която побеждавайки основните турски въоръжени сили в Тракия подготвила едно по-добро бъдеще на балканските народи, посрещнала със задоволство сключването на мира, тъй като той сложил край на кръвопролитието и само се надявала чрез намесата си и чрез ревизия на този договор Европа да се постави за задача създаването на траен мир и запазването на фактическото равновесие на Балканите.

Вестник „България", органът на г-н Данев, счете за уместно, след оттеглянето на последния, да преустанови излизането си.

Напротив, вестникът на Народната партия на Гешов „Мир" не престана да протестира срещу изменничеството на досегашните съюзници на България, както и срещу безподобния начин на действие на Румъния и Турция. Обсъждайки преговорите в Букурещ, споменатият вестник намира, че този мир, независимо от възгледите за неговата ревизия, представлява наложен на България акт на измама, грабеж и несправедливост. Нанесената чрез този мирен договор рана няма да зарасне. Във факта, че България била нападната от пет страни, Европа, която досега толкова много се намесвала в балканските въпроси, не видяла нищо необикновено, което да ѝ даде повод за намеса. Въпросът за Скутари[1] странно защо се оказал много по-важен за Европа; заради него бил приведен в действие цял интернационален флот. А ограбването на България след Лондонския мир и след петербургското решение на арбитражния съд – е разглеждано като действие, което досега не заслужавало безпокойството на Великите сили. Излишно било да се доказва настъпилото положение. От него биха могли само да се извлекат необходимите поуки. Българският народ не познавал отчаяние. В най-скоро време трябвало да му се върне нужното спокойствие, за да можел отново да се посвети на мирните си дела. Чрез своето трудолюбие и енергия, както и чрез хладната си пресметливост, с които успял да преодолее най-големите трудности, народът нямало да отстъпи първенството на Балканите. Той действително загубил много територии, защото не запазвал дори това, което е притежавал след Лондонския мир. Народът не могъл да осъществи своята мечта – да се обедини с българското население на Македония, при все това обаче неговият дух не можел да бъде прекършен. С времето цялото нещастие щяло да бъде надживено. Тогава обаче всички онези, които си били позволили толкова подло и вероломно да прережат крилата на българския народ, пак щели да го следват. Тъй като на България, а не на съседите ѝ, щяло да бъде писано да играе първенстваща роля в Близкия Изток.

Останалите вестници като новият „Вечерна поща", „Реч", както и радикалдемократическият „Народна воля" отбелязват причиненото на България зло и говорят за отдавна планиран комплот срещу България, обаче са още достатъчно внимателни и засега не се впускат – вероятно съобразявайки се и с цензурата – в нападки срещу Русия, а видно си дават труд по възможност да не издават дълбоката същност на духовните автори на техните статии.

Само старият „Вечерна поща", който поддържа тесни контакти с военните и македонците, непосредствено след пристигането на съобщението за осъcommitting ществяването на мира в Букурещ даде свободно израз на своите чувства, изпълнен с гордост посочи успехите на българската армия в Тракия, представи отношението към Българите в Букурещ, чрез което за в бъдеще Македония се превръщала в ад, като подло и което освен това и за Европа означавало връщане назад. Букурещките споразумения нито представлявали гаранция за един продължителен мир, нито били обвързващи за Македония. В днешния век на културата и националното съзнание дори на Европа не било позволено да си играе със съдбата на един изстрадал народ. Защото в своето отчаяние той би могъл да пристъпи към екстремни действия. Щом турските жестокости не са могли да унищожат този народ, то и гръцкото, и сръбското управление няма да могат да го принудят да свали оръжието. Борбата на македонците щяла да продължи дотогава, докато справедливостта победи. Това бил обетът на македонците и заветът на техните герои, паднали във войната с турци, гърци и сърби. Все пак, едва ли би било възможно Европа хладнокръвно да приеме едно такова престъпление срещу македонския народ и да остави без внимание сключваните и подписвани от 30 години многобройни протоколи и споразумения в полза на Македония.

В по-късен брой същият стар „Вечерна поща“ се показва много по-сдържан и между другото пише:

„Ние се надяваме и имаме основание да предполагаме, че България, която винаги се е вслушвала в съветите на Европа, както това най-ясно се прояви в Букурещ, от сега нататък ще среща повече справедливост, също и че на европейските конференции на правата на България ще се окаже по-голямо внимание, отколкото в Букурещ. Ние още повече вярваме на това, тъй като сме на мнение, че след водените в румънската столица преговори на разпространяваната с такова усърдие от нашите противници заблуда, че българите били най-неспокойния елемент на Балканите, трябва окончателно да се сложи край.“[2]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 142, л. 321–325.
Bonn, PAAA, Türkei № 6 Bd. 50.

---

[1] Вж. док. 7.

[2] Докладът е препратен на 27 август до германските мисии в Константинопол, Лондон, Париж, Петербург, Рим, Виена, Белград, Букурещ, Атина и Цетине.

№ 16

Специална пратка с доклад № 269 от 12 август 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Съгласно дадените ми най-благосклонно указания, днес енергично настоях пред граф Берхтолд австро-унгарското правителство да се обяви в подкрепа на нашето становище по въпроса за ревизията[1]. Използвах всички дадени ми аргументи в този смисъл. Освен това припомних на министъра, че навремето – и то с негово изрично съгласие – се обявихме за провеждане на мирните преговори в Букурещ, а не в Петербург, главно за да дадем с това по-добра възможност на Австрия да насочи по време на преговорите нещата в смисъла на австрийските интереси и да избегне една по-късна ревизия, която още тогава – беше 14 юли – окачествих пред него като съмнителна. Още тогава помолих министъра да обмисли, че вероятно ще бъде изолиран и затова настойчиво го предупредих да не преследва мисълта за ревизия. Ако не му се е удало да наложи своето становище по време на букурещките преговори, то едва ли настоящият момент вече изглежда подходящ за това. Между другото, според едно съществуващо донесение от Петербург, Австрия не била направила дори опит да постигне по-добри условия за България също и за сметка на Сърбия, с изключение на Кавала. За доказателство на този факт прочетох на министъра предадения ми най-благосклонно доклад на граф Пурталес от 7-и този месец, след чието последно изречение г-н Сазонов изказвал категорично пред нашия посланик своето задоволство, „че Австро-Унгария се въздържа от въздействие по въпроса за сръбско-българската граница на Букурещките преговори“. Граф Берхтолд беше в най-висша степен засегнат от тази забележка на руския министър. Случаят бил точно обратния, отбелязва графът. Той бил предал на г-н Майореску чрез принц Фюрстенберг своите конкретни желания за оформянето на сръбско-българската граница. Изглеждало, че румънският министър просто игнорирал австрийските желания и ги сложил под миндера. Той не би могъл да счете това за възможно, въпреки че се бил учудвал, че неговите предложения не довеждали до абсолютно никакъв резултат. Този процес бил потвърждавал неговото подозрение, че отношенията между Румъния и Сърбия все пак били по-тесни, отколкото искали да ги представят в Букурещ. В телеграмата на крал Карл до Царя[2] се намирали и многозначителни намеци относно желанието за по-тясно обединение на балканските държави и ако ние не бихме искали да повярваме на възможността за нов Балкански съюз, насочен срещу Австрия, то той не можел да се отърве от мисълта, че следващата война – след съвземане на балканските държави – щяла да бъде водена заедно с Румъния, сега с посока на юг, на север с освобождаване на унгарските румънци и на запад, от страна на Сърбия, с освобождаване на австрийските сърби. Сърбия обаче след няколко години щяла да има 500 000 войници. Румъния изглежда се подготвяла за политика, колебаеща се между Тройния съюз и Русия. Поради това на него, министъра, бъдещето на Монархията изглеждало мътно. Толкова повече сега той трябвало да настоява за правото на Австро-Унгария да обяви ревизия на балканския мир, а не да казва просто „да“ и „амин“ на всички решения на балканските държави и да абдикира. Напълно по всички въпроси, отнасящи се до Балканите, той не можел да поеме отговорност. Самата Австрия също била балканска сила. Още сега в Сърбия се чували гласове, според които Австрия нямало и не можела да направи нищо, защото била слаба и защото нейните съюзници нямало да го допуснат. Аз не можех да отмина тази забележка на министъра без да се противопоставя и отговорих, че той зае добре, че Германия винаги ще стои зад Монархията, ако тя трябва да се разправя не само със Сърбия, а и когато съществуването ѝ би било застрашено от руско нападение.

Аз отново насочих разговора към същностната тема на нашия разговор, към въпроса за ревизията, като попитах министъра как той си представя развитието на нещата и евентуално практическото провеждане на ревизията. Дали Щип и Кочани принадлежат на България или на Сърбия не би могло да се разглежда като жизнен интерес на Монархията, за чието налагане Австрия да започне война, а според всички предвиждания това щяло да предизвика всеобщ европейски конфликт.

Граф Берхтолд отбелязва, че не се отнасяло до Щип и Кочани, а до необходимостта за Австрия да върви в крак с Русия на Балканите. Между другото, той не вярвал, че действия на Австрия срещу Сърбия биха довели до европейска война. На това аз отговорих, че действително никой не би могъл да проникне в бъдещето, но че все пак считам моя възглед за по-правилен.

По нататък министърът продължи: сега той бил в разговори с Русия – думата преговори не би искал да употреби. Отговор на тукашните предложения относно оформянето на сръбско-българската граница засега още не бил пристигнал от Петерсбург. Ако между Виена и Петерсбург се постигнело споразумение по тези изисквания, то това би било достатъчно, за да се принудят сърбите към отстъпки. (Тук вметнах, че това ми изглежда повече от съмнително.) Ако не се постигнело споразумение, което вероятно ще стане, съгласно моите сведения от Петерсбург, то тогава той открито щял да констатира, че Австрия имала добрата воля да съобрази границите така, че да може да се осигури траен мир на Балканите, но че Русия провалила това.

Австрия обаче трябвало да настоява на своето право на ревизия и по една друга причина. Ако сега тя просто би санкционирала букурещките решения и ако Русия след това предприемела от своя страна някаква акция, то Австрия би загубила всякаква възможност да нападне и да опази интересите си. Но ако тя, макар и теоретично, поддържа своето право на ревизия, то Русия ще знае, че не може сама да се разпорежда на Балканите както тя намери за добре. Той играел сега една политическа игра с Русия и трябвало да съжалява, че поради острите нападки от страна на германската преса[3] неговата позиция предварително била значително затруднена. Във връзка с последната забележка обърнах внимание на министъра на днешната уводна статия в „Нойе фрайе пресе“, която вече рисува призрака на разкъсването на германско-австрийския съюз, само защото Германия не мислела да се съобразява с всеки нюанс на тукашната балканска политика. Нашите противници в Париж и Петерсбург биха си потрили ръцете въз основа на тази статия. Министърът напълно се съгласи и каза, че вече бил повикал г-н Бенедикт[4].

От този мой днешен разговор с граф Берхтолд останах с впечатление, че по принцип министърът не планира никаква военна акция на Балканите, дори и в случай, че не успее да пробие с желанията си за ревизия. Предпоставка, разбира се, ще бъде Русия също да не се меси в тамошните отношения. На първо място, той държи да разкрие своята добра воля по отношение на България и да не изостане след Русия в състезанието за благоразположението на България.

Затова и в края на нашия разговор аз още веднъж изтъкнах пред министъра проблематичността на едно такова състезание и опасността от такава политика. Също го помолих сериозно да обмисли и това, че, съгласно нашите сведения, Италия счита ревизията на Букурещкия договор за ненужна и дори за опасна.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 15, ае 499, л. 1118–1123.
Bonn, PAAA, Türkei 203 Nr 6 Bd. 48.

---

[1] Австро-унгарската дипломация се мъчи да наложи ревизия от страна на Великите сили на Букурещкия мирен договор.

[2] Николай II.

[3] Вж. статия на в. „Ди Цайт" от 3 август 1913 г. в ИИ БАН, кол. 20, оп. 15, ае 498, л. 1113–1117.

[4] Редакторът на „Нойе фрайе пресе".

№ 17

Доклад № 296 от 12 август 1913 г. на саксонския шарже д'афер във Виена фон Шимпф до външния министър на Саксония Витцум фон Екщед Гроскройц в Дрезден[1]

Последния неделен ден прекарах, следвайки една покана на кралския пълномощен министър граф Рекс, в замъка Щрилек в Мерен, лятното местожителство на графското семейство. След обяда на посочения ден се появи собственикът на замъка външният министър граф Берхтолд, заедно със съпругата и двамата си сина, идвайки с автомобил от Бухловиц на посещение в Щрилек. Предния ден граф Берхтолд бил приет в Ишл на аудиенция от Кайзера[2], за да направи доклад за новосъзданото чрез сключването на мири в Букурещ положение.

Министърът се изказа по положението пред кралския посланик в следния смисъл:

На преден план сега стояли два въпроса: първо, ревизията на Букурещкия мирен договор и, второ, ситуацията, която създадоха турците чрез новата окупация на бившите ѝ европейски провинции до Адрианопол. С първия въпрос граф Берхтолд не се занимава подробно. Що се отнася до втория, той отбеляза, че ще бъде много трудно отново да се изкарат турците от Адрианопол. Сегашната турска армия – около 200 000 души – била добра, във всеки случай по-добра от тази, победена от българите. България сега била прекалено отслабена, за да може да изтласка тази турска сила, над която правителството в Константинопол било загубило контрол и по отношение на която Великият везир бил безсилен. Румъния не искала да помогне на българите срещу турците, а другите балкански държави (Сърбия и Гърция) пък съвсем не. Що се отнася до Великите сили, то единство на същите за ефикасно въздействие върху Турция не би могло да се очаква, тъй като техните интереси твърде много се разминавали. Поради това изясняването на съществуващите въпроси щяло да се проточи още дълго. Той, министърът, миналата година се разминал с отпуската си и изглежда същото щяло да се случи и тази година.

Граф Берхтолд намерил Кайзера в събота в Ишл в добро здраве.

Междувременно политиката на граф Берхтолд относно въпроса за ревизията на Букурещкия мирен договор тук беше остро критикувана от пресата. При нападките срещу външния министър бяха приведени всевъзможни доводи, особено размяната на телеграми между кайзер Вилхелм и крал Карол от Румъния, от което произтича, че германската политика споделя позицията на Румъния, която не иска ревизия и с това се противопоставя на възгледа на виенското Външно министерство. Действително задава се въпросът, дали тази размяна на телеграми, в която се вижда бламиране на политиката на Монархията, е била необходима. Във всеки случай обаче се съжалява за създалите се между Виена и Берлин различия в мненията, макар че не им се отдава продължителност и се счита, че отговорна е и без това непопулярната политика на граф Берхтолд. Без съмнение е несправедливо, когато при нападките срещу външния министър се пропуска това, че най-важните цели, към които трябваше да се стреми Монархията по време на балканската криза – възпирането от извънредно голямо славянско влияние и свобода на мореплаването в Адриатическо море – са постигнати в крайна сметка почти само благодарение политиката на граф Берхтолд. Тези успехи на неговата политика не би трябвало да бъдат забравени, въпреки че са изкупени с висока цена на една стопанска вреда за монархията, за която обаче носят вина и други по-дълбоки причини. На критиката обаче трябва да се даде право дотолкова, доколкото тя се противопоставя на това, че австро-унгарската политика, поради едностранната си ориентация срещу Сърбия, накрая развали отношенията си с всички съседи на Монархията на Балканите и особено с Румъния – приятеля на Тройния съюз, и сега продължава да се застъпва, противно на съществуващите в Букурещ и Берлин желания, за безнадеждната кауза за ревизия на мирния договор, която вместо желаното продължително успокоение на Балканите би донесла ново раздухване на страстите, при което освен това, в случай на вероятен неуспех на стремежите на Монархията, нейният авторитет ще бъде изложен на голяма опасност.

Различията във възгледите на Външно министерство и общественото мнение се виждат много ясно от почтително приложените уводни статии на вчерашния „Монтагс-ревю“ и днешния „Нойе фрайе пресе“[3].

ИИ БАН, кол. 5, оп. 22, ае 41, л. 96–99.
Dresden, SLchsisches Landeshauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53D Balkankrisis (1912–1913).

---

[1] На 13 август 1913 г. докладът е представен на вниманието на саксонския крал.

[2] Франц Йосиф II.

[3] Към доклада е имало едно приложение, което липсва.

№ 18

Доклад № 1339 от 13 август 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екшед Гроскройц в Дрезден[1]

„След преодоляване на значителни трудности сключването на мира, който благодарение на Теб остава окончателен, е осигурено“ – телеграфира Кралят на Румъния на Негово Величество Кайзера, след като преговорите между водещите войната балкански държави в Букурещ доведоха до споразумение, а подписването на мирния протокол, което междувременно се осъществи на 10 т. м., непосредствено предстоеше.

Ръководството на Райха се отдава на надеждата, че този мирен договор ще остане окончателен, но това още далеч не е сигурно, както ми съобщи днес главният[2] секретар Цимерман. За думите на крал Карол тук не може да се намери правилно обяснение, но се тълкува така, че той би искал да благодари на Негово Величество Кайзера за старанието на германската дипломация за постигане на мира, за което неуморно се е застъпвал пред всички кабинети.

Германия ревностно се стреми да предотврати ревизия на Букурещкия договор[3] и така се намира в унисон с правителствата на Лондон, Париж, Рим и дори Петерсбург, където Сазонов подчертал пред нашия посланик граф Пауталес, че въпросът за притежаването на Кавала и направлението на българо-сръбската граница нямало да бъде причина да се засегнат договорените разпоредби. У нас съществува желанието чрез коментар от кабинет на кабинет само да се запознаем със сключването на мира и да се стараем да спечелим за това схващане и Австро-Унгария. Г-н фон Чиршки получил поръчение приятелски, но настойчиво, както това беше направено и по отношение на тукашния австрийски посланик, да се застъпи за това във Виена да изоставят мисълта за ревизия и да подчертае, че няма да можем да бъдем убедени в целесъобразността от проверка. В противовес на Външно министерство тук не се очакват никакви предимства от едно съгласие с България, след която Австрия чисто и просто тича въпреки горчивия опит, който натрупа с нейната неблагонадеждност. България винаги ще клони към тази сила, която може да ѝ е от полза, без да се обвързва с чувства за благодарност; освен това съвсем не изглежда изключено един ден да открие славянското си сърце и да се присъедини към Сърбия. В резултат на австрийската политика отношенията между Виена и Букурещ станаха изключително хладни, обстоятелство, което за Германия е толкова неловко, понеже тя се стреми именно с помощта на Румъния, Гърция и Турция да създаде противовес срещу балканските славяни. Следователно във Външно министерство почти не са съгласни с нашия съюзник и главният секретар наблегна особено на това, че същото становище господства и в германската преса. За да се предотврати обаче подемането на един прекалено остър тон и с това да се помрачат нашите отношения с Австрия, той щял да действа в смисъл да се следва пътят на приятелските съвети.

Донесения от нашия виенски посланик все още нямаше, тъй като той няколко дни бил в отпуск. Главният секретар скицира вероятния ход на събитията, ако Австрия би настояла за ревизия на договора. Изискването да се отстъпи Кавала и да се промени граничната регулация в полза на България щяло да бъде посрещнато от Гърция и Сърбия със „злорада усмивка“, така че на Австрия като на Велика сила не би ѝ останало нещо друго, освен да наложи своите претенции към тези две държави със силата на оръжието. Русия щяла да започне военни действия, тогава съюзните договори автоматично щели да влязат в сила и докато Австрия вероятно щяла да има достатъчно работа с Гърция и Сърбия, Германия би трябвало сама да се бие на фронта. Италия вече обявила, че няма да може да се намеси. Би било съвсем погрешно да се поставят италианците в притеснено положение, след като едва наскоро се постигна те да бъдат по-здраво привързани към Тройния съюз.

Последиците от безрезултатната австрийска политика били гибелни и проваляли целите на нашата, които, както беше отбелязано, се състоят в това да привлекат Гърция към Тройния съюз, тъй като особено гръцкият флот може да стане важен фактор в Средиземно море. Почвата за нашите стремежи била благоприятна, настроението в Гърция било германофилско, Кралят популярен и свързан чрез чувства на взаимна симпатия с Негово Величество Кайзера. Значението на Гърция за бъдещето и за Тройното съглашение осъзнала и Франция, както произтича от нервността на нейната преса. Дали Негово Величество Кайзерът се е обърнал непосредствено към крал Константин, за да съдейства за мира – новина, която наскоро се прокрадна в пресата – главният секретар не знаеше.

Преминавайки към Адрианопол главният секретар ми съобщи, че тукашният турски посланик наскоро му заявил, че Турция няма да напусне града и всички възражения в Константинопол щели да бъдат дупка в морето. Само при едно условие съществувала възможността за доброволно изоставяне на града, а именно, ако на Турция се признае от Силите митническа автономия.

Главният секретар обаче счита това за изключено. Увеличаването на митата би имало като последица ограничаване на потреблението на турците, които сами по себе си са невзискателни, експортът щял да страда и по този начин ние трябва да носим разноските за връщането на Адрианопол. При тези обстоятелства ръководството на Райха взело решение да предостави уреждането на този въпрос на самите турци и българи и напълно да се държи настрана с надеждата, че и Русия няма да пристъпи към извънредна санкция, което, разбира се, още било непредвидимо. Нашите мисии били снабдени със съответните указания.

Опитът, придобит от Лондонската конференция на посланиците, смята главният секретар, не поощрява към по-нататъшна интервенция, при която можело да се навлече само ново компрометиране. Колко малко били подпомогнати работите в Лондон, въпреки че от началото автономията на Албания била несъмнена. Владетел за новата държава още не бил намерен, тъй като, по понятни причини, принц Вид не изглежда да чувства влечение да се подложи на този експеримент.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 22, ае 44, л. 106–110.
Dresden, SLchsisches Landeshauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53D Balkankrisis (1912–1913).

---

[1] На 15 август 1913 г. докладът е представен на вниманието на Краля на Саксония, а на 16 август с. г. последователно на г-да държавните министри.

[2] По това време д-р Алфред Цимерман е заместник главен секретар, по-точно държавен подсекретар на Външното министерство.

[3] През месец май 1914 г. се провеждат пленарни заседания на Райхстага по въпросите на външната политика на Германия по време на Балканската криза. По-голямата част от изказванията са в подкрепа на поведението на германската дипломация.Единственият упрек, някъде по-остро, в други изявления в по-мека форма, тя получава затова, че се била „подвела“ под австро-унгарската политика. Веднага обаче се подчертава, че не и по въпроса за Букурещкия мир, когато германската политика се „еманципирала“ и енергично се застъпила срещу исканията за ревизия. От изказванията на депутатите се налага изводът, че по отношение на политиката на Германия за запазване на Букурещкия мир сред отделните партии в голяма степен цари единодушие. Изключение правят само социалдемократите, според чийто представител Бернщайн, с Букурещкия договор „нищо не е създадено, което да гарантира истинския мир.“ Вж. ИИ БАН, кол. 05, оп. 30, ае 168, л. 748–777.

№ 19

Препоръчана пратка с доклад № 175 от 13 август 1913 г. на германския консул в Москва до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Тукашната преса е единодушна при преценката на временния завършек на Втората балканска война с Букурещкия мир, това е лош мир и тя се вижда принудена към повече или по-малко елегични разсъждения за неблагоприятния краен резултат, който следва от най-новите събития за Русия. Най-силният си израз това недоволство намира в уводна статия на „Утро России“, според която развитието на нещата на Балканите означава жалко фиаско за руската политика като цяло. След японската война в Европа престанали да вярват на мощта на Русия, а в самата Русия загубили увереността в собствените сили. Затова в Европа тя се срещала със систематично неуважение, а руският глас отеквал нечут. Не било време да се скръстят ръце, а да се действа, както направили Прусия след 1806 и Франция след 1870 г.

Най-забележително обаче в гласовете на пресата е загрижеността, проявена и преди тук и засилващото се недоверие към позицията на Франция. Докато „Утро России“ се занимава с въпроса за ревизията на Букурещкия договор и внимателно застъпва становището да се развалят отношенията с Франция заради Кавала и да се постигне сближение с Австрия, политика, на която можело да се гледа само с недоумение, „Голос Москвы“ открито изразява своето възмущение. Той нарича мира надгробен камък върху България и българското население в Македония, съжалява за суперумната политика на Франция и нейната обща кауза с Германия, макар че причината се кореняла само в една взаимна интрига и смята, че един от големите успехи на Тройния съюз бил, че успял да забие клин във френско-руския съюз. Единственото спасение сега можело да се намери в нов Балкански съюз, който открито би гарантирал статуквото на Балканите и така би бил насочен не само срещу България, но и срещу Австрия. Най-остро се осъжда френската политика в „Русские ведомости“, където се говори за „тесногръда, егоистична политика, която заради дребни предимства е готова да пожертва интереси от най-голямо значение“. По адрес на Франция е и отправеното открито предупреждение: „Когато Силите престанат да преследват своите дребнави интереси на Балканите, когато завинаги им се отнеме надеждата да ловят риба в мътна вода, тогава балканските народи само ще спечелят.“[1]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 26, л. 71–72.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 49.

---

[1] Препис от доклада се изпраща до германското посолство в Петербург.

№ 20

Доклад № 126 от 15 август 1913 г. на германския пълномощен министър в Белград барон Юлиус Адолф фон Гризингер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Телеграмите на Негово Величество Кайзера и Краля[1] и кралете на Румъния и Гърция, както и провъзгласяването на крал Константин за генерал-фелдмаршал в германската армия предизвикаха тук сред всички кръгове от населението изключителна радост[2]. От тях се разбира несъмненото желание на Германия, решенията на Букурещката мирна конференция да останат окончателни, а с това и толкова важните за Сърбия резултати трябва да останат незасегнати в интерес на европейското спокойствие. Следвайки своя темперамент, сръбската публика не пропуска да изрази в ентусиазирани манифестации своите чувства на благодарност към Негово Величество Кайзер Вилхелм, а сред първенците на търговските кръгове дори съществувало намерение да връчат благодарствена телеграма на Негово Величество. При тези спонтанни изблици на бурно развълнуваната сръбска народна душа трябва да се вземе под внимание, че тук още от кризата на анексията[3] крайно се съжалява за безусловното застъпване на германския Райх за австро-унгарската балканска политика, тъй като сръбският народ бил изпълнен с голямо уважение към германското общество и особено към солидарността и продуктивността на германската индустрия и състоянието на германската търговия и би желал да поддържа добри отношения с Германия[4]. Тези топли чувства се засилиха особено в последно време поради пожертвователната дейност на нашите лекари на сръбския театър на военните действия и аз се радвам да мога да установя и при напълно трезва оценка на отношенията, че симпатиите, които Сърбия проявява към нас, са истински и в процес на непрекъснат растеж[5].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 3, л. 5–6.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6, Bd. 49.

---

[1] Вилхелм II.

[2] В полето вертикална черта и удивителна.

[3] Анексирането на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария през 1908 г.

[4] В полето черти и бележка на райхсканцлера: „Нямаме нищо против!“.

[5] Отново в полето вертикални черти към последното изречение от подчертаната дума „симпатиите“ до края и бележка на райхсканцлера: „Ще се насочат ли те срещу Русия и Австрия?“

№ 21

Шифрована телеграма № 144 от 16 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Намиращите се в България македонски бегълци междувременно образували един извънреден комитет. Той, от своя страна, отправи до тукашните представители на Великите сили най-покорно приложения препис на прошение от 13 този месец, за да протестира срещу резултатите от Букурещкия мир и да повтори молбата от Македония да се създаде автономна провинция, поставена под закрилата на Великите сили.

ПРИЛОЖЕНИЕ[1]

Ваше Превъзходителство,

Българските бежанци от Македония, на брой повече от петдесет хиляди, жертви на преследването от гърците и сърбите, новите завоеватели на тяхната страна, остро протестират срещу Букурещкия мир – това петно върху европейската цивилизация, – която ги поставя в ново робство, по-тежко от предишното.

Загубили нашите имоти, разграбени и опожарени от сръбските и гръцките войски, видели опетняването на честта на нашите семейства, ние напуснахме нашата земя, която от векове напояваме с нашата пот и върху която гръцките и сръбските войски проляха невинната кръв на десетките хиляди наши родители, изклани без милост.

Единствената ни вина е, че се бихме за нашето национално възраждане преди век и половина и че през последните двадесет години се сражавахме с оръжие за нашата политическа свобода.

Отказвайки се от всичко, нашата единствена и постоянна задача занапред ще бъде да водим кървава и жестока борба срещу новите господари на нашата страна и потисниците на населението ѝ.

В името на човечността и справедливостта и в интерес на установяването на траен мир, ние се обръщаме към Ваше Превъзходителство и Ви молим да се застъпите пред Вашето правителство и да го помолите да действа с всички възможни средства с цел от Македония да се образува една автономна провинция под покровителството на Великите сили и така да се гарантира свободното развитие на македонското население, без разлика на националност и религия, всичко това за затвърждаването на политическото равновесие на Балканите

София, 31 юли/ 13 август 1913 г.

Президент на Комитета
на македонските бежанци:
[подписано] *Д. Мирчев*
Секретар: *К. Ципушев*

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 144, л. 330–332.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6, Bd. 50.

---

[1] Приложението е на френски език.

№ 22

„Никаква ревизия“ – дописка от Виена на вестник „Райхспост“ от 17 август 1913 г.

В обширния политически преглед, направен вчера в английската Камара на общините от държавния секретар на външните работи Едуард Грей, разглеждането на създадената от Букурещкия мир ситуация не заема голямо място, но заедно с изявлението, че нито една от Великите сили няма да запази за себе си някои от островите в Егейско море, тя несъмнено е най-важната и най-актуалната част от речта. Сър Едуард Грей прехвърля евентуалното предприемане на ревизия на Букурещкия мир на онези Сили, чиито интереси са по-големи от тези на Англия. Той не оспорва правото на тези Сили на ревизия, която обаче трябвало да се ограничи до един минимум и до определени точки, защото иначе биха се явили други Сили с други желания.

Сега вече е сигурно, че освен Франция и Германия, които отхвърлиха мисълта за ревизия още по време на букурещките мирни преговори, Русия и Италия също са склонни да се откажат от плана за ревизия. Съобразяването на Русия с Франция, чиито капиталисти се надяват да осъществят тлъсти сделки с [една] по-голяма Гърция, прави неосъществимо желанието ѝ да се покаже пред българите като благодетел.

Когато в Австро-Унгария, поради известни съображения, се обявиха за ревизия на Букурещкия мирен договор от Великите сили, това стана при условие, че щяло да бъде постигнато споразумение на Великите сили върху определени малки промени. Ако обаче наистина останалите Сили държат на трайността на букурещките споразумения и по-скоро са склонни да гледат на опита за ревизия, като на застрашаване на мира, то Австро-Унгария, която по време на цялата продължителна балканска криза винаги се проявяваше като готов на жертва фактор на мира и никога поради своенравие или себелюбие не попречи на разбирателството на Силите, е далеч от това да натрапва на Европа своите възгледи за „окончателно помирение“ на балканските държави. Това, което тя счита за желателно в интерес на продължителен ред на Балканите, най-напред от идеални съображения, не засяга в такава степен интересите на Монархията, че да се види принудена да наложи своите възгледи и с други, освен с дипломатически средства. „Използването на насилие“, към което сър Едуард Грей насочи онази сила, която би желала да наложи своята воля, никога не е планирано от страна на Австро-Унгария по въпроса за ревизията; поради това думите на английския министър биха могли да имат смисъл само ако се отнасят до арменските заплахи на Русия. Точно така, както след изявлението на Грей „добрата воля на Силите не може нищо да постигне, ако Турция не последва техния съвет относно Адрианопол и Тракия“, по същия начин и добрата воля на Австро-Унгария да предпази Балканите от връщане на кървавите ужаси в недалечно бъдеще чрез намеса на Европа не може нищо да постигне, ако другите Велики сили не искат да чуят този съвет. Не е никакво унижение за Австро-Унгария, че в концерта на

Великите сили не трябва да бъде по-внимателна, отколкото са Великите сили по отношение на Турция.

Затова планът за ревизия на Букурещките споразумения от Силите може да се счита за отхвърлен. Друг е въпросът обаче, дали ще мине много време, докато помирените балкански народи сами по свой начин ревизират мирния договор.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 39, л. 102–103.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 49.

№ 23

Нота № 655 от 18 август 1913 г. от българския пълномощен министър в Берлин Иван Ст. Гешов до германското Външно министерство в Берлин

Долуподписаният пълномощен министър на България, по поръчение на своето правителство, има честта да доведе до знанието на императорското Министерство на външните работи следното:

Високата порта вместо да изтегли войските си отвъд линията Енос – Мидия, съобразно съвета на Великите сили въз основа на договора от Лондон, продължава да нарушава международните договорености като е заповядала на войските си да напреднат и да окупират също така територии на запад от Марица[1] под претекст без покритие. Турските войски окупираха неотдавна градовете Мустафа паша, Димотика, Софлу, както и други места, наскоро евакуирани от гръцки войски. Като продължават да напредват така, без да им се попречи, може да се предвиди, че те със сигурност ще влязат в контакт с български войски в гарнизоните им или около тях, което безспорно ще има тъжни последици.

За да се избягнат нови нещастия, царското правителство смята за свое задължение да призове благосклонното внимание на императорското правителство върху нарушението на договора от Лондон от Турция и да го помоли с уважение незабавно да предприеме по собствена воля необходимите стъпки с цел да накара Високата порта да спазва договора от Лондон като изтегли войските си от другата страна на линията Енос–Мидия.

Подбудени от предани чувства и най-добри намерения, с желание също така да се сведат до минимум турските клевети по повод така нареченото преследване на българските власти срещу мюсюлманското население, както и да бъдат убедени слабовярващите, повярвали на тези обвинения, царското правителство на България има честта да информира имперското Министерство на външните работи, че то не вижда никакви пречки, ако повторното окупиране на териториите, които ѝ принадлежат според договорите от Лондон и от Букурещ, стане в присъствието на военни аташета на Великите сили в София.

ИИ БАН, кол. 19, оп. 16, ае 49, л. 127–129.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

[1] С шифрована телеграма германският шарже д'афер в Петербург Луциус уведомява за безпокойството в Русия от продължаващото напредване на турските части на запад от р. Марица. Информация за евентуален предстоящ протест на Германия пред Високата порта. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 218, л. 512.

№ 24

Доклад № 247 от 21 август 1913 г . на германския посланис в Петербург граф Пурталес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Някои руски вестници се стремят чрез разпространение на тенденциозни съображения по въпроса за напускането на Адрианопол и за взетото от Силите решение за финансов бойкот на Турция да създават настроения срещу Германия. „Новое время“ публикува днес телеграма на кореспондента си в Константинопол, според която германският посланик барон фон Вангенхайм упорито съветвал Портата да не отстъпва по въпроса за Адрианопол. Германия в никакъв случай нямало да се съгласи да участва в колективни стъпки на Силите срещу Турция. Застъпващите противоположно становище статии в „Норддойче алгемайне цайтунг“ и в „Кьолнише цайтунг“ нямали друга цел, освен да отклонят вниманието.

Относно намеренията за финансов бойкот на Турция „Русская молва“ изтъква днес, че изглеждало съмнително, дали германските банки, начело с Менделсон, щели да се присъединят към бойкота. „Както и преди, се казва по-нататък, те и сега са склонни да подкрепят Турция и единствената пречка е в недостига на разполагаем капитал.“[1]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 112, л. 248–249.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

1. На 26 август съдържанието на доклада е съобщено в Пера.

№ 25

Съобщение „Одринчани във Външно министерство“ на вестник „Фосише цайтунг“ от 22 август 1913 г., Виена, заведено във Външно министерство, Берлин, на 23 август 1913 г. под № А 17216

Делегацията от Адрианопол[1], за чието пристигане подробно съобщихме в днешния сутрешен вестник, днес по обяд бе приета във Външно министерство от директора на политическия отдел г-н фон Щум като представляващ държавния секретар. Тукашният турски посланик Махмуд Муфтар паша пое представянето на господата.

Приемът продължи дълго време. Във връзка с това в хотел „Константинопол“ господата ни описаха какво се е случило в министерството. Преди всичко те бяха ентусиазирани от топлия прием, който им бил указан – „толкова топъл, колкото никога досега“. Най-напред делегацията предала меморандума, чийто текст вече публикувахме в сутрешния вестник, след което изразила устно желанията си. Първи говори [Диобандо ефенди], втори – турчинът [Хамдулах Сопбст] и трети – отново един грък адвокатът [Галиас][2]. Речите, разбира се, били различни, но еднакви по съдържание. Господата казаха горе-долу следното: „Ние желаем целият Адрианопол да остане на Турция. При никакви обстоятелства няма да принадлежим на България. Ако не може по друг начин, то ще се бием до последна капка кръв, а каквото остане след това от нас ще се изсели и ще търси друго отечество. Ние се надяваме на Германия, която винаги е била наш приятел и защитник и която и сега няма да ни изостави.“

На това – така ни описаха развитието на нещата – г-н фон Щум отговорил с изключително топли думи, които звучали в следния смисъл: „Ние винаги сме били приятели на Турция, винаги в решителни моменти сме заставали на нейна страна. Винаги ще ѝ останем такива и сега също няма да я изоставим.“[3]

В момента господата се занимават с резюмиране на речите, за да ги предадат след това на пресата за публикуване.

По-нататъшната програма за Берлин все още не е твърдо установена, но господата щели най-напред да разгледат Зоологическата градина, за която вече са чули толкова много. Утре следобед турското посолство кани делегацията на чай, а в неделя – на обяд. В понеделник делегацията ще посети редакции на берлински вестници. Както се изразиха господата: „Нашето официално посещение беше предназначено за германското правителство и тази част от програмата вече приключи. Нашето посещение обаче е предназначено главно за германския народ, който винаги е имал топло отношение към нас. Затова искаме да изкажем нашата благодарност на народа и да го помолим да продължава да ни помага. А това ще направим като посетим пресата.“

Г-н Бонди бей[4], турският консул във Виена, и днес изпълняваше длъжността на преводач, а също така предаде на г-н Щум точна статистика на населението на Тракия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 115, л. 253.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

[1] В доклад от 11 август 1913 г. германският посланик в Цариград Вангенхайм съобщава за предстоящо отпътуване на делегация на одринското население, състояща се от представители на основните религиозни общности за европейските столици, за да създадат там настроение за оставане на Одрин и Тракия под турско управление. Посланикът счита доклада си като препоръка, която „би могла да улесни постигането целта на пътуването до Берлин“. Вж. ИИ БА, кол. 20, оп. 16, ае 6, л. 22–23.

[2] Имената не са сигурно разчетени.

[3] Третият абзац е отбелязан отстрани с две вертикални линии.

[4] Разчитането на името е несигурно.

№ 26

Информация от 23 август 1913 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов, изпратена на същата дата в Константинопол[1]

Българското правителство има безспорни сведения, че турските войски са окупирали Кърджали. Под техния натиск малобройният български отряд е бил принуден да се оттегли. Поради това турско настъпление съобщенията с Гюмюрджина са прекъснати. Българското население е изложено на турско клане и всички села по границата – на погром.

ИИ БАН, кол. 19, оп. 16, ае 117, л. 255.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

[1] Документът е на френски език. Адресантът на информацията установяваме по канцеларски номер А 17221.

№ 27

Специална пратка с доклад № 13 от 23 август 1913 г. от Галтино на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Италия би била напълно съгласна с едно непосредствено разбирателство между България и Турция. Маркиз Ди Сан Джулиано само се опасява да не би в предложеното „непосредственото българо-турско споразумение“ да се допусне със съображението, че в случай на провал на последното отново влиза в сила статуквото на Лондонските договаряния[1] да се крие някаква българска хитрина, за да се провалят преговорите и след това да се обвържат Силите със статуквото на Лондонския договор.

Министърът мисли, че в крайна сметка и Русия не би се противопоставила на непосредствено разбирателство.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 138, л. 311–312.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

[1] Срв. док. 23.

№ 28

Шифрована телеграма № 214 от 24 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германското Външно министерство в Берлин

По повод на разговор за положението с министъра на външните работи и финансовия министър по никакъв начин не ми е загатнато, че България още сега би била готова да се откаже от Адрианопол и да започне с Портата преговори в такъв смисъл. Двамата министри създаваха впечатлението, че и днес все още се надяват, че с течение на времето усилията на Силите все пак ще доведат Турция до завръщане оттатък линията Енос–Мидия. Само в тази последна връзка външният министър даде да се разбере, че България била готова за съобразяване с евентуални турски желания[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 127, л. 281.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

[1] С шифрована телеграма № 1254 съдържанието на телеграмата съобщено във Виена.

№ 29

Шифроватна телеграма № 480 от 24 август 1913 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Споменатият в телеграма № 258[2] г-н Добрев онзи ден пристигна тук. Г-н Начович[3] отправил молба до Портата, както ми каза строго поверително, Великият везир да поеме изпращането на неговите телеграми до София. Той подозирал, че неговите телеграми, препращани през тукашното руско посолство, били дешифрирани там.

В чакалнята на Великия везир днес срещнах италианския посланик. Същият помолил Великият везир да препоръча да се призове посредничеството на Италия за уреждане на българо-турските различия.[4] Заключих от това, че моят колега е предложил такова посредничество. (Маркграф Палавичини мислеше, че и в този случай на граф Берхтолд ще се изплъзне възможността, предлагайки своите услуги, да поръчителства на Турция, а вероятно и на България.) Г-н фон Гирс обяснява на маркграф Палавичини, че едно благоприятно за Турция решение за Адрианопол би имало като пряка последица случаят г-н Сазонов[5]. Не толкова трагично се окачествява ситуацията от руския посланически съветник, който ми се стори, счита за възможно отстъпление на неговото правителство, ако то бъде поставено в положение да прикрие това оттегляне чрез някакъв успех. Аз отбелязах пред г-н Гулкевич, че бързото съгласие на Великия везир с последните руски официални постъпки относно разчистването на десния бряг на Марица всъщност представлява такъв успех.

Тук е преобладаващо впечатлението, че турците, ако не направят груби грешки, ще запазят Адрианопол.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 135, л. 302–303.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 50.

---

[1] Към телеграмата ръкописно е добавена шифрована телеграма № 292 от 25 август 1913 г. от Берлин, в която държавният секретар е изразил становище, че Турция ще запази Одрин, ако се въздържа от действия на запад от Марица. Телеграмата е изпратена до Пера, Рим, Виена и Петербург.

[2] Телеграмата не е намерена.

[3] Григор Начович е натоварен от българското правителство за неофициално сондиране на почвата в Цариград за преговори с Високата порта за изтеглянето на турските войски от принадлежащите на България територии по Лондонския и Букурещкия договор.

[4] Вж. телеграма от Вангенхайм, Константинопол, до Външно министерство от 19 септември 1913 г. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 283, л. 665.

[5] Вж. док. 18. Срв. и док. 19.

№ 30

Шифрована телеграма № 219 от 30 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германското Външно министерство в Берлин

Г-н Генадиев ми съобщи, че правителството сега вече окончателно било решено да влезе в непосредствени официални преговори с Портата и че имало намерение да разкрие своите намерения в Константинопол и през следващите дни да изпрати там за тази цел трима делегати.

При това министърът отбеляза, че първоначално бил обмислен план да се потърси посредничеството на германското правителство пред Портата, че тази идея била отхвърлена, тъй като не били сигурни дали германското правителство щяло да бъде склонно да поеме тази роля. Министърът обаче се надява, че германското правителство ще упражни при предстоящите преговори своето влияние в Константинопол в полза на България[1], още повече след като тук са твърдо решени за в бъдеще да поддържат най-добри и най-приятелски отношения с Турция.

С оглед на създадените от обстоятелствата, несъмнено благоприятни към Тройния съюз възгледи на сегашното правителство, би било, може би, желателно от тази гледна точка, ако преговорите в Константинопол не приключат с абсолютен неуспех за България, тъй като в противен случай съществуването на кабинета изглежда сериозно застрашено. За загубата на Адрианопол изглежда са подготвени[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 182, л. 414–415.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 51.

---

[1] В телеграмата на германския пълномощен министър в София Белов до Външно министерство от 8 септември 1913 г. се съобщава, че българският външен министър изразил задоволство от склонността на Германия да се застъпи в Цариград в полза на България. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 204, л. 474.

[2] В отговор на телеграма № 219 от 30 август 1913 г. държавният секретар на германското външно министерство в Берлин още същия ден изпраща бърза шифрована телеграма № 646 до София и № 833 за информация до Пера. В нея се казва, че той бил посъветвал Портата за разбирателство с България и щял да се опита да продължи да упражнява своето влияние в същата посока. Той считал, че приятелските отношения в стопанската и културната област, както и отстраняването на териториалните различия, били от взаимен интерес и за двете страни. В заключение се изказва съмнение относно това, дали настоящият момент бил „подходящ за присъединяване на България към Турция“. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 182, л. 416–418.

№ 31

Поверителна шифрована телеграма № 181 от 2 септември 1913 г. на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Маркиз Ди Сан Джулиано приел вчера представената от турския посланик Наби бей делегация от Адрианопол.[1] Състоящата се от двама турци, един грък, един арменец и един евреин делегация предала на министъра меморандум, в който са изложени причините, поради които Адрианопол трябва да остане турски. Маркизът отговорил, че Адрианопол вероятно ще остане турски и че той ще направи всичко, зависещо от него, за да допринесе за едно решение, което да отговаря на основателните интереси на Турция и България и което да е пригодно да създаде истинско и трайно приятелство между тези две Сили.

В тази връзка бих искал да отбележа, че тук, въпреки противоположните изявления на вестниците, се почувствува известно разочарование, че Италия не можа да изиграе ролята на посредник между Турция и България.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 209, л. 481.
Bonn, PAAA, Türkei 203 Nr 6 Bd. 51.

---

[1] Вж. док. 25.

№ 32

Доклад № 1387 от 3 септември 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екщед Гроскройц в Дрезден

Въпросът за Адрианопол значително се доближи до своето разрешаване след като българското правителство въз основа на неофициално водените от неговия делегат[1] многообещаващо протекли преговори се съгласи да се споразумее непосредствено с Портата. Предприетите в този смисъл от ръководството на Райха стъпки, за които имах честта да Ви съобщя под № 1339 от 13 миналия месец[2], следователно бяха съпътствани с успех, а обявеното от нашия пълномощен министър намерение на българското правителство официално да бъде призовано германското посредничество[3] също е изоставено, както и неговото старание да създаде настроение за интервенция в Рим, който вече беше установил контакт с Париж и тукашното Външно министерство.

Според становището на ръководството на Райха съдбата на Адрианопол може да се счита за решена. Градът ще остане турски, тъй като дори Русия не е склонна да се застъпи за връщането му на България, не на последно място поради това, че ѝ е добре дошло пътят на българите към Константинопол да остане преграден от един укрепен турски Адрианопол. С оглед на това, че Турция предявява значителни териториални претенции, като за Мустафа паша и други, намиращи се в сърцето на Тракия градове, преговорите щели да се проточат дълго време. Във всеки случай ръководството на Райха продължава да се опитва да съветва в Константинопол за умереност. Дори и засега бъдещото развитие на балканските въпроси да е непредвидимо, едно е ясно, че България ще използва първата предоставила ѝ се възможност отново да завладее загубените територии. Това се заявява без заобикалки в София. Там за главен противник се счита Гърция, която, бидейки наясно с надвисналата опасност, сега се стреми чрез взаимни договори със Сърбия и Румъния да гарантира наличните владения на досегашните съюзници.

Затова, че ръководството на Райха гледа на един съюз между Румъния и Гърция като противовес срещу панславизма и съответно ориентира и своята политика, вече съобщих в моите последни донесения[4].Трудно ще бъде обаче да заинтересуваме австро-унгарското правителство, върху което Сърбия все още въздейства като „червена кърпа“ за една враждебна към България и намираща се в съюзни отношения със Сърбия, Гърция Въпреки това обаче трябва да бъде направен опит, когато раздразнението във Виена се уталожи и отстъпи място на по-спокойно тълкуване. Във Външно министерство се надяват, че в недалечно бъдеще ще се предостави възможност да се влезе в задълбочена размяна на становища за позицията, която би трябвало да се вземе по отношение на Гърция, най-вече и затова, защото бившият министър-председател Теотокис даде по повод на посещението си в Берлин лоялни и съвсем определени обяснения.

Лошото настроение на нашия съюзник се дължи, един път, на това, че не бяха възприети оповестените във Външно министерство от граф Сьогиени „насоки“ на австрийската външна политика, но много повече на публикувания текст на разменените телеграми между Краля на Румъния и Негово Величество Кайзера, което направи безперспективни въжделенията на Австрия за ревизия на Букурещкия договор[5]. Тази форма на заобикаляне на Балхаусплац[6], през където досега минаваха нишките оттук към Букурещ, болезнено засегна нашия съсед. Чувство, на което даде израз и историкът Фридюнг в статия във „Фосише цайтунг“, без обаче да се застъпва за целесъобразността на политиката на граф Берхтолд.

Обичайните вестникарски разисквания по тези различия, добили „ненужна и нежелателна острота“, се отхвърлиха официално тук чрез „Кьолнише цайтунг“, а от Виена – чрез „Нойе фрайе пресе“.

Що се отнася до Албания, то последната Лондонска конференция на посланиците направи крачка напред, като отхвърли френското предложение за junction[7] на въпроса за егейските острови и южната граница на Албания и изискването на Италия да ѝ се осигури свобода на действие при прилагане на Лозанския мир, признато от останалите Сили[8].

ИИ БАН, кол. 05, оп. 22, ае 45, л. 111–114.
Dresden, Sächsisches Hauptarchiv, Aussenministerium – 26A/№ 53 D Balkankrisis (1912–1913).

---

[1] Вж. док. 29, индекс 3.

[2] Вж. док. 18.

[3] Вж. док. 30.

[4] Вж. по въпроса док. 2 и 8.

[5] Вж. док. 17 и 18.

[6] Синоним на австро-унгарското Външно министерство.

[7] Свързване/обвързване (лат.).

[8] На 4 септември 1913 г. докладът е представен на вниманието на Краля на Саксония. Препис от доклада е архивиран на 6 септември 1913 г. във фонд „Балканска криза" на Саксонското министерство на външните работи.

№ 33

Доклад № 274 от 3 септември 1913 г. от германското посолство във Виена до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

В последно време настъпи значителна промяна в оценката на тукашната преса за резултата за Монархията от най-новата балканска криза. В противоречие с предишните изявления, сега вестниците от най-различните партийни направления като „Райхспост", „Винер зон– унд монтагсцайтунг", „Нойес винер тагблат" и „Дойчес фолксблат" се опитват да докажат на своите читатели, че Австро-Унгария е излязла от кризата със значителна печалба.

Преди всичко неуспехите на руската политика се набелязват като момент, различаващ се при новото положение от предишното. Русия изведнъж се лишила от успехите на десетилетни усилия; ръководството на балканските държави завинаги се изплъзнало от нейните ръце, обхващането на Монархията от югоизток претърпяло неуспех. Така и цялата руска преса била единодушна в констатацията на факта, че сегашното състояние на нещата на Балканите противоречало на руския интерес и също така е единодушна в посочването, че този изход на нещата бил в много голямо несъответствие с енергичните усилия на руската политика.

Заедно с тези много негативни резултати можели да бъдат отбелязани и положителни последици. Съюзът с Германия продължавал да бъде здрав; отношенията с Италия се задълбочили чрез съвместната работа в хода на кризата, отношенията с Англия значително се подобрили.

Сърбия изключително много се разширила територилно, но станала многонационална държава и сега имала в границите си значителни части от племена, с които живеела в жестока вражда. Към това тя сега била обкръжена от врагове; Албания и България я притискали от запад и изток, а съюзниците ѝ от вчера, Черна гора, която би трябвало да се страхува от разпространяването на великосръбската идея, и Гърция, която скоро щяла да има в Македония повече от необходимите разногласия със Сърбия, нямало да бъдат утрешните ѝ приятели. Самата Македония извънредно много щяла да ангажира държавните сили на изтощената страна.

Подобно стоял въпросът с Черна гора, която наистина нараснала, но при това загубвайки своята национална самостойност се превърнала в сръбско-албанска държава. В Албания се създала независима държава, позитивно творение на виенската политика, чиято жизнена сила била вън от съмнение и на чиито трайни симпатии Австро-Унгария би могла да разчита.

По същия начин и България би трябвало да осъзнае, че е намерила в лицето на Австро-Унгария своя най-ревностен и действен приятел по време на цялата криза, приятел, който действително не бил в състояние сам да се справи с тежките удари на съдбата за тази страна, който обаче сигурно щял да остане на нейна страна и да ѝ направи и някоя услуга.

В Румъния изглежда в момента се появяват антиавстрийски настроения, но и там едва ли с течение на времето са могли да забравят подкрепата, която Австро-Унгария в многобройни дела е оказвала на румънската държава, подкрепа, която не е известна на обществеността и която би могла да бъде омаловажена само от една зложелателна и тенденциозна агитация.

Така, като равносметка на балканската криза, би могло да се каже, че Австро-Унгария по време на балканските раздори е избягнала проливането на кръв и за дълго време е смекчила опасностите, които биха могли да възникнат от стечението на обстоятелствата на Балканите.

Сходството в хода на мисълта, което се появява в изявленията на намиращите се в директни или индиректни отношения с Външното министерство вестници, дава основание да се направи извод, че същите са получили указание да създадат настроение сред общественото мнение с оглед на предстоящото делегатско заседание.[2]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 207, л. 477-479.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 51.

---

[1] Подписът на изпращача не се чете. Вероятно е на принц Щолберг.

[2] Заседание на австрийската и унгарската делегация, като представители на парламентите на двете части на Монархията.

№ 34

Шифрована телеграма № 305 от 6 септември 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин

Великият везир ми каза, че от първата среща с българските делегати останал с впечатление, че за България е много по-важен един съюз с Турция, отколкото Адрианопол и Марица. България мисли на първо място за война-реванш срещу Гърция. Турция, разбира се, няма интерес да се остави да бъде забъркана в нови борби на Балканите и затова с удоволствие би се разбрала с Гърция. За съжаление гърците са така опиянени от своите успехи, че мислят, че могат да се перчат пред Турция. Турските делегати направо били третирани с неуважение в Атина. Венизелос бил заминал, а тукашните гръцки парламентьори държали лекции за днешното величие на Гърция. В замяна на това от българите с голямо усърдие се разгръща противоположна на съществуващата гръцка позиция, която тук постепенно намира прием, колкото и да не ги радва изпращането на Савов. Портата стои на кръстопът. Без съюзници тя не би могла да остане и ако Гърция откаже, то тя трябвало да подаде ръка на България, въпреки че знае, че с това влиза в комбинация, която я отдалечава от досегашните насоки на нейната политика. Той, Великият везир, лично нямал вече надежда, че Гърция ще отстъпи.

Разбира се, дори и Саид Хилми да се надява чрез заплахата с български съюз да окаже влияние върху Гърция посредством Германия, то аз съм убеден, че ако не настъпи радикална промяна в гръцката политика, Турция ще сключи съюз с България. Последствията щяла да носи Гърция, която е на път да направи същата грешка. Че един българо-турски съюз ще ни принуди да ревизираме и нашата политика в Ориента, не е необходимо да доказваме.

Крал Константин и Венизелос би трябвало да имат предвид примера на пруската политика след Кьонихгрец[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 220, л. 514–515.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 51.

---

[1] В битката при Кьонихгрец (Садова) прусаците разбиват австро-унгарците през 18 66 г.

№ 35

Шифрована телеграма № 517 от 9 септември 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин

Доколкото успях да установя досега, Австрия работи тук за една българо-турска антанта, а Русия досега – само срещу гръцко-турски съюз. Великият везир бил предупреден от сръбския представител за съюза с България. Г-н Павлович ми каза дори, че неговите сънародници били сантиментални и поради това засега щели да се придържат към съюза с Гърция. В крайна сметка обаче интересите били по-силни от чувствата. Сърбия трябвало да достигне морето и ако това не ѝ се удава през Албания, то тя трябвало да насочи погледа си към Солоник, при което може би Австрия би могла да ѝ се притече на помощ.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 249, л. 581–582.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 52.

№ 36

Доклад № 156 от 9 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Решението на българското правителство да влезе в непосредствени преговори с Турция заради Тракия[1] в първия момент на оповестяването му беше прието от тукашната преса с повече или по-малко смесени чувства.

Дори фактът, че правителството преди това се беше допитало до партийните водачи, не можа първоначално да убеди повечето от редакциите на тукашните вестници да застъпят позицията, че най-малкото е прибързано, ако не и напълно погрешно, европейските кабинети да бъдат освободени от една тежка грижа и да бъде прикрито тяхното безсилие спрямо Турция.

„Мир“, органът на Националната партия на Гешов, освен това изрази надежда, че българският кабинет, след като веднъж бил стигнал до прозрението, че не може да се опира на Лондонския мирен договор, то би трябвало да положи предварително необходимите грижи някоя от Великите сили да поеме ролята на посредник между България и Турция. Според всеобщия възглед най-подходящата Сила била Русия, която, от своя страна, можела да си осигури подкрепата на Германия. Споменатият вестник освен това се оплака, също както и повечето други вестници, че изобщо не било известно върху каква база ще се водят преговорите.

Откакто обаче българските делегати предприеха пътуването си до Константинопол, тукашната преса изостави голяма част от своите съмнения и вече гледа на началото на преговорите с Турция с голяма надежда и най-накрая разглежда непосредственото разбирателство като истинско избавление от досегашната несигурност.

Кабинетът прави всичко възможно да стимулира появилия се в по-голямата част от вестниците благоприятен обрат. Цензурата също усърдно следи в пресата сега да не се прокрадне разногласие и просто не допуска печатането на някакви внушаващи опасение статии, като например тази със заглавие „Русия и Тракия“, която искаше да отпечата „Вечерна поща“.

„Дневник“, който напоследък очевидно е инспириран от тукашното Външно министерство, се изказва по следния начин: готовността, с която Високата порта улеснява започването на непосредствени преговори, създава благоприятно впечатление. Тя, както изглежда, е осъзнала, че едно истинско разбирателство с България ще създаде най-ценната гаранция за бъдещите взаимоотношения. Изхождайки от стремежа за създаване на добросъседство и трайно приятелство между турците и българите при предстоящите преговори, не би трябвало да се водим от прикрити намерения, също и да не търсим налагането на прекалени изисквания, а да се стремим към добре разбрани взаимни интереси за бъдеща съвместна културна и стопанска дейност. По-нататъшното политическо развитие на двете страни повелява да си наложим по време на преговорите умереност и готовност за мир и се стремим към това да постигнем здраво сближаване. Всички висящи въпроси от политически характер между България и Турция би трябвало да бъдат решени. Наложително е желанието на двете страни да бъдат удовлетворени от преговорите. Също така не би трябвало да бъде оставено място за бъдещи стремежи, които биха могли да послужат за помрачаване на добросъседските отношения и да ги изложат на тежки изпитания или дори на нови трусове и опасности[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 240, л. 276–278.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 52.

---

[1] Срв. док. 39.

[2] Вж. по въпроса и док. 38.

№ 37

Шифрована телеграма № 279 от 10 септември 1913 г. от германското посолство във Виена[1] до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Г-н Дюмен, както той сам обясни, е изразил пред турския посланик своята загриженост относно фаталните последици, породени от очевидната неспособност на България практически да завладее обещаните ѝ нови територии и да се справи със съществуващата там анархия сред населението, породена от действащите там банди, като се преустановят насилието и жестокостите. Хилми паша е изразил своето становище дали не би трябвало да се предложи да бъде назначена международна комисия, която, до установяване на нормално положение в т. нар. ничии райони, да поеме надзора и която би организирала един форум на живеещото там население. Г-н Дюмен не очаква голяма плодотворност от дейността на една такава международна комисия, но е предложил на своето правителство да убеди Великите сили да назначат консули в областите, за които става дума, доколкото още няма такива, които да се заемат с тази задача.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 260, л. 617.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 52.

---

[1] Подписът на изпращача не се чете. Вероятно е на Щолберг.

№ 38

Доклад № 157 от 10 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германсикя райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Тукашната преса започва да дава израз на своето неодобрение за хода на водените в Константинопол българо-турски преговори и отнасящите се до тях нападки на турските официозни вестници, а българската цензура, изглежда, вече не е в състояние напълно да потиска всички полемични дискусии на тукашните с константинополските вестници. Поради това българското правителство сериозно се стреми да въздейства успокояващо на пресата, за да не се изроди тя съвсем и да упражни неблагоприятно влияние върху преговорите. С това се обяснява и фактът, че публикуваното от тукашната телеграфна агенция на 8-и този месец съобщение, според което официалната турска преса между другото подчертава, че било безполезно да се пазарят, тъй като Портата, щяла твърдо да настоява за запазването на Димотика, Орта-кьой и Кърк-клисе, се възприе от българските вестници доста безстрастно.

„Дневник“ е на мнение, че Високата порта ще се пази да не бъде повлияна от желанията на неотговорни фактори и преди окончателно да постави изискванията си, зряло ще ги обсъди. Указвайки на значителни стопански интереси, споменатият вестник подчертава, че Турция би трябвало да види в България единствения възможен съюзник, на когото би могла да се опре в случай на разногласия с Гърция. В Константинопол сега от всички страни се правели интриги и гърците, и сърбите старателно действали по посока на осуетяване на сближението между Турция и България. Дали щял да победи разумът или все още били възможни изненади, разбира се, не можело да се предвиди. Не била изключена също и възможността Високата порта да се окаже достъпна за влияние на някои заинтересовани сили, които най-много биха искали между България и Турция никога да не се създадат приятелски отношения. Ако обаче Турция би се водила от своите собствени интереси, то тогава тя не би поставяла прекомерни изисквания. При преговорите би трябвало и двете страни да изкарат на бял свят най-голямата отзивчивост.

Вестник „Утро“ се занимава със застъпеното от турската преса становище, че Турция трябвало да притежава всички укрепени пунктове, следователно и Кърк-клисе, и намира, че Адрианопол, Люлебургас, Чорлу и Чаталжа в гръб представляват достатъчно силни крепости за турците и че ще бъде съвсем редно и напълно справедливо Кърк-клисе да бъде предоставено на България. Споменатият град заедно с околностите бил населен предимно от българи и би представлявал единственият укрепен пункт на българска страна. Ако Великите сили биха искали да цари справедливост, то тяхно задължение би било да се обявят за създаване на такива граници между България и Турция, които да осигурят на двете страни дълготраен мир.

Другите вестници все още не са взели позиция по поставените въпроси.

В тукашните управляващи кръгове господства постоянен оптимизъм и в издадената онзи ден от константинополското пресбюро забрана, за развитието на преговорите във вестниците да не се поместват други, освен официалните съобщения и да не се дават обяснения по съответните въпроси, те биха искали да видят полезна мярка за осъществяване на едно разбирателство.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 267, л. 631–633.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 52.

№ 39

Доклад № 159 от 17 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске, изпратен препоръчано на 18 септември до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Вчера вечерта започна да излиза „Народни права", органи на Либералната партия, чийто шеф е сегашният министър-председател. Този вестник, който следователно изпълнява ролята на официоз, публикува статия, озаглавена „Истината", в която описаните в чуждестранните вестници слухове за това, че били започнали преговори между България и Турция с цел сключване на отбранително-нападателен съюз, се окачествяват като напълно неоснователни.

Изложението в статията, за която става дума, е в общи линии следното: действително не може да се отрече, че сред българската общественост, която вижда в бъдеще много общи интереси между Турция и България, съществуват настроения за постигане на разбирателство между двете съседни държави. Междувременно от този факт в никакъв случай не трябва да се прави заключение, че отсега се водят преговори с цел сключване на някакъв съюз и още по-малко да се твърди, че един такъв съюз би имал задачата веднага или в недалечно бъдеще да реши редица въпроси, засягащи интересите на Турция или тези на България.

Българският народ, във всеки случай, е много огорчен от своите предишни съюзници и лоши съседи. Все пак обаче сред този народ не цари склонност към авантюри и непремислени действия, а трезва и спокойна оценка на всяка отделна стъпка. Въпреки че националните задачи са останали неосъществени, а неговите интереси и права ощетени, намеренията му в настоящия момент са по мирен път да премахне последиците от едногодишната война и да подготви историята си за нови светли страници.

За българското правителство, което държи сметка за волята на цяла Европа за запазване на мира, мисълта да съдейства за подготовка на нови усложнения на Балканите е напълно чужда. Следователно всички съобщения за някакви преговори с Турция за постигане на съюз срещу когото и да било, би трябвало да се разглеждат като напълно безпочвени.

Едно помирение между България и Турция и установяване на добри отношения между тях представляват лайтмотива на българската външна политика и тази гледна точка, въпреки извършените срещу България несправедливости и независимо от отправените по неин адрес клевети, се разпростира не само върху Турция.

Разпространените в Европа неверни слухове, че чрез съюз с Турция България в най-скоро време щяла да подготви нови размирици на Балканите, както и невярно предадените изявления на делегирания български генерал Савов, са приети с нескрито съмнение. В много вестници се предсказват големи опасности както за Турция, така и за България, в случай че биха се оставили да бъдат подведени към непремислени мерки. Тези пророкувания се базират на несъществуващи процеси и възникналите сред европейското обществено мнение съмнения трябва да се отдадат на слухове, които вероятно са пуснати предумишлено в обръщение от враговете на България.

Факт е, че по съвет на Великите сили и предвид на бъдещите отношения, които би трябвало да съществуват между две съседни държави, България се е сближила с Турция. Двете страни имат да вършат още много за заздравяване на вътрешните си отношения и у двете съществува голям интерес към взаимно разбирателство.

Ако на България чрез големите ѝ концесии се удаде да създаде база за разбирателство с Турция по повечето въпроси от стопански и комерсиален характер, то така тя би изпълнила задачата си и би допринесла за бъдещия мир на Балканите и за запазване на голяма част от интересите на Великите сили.

Българското правителство се стреми да отстрани всички пречки, които в бъдеще биха могли да предизвикат недоразумения между България и Турция. По този начин то иска да обезпечи на българския народ необходимото спокойствие, за да може да се посвети на полезна работа. Същевременно желанието на българското правителство е да предостави на Великите сили възможността при най-спокойни условия да решат все още не напълно уредените балкански въпроси.

България е за разбирателство с Турция и за взаимна подкрепа при реализация на общите интереси, но не и за нова война на Балканите[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 51, л. 158–161.
Bonn, PAAA, Bulgarien 17 Bd. 20.

---

[1] На 25 септември 1913 г. преписи от доклада са изпратени до германските мисии в Константинопол, Лондон, Париж, Петербург, Рим, Виена, Белград, Букурещ, Атина, Цетине, Бон, Дармщат, Дрезден, Карлсруе, Мюнхен, Щутгарт, Олденбург, Хамбург.

№ 40

Шифрована телеграма № 274 от 17 септември 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Вчера в посолството дойдоха неколцина турци, които заявиха, че са представители на временното правителство на Гюмюрджина и Западна Тракия. Те връчиха приложеното писание[1] с молба да го представим на Ваше Превъзходителство. В него се протестира, че Гюмюрджина и Западна Тракия щели да останат български. Населението щяло да се противопостави на това със силата на оръжието.

На хората било отговорено, че засега ние не бихме могли да се намесваме в турско-българските преговори за границите.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 293, л. 684–686.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 52.

---

[1] Приложено е също послание на френски език от Временното правителство на Западна Тракия в Гюмюрджина до руския посланик в Цариград, в което се протестира срещу решението за преминаване на Западна Тракия към България и се подчертава готовността на населението с оръжие да се противопостави на българската окупация. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 293, л. 685–686.

№ 41

Шифрована телеграма № 230 от 22 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 124[1].

Правителството възнамерява да започне с окупацията на Тракия непосредствено след приключване на преговорите. При това ще бъдат взети всички мерки, които служат за успокояване на тамошното население, като се разчита и на активната подкрепа на Портата[2].

Предвидено е придружаване на войските от военните аташета.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 300, л. 698.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 52.

---

[1] Телеграмата е в отговор на инструкции от държавния секретар Ягов до пълномощния министър в София Белов. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 6, ае 282, л. 664.

[2] Вж. по въпроса док. 53 и 54.

№ 42

Препис на военен доклад № 79 от 25 септември 1913 г., озаглавен „Военни разходи“, на германския военен аташе в София майор Едуард фон Масов, препратен на 30 септември 1913 г. от Външно министерство в Берлин до германското Военно министерство в Берлин

В Министерството на финансите постъпи опис за състоянието на българските финанси след приключване на продължилото 11 месеца военно положение, от който вземам следното:

а) реквизиционни бонове	300 000 000	франка
б) военни разходи, съобразно с отпуснатите и предстоящи да бъдат отпуснати кредити	362 052 788	„
в) за покриване на надхвърления извънреден бюджет за 1912–1913	30 000 000	„
г) вероятен дефицит на планирания бюджет за 1913	50 000 000	„
	742 052 788	франка
Към това влизат и свързаните непосредствено с войната:		
д) за започнато и прекъснато поради войната строителство на шосета и пътища	30 756 220	„
е) за незавършено строителство на жп линии	25 000 000	„
общо от а) до е)	797 808 008	франка

Уреждането на този дълг предвижда:

Реквизиционни бонове: в продължение на няколко години чрез вътрешен заем и издаване на облигации вместо боновете.

Дълговете за строежа на жп линии и шосета, както и вероятният дефицит за 1913 г. трябва да бъдат отсрочени.

С това първите потребности на държавното съкровище се намаляват на 392 052 788 франка.

Това е сумата, която прави се опит да бъде заста от чужбина и е определена да изплати:

1) 75 000 000 съкровищни бона за военни разходи за плащане на Банк дьо Пари е де Пие-Ба.

2) 17 361 816 съкровищни бона за плащане на частни лица и фирми.

3) 88 133 094 франка на българската Национална банка за авансирани разходи за военни харчове.

4) 22 000 000 франка на Руско-азиатската банка за същите цели.

Чрез икономии в държавните финанси от планирания и извънплановия бюджет за 1912 г. са спестени 37 261 888 франка.

Един друг опис показва:

1. Консолидиран дълг на 14.9.1912 преди началото на войната	627 782 962	франка
2. Летящ дълг на 14.9.12	55 329 102	„
	683 112 064	франка
1) Консолидиран дълг на 14.9.1913 след войната	619 479 825	франка
2) Летящ дълг на 14.9.13		
а) на Националната и Земеделската банка за строеж на шосета	30 772 482	„
б) за железопътни линии Банк дьо Пари е де Пеи-Ба	25 000 000	„
в) Съкровищни бонове за войната на същата банка	50 000 000	„
г) За военни доставки, частни фирми	17 361 819	„
д) на Руско-азиатската банка	27 000 000	„
е) Реквизиционни бонове	300 000 000	франка
ж) Вземания на Националната банка за временно отпуснат заем за войната	133 789 656	„
	1 203 403 782	франка

Прави впечатление, че за обезпечаване на инвалидите не е предвидена никаква сума. Сравнено с нашите отношения, за това перо биха били отпуснати много средства. Съчувствието не е качество, което българите притежават. Ще я карат по кратката процедура, т. е. нищо няма да направят. Като се има предвид, че средно броят на намиращите се на служба във войската редници – включително продоволствени, санитарни и тилови служби, беше 60 000 и че войната продължи около една година, то разноските не могат да се разглеждат като големи.

Доколкото разбрах, Румъния е изразходвала почти 800 милиона франка за мобилизация и безкръвно настъпление срещу един несъществуващ враг.

Би било интересно да се научи какви са военните разноски на останалите балкански държави.

Фундаменталната теза, според която воденето на война зависи от парите, може да се приложи към България само условно. Тъй като 70% от населението работи в селското стопанство и живее много непретенциозно, последиците от войната при добра реколта ще бъдат преодолени.

ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 7, л. 17–20.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 26.

№ 43

Специална пратка със секретен доклад № 165 от 26 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Още след Първата балканска война, когато България все още хранеше справедливата надежда да влезе в гранично съседство с новосъздаващото се албанско кралство, тукашните вестници започнаха да кокетничат с Албания и да указват на двустранната общност на интересите. Но и след Букурещкия мир в тукашната преса от време на време се появяваха статии, в които бяха отправени изявления, симпатизиращи на албанците.

Македонците, от своя страна, скоро след това дадоха да се разбере, че на драго сърце биха приветствали едно присъединяване на определени области на Македония към Албания, вместо оставането им под омразното сръбско и гръцко господство.

Поради това изглежда съвсем разбираемо, че както българите, така и македонците напоследък явно ликуват затова, че на албанците се удаде да изтласкат сърбите от Дебър и че освен това с течение на времето трябва да бъдат в състояние да завладеят и други области, които днес са заети от сръбски войски.

Официозът „Народни права“ не се колебае при регистриране на съобщенията за състоялите се в Дебър и в равнината на Охрид боеве да изтъкне, че тамошното българско население бързало да помогне на албанците.

В кръговете на тукашната македонска партия на действието[1] се говори, че заедно с други сред албанските борци се намира вече и прословутият главатар на банда Сандански, а също и че Австро-Унгария ревностно поддържа албанското движение с пари и оръжие.

Изобщо тукашните македонци изглежда разчитат на възможността сръбско-албанските прения да доведат до това, че Австро-Унгария, а може би и Италия да не гледат дълго с безразличие по процесите в Албания и да се решат на една ефективна намеса. По този начин, според тукашните македонци, от една страна, албанците щели да получат нова граница, а, от друга, щяла да се появи възможността Великите сили най-накрая все пак да повдигнат въпроса за ревизия на Букурещкия мир, при което България би трябвало да има изгода.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 350, л. 802–803.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 53.

---

[1] Подразбират се македонските емигрантски среди, свързани с Вътрешната македоно-одринска революционна организация.

№ 44

Специална пратка с доклад № 547 от 1 октомври 1913 г. на Рихард фон Кюлман от германското посолство в Лондон до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

От разговор с доверен сътрудник на отсъстващия Едуард Грей заключавам, че въпреки съобщенията за борби между сърби и албанци и опасения за военни усложнения между Турция и Гърция, министърът гледа на европейското положение със спокойствие и надежда.

Всъщност, според изложението на моя информатор, от гледна точка на английските интереси изглеждало почти безразлично дали един остров или ивица земя на Балканския полуостров или в Егейско море щял да бъде турски, гръцки, сръбски или български. Г-н Едуард Грей възприемал своята роля като посредник, чиито усилия били насочени в служба на жизнените английски интереси, а именно да бъде запазен европейския мир. Опасност за мира между Великите сили би могла да се появи само поради силното напрежение между Австрия и Русия. Това напрежение значително намаляло, а един от най-опасните елементи на напрежението – славянофилското обществено мнение в Русия – през последните фази на конфликта не давало признаци на живот.

При преговорите в Балморал преди една година, когато станало дума за възможните опасности, които би могла да предизвика една балканска война, г-н Сазонов определил опасностите от руския панславизъм за руско-австрийските отношения като quantités négligeables[2].

В хода на балканските събития, в резултат на шумни демонстрации на едно незначително малцинство, министърът многократно бил доведен до не много правилна оценка за влиянието на тази партия. Сега обаче, след най-новите процеси, той счита панслависткото движение поне за момента за практически мъртво. Така че от тази страна не би трябвало да се опасяваме за австро-руските отношения дори при възникването на заплетени балкански въпроси.[3]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 390, л. 893–895.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 51.

---

[1] Докладът е изпратен до германските мисии във Виена, Париж, Петербург и Рим.

[2] Незаслужаващи внимание (фр.).

[3] Последните три реда са отбелязани отстрани с вертикална черта и въпросителен знак.

№ 45

Секретна шифрована телеграма № 539 от 6 октомври 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Редактор на османския „Lloyd's"[1] попитал г-н Начович дали успоредно с мирния договор между България и Турция[2] не са сключвани тайни споразумения. Г-н Начович отговорил, с молба това да не става достояние на обществеността, че действително са правени устни договорки в случай, че се стигне до ново избухване на война между Гърция и Турция, България се задължавала да забави окупацията на Западна Тракия, за да може тази област да стане мост за турско нападение срещу Кавала. Спрямо Румъния България била защитена поради това, че винаги можела да укаже на временното съществуване на автономно правителство в Гюмюрджина. Споразуменията с Портата обаче станали сега вече почти безпредметни поради това, че след изключването на въпроса за островите съществували обосновани възгледи за благоприятни резултати от Атинските преговори[3]. Все още най-големи трудности създавал въпросът за островите. Не можело да се мисли за отстъпки на Турция. Във всеки случай нещата стояли така, че България вече можела бавно да започва с окупацията на Западна Тракия[4].

Прави впечатление, че генерал Савов не заминава с останалите български делегати.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 418, л. 942–943.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 54.

---

[1] Името не е четливо.

[2] Споразумение по териториалните проблеми между България и Турция е договорено в Цариград на 29 септември 1913 г. То съставя основното съдържание и смисъл на Цариг-

радския мирен договор, с който приключват враждебните военни отношения между двете страни през Първата балканска война. Вж. по въпроса още док. 47, доклад на Валдбург до Бетман-Холвег от 16 септември 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 280, л. 662; телеграма на Вангенхайм, Константинопол, до Външно министерство от 18 септември 1913 г. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 279, л. 660; писмо от Махмуд Мухтар – Берлин до Ягов от 23 септември 1913 г.; ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 308, л. 720; нота от Махмуд Мухтар, Берлин до Ягов от 30 септември 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, а.е. 358, л. 815; писмо от Ягов до Махмуд Мухтар, Берлин от 2 октомври 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 363, л. 826.

[3] Вж. док. 59, 92.

[4] Вж. док. 41.

№ 46

Специална пратка с доклад № 169 със заглавие „Положението в България“ от 8 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

На 13/26 миналия месец изтече мораториумът, с който разполагаше българското правителство в началото на Първата балканска война, а събитията през последната седмица бяха поучителни затова, че правителството беше право да не го продължава. Както ми разказва един тукашен банков директор, столичните банки били взели предварителни мерки да се намесят на помощ, ако се появяла опасност за търговска криза чрез по-нататъшни преустановявания на плащанията. Противно на очакванията, първоначално всичко мина гладко, не са протестирани повече менителници, отколкото в обичайни времена и дори някои длъжници направиха вноски, чийто падеж все още не е настъпил, за да спестят лихвите. При голямото търсене на употребяваните вещи като палта, обувки, седла, кожени изделия и т. н. по време на войната, търговците можаха да се освободят от своите стари, станали непродаваеми кожени неща на изгодни цени и притежават ликвидни средства за погасяване на предстоящите за плащане задължения.

Когато при моето официално посещение по повод на встъпване в длъжност изразих пред външния министър моето учудване, че въпреки две войни в България, както изглежда, не се забелязват тежки сътресения в благосъстоянието на народа[1], той ми каза, че това се обяснявало със стопанската структура на страната. Все още не достатъчно развита търговия на едро, индустрията също, а селското стопанство било решаващият фактор, тъй като 70% от населението било заето в селското стопанство. Освен това, нямало едра поземлена собственост както в Румъния, а всеки българин притежавал своя имотец, като се стремял при изключително пестелив начин на живот да го подобри и разшири; истинска бедност не съществувала никъде. През последните военни години само жените обработвали земята, тазгодишната жътва излязла изключително сполучлива и носела много пари на страната и ако през следващата година се реализира приблизително толкова добра жътва, щетите от военните години, доколкото са в стопанската област, можели да се разглеждат като преодолени.

В подобен смисъл се изказа и италианският пълномощен министър г-н Куки Боасо, който вече за втори път е в София и поради това добре познава страната. По негова преценка, военната година била струвала на България грубо пресметнато около 600 милиона франка, от тях 300 милиона франка за реквизиции, наложени на собствената страна срещу връчване на реквизиционни бонове, които българският селянин поради това, че били лихвоносни, отчасти взел с готовност като капиталовложение, отчасти използвал за плащане на данъците си. Други 150 милиона били доставени чрез банкови заеми и други финансови операции и само около 150 милиона щели да бъдат дължими за доставяне в чужбина. Тъй като гръбнакът на българското народно стопанство – селското стопанство – едва бил пострадал, за сериозно разстройство на народното благосъстояние не можело да се говори.

Схващането, което многократно намирам в германските вестници, а именно, че България излязла от Втората злополучна балканска война кървяща от хиляди рани, почти беззащитна и стояща пред банкрут, е невярно; България и днес все още се разглежда като военен фактор. Според докладите на военното аташе г-н майор фон Масов, днес армията разполага с достатъчен брой оръжие и повече оръдия, отколкото при избухването на войната. Това, което спъва нейната бойна готовност, е, като изключим проявяващата се всеобща военна умора, липсата на бойни припаси за артилерията и големите загуби на офицери по време на войната. По-големи количества бойни припаси вече са отчасти поръчани, отчасти се преговаря за това, а във Военното училище в София вече са събрани офицерски кандидати, както е обичайното по-рано. Ръководните мъже още сега започват систематично да се подготвят за по-нататъшни евентуалности, които не са в непосредствено бъдеще и не трябва да се изпуска из предвид, че последната война беше загубена от България в дипломатическата, но не и във военната област.[2]

ИИ БАН, кол. 6, оп. 50, ае 6, л. 13–16.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 26.

---

[1] Срв. док. 42.

[2] Докладът е препратен на 14 октомври 1913 г. в Пера, Лондон, Париж, Петербург, Рим, Виена, Атина, Белград, Букурещ, Цетине. Препис от същия доклад е изпратен на 14 октомври на германския военен министър.

№ 47

Шифрована телеграма № 284 от 8 октомври 1913 г. на съветника в германското посолство в Петербург барон Хелмут фон Луциус до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Словоохотливият нов български пълномощен министър Радко Димитриев направил пред сътрудник на „Реч“ интересно изявление: по силата на Константинополския мирен договор[1] България в продължение на 2 месеца нямала право да концентрира свои войски в Тракия. Поради това не било във властта на България да попречи на преминаването на турските войски през българска територия. Турция била съвсем реваншистки настроена, докато полумобилизираните изморени гръцки войски не представлявали опасна въоръжена сила. Сърбия била прикована в Албания.

Ако с това се сравни публикуваното преди няколко дни в „Новое время“ становище на Радко, според което България може би можела да се разбере със Сърбия, но никога с Гърция, то не би трябвало да се чудим, ако такива приказки започнат да вдигат шум, а може би дори и да възбуждат безпокойство в правителствени и дипломатически кръгове[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 425, л. 956–957.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 54.

---

[1] Вж. док. 45, вкл. индекс 4.

[2] Докладът е изпратен за сведения в Букурещ, София, Истанбул, Берн, Лондон, Париж, Рим, Виена, Атина.

№ 48

Препис на доклад, озаглавен „Вътрешното положение в България“ от 10 октомври 1913 г., на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Веднага след като се сключи мирът с Турция българското правителство започна да премахва извънредните мерки, които бяха наложени през последната военна година. Миналата седмица най-напред беше премахната цензурата върху печата и в резултат на това отново се появиха нови вестници, които в зависимост от партийните пристрастия публикуват разкрития за пагубните политически събития през Втората балканска война и отправят лични нападки срещу държавниците. Между тях шум вдигна публикуването на едно прошение, връчено на Царя по време на войната срещу Сърбия и Гърция на 6 юли тази година от сегашния министър-председател г-н Радославов съвместно с други двама водачи на либерални групи и в което се разяснява, как слепата раболепност на руската политика довела България на ръба на пропастта и спасението от критическото положение можело да се види само в по-тясно свързване с Австро-Унгария.

Като по-нататъшна мярка за създаване на нормално положение е планирана отмяната на военното положение, за което било взето решение от Коронния съвет, проведен под председателството на Негово Величество Царя в деня преди неговото отпътуване за чужбина. Денят, в който ще бъде отменено военното положение, все още не е определен, решението за това е предоставено на Министерския съвет, а въпросният декрет все още не е излязъл. Същевременно е постановено разпускането на Парламента, а съгласно Конституцията новите избори трябва да се състоят след 2 месеца; първата задача на новото народно представителство ще бъде да определи програмата за обсъждане на т. нар. „велико народно събрание“ и датата на изборите за него, тъй като отстъпването на български области и присъединяването на нови територии трябва да бъдат одобрени от Великото народно събрание, което трябва да се състои от два пъти повече народни представители. На същия Коронен съвет на жп министъра беше възложено незабавно да предприеме предварителни проучвания за нови железопътни линии, които трябва да бъдат построени от спирка Хаскьой по отсечката Филипопол – Адрианопол, през град Хасково към Порто Лагос на Егейско море и което България трябва да направи, независимо от действащата сега линия от Адрианопол до Дедеагач.

Що се отнася до финансовото положение на правителството, то според информации на моя италиански колега, сумата от 180 милиона франка трябва да бъде набавена като най-настоятелно изискване до края на ноември. Министър-председателят Радославов каза пред мен, че нуждите на правителството от пари възлизат на 200 милиона, а като се прибавят към сметката и необходимите разходи за организиране на новопридобитите тракийски области – 300 милиона франка. Както той спомена, съществували предложения на една френска, една английска и една германска група, с чието проучване сега те били заети.

Опитът на тукашния австро-унгарски пълномощен министър да издейства на България аванс от 31 милиона франка, от страна на австрийски и унгарски банки, изглежда се натъква на трудности, тъй като условията, поставени от тукашното правителство, са прекалено притискащи; чрез този аванс тук се желае да се покрие един даден от Русия аванс от 25 милиона франка, за да не бъдат повече длъжници на Русия[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 50, ае 5, л.10–12.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 26.

---

[1] Преписът от доклада е изпратен на 20 октомври до германските мисии в Пера, Лондон, Париж, Петербург, Рим, Виена, Атина, Белград, Букурещ, Цетине.

№ 49

Специална пратка с шифрована телеграма № 173 от 14 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Разпространяваните предимно от Белград съобщения за мобилизиране на български войски, доколкото изобщо не са тенденциозно измислени, биха могли да бъдат обяснени с това, че през последните седмици няколко батальона в България бяха разместени, за да се състави корпуса, който ще влезе във владение на новопридобитите тракийски области на Егейско море. Окупацията трябва да бъде започната през следващата седмица, като за това ще бъдат използвани войски на разположение от мирните резерви, без свикване на запасни войници. Българското правителство вероятно би могло да осъществи известна подготовка за мобилизация толкова тайно, че в София да не се разбере нищо; само че някъде в страната би се забелязало и трудно би останало скрито от вниманието на намиращите се навсякъде австрийски консулски представителства. Както ме увери австро-унгарският шарже д'афер, никъде не се забелязват необичайни мерки от военен характер, а по такива въпроси той можел да се осланя на докладите на австро-унгарските консули, още повече и поради това, че по-голяма част от тях били бивши действащи офицери.

Тъй като след сключването на мира между България и Турция двустранните отношения отново станаха по-добри, тукашното правителство не счита вече за необходимо при влизането на нейните войски в новите тракийски територии да привлича военните аташета на чужди сили[1]; на запитване на граф Тарновски г-н Генадиев отговори, че той не разчитал вече на съдействието на военните аташета и ако те биха искали да отпътуват, нищо не би им попречило.

Това, че българското правителство разчита във връзка с трудностите между Турция и Гърция на възобновяването на враждите срещу Гърция или Сърбия, ми изглежда невероятно за близкото бъдеще. В една страна, в която земеделието е решаващо, сега засяването на зимнината не може да се лиши от запасняците, освен това Царят трудно би изоставил страната, ако биха съществували опасения за военни усложнения, а правителството не би отменило обсадното положение и другите извънредни мерки. Неотложни вътрешни дела, като организирането на новопридобитите области, доставянето на необходимите заеми, новите избори за Народно събрание ангажират напълно тукашните ръководни държавници[2]. Но България още отсега се подготвя, за да бъде готова за по-късни възможности; така поръчаните бойни припаси трябва изцяло да бъдат доставени до следващия юни, а 200 000 пушки са възложени на оръжейната фабрика „Щайер". Ако правилно интерпретирам хода на мислите на българския министър-председател г-н Радославов, изразени в дълъг разговор, то тук мирният договор с Турция се счита за окончателен и съществува истински стремеж за създаване на добро разбирателство с нея, като по този начин тя да си подсигури гърба. Също така, тук се надяват отново да се постигне по-добро отношение с Румъния и, между другото, съществува желание чрез строежа на здрав мост над

Дунав да се свърже българската с румънската железопътна мрежа. По този начин тук се стремят да си създадат свобода на действие срещу Сърбия, тъй като никой българин няма да признае принудително установената от Букурещкия мир граница с Македония за окончателна[3]. Освобождението на македонските братя беше лозунгът, с който българите тръгнаха във войната с Турция, след като в продължение на десетилетия посредством парични дарения от София до българските църковни общини и училища в Македония беше възпитавано чувството за национална принадлежност, а на идеята за обединение с македонските племенни братя тук се държи с цялото упорито постоянство на този селски народ. Суровите поуки на последната година ще направят тукашното правителство много по-внимателно, то ще подготвя своите планове с по-голяма загриженост, но винаги ще бъде нащрек, за да издебне благоприятна възможност за ново разплащане със Сърбия. А тази възможност няма да остави дълго да я чакат, ако сръбското правителство наистина действа с драконовска суровост в присъдените към Сърбия македонски територии, както има опасения според един публикуван в тукашните вестници декрет на крал Петър. Тогава, както и преди под турско робство, Македония ще остане котило на принудителни размирици и непрекъснато проливане на кръв, докато отново със силата на оръжието не се стигне до решение[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 482, л. 1063–1065.
Bonn, PAAA, , Türkei 203 № 6 Bd. 55.

---

[1] Вж. док. 41.

[2] По въпроса за мерките на българското правителство за нормализиране на положението в страната вж. доклад на Михаелес, София, до Бетман-Холвег, Берлин от 10 октомври 1913 г., изпратен за информация и в Атина, Белград, Букурещ, Цетине, Пера, Лондон, Париж, Петербург и Виена. ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 5, л. 10–12.

[3] Подчертаното е отбелязано отстрани с две вертикални черти.

[4] Докладът е изпратен до германските мисии в Белград, Атина, Виена, Рим, Пера, Петербург, Лондон, Париж, Константинопол, Букурещ.

№ 50

Специална пратка с шифрована телеграма № 212 от 14 октомври 1913 г. на фелдмаршал Паул фон Хинденбург, посланик-съветник в германското посолство в Рим до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

В началото на септември маркиз Ди Сан Джулиано ме увери, че лоялната съвместна работа на Италия с Австрия по всички засягащи Албания въпроси не би трябвало да страда от предизвиканото чрез Триесткия декрет лошо настроение. Действително и тази работа, въпреки някои объркващи тукашните държавници австрийски обстоятелства, напредва бавно, но общо взето необезпокоявано. Не би трябвало да се отдава трайно значение на различни дребни инциденти, а също и на известни разногласия между адмиралите в Скутари.

Наскоро обаче, според строго поверителни съобщения на австро-унгарския шарже д'афер, се появило различие в мненията, което ми изглежда симптоматично затова, че италианското лошо настроение към Австрия, ако продължи дълго, най-накрая би могло все пак да повлияе неблагоприятно върху единодушната позиция на нашите съюзници в Близкия изток.

Известно е, че Австрия и Италия изискаха съблюдаването на Лондонските решения във връзка с последните действия на Сърбия срещу албанците. При това, от австро-унгарска страна, то стана по официален, настойчив начин, докато Италия изрази своето предупреждение под формата на приятелски съвет. Тази разлика не остана незабелязана в Белград и приятелската сдържаност на Италия, което приятно контрастира на резките обноски на Австрия, беше оценена.

Наскоро австрийското правителство се обърна към нас, заедно под найостра форма да изискаме от Белград точно спазване на Лондонските решения. Повод затова предложение даде изгарянето на няколко албански села от сърбите. Когато граф Амбрози предаде това предложение на маркиз Ди Сан Джулиано, маркизът обясни, че бил готов да протестира срещу тези изстъпления, но иначе отново би желал да се ограничи с това да даде приятелски съвети в Белград.

Австрийският шарже д'афер отбеляза, че във Виена се отдава голямо значение на равномерните официални постъпки, тъй като в Сърбия бил направен капитал от различията на предишните стъпки и там изглежда започвали да се съмняват в „абсолютното единодушие на двете сили".

Маркиз Ди Сан Джулиано не отстъпи, а отвърна ядосано, че нямал желание заради Австро-Унгария да си навлече още повече враждебност. Италия все повече и повече се изолирала чрез своята австрофилска политика и всъщност можела със сигурност да разчита само още на Германия. С оглед на създалата се в резултат на Триесткия декрет ситуация, Италия изобщо нямала основание да прави на Австрия особени услуги.

В това изявление на министъра граф Амбрози вижда едно не много радостно предназначение за по-нататъшните австро-италиански съвместни действия.

Австрийското правителство сега вече обяви тук своята свобода на действие относно евентуални дипломатически постъпки в Белград.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 457, л. 1018–1020.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 55.

№ 51

Шифрована телеграма № 239 от 17 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Тукашният министър на външните работи[1] през следващите дни ще предприеме пътуване в чужбина, уж за да ходатайства в Париж и Лондон за ревизия на Букурещкия договор[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 463, л. 1027.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 55.

---

[1] Н. Генадиев.

[2] Телеграмата е изпратена до Лондон, Париж, Петербург, Рим, Атина, Белград, Букурещ, Цетине, София, Виена. (Не се чете датата на изпращането.)

№ 52

Циркуляр на Външното министерство, Берлин.

Много бърза шифрована инструкция от 19 октомври 1913 г. на заместник-държавния секретар на външните работи в Берлин д-р Алфред Цимерман[1]

Както е известно на Ваше Превъзходителство, Австро-Унгария се видя принудена, във връзка с незадоволителните отговори на сръбското правителство, сега вече да изиска в Белград със срочна нота напускането на Албания[2]. По този въпрос правителството стои твърдо зад Австрия[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 473, л. 1044.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 6 Bd. 55.

---

[1] Разпратена на мисиите в Константинопол, Петербург, Лондон, Париж, Рим, Букурещ, Атина, София, Белград, Цетине.

[2] Вж. док. 49.

[3] В шифрована телеграма от германския шарже д'афер във Виена Щолберг, изпратена до германското Външно министерство на 18 октомври, се изразява гореща благодарност на граф Берхтолд за подкрепата, от страна на Германия, за политиката на Австро-Унгария по отношение на Сърбия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 471, л. 1042.

№ 53

Шифрована телеграма № 272 от 21 октомври 1913 г. на германския шарже д'афер в германското посолство в Петербург барон Хелмут фон Луциус до германското Външно министерство в Берлин

В Министерството на външните работи и в други служебни кръгове господства много силно недоволство срещу Австрия[1]. В името на мира Сърбия била съответно посъветвана, но не се разбирала австрийската извънредна акция и нервността.

Такова е мнението и на моите колеги, включително и на италианския шарже д'афер, комуто е неприятно, че пресата говори за „италиански официални постъпки в Белград", които не се били състояли.

Позволявам си да припомня, че г-н Сазонов по-рано неколкократно ми е казвал в частни разговори, че Австрия щяла да провежда политика, излизаща извън нейните сили само с наша подкрепа[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 16, ае 494, л. 1084.
Bonn, PAAA, Türkei 203, № 6, Bd 55.

---

[1] Срв. док. 50 и 52.

[2] Срв. док. 53.

№ 54

Шифрована телеграма № 35 от 21 октомври 1913 г. на германския консул в Солун Валтер до германското Външно министерство в Берлин[1]

На 19 октомври Швьорбел докладва, че днес Западна Тракия се подчинила на българите[2]; българската армия влиза в четвъртък. Оставам до края на седмицата тук[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 16, л. 36–37.
Bonn, PAAA, Türkei 203, № 6, Bd 56.

---

[1] Телеграмата е изпратена същия ден за информация до мисиите в Пера, Константинопол, Париж, Петербург, Рим, Виена, Атина, Букурещ, Цетине.

[2] Срв. док. 45, 49.

[3] Вж. док. 55.

№ 55

Доклад № 198 от 25 октомври 1913 г. на германския консул в Солун Валтер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Д-р Швьорбел съобщава на 20 октомври от Ксанти:

„Току-що научих, че западнотракийското правителство се подчинило на българското правителство и българските войски на ген. Тошев в четвъртък, 23 т. месец, ще влязат в Ксанти. (При тези обстоятелства, разбира се, ще остана до края на седмицата тук, за да мога през първите дни на преустройството да помогна в случай на нужда на останалите тук германски фирми.)

Днес досегашното западнотракийско правителство разпространи по улиците на Ксанти позив, в който се съдържат условията, при които Западна Тракия се подчинява на българското правителство. Полковник Джемал бей, комендант на Константинопол, пристигна вчера вечерта тук, за да призове населението към спокойствие и да му изясни, че въоръжената съпротива срещу българската редовна армия би била безмислена. Днес той заминава за Гюмюрджина, за да направи там същото. В разговор той ми каза, че отоманското правителство наистина отначало мислело да си остави „открита в Западна Тракия една изходяща врата срещу Гърция, но сегашното политическо положение не позволява това."

(Изпратеният от д-р Швьорбел позив, в превод на френски, направен от аташирания към консулството Шукри бей, прилагам най-покорно.)[1]

Според една константинополска телеграма на „Нойе фрайе пресе" от 22 октомври[2] разбирателството между провизорното правителство в Гюмюрджина и България станало необходимо, защото гръцкото правителство не спазило своето обещание относно доставката на оръжие, а гръцкото население вместо да помага, се било изселило. Западнотракийското движение за автономия[3], което сега се провали, дори и да съдейства за значителни отстъпки за турската част от населението, очевидно разчиташе на турска помощ, а гръцкото правителство нямаше участие в това[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 32, л. 61–63.
Bonn, PAAA, Türkei 203, № 6, Bd 56.

---

[1] Позивът не е намерен.

[2] Телеграмата не е приложена.

[3] Вж. док. 25 и срв. док. 26, 31, 40, 41, 45.

[4] Препис от доклада е препратен на германските мисии в Лондон, Пера, Петербург, Париж, Виена, Рим, Белград, Букурещ, Цетине.

№ 56

Специална пратка с доклад № 177 от 26 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Българският Министерски съвет реши да приключи преговорите за аванс от 30 милиона франка с една австрийска банка и то с 6,5% лихва, с провизион от 1 3/4% и срок за изплащане 6 месеца, който по желание на правителството може да бъде продължен с още 6 месеца. Срещу това България трябва да поръча в австрийски фабрики – има се предвид оръжейната фабрика в Щайер – 220 000 пушки при условие, че преди това ще се осъществи конкуренция с други фирми и австрийската фабрика ще получи предпочитание при същите цени. По този начин те се застраховат срещу това, цената да бъде неподобаващо надута в резултат на комбинирането със заем[1]. Българският финансов министър г-н Тончев заминава утре за Виена, за да приключи сделката с аванса.

Освен това, тукашното Военно министерство иска да поръча общо при Круп и Ерхард 193 000 стандартни снаряда на стойност 13 милиона франка, които биха могли да бъдат употребявани както за полски, така и за планински оръдия. Когато това беше доведено до знанието на участвуващите кръгове, от френска страна беше отправен енергичен протест, а военният министър направо заплаши, че ако се дадели доставки в такъв размер на германски фабрики, нямало да може да се мисли за осъществяване на унгарски заем в Париж. Дори на Престолонаследника, който в последно време енергично се занимава с военни въпроси, били отправени упреци в този смисъл и сплашеният Министерски съвет не знаел как да излезе от затруднението, тъй като, от една страна, тук няма голямо доверие към произведения във Франция барут, а, от друга страна, Министерският съвет не иска да засяга французите с оглед на предстоящите договори за заем.

За допълнение на артилерийския материал тук се планира още една поръчка на най-малко 60 до 100 планински оръдия и е назначена комисия от трима офицери, които съвсем скоро трябва да заминат за Германия и Франция, за да разгледат най-новите модели на Круп, при Ерхард и Шнайдер–Крьозо[2].

На всяка от споменатите фабрики щяло да бъде предложено да изпрати едно пробно оръдие в София, за да се направят тук опити по стрелба преди окончателно поръчката да бъде възложена. Тъй като първоначално плащането може да стане само със съкровищни бонове, съмнително е дали на германските заводи ще бъде изгодна една доставка с толкова висока стойност на кредит.

Външният министър г-н Генадиев ще сондира по време на настоящото си пребиваване в Париж възможностите за планирания заем от 300 милиона франка[3], но преговорите затова трябвало да бъдат отложени до провеждането на избори за Парламент и събиране на народното представителство. Сега правителството се опитва да излезе от затруднението чрез отсрочване, авансови сделки и други възможности за изход от положението, така например съществува предложение за аванс от 20 милиона франка на белгийска група, която се интересува от запланувания строеж на жп линията от Хаскьой за Порто Лагос на Егейско мое, като срещу одобрение на аванса изисква възлагането на железопътния строеж дори и ако от белгийските банки биха се изисквали до 500 000 франка повече от евентуални други конкуренти. Министърът изглежда по принцип склонен на такова споразумение и иска все пак да намали допустимото по-голямо искане на 250 000 франка. Сделката все още не е сключена.

ИИ БАН, кол. 06, оп. 50, ае 4, л. 7–9.
Bonn, PAAA, Bulgarien Bd 26.

---

[1] Вж. док. 1, вкл. индекс 1–4, също док. 4; срв. док. 46 (по въпроса за моратoриума върху плащанията на държавния дълг); по силата на чл. 6 от Лондонския мирен договор 17/30 май 1913 г., на 7/20 юни с. г. се свиква Международна комисия в Париж, която да определи по какъв начин съюзниците България, Сърбия и Турция ще участват в изплащането на турския дълг, след като те придобиват европейските владения на Турция.

[2] Вж. по въпроса военен доклад на Масов до Военно министерство, док. 58.

[3] Вж. индекс 1, док. 1; също индекс 2, док. 1

№ 57

Шифрована телеграма № 286 от 7 ноември 1913 г. на германския шарже д'афер в германското посолство в Петербург барон Хелмут фон Луциус до германското Външно министерство в Берлин

Г-н Нератов беше обезпокоен от ненадейната промяна в позицията на Турция спрямо Гърция и от новините за турско-български преговори. Посещението на цар Фердинанд във Виена[1] също показва засилена дейност на Австрия, респективно Италия на Балканите, която сериозно привлича вниманието на Русия. Една акция на отделна Сила или група Сили на Балканите, без предварително съгласуване с другите Велики сили, не била в смисъла на Лондонските споразумения и му изглеждала опасна[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 62, л. 122.
Bonn, PAAA, Türkei 203, № 6, Bd 56.

---

[1] Българската преса съобщава за евентуално посещение на цар Фердинанд във Виена и

Берлин. Вж. телеграма на Михаелес, София, до Външно министерство от 30 октомври 1913 г. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 7, л. 28.

[2] Съдържанието на телеграмата е съобщено на 8 ноември в Рим, Виена, Атина, Пера.

№ 58

Военен доклад № 86, озаглавен „Ново въоръжаване на войската“, на германския военен аташе в София майор Едуард фон Масов до германското Външно министерство в Берлин

В представен до Министерството на финансите списък се съдържа планът за новото въоръжаване на войската. Предварителното изчисление на сметките е от порядъка на 250 млн. фр., разделени върху няколко години, за което спомених вече във военния доклад № 81[1].

Искат се:

1.	457 000	единици снаряди за 7,5 см-ви	полски оръдия
	97 000	“	планински оръдия
	6 800	“	12 см-ви полски гаубици

С това трябва да се съберат запаси от 1500 единици снаряди за всяко планинско и полско оръдие и 1000 – за всяка полска гаубица. Счита се, че такова количество резервни снаряди ще бъде достатъчно, както показва опитът на последната война.

2.	192	картечници			
3.	440	скорострелни полски оръдия 7,5см-ви всяко с по		1500	снаряда
	196	план. оръдия 7,5 см	“		
	110	полски гаубици 12 см	“	1000	снаряда
	75	гаубици 15 см		500	“
	46	полски оръдия 10,5 см	“	1000	“
	60	обсадни (стенобитни) оръдия 30,12 см	“	700	“
	60	“ 15 см	“	500	“
	36	гаубици 21 см	“	500	“
	24	гаубични портири 24 см	“	500	“
	12	крайбрежни гаубици 28 см			
	14	големи крайбрежни оръдия 28 см	“	250	“
	16	големи крайбрежни оръдия 15 см			
	12	полски оръдия за конната артилерия с 1500 снаряда			

4. 220 000 пушки и карабини „Манлихер“, модел 1905 г., доставката на които си е издействала Австрия със своя 30-милионен заем.

При ограничените финансови възможности на държавата този план може да бъде реализиран само постапно. Не са изключени намалявания на сумата от Министерския съвет.

Най-напред ще бъдат отпуснати 100 млн. фр. Едва ли ще може да се избегне Франция да получи голямата част от поръчките, тъй като тя е основният кредитор на България.

Споменатите във военния доклад 81 поръчки на муниции за полските и планинските оръдия, които трябва да бъдат доставени до март 1914 г., са включени в по-горната обща сума.

Първата и най-наложителната поръчка се отнася до планинските оръдия – ясен признак за подготовката на нова война в Македония. По този пункт досега бяха след гърците. Една комисия, определена да избере подходящ модел, се намира в момента при фирмата Ерхард, след което ще посети Кръозо и накрая Круп.

На второ място се нарежда поръчката за конните батареи, липсата на които, успоредно с другите причини, е спънка за свободното придвижване на кавалерийската дивизия.

За неотложно се счита и увеличаването броя на картечниците и на леките полски гаубици. В това отношение преднина имат сърбите.

На първо време не може да се мисли за новото превъоръжаване на полската артилерия с 440 скорострелни полски оръдия, въпреки че както се говори, а и е видно, оръдията на Шнайдер са много пострадали от двете войни. Затова между впрочем е виновна не само фирмата, но и може би недостатъчното умение на българите да боравят с оръжието.

Следователно осъществяването на цялата програма не може да бъде изпълнено от днеска за утре. В тази си форма планът е от значение най-вече за големите оръжейни фирми, които, успоредно с Круп и Шнайдер и сравнително добре представящата се тук фабрика Ерхард от Дюселдорф, ще се опитат да си завоюват тук пазари.

ИИ БАН, кол. 06, оп. 53, л. 368–370.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 № 1.

---

[1] Вж. военен доклад от 7 октомври 1913 г. от Масов до Военно министерство, Берлин. ИИ БАН, кол. 06, оп. 53, ае 2, л. 344–347.

№ 59

Специална пратка с шифрована телеграма № 355 от 13 ноември 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Днес граф Берхтолд ми прочете телеграма на австро-унгарския представител в Атина[1], в която той съобщава за един разговор с г-н Таке Йонеску. Според него, румънският министър между другото отбелязал, че в случай на участие на България в турско-гръцка война Румъния няма да остане зрител, а ще вземе участие срещу България. При това обаче г-н Таке Йонеску изрично подчертал, че между Румъния и Гърция не съществували каквито и да било обвързващи задължения.

Г-н Таке Йонеску разглежда условията вътре в България като неблагоприятни. Той имал впечатление, че републиканското течение в страната нараствало.

Относно въпроса за Южна Албания румънският министър, който, както сам каза, бил разпитал до най-големи подробности всички гръцки влиятелни инстанции, бил на мнение, че щяло да бъде лесно да бъдат склонени гърците своевременно да напуснат албанските територии, ако Силите останат единни[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 81, л. 170.
Bonn, PAAA, Türkei 203, № 6, Bd 57.

---

[1] На равнище министри на външните работи в Атина са проведени секретни дипломатически разговори между Румъния и Гърция за положението на Балканите – относно въпроса за границите на Албания (респ. южната граница), за установяването на българската власт в Западна Тракия, за възможността от гръцко-турска война.

[2] Докладът изпратен на 20 ноември 1913 г. до германските дипломатически мисии в София, Атина, Букурещ, Пера, Лондон, Рим, Белград.

№ 60

Препоръчана пратка с доклад № 338 от 25 ноември 1913 г. на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Тукашният български пълномощен министър г-н Радев се изказал пред представител на „Букарестер тагблат“ по въпроса за някои, засягащи България сензационни новини. Не пропускам да приложа и една статия в споменатия вестник, възпроизвеждаща неговите изявления[1]. След това г-н Радев официално опровергал слуха за мнимите намерения на Негово Величество Царя на България да абдикира[2] и противопоставил официално опровержение на другите съобщения, че цар Фердинанд бил дал заповедта за началото на Втората балканска война[3] и сключил военна конвенция на България с Австро-Унгария. Относно настоящото положение на България г-н Радев обяснява, че то с гигантски крачки отива към своето морално оздравяване, в смисъл, че творческата сила на нацията отново се проявява блестящо и се ориентира към ползотворна работа. Българската нация, която учуди света със своите военни качества, ще го изуми още повече със своето благоразумие, достойнство и неизчерпаеми възможности на своята жизнена сила. Общинските избори донесли на правителството голямо мнозинство – 65%. Още отсега можело да се предвиди, че след изборите за Народно събрание в Парламента ще влезе голямо, вярно на Конституцията мнозинство, което изключва всякаква възможност за отслабване на династията.

Тукашната българска легация също отхвърли в приложеното комюнике[4], публикувано от нея в тукашните вестници, сензационните новини относно опасността за вътрешните отношения в България и позицията на Царя, както и възможна абдикация на Негово Величество.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 11, л. 38–40.
Bonn, PAAA, Bulgarien 21, № 1, Bd 30.

---

[1] Статията е озаглавена „Политическото положение в България“ с подзаглавие – „Изявления на българския пълномощен министър д-р Радев“, 24 ноември 1913 г. Вж. *ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 12, л. 41–42.*

[2] Вж. док. 59, 61.

[3] Вж. док. 62.

[4] Комюнике на българската легация, публикувано на 25 ноември 1913 г. в „Ла политик“. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 12, л. 43.

№ 61

Специална пратка с доклад № А 189 от 28 ноември 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Публикуваните тук вчера телеграфически бюлетини донесоха новината, че българският цар Фердинанд приел във Варна един американски журналист и подчертал пред него, че във всички слухове за неговата абдикация няма капка истина. Тези сведения, между другото, не произхождат от България, а са фабрикувани в чужбина и странно е, че именно виенските вестници, на първо място „Нойе фрайе пресе“, ги разпространяват. Тукашните австрийци ми обърнаха внимание, че „Нойе фрайе пресе“ критикува неблагоприятно дори експозето на граф Берхтолд и може би се занимава толкова подробно със съобщенията за предстоящата абдикация на Царя, само за да създаде трудности на граф Берхтолд в неговата политика в Ориента. При това обаче вестникът не си дава сметка, че по този начин работи директно за руснаците, за които естествено е важно най-напред да дискредитират Царя в очите на българския народ и след това да го накарат да разпусне сегашно приятелски настроено към Австрия министерство на Радославов и отново да покани на власт русофили. Освен това, опозицията използва като изборна маневра да представи Царя като уморен от управлението и с това да разклати позицията на настоящия кабинет.

Подстрекателствата на тукашните панславистки вестници срещу Царя, като „Балканска трибуна", за които беше съобщено на 13 т. м.[1] стигат дотам да посъветват Царя доброволно да се оттегли от ръководството на българските дела след неуспеха през изминалата година, от друга страна, в тукашната преса не е потвърдено, че Царят наистина иска да абдикира, затова тук никой не е мислил. Как се справя психологически пребиваващият в чужбина владетел със злополучния ход на Втората балканска война, тук съумяват да не обръщат внимание, но не съществува съмнение, че моментното състояние в страната по никакъв начин не го принуждава да има като съображение абдикацията.

Предадените на русите държавници от бившите министерства Гешов и Данов напълно са се компрометирали в очите на народа; последните общински избори доказаха, че мнозинството от народа поддържа днешното правителство на Радославов и изгледите, че и новите избори за Народно събрание също ще бъдат в тяхна полза, засега са съвсем добри. Ако на днешния кабинет се осигури достатъчно мнозинство в Народното събрание, то може при пълно спокойствие да започне да лекува щетите от войната и ще стои настрана от авантюристична политика. Г-н Радославов наскоро се изказа пред мен съвсем разбираемо, че България твърде много се е отдала на висша политика и това ѝ се отразило зле, за в бъдеще щяла да стои настрана и да използва всички сили за вътрешно засилване и консолидиране.

Във всеки случай Царят може да се осланя на своите днешни съветници повече, отколкото преди, защото министрите, призовани в трудно време да дадат нова насока на политиката на страната, знаят, че ще бъдат и ще паднат с Царя.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 15, л. 46–49.
Bonn, PAAA, Bulgarien 21, № 1, Bd 30.

---

[1] Вж. доклад на Михаелес, София, до Бетман-Холвег от 13 ноември 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 8, л. 29–32.

№ 62

Доклад № 372 от 28 ноември 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Позволявам си в приложението да представя на Ваше Превъзходителство една статия от днешния „Райхспост“. Статията е, както разбирам, съвсем[1] поверителна, лично от цар Фердинанд.

Това е опит за оправдание на Царя, предвид публикуването на посочения срещу Монархията договор със Сърбия. Царят уверява тържествено, че е поставил подписа си под договора само в резултат на неудържим натиск от страна на Русия и на конституционното правителство. Тайната военна конвенция той не бил подписал. Публикуването на договора се дължало на руска инспирация, за да компрометират Царя пред австрийската общественост. Статията от начало до край е остро обвинение срещу Русия и категорично скъсване с русофилската партия в България. Би могло да се мисли, че след тази статия едно помирение между цар Фердинанд и Русия вече няма да бъде възможно. Бъдещето ще покаже какво ще бъде развитието на нещата в София.

Във Външно министерство все още няма достоверно сведение за източника на публикацията. Тук се застъпва становището, че и след публикацията няма основание за промяна на политиката към България. Желанието е да не се отблъсква България и ще се запази студена, но доброжелателна резервираност по отношение на българите.

Негово Величество Кайзер Франц Йозеф прие вчера с обичайна любезност Царя. Както чувам, августейшият Господар игнорира всякакъв личен момент по случая и го разглежда напълно безпристрастно и като политически факт[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 22, л. 70–72.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 19.

---

[1] В полето на документа има бележка, че думата е задраскана от граф Форгач.

[2] Вж. по въпросите за договорите в рамките на Балканския съюз още ред важни документи: доклад на Михаелес, София, до Бетман-Холвег от 1 декември 1913 г., № 192, ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 17, л. 51–54; информация за парижката преса по въпросите проблеми, № 400 от 1 декември 1913 г. под заглавие „Тайните балкански договори“, ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 24, л. 79–80; доклад на Михаелес, София, до Бетман-Холвег, 13 ноември 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 8, л. 29–32.

№ 63

Секретна пратка с поверителен доклад № 190, озаглавен „Финансови преговори“, от 29 ноември 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Понастоящем между българския финансов министър и представителя на берлинската Дисконто-гезелшафт – директора на Кредитна банка се провеждат преговори за отдаване във връзка със заем строежа на няколко нови железопътни линии. Както беше съобщено по-рано, българското правителство реши да построи една линия от Хаскьой, спирка между Филипопол и Адрианопол, през Родопите към Порто Лагос на Егейско море и с това да свърже разширяването на пристанището на Порто Лагос. Става дума за приблизително 175 км жп линии, като разноските за това се преценяват на около 30 000 000 франка и още 15 000 000 допълнително за строеж на пристанището на Порто Лагос. Дисконто-гезелшафт предложи на правителството две алтернативи: или да му се възложи концесия за строителство и управление на линията и пристанището, или да се сключи с него заем за изискуемите суми, при което жп линията ще трябва да служи като гаранция, а изпълнението на строежа – прехвърлено на компанията.[1] Тъй като българското правителство много държи на това, да не допуска частни железници и предпочита повече държавната експлоатация, то, както изглежда, сериозно може да става дума само за втората възможност. С предложение на компанията да се допусне участието на един германски инженер в проучвателното пътуване на българската комисия за приемане на трасето, българското правителство е съгласно. Правителството обаче иска да разшири сделката и същевременно да включи във финансовата операция и строеж на една източнобългарска трансбалканска железница от Шумла към Карнобат с дължина 110 километра и цена около 12 000 000 франка, а в Западна България – една отсечка от Радомир към Джумая от 80 километра също за около 12 000 000 фр. Към строителните разноски от 70 000 000 франка щели да бъдат добавени и разходи от 20 000 000 франка за подвижен състав, накратко пресметнато като цяло – сума от 100 000 000 франка. Планира се евентуално намиращите се в притежание на фирмата Круп и на Дисконто-гезелшафт съкровищни бонове на стойност ок. 30 700 000 франка да бъдат поети от заема, а на правителството да се дадат за неограничено разпореждане около 20 000 000 франка и по този начин да се сключи заем от 150 000 000. Прочее, парите ще се използват главно за производствени цели, осигурени за самите железници, а германската индустрия имала изгледи за много значителни доставки. Като по-нататъшна мярка за сигурност е преценено изпращането на германски член в Българската комисия по държавния дълг, която определя редовното олихвяване и постепенното погасяване на държавния дълг[2], по същия начин, както вече е делегиран представител на френските държавни кредитори[3].

(Осъществяването на по-горе скицираната транзакция би било необходимо за нашите интереси в България. Като се абстрахираме от това, че тя би могла да представлява добра сделка, тя би разбила претенциите на френските висши финансови среди за надмощие на Балканите, начална стъпка за която беше последният румънски заем в размер на 250 000 000 франка. Преди няколко месеца Румъния най-напред преговаря с [консорциума] Банк дьо Пари е де Пеи-Ба, който действително предложи участие на големите германски банки, но външно искаше да действа като единствен договорител. Когато Дисконто-гезелшафт поиска да фигурира в договора като съдоговорител и това беше отказано от френска страна, Дисконто-гезелшафт излезе от намиращия се под ръководството на споменатата френска банка синдикат, що се отнася до Румъния, и сключи самостоятелно заема с румънското правителство, който можа да бъде осъществен без трудности със съдействието на различни подучастници от Англия и Белгия.)

Ако и в България Дисконто-гезелшафт би действал самостоятелно при един по-значителен договор за заем, то в резултат от конкуренцията парижките финансови кръгове трудно биха били в състояние и занапред да обвързват слабите балкански правителства с това срещу отпускане на пари да се запазва определен размер на процента от заема за доставки от Франция, с което толкова често чувствително се пречеше на германската търговия с военни материали. Може би ще е насърчително дори за нашите общи отношения с Франция, ако на парижките банки се демонстрира ad oculos[3], че трябва да се съобразяват с германската финансова мощ повече, отколкото досега.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 50, ае 2, л. 5–9.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7, Bd 26.

---

[1] Компания, която ще създаде и оглави Дисканто-гезелшафт.

[2] Дирекция на държавните дългове.

[3] В сферата на външния държавен дълг, по силата на наложената френска заемна система, френският финансов капитал упражнявал финансов контрол върху държавните финанси на България чрез делегат, с дипломатическа санкция, на водещата банка заемодавец – Париба. Представителят на банката и делегат в споменатата българска финансова комисия бил продължително време Жорж Буске. Чрез него и неговия помощник Де Клозиер Франция постигнала надмощие във военните доставки в България. От ноември 1912 г. ролята на френския делегат поел дотогавашният френски пълномощен министър в Христиания Шарло.

[4] Настойчиво (лат.)

№ 64

Доклад № А 24044, озаглавен „Сръбско-българска граница“, от 2 декември 1913 г. на германския пълномощен министър в Белград барон Юлиус Адолф фон Гризингер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Във връзка с разпространената наскоро в пресата новина за отпращането от България на руската арбитражна служба по въпроса за сръбско-българската граница, от тукашното Външно министерство научавам следното:

В Букурещкия мирен договор като арбитри за установяване на българо-сръбската граница са били определени Белгия, Холандия и Швейцария. По-късно по предложение на България Русия била помолена да поеме арбитражната служба, а руският военен аташе в Константинопол генерал Холмзен назначен за съдия. Сръбското правителство определи една военна комисия, която трябваше за тази цел да се отправи за Константинопол. Наскоро обаче България съобщи, че отхвърля руския арбитраж, без обаче да приведе причини. Повече засега не е последвало.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 25, л. 83.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 19.

№ 65

Доклад № 387 от 9 декември 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Французите изглежда все още не са изоставили надеждата да оформят отношенията на Балканите според собствените си желания. Както чувам от поверителен източник, тукашният френски посланик настоятелно разяснил на гръцкия пълномощен министър г-н Щрайт, че благополучието на Гърция е само в присъединяването ѝ към един съюз, обхващащ всички балкански държави. Г-н Щрайт енергично отхвърлил тази необоснована претенция и изтъкнал, че отношенията на Балканите засега били още напълно неизяснени и Гърция сега не би могла да се привърже към никоя страна. Освен това, един съюз дори само със сръбския съсед би се сблъскал с големи трудности с оглед на многото оплаквания, предявени от попадналите под сръбско господство гърци.

Сръбският пълномощен министър г-н Йованович, с когото г-н Дюмен е в много тесен контакт и когото наскоро той окачестви пред мен като „напълно лоялен“, бил посъветван от френския посланик колкото е възможно по-скоро Сърбия да се разбере с България. Основата за едно разбирателство можела лесно да бъде намерена. Сърбия трябвало да подсигури на България областите около Щип и Кочани срещу обещанието, че България ще подкрепи Сърбия за придобиването на сръбските територии в Австро-Унгария.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 26, л. 86.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 19.

№ 66

Извадка от стенограмата на 186 и 187 пленарно заседание на германския Райхстаг от 10 и 11 декември 1913 г., обсъждане бюджета за 1914 г., общи дебати, изказвания на депутатите Вестарп и Хаусман

Вестарп, депутат.

Със задоволство посрещаме и изявленията на г-н райхсканцлера от вчерашния ден, където той разясни, че при толкова често проявяващите се стремежи на Великите сили да запазят своето единство през изминалото време и изчистването на все още съществуващите остатъци от конфликти, както изглежда ще отмине без повече тежки опасности. На задоволството от запазването на мира може да се отдаде и този, който стои на позициите, че не иска мира на всяка цена, а само тогава, когато е съчетан със съществуването, интересите и честта на Райха.

(Много правилно!)[1]

Тези предпоставки за запазването на мира са това, което искаме да признаем с готовност – осъществени през изминалата криза. Нашите интереси в балканския конфликт не бяха, както често е изяснявано, нито непосредствени, нито стояха на първи план. Нашата задача се състоеше в това да спазваме съюзните договори и да не допуснем заплаха за съществуването на нашите съюзници. Това ни се удаде. При това трябва да припомня изявленията на г-н социалдемократическия оратор, които винаги обрисуваха опасността, че сме щели да бъдем въвлечени в блатото на една завоевателна и политика на престиж на Австрия и следвайки я, нямало да можем достатъчно да запазим нашите интереси. Тези предположения не се осъществиха. Обясненията на австрийския министър граф Бархтолд от 20 ноември показаха, че Австрия не е мислила за политика на завоевания и престиж и че само е защитавала с необходимата решителност своите собствени интереси на Балканите. Създаването на самостоятелна албанска държава беше прието от наша страна в предишните споготби и беше обявено за желателно, и обстоятелството, че не настъпи разместване на силите в Адриатическо море, от което се страхуваха Австрия и Италия, също може да се приеме като удовлетворително в равносметката. При всички тези събития, най-накрая също и при различията в мненията относно ревизията на Букурещкия мир, за които говори вече райхсканцлерът, у меродавните австрийски инстанции никога не би могло да възникне основателно съмнение затова, че сме били готови да изпълним нашите съюзни задължения с твърда и непоклатима решителност. Така каза граф Берхтолд: „Германският Райх наистина не е непосредствен участник в тези въпроси, но той неотдавна приведе доказателство затова, че в сериозни моменти ние бихме могли безусловно да разчитаме на неговата съюзна вярност.“

И ако при тези процеси Тройният съюз отново спечели сила и уважение в света, ако отново стане ясно, че Тройният съюз е ценен инструмент в политиката не само за нас, но и особено за Австрия, ако стане ясно, че Тройният съюз не е заплаха, а опора на стремежа за мир, то това са неща, за които се радваме, също така, както със задоволство констатираме, че в Тройния съюз и отношението към Италия се оказа напълно удовлетворително – дори повече, отколкото досега.

Ние се съгласяваме и с изложението, в което райхсканцлерът подчертава особено мъдрата и решителна политика на Румъния, която значително допринесе за това да се създадат стабилни отношения на Балканите. Ние даваме израз на надеждата, че Румъния ще продължава да бъде гаранция за здрави и постоянни отношения на Балканите и че нейната политика ще накланя везните в полза на целите, които преследва Тройният съюз.

Освен нашия интерес към Тройния съюз, в Балканския въпрос ни засягат особено стопанските интереси. Тези стопански интереси се проявяват преди всичко в Турция. Ние сме напълно съгласни Германия в разбирателство с Англия решително да се застъпи затова, Турция да запази своята самостоятелност при сегашното състояние и особено в Мала Азия[2].

Искам съвсем накратко да обърна внимание и на факта, че Турция отново се обърна към германски офицери с молба да проведе турската военна реорганизация. Ние наистина не се нуждаем от въвличане на нашата войска в чужбина.

Хаусман, депутат.

Но и тук в (пленума) ми изглежда необходимо да отклоня вниманието за миг върху това, че във външната политика ние стоим между два момента, имащи еднаква значимост.Този на преминалия период на напрежение, трикратно натрупан: Мароко, Триполи и Балканите и освен това, съществува нов период с нови възможности за ориентация. За изминалия период си струва да се направят някои забележки. За щастие може да се установи, че колкото и да беше голямо напрежението, не се стигна до военно разтоварване и от това може да се извлече извод, че въпреки взаимните обвинения между народите за военнолюбие и честите възможности за осъществяването му, то не съществува, и че голямата нужда на народите за мир, която днес се е превърнала в истински копнеж за мир беше толкова силна, че такива възможности за търкания и разногласия не само не бяха използвани, но и не станаха повод за по-нататъшно изостряне на противоречията.

(Много правилно! отляво)

Дипломатическите грижи станаха по-малки, стопанските грижи, които отчасти бяха резултат от тези обстоятелства, сега са тези, които са по-големите във всички страни. Що се отнася до балканските страни, то съществуващият страх от славянско единство не се оправда. Това ново държавно образование на Балканския полуостров пропадна поради собственото си противоречие и то е едно изключително полезно елиминиране на опасността, заложена в него, вместо използването на сила.

Не е безинтересно да си припомним, че нашето правителство още в съвсем ранен стадий насочи вниманието си към тази политика, която си пробива път в балканските държави. Тук „на помощ“ идва едно съобщение, което представлява интерес. По отношение на споразуменията, сключени между България и Сърбия, чиято острота, съобразена с волята на Русия, е насочена срещу Австрия, тук е изяснено:

„Държавният секретар фон Кидерлен-Вехтер познаваше тези споразумения, както ще докажат неговите мемоари, и той веднага постави пред нашата политика три цели: първо, да се постигне териториално обезщетение на Австрия, за да се избегне война между Великите сили; второ, да се свика конференция в Лондон, умишлено не в Берлин, за да може там чрез съвместна работа с Англия да се дезавуира Русия от Балканския съюз и, трето, да се подтикне разрушаването на Балканския съюз.“

Ако наистина в мемоарите на държавния секретар фон Кидерлен това се потвърди, то ще бъде ценно доказателство за ясната преценка от страна на нашето Външно министерство в един ранен стадий и важен илюстриращ пример по отношение на загрижеността, че такова своевременно осъзнаване на положението и вземане на становище често не е налице в германското Външно министерство.

Ако изобщо споменавам името на държавния секретар фон Кидерлен, който преди една година все още представляваше тук външната политика, бих искал да напомня, че под негово ръководство политиката, дори когато при Конгоанския договор претърпя остри нападки, после се радваше на значително съгласие, както показаха дебатите по бюджета, при които многобройните оратори се ангажираха със споразумението, за което по-рано даваха много неприятелски преценки, като относително благоприятно за Германия. Трябва да бъде казано, че загубата на този държавник е голяма за Германия, но се намалява, ако, както изглежда, неговият наследник е решен да продължи тази политика на Кидерлен-Вехтер.

Консистенцията на Турция обаче се оказа доста по-здрава, отколкото се приемаше преди една година. Радостно е, че когато Турция отново завзе Адрианопол, издигнатият някога лозунг, че Великите сили щели да се противопоставят, не се осъществи. Това би била неправилна политика, особено за Германия. „Болният човек“ вече повече от сто години се счита за умрял; той не е станал по-здрав и може би чрез една умна политика на Великите сили би могъл да преодолее един много тежък период на своето държавно съществуване. Само по себе си обстоятелството, че броят на лекарите е станал не по-малък, а по-голям (*Много добре! и смях*). не е гаранция за по-продължителен живот.

Ясно изпъкна, че тези, които тайно подбуждаха България, я тласнаха към гибелна политика. Провалът на Балканския съюз и изключителното отслабване на балканските държави още през първата, но много повече през втората война, би трябвало трайно да поучи балканските държави, че съветите, които искаха да ги поведат срещу Австрия, не бяха в техен интерес.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 30, ае 161, л. 728–729.
Potsdam, DZA, Auswärtiges Amt, Abteilung IIW3, Balkankriege III

---

[1] Възгласи от депутатите.

[2] Сравни док. 67, 70.

№ 67

Доклад № 198 от 22 декември 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Тукашната руска легация, която беше натоварена с представителството на сръбските интереси, продължи своите усилия да постигне помирение между България и Сърбия и неколкократно се застъпи затова да се възстановят дипломатическите отношения между двете страни[1]. След като различията в мненията на двете правителства по въпроса за отношението към противоположните военнопленници са уредени, България вече обяви, че е съгласна с назначаването на г-н Чолак Антич за сръбски пълномощен министър в София и, от своя страна, предложи г-н Чапрашиков за български пълномощен министър в Белград. Последният по-рано беше на дипломатическа служба, след което стана секретар на кабинета на Негово Величество Царя и остана през последните години в София.

Официалните назначения на пълномощните министри от двете страни трябва да бъдат огласени в най-скоро време.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 27, л. 87.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 19.

---

[1] Срв. док. 64.

№ 68

Шифрована телеграма № 259 от 24 декември 1913 г. на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германското Външно министерство в Берлин

Маркиз Ди Сан Джулиано ми показа днес пристигналите в Берлин подробни инструкции за италианския посланик по въпроса за границите и островите[1].

При обсъждането имах впечатление, че на него му е главно до използване на ситуацията за придобиване на предимства в Мала Азия. Преди всичко за него е важна германска и австрийска подкрепа за Смирна – Айдин[2]. Той каза, че сър А. Никълсън създавал в Лондон затруднения главно поради желанието си да предотврати установяването на съюзниците на Германия в Мала Азия.

Предложението да се даде на България Самотраки[3], министърът направил под натиска на България чрез тукашния пълномощен министър, но той създава трудностите за провеждането.

Всичко друго би трябвало да се установи от предишния ми доклад[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 155, л.3 71.
Bonn, PAAA, Türkei , № 6, Bd 58.

---

[1] Въпросът за Егейските острови, за които става дума, разположени по протежение на Малоазийския бряг, респ. гръцко-турските отношения ангажират силно вниманието на Великите сили. Срв. док. 70.

[2] Италия държи за участие в железопътните проекти и експлоатация в Мала Азия, по-специално по отношение на отсечката Измир (Смирна) – Айдин.

[3] Интерес към остров Самотраки проявявал лично цар Фердинанд.

[4] Вж. доклад № 285 от Флотов, Рим, до Бетман-Холвег от 18 декември 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 148, л. 354–357 и доклад № 288 от Флотов, Рим, до Бетман-Холвег от 20 декември 1913 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 153, л. 367–369.

№ 69

Писмо от 6 януари 1914 г. на д-р Лудвиг Зевин в Берлин до шефа на Търговско-политическия отдел на германското Външно министерство

Позволявам си, г-н Таен съветник, най-покорно да Ви изпратя като приложение един къс обзор върху „Политическия нов ред на Балканите и германската външна търговия“[1]. [Извадка от статията:]

„Специално за Германия, може би, най-голямата перспектива се състои в това, че може да компенсира за късо време загубите си, които със сигурност ще понесе в досегашните турски територии с ново увеличение на износа си на стоки за нуждите на промишлеността, преди всичко тогава, ако успее същевременно да запази и за новия внос на така много уголемилите се балкански държави високата си квота на доставки за обществените нужди, т. е. за военни и транспортни цели, която й се полагаше при Турция.“

ИИ БАН, кол. 5, оп. 27, ае 102, л. 311; ае 103, л. 333.
Potsdam, DZA, AA II 0 Volkswirtschaft 1, Bulgarien Bd. 1.

---

[1] Автор на статията е самият адресант на писмото д-р Л. Зевин. Публикувана е в „Годишник за законодателството, управлението и народното стопанство в Германската империя“, издаван от Г. Шмолер, издателство „Дункер и Хумболт“ в Мюнхен и Лайпциг.

№ 70

Специална пратка с доклад № 12 от 12 януари 1914 г., Пера, на посланическия съветник в германското посолство в Константинопол Герхард фон Мутиус до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Българският пълномощен министър г-н Тошев наскоро се изказа пред мен много песимистично за положението на Балканите. Не подлежало на съмнение, че мирът от Букурещ нямало да може да издържи дълго. Териториалното нарастване било за Сърбия данайски дар. Сърбия била прекалено малка, за да асимилира населението, да управлява страната и да може да я развие стопански. Албания пък още отсега била разбунтувана.

И за Гърция притежаването на островите, в случай че Силите решат въпроса в нейна полза, щяло да бъде непосилен товар, тъй като как би могла Гърция непрекъснато да защитава тези толкова разпръснати острови срещу една Турция, която била решена да не се съобразява с това състояние на нещата?

Макар и да считам, че г-н Тошев с мислите си изхожда предимно от желанията си, то все пак не може да не се признае, че в неговите изявления има известна истина[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 222, л. 532.
Bonn, PAAA, Türkei 203 , № 6, Bd 59.

---

[1] Съобщено на германските мисии в Белград, София, Атина.

[2] За подобни песимистични изявление на Тошев за положението на Балканите вж. и доклад на Мутиус, Пера, до Бетман-Холвег от 18 февруари 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 316, л. 734–735.

№ 71

Препис на доклад от 17 януари 1914 г. на италианското Външно министерство в Рим до началника на Генералния щаб на италианската армия генерал Полио[1]

На 10.01.1914 от Атина ни съобщават следните новини:

Комитетът „Единение и напредък" в Константинопол трябва да подготви съюз с България, с което е свързано и пътуването на генерал Савов до Константинопол. Този план имал за цел да предизвика през следващата пролет въстаническо движение в Македония. Възнамерява се да се прокламира автономията на тази област и това трябвало да бъде началото на една съвместна акция срещу Сърбия и Гърция.

България иска да има Монастир и Салоник и да компенсира Турция чрез Дедеагач и Гюмюрджина. Българските терористични банди щели да кръстосват Македония и Тракия, докато Турция и България трябвало да привлекат на своя страна албанците чрез обещания за териториални компенсации за сметка на Сърбия.

Всичко това би обяснило изпращането на български консул във Валона в лицето на Павлов, който е роден като българин в Юскюб и по-рано се числеше към турския Парламент, където между парламентарните си колеги има и няколко влиятелни албанци. За България беше необходимо да има на този пост личност в тесни отношения с албанците. Освен това, изглежда в Дурацо са пристигнали голям брой мними търговци, които не може да бъдат нищо друго, освен български офицери.

Двама турски офицери, албанци, са се върнали в родината си и за тази цел са получили средства от коменданта на Константинопол.

Още по времето, когато след войната с българите отношенията между Гърция и Турция се обтегнаха, се казваше, че българското правителство организирало банди, за да може да подстрекава Македония с цел постигане на автономия. В действителност при демобилизацията на българската армия македонските легиони останаха под знамената. Но моментът тогава не беше подходящ и затова България не предприе действия

Слухове от Константинопол гласят, че в случай на конфликт с Гърция, Турция си била подсигурила неутралитета на Румъния и съюза с България. Българите трябвало да нападнат сърбите, докато Турция щяла да се справи с гърците.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 71, л.198–200.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20.

---

[1] Докладът се изпраща от Върховната главна квартира в Плес до Ягов, като се обяснява, че това е превод от италиански език и е връчен от ген. Полио.

№ 72

Писмо от 20 януари 1914 г. на д-р Рихард Флайшер, Висбаден до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Позволявам си следващата седмица да изпратя на Ваше Превъзходителство февруарския брой на „Германско ревю“ като екземпляр с посвещение, където, между другото, се съдържа една студия за предимствата на зона за свободна търговия между Черно море и Адриатика за Европа и световната търговия с Ориента.

Много би ме зарадвало, ако Външно министерство влезе по този въпрос във връзка с отделните кабинети и ако би могло да даде идея за международната конференция по този въпрос в Берлин или Виена.

С разширяването на търговията в Ориента германската индустрия ще получи нови големи пазари, които биха могли да имат в бъдеще изключително значение за нашата търговия и за индустрията ни.

Очаквам с нетърпение мнението Ви по този въпрос и се надявам, че ще е възможно да се създаде зона за свободна търговия към Ориента.[1]

ИИ БАН, кол. 5, оп. 27, ае 104, л.337.
Potsdam, DZA, AA II 0 Volkswirtschaft 1, Bulgarien Bd 1.

---

[1] Външно министерство отговаря, че изпълнението на тази идея е много съмнително с оглед настоящата ситуация и вероятно липса на желание за съдействие точно от страна на ония сили, чието участие ще трябва да е най-голямо; за момента ще се изчака. Вж. писмо на Външно министерство до Флайшер от 25 февруари 1914 г., ИИ БАН, кол. 5, оп. 27, ае 106, л. 336–337.

№ 73

Доклад от 24 януари 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Според схващането на бившия военен аташе генерал-майор фон Масов, два са основните момента, които принуждават България да не мисли на първо време за каквито и да било военни начинания, а именно – липсата на муниции, и, второ – затрудненията във връзка с бързото възстановяване на празнините в офицерския корпус, причинени от Балканските войни. Вече е докладвано за големите поръчки на муниции, направени в Германия, като сроковете за доставки са така определени, че от месец април включително трябва да започнат да се доставят месечно значителни количества снаряди. За да се премахне вторият недостиг преди няколко дни е започнало приемането на голям брой офицери – резервисти на активна служба и то във всички видове войски. Чувам от тукашни агенти на германските оръжейни фабрики, че понастоящем се работи трескаво във всички военни отдели, за да може армията да бъде приведена в състояние, което да ѝ позволи да се справи с всяко положение. Или, за да предам най-точно с думи състоянието на нещата, в момента се работи така, както става това само в моменти на предстояща мобилизация. На очи се набиват и някои промени във висшите командни служби.; така например, досегашният шеф на Генералния щаб генерал Фичев е повишен в чин генерал-лейтенант и му е поверена армейската инспекция в Русчук, пост, който се е освободил поради назначаването на предишния инспектор генерал Димитриев за български пълномощен министър в Санкт Петербург. След Първата балканска война генерал Фичев настойчиво съветваше да се сключи мир, противно на генерал Савов, с което изпадна временно в немилост пред Царя, сега вече той е отдалечен от София. Определеният за негов заместник полковник Жеков счете за най-неотложно да замине за Константинопол, където все още пребивава генерал Савов, за да бъде в постоянен контакт с ръководните турски държавници. Друга една личност, известна сред политическите кръгове, а именно Панчо Дорев, турчин, родом от Македония, който трябваше да бъде изпратен преди войната в Константинопол като говорител в Парламента на заселения вТурция български елемент и който оттогава досега пребивава ту в Салоник, ту в Константинопол, се появи наскоро в София, беше приет от Царя на продължителна аудиенция и на следващия ден отпътува за Константинопол, където внезапно бе отзован и моят турски колега Фети бей. Фети заедно с Енвер е организирал отбраната на турците срещу италианците в Триполитания и е в твърде близки отношения със сегашния турски военен министър. Преди назначаването си в София той беше генерален секретар на Комитета „Единение и напредък“. Всички тези подробности сочат с голяма вероятност към това, че понастоящем в Константинопол се водят тайни преговори между Турция и България, насочени вероятно срещу Гърция[1]. Ръководните мъже в София, които в момента са на кормилото, са настроени миролюбиво и не искат нищо да знаят за нови военни авантюри, но не е толкова сигурно, дали Царят не води своя собствена политика и ако в течение на една година се стигне до открит конфликт между Турция и Гърция, ще бъде много трудно за България, даже и при миролюбиви намерения в София, да запази неутралитет, като се има предвид географското ѝ положение между двата противника. Омразата между гърци и българи е толкова голяма и постоянно се разпалва от оплакванията на македонските българи от гръцкото потисничество, че в случай на нова четническа война или въстание в Македония, българинът тайно ще подкрепи събитията дори и срещу намеренията на своето правителство.

Назначаването на новия български пълномощен министър в Белград г-н Чапрашиков, който досега беше личен секретар на Царя и който е посветен в неговите намерения, се тълкува най-вече в посока, че задачата му ще бъде да задълбочава съществуващите лоши отношения между Атина и Белград и по възможност да се предизвика разрив между двете някогашни съюзнички.

Както се разбира от появяващите се от време на време намеци в ежедневниците и от изявленията на офицери и служители, широките слоеве на населението се опасяват, че през идващата пролет Балканите няма да останат спокойни.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, л.374–376.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6, Bd 17.

---

[1] За евентуални тайни преговори между България и Турция вж. и док. 71.

№ 74

Специална пратка със строго поверителен доклад № 32 от 31 януари 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Албанският първенец Франк Коница, който наскоро се завърна тук след едно посещение в Букурещ, разказа в тукашната румънска легация, че крал Карол му бил казал, че изглежда между Турция и България съществуват твърди военни споразумения и че били налице признаци, според които Турция подготвяла военни действия срещу Гърция и то през българска територия. Кралят бил добавил, че Румъния, може би, ще може спокойно да допусне съвместна акция на турски и български войски, ако би било сигурно, че една евентуално успешна война няма да има за последици прекалено голямо териториално разширение на България. Във връзка с това, Кралят загатнал, че при определени обстоятелства България би могла отново да отстъпи на Турция своите придобивки в Тракия като за това бъде компенсирана в Македония – с Кавала[1].

Дали крал Карол е направил действително тези изявления, трябва да се остави настрана; това, може би, би могло да се узнае по най-предпазлив начин в Букурещ. Ако Ваше Превъзходителство възнамерява да стори това, то си позволявам най-покорно да помоля да бъде избягнато всичко, което би могло да компрометира тукашната румънска легация[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 64, л.183.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20.

---

[1] Вж. и док. 71. За споразумение между България и Турция съобщава и Екарт с телеграма от Цетине до Външно министерство на 31 януари 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 106, л. 336–337.

[2] Към телеграмата има забележка на германското Външно министерство: „Засега не би трябвало да предприемаме сондиране.“

№ 75

Шифрована телеграма № 33 от 1 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт Кват до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с указ № 31 от 25.01[1].

Министърът на външните работи ми каза, че гръцкият шарже д'афер във Виена бил докладвал тук, че до ушите му достигнали слухове, че турско-българският съюз действително бил сключен. На какво се базира предположението на гръцкия шарже д'афер тук не е известно. Г-н фон Щрайт е на мнение, че всичко говори за съществуването на един турско-български договор, но каза, че досега за това все още не било научено нищо напълно сигурно[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 67, л.187.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20.

---

[1] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 56, л. 168.

[2] Вж. док. 74 и бел. 1 към него.

№ 76

Специална пратка с доклад № 16 от 5 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Разпространените в европейските вестници съобщения за сключен на насочен срещу Гърция съюз между България и Турция произхождат от Атина[2], поради което трябва да се приемат предпазливо. Тукашните ръководещи държавници уверяват, че досега не са постигнати никакви споразумения, а австро-унгарският ми колега[3], който познава хората по-отдавна от мен и е по-близък с тях, мисли[4], че по този пункт те са откровени[5]. Истината по въпроса би трябвало да бъде горе-долу следната: турците се стараят да спечелят българите за една съвместна акция срещу Гърция в случай, че мирното споразумение по въпроса за островите не успее. Българското правителство, начело с министрите Радославов и Тончев, е проникнато от убеждението, че България се нуждае от спокойствие, за да се възстанови от щетите на войната и да подготви отново армията за бой; поради това то не иска да се обвързва, иска да остане неутрално и същевременно не изпуска от очи възможността при военни действия срещу Гърция Турция да не респектира българския неутралитет. Продължаващото присъствие на бъдещия шеф на българския Генерален щаб полковник Жеков в Константинопол би трябвало да се обясни с това, че се провеждат тайни разисквания за начина на преминаване на турски войски през българска Тракия.

Следователно, в случай на турско-гръцка война, България вероятно би протестирала срещу всяко нарушаване на нейния неутралитет, но би обявила, че не е в състояние да запази неутралитета срещу турското оръжейно надмощие.

Докато, от една страна, се преговаря с турците, от друга страна, се взима под внимание нееднократно дадения от Виена съвет да се създаде приятелско разбирателство с Румъния. Румънският ми колега[6] ми разказва, че понастоящем той бил засипан с приятелски уверения, наскоро го бил потърсил бившият външен министър г-н Генадиев, който, както и преди, е доверено лице на Царя и притежава голямо влияние, и в дълъг разговор му обяснил колко много от българска страна се държи на възстановяването на истинско приятелство с Румъния и как тук се примиряват със загубата на Добруджа с надеждата с това да са извоювали добри отношения с Румъния. Когато румънският пълномощен министър попитал г-н Генадиев, дали би могъл да гарантира, че България по подобен на Румъния начин търси присъединяване към Тройния съюз, получил уклончив отговор[7].

Както и преди, тук трябва да се държи сметка за два фактора – правителството и Двореца. Първото честно и откровено желае да върви с Тройния съюз и за целта да поддържа тесни връзки с Виена, докато Царят от страх от Санкт Петербург би искал да продължи своята лъкатушеща политика, външно той одобрява приятелското държане на своите министри към Австрия и същевременно чрез Царицата води кореспонденция с Великия княз Владимир, за да не се отчужди от руския Двор.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 68, л. 189–190. .
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20

---

[1] На 10 февруари са информирани германските мисии в Пера, Петербург, Рим, Виена, Букурещ и Атина.

[2] Забележка в полето към текста: „Не мислете така; от Сърбия и Русия."

[3] Тарновски.

[4] С телеграма на Михаелес, София, до Външно министерство от 30 януари 1914 г. също се изтъква категоричността, с която в София се опровергават подобни съобщения. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 59, л. 176.

[5] В полето има забележка: „Аз не!"

[6] Деруси.

[7] Забележка в полето към текста: „Той не мисли така."

№ 77

Поверителен доклад № 39 от 7 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт Кват до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Министърът на външните работи ми спомена последните дни за дошлата от Петерсбург новина, че Русия възнамерява да се обяви за това, Сърбия да отстъпела на България Щип и Кочани[2]. Г-н Щрайт каза, че не вярвал много на тази новина, но я довел до знанието на гръцките дипломатически представители в европейските столици като слух. Междувременно обаче узнал, че тукашният сръбски пълномощен министър бил уведомен за случая по начин, че той – г-н Щрайт – започвал да вярва, че имало нещо вярно в това. Г-н Щрайт не можел да намери обяснение за намеренията, които преследва Русия.

Въпросът оживено се обсъжда в тукашните дипломатически кръгове и аз се опитах да се информирам какво обяснение намират чуждите дипломати. Казва ми се, че Русия вероятно работи за това по възможност да обедини Сърбия и България, за да създаде противовес срещу Румъния и клонящата към Тройния съюз Гърция. Лесно разбираемо е, че тази мотивировка не ми изглежда правилна, тъй като едва ли бих могъл да приема, че Русия се надява да подобри отношенията между Сърбия и България, като вземе нещо от първата и го даде на втората.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 29, л.89–90.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20.

---

[1] Срв. док. 16

[2] За съдържанието на доклада на 18 февруари са информирани германските мисии в Пера, Лондон, Париж, Петербург, Рим, Белград, Букурещ, Цетине, София.

№ 78

Шифрована телеграма № 5 от 12 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин

Едновременното пребиваване тук на г-дата Венизелос и Пашич имало за цел, според г-н Братиану, обмяна на мнения относно положението и упражняване на морален натиск върху Турция и България, което било още повече подсилено от едновременното присъствие на гръцкия Престолонаследник. Румъния искала запазване равновесието на Балканите и на Букурещкия мир. Гърция и Сърбия имали същите интереси. Между солидарно обединените чрез Букурещкия договор три държави повече споразумения не били необходими. Турция можела да води война срещу Гърция само по суша; между България и Турция били съществували устни споразумения[1].

Венизелос и Пашич са заминали заедно във вторник, а гръцкият Престолонаследник в сряда за Белград, респ. Атина. Годежът на Престолонаследника не се състоял, но бил на път. Престолонаследникът искал през април да дойде пак.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 17, ае 286, л. 664–665.
Bonn, PAAA, Türkei 203 , № 6, Bd 60.

---

[1] Вж. тук и док. 71, 73, 74, 75, 76.

№ 79

Специална пратка със строго поверителен доклад № 46 от 15 февруари 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Граф Берхтолд и граф Форгач са с впечатление, че турците сериозно се занимават с плана за окупиране на Западна Тракия. Турският начин на действие по въпроса за помаците, който изглеждаше вече напълно уреден, а изведнъж отново бе повдигнат от Константинопол по най-рязък начин с поставяне на ултиматум, както и сведенията от Адрианопол за прехвърляне на турски войски и изходната позиция на санитарните отделения на запад, тук се счита, че трябва да се свърже с горното намерение. Изглежда, че младотурците, за да компенсират загубата на островите и за да заздравят позицията си в страната, се стремят към това териториално разширение.

Вчера Хилми паша потърсил граф Берхтолд и по поръчение на своето правителство му съобщил следното: от различни признаци в Константинопол са заключили, че в недалечно бъдеще трябва да бъде прокарано съединението между Сърбия и Черна гора. Долуспоменатите моменти указвали това. Сърбия прави военни приготовления в мащаби, които не биха могли да се обяснят само със загрижеността от размириците на бандите. Крал Никита държал реч, която ясно разкрила великосръбски планове. Говори се съвсем категорично, че черногорското народно представителство било спечелено за съединението и в скоро време дори щяло да вземе решение в тази посока. Сръбският пълномощен министър в Цетине Габринович, ревностен радетел на идеята за съюз, който вече бил назначен в Рим, получил указания до второ нареждане да остане в Цетине. Крал Никита бил спечелен чрез обещание за удвояване на неговите доходи от имението, на които той щял да се наслаждава в Петерсбург като пенсионер. На неговите синове и без това не можело да се разчита като на наследници на черногорския трон. Принц Мирко бил един съвсем мек човек, който в последно време отново напълно пропадал финансово, а брат му бил болен и в момента му предстояла сериозна операция. Идеята за съюз била ревностно подкрепяна от Русия във връзка с плановете за помирение между Сърбия и България. Последното трябвало да стане срещу териториалното разширение на Черна гора, а Щип и Кочани да се върнат на България. На тази основа трябвало после да се осъществи сръбско-български съюз[2]. По-нататък Хилми паша изложил, че сключването на сръбско-български съюз може би щял да бъде моментът, в който Константинопол и Виена, въз основа на общите интереси срещу възникналия под руски патронаж сръбско-български съюз в центъра на Балканите, можело да се мисли за един по-тесен аншлус, към който и Румъния би имала всички основания да се присъедини.

Граф Берхтолд се отнесъл резервирано към изложението на турския посланик. Той е с впечатление, че за турците сега работата е преди всичко в това да намерят претекст, за да мотивират евентуални действия в Западна Тракия и като че ли Хилми паша внимателно искал да сондира каква ще бъде реакцията във Виена. Затова, благодарейки за информацията на посланика, министърът най-общо му дал да разбере, че според неговото мнение засега било в интерес на Турция да запази мир и спокойствие на Балканите, за да улесни постепенното възстановяване силите на Турция. Всяко преждевременно действие от страна на Турция би смутило вътрешното ѝ развитие и би довело до непредвидими последици, които биха имало само вредно влияние за неговата страна, която след последната война все още не се е консолидирала вътрешно. Хилми паша изказал своята благодарност за този съвет.

След това граф Берхтолд каза още, че не се съмнява в стремежа на Русия да създаде на Балканите един славянски съюз – Сърбия и България, за да се възползва от него при случай срещу Австрия. Българите обаче едва ли биха били удовлетворени само от отстъпването на Щип и Кочани. Ако обаче, въпреки всичко, едно славянско обединение под руско ръководство стане факт, то тогава би трябвало да се помисли по какъв начин би могло да се окаже противодействие на тази опасност и дали не би могло да се помисли за обединение под някаква форма на Австрия с Турция и Румъния. Той бил напълно наясно, че с това Монархията би въвела една антиславянска политика. Но докато при поемане на министерския пост той бил изхождал от схващането, че една политика срещу славяните не е уместна и осъществима за Австро-Унгария, то с течение на времето и въз основа на придобития опит, той изоставил това схващане. Било погрешно да се говори за „славяните" като за едно единство. Във всеки случай държавните интереси би трябвало винаги да бъдат вземани на първо място.

Бих искал да отбележа още, че последната част на този мой разговор с граф Берхтолд носеше по-скоро характера на непринудено, съвсем поверително разискване, в което министърът не искаше да развие една официална програма, а по-скоро да даде израз на собствените си мисли за възможното развитие на отношенията на Балканите.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 70, л. 192–195.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20.

---

[1] На 20 февруари са информирани германските мисии в Пера, Петербург, Белград, Цетине. Уведомен е легационният съветник барон фон Нойрат.

[2] Вж. док. 77 и бел. 2 към него.

№ 80

Специална пратка с доклад № 81 от 2 март 1914 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Отговор на директива № 153[2].

Загрижеността на виенския кабинет поради мними планове за нападение срещу Западна Тракия[3] почива отчасти на сведенията на моя проявяващ от време на време плашливост австрийски колега. Мисля, че успях да убедя маркграф Палавичини, че вижда нещата прекалено черни. Турция засега положително не мисли за завладяването отново на Западна Тракия. Този възглед споделя и маршал фон Лиман, който се намира в тесен контакт с всички важни военни служби. Ако се планувaше военно начинание, то затова би трябвало да бъде осъществена подготовка, което не би могло да остане неизвестно за германската мисия.

Не съществува и най-малък признак за това, че в близко време се планира изпращане на войски и бойни военни материали към българската граница. Познатите от докладите на военния аташе идеи на Енвер имат отбранителен характер. Ако турците биха имали намерението да навлязат през западната граница в Тракия, то тогава би трябвало особено да заздравят десния си фланг, следователно в никакъв случай не биха могли да мислят за отслабване на Адрианопол, към което сега те са насочили вниманието си. Че засега с турската сухопътна армия нищо не може да се направи, Енвер е също така убеден, както и г-н фон Лиман. Във Виена също подценяват и пацифисткото значение на нашата мисия. Последната може да успее, само ако мирът се запази най-малко за пет години.

Срещу едно нападение на България говори най-накрая и турското намерение при първа представила се възможност отново да завладеят островите с флотата. Турция ни е благодарна, че предотвратихме гарантирането от силите на гръцката собственост върху островите. Затова бъдещата борба за Хиос и Митилене ще бъде решена по море между Турция и Гърция без участието на трети. Сърбия и Румъния не биха могли да се притекат на помощ на Гърция, докато със своята територия България географски пази Турция. Засега Турция няма интерес за промяна на тези отношения.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 74, л. 202–203.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14, Bd 20.

---

[1] За съдържанието на доклада на 9 март са информирани германските мисии във Виена и Рим.

[2] На 24 февруари 1914 г. Ягов отправя поверително запитване до германския посланик в Цариград Вангенхайм, каква е истината за намеренията на Турция спрямо Западна Тракия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 73, л. 201.

[3] За мнението на граф Берхтолд, че турците планират окупиране на Западна Тракия, вж. док. 79.

№ 81

Писмо № 30/25 от 3 март 1914 г. на представителя на Съюза на германските машиностроителни фирми Фр. Фрьолих в Дюселдорф до германското Външно министерство в Берлин

Бихме били много благодарни, ако се нареди на германските консулски представителства в ония страни, с които сме сключили търговски договори и с които по всяка вероятност ще започнат отново преговори, както и в ония други страни, с които могат да се очакват подобни преговори, да изготвят доклад за развитието на тамошната машинна индустрия, като съберат при това всички служебни и частни статистически документи, както и да посочат изворите, от които могат да се съберат сведения.

Считаме подобни доклади за особено ценни, за да констатираме как се развива местната машинна индустрия в тези страни, следователно какви вероятности съществуват там за стимулиращата индустрията ефективност на една митническа протекция и каква насоченост е целесъобразно да има експортната политика на германската машинна индустрия, не само за да запази пазарите си, но и за да ги разшири.

Такива доклади за машинните индустрии на различните страни биха били много ценни и поради факта, че за минното дело и за черната металургия общо взето в повечето страни съществуват добри служебни сведения, които са широко разпространени, докато за преработвателните индустрии винаги сведенията са по-оскъдни.

Освен това, би било ценно да се получат доклади за развитието на машинната индустрия на онези страни, чиито машинни индустрии се конкурират с германската на световния пазар; това са, редом с Великобритания и Съединените щати, преди всичко следните страни: Белгия, Австро-Унгария, Канада, Швеция, Норвегия, Япония[1].

Целта на тези искани от нас доклади за машинните индустрии в чужбина е да се получат данни за развитието, броя на заетите работници, количеството продукция (по възможност подразделени според отраслите), вноса и износа на машини, както и за възможностите за пласмент за германската машинна индустрия[2].

Ако там се намират вече доклади, подобни на тези, за които молим, то бихме били благодарни, ако ни се дадат поверително да се запознаем с тях.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 44, л. 284–285.
Potzdam, DZA, AA II 0 Handel (Generalia) 221 B, Bd 4.

---

[1] Изброените страни са отбелязани с черта отстрани.

[2] На 19 май 1914 г. Бетман-Холвег изпраща инструкция до 54 германски дипломатически мисии в чужбина да изготвят такива доклади за съответните страни, в това число до София и Белград. Вж. ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 6, л. 385–386.

№ 82

Специална пратка с доклад № 33 от 23 март 1914 г. на германския пълномощен министър в София Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Имах честта да докладвам на Ваше Превъзходителство, че българският финансов министър[1] изрази пред мене желание да се направи възможен един български заем в Германия и че предадох съдържанието на разговора на банката М. М. Варбург и Ко в Хамбург. Когато последната прояви интерес, министърът на финансите в писмо от 7 март т. г., което прилагам в препис[2], изложи основанията на финансовата операция, след което Варбургови влязоха във връзка със своите клиенти, за да се снабдят с всички необходими информации. Вчера г-н д-р Мелхиор пристигна тук като делегиран адвокат на банка Варбург. Днес на обед аз лично го въведох при финансовия министър, с когото той има продължителен разговор и както после ми разказа, обяснил на финансовия министър, че български заем с желания размер не може да бъде получен в Германия, особено когато пруският г-н търговски министър[3] отправя възражение срещу допускането му на берлинската борса; по-скоро би могло да стане доставяне на пари в по-умерен размер за България, ако част от сумата намери приложение в производителни инвестиции. Г-н Мелхиор счита, че в случай, че се постигне съгласие за заема в Берлин, при днешното състояние на паричния пазар в Германия няма да е трудно да се пласират около 100 милиона франка в Германия, докато в Лондон, Виена, Холандия, Белгия и Швейцария ще могат да бъдат получени заедно още 100 милиона. Подобно становище застъпва и намиращият се понастоящем в София директор на Берлинер Дисконто-гезелшафт Шлипер.

След обед финансовият министър отново ме помоли за разговор и изрази настойчива молба и от името на министър-председателя Радославов да се обърна към Ваше Превъзходителство да не бъде отказана финансова подкрепа за българското правителство от страна на Германия. Сегашното министерство, което пое управлението при тежки обстоятелства, се стремяло да проведе друга ориентация на външната политика и да не зависи повече от руските съвети. Народът в по-голямата си част подкрепял този стремеж, тъй като русофилските партии, въпреки цялата парична помощ на Русия, спечелили в последните парламентарни избори само 72 мандата от 245. Но оставена на своите собствени ресурси, България не би могла да преодолее щетите на войната, тя трябвало да търси опора в Тройния съюз и тъй като Австро-Унгария не била в състояние да даде достатъчна финансова подкрепа, в Германия била цялата ѝ надежда. Ако и оттам я отблъснели, то не ѝ оставало нищо друго, освен да се обърне към Париж, тъй като държавата трябвало да живее, а поради известната зависимост на френските финанси от руските директиви, България отново щяла да бъде изложена на гибелното руско влияние. Следователно за сегашното правителство въпросът за отпускането на заем в Берлин, чрез който да могат да бъдат покрити поне неотложните нужди, бил жизнен въпрос.

В моя покорно изпратен доклад от 23 миналия месец[4] изясних политическите цели на сегашното правителство и освен това обърнах внимание на това, каква стойност има една независима България за нас и нашите бъдещи интереси в Близкия изток, а също колко важен фактор може да стане нейната армия в зависимост от това, дали ще воюва със или срещу Австро-Унгария. Но и като продоволствена област, тя играе огромна роля. И днес се експортират големи количества зърнени храни от България през Антверпен за Германия, а в случай на война това може да стане от решаващо значение, ако с руска заповед притокът на храни от Балканите бъде блокиран. След като връзката ни с морето може лесно да бъде прекъсната, то ние бихме умрели от глад, ако зърнени храни не биха могли да достигнат до нас по суша. Според мен ние имаме най-голям интерес България да не влиза в редиците на нашите евентуални противници. Ако ние я тласнем към това, то ще ни бъде още по-трудно да запазим Румъния в сферата на влияние на Тройния съюз, защото тогава Румъния ще бъде изложена от всички страни, с изключение на унгарската граница, на славянския натиск, на който с течение на времето трудно ще може да се противопостави. И ако днес отношенията между Румъния и България са само коректни, то все пак пукнатината, възникнала поради отстъпването на Добруджа, не е непреодолима. Двата народа не са разделени от древна омраза, каквато господства между българи и гърци. През Дунав винаги е съществувало оживено движение и хиляди български селскостопански работници всяко лято отиват в Румъния, за да се завърнат след жътвата отново в родината. И преди всичко един стопански момент ще допринесе за това, днешното противоречие да бъде забравено, а именно, че за България областите при Черно море съвсем ще снижат стойността си. Щом като се възстановяват набелязаните вече пътища, които осъществяват връзката с Егейско море, стопанското развитие на страната трябва да се предвижда на юг, експортът към Северна Европа ще търси своя път през пристигащата на Егейско море и загубата на Добруджа може да бъде прежалена. Разбира се днес, особено в тукашните офицерски среди, господства ненавист към Румъния, която умело използва моментите на безпомощност на България, но българите започват вече да разбират, че не са в състояние да напреднат, ако са в лоши отношения с всички съседи, а с румънците те могат да се оправят по-лесно, отколкото със сърби и гърци. Освен това, от румънска страна не съществува причина за огорчение срещу България, доколкото последната разглежда отстъпването на Добруджа като нещо окончателно, а що се отнася до прокламираното от Румъния „равновесие на Балканите“, то ще бъде напълно унищожено, ако Русия диктува своята воля в България така, както го прави сега в Сърбия, защото тогава всякаква хегемония на Румъния ще е немислима. Нашата задача би трябвало да бъде да въздействаме уравновесяващо върху все още съществуващите противоречия между двете държави и да ги убедим, че и двете ще защитят своята национална независимост, ако заедно, спокойно и необезпокоявано разгърнат своите сили в сферата на влияние на Тройния съюз.

Както разбирам от съобщените ми изявления на пруския г-н търговски министър, съображенията срещу отпускане на български заем почиват основно на становището, че родният паричен пазар заедно с изискванията на местните нужди трябва да бъдат запазени открити за австрийските потребности от пари, които за нас са по-важни от българските желания. Но именно, ако помогнем финансово на България, ние ще направим важна услуга на Австро-Унгария, на която ще осигурим свобода на действие на югоизток, щом като България няма да е подложена на руското влияние. Колкото повече руската политика преследва враждебни цели спрямо Тройния съюз, толкова повече България печели за нас стойността на външен пост, когото трябва да задържим, защото по този начин част от противниковите сили ще бъдат парализирани.

При политическата важност, с която днес е свързано доставянето на заем за България, си позволявам да обърна внимание на Ваше Превъзходителство да прецени, дали пруският г-н търговски министър да бъде склонен да се откаже от своите възражения, ако нуждите от заем, които трябва да бъдат покрити от германския паричен пазар, бъдат намалени на 100 милиона франка, при което да се предостави на банките да доставят още 100 милиона в Англия, Австро-Унгария, Белгия, Холандия и Швейцария. С 200 милиона българската държава ще може да се справи с най-неотложните си задължения, ще може да живее, без да се откаже от своето право на самоопределение и своята свобода на действие[5].

България днес е на съдбовен кръстопът и от нас зависи, в коя посока ще тръгне. Ако я привържем чрез нейните материални интереси към Тройния съюз, ние ще контролираме стопанското ѝ развитие и ще извлечем за нашата страна най-големите предимства. Ако обаче ние днес я изоставим, тогава бъдещето ще бъде проиграно и нашите конкуренти ще ни изтласкат.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ae 221, л. 651–657.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7, Bd 28.

---

[1] Тончев.

[2] Няма приложение.

[3] Сидов.

[4] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 198, л. 584–588.

[5] В полето към този абзац срещу подчертаните думи има бележка: „Да.“

№ 83

Съобщение от 30 март 1914 г. от Берлин на в. „Дойче цайтунг“, предадено на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман на 31 март 1914 г. в Берлин

Според съобщения, които получаваме от София, въз основа на най-различни симптоми, преди всичко поради присъствието на германски посредници там, се стига до заключението, че българското правителство се опитва да преодолее тежкото българско финансово положение чрез германска помощна акция. Тъй като е известно, че България по-рано е пуснала в обръщение големи количества ценни книжа във френски банки, които от известно време настояват за изплащането им, то следователно, в случай на сключването на заем, германските пари ще стигнат до Франция, минавайки през София. А България, която в момента е натрупала твърде много дългове, практически няма да получи нищо от тези пари за стимулиране и укрепване на народното стопанство или за подобряване на държавното съкровище! Само тези причини – независимо от това, че панславистките българи никога не са показвали особени симпатии към Германия – би трябвало да дадат основание за това, да се избегне заемната сделка с тази страна.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 216, л. 643.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7, Bd 28.

№ 84

Доклад от 31 март 1914 г. на директора на банка Варбург М. М. и Ко д-р Мелхиор в Хамбург, озаглавен „Отчет за моето пребиваване в София от 22 до 26 март 1914 г.“

Хамбург, 31 март 1914 г.

Предишната седмица бях четири дни в София, за да проуча на място възможностите за сключване на български заем. Имах обстойни разговори със следните господа: от германска страна с пълномощния министър Негово Превъзходителство Михаелес, с пребивавалия заедно с мен в София директор на Дисконто-гезелшафт г-н Шлипер, с директора на намиращата се под контрола на Дисконто-гезелшафт и на търговската къща Блайхрьодер Кредитна банка д-р Щанге и с представителя на фирмата Фр. Круп в София г-н фон Шевен, както и от българска страна с министъра на финансите Тончев, с директора на службата за държавния дълг д-р Стоянов и с шефа на личния кабинет на Царя Добрович. По-долу давам кратко описание на положението на нещата, така, както можах да го преценя за краткия си престой.

I. Стопанско положение на страната.

Населението на България, което преди войната възлизаше на около 4 300 000, нарасна чрез териториалните придобивки на 4 700 000. В преобладаващата си част населението се състои от селяни. Едро земевладение и индустрия почти не съществуват. Средното буржоазно съсловие също се намира едва в началото на своето развитие. Въпреки че българите са приели славянския език и писменост и в преобладаващото си мнозинство принадлежат към православната вяра, в характера им са се запазили очебийни белези на финско-татарския им произход. Българинът е сериозен, спокоен, работлив, толерантен, спестовен, доста надежден в търговията, има изключително скромен начин на живот, трезв и разсъдителен и общо взето със строги нрави. От друга страна, при българския народ се проявяват негативните страни на типичния селски характер. Кръгозорът и на водещите личности често е тесен. Спестовността при мнозина се изражда в скъперничество, способността бързо да се вземат решения често пъти е ограничена, особено ламтежът все пак да се изтъргува нещо по-добро пречи понякога дори при най-неотложни случаи да се използва правилния момент да се вземе решение. Страстта към печелене на пари освен това е предизвикала във водещите кръгове една съвсем не незначителна корупция.

Жилавостта на населението и социалната структура на страната във всеки случай допринесоха много за това, икономическите последици от нещастната война да се понесат със забележителна еластичност[1]. Около 50 до 60 000 души са загинали или са останали абсолютно нетрудоспособни. Тази загуба на човешка сила обаче както и преди това свикването под знамената на всички годни за военна служба мъже, не предизвикаха сътресение на стопанския живот, защото, тъй като се касае почти в цялата страна за малки селски предприятия, жените заедно с децата, старците и болните успяха да обработят земята със заслужаващо възхищение темпо на работа. При това последните две реколти бяха сравнително добри. Една доста значителна сума от последната реколта, чиято стойност се определя в София на 100 000 000 франка, е още в страната. В стопанско отношение България се оказа по-устойчива от нейните победоносни противници Сърбия и Гърция. В Сърбия мораториумът е вдигнат по-късно, а в Гърция съществува и днес. Както ми съобщиха директорите на Кредитна банка по-нататък, по време и след войната броят на фалитите не е бил необичайно голям; също [така] българските търговски фирми са се стремили в противовес на румънците, гърците и сърбите по възможност да си изпълнят плащанията.

Така че стопанското положение на българското население почива върху здрави основи. При неговото усърдие и спестовност може с положителност да се очаква, че, ако не последват някакви тежки политически удари, страната ще се развива с плавен възход, а тъй като собствената индустрия почти напълно липсва, тя ще предлага един придобиващ все по-голямо значение пазар за европейския индустриален износ. Прилагам в приложение 1[2] списък за състоянието на влоговете в спестовните каси, откъдето се вижда, че и през военните години развитието е било съвсем константно.

Трябва накрая още да спомена, че желанието на българите за образование е изключително силно. Страната е покрита с народни училища. Разказаха ми, че се е постигнало такова намаление на процента на неграмотните във войската, че по отношение на основното образование България е изпреварила далеч не само другите балкански държави, но и Италия. Образованите класи, включително и подрастващото женско население в София, се тълпят към университета и на всякакви доклади, така че прозорливи наблюдатели на живота на народа дори се опасяват, че съвсем скоро, подобно на много големи руски градове, ще се появи многоброен интелектуален пролетариат.

II. Състояние на държавните финанси.

Макар и общо взето стопанското положение на страната да може да бъде считано за благоприятно, то настоящото състояние на финансите е висящо. В приложение 2[3] прилагам списък, от който се вижда, че дългосрочният държавен дълг на 1 януари 1913 г. е възлизал на 616 601 536 фр., а висящият дълг към същия ден – на 603 468 703 фр. Както се вижда от приложението, дългът на глава от населението почти се е удвоил от времето преди войната. От висящите дългове около 150 000 000 фр. са външни дългове и по-точно:

а) 75 000 000 фр. просрочени искания на Банк дьо Пари е де Пейба;

б) 27 000 000 фр. съкровищни бонове в ръцете на руски банки с падеж през август;

в) 30 000 000 фр. съкровищни бонове в ръцете на австрийски банки с падеж през октомври;

г) 18 000 000 фр. съкровищни бонове за военни доставки, главно в ръцете на Круп и Ерхард.

общо 150 000 000 фр. Останалата част от висящия дълг се състои главно от един заем от около 140 000 000 фр., който държавата е взела от Националната банка и дадени от населението бонове за реквизиции.

Относно наличните гаранции за заемни цели може на първо време, във връзка със съществуващите вече заеми, да се отбележи следното:

1) 6% заем от 1892 г. първоначална сума 124 962 500 фр. На 31.XII.1913 г. непостъпили 74 751 500 фр. Заемът има ипотека върху определени железопътни линии и постъпленията от пристанищата на Варна и Бургас.

Нето печалбата на всички български железопътни линии е възлязъл през последната мирна година 1911 на 10 247 588 фр. Анюитетът на заема от 1892 г., който много бързо се амортизира, възлиза годишно средно на 10 000 000 фр. Поисках справка за това, коя част от железопътните постъпления е засегната от ипотекираното право на заема от 1892 г. и кои постъпления са свободни. Трябва да се отбележи, че този заем ще бъде погасен през 1926 г. и че тогава би могло да се притежава първа ипотека върху всички железопътни линии, разноските по пускането в експлоатация на които възлизаха на 293 055 509 фр. до 1911 г.

2) Заеми от 1902, 1904 и 1907 г. Първоначална сума 350 980 000 фр., непостъпила сума към 31.12.1913 г. – 336 212 500 фр.

Заемите са гарантирани чрез постъпления от налози върху потреблението на тютюна, чрез тютюневия бандерол и гербовия налог. Постъпленията от тези услуги се изчисляват през 1911 г., последната мирна година, на 28 313 277 фр., докато анюетите на тези три заема са кръгло 18 300 000 фр. Свободните излишъци от тютюневите и гербови данъци възлизат, следователно, понастоящем на кръгло 10 000 000 фр.

Правителството подготвя проектозакон, с който приходите от тютюневия данък ще бъдат увеличени със 7 500 000 фр. Трябва да се има предвид, че през военните 1912 и 1913 г. приходът от бандеролния данък е намалял съвсем малко. Той възлиза през двете години кръгло на 20 100 000 фр., докато през същите две години гербовите данъци естествено силно намаляват, вследствие западането на сделките. Дори да не се спазват изцяло предварителните изчисления на правителството, което предвижда увеличение на приходите със 7 500 000 фр., то все пак, с оглед на териториалното разширение, от тютюна и гербовия налог взети заедно ще може да се разчита на свободен излишък от 15 000 000 фр.

Независимо от постъпленията от железопътните линии, от данъците върху тютюна и гербовете, България има още редица приходи, които са подходящи за гаранции. Напълно свободни са:

а) Приходът от цигарената хартия през последната мирна 1911 г.: 3 551 161,15 фр., през 1913 – 3 872 912,52 фр.

б) Данъкът върху кибрита:

Приход през 1911 г.	1 586 064, 52 фр.
през 1913 г.	1 912 662, 66 фр.

в) Данъкът върху алкохолните напитки и бакалските стоки:

Приход през 1911 г.	12 982 739, 57 фр.
през 1913 г.	14 550 839, 93 фр.

Следователно не подлежи на съмнение, че България притежава доста големи свободни, подходящи за ипотекиране източници на постъпления за гарантиране на доста значителни заемни суми. На финансовия консорциум, който сега провежда с България заемна транзакция в достатъчно голям мащаб, би могло също така да се разреши включването на определени данъчни обекти, особено на тютюна, цигарената хартия и кибрита в монополни дружества.

Освен държавните финанси, понастоящем изглежда негарантирано положението на Българска народна банка – емисионната банка на България. В приложение 3[4] прилагам баланса на Народната банка от 31.XII. 1913 г., от който се вижда, че банката, вследствие авансите си към държавното съкровище и вследствие на дългосрочни заеми, е мобилизирана до съвсем недопустима степен. Към това се прибавя, че дебиторното конто по някои пунктове не е неатакуемо, преди всичко то вероятно съдържа сметки, открити на влиятелни чиновници и политици. Въпреки това крайно напрегнато положение на емисионната банка, по време на пребиваването ми в София ажиото беше само 7 1/2 %. Това сравнително изгодно състояние на валутата може да се обясни с това, че българите отчасти поради доверие, отчасти въз основа на общото желание да не оставят емисионната си банка да изпадне в трудно положение не задържат банкнотите си, и че последните две добри реколти оказаха благотворно влияние върху платежния баланс. Все пак една от най-належащите задачи на следващите години ще бъде да се даде на емисионната банка ликвиден вид и по възможност тя да стои над влиянието на съответните политически управници.

III. Политическа ситуация.

Въпреки че мисията ми беше чисто финансова, осъществяването на транзакцията по заема зависи до такава степен от политически съображения, че винаги политическите разсъждения съставляваха една значителна част от разговорите. Сегашното министерство е настроено приятелски към Тройния съюз и се подкрепя от мнозинството, което държи възникването си на разочарованието на българския народ от позицията на Русия в конфликта на България със Сърбия и Гърция. Мнозинството възлиза все пак едва на 12 гласа. Опозицията обаче е много разединена; силно русофилската партия (Данев) има само около 12 членове. След това идва новата селска партия с около 50 гласа, чийто главен интерес е постигането на крайни икономии. На Царя да се отпускат на месец само 2000 фр., армията да бъде намалена и т. н. Освен това, сред опозицията има демократи и социалисти с повече или по-малко неясни цели. Така че правителството ще се окаже жизнеспособно, ако успее в къс срок да сключи заема, безусловно необходим за реда на държавните финанси.

Висшите български деятели, с които говорих, подчертаха желанието на правителството за мир, което изглежда съвсем разбираемо, особено с оглед състоянието на държавните финанси. Самият народ все още не счита за окончателно разделянето на турското наследство на Балканите и не може да се предвиди, дали и кога това настроение би могло да доведе до нарушаване на мира. Но ние знаем от собствен опит, че дори и най-страстните реваншистки идеи понякога са съвместими с продължаващ десетилетия мир. Позицията на Царя сред населението, сред чиновничеството и при военните не е стабилна и след нещастната война, за чийто фатален изход колебливото поведение на Суверена без съмнение допринесе много, въпросът, дали Царят трябва да бъде оставен, се обсъжда съвсем открито във военни и парламентарни кръгове[5]. Изглежда обаче, че сега навсякъде е проникнало твърдото убеждение, че България се нуждае преди всичко от вътрешно спокойствие и затова се счита общо взето, че вече не съществуват опасности за управляващия Цар или чак за династията. Престолонаследникът[6], който се възпитава в православна вяра, изглежда е обичан, но бива държан доста настрана от баща си.

IV. Преговори за заема.

След като Външно министерство и пруското Министерство на търговията изразиха становището, че за Германия може да става въпрос само за заем, ограничен за конкретни стопански цели, г-н Шлипер и аз първоначално ограничихме преговорите върху такава финансова транзакция. Тук, на първо място, става въпрос за строежа на железопътната линия до Егейско море, безусловно и бързо необходима на България по стратегически и стопански причини. България иска да прокара линията от място, близо до Филипопол, до Порто Лагос. Тази линия била избрана главно, за да се спре износа на тютюн от новите области през останалия гръцки [град] Кавала. Вече излезе забрана за износа на тютюн през гръцката граница. В България не чух нищо за комбинацията, за която се говореше в Хамбург, именно че България искала да разшири и преустрои Порто Лагос, защото е сключила таен договор с Турция, според който Дедеагач евентуално отново ще бъде даден на последната.

На предложението за подобен стопански специален заем финансовият министър отговори, че ще му е невъзможно да приеме това, тъй като се нуждае от текущи пари, особено за уреждане на притеснителните френски и скоро подлежащите на изплащане руски дългове. Той не може, следователно, да изпусне от ръцете си обектите, които трябва да запази като специално средство за привличане на онзи консорциум, който ще сключи с него по-големия заем за финансовото консолидиране на държавата[7]. Преди всичко, българското правителство, ако не получи в Германия консолидираща заем, ще бъде все пак в крайна сметка принудено, противно на сегашните си най-общи политически намерения, да отиде на парижкия пазар; но България би изпаднала в невъзможно положение, ако предварително се съгласи с германския консорциум на чисто стопански заем. Изходът да се обединят двете схващания и да се отпусне заем от около 200 000 000 фр. наполовина за общи държавни нужди, наполовина за определени стопански инициативи, в изпратените ми телеграфически инструкции от Германия беше определен като неприемлив. Уведомих за това финансовия министър, който изглеждаше много депримиран, и наново даде уверения, че неговата амбиция е, подобно на Румъния да влезе в приятелски отношения с Тройния съюз, но че България ще е в състояние за това, когато пазарите на Тройния съюз ѝ набавят средствата да се освободи от най-належащите висящи задължения. Все пак той се съгласи да проучи въпроса за специалния стопански заем, но моето впечатление е, че подобен заем трудно може да бъде одобрен. Впрочем, аз обърнах внимание както на финансовия министър, така и на шефа на кабинета, че според мен основната трудност се крие в отношенията между България и Румъния; успее ли България да заеме такава добра позиция спрямо Румъния, че една обща финансова подкрепа на България чрез Германия да не събужда недоверие в Румъния, то положението би станало много по-леко. От двете страни ми беше отговорено, че съществува стремеж за сприятеляване с Румъния и че за тази цел на първо време ще се ускорят преговорите за строежа на неподвижен мост на Дунав. Финансовият министър отдава голямо значение на това, щото при откриването на Народното събрание на 2 април да има възможност да направи принципна декларация, че води надеждни преговори с намираща се под германско ръководство влиятелна група. Упълномощаването за такава, макар и принципна декларация, няма да може да се получи поради краткото време.

V. Заключение.

България е стопански здрава, стремяща се към възход страна, която, от финансова гледна точка, предлага достатъчно добри гаранции и за големи заеми. В момента съществува възможността да се сложи ръка на редица значителни стопански инициативи (доставки за железницата до Порто Лагос и за строежа на пристанище там, строежа на мост на река Дунав, както и създаването на монопол за тютюна, цигарената хартия и кибрита)[8]. Ако не се намесваха политически моменти, то консорциум, който сега се установи финансово и стопански в България, би могъл да заеме отлична позиция, изгодна за германската търговия с оглед на дълго време. Консорциумът обаче би трябвало да се подготви за това, през следващата година да направи с България втора транзакция по заема. Имам впечатлението, че би било достатъчно всяка година да се сключва заем от 200 000 000 фр. Твърдо задължение за сключване на втори заем естествено няма да се поема. Би могло да се даде опция или, тъй като обаче неизпълнението на опцията все пак би било критично, би могло да се реши в разстояние на година след емисията на тазгодишен заем България да не може да сключва външни заеми без разрешението на консорциума. За политическото значение на подобна финансова транзакция не може никой да предрече нещо с известна сигурност. Че сегашното парламентарно мнозинство и правителството търсят сближение с Тройния съюз, е сигурно. Може да се подложи на съмнение, дали отпускането на заема ще окаже трайно влияние в тази насока. Все пак подобна финансова подкрепа, която ще е свързана с трайно силно икономическо влияние, ще представлява важен момент за определена приятелска ориентация към Тройния съюз. Но дори и чрез такава финансова транзакция да не могат да се осигурят трайни политически предимства, то, според мен, би било голяма грешка, доколкото срещу сключването на подобен заем не стоят сериозни политически съображения, ако Германия не използва сегашния момент чрез отпускането на заем да вземе в България една съвсем не незначителна преднина, което ще й даде възможност да създаде за себе си, ако не в политическо, то поне в стопанско отношение една втора Румъния[9].

Накрая трябва да се отбележи, че тъй като главният политически натиск за отпускането на заем идва от Австрия, би трябвало австрийските банки, за които германският пазар ще трябва да бъде затворен за редица години, да бъдат накарани да вземат значително участие.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 212, л. 621–631.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 28.

---

[1] Срв. док. 42, 46.

[2] Приложението липсва.

[3] Приложението липсва.

[4] Приложението липсва.

[5] Срв. док. 59, 60, 61, 62.

[6] Княз Борис Търновски.

[7] Вж. по-подробно писмо от Варбург, Хамбург, до Цимерман от 24 март 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 210, л. 615–617.

[8] Вж. тук и писмо от Варбург, Хамбург, до Цимерман от 25 март 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 224, л. 660, за дейността на Мелхиор и Шлипер в София във връзка с искания от България заем и предложените за него гаранции.

[9] Мнението на Мелхиор за политическото и стопанското значение на Германия за отпускане на заем за България се покрива с това на Михаелес. Вж. док. 82.

№ 85

Статия от 1 април 1914 г. „Германски пари за България“ от Е. Р., поместена във в. „Дойче тагесцайтунг“, Берлин[1]

Изглежда паричните нужди на България и въпросът за задоволяването им в момента се обсъждат оживено както във финансови, така и в политически кръгове. Тези български нужди са много големи, така големи, както никога порано, защото още преди войната паричното състояние на България не беше твърде радостно, а разходите само за войната се изчисляват на около 200 милиона франка. Усилията на различните български финансови министри да получат след войната 200 до 300 милиона франка досега не са се увенчали с успех[2]. Франция, поне за момента, се е нагърбила с отпуснати заеми и още не е наясно откъде ще набави сумите, необходими ѝ за собствената войска. Сега в някои германски вестници, преди всичко от софийския кореспондент на „Кьолнише цайтунг“[3], както изглежда, от известно време се пропагандира чрез стопански и политически разсъждения, че било в интерес на Германия да се задоволят българските желания с германски пари.България била пазар с нарастващо значение за германската индустрия. Българинът искал сега само едно, а именно – да укрепне [страната му] в мир, бил привърженик на реда и съвестен, също и като длъжник. Политически било правилно България да се привлече към Тройния съюз, макар и винаги да трябва да съществува яснота по въпроса, че България никога и при никакви обстоятелства няма да извади меча срещу Русия. Изглежда мнението се застъпва, че във всеки случай чрез задоволяването на най-належащите парични нужди на България ще може по време на война да се предотврати активно взимане от България на страна срещу Тройния съюз.

Не можем да се присъединим към такава аргументация. Ясно е, че добрите отношения на Тройния съюз и специално на Австро-Унгария с България не са без значение и, както е известно, австро-унгарската политика си направи изводи от това схващане още с Букурещките мирни преговори. Ние от самото начало поздравихме тези изводи като полезни с уговорката, че австрийско-българските отношения не бива да се поддържат и стимулират за сметка на австрийско-румънските. Тази гледна точка трябва и днес да бъде определяща[4].

Що се касае до самия въпрос за заем, то, с оглед на икономическите условия и паричната ситуация в Германия, такъв би могъл да намери оправдание или да изглежда, че заслужава да бъде препоръчан, само при много сериозни политически основания. България политически винаги е била изменящ се фактор, а „volte face“[5] – обичаен маньовър на нейната политика. Да упрекваме за това България, естествено ние нямаме намерение: водачите на българската политика са правили съответно това, което са считали за правилно и целесъобразно. Обяснението за склонността за такава политика трябва да се търси вероятно освен това в географско-политическите условия и в историята на възникването на България. Точно затова обаче е неразбираемо, как германски и австрийски политици биха могли да повярват, че няколко стотици милиона франка отпуснат заем, което представлява само част от всички потребности на България, респ. от задълженията ѝ, биха определили посоката на българската политика, при това и във война, когато, както е известно, достатъчно често остават безмълвни не само законите и договорите, но и задълженията. Към това се прибавя и важният факт, че България има значителен висящ дълг към Франция, възлизащ на няколко стотици милиона франка. Ако сегашните парични желания на България бъдат задоволени от германски банки, то, вероятно, ако не цялата сума, все пак преобладаващата част веднага ще бъде преведена на парижките кредитори на България. Ясно е, че не би трябвало германските пари да изплащат парижките дългове на българите и да помагат на френските банки да си събират парите[6]. Къде би могла да се види съответната полза, която би довела от този circulus vitiosus[7] до политическа и икономическа сделка за Германия, която да заслужава застъпничество? Естествено, същите разсъждения биха важали, ако от австрийска страна се направят опити да се получат пари от Германия, за да се задоволят българските желания. Няма значение дали въпросните суми ще заобиколят през Виена или ще изтекат от Берлин през София за Париж, или пък както по-рано: през Хамбург.

Ако, както се твърди, Русия и Франция усърдно се стремят, евентуално с австрийско съдействие, да набавят пари за България, за да изпадне отново тя изцяло под руско влияние, то ние застъпваме становището, че нещата ще следват ход, за който вече говорихме и е ясно, че исканите от България, на първо време, триста милиона при никакви обстоятелства не биха могли да постигнат целта, която би оправдала такъв заем. Нашата отрицателна позиция е многократно застъпвана и от общ характер, а относно България е изложена обстойно и е обоснована още през 1912 г. Би било задача на най-тясно обвързаната австро-унгарска политика да убеди съответните водещи личности в България, колко много биха отслабили позицията на страната си, ако българската политика още веднъж се отвърне от една такава искрено заинтересована за благото на България държава като Австро-Унгария. Без съмнение загубите от това биха били в крайна сметка за България. Върху това би трябвало да помислят българите. Нашата задача е само да обърнем внимание, че гледано от тази позиция, би било неправилно германският паричен пазар да се ангажира в такава голяма степен с България.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 227, л. 665–666.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Статията е предадена на 2 април на Цимерман.
[2] Срв. док. 1, 14, 55, 63.
[3] Max.
[4] Срв. док. 2, 7
[5] Смяна на фронтовете (англ.).
[6] За това становище на пресата виж док. 83
[7] Порочен кръг (лат.).

№ 86

Доклад от 1 април 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Имам честта да изпратя на Ваше Превъзходителство най-покорно в приложение доклад за положението на търговията и изгледите за търговията в България[1].

С оглед възможността докладът да бъде публикуван, не включих вътре следните съобщения, принадлежащи към темата, които съм получил от добре осведомен източник във връзка с моите проучвания за опасностите от страна на конкуренцията на чуждестранни фабрикати и би трябвало да представляват интерес за германските кръгове, занимаващи се с износ:

1. Поради кризата на вътрешния пазар австрийската индустрия и по-специално металургичната индустрия отдели през последните месеци повишено внимание на българския пазар и навреди на досегашния германски внос,, преди всичко на черната ламарина и осите. Смята се също, че вследствие стремежите на австрийските предачи и тъкачи към картелиране и експорт, австрийските фабрикати от този бранш ще вземат в скоро време преднина пред германските, особено в областта на щампованите памучни стоки, тъй като австрийските десени повече подхождали на българския вкус, а преди всичко австрийската щампована индустрия се насочва повече от всякога към износ на Балканите.

2. С новата корабна връзка на линията Америка – Хамбург от Ню Йорк за пристанищата на Балканите в някои области ще се появи силна конкуренция на българския пазар на американски продукти с германски и по-точно на телеграфни шифтове, селскостопански уреди и евентуално също и по-малки локомотиви.

3. Американски фабрикати досега са пласирани в България само в малък размер, по-точно през 1909 г. за 590 000 франка, през 1910 г. за 854 000 франка, през 1911 г. за 1 694 000 франка. Че Америка очаква от новата корабна връзка с българските пристанища значително увеличаване на този пласмент, потвърди пред мен акредитираният тук пълномощен министър[2] на Съединените щати на Северна Америка.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 18, ае 85, л. 226.
Potsdam, DZA, AA, II 0 Handel (Bulgarien) Bd. 34 .

---

[1] Приложението липсва. Вж. тук док. 81 и бел. 2 към него.

[2] Вописка.

№ 87

Препоръчано поверително писмо от 2 април 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до банкера Макс М. Варбург в Хамбург

Многоуважаеми г-н Варбург,

Изказвам Ви най-сърдечна благодарност за любезното Ви писмо от 31 м. м. по въпроса за българския заем[1]. Вашите разсъждения, а също и докладът на г-н Мелхиор[2] ме заинтересуваха.

Междувременно обсъдих нещата с г-н д-р Саломонсон и обстойно изложих известните Ви съображения, имащи голямо значение за В[ъншно] м[инистерство] и за пруското Министерство на търговията. Особено внимание обърнах на факта, че Румъния възнамерява още в близко бъдеще да се обърне към германския пазар с нови парични искания и че със сигурност разчита на безпрепятствено задоволяване на съвсем не незначителните си нужди. Д-р Саломонсон показа пълно разбиране за това, че една финансова подкрепа на България би утежнила още повече и без това силно ангажирания германски пазар, а така би се затруднило изпълнението на румънските желания, а на правителството в Букурещ убедително би трябвало да се покажат новите стопански успехи на Германия.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 229, л. 671–672.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Писмото липсва, но вж. док. 84.

[2] Вж. док. 84.

№ 88

Шифрована телеграма № 11 от 3 април 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 10 от 26.3[2].

Финансовият министър[3] отхвърли проекта „Перие“, понеже руската гаранция не подлежи на обсъждане. Завчера той е получил от английско-френски синдикат в Париж ново предложение за заем от 300 милиона франка при същите условия като последния сръбски заем и то без политическа гаранция. Каза ми, че сега, както и преди, той иска да сключи [заем] с нас по политически съображения, но трябва скоро да получи информация, защото в противен случай не може да отхвърли новото предложение. Засега протака нещата с английско-френския синдикат. Моля за отговор.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 231, л. 674–675.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Телеграмата е предадена на 3 април на Цимерман.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 222, л. 658.

[3] Тончев.

№ 89

Строго поверителен и спешен доклад от 3 април 1914 г. на германския държавен секретар на Имперската хазна д-р Карл Хелферик в Берлин до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

Както изглежда, българското правителство възнамерява с посредничеството на Дисконто-гезелшафт да сключи доста голям заем, в който вероятно ще участвуват и австрийски банки. Какви гаранции ще се изискват за олихвяването и погасяването на заемния капитал, тук не е известно, но сигурно ще става въпрос за българския монопол върху износа на суров тютюн. Закупуването и продажбата на българския суров тютюн за износ ще се предоставят на консорциум, който първоначално ще трябва да покрива от печалбата произтичащите от заема задължения. За участие в такъв консорциум вероятно е склонна и австрийската тютюнева режия.

Въпросът представлява интерес за финансовите интереси на Германската империя дотолкова, доколкото България има голямо значение за снабдяването на германската цигарена индустрия след новите си придобивки. Ако се удаде продажбата на българския суров тютюн за износ да премине в германски ръце, макар и, може би, с австрийско участие, то така не само ще бъде улеснено снабдяването на цигарената индустрия със суровина, но преди всичко ще бъде отстранена опасността английско-американският тютюнев тръст или близкостоящи до него финансови лица да установят господство над българския суров тютюн. Към това се прибавя, че, ако се предвижда в близко време въвеждането на цигарен монопол в Германия, за снабдяването на монополната администрация би било от голямо значение, ако българския суров тютюн не се намира в ръцете на американския тютюнев тръст.

Имам честта при тези обстоятелства да предоставя на Ваше Превъзходителство да прецените, дали не би могло да се препоръча на Дисконто-гезелшафт отпускането на заема да се постави в зависимост от въвеждането на български монопол върху износа на суровия тютюн. Доколкото ми е известно, Дисконтогезелшафт няма непосредствени интереси в германската цигарена индустрия, но се говори, че вероятно банката би удовлетворила желанията на правителството в това отношение. Моля да не се споменава нищо нито пред индустриалците, нито пред банките за интереса, който съществува по този въпрос с оглед на евентуален цигарен монопол.

С оглед състоянието на преговорите по заема, според пристигнали тук сведения, би била препоръчителна най-голяма бързина за евентуални постъпки в споменатата посока[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 232, л. 676–678.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Изпратена е шифрована телеграма № 9 до София на 6 април. Вж. док. 90.

№ 90

Бърза шифрована телеграма № 9 от 6 април 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Във връзка с телеграма № 105[1].

Моля да се съобщи поверително на г-н Тончев, че ние ще бъдем значително улеснени да проявим отзивчивост по въпроса за заема, ако България реши да предаде монопола за покупко-продажбата на суровия тютюн за износ на германски консорциум, който от печалбата на първо време да олихвява и погасява заема[2].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 233, л. 679.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

1. Документът липсва.

2. На 7 април 1914 г. Михаелес отговаря с телеграма до Външно министерство, че страната за момента е срещу всякакви монополи. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 234, л. 680.

№ 91

Доклад № 100 от 6 април 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Във връзка с доклада от 19 м. м. № 87[1].

Неотдавна граф Берхтолд от само себе си се спря на въпроса за признаването от Силите, подписали Берлинския договор, на новото териториално деление на Балканите[2]. Помоли ме да въздействам върху Ваше Превъзходителство за протакане на нещата, тъй като Австро-Унгария не е в състояние да се обвърже официално преди приключването на висящите преговори със Сърбия и Гърция по различни стопански и политически въпроси[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 18, ае 409, л. 912.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 8 Bd. 1.

---

[1] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 18, ае 406, л. 905–906.

[2] Повдигането на въпроса датира от началото на 1914 г. Вж. док. 92.

[3] Във връзка с молбата на Берхтолд е изпратена инструкция до Виена под № 465 на 11 април 1914 г.

№ 92

Писмо № 94 от 7 април 1914 г. на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин с приложение писмо на италианския министър на външните работи маркиз Ди Сан Джулиано в Рим до английския посланик в Рим сър Джеймс Ренел Род[1]

Имам честта да изпратя на Ваше Превъзходителство превод на предоставения ми от Министерството на външните работи отговор на италианското правителство до сър Ренел Род на приложения към директивата от 12 януари т. г. № 37[2] мемоар на английското правителство относно признаването на новото териториално разпределение на Балканите, премахването на капитулациите и гаранциите за малцинствата.

[Приложение]

Имам честта да отговоря на паметната бележка от 10 януари т. г.[3], в която

Ваше Превъзходителство по препоръка на сър Едуард Грей ми задавате въпроса, какво е становището на кралското правителство по следните въпроси, произтичащи от новото положение на нещата на Балканите.

1. Необходимостта от санкциониране на териториалните придобивки на балканските държави от Силите, подписали Берлинския договор.

2. Автоматично преустановяване на действията на капитулациите.

3. Гаранциите, които трябва да се изискат от балканските държави за защита на малцинствата.

Относно първия въпрос, кралското правителство е на мнение, че санкционирането от страна на Силите, подписали Берлинския договор, е необходимо, съобразно положенията в Лондонската конвенция от 1871 г. Подобна санкция не е необходимо да е колективна и кралското правителство не е склонно да избере такава форма. Затова кралското правителство ще заяви своето санкиониране отделно, както то направи това в случая с анексирането на Босна и Херцеговина от страна на Австро-Унгария.

Що се отнася до втория въпрос, то си позволявам да се върна върху съдържанието на моята нота № 264 от 26 декември 1913 г.[4] Кралското правителство продължава да застъпва вече изразеното си становище, че с разпростирането на суверенитета на една християнска държава върху територии, в които важи режимът на капитулациите, когато е призната анексията, отменянето на този режим е задължително от юридическа гледна точка, докато относно полагащите се на Силите стопански привилегии в анексираните области самите Сили запазват пълна свобода да се грижат за собствените си интереси чрез директни преговори с анексиращите държави.

Относно въпроса за гаранциите за малцинствата трябва преди всичко да се отбележи, че те са предвидени отчасти вече в договорите от Константинопол (чл. 8) и от Атина (чл. 2). Следователно кралското правителство би счело за желателна гаранция от страна на балканските държави към съответните народностни групи в смисъла на чл. 62 от Берлинския договор като тази, която Международната контролна комисия желае да види включена в статута на Албания.

Във връзка с този въпрос кралското правителство заявява предварително готовността си да се присъедини към инициативата, която английското правителство счита за подходящо да поеме.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 18, ае 410, л. 913–915.
Bonn, PAAA, Türkei 203 № 8 Bd. 1.

---

[1] За съдържанието на писмото на 11 април е информирано германското посолство във Виена.

[2] Документът липсва.

[3] Документът липсва.

[4] Документът липсва.

[5] Вж. тук док. 47.

№ 93

Шифрована телеграма № 158 от 10 април 1914 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин

Българският пълномощен министър[1] току-що ми каза, че под влиянието на Изволски Франция усърдно се стараела да тласне България обратно в ръцете на Русия. България ще се противопостави на този натиск, докогато успее. Ако не получи подкрепа, то е сигурно, че Русия ще успее да свали сегашното правителство в София и да постигне целта си. Според него единствената възможност на България да се спаси от Русия е един българо-румънско-турски съюз под егидата на Тройния съюз. Последният ще трябва да гарантира на Румъния Букурещкия договор, доколкото той засяга отношението на България към Румъния. Ако Румъния бъде оставена сама на себе си, то тя скоро ще се присъедини към Съглашението. Генерал Коанда е заявил тук категорично, че е невъзможно споразумение между Румъния и Австрия. Следователно Румъния може да бъде спасена за Тройния съюз само чрез изложената от него комбинация. Ако Румъния не желае да влезе в съюза, то било достатъчно обединение на Турция с България под егидата на Тройния съюз, за което Портата би могла да бъде спечелена по всяко време, за да се накара да поомекне и Румъния, която не може да остане изолирана. Един турско-румънско-гръцки съюз представлявал илюзия, турско-гръцката война за островите била неизбежна.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 237, л. 685–686.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Тошев.

№ 94

Доклад № 39 от 13 април 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

На 17 т. м. имах дълъг разговор с министър-председателя г-н Радославов и министъра на финансите г-н Тончев относно евентуално отпускане в Германия на български заем, и им обясних, че допускането на заем на пруските борси би могло да се постигне, само ако с това са свързани значителни икономически изгоди за търговията и индустрията ни[1]. При обсъждането на евентуалните възможни изгоди аз подчертах, че за нас би било желателно придобиването на монопол за покупко-продажбата на определения за износ суров тютюн, тъй като за нашата цигарена индустрия би било от голямо значение да съществува сигурност за непрекъснато набавяне на суровината. Министър-председателят отбеляза, че въпросът за монопол върху тютюна е обсъждан многократно по различно време и всеки път е изоставян. Някогашният министър Каравелов направил опит и внесъл проектозакон, но срещнал от всички страни такава решителна съпротива, че, изоставен от съпартийците си, накрая заради това трябвало да излезе в оставка[2]. Днешното правителство също така не било в състояние да прокара монопол в Народното събрание, страната била изричен враг на всякакви монополи[3]. Г-н Тончев добави, че досега са му правени най-различни предложения относно тютюнев монопол, така например от Отоманската тютюнева режия, от железопътното дружество Жонксион – Салоник, а от английско-американския тютюнев тръст можел да получи срещу монопол заем от 500 милиона фр., но всички предложения били отхвърлени. При това настроение на народа въвеждането на монопол е невероятно и правителството можело най-много да даде обещание в смисъл, че на първо място ще се има предвид германски консорциум, ако в някой критичен момент се наложи да се пристъпи към монопол и ако тогава не става въпрос за тютюнева режия, както в Австрия. С това се предотвратява американският тръст да не поеме износа на тютюн от България в свои ръце и да парализира германската индустрия. Отговорих на г-н Тончев, че подобно обещание, замислено като предпазна мярка, има действително известна стойност, но не представлява стопанска изгода, на базата на която може да се гради заем. По-нататък го попитах, дали правителството би било склонно да отстъпи Народната банка на германски синдикат, който да я превърне в акционерно дружество при запазване на емисионната привилегия. Подобен проект ми беше изложен като заслужаващ внимание от директора на тукашната Кредитна банка, филиал на Дисконто-гезелшафт, и на мен също ми се струваше подходящо да си осигурим постоянно преимущество и да създадем важна опора за нашата търговия в България. Министрите обсъдиха с мен възможностите за продажба на Народната банка, която днес е чисто държавна институция и работи с капитала на държавата; но накрая стигнаха до заключението, че при настоящите обстоятелства планът няма да може да бъде прокаран. Тогава остана исканите от нас стопански предимства да ни се предоставят чрез прехвърляне на железопътни и пристанищни строежи и министрите ми обещаха да се посъветват с колегите си, какво може да се предложи в тази насока.

След това Министерският съвет се занима с въпроса за евентуалните железопътни и пристанищни строежи. На 12 т. м. финансовият министър ми връчи следното предложение: „Тъй като според българското законодателство всички обществени строежи се дават с оферти на търг чрез малонаддаване, то правителството възнамерява да внесе в Народното събрание проектозакон, който да го упълномощи свободно да сключи договор с германски консорциум за строежа на железопътната линия Хаскьой – Порто Лагос и строежа на пристанището на Порто Лагос. Оная банка или оня консорциум, с чието посредничество се емитира заемът, ще получи като стопанско преимущество споменатите строежи, при което всички доставки и назначаването на персонала ще се падне на Германия. При предоставянето на такава голяма поръчка правителството разчита, че желаните от него триста милиона ще му бъдат набавени.“ Той докладвал по въпроса на Негово Величество Царя и е бил упълномощен да внесе в Народното събрание споменатия проектозакон.

Веднага изразих пред министъра съмнение относно размера на сумата и му казах, че 250 милиона са вероятно максимумът, който ще може да се получи и че за възможностите за договор за железопътно и пристанищно строителство той трябва да се консултира с директора на Кредитна банка, тъй като не мога да предвидя при какви обстоятелства една банка, като например Дисконто-гезелшафт, би била готова да приеме поръчката. След това отново му обърнах внимание върху факта, какво значение би имал за нас монопол върху тютюна и го попитах дали не би могъл по някакъв начин да удовлетвори желанията ни. Г-н Тончев ме убеди, че въпросът е разгледан подробно в Министерския съвет и за момента не подлежи на обсъждане; правителството не можело да направи нищо повече от това, което той вече ми е предложил, а именно да се запази за германски консорциум привилегията за монополна концесия, ако някога се въведе монопол и то не под формата на държавна режия, а чрез даване на концесия на чуждо дружество. Ако държа на такова обещание, той щял да се застъпи пред колегите си министри за определен срок, например пет години и се надява, че ще постигне това.

Г-н Тончев води след това подробни разговори с директора на тукашната Кредитна банка Щанге за условията, при които евентуално даването на железопътното и пристанищно строителство на берлинското Дисконто-гезелшафт би било приемлива сделка и за някои подробности, по които и до днес не беше постигнато единодушие в такава степен, че г-н Щанге да счете, че може да подкрепи в Берлин предложенията на българското правителство. Цялата финансова операция трябва следователно да обхване следните подробности:

1. Отпускане на заем от номинално 250 милиона франка със специално гарантиране на лихвите и погасяването чрез бандеролния данък.

2. Предоставяне на строеж на железопътната линия Хаскьой – Порто Лагос и на пристанището на Порто Лагос на цена, която ще бъде съгласувана, и при ипотекиране на експлоатацията на железницата.

3. Задължение на българското правителство до възвръщане на капитала към [точка] 2 да предостави всички доставки и поръчки на приемателя на конкурентни цени.

4. Задължение на българското правителство в случай на въвеждане на тютюнев монопол, който ще се предостави на чуждо дружество, за следващите пет години да даде привилегии на германски консорциум.

Щом г-н Щанге се споразумее с финансовия министър до такава степен, че да може да препоръча на Дисконто-гезелшафт да приеме сделката, той ще замине за Берлин, за да представи там лично въпроса и аз няма да пропусна да телеграфирам за това[4].

Изискванията към германския паричен пазар биха били тогава горе-долу следните: при евентуален емисионен курс от 82 България ще получи от номиналната сума от 250 милиона фр. 205 милиона фр. и половината от тях – 102 1/2 милиона фр. или около 81 милиона марки ще трябва да се пласират в Германия, а другата половина – в Лондон, Виена, Белгия, Холандия и Швейцария. Този обезпечен чрез специални гаранции държавен заем ще носи около 5 3/4% лихва. На германски консорциум се възлага железопътното и пристанищното строителство Хаскьой – Порто Лагос, разноските за което се изчисляват на около 50 милиона франка, а германската индустрия ще получи не само всички доставки за строежа, но и всички по-нататъшни поръчки до погасяването на изразходвания капитал. Като последно германската цигарена индустрия ще бъде защитена по отношение на суровините срещу американския тръст или други конкуренти.

За политическите предимства, които можем да очакваме от евентуална подкрепа на България при настоящите обстоятелства, вече беше докладвано подробно. Считам обаче, че стопанската изгода е също така значителна, че в замяна на това колебанията относно допускането на заема до германските борси би трябвало да отидат на заден план. Да се постигнат по-нататъшни отстъпки или привилегии, го считам за изключено, министър-председателят е казал откровено на граф Тарновски, че не е в състояние да предложи нищо повече и че ако неговите предложения бъдат отхвърлени в Берлин, то няма да му остане нищо друго, освен да връчи оставката си на Царя.

Що се касае в крайна сметка до съобразяването с Румъния, то пребиваващият в Букурещ директор на Дисконто-гезелшафт Шлипер телеграфира тук, че е получил уверения от румънския министър-председател, че Румъния няма да създава затруднения при отпускането на заем от Германия на България при условие, че това няма да попречи на евентуален заем за неговата страна[5]. Тъй като Дисконто-гезелшафт от по-рано е предвидил в сметките си нов румънски заем до лятото, то и Румъния няма да представлява повече пречка[6].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 239, л. 689–695.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Срв. док. 89.

[2] Това става във връзка със сключването на външния държавен заем 1902 г.

[3] Вж. док. 90.

[4] С телеграма от 16 април 1914 г. Михаелес съобщава до Външно министерство, че Тончев е готов да предостави и експлоатацията на железницата и че Щанге заминава същия ден за Берлин. Вж. ИИ БАН, кол. 06, оп. 63, ае 24, л. 696–697.

[5] На 10 април 1914 г. в паметна бележка на Паул Швабах, Берлин, се изтъква необходимостта да се дадат в Букурещ предварително разяснения за характера и целите на сделката, ако Германия възнамерява да отпусне заем на България, тъй като отношенията между България и Румъния са напрегнати. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 236, л. 684. На 11 април 1914 г. Валдхаузен съобщава с телеграма от Букурещ на Бетман-Холвег, че Шлипер е отправил въпрос към румънското правителство, дали не съществуват възражения срещу поемането от Дисконто-гезелшафт на български заем от 200–250 млн. франка.

Братиану заявил, че Румъния не възразява, стига предвижданата по-късно румънска заемна сделка да не пострада от това. Поставя се и условие да не се отпускат на българите средства за въоръжаване и се изразява желание Дисконто-гезелшафт да подкрепи румънското правителство при румънско-българските преговори за строежа на мост на р. Дунав той да се строи при Корабия. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 238, л. 687–688. За това, че Германия по принцип се съобразява с Румъния по въпроса за отпускане на заем на България вж. и док. 82, 87.

* На 21 април 1914 г. Ягов изпраща този доклад в препис до Ромберг, Берн, като се иска мнението му по въпроса с оглед на дългогодишната му дейност в София. Изтъква се, че, от една страна, Австрия разчита на германската подкрепа, за да спечели България за Тройния съюз, като за подходящо средство за постигане на целите счита поемането на български заем от Германия, а, от друга страна, предложените от България предимства са малки с оглед затрудненията на германския паричен пазар, а и не е сигурно дали трайно ще може да се разчита на България в политическо отношение, така че засега Външно министерство заема позиция на въздържане, без обаче да пречи на Дисконто-гезелшафт да започне преговори. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 22, л. 99–100. На 25 април 1914 г. Ромберг отговаря с писмо на Ягов, че е скептично настроен относно възможността за румънско-български съюз и относно готовността на България за честно сближение с Тройния съюз, че липсва силен държавен глава, авторитетът на Радославов не е голям, а липсват и големи партии, на които би могла да се опре последователна външна политика. Но счита за правилно да се преговаря със сегашното българско правителство за финансова сделка с оглед предотвратяване на политическо сътресение в България, което би застрашило и положението на Монархията; а Германия е заинтересована от укрепването и жизнеспособността на България предвид равновесието на Балканите, както и заради пазара, който тя представлява. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 245, л. 712–723[а].

№ 95

Писмо от 23 април 1914 г. на Дойче банк в Берлин до германското Външно министерство в Берлин[1]

По повод намеренията да се емитира на германския пазар сравнително голям български заем, имаме честта да изложим следното:

1. Дойче банк не участвува в преговорите за сключване на български заем и няма да участва също и в емисията на такъв заем в Германия, макар че тя досега имаше водеща позиция при консорциумите за провеждане на български финансови операции в Германия. Считаме се длъжни да изложим пред Външно министерство причините, които определят отрицателното ни поведение в настоящия случай:

Първата точка е, че германският пазар от началото на тази година е вече в голяма степен ангажиран от чуждестранни парични искания, чието задоволяване той не може да избегне по важни причини от политически и стопански характер и че ще бъде още повече ангажиран по-нататък. Напомняме за унгарския държавен дълг, за будапещенския градски дълг, за австрийските съкровищни бонове, за босненския заем, както и за наближаващия багдатски заем и за вероятността да трябва да се набавят пари за Китай. При това струпване на чуждестранни потребности от капитал на германския пазар, ни се струва наложително все пак ограничените средства на германския пазар за чуждестранни вложения да се концентрират върху най-важните цели, а по-маловажните да се отхвърлят. Планираният български заем ние го причисляваме към по-маловажните не само от наша, но и от общовалидна гладна точка[2].

По-нататък ние имаме предвид, че от постъпленията на предстоящия български заем ще трябва да се изплати голяма част от предстоящите за плащане и просрочени задължения на българската държава, и то в чужбина. Сумата, която трябва да се изплати на Франция и Русия едва ли е под 125 милиона франка. Освен това има да се изплащат 30 милиона крони на една австро-унгарска банкова групировка. Така че значително по-голямата част от предстоящия заем няма да означава за България нови пари, а просто ще се прехвърли от Германия в чужбина, на първо място – във Франция. По този начин позицията на германския пазар в надпреварата за важни сделки в чужбина ще бъде отслабена, а позицията ни на най-силния ни противник – съответно засилена. Дойче банк не желае да помага за постигането на подобен резултат.

По-нататък, с оглед на обстоятелството, че възникналите нужди на България от пари вследствие на двете Балкански войни възлизат на 700–800 милиона франка[3], трябва да се отчете фактът, че евентуален български заем от около 250 милиона франка, отпуснат сега, би покрил само най-спешните нужди и то и тях не изцяло. С оглед на това България ще бъде принудена за късо време да сключи друга голяма финансова транзакция и тъй като германският пазар по всяка вероятност няма да може да поеме една след друга две големи български транзакции, тя вероятно ще бъде сключена с Франция, която ще бъде освободена от неприятния си български ангажимент чрез отпускането сега на германски заем и вследствие на това ще се намира в изгодно положение за сключването на следващия български заем. Затова не считаме, че с емитирането на планирания сега заем в Германия ще бъдат постигнати трайни предимства за германското народно стопанство.

Най-накрая за нас е от съществено значение съобразяването със сделка, за която носим специална отговорност. В едно изключително трудно време ние успяхме да удържим сделката с Багдадската железница, което поставя високи изисквания към финансовата сила на нашата група. Тъй като през последните години, вследствие на политическите събития не беше възможно да се набавят на пазара пари за строежа на Багдадската железница, ние инвестирахме вече 60 милиона франка в новостроящи се отсечки извън сумата на емитираната през 1910 г. серия на багдадския заем. Ние сме в състояние да продължим строежа, който изисква месечно доста милиони, само тогава, ако ликвидираме със скорошна емисия на нова заемна серия от най-малко 150 милиона франка авансираните досега суми за планираната Багдадска емисия, която може да се осъществи естествено едва след приключване на висящите преговори с турското правителство. Чувствително ще се попречи, ако преди това или по същото време на германския пазар се прокара голям български заем.

Ние напълно осъзнаваме, че обръщайки внимание върху тази точка, представляваме не само нашите собствени търговски интереси, но и по-далечни цели. Държейки се настрана от планирания български заем, ние искаме да предотвратим всеки възможен бъдещ упрек, че поради недостатъчна финансова сила или незадоволителна финансова диспозиция сме утежнили или осуетили практическото използване на успехите, постигнати досега в дългите преговори върху турските железопътни въпроси.

2. Тъй като не участваме в преговорите за български заем, ние нямаме възможност да прокараме при тези преговори известни уговорки в полза на германските притежатели на турски държавни ценни книжа. Затова си позволяваме с оглед на преписката от декември м. г.[4] да напомним на Външно министерство, че френското правителство постави допускането на сръбски и гръцки заеми до борсата в зависимост от направените декларации на сръбското и гръцкото правителство, в които се изразява принципно съгласие за поемане на част от турския държавен дълг въз основа на придобиването на турска територия[5].

3. Дойче банк е особено заинтересована от това, ако се осъществи български заем, да се постигне за държавните кредитори на Турция аналогична защита чрез декларация на българското правителство, тъй като банката от края на 80-те години на миналия век е емитирала на германския пазар голям брой турски държавни заеми, особено багдадските заеми, които са засегнати в значителна степен от загубата на по-голямата част от европейските територии на Турция[6].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 242, л. 702–707.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Писмото е предадено на 25 април 1914 г. на Цимерман. Същото е подписано от председателя на Надзорния съвет на Дойче банк Елкан Хайнеман и от директора на банката д-р Карл Хелферих.

[2] Срв. статиите в германските вестници – док. 83, 85.

[3] Срв. док. 42.

[4] Преписката не е издирена.

[5] Парижката конференция от 1913 г. на Международната финансова комисия задължава България, Сърбия и Гърция да поемат изплащането на нова част от турския външен държавен дълг.

[6] На 28 и 29 април 1914 г. се провеждат съответно заседание 158 и 159 на комисията по бюджета на Райха към Райхстага, на които се обсъжда германската външнополитическа стратегия, респ. германската балканска политика в координатите на световната политика. Подчертава се нарастването на значението на Балканите освен за Австрия и за Германия; очаква се енергична политика, защитаваща германските интереси в чужбина – преди всичко в Мала Азия и Китай. Във връзка с това, Ягов и депутатите Готхайм и Ледебург изтъкват необходимостта от една силна Турция, която трябва да се подкрепя в стопанските ѝ начинания, за да остане Азиатска Турция необезпокоена в обхвата си, Константинопол и вилаетът Одрин да не бъдат загубени, а Дарданелите в никакъв случай да не минат в ръцете на Русия. Одобрява се разгръщането на замислена с широта жп мрежа в Турция и се счита, че германското правителство трябва да покровителства такива начинания. Вж. извадка от стенографския доклад за пленарно заседание 158 и 159 на Райхстага в ИИ БАН, кол. 05, оп. 30, ае 166, л. 742–745; ае 167, л. 746.

№ 96

Доклад № 44 от 24 април 1914 г. на германският пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Въпреки че българският финансов министър навремето отхвърли като неподлежащо на обсъждане предложението на парижката банкова къща Перие и Ко за заем с руска гаранция[2], преди няколко дни в София пристигна един г-н Безансон като представител на Перие в София и вчера е имал разговор с г-н Тончев[3]. Както ми разказа последният, г-н Безансон отново е предложил заем, който да се емитира в Париж, да възлиза на около 500 милиона франка и от който на първо време да се набавят триста милиона, но винаги с предпоставката, че ще се потърсят гаранции от Русия, които впрочем трябва да се дадат под форма, ненакърняваща българското национално чувство. Когато г-н Тончев попитал, дали и без такава гаранция, макар и при по-лоши емисионни условия, биха могли да се получат пари от Париж, каквато беше първоначалната идея на проекта Перие, г-н Безансон заявил, че съдействието на Русия е conditio sine qua non[4].

Няколко дни преди това тукашният френски пълномощен министър дьо Панафьо потърсил г-н Тончев и се осведомил, дали е вярно, че България преговаря с Берлин за заем. Финансовият министър не отрекъл това и се обосновал с факта, че страната му понастоящем няма какво да очаква от парижкия паричен пазар, в отговор на което г-н дьо Панафьо признал, че до есента на тази година целият наличен капитал в Париж ще се погълне от паричните нужди на неговата родина редом с руските и турските искания; едва по-късно можело да се промени положението, но на първо време трябвало да се потърси разрешение от френското правителство, защото без такова никой парижки банкер не би бил в състояние да направи нещо за България.

Ако се сравнят изявленията на френския пълномощен министър с тези на г-н Безансон, то трябва да се приеме, че Перие и Ко са направили предложението си с руските гаранции не само по внушение на руското посолство в Париж, но че в основата на проекта лежи споразумение между Париж и Санкт Петерсбург, за да се тласне България във финансова зависимост от Русия[5].

Тукашното правителство е отправило поглед естествено с голямо напрежение към очакваните от Берлин новини, тъй като осъществяването на заема в Германия е за него от жизнено значение. Колкото и, от една страна, да трябва да се грижим за получаването на достатъчни гаранции за постигането на стопански изгоди, то пък, от друга страна, все пак трябва да запазим определени граници, за да се даде на днешното министерство възможност първо да прокара договора за заем в Народното събрание и след това така да се консолидира върху постигнатата по този начин основа, за да може успешно да продължи управлението. Защото, ако г-н Радославов бъде принуден да си подаде оставката, това при днешните условия ще означава повече от обикновена министерска смяна.

Както шефът на кабинета на Негово Величество Царя г-н Добрович поверително каза, обкръжението на Царя преценява положението много песимистично в случай на пропадане на заема или поставянето на прекалено тежки условия. Счита се, че оставката на кабинета ще направи неудържимо същевременно и положението и на Царя. Дори и да не се изискват преголеми симпатии към личните качества на Негово Величество, едно падане на династията не би било в наш интерес, а Престолонаследникът[6] е още твърде млад и неопитен, за да може да овладее ситуацията. Трябва да се намери правилното средно положение, при което да се запазят нашите справедливи интереси и същевременно да се предотврати разпадането на тукашната система на управление.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 244, л. 709–711.
Bonn, PAAA, Bulgarien Bd. 29.

---

[1] Докладът е предаден на 27 април на Цимерман; на 2 май са информирани мисиите в Пера, Париж, Рим, Букурещ, Лондон, Виена.

[2] Вж. док. 88.

[3] В доклад на Михаелес до Бетман-Холвег от 1 юни 1914 г. се съобщава, че в София отново е пристигнал друг представител на банковата фирма „Перие и Ко“ г-н Хенри Бауер и се е срещнал с Тончев и Радославов, правейки предложение за заем, необвързан с политически задължения, като наблегнал на изричната поръчка на френското правителство и подкрепата на руското правителство. Българският отговор е отрицателен. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 323, л. 964–965.

[4] Условие, без което не може (лат.).

[5] Проруските и профренските опозиционни среди в България са остро против сключването на заем от Германия. Във в. „Мир“ и в. „Утро“ се публикуват статии за недоволството в кръговете на Съглашението от тези опити на България, за това, че Франция щяла да се почувства обидена при сключване на заем в Берлин и че България нямало да може за години напред да разчита на френска подкрепа. Вж. доклад на Михаелес, София, до Бетман-Холвег от 29 април 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 246, л. 724–725.

[6] Княз Борис Търновски.

№ 97

Писмо от 25 април 1914 г., Ауф дем Хюгел, [Есен], на д-р Густав Круп фон Болен до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

За съжаление забавих с няколко дни отговора на писмото Ви от 20 т. м., тъй като междувременно бях в Кил[1], а преди да отговоря исках да проуча причините за описаната от Вас позиция на Кауфман.

Факт е, че при различни поводи аз се застъпвах горещо пред пруския министър на търговията за разрешаване на въпросния български заем, накрая и в едно приложено тук писмо от 25 февруари т. г.[2] Междувременно не се е променило нито моето становище, нито това на фирмата Круп. Напротив ние застъпваме преди, както и сега гледната точка, че сегашната възможност да се спечели почвата в България чрез заем не би трябвало да се остави да се изплъзне неизползвана дори и във връзка с него да не могат да се постигнат положителни обещания за поръчки от страна на българското правителство. Направи ли се веднъж пробив във френската привилегирована позиция, то за нас ще е по-лесно за в бъдеще да се утвърдим, а и поне ще трябва да се съобразяват с нас, което досега почти не ставаше.

Зная, че Дойче банк е срещу заема[3]. Но Дойче банк преследва само собствените си интереси, които в момента са насочени в друга област. Ние събираме подобен опит в Турция, но там вървим по наш собствен път, тъй като не може общите интереси да се поставят в зависимост от едностранните интереси на една банка.

Кауфман не изпълнява вече службата на наш представител в България, тъй като с оглед на напредналата си възраст помоли да бъде освободен от текущите сделки. Но сега, както и преди, е на наше разположение в София. Никой тук не разбира как е могъл да се изкаже пред Вас и пред Негово Превъзходителство Сидов срещу заема. Едно писмо от София от 11 т. м. съдържа следния пасаж:

„Той (пълномощният министър Михаелес, информиран за мнението на Външно министерство), [запита] съвсем смутено, какво ще стане сега и че е жалко така да се погуби, респ. да се откаже от такова добро нещо. (Ако вече е късно, в Берлин пак ще има съжаления, както и при други случаи по-рано тук и там е ставало.) Трябва да призная, че вътрешнополитическото положение ми се струва доста объркано и съвсем не ми харесва, но иначе чувам, че алъш-веришът, търговията, е добре и процъфтява, както рядко преди. За доста дълго време напред тук войната е нежелана и по-скоро би се предложило всичко, което може да се помисли, за да се види запазен мирът, така необходим за страната."

Аз за себе си отдавна се страхувах, че от румънска страна ще се прояви недоверие спрямо даването на заем на България от Германия. Но според по-нови сведения, тези опасения отпадат[4].

Бих бил много благодарен, ако можете да заемете по-благосклонно становище по въпроса за заема. Моментът е особено критичен за Круп, както и за германските икономически интереси изобщо на Балканите и мисля, че трябва да използваме всяка възможност в наша полза.

Впрочем, вчера при мене беше генералният секретар на румънския военен министър по поръчение на последния и каза някои неща, интересни в политическо отношение. Той твърди, че Румъния и по-специално министър-председателят[5] сега, както и преди, твърдо се придържа към Тройния съюз, но че на привържениците му би било по-лесно да поддържат общественото мнение в тази насока, ако от страна на Унгария се покаже по-голяма политическа отзивчивост. Той възнамерявал през следващите дни лично да говори с граф Тиса. Впрочем, той се оплака най-сериозно от Дойче банк, която прекалено едностранчиво си гонела своите интереси при управлението на румънския петрол и с това заплашвала германските интереси изобщо. Не зная, дали не бихте могли да намекнете на Дойче банк при случай за това, може би най-добре, без да споменавате името ми.

За следващите преговори в Херенхауз вероятно ще трябва да дойда в Берлин и ще си позволя да се отбия при Вас.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 247, л. 731–735.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Документът липсва.

[2] Тук няма приложение, но вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 248, л. 736–738.

[3] Вж. док. 95.

[4] За позицията на Румъния вж. док. 94, бел. 5, 6.

[5] Братиану.

№ 98

Секретна шифрована телеграма № 194 от 4 май 1914 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Българският пълномощен министър ми разказа строго поверително, че г-н Гирс вчера го е питал за състоянието на българските преговори за заем. На отговора му, че българското правителство се надява да може да получи един не много голям заем в Германия, фон Гирс отбелязал доста категорично: „Не ходете в Берлин, а в Париж. Там ще намерите вашите пари, ако ни дадете необходимите гаранции.“ На въпроса на пълномощния министър, в какво се състоят тези гаранции, Гирс отвърнал: „Трябва само да се пожертват няколко личности.“[2]

Г-н Тошев имаше сведения от София, според които там не само Русия, но и Италия усърдно се стремят да подготвят сръбско-българско сближение.

Талаат бей каза съвсем поверително на пълномощния министър, че заминава след 8 дни за Букурещ, докато Джавид ще се отправи към Ливадия за поднасяне поздравления на Царя[3].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 250, л. 740.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Във връзка със съдържанието на телеграмата на 5 май 1914 г. са изпратени инструкции до София и Рим; за телеграмата е съобщено на 6 май 1914 г. до германските мисии в Петербург и Букурещ.

[2] И двете изявления на Гирс са предадени на френски език.

[3] Николай II.

№ 99

Писмо от 7 май 1914 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

Вашето любезно писмо от 3 т. м.[1] пристигна тук в момент, когато току-що бях написал последното изречение на доклад, отнасящ се до засегнатите от Вас въпроси и който го мътих няколко седмици поради изключително сложната и трудна материя. Изпращам Ви този доклад като приложение на тези редове под формата на меморандум. Не бих искал моето становище да се фиксира служебно, тъй като се отличава от Вашето по няколко пункта. Впрочем, няма нужда да Ви уверявам, че, доколкото е по силите ми, продължавам да задвижвам Вашата идея за гръцко-турско сближение. Не вярвам, че ще имам пълен успех. Мутиус обрисува нещата прекалено оптимистично в първата си телеграма. Лично аз бях съвсем изненадан в Корфу, когато разбрах, че Великият везир искал да поеме сюзеренитета. В действителност Саид Халил никога не е мислил за това и в никакъв случай не е достатъчно силен, за да ...[2] Досега изобщо не съм срещал турчин, който дори само да е говорил за възможността за отказ от суверенитета. Нещо сигурно турците биха отстъпили при преговори, но само относно управлението на островите, което може да стане изцяло гръцко. От турското знаме турците няма да се откажат. Че въпросът за островите, по начина, по който беше разглеждан в Лондон, носеше в себе си зародиша на нов конфликт, съм докладвал навреме и многократно. Но моето мнение не се наложи срещу това на сър Е. Грей и на Лихновски. Ако тогава бяхме настроени по-приятелски спрямо турците, то англичаните и гърците положително щяха да се примирят. Но в Лондон мислеха, че могат да преценят турските работи по-добре, отколкото тукашните посланици. Никой в Лондон не си даваше сметка за тоталната промяна, станала тук. Никой не можеше да оцени правилно хора като Талаат, Халил и т. н. Съществуваше мнението, че Турция няма да посмее да се противопостави на Силите. Още действията на Турция с връщането на Адрианопол трябваше да дадат поука на Силите. Нищо не говори за това, че Турция ще бъде по-отзивчива по отношение на островите, отколкото по въпроса за Адрианопол, чието притежание за нея е от далеч по-важно значение отколкото Адрианопол. Нищо не мога да свърша тук с припомнянията за гръцкия характер на островите. Когато веднъж заговорих Великия везир за това, той каза: „Следователно Германия счита, че трябва да отстъпим Смирна и накрая и Константинопол на Гърция, тъй като там живеят толкова много гърци. Защо вие не върнете Лотарингия?“ Единственото, което би могло да подмами турците, биха били изгледите чрез Гърция да постигнат присъединяване към нас. Но тъй като ние не можем и не искаме да осигурим опора на гръцко-турския съюз, то този съюз би висял във въздуха и затова би търсил опора някъде другаде.

Споделям становището Ви, че Турция трябва да се загърне с памук. Тя има нужда от спокойствие, за да се възстанови от последните войни и да проведе реформите. Но бъдещето на Турция ще зависи по-малко от тези реформи, отколкото от това, дали Германия ще държи да не бъде изключена при евентуално разделяне на Турция. Никоя Велика сила не би се осмелила да окупира турска територия, докато е сигурна, че Германия ще отговори на това с окупиране на Галиция. Появи ли се при Силите и най-малкото съмнение в сериозността на нашите намерения и покажем ли и най-малката слабост по този пункт, то, според мен, съдбата на Турция е решена. Че Силите се опасяват от германска намеса в случай на нападение на някоя Велика сила срещу Турция, се разбира тука съвсем ясно от изявленията на всички мои колеги. Затова аз също не вярвам, че ако действително избухне гръцко-турска морска война Силите ще излязат извън рамките на грубите караници, каквито имаше при възвръщането на Адрианопол. Сър Е. Грей и г-н Сазонов може да се държат враждебно с Турция, но тукашните им посланици пипат турците с кадифени ръкавици и се стремят към благоволението им. Ако сега против всякакви очаквания някоя Велика сила, напр. Русия, нападне Турция, то тя би направила това само тогава, ако по други причини е решила да води световна война. Нападението тогава би било само параван за по-далечни планове. Грижата за Турция ние можем поради това да я причислим към ония грижи, които биха ни донесли обща европейска война.

Що се отнася до съюзите на Турция, то аз днес още съм на мнение, че един румънско-българско-турски съюз, който би влязъл с Тройния съюз в отношения, подкрепени с документи, би бил най-полезен за нашите интереси[3]. Съюзените с Турция страни биха представлявали стабилен военен фланг, обхващащ юга на Русия, който би наложил съвсем малки задължения за покровителстващия го Троен съюз. Че България досега беше несигурна, е вярно. Но Румъния, Турция и Гърция да не би да са по-сигурни? Всички тези страни трябваше досега в слабостта си да водят политика на лавиране. Това обаче може да се промени, ако страните бъдат подкрепени. Не бих искал да приема, че България ще бъде руска при всички обстоятелства. Във всеки случай, сега тя скоро ще попадне отново в ръцете на Русия, ако не ѝ се притекат на помощ от друга страна. Общо взето, всички балкански страни сега са обхванати от мания за величие и биха искали да се откъснат от неудобния и деприминращ патронаж на Русия. Мисля, че мога да гарантирам за това, че Турция, вътре в съюз с България и Румъния, би станала опора на Тройния съюз. И Румъния така би била откъсната трайно от Русия. Франция и Англия не биха могли да имат почти нищо против новия съюз и Русия ще се види изправена сама срещу един заслужаващ респект противник. Съюзът между България и Турция може да бъде сключен в разстояние на няколко дни, само да дадем знак. България и Румъния също не биха били непримирими, ако Румъния получи гаранции, че България се отказва от всички реваншистки идеи. Една от последните инструкции, които Кидерлен изпрати тук, една от малкото, с която можех да се съглася безусловно, беше тази, че трябва да действувам за румънско-българско-турски съюз. Това намери тогава силен отклик при турците. След това обаче дойдоха гръцките случайни победи и тяхното въздействие върху Императора[4], който съвсем неочаквано се прехвърли от Фердинанд на Константин. Нашата политика трябваше да се съобразява с това императорско engouement[5] за Гърция. Константин стана фелдмаршал и ние се застъпихме в Букурещ за гръцка Кавала. В Лондон дадохме островите на

Гърция. С преориентирането ни към Гърция румънско-българско-турският съюз под германски протекторат стана невъзможен. Не можем да стимулираме съюз, чието острие би било насочено срещу Гърция и би могло да ѝ струва притежанието на Кавала, който ѝ дадохме. Че сега се стремим към гръцко-турски съюз е съвсем логично. Във всеки случай обаче аз гледам на него като на pis aller[6]. Румъния, Турция и Гърция са кралски деца, които никога не могат да се съберат заедно. Затова връзката им сама по себе си е слаба и върши работа точно толкова, колкото да притъпи реваншистките желания на България. Срещу Русия съюзът е практически безсмислен. Освен това, кралските деца дори не се обичат. Истинското помирение между елинизма и отоманството не се счита за възможно от никой познавач на Ориента. Никога Гърция няма да се откаже от византийските си надежди. За това от 90-те години насам се грижат в Гърция училищата и църквата. Румънците и гърците също не ги виждам още като честни съюзници, по-скоро турците и румънците.

Значи сега ще действувам по-нататък най-усърдно за гръцко-турско споразумение и бих се считал за щастлив, ако успея да постигна успех поне по въпроса за островите, за да се запази мирът на Егейско море. Междувременно внимателно ще следя действията на Русия. Защото въпреки привидната враждебност на Сазонов срещу турците, тя очевидно се стреми към създаването на нов балкански съюз с Турция под неин патронаж. Съществува очевидна връзка между ласкателствата на Гирс към Турция и руските усилия да се сближат Сърбия и България и същевременно да се спечели Румъния. В решителния момент Русия не би се поколебала да даде активна защита на някоя комбинация, към която принадлежи и Турция. Още тук стигаме до сегашните процеси на кристализация на Балканите в дълбокия ариегард. Дали искаме или не, накрая ще бъдем принудени да предложим на турско-гръцкия съюз нещо повече от моралната си закрила. В мътните води на политиката в Ориента не можем да хванем нищо без да си намокрим ръцете. Това ще ни поучи бъдещето.

Надявам се, че няма да ми се разсърдите за откровеността на изявленията ми. Сделките, които се вършат сега в Ориента, ще са от най-важно значение за групирането на Силите при една бъдеща война. Считам за мой дълг да не крия в такъв важен исторически момент възгледите си затова, защото те не се споделят от висшестоящите ми инстанции[7].

ИИ БАН, кол.20, оп. 59, ае 150, л. 827–835.
Bonn, PAAA, Orientalia Generalia № 5 geh. Bd. 17.

---

[1] Документът липсва.

[2] При филмирането на документа последният ред е отрязан.

[3] Берлин заявил готовност да подкрепи Турция при преговори за румънско-българско-турски съюз, който да влезе в Тройния съюз, без обаче Германия да води директни преговорни отношения. Вж. телеграма на Ягов до Вангенхайм от 2 май 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 18, ае 39, л. 90–91.

[4] Вилхелм II.

[5] Въодушевление (фр.).

[6] Най-лошия случай (фр.).

[7] Вж. още доклад на Вангенхайм до Бетман-Холвег от 9 май 1914 г., където становището на посланика по същите въпроси е по-меко изложено. ИИ БАН, кол. 20, оп. 59, ае 151, л. 836–843.

№ 100

Строго поверително писмо от 15 май 1914 г. на директорите на Дойче банк Артур фон Гвинер и д-р Карл Хелферих в Берлин до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с писмото ни от 23 м. м.[1] имаме честта да съобщим на Външно министерство, че междувременно се състояха преговори между дирекцията на Дисконто-гезелшафт и нас, в които имахме за цел да намерим база за българската заемна сделка, която би могла да отстрани нашите съмнения и колебания. По-специално ние предложихме на Дисконто-гезелшафт да направи заедно с нас опит сделката да се оформи като международна чрез привличането на френската група, силно заинтересована от българските аванси с настъпил падеж, като съответно спешната нужда на България от нови пари на първо време ще бъде покрита с отпускани от германска страна краткосрочни аванси, а консолидирането на френските, руските, австрийските и германските аванси се предвижда с общ международен заем през есента или през следващата пролет. В този заем всяка от участващите групи първоначално ще трябва да поеме сумата, необходима за покритието на нейните аванси, докато заемната сума, предназначена за набавянето на нови пари, ще бъде разделена в съотношение, за което ще се сключи споразумение.

Това предложение би имало преди всичко важното предимство пред досега обсъжданата комбинация, че ще се избегне даването на германски пари за изплащането на аванси, отпуснати от Франция и Русия, които заедно с натрупаните лихви възлизат на около 130 милиона франка, следователно ще се избегне разтоварване на френския пазар за сметка на германския[2]. Освен това, нашето предложение ще отложи за по-удобно време ангажирането на германския пазар на капитали за българските потребности и с това изразеното от нас в писмото ни от 23 м. м. опасение, че ще се попречи чувствително на необходимата за провеждането на багдадското начинание емисия на нова серия на багдадския заем, ще стане безпредметно. Най-сетне единствено международната комбинация ще даде възможност да се гарантира задоволяването на големите парични нужди на България в целия им размер с германско съдействие, докато по всяка вероятност проектът в сегашната си форма ще има като последствие, че България ще бъде принудена в края на тази или в началото на следващата година да изпадне в зависимост от милостта на френските финанси и индустрия.

За съжаление, не успяхме да убедим дирекцията на Дисконто-гезелшафт. Тъй като при тези обстоятелства нашите съмнения относно сделката продължават да съществуват, трябваше да се откажем от сътрудничество с дирекцията на Дисконто-гезелшафт, за което ѝ съобщихме с приложеното в препис писмо[3].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 257, л.761–762.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Вж. док. 95.

[2] За тези опасение вж. док. 83, 85, 95.

[3] Приложението не се намира към документа. Вж. го в ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 257, л. 763–764.

№ 101

Шифрована телеграма № 15 от 15 май 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Преговорите с финансовия министър Тончев за осигуряване на трайни стопански предимства срещу отпускането на български заем в Германия стигнаха до следния резултат:

България възлага строежа на железопътната линия Хаскьой – Порто Лагос и изграждане на пристанището Порто Лагос на германско дружество, което след приключване на строежа ще получава дял от приходите по експлоатацията при гарантирана минимална сума и с максимална граница при нарастващи приходи, докато българските държавни железници ще поемат техническата експлоатация.

Тъй като [въпросът с] тютюневия монопол среща големи трудности[2], се предлага следното: един стар закон, който никога не е прилаган, дава право на правителството да изгради складове, в които трябва да бъде доставен всичкия тютюн, произведен в България. С нов закон трябва старият да бъде разширен в смисъл да се основе складово дружество, което единствено ще получи правото да купува и продава тютюн. Капиталът на дружеството ще се внесе от Българска народна банка, Българска земеделска банка и една германска група, като последната ще има водещ дял и ще поеме ръководството на сделките. Печалбата на дружеството отива за държавата след приспадане на всички разходи и съответното олихвяване и амортизация на капитала на дружеството. Дружеството ще получи право да издава варантни свидетелства.

Министерският съвет прие вчера гореизложеното.

Стопанските изгоди за нас са големи и трайни, не считам, че може повече да се даде и затова препоръчвам спешно [вариантът] да бъде приет.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 254, л. 748–753.
Bonn, PAAA, Bulgarien Bd. 29.

---

[1] За съдържанието на телеграмата са информирани на 16 май германското Министерство на търговията и на 22 май – австро-унгарското посолство в Берлин.

[2] Вж. док. 94.

№ 102

Записка от 16 май 1914 г. на германското Външно министерство в Берлин

Съветникът в тукашното австрийско посолство барон Хаймерле направи по поръчение на своето правителство на 15 т. м. следното съобщение по въпроса за българския заем пред пълномощния министър Щум:

1. Австрийските банки биха искали на практика да бъдат третирани заедно с германските банки, а не да бъдат привлечени само за второстепенно участие. Искат да функционират като равноправни членове на консорциума.

2. Българското правителство възнамерява след три години да въведе монопол върху тютюна, заедно с това обаче да основе дружество за износ на тютюн, което ще закупува тютюна в България и ще го продава в чужбина. Това дружество за износ на тютюн се предвижда да се финансира с германски капитал.

Австрийските банки биха желали да участват във финансирането със същия дял като германските, респ. ако това не може да стане, поне да получат съответно представяне в Управителния съвет.

3. Щом въпросът се изясни достатъчно, Дисконто-гезелшафт би могъл да покани в Берлин представителите на австрийските банки и евентуално да ги привлече към преговорите в София.

Гореизложените точки са обсъдени подкрепящо с г-н директора Саломонсон. Г-н С[аломонсон] обеща да се държи сметка за тях, доколкото е възможно[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 258, л. 765–766.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Австро-Унгария проявява още от самото начало на преговорите голяма заинтересованост по въпроса за заема. В записка на австро-унгарското посолство в Берлин от 4 май 1914 г.

се излага настаняването на граф Берхтолд за отпускане на заем от Германия с оглед на политическата му значимост за българското правителство, без да се поставят неизпълними или прекалено тежки икономически условия. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 251, л. 741–744. Същото настояване се повтаря в записка на посолството от 9 май 1914 г., като се напомня за изключително важните политически интереси на Тройния съюз, независимо от положителната оценка, която се дава на желанието на Германия да получи в България възможно най-големи стопански изгоди. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 252, л. 745; по-късно, по повод предстоящото пристигане на Тончев в Берлин, на австро-унгарското посолство в Берлин е възложено от Виена да го подкрепи най-енергично при усилията му за осъществяване на заема с групировката на Дисконто-гезелшафт. Вж. записка на австро-унгарското посолство в Берлин от 29 май 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 275, л. 835–836.

№ 103

Писмо от 23 май 1914 г. на банкера д-р Макс М. Варбург в Хамбург до държавния подсекретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин

От френска страна чувам, че се полагат големи усилия българският заем да се изтегли във Франция. Бих съжалявал изключително много, ако ни се създават трудности да сключим този заем[1]. Аз не се намесвам във висшата политика, но ако сега се установим в България, както имаме възможност, то по-късно политически не бихме могли да бъдем игнорирани. Ние изхождаме от гледната точка, че със сключването на този заем директно не печелим нищо в политическо отношение, но индиректно печелим извънредно много. Идващите при нас стопански новини от България звучат сега, както и преди, отлично: населението на страната понася с голямо достойнство поражението, страната не е пострадала и в търговско и индустриално отношение ще продължи дълго да се развива. След като Австрия поеме сумата от 50 000 000 франка, то германският пазар ще е ангажиран в по-ограничена степен с този заем, макар че, без съмнение, щеше да е по-приятно, ако той беше по-малък от 200 до 250 милиона франка.

Зная, че Дойче банк сега, както и преди прави всичко, за да осуети сключването на заема[2]. Моята фирма също участва в турския заем и ние сме много заинтересовани и този заем да се пласира добре. Но съвсем обективно погледнато в този момент аз считам за много по-важно, ако не се оставим да бъдем хипнотизирани от тази турска транзакция и да не възприемаме всички други възможности на Балканите. Бленуваните съвместни действия на Германия и Франция в България ще са възможни едва когато сме показали на французите, че сме достатъчно богати и сами да действаме, иначе и при тази транзакция нас ще ни третират така зле, като при китайския и румънския заем. Дойче банк, която все се занимава с тази идея, изведнъж забрави, че при аванса, който Франция даде на България[3], въпреки че тя беше в един кюп с Банк дьо Пари де Пеи-Ба, изобщо не беше попитана и дори не знаеше, дали всъщност заемът беше отпуснат или не. Да се очаква сега повече съобразяване от страна на французите ми се струва смел оптимизъм. Но ако веднъж се установим в стопанско отношение в България, то вероятно след това ще можем да си сътрудничим с французите, без да сме зависими от тях. Така че мога само най-настойчиво да се застъпя за това, българският заем да се сключи сега и то възможно най-бързо, така че още преди голямата ваканция от 30 юли да можем да обработим мнението на хората ни. Моля, както винаги, тези редове да се пазят в строга тайна[4].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 264, л. 783–784.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Още в края на март 1914 г. Варбург се застъпва пред Външно министерство за сключването на заема; вж. док. 82, 84, бел.7, 8, док. 87.

[2] Вж. док. 95 и 100.

[3] Вж. док. 1, вкл. бележките към него.

[4] След края на документа има забележка: „Тук може да се постигне повече отколкото в Китай!"

№ 104

Доклад № 317 от 28 май 1914 г. на германския посланик в Лондон княз Карл Макс фон Лихновски до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Както научавам от добре информирани финансови кръгове, намерението на България за сравнително голям германски заем предизвиква сериозно недоволство в определени руски кръгове. Г-н Изволски, от една страна, се стремял да представи на българите условията на германската групировка като тежки и неприемливи, от друга – да подтикне Франция да отпусне заем на България при изгодни условия. Въпреки че понастоящем френският пазар се намира в едно далеч не добро състояние, тук не се счита за невъзможно при робската зависимост на Франция от Русия действията на руската дипломация да имат успех.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 271, л. 800.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

№ 105

Писмо от 30 май 1914 г. от Берлин на директора на Дисконто-гезелшафт д-р Артур Саломонсон до държавния подсекретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин[1]

Имам честта в отговор на почитаемото писмо от вчера – А. 10406 № 7137[2], и във връзка с днешните устни обсъждания да докладвам най-почтително, че преговорите за заема с България трябва да започнат тук във вторник с финансовия министър Тончев. Както изложих в устните си разговори с Негово Превъзходителство държавния секретар на Външно министерство[3] и с Негово Превъзходителство пруския министър на търговията г-н Сидов, заемът трябва да възлиза на 250 милиона франка с опция за втори заем от 250 милиона. Докато гарантирането на този последен заем още не е обсъждано и вероятно то ще се състои в ипотекиране на приходите на България от митата, за предстоящия сега за емисия заем от 250 милиона франка, от които сумата от 50 милиона франка ще се поеме твърдо от една австро-унгарска група и за четири години ще е изключена от германския пазар, се предвиждат следните гаранции:

1. За заема ще се ипотекират бандеролният данък, основният данък върху суровия тютюн (40 ст. на кг) и гербовият данък за документи и менителници. Тези данъци са донесли през 1912 г. 27 270 000 фр. и са натоварени за обслужването на заема от 1902, 1904 и 1907 г. с 18 266 000 фр., така че се получава излишък от около 9 000 000 франка и трябва така да бъдат увеличени, че излишъкът да достигне 16 000 000 фр.

Тъй като обслужването на новия заем от 250 милиона франка ще се нуждае от около 13 600 000 фр., то това покритие ще е достатъчно за заема.

2. Ще се ипотекират за заема приходите от тютюневия монопол, който ще бъде създаден. Приходите от този монопол се оценяват първоначално на около 3 милиона франка, но с течение на годините е възможно да се покачат до 6 – 8 милиона франка.

Във връзка със сключването на заема българското правителство ще възложи на приемащия консорциум строежа на железницата от Хаскьой до Порто Лагос, както и изграждането на пристанището на Порто Лагос, като се предвижда на консорциума да се осигури трайно участие в приходите на споменатата железница[4].

Освен това, българското правителство ще се задържи да възложи на консорциума концесията за създаването на тютюнева режия с 50-годишна продължителност на съществуване, за чиято структура си позволявам да информирам по-надолу.

По-нататък[5] на българското правителство ще бъде наложено задължението, съгласно решенията на Парижката конференция, да изяви готовност за поемане на част от турския държавен дълг[6].

Най-сетне, съгласно желанията на румънското правителство, ще се гледа по възможност, без това да е условие за заема, от чистата печалба на заема да се строят железопътни линии, необходими за свръзка с моста на Дунав, който ще се строи от Румъния при Корабия[7]. Необходимата за това сума се оценява на 17 милиона франка.

Освен това, ще се стремим да съблюдаваме исканията за обезщетение, за чието представяне ни помоли императорското германско и императорското и кралско унгарско правителство.

Изграждането на тютюневата режия е замислено, както се вижда от приложеното експозе заедно със статута към него[8], в смисъл, създаденото от нас акционерно дружество, в което ще е представено и българското правителство, да получи изключителното право върху покупко-продажбата на суровия тютюн. Акционерите в дружеството ще са ограничени до максимални дивиденти от 10%; всички останали облаги от дружеството ще се полагат на българското правителство, така че акционерното дружество в действителност ще бъде управителен орган в интерес на българското правителство, който ще гарантира с чуждо съдействие правилното управление при по-евтини условия, отколкото би било в състояние да предложи самото българско правителство. По-малката част от този капитал трябва да бъде внесена и да влезе в емисия, докато от по-голямата част само 30% се внасят и според задължението, което изказахме готовност да поемем пред г-н търговския министър през цялото време на режията, т. е. най-малко 50 години, остава притежание на консорциума в смисъл, че правото на гласуване може да се упражнява само от ръководителя на консорциума Дисконто-гезелшафт.

Изрично отбелязваме, че както експозето, така и статутът са изработени със съдействието и пълното съгласие на тукашните заинтересовани лица от фабричното производство на цигари, необвързани в тръст. Тези лица имаха при това желанието да поемат повечето от акциите и съответно да влияят върху управлението на монополното дружество. След като в хода на последните преговори на тези лица им беше съобщено (без да бъдат запознати със задължението, което консорциумът ще поеме пред търговския министър), че това предоставяне на акции по различни причини, особено с оглед на българското правителство, което положително би се раздразнило от конфликта на интересите, вероятно няма да може да се осъществи, те заявиха, че при тези обстоятелства не само отказват по-нататъшното си съдействие, но че ще се борят изобщо срещу целия закон за монопола, тъй като се пораждат опасения, че в дадения случай банките биха били в състояние при въвеждането на цигарения монопол в Германия да упражняват влиянието си не вече в полза на цигарената индустрия, а в полза на този държавен монопол и тъй като освен това се опасяват, че тогава биха загубили ония предимства, които притежават днес спрямо по-малките фабриканти чрез организацията си в България, без да могат да получат в замяна съответните предимства, както досега им се е обещавало с решаващото влияние в режията чрез притежание на акции от тяхна страна.

Не исках да пропусна да обърна внимание върху това, защото се предполага, че тези кръгове ще повдигнат възраженията си пред Външно министерство[9].

Въз основа на днешните разговори си позволявам да приема, че от страна на Външно министерство не съществуват възражения срещу сключването на български заем, базиращ се върху гореописаните положения.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 277, л. 842–847.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Изпратен е отговор до Саломонсон на 2 юни 1914 г.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 269, л. 796–798.

[3] Ягов.

[4] Вж. док. 94 и 101.

[5] Абзацът е отбелязан отстрани с черта.

[6] Въпросът за решението на конференцията повдига Дойче банк. Вж. док. 95.

[7] За условията и претенциите на Румъния вж. док. 94, бел. 5.

[8] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 278, л. 848–871.

[9] За протеста на германските цигарени фабрики вж. записка на Външно министерство от 30 май 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 273, л. 814–830.

№ 106

Доклад № 60 от 16 юни 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес, изпратен по императорски куриер, до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

В деня след завръщането си от Берлин финансовият министър г-н Тончев ме посети и ми разказа за хода на преговорите по българския заем. Той беше много доволен от добрия прием, който е намерил от страна на Ваше Превъзходителство и на Външно министерство, говори с благодарност за симпатията и интереса, с който са били посрещнати желанията му и изтъкна колко много дължи на намесата на императорското правителство пред дирекцията на Дисконто-гезелшафт, като същевременно изрази съмнение, че въз основа на инструкциите си от София е бил принуден отново да оттегли съгласието относно тютюневия монопол и така да доведе до прекъсване на преговорите. Но опозицията срещу всякакво ограничение на търговията със тютюна междувременно така била нараснала в България и то тъкмо в новоприсъединените области, в които правителството естествено трябва много да се съобразява с настроението на народа, че вероятно в Народното събрание не би могъл да се прокара тютюнев монопол дори и под по-меката форма на складово дружество[2]. Така не останало нищо друго, освен да се търси друга база за преговорите за заем и тъй като бил пропуснат удобният момент за емисия, на първо време да се предвиди един аванс, а самият заем да се отложи за началото на следващата година. Г-н Тончев ми обясни, че правителството е готово сега, както и преди, да декларира, че правото на привилегия върху експлоатацията на тютюневия монопол ще бъде предоставено на германско дружество, ако някога се въведе такъв монопол и не трябва да се експлоатира в държавна режия[3]. Тъй като такова обещание не се предвижда в контрактите за авансовата сделка и за по-късния заем, то моля Ваше Превъзходителство за благосклонни инструкции, дали след приемането на споменатите контракти в Народното събрание трябва с размяна на ноти да се установи окончателно това обещание с тукашното правителство[4].

В министерския съвет, към който беше привлечен Престонаследникът[5], г-н Тончев докладва за резултатите от Берлинските разговори, които бяха единодушно приети. Общественото мнение също в общи линии е доволно от постигнатото, само опозицията в Народното събрание счита за свой дълг да отправя упреци към правителството, че не се е стремяло на първо място да задоволи в Париж паричните нужди на България. Тукашната преса оценява финансовата операция предимно положително[6].

В тукашните легации на Русия и Франция новината за прекъсването на берлинските преговори беше посрещната с нескрито ликуване, така че разочарованието беше още по-голямо, когато по-късно все пак се стигна до конкретен резултат. Г-н Савински не само направи сцена на министър-председателя и го засипа с упреци, че не се е обърнал официално към Париж за отпускане на заем, но и със служебна нота настоя за незабавно изплащане на руските аванси и за уреждане вземанията на руското правителство за предоставено военно оборудване. Френският шарже д'афер не остана по-назад и поиска също с нота изплащането на поетите от френските банки съкровищни бонове[7]. Г-н Радославов се изказа пред мен много негативно за двамата дипломати, окачествявайки ги като доста лишени от такт, тъй като финансовата сделка с германската група изобщо не е приключила и двете искания не са с настъпил падеж. Защото руската банка вече била получила за своя заем лихвите до 6 август т. г., така че не може преди това да има претенции за изплащане на капитала, а намиращите се във Франция съкровищни бонове трябвало да се изплатят при поемането на заем, за което, следователно, можело да става въпрос едва през следващия януари.

Щом директорът на държавните дългове г-н Стоянов и шефът на Кредитна банка д-р Щанге се върнат тук от Берлин, трябва да стане окончателното оформяне на контрактите и подписването им, които след това незабавно ще бъдат представени в Народното събрание за вземане на решение. Правителството разчита, че Народното събрание ще приключи разискванията в едно-две заседания и ще вземе решение за приемането [им].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 294, л. 910–912.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 30.

---

[1] Отговорено на 20 юни 1914 г. с телеграма до София.

[2] Вж. док. 101.

[3] Вж. док. 94.

[4] С телеграма от 20 юни 1914 г. Външно министерство инструктира Михаелес да се разменят ноти. Вж. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 301, л. 925.

[5] Княз Борис Търновски.

[6] В австрийската преса нещата се представят по-различно. „Нойе фрайе пресе" от 9 юни 1914 г. публикува по този повод две статии. В първата – „Провалянето на българския заем" се казва, че поради невъзможност да се стигне до разбирателство по въпроса за тютюневия монопол преговорите са били прекъснати като безрезултатни. Във втората – „Впечатлението в София", се изтъква, че пропадането на преговорите в Берлин е направило неприятно впечатление в София, където не е станало ясно, защо германските банки са настоявали така упорито за гаранция, която българският народ възприема като оскърбление. България винаги е била точен платец и в София се очаква, че австрийските или унгарските банки, съобразявайки се с политическата обстановка, ще отпуснат на България аванс от 60 до 70 млн. франка. Вж. Вж. ИИ БАН, кол. 5, оп. 27, ае 98, л. 304–305. Германският „Франкфуртер цайтунг" от 12 юни 1914 г. излага положението оптимистично в статията „Нови български финансови преговори". Констатира се, че с оглед на напредващото време изглежда невъзможно в срок да се отстранят трудностите в София, които пречат на сближаването на българското становище с това на отпускащата пари групировка по въпроса за монопола върху износа на тютюна и затова като единствен изход от положението е останало да се преговаря за поемането на съкровищни бонове, които не са предназначени за обществена подписка. След това се излагат аргументите, окуражили германско-австрийския консорциум да откликне на българското желание за нови преговори за едногодишен заем в съкровищни бонове. Вж. ИИ БАН, кол. 05, оп. 27, ае 100, л. 307–308.

[7] На 17 юни 1914 г. в София се завръща Панафьо, който обаче съобщава за готовност на френското правителство, в случай че преговорите с Берлин за българския заем не доведат до резултат, да разпореди на парижките банки да удължат на 6 месеца срока на пуснатите във Франция в обръщение съкровищни бонове и да дадат на разположение на България аванс от 100 млн. фр. с изгледи за отпускане по-късно на заем. Савински повторил предложението, изтъквайки, че руското правителство се е застъпило в Париж в полза на България; вж. телеграма на Михаелес, София, до Външно министерство от 19 юни 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 299, л. 917. Бившият германски пълномощен министър в София Белов също съобщава с телеграма от Брюксел на 18 юни 1914 г., че в Париж са задействани всички лостове под активния натиск на Русия за осуетяване на преговорите за заем между Берлин и София. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 298, л. 916.

№ 107

Писмо от 29 юни 1914 г. на директора на Дисконто-гезелшафт д-р Артур Саломонсон в Берлин до германското Външно министерство в Берлин

Получих високоцененото от мен писмо от вчерашния ден – № 8680 – и изказвам дълбока благодарност за изпращането на преписа от телеграмата, пристигнала от германския пълномощен министър в София[1], отнасяща се до българските преговори за заем[2].

Вследствие на фаталния атентат срещу австрийския Престолонаследник[3] и съпругата му, последиците от който още не могат да се предвидят, вчера се видяхме принудени телеграфически да оттеглим офертата си от София и ще зависи от по-нататъшното развитие на нещата, дали отново ще подновим преговорите в София[4].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 307, л. 929.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 30.

---

[1] Михаелес.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 304, л. 925–926.

[3] Франц Фердинанд.

[4] След подписа на Саломонсон бележка на Цимерман: „Устно уредено. Преговорите веднага ще се подхванат отново... [нечетлив текст] съответно уведомен."

№ 108

Писмо от 30 юни 1914 г. на директора на Дисконто-гезелшафт д-р Артур Саломонсон в Берлин до германското Външно министерство в Берлин

Имам честта да потвърдя на височайшето Външно министерство получаването на днешното писмо А 12881/№ 8759 и да изразя дълбоката си благодарност за изпратения ми препис на телеграмата от германския пълномощен министър[1] в София[2].

Позволявам си да Ви съобщя, че днес телеграфически известихме на нашето доверено лице в София за готовността ни да подновим преговорите за заема и му обещахме, че утре ще изпратим подробна телеграма, в която ще са разгледани различните точки, по които има различия.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 315, л. 946.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 30.

---

[1] Михаелес.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 308, л. 930. Михаелес съобщава, че българският финансов министър Тончев моли германското Външно министерство да въздейства върху Дисконто-гезелшафт за подновяване на преговорите в България за заема.

№ 109

Военен доклад № 2 от 1 юли 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин

От известно време се носят слухове за раздвижвания на военни части от голям мащаб в Сърбия и Гърция.

Гърция държи в готовност в Македония 2 армейски корпуса с приблизително 60 000 – 80 000 души и е засилила постовете си по българската граница.

От Сърбия е известно транспортирането на военни части от Дунавската и Шумадийската дивизия през Ниш за Ускюб. Не считам обаче за вероятно, че Сърбия само в новите провинции имала над 100 000 души, както е съобщил австрийският военен аташе[1] на 26 юни на Евидентното бюро във Виена.

Споменатите транспорти с военни части може би трябва да се обяснят с това, че през последните седмици към Стара Сърбия са изтеглени млади военни части, набрани от превзетите провинции и са заменени с намиращите се там полкове, защото в новите области трябвало да има напълно сигурни войски.

Това съобщение се припокрива с едно изявление на началника на българския Генерален щаб[2], според което днес в Нова Сърбия по българската и албанската граница са разположени 18 старосръбски полка.

Сръбската армия изглежда досега не е била дислоцирана окончателно. Затова общите размествания на военни части в последно време вероятно съвпада с придвижването на частите до крайните им местоназначения. А че при това на българската и албанската граница са съсредоточени особено много гарнизони, е съвсем естествено.

В България досега не са взети специални мерки[3] с изключение на няколко премествания на гарнизони към гръцката граница. Говори се, че през последните дни 4-и кав. п[олк] от Ямбол и 6-и арт. п[олк] от Сливен са изпратени на юг.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, л. 387–388.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 17.

---

[1] Лакса.

[2] Жеков.

[3] Срв. док. 47.

№ 110

Шифрована телеграма от 5 юли 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Когато днес бях при граф Форгач, пристигна телеграма от София, че цар Фердинанд не приема условията за заема, тъй като са прекалено тежки и той не може да носи пред страната отговорността за тях. Граф Форгач беше дълбоко покрусен от тази новина. Както каза между другото, пропадането на заема би означавало тежко накърняване на австро-унгарската политика, както и тежък удар за позициите и престижа на Тройния съюз и то не само на Балканите. С думите: „Ако в последната секунда не се намерят средства и пътища, за да се предотврати пропадането на заема, то ще се сдобием с още едно болезнено разочарование" – граф Форгач завърши настоятелната си молба към мен още веднъж да се застъпя пред моето правителство за заема[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 326, л. 969.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 30.

---

[1] Подобни настоятелни молби до германското правителство са отправяни и по-рано. Вж. док. 102, бел. 1

№ 111

Секретна шифрована телеграма № 23 от 6 юли 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Австро-Унгария възнамерява да прояви отзивчивост към опитите за сближение на тамошното правителство и да присъедини възможно най-бързо България към Тройния съюз. Ние заявихме, че сме съгласни с това. Ваше Превъзходителство сте упълномощен да подкрепите постъпките в това отношение на австро-унгарския Ви колега[1] по негово желание.

Подходящо би било с оглед на ситуацията, ако при задвижването на въпроса се избегне проявяването на особено усърдие от страна на Тройния съюз и желателното и за нас присъединяване на България се представи като интерес, проявен главно от България.

ИИ БАН, кол.20, оп. 24, ае 27, л. 119.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 1.

---

[1] Тарновски.

№ 112

Секретна шифрована телеграма № 34 от 9 юли 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до германския шарже д'афер в Букурещ

Във връзка с телеграма № 33[1].

Според ново съобщение на императорския посланик във Виена[2] засега граф Берхтолд не възнамерява да предприеме в София постъпки, целящи сключването на съюз с България и иска само да посъветва там за запазване на спокойствието. Граф Берхтолд е взел това решение поради приятелско съобразяване с Румъния като съюзник и поради очакването, че в случай на конфликт Румъния ще поеме съюзническите задължения в целия им обхват.

Моля, горното да се съобщи при аудиенция също и на Н[егово] В[еличество][3] краля[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 32, л. 130.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 1.

---

[1] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 25, л. 112–115.

[2] Чиршки.

[3] Карол.

[4] Цимерман уведомява Михаелес съвсем накратко с телеграма от същата дата, че граф Берхтолд ще изчака със сключването на съюз с България, като съобщението е само за лична информация на пълномощния министър. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 32, л. 130–131.

№ 113

Специална пратка с доклад № 74 от 12 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Имам честта в приложението да изпратя на Ваше Превъзходителство по един екземпляр от четирите договора, които днес сутринта бяха подписани, от една страна, от българския финансов министър[1], а, от другата, от директорите на тукашната Кредитна банка като пълномощници на Дисконто-гезелшафт в Берлин и на представляваните от него банки[2]. Първият договор се отнася до авансова сделка за 120 000 000 франка срещу съкровищни бонове, чрез което българската държава ще получи възможност да изплати дълговете си към Руско-азиатската банка в Санкт Петерсбург и към австрийските и унгарските банки, както и да набави на Българската народна банка необходимия оборотен капитал, докато вторият договор има за предмет държавен заем от 500 000 000 франка, който ще бъде произведен в опция от Дисконто-гезелшафт в две серии от по 250 000 000 франка и който ще послужи да се приведе отново в равновесие разклатеният от двете Балкански войни държавен бюджет. Тиражирането на първата серия е предназначено да превърне аванса от 120 000 000 франка на първия договор в заемни титри и да се погасят дълговете към парижките банки; от втората трябва да се използват 50 000 000 франка за железопътно строителство, 100 000 000 франка за промишлени поръчки в Германия и Австро-Унгария, а останалите за други държавни разходи. Третият договор се отнася до строежа на линията Михайлово – Порто Лагос и на пристанището на Порто Лагос на Егейско море, докато четвъртият урежда експлоатирането на държавните каменовъглени мини в Перник и Бобов дол, което се поема съвместно от България и Дисконто-гезелшафт.

Договорите са много изгодни за нас, те, от една страна, ни дават основа да се установим в България в стопанско отношение, а като изключват в близките години в наша полза финансовото съперничество на други нации, от друга страна, в политическо отношение противодействат на руското влияние, което намира ценна опора и ефективно средство за оказване на натиск с френското парично могъщество. Когато сега се изплатят дадените аванси от френски и руски банки и същевременно на българската държава се отпуснат средства да се възстановят материалните щети, предизвикани от Балканските войни, то България ще получи свободата така да избере политическата си ориентация, както отговаря на собствените ѝ интереси, без да трябва да се съобразява с някой друг. Вече многократно е докладвано, че днешното правителство би искало да постигне сближение с Австро-Унгария и с това присъединяване към Тройния съюз. Икономическото състояние на страната е така здраво и солидно, че може да понесе по-голямото натоварване, предизвикано от обслужването на заема; освен това, ще се построи железопътна връзка, от която тя се нуждае спешно за използването на новопридобитите територии и за излизането си на Егейско море.

Важността на финансовата операция за бъдещето на България не се подценява от руска и френска страна, опитано е всичко и ще продължава да се опитва, за да се провали проектът в Народното събрание и в Двореца. Моят руски колега г-н Савински усърдно създава настроения срещу заема, като заявява, че чрез този договор България ще бъде изцяло подчинена на политическото влияние на Германия[3] и се разпространяват всякакви подозрения като например, че строежът на пристанището на Порто Лагос е само предлог, за да се създаде там въглищна станция и морска база на Германия. Подстрекават се всички опозиционни партии в Народното събрание да гласуват единно срещу заема и се предвижда Негово Величество да бъде сплашен с улични демонстрации. В Народното събрание се очакват бурни сцени. Царският указ, с който законопроектът се внася в Народното събрание, излиза днес и утре договорите ще се представят на Събранието.

Едновременно с подписването на договорите българското правителство ми връчи две ноти, от които едната съдържа задължението да се поеме от България тази част от турския държавен дълг, която определи Парижката международна финансова комисия. Първоначално Дисконто-гезелшафт беше включила съответен член в един от договорите, но по желание на тукашното правителство той след това беше премахнат и задължението беше изложено в нота[4]. Във втората нота българското правителство гарантира за времето на обслужването на дълга – това ще рече за петдесет години – на Дисконто-гезелшафт предимството за експлоатацията на тютюневия монопол, ако такъв се въведе в България и не е включен в държавна режия. Така германската цигарена индустрия поне е защитена срещу това, доставките на български тютюн да бъдат прекъснати от американския тръст или от друг конкурент. По-нататък българското правителство се задължава да не въвежда ново повишаване на данъка върху предназначения за износ тютюн, освен това, което понастоящем е внесено за решение в Народното събрание с промените към закона за тютюна.

Оригиналните ноти на тукашното правителство с днешна дата са приложени, както и преписи на моите отговори[5].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 332, л. 976–979.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Тончев.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 333, л. 980–1011.

[3] Фразата от „че...“ дотук е на френски език.

[4] Срв. док. 95.

[5] Вж. въпросните документи в ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 334, л. 1012–1015.

№ 114

Военен доклад № 5 от 13 юли 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Външно министерство в Берлин

От информационното бюро на българския Генерален щаб ни съобщиха следното:

1. По всяка вероятност Сърбия предприема придвижване на военни части към босненската граница. Съобщено е за транспортирането на войски от Южна Сърбия през Ниш към Белград и Крагуевац.

2. По сръбско-гръцката граница се работи и от двете страни по укрепления, от което може да се заключи, че съюзниците не си вярват твърде един на друг.

Потвърждение на новината под № 1 пристигна от агент на тукашната австро-унгарска легация и ми беше съобщена от воен[ният] аташе подполковник Лакса. Не може да се установи, дали данните под № 2 са верни[1].

От Генералния щаб ми казаха също така:

„България няма никакви намерения да води война. Но ние трябва да подготвим армията си за всеки случай и да я направим толкова силна, колкото е възможно това. Двете Балкански войни ни струваха 80–90 000 души. Загубите искаме да покрием по следния начин:

1. Ще подготвим още през тази година всички годни за военна служба мъже между 20 и 46 години от новопридобитите области при частите на 10-а дивизия за срок от 6 месеца. Така ще имаме около 30 000 годни за военна служба мъже повече.

2. Ще мобилизираме всички годни за военна служба мъже, които по досегашния закон са били освободени от такава, те също ще минат 6-месечен курс на обучение. Броят им ще достигне 120 000.

3. Имаме намерение да удължим годините на задължителната военна служба за резервистите на действуващата армия от 46 на 48 години.“

С тези реформи българската армия ще може да събере в бъдеще 150 000 души повече, отколкото през 1912 г. Дали тези планове ще бъдат изпълнени зависи, на първо място, от съдбата на договора за българо-германския заем, който ще бъде представен в близките дни на Народното събрание. А че България ще стои хрисима, докато няма пари, това е сигурно, затова може да се вярва на дадените ми от Генералния щаб уверения в тази насока.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, л. 389–391.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 17.

---

[1] За движение на военни части в Сърбия и Гърция вж. и док. 109.

№ 115

Специална пратка с доклад № 77 от 14 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

На 13 т. м. сутрешните вестници публикуваха декларация, подписана от г-н Я. Саблер, първи секретар на тукашната руска легация, чийто превод на немски език се изпраща като приложение I[2]. В нея се взима отношение към устните изявления, които българският финансов министър[3] е направил пред членовете на мнозинството в Народното събрание относно френското предложение за заем и се твърди, че от френска страна на българското правителство са били предложени по-добри условия от тези на германски банки. Тази декларация предизвика оправдана сензация, защото никой не може да разбере, как първият секретар на руската легация, който дори не е и шарже д'афер, стигна до там да критикува финансовия министър за поведението му пред партийните му другари, за да се застъпва директно за предложенията на френските банки и да се бърка чрез пресата във вътрешните работи на България. Как се оценява инициативата му от видни българи, се вижда от приложение II[4], което предава изявление на заместник-председателя на Народното събрание[5] в немски превод, а на мен министър-председателят ми каза, че депутатите от неговата партия са възмутени от намесата от руска страна и са заявили, че единодушно ще се застъпят за германския заем.

Българите, както повечето млади народи, са загрижени за самостоятелността си и са крайно чувствителни в националното си чувство, така че, ако г-н Саблер е възнамерявал с намесата си да настрои депутатите срещу германския заем, то той по-скоро постигна обратното, а ние можем само да си пожелаем да извличаме изгода от грешките на противниците си. Впрочем г-н Радославов не възнамерява да търпи намесата на руската легация и е инструктирал българския пълномощен министър в Петерсбург[6] да помоли руското правителство за разяснение относно поведението на органите му[7].

Законопроектът за германския заем няма да се изпраща първо в комисия, а утре ще започнат пленарните заседания. Според правилника, всяка партия има право да говори два часа и тъй като има десет партии, то трябва да се предвидят 20 часа или три заседания. Вероятно ще се стигне до гласуване в петък вечер, като след евентуалното му приемане Царят веднага ще санкционира закона. Правителството ще се представлява, на първо място, от финансовия министър Тончев, управляващата партия иска да хвърли в дискусията трима свои членове, между тях и бившия министър Генадиев, като особено опитен оратор.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 340, л. 1025–1026.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Докладът е препратен до германските мисии в Петерсбург, Виена, Рим.

[2] Вж. приложението в ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 340, л. 1027.

[3] Тончев.

[4] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 340, л. 1028.

[5] Момчилов.

[6] Димитриев.

[7] По-късно става ясно, че истинският автор на декларацията е френският пълномощен министър Панафьо, а Изволски, който не знаел нищо предварително, определя като глупаво поведението на Саблер пред Радославов. Вж. телеграма от Михаелес, София, до Външно министерство от 16 юли 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 345, л. 1039–1041.

№ 116

Доклад № 79 от 16 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

В понеделник, 13 т. м., в Народното събрание бяха раздадени отпечатаните материали за сключения с Дисконто-гезелшафт заем[1] и по желание на правителството трябваше на другия ден да започнат разискванията по въпроса, но опозицията протестира и иска най-малко един ден за проучване на договорите. Правителството отстъпи и заемът беше включен в дневния ред за вчера. В самото начало на заседанието русофилските опозиционни групи заявиха, че няма да допуснат дискусия, а ще възпрепятстват обсъжданията чрез обструкция. Сред всеобщ шум водачите на двете социалистически групи се опитаха да прочетат декларации за становището на тяхната партия, като изрично се застъпиха за обсъждане и заседанието трябваше на два пъти да бъде прекратявано. След това министър-председателят[2] внесе предложение да се гласува, тъй като дискусията е невъзможна, предложението беше прието от правителственото мнозинство и сред невъобразим адски шум договорите бяха прочетени един след друг и приети с вдигане на ръка. Докато това траеше в залата се стигна до истински сцени на бой, един демократ хвърли книга по главата на министър-председателя, потрошиха се кресла, накратко – оформи се шеметен скандал.

Тъй като според съществуващите правила договорите и спогодбите подлежат на еднократно гласуване, то договорите за заема са окончателно приети. Впрочем, както ме увериха, в парламентарната история на България вече има прецедент за подобна прибързана процедура. В едно от по-ранните министерства на Гешов през 1898 г. бил приет по същия начин законопроектът за конвертиране на държавния дълг.

Щом Негово Величество Царят подпише закона, което се предвижда за утре, той ще бъде публикуван в Държавен вестник[3].

Опозиционните и приятелски настроените към Русия вестници естествено са бесни от резултата, до който се стигна изключително поради погрешната тактика на опозицията в Народното събрание. Те твърдят, че гласуване изобщо не е било проведено, че изготвеният от правителствената партия списък на присъстващите депутати бил фалшифициран и други подобни.

В София всичко е спокойно и заплахите на опозицията за организиране на улични демонстрации и за изпращането на селяните от околността със сопи в София останаха само празни думи. В основата си атаката на опозицията срещу правителството, задействана с руска подкрепа, е насочена не толкова срещу заема, а последният е претекстът, за да бъде свалено, ако е възможно, настоящото правителство.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 348, л. 1046–1047.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Вж. док. 113.

[2] Радославов.

[3] С телеграма до Външно министерство от 17 юли 1914 г. Михаелес съобщава, че Царят е подписал закона, а с телеграма от 19 юли 1914 г. – че същия ден е публикуван в „Държавен вестник“. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 341, л. 1029 и ае 349, л. 1048.

№ 117

Статия „Българският договор за заем“ на в. „Берлинер тагеблат“ от 16 юли 1914 г. в Берлин

Българският договор за заем, който се сключи между българското правителство и Дисконто-гезелшафт и вчера е бил одобрен от Народното събрание след гореща борба, се нуждае само още от царски декрет. Той се очаква, както чуваме, за утре или за вдругиден и след това подробностите по договора за заем трябва да бъдат публикувани[1]. На вчерашното заседание на Народното събрание се протестираше от опозицията срещу дадената на Дисконто-гезелшафт концесия за експлоатиране на въглищните мини, тъй като това означавало силен удар срещу българската индустрия, възникваща сега. В отговор на това обаче трябва да се отбележи, че с отпуснатата от Дисконто-гезелшафт финансова помощ в бъдеще ще може да се превъзмогне съществувалият досега в България недоимък на въглища. При разработването на каменовъглените рудници се касаело за хубави въглища, които представляват среден вид между кафяви въглища и каменни въглища.

* * *

Германските участници в консорциума участват със 66 2/3 процента в синдиката за заема и по-точно се падат на

Дисконто-гезелшафт	15	процента
Дрезднер банк	15	“
С. Блайхрьодер	8	“
Банк фюр хандел унд индустри	6	“
Комерциал унд дисконто-банк	2 1/2	“
Националбанк фюр Дойчланд	2 1/2	“
Сал. Опенхайм & Сие	1/2	“
А. Шафхаузенше банкферайн А. Д.	2 1/2	“
Норддойче банк, Хамбург	3 1/2	“
М. М. Варбург & Ко	6	“
Л. Беренс & зьоне	1 1/2	“
Ферайнсбанк, Хамбург	1 1/2	“
Шрьодер гебрюдер & Ко	1	“
Й. Драйфус & Ко	1/2	“

Ако се вземе предвид, че Норддойче банк и А. Шафхаузеншер Банкферайн не са нищо друго, освен филиали на Дисконто-гезелшафт, то общата квота на Дисконто-гезелшафт възлиза на 21 процента.

Австро-унгарската група (Винербанкферайн, Австрийски кредитен институт, С. М. фон Ротшилд, Англо-австрийска банка, Общ австрийски земеделски кредитен институт, Долноавстрийско дисконто-дружество, Австрийска лендербанк, Юнионбанк, Пещенско първо отечествено спестовно-касово дружество, Пещенска унгарска комерческа банка, Унгарска обща кредитна банка) поема общо 25 процента, холандската – 3 процента, белгийската – 2 процента, Швейцарското банково дружество – 1 процент. Накрая 3 процента се поемат от български банки.

Погасяването на 500 милиона франковия заем ще стане по номинална стойност и то отделно за всяка серия в течение на 50 години. Българската държава може да увеличи тиражиранията, които трябва да се състоят на половин година и след изтичането на десет години, смятано от падежа на първия купон, да прекрати заема поради изплащане по номинална стойност. Обслужването на лихвите се гарантира от приходите на бандеролния данък върху тютюна, гербовия сбор и др., които остават след като се приспаднат сумите, необходими за обслужване на заемите от 1902, 1904 и 1907 г. Обслужването на лихвите се гарантира по-нататък от приходите по държавната привилегия върху цигарената хартия и вносните мита. Законът от 16/29 март 1912 г. може да се променя докато трае заемът само със съгласието на Дисконто-гезелшафт. Народната банка на България в София ще вписва сумите, които получава като депозит от гореспоменатите данъци, в специална открита за заема сметка. На първи всеки месец споменатата сметка се приключва и Българската народна банка превежда на Дисконто-гезелшафт незабавно в райхсмарки една сума, която отговаря на дванадесета част от годишните лихви върху сумата на заема. За да се гарантира доброто обслужване при Дисконто-гезелшафт ще се създадат резерви в райхсмарки, които ще се впишат като авоари на българската държава по специална сметка и ще се олихвяват с 3 1/2 процента за времето на заема.

Дисконто-гезелшафт поема заема с 84 процента. Ако емисионният курс за първата серия на заема се котира над 88 процента в райхсмарки, то българската държава участва наполовина в сумата, явяваща се в повече. България се задължава в разстояние на две години от емисията на първата серия на заема да не поема държавен заем в чужбина без съгласието на Дисконто-гезелшафт. Разрешено е изключение само ако се касае за външен заем за конверсия на реквизиционни бонове, които са били издадени през войната. За периода от две години след емисията на първата серия на заема българската държава прехвърля на Дисконто-гезелшафт правото на опция върху втората серия в размер до 250 млн. франка при същите условия и при същата цена, както при първата серия. Обаче цената ще се повиши в случай, че по време на упражняването на опцията облигациите от първата серия се котират в Берлин над 88 процента, така че цената на серията на втората опция винаги да е 4 процента над берлинския борсов курс, но никога под 84 процента.

***

Така че по сметка на 500-милионния заем на първо време ще се издадат 120 млн. фр. съкровищни бонове с падеж на 1 август 1915 г. Ако Дисконто-гезелшафт до 1 август 1915 г. не се е възползвала от правото си на опция върху заема и българската държава тогава не върне обратно цялата сума на боновете, то всички гореспоменати данъчни приходи, предвидени за анюитета на заема, ще подлежат на плащане в полза на притежателите на 120-те милиона съкровищни бонове.;

***

Определящо за сигурността на заема и за въпроса, дали германските капиталисти ще участват в поемането на съкровищните бонове, респективно на самия заем, е на първо място политическото развитие. Тъй като през последните години Балканите представляваха непрекъснато огнище на политически размирици, а и сега съществуват многобройни спорни въпроси, то все пак придобиването на български книжа е доста голям риск, за чието първо поемане въпросните германски банки до голяма степен се решиха по политически съображения. Рискът се намалява от това, че курсът на поемане, респективно на емисията, ще бъде умерен и за купувачите се предвижда олихвяване с почти 5 3/4 процента.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 2, ае 101, л. 309–310.
Potsdam, DZA, AA, II 0 Volkswirtschaft 1 Bulgarien Bd. 1.

---

[1] Вж. док. 116 и бел. 3 към него.

№ 118

Шифрована телеграма № 346 от 16 юли 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 252[2].

Великият везир[3] ми каза, че сега Гърция предлага участие на Султана при назначаването на генерал-губернатор на островите, но иска отбранителен съюз. Него сега го интересувала по-малко съдбата на островите, отколкото въпросът за съюза. Един слаб съюз като турско-гръцкият ще бъде принуден да търси закрилата на ония Сили, които биха могли най-много да го застрашават. Кой би защитил иначе Турция, ако Русия отговори на сключването на съюз със заплахи срещу Армения? Турция би трябвало да остане неутрална докато реформите ѝ стигнат известно ниво[4], след това обаче да влезе в комбинация, която да може да се присъедини към Тройния съюз или към Съглашението с претенции за равноправие. На него и на по-близките му приятели в главата все още се върти идеята за българо-румънско-турски съюз като вторично образуване на Тройния съюз[5]. Докато все още съществува възможност в тази насока, той не иска да обвързва Турция с неясната съдба на Гърция. В увереността си за правилността на подобна политика той дори стига дотам да заяви, че ако е принуден да избира между съюз и отказване от островите, би решил да се откаже от тях, ако преди това гръцкото население бъде изцяло отстранено от Малоазийския бряг. Разбира се, това не би трябвало още сега да се обявява в Атина. След успешното завършване на работата на смесената комисия Турция обаче ще приеме спокойно декларацията за анексия. Пристигането и на dreadnoughts[6] няма да промени нищо в тази позиция.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 37, л. 144–145.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 Bd. 1.

---

[1] За съдържанието на документа е уведомена Атина с шифрована телеграма от 17 юли.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Саид Халил.

[4] Инициативата за арменските реформи е поета преди месеци от Германия заедно с Русия, като германската политика, за разлика от руската, клоняща към големи претенции, си поставя за цел да щади по възможност турските интереси и да осъществи споразумение с Русия върху едно средно положение, което в крайна сметка задоволява Турция. Вж. извадка от стенографския доклад за 257 пленарно заседание на Райхстага от 14 май 1915 г., ИИ БАН, кол. 5, оп. 30, ае 168, л. 748–749.

[5] Вж. док. 99 и бел. 7 към него.

[6] Бойни кораби (англ.).

№ 119

Специална пратка с доклад № 84 от 20 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Тукашният пълномощен министър г-н Савински, достатъчно вече компрометиран от така нареченото „комюнике Саблер“[2], отново доказа, че преценява невярно начина на мислене на тукашните политически кръгове. В деня след гласуването на заема той отиде в двореца при Царя, намери шефа на кабинета на Негово Величество г-н Добрович и изрази пред него твърдото си очакване, че Царят няма да санкционира проектозакона за договорите за заем. Постъпката предизвика обратното на това, което целеше, Негово Величество беше възмутен от тази дързост, изиска проектозаконът да му се представи възможно най-бързо и го санкционира с подписа си[3].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 350, л. 1086.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Докладът е препратен до Виена на 25 юли.
[2] Вж. док. 115.
[3] Вж. още док. 116, бел. 3.

№ 120

Шифрована телеграма № 36 от 25 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 25[2].

Тайно.

Министър-председателят[3] ми каза след сключването на заема, че сега правителството е консолидирано и би могло да премине към следването на политическата ориентация, търсеща присъединяване към Тройния съюз. Посъветвах го да направи конкретно предложение, за което той докладва на Царя, който много се зарадвал и го натоварил да изработи проект.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 42, л. 155.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 1.

---

[1] Телеграмата е представена на вниманието на германския Император на 25 юли.
[2] Телеграмата липсва.
[3] Радославов.

№ 121

Доклад № 39 от 30 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Каква характерна промяна на настроенията започна да се наблюдава сред тукашното население и до каква степен старите симпатии към Русия са на път да избледнеят, може да се разбере от следните случаи.

Няколко години преди Балканските войни един руски книжар беше отворил книжарница, в която се продаваше преди всичко модерна руска художествена литература. Тъй като българите още нямат добра литература, а при сходството на езиците могат да четат руски книги, то те имаха като четиво главно руски автори и търговията на книжарницата тук вървеше добре. След Балканските войни това се промени. Никой повече не искаше да купува руски книги и търговецът загуби парите си. Когато тукашната руска легация научава, че собственикът ще си заминава, при него отива самият пълномощен министър[1], настоява той да остане в София и му обещава текуща финансова подкрепа от легацията за магазина. Но книжарят заявява, че тук нещата са станали съвсем безперспективни, затваря си магазина и напуска страната.

Преди няколко дни в кинотеатъра „Синема модерн“, радващ се на голяма и отбрана публика, между другото бяха показани и изгледи от разширения североизточен морски канал[2], като накрая се появи портретът на Негово Величество Император Вилхелм. В този момент съвсем спонтанно избухна бурно ликуване и викове „ура“ кънтяха един след друг в залата. Подобни, породени от моментна ситуация, овации на нашия Император още не се бяха случвали в София.

Въпреки проповядваното от всички руски органи братство на всички славяни, няколко стотици българи са изявили в тукашното австро-унгарско консулство желанието да се бият като доброволци срещу Сърбия под австрийско знаме. На тях, естествено, трябваше да им се откаже и също така с благодарност бе отхвърлено и предложението за сформиране на доброволчески корпус, който да настъпи срещу Сърбия на страната на Австро-Унгария и за който вече имаше 1000 заявления. Дори някои действуващи български офицери искаха да се сбогуват и да заемат офицерски места в корпуса.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 56, л. 188–189.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 1.

---

[1] Савински.

[2] Килския канал.

№ 122

Препис на шифрована инструкция № 40 от 30 юли 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Стигналите дотук новини гласят, че българският Генерален щаб планира действия срещу Румъния при едновременно отблъскване на сръбските и гръцките банди. Сведенията изглеждат изключително невероятни. Моля, във връзка с това да предизвикате поверителен разговор за отношенията между България и Румъния; да изтъкнете, че неяснотите в тях затрудняват взаимното сближение, което е от взаимен интерес и също се желае от Румъния. Тъй като последната няма агресивни намерения, за България отпада необходимостта от военно осигуряване на румънската граница.

За лично информация: за нас е от голяма важност в случай на нужда Румъния да има пълна свобода за действие на север. Затова е много желателно Ваше Превъзходителство да накарате българите да направят декларации, че ако конфликтът между Австро-Унгария и Сърбия не може да бъде локализиран, България ще заеме приятелска позиция спрямо Румъния.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 48, л. 165–166.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 1.

№ 123

Препис на шифрована телеграма от 31 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Тончев и Радославов заедно ме увериха, че не съществуват никакви вражески намерения срещу Румъния и че също няма да се взимат военни мерки на румънската граница[2]. Това те вчера са наредили да се декларира в Букурещ. Ако австрийско-сръбският конфликт не се локализира, то България ще запази приятелска позиция спрямо Румъния и се отказва от каквито и да било намерения за евентуално вземане на Добруджа при положение, че Румъния няма да възпрепятства българските аспирации спрямо Македония.

ЦДА, КМФ 6, Инв. № 275/47, л. 1.

Freiburg, BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено до Адмиралтейския щаб на марината на 1 август 1914 г.

[2] За опасенията на Германия и изискваната декларация от българското правителство за „приятелска позиция" към Румъния вж. док. 122.

№ 124

Препис на шифрована телеграма № 43 от 1 август 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Във връзка с телеграма № 40[1].

Предприемаме действия във Виена за незабавно споразумение с България относно взимането на становище от нейна страна във връзка със заплахата от европейски конфликт. Моля да подкрепите най-енергично съответните постъпки на австрийския[2] колега[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 52, л. 174.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Вж. док. 122.

[2] Тарновски.

[3] Подобни инструкции до Михаелес са изпратени и на 6 юли 1914 г., вж. док. 111.

№ 125

Шифрована телеграма № 43 от 2 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 43[2] и във връзка с телеграма № 41[3].

След съгласието на Царя[4], днес министър-председателят[5] предложи на австрийския колега[6] и на мен присъединяване на България към Тройния съюз на следната основа:

Първо: Тройният съюз гарантира на България днешната ѝ територия срещу всяко нападение, от която и страна да дойде то.

Второ: Тройният съюз обещава на България своята подкрепа при стремежа ѝ за бъдещи териториални придобивки в области, върху които тя притежава исторически и етнографски права и които са под господство на държава, която не принадлежи към Тройния съюз.

Ако, следователно, Румъния е заедно с Тройния съюз, тя няма защо да се страхува от България и при по-късни териториални промени България ще търси разширение само на запад. Премине ли Румъния към Русия, то България би могла спокойно отново да предяви претенции върху Добруджа и евентуално да нападне Румъния[7].

Министър-председателят още не е информирал италианския колега[8] и предоставя на Ваше Превъзходителство да се разберете с Рим.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 54, л. 177–180.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Изпратени телеграми до Виена и Терапия.

[2] Вж. док. 124.

[3] Документът липсва.

[4] Вж. док. 120.

[5] Радославов.

[6] Тарновски.

[7] С телеграма от същия ден Външно министерство уведомява Михаелес, че приема условията на България. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 55, л. 181.

[8] Де Боздари.

№ 126

Препис от шифрована телеграма № 62 от 3 август 1914 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валденхаузен до германското Външно министерство в Берлин[1]

Г-н Братиану съобщи на граф Чернин, че Русия е предложила на България да действа заедно с нея, като за това ще получи Македония, Сърбия пък ще бъде обезщетена с Босна и Херцеговина. Какъв ще е отговорът на България, г-н Братиану още не знае. Българският пълномощен министър[2] бил заминал за Русчук[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 2.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Върху телеграмата преди да бъде изпратена в препис до Адмиралтейския щаб на марината, както е разпоредено, е поставен грифът: „Строго секретно“. Преписът е изпратен още същия ден – 3 август 1914 г.

[2] Радев.

[3] На 4 август 1914 г. Външно министерство уведомява за съдържанието на телеграмата „останалите военни служби“.

№ 127

Препис на шифрована телеграма № 234 от 3 август 1914 г. на германския шарже д'афер в Атина граф фон Басевиц до германското Външно министерство в Берлин[1]

Министърът на външните работи[2] ми представи позицията на Гърция по същия начин както Негово Величество Кралят и я е съобщил на Негово Величество[3].

Гърция ще остане неутрална и ще се намеси, само ако България започне действия. Нейните военни мерки обаче биха имали за цел само да държат България в шах. Спрямо другите сили Гърция ще опита и тогава да остане неутрална[4].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 24.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Върху преписа във Външно министерство е поставен гриф: „Строго секретно".

[2] Щрайт.

[3] Константин.

[4] За съдържанието на телеграмата Външно министерство уведомява Генералния щаб на германската армия в Берлин; препис от телеграмата с грифа „строго секретно" се изпраща същия ден 3 август 1914 г. до Адмиралтейския щаб на марината.

№ 128

Шифрована телеграма № 163 от 4 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 2272.

Днес граф Тарновски ще бъде упълномощен, ако германският му колега[3] получи същите инструкции, да заяви пред българското правителство, че и[мператорското] и к[ралско] правителство е готово да приеме по принцип двете поставени от България основни искания[4]. Представителят на Австро-Унгария ще получи точни инструкции относно текста на окончателния договор и ще бъде инструктиран да съгласува непрекъснато действията си с германския си колега[5].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 58, л. 191–192.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] В полето бележка, че за съдържанието на телеграмата са уведомени на същия ден, 4 ав-

густ, „четирите военни служби“. Това трябва да са: Германският генерален щаб, Адмиралтейският щаб, германското Военно министерство и германското Имперско министерство на марината.

[2] Телеграмата липсва, но тя има същия регистрационен номер 1550 като телеграмите под № 40 и 43.

[3] Михаелес.

[4] За исканията на България вж. док. 125.

[5] Оригиналът на телеграмата е отнесен към регистрационен номер 1550 в архива на германското Външно министерство. Вж. и бел. № 2.

№ 129

Шифрована телеграма от 4 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 47[2].

Австрийският ми колега[3] още няма инструкции за сключване на съюзен договор с България и аз изчаквам, за да бъдат договорите аналогично изготвени. Междувременно говорих с българския министър-председател[4] за активните задължения, които България трябва да поеме в съюзния договор и му предложих следния текст: „България се задължава в настоящия европейски конфликт по искане на Германия да започне военни действия с всички сили срещу оная от съседните си държави, която е на страната на враговете на Германската империя.“ Тъй като Турция, а според нашите сведения и Румъния се числят към нашите приятели, то като съседни държави на България остават само Сърбия и Гърция, от които Сърбия се числи към враговете ни. Ако Австрия е съгласна с това, можем да изпратим България срещу Сърбия, за да се използва българската армия за нашите интереси, а Австрия да може да изпрати срещу Русия част от застите си срещу Сърбия войски[5].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 67, л. 206–209.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Съобщено на 5 август на Генералния щаб, Адмиралтейския щаб, Военно министерство, Имперското министерство на марината.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 55, л. 186.

[3] Тарновски.

[4] Радославов.

[5] Оригиналът на документа е отнесен към общия регистрационен номер 1550 на шифрованите телеграми на Ягов № 40 и 43, на Михаелес № 43 и на Чиршки № 163. Вж. док. № 124, 125, 128.

№ 130

Шифрована телеграма № 429 от 4 август 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Великият везир[2] моли настоятелно да се изчака още малко с навлизането а германската ескадра в Дарданелите. Позициите на България и Румъния го изпълвали с дълбока загриженост. Българският пълномощен министър[3] все още не е предприел съобщените от Австрия постъпки. С Румъния също не е започната размяна на мнения. Затова той трябва да се съобразява с възможността навлизането на „Гьобен"[4] да бъде последвано от българско нападение. Повтаря настойчивата си молба България да му представи възможно най-бързо предложение за съюз, което той веднага ще приеме. Веднага след това ще изпрати радиотелеграфическо съобщение до „Гьобен" да навлезе в Дарданелите. Според него, народът се мобилизира с оглед на съюза с България. Докато той [съюзът] не е перфектен, той не може да се застъпва пред народа при незавършената турска мобилизация за сключения с нас съюз и трябва да си подаде оставката. Затова на първо време „Гьобен" трябва да кръстосва пред Дарданелите. Всички турски кораби, впрочем, още се ремонтират. Великият везир няма нищо против, ако на българите се спомене, че непосредствено след сключването на съюза „Гьобен" ще навлезе [в Дарданелите].

Ще се опитам веднага да информирам „Гьобен" по радиотелеграфа.

ИИ ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 87–88.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на 5 август 1914 г. до Адмиралтейския щаб, Генералния щаб, Военно министерство, Имперското министерство на марината.

[2] Саид Халил.

[3] Тошев.

[4] Германски линеен крайцер.

№ 131

Препис на шифрована телеграма № 246 от 5 август 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт фон Кват до германското Външно министерство в Берлин[1]

Намерих Венизелос много възбуден и загрижен поради позицията на Гърция. Венизелос се страхува от английския флот, ако Гърция премине на страната на Тройния съюз. На забележката ми, че при сключването на мир Германия ще пази интересите на сега съюзната Гърция, Венизелос отвърна, че не е възможно Германия да диктува мира на Англия. Аз отговорих, че дори и да е така, ние бихме могли да унищожим Франция и Англия ще трябва, за да спаси единството с Франция, да направи големи отстъпки във всяка област.

Попитах Венизелос, какво мисли да прави Гърция, ако България влезе във войната. Отговорът беше, че тогава Гърция трябва да настъпи срещу България[2]. Отговорих на Венизелос, че по този начин Гърция ще бъде изтласкана в лагера на противниците ни. Венизелос вдигна рамене. Казах, че в такъв случай при сключването на мира ние най-енергично бихме се застъпили за една силна България, която да се уголеми за сметка на Гърция. Накрая попитах Венизелос, дали Гърция ще влезе във войната и тогава, ако България започне действия не срещу Сърбия, а само срещу Русия. Венизелос иска да пита още Краля[3] и Министерския съвет, но мисли, че в този случай ще може да ни гарантира благосклонен неутралитет и същевременно да ни обещае, че Гърция не би предприела нищо срещу Турция, ако Турция заеме изгодна за нас позиция. Очаквам окончателния отговор на Венизелос за поведението на Гърция в горния...[4] в най-скоро време.

Вероятно би било възможно да се накара Румъния да действа срещу Русия заедно с България, във всеки случай същевременно да не пречи на България, ако тя няма да действа срещу Сърбия. България би се уголемила за сметка на Сърбия и би виждала в това предимството си.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 26–27.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военно министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб на марината. На 6 август до последния е изпратен и препис от телеграмата.

[2] Същото изявление прави и гръцкият министър Щрайт; вж. телеграма на Кват, Атина, до Външно министерство от 5 август 1914 г., ЦДА, КМФ 6, Инв. № 275/47, л. 28; вж. и док. 127.

[3] Константин.

[4] Изразът е неразшифрован. В полето е отбелязано, че е неразбираем.

№ 132

Препис на телеграма № 48 от 5 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 51 и 54[2].

Моля за инструкции, дали в съюзния договор с България трябва да се включи член за евентуалните военни задължения на България, както се предлага в моята телеграма № 46[3] или договорът има стойност и без такъв член. Моят австрийски колега[4] получи нареждане да сключи договор без вътре да е включено съответно активно задължение на България. Министър-председателят[5] иска утре да получи моя проект за договор.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 6.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Поставяйки гриф „строго секретно", Външно министерство съобщава на 6 август 1914 г. съдържанието на телеграмата на Военно министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб на марината. До последния изпраща и препис от телеграмата. Оригиналът на телеграмата се отлага в архива на Външно министерство към „Въпроси на съюза".

[2] Телеграмите липсват.

[3] Вж. док. 129.

[4] Тарновски.

[5] Радославов.

№ 133

Секретна шифрована телеграма № 52 от 6 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 57[2].

Тайно.

Днес връчих на министър-председателя[3] моя проект за съюзен договор, който той още днес ще представи в Министерския съвет. За да се успокои Румъния, е включен дългосрочен отказ на България от Добруджа.

Министър-председателят днес отново инструктира българския пълномощен министър в Константинопол[4] да сключи съюз между България и Турция и при това да се възползва от съдействието на нашия посланик[5].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 79, л. 229.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Текстът от „Министър-председателят днес..." до края е съобщен до Пера.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Радославов.

[4] Тошев.

[5] Вангенхайм.

№ 134

Шифрована телеграма № 54 от 6 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 50[2].

След като българското правителство отхвърли руското искане да води политика, приятелски ориентирана към Русия, то се опасява от руски враждебни действия срещу откритиятя бряг на Черно море при Варна и Бургас, който е защитен само с мини. Тук би се внесло спокойствие, ако би могло да се постигне след сключването на българо-турски съюз, турският флот в Черно море да поеме защитата на турския и българския бряг. Вероятно тук би могъл да окаже съдействие корабът на Н[егово] В[еличество] „Гьобен"[3], който кръстосва пред Дарданелите, с което ще е осигурено надмощието над руския Черноморски флот.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 81, л. 231.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 78, л. 225–226. Михаелес съобщава, че Русия иска до три дни отговор от България, дали последната ще застане на нейна страна.

[3] Германски линеен крайцер. Вж. док. 130.

№ 135

Шифрована телеграма № 189 от 6 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Граф Тарновски има инструкции да подкрепя германския колега[1] във всичко и да подписва всичко, което последният намери за приемливо[2].

Граф Форгач би счел за много желателно предоставянето на главния удар срещу Русия на Турция, Румъния и България. Граф Тарновски също е инструктиран да каже на България, че не е необходимо незабавно настъпление срещу Сърбия, организирането на банди би било достатъчно[3]. Според мнението на секционния шеф, необходим е първо военен успех на Австрия срещу Сърбия, която след това може да бъде предоставена на България.

Граф Тарновски съобщава, че руският пълномощен министър е връчил нота на цар Фердинанд, съдържаща горещ призив към Царя[4], с политиката на България към Русия да не се отравят за вечни времена отношенията със славянската сила. Нотата била направила дълбоко впечатление на Царя, който обаче отпратил руския пълномощен министър към правителството, без да заеме собствена позиция.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае86, л. 249–250.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Михаелес.

[2] Поради прекъсване на директната телеграфна връзка между Виена и София инструкциите на Берхтолд до Тарновски са предадени до София чрез Берлин на 5 август 1914 г. Вж. телеграма на Ягов до Михаелес от 5 август 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 70, л. 214.

[3] На 5 август 1914 г. австро-унгарското генерално консулство в Солун съобщава за боеве през последните дни на сръбско-българската граница при Струмица. Вж. записка на австро-унгарското посолство в Берлин до Външно министерство от 7 август 1914 г., ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 11.

[4] Савински.

№ 136

Препис на шифрована телеграма № 188 от 6 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Граф Тарновски съобщава следното: Подчертах пред министър-председателя необходимостта от незабавно сключване на договора и заинтересоваността на България да не остане бездейна, както и бързо да мобилизира. Г-н Радославов е искрен и непоклатим в политиката си. Но той трябва да се съобразява със страхливостта на Царя и с тукашните настроения, които, вследствие липсата на новини за австрийски успехи в Сърбия, са дезориентирани и силно повлияни от обявяването на война от Англия на Германия. Поведението на румънския пълномощен министър[2] и съществуващото тук недоверие срещу Турция утежнява също политиката на Радославов. Министър-председателят иска веднага да пристъпи към мобилизация, тъй като е напълно наясно, че България трябва да ни подкрепи.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 15.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

[2] Деруси.

№ 137

Препис на шифрована телеграма № 167 от 7 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Моят румънски колега[2] е заявил на тукашния турски пълномощен министър[3], че не е вярно, че неговото правителство било дало обещания на Тройния съюз. Румъния ще остане неутрална, никога няма да нападне Русия, няма да допусне уголемяване на Бългирия и няма да се откаже от Букурещкия договор; който накърни договора, ще си има работа с румънската армия. Изглежда, че Турция, която мобилизира в Тракия, ще иска за турско-български съюз отстъпването на Западна Тракия, което е неприемливо за България, защото тя не може да се откаже от излаза на Егейско море.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 69.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] С гриф „строго секретно" Външното министерство още на същия ден, 7 август 1914 г.,

съобщава телеграмата на Генералния щаб, Военното министерство, Адмиралтейския щаб, Имперското министерство на марината. До Адмиралтейския щаб на марината е изпратен и препис от телеграмата.

[2] Деруси.

[3] Али Фети бей.

№ 138

Шифрована телеграма № 60 от 8 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 62 и 64[2].

В проекта за съюзен договор, който днес се обсъжда в Министерския съвет, е приет за член за активните задължения на България[3].

Правителството е внесло вчера в Народното събрание проектозакон, който трябва да се гласува днес. След приемането му, правителството ще има право да мобилизира, когато счете за подходящо.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 92, л. 260.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Адмиралтейския щаб, Имперското министерство на марината.

[2] Телеграмите липсват.

[3] Вж. док. 129.

№ 139

Шифрована телеграма № 208 от 9 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 189[2].

След като мнението на Генералния щаб, че главният удар срещу Русия трябва да се нанесе от Турция, България и Румъния, бе определено лично от граф Форгач наистина като желателно, но много трудно изпълнимо с оглед положението на Балканите, бях помолил граф Кагенек да обсъди въпроса по телефона чрез тукашния Генерален щаб с нашия Генерален щаб. Граф Кагенек също според сведенията...[3] барон Конрад фон Хьотцендорф съмнения относно единодействието на трите държави срещу Русия през румънска територия, след като последната още не е заявила позицията си и тук като оперативно най-ефективен се желае силен удар на България срещу Сърбия.

Днес, по моя нова молба, граф Кагенек обсъди въпроса отново с генерал фон Хьотцендорф и по негова молба телеграфира в горния смисъл на генерал фон Молтке. Австрийският военен аташе[4] в София е инструктиран от генерал фон Хьотцендорф по същия начин за желателна операция срещу Сърбия.

Генерал фон Хьотцендорф моли настоятелно да се въздействува върху България за скорошно нападение срещу Сърбия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, аХ8 96, л. 267–268.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 1.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

[2] Вж. док. 135.

[3] В полето бележка, че шифърът е неразбираем и няма дешифровка.

[4] Лакса.

№ 140

Препис на шифрована телеграма № 63 от 10 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 76[2].

Посъветвах министър-председателя за споразумение с Гърция в смисъл България да не напада Гърция, а Гърция в замяна на това да остави Сърбия да падне. Министър-председателят ще инструктира българския пълномощен министър в Атина да говори за това с тамошния министър на външните работи.

Министър-председателят има сведения от Константинопол, че Турция иска да осъществи с България общ съюз и на първо време изчаква събитията, без да намесва армията.

Освен това, България предложи в Букурещ съюз с Румъния, но още не е получила отговор.

Утре вечер Народното събрание трябва да приеме военното положение, след което бързо ще последва мобилизацията[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 19.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] С гриф „строго секретно" Външното министерство съобщава за телеграмата до Военното

министерство, Генералния щаб, Адмиралтейския щаб, Имперското министерство на марината. До Адмиралтейския щаб на марината е изпратен препис от телеграмата. Там е поставена бележка: „Да не се показва!“

[2] Телеграмата липсва.

[3] Вж. док. 138.

№ 141

Препис на шифрована телеграма от 10 август 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Външно министерство в Берлин[1]

За Генералния щаб.

Мобилизирането на първа и седма българска дивизия вероятно на 11 август, другите дивизии скоро ще последват. Използването на армията зависи от изясняването на отношенията с Турция.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 17.
Freiburg, BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] С гриф „строго секретно“ още същия ден, 10 август, Външното министерство съобщава за телеграмата на Генералния щаб, Военното министерство, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. На Адмиралтейския щаб на марината, също на 10 август, е препратен препис на телеграмата. Оригиналът на телеграмата е представен найнапред на райхсканцлера.

№ 142

Чернова на много бърза шифрована телеграма № 89 от 11 август 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Във връзка с телеграма № 76[1].

България трябва да бъде подтикната към бързо споразумение с Турция и по възможност незабавни активни действия срещу Сърбия[2]. Това изглежда така важно, че съобразяването с неутралитета и съдбата на Гърция евентуално трябва да минат на заден план[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, аX8 105, л. 315.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 2.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] На 9 август 1914 г. Австро-Унгария вече е инструктирала военния си аташе в София в този дух. Вж. док. 139.

[3] В полето допълнително написан началният текст на телеграмата: „Както съобщава Кват, г-н Щрайт имал сведения, според които България поела на 9 август писмено задължение пред Русия за неутралитет.“ Вж. телеграма от Кват, Атина, до Външно министерство от 9 август 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 104, л. 313–314.

№ 143

Секретна записка от 11 август 1914 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин[1]

Граф Берхтолд научи със задоволство, че финансовата подкрепа на България за целите на мобилизацията се счита за необходимост от страна на императорското германско правителство.

Телеграма в тази връзка от София гласи: „Министър-председателят[2] отново помоли за помощ относно паричните затруднения. Правителството, което още не е платило реквизициите от предишните войни, има нужда от средства в брой, за да може да избегне поне първоначално недоволството като реквизира срещу заплащане. Германският колега[3] и аз[4] считаме, че нашите банки трябва да отсрочат 30 милиона, които трябва да получат от Дисконто за българския аванс и Дисконто веднага да представи на българското правителство тази сума, както и 27-те милиона, които трябва да се платят на руски банки. Това би улеснило българското правителство, което след това ще си помогне с емисия на книжни пари.“

Граф Берхтолд би бил съгласен с това. Ако това решение все пак срещне трудности, граф Берхтолд вероятно ще трябва да се застъпи непременно за субсидия в брой за България от нашата и германката военна хазна. Конкретно погледнато, българските дивизии биха били все пак нашите най-евтини военни части!

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 359, л. 1108–1109.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Записката още същия ден спешно е била предадена на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман.

[2] Радославов.

[3] Михаелес.

[4] Тарновски.

№ 144

Препис на шифрована телеграма № 109 от 11 август 1914 г. от Синая на германския пълномощен министър в Бкурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 108[2].

Българският пълномощен министър[3] заминава, както ми съобщи австрийският пълномощен министър[4] днес или утре по желание на Братиану за София. Там той трябва да се яви като изразител на приятелските чувства на Румъния към България и да донесе обратно писмо, в което българското правителство заявява, че отдава нужното значение на приятелското поведение на Румъния, което ще се състои в това, че Румъния ще се дистанцира от становищата в Букурещкия договор и няма да има възражения срещу навлизане на България в Македония. В писмото още трябва да се заяви, че в даден момент България също ще има приятелско поведение спрямо Румъния. На запитване от страна на г-н Братиану, как австрийският пълномощен министър намира тези постъпки, последният заявил, че разбира това желание на румънското правителство, намира го оправдано и се надява, че в София ще го приемат[5].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 20.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Генералния щаб, Военното министерство, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. До Адмиралтейския щаб на 11 август е изпратен и препис.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Радев.

[4] Чернин.

[5] С телеграма от 12 август 1914 г. от София Михаелес съобщава до Външно министерство, че българският пълномощен министър в Букурещ е пристигнал и по него Радославов ще изпрати желаното писмо с исканите от Братиану декларации, вж. ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 22.

№ 145

Препис на шифрована телеграма от 12 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Тайно.

Българският пълномощен министър в Атина[2] е говорил с гръцкия министър на външните работи[3] за неутралитет на Гърция при конфликт на България със Сърбия и съобщава, че Гърция ще нападне България, ако последната настъпи в Македония[4].

Ако Гърция повече не трябва да бъде щадена, както се намеква[5] в телеграма 89[6], то едно споразумение на България с Турция би било по-лесно осъществимо на базата, че едновременно Турция ще настъпи срещу Гърция, а България срещу Сърбия.

ЦДА, КМФ 6, Инв. № 275/47, л. 38.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] С гриф „строго секретно“ Външно министерство съобщава на 13 август 1914 г. съдържанието на телеграмата на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. Последният получава на 13 август препис от телеграмата с бележката на Ягов в полето за поставяне на грифа.

[2] Пасаров.

[3] Щрайт.

[4] Вж. док. 127, 131 и бел. 2 към него.

[5] В полето на оригинала към подчертаната дума Ягов е написал: „Дори повече от намекнато!“

[6] Вж. док. 142.

№ 146

Препис на шифрована телеграма № 70 от 12 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

На искането на тукашния руски пълномощен министър България да започне да води приятелски ориентирана към Русия политика, тукашното правителство отговори уклончиво с една записка, припомняйки обявения по-рано от него неутралитет. В отговор на това вчера г-н Савински прочете една телеграма от Сазонов, която гласи, че Русия не е доволна от препращането към неутралитета и иска България да обяви на коя страна е. Ако последната би се присъединила към Русия, тогава ще може да очаква териториални предимства и трябва да настъпи срещу Турция. Ако България не иска да направи това, то Русия ще е принудена да действа според сключения от нея договор със Сърбия[2].

Какво пише в този договор, министър-председателят[3] не знае. Той отговорил с бележка накратко, че засега България би трябвало да остане неутрална.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 98.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военно министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. С гриф „строго секретно" до Адмиралтейския щаб на 13 август 1914 г. е изпратен и преписът на телеграмата.

[2] За предишните опити на Русия за приобщаване на България към нейната кауза вж. и док. 126, 135. Сега Русия продължава да упражнява натиск. Савински посещава всеки ден Радославов, а на 21 август 1914 г., след като получава уклончив отговор на въпроса си, какво иска България от Русия в замяна на благосклонен неутралитет спрямо Сърбия, отправил и лични заплахи срещу министър-председателя. Вж. записка на австро-унгарското посолство, Берлин, до Външно министерство от 24 август 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 165, л. 444.

[3] Радославов.

№ 147

Препис на шифрована телеграма № 65 от 12 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 61[2].

Тукашното правителство вчера вечерта забрани с телеграми до митническите служби износа на следните стоки:

- всички зърнени храни
- брашно, трици, смесен фураж
- картофи
- фасул и зеленчуци
- животински продукти като сирене, яйца и масло
- едър и дребен рогат добитък, коне, магарета и катъри
- фураж
- текстилни изделия

– горивни материали

– осветителни материали като петрол, бензин

Забраната влиза веднага в сила. Разпореден е тримесечен мораториум и започва да тече от 8 т. м.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 18.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. Последният получил същия ден, 12 август, и препис от телеграмата.

[2] Документът липсва.

№ 148

Шифрована телеграма № 490 от 13 август 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин

Току-що телеграфирах следното до императорския пълномощен министър[1] в София: Сега имам сигурни доказателства в ръцете си, че тукашният български пълномощен министър е предложил на турските министри Талаат бей и Джемал, с които трябваше да преговаря за съюза, да протакат преговорите, докато големият театър на военните действия реши нещата. Противно на това, от турска страна, се настоявало за бързи действия. За мен вече не съществува никакво съмнение, че България дори и да не играе двойна игра, то във всеки случай действа задкулисно. Отсъствието на Царя от София, позоваването на някакви уж вражески намерения на Турция, която фактически е разположила в Тракия само мобилизираният 2. корпус в Адрианопол и една кавалерийска бригада също там, дългото забавяне на обещаните инструкции до Тошев, който плахо ме отбягва, различието между окончателните инструкции и тези, които тамошното правителство беше обещало, трябва да събудят тук крайно недоверие. България се оправдава с опасенията си само за да печели време.

Строго поверително: Енвер паша би искал с подкрепата на нашите и турските кораби в крайна сметка и без България да предприеме нещо срещу Русия. Но тогава за защита на Турция той ще трябва да държи окупирана българската граница, освен това да се подсигури чрез съюз с Гърция. За да докаже на България добрата си воля, той току-що ми обеща да изтегли, на първо време, тук кавалерийската бригада от Адрианопол. Освен това, ще се откаже от настъпление в Тракия, но настоява България да премине сръбската граница, макар и на първо време само с една рота и да започне военни действия. Щом това стане, той ще изтегли 2. корпус от Адрианопол и ще настъпи на изток с флота, евентуално също с част от сухопътната армия на борда. България трябва бързо непременно да вземе ясна позиция, и то открито. За това, че командуваната от маршал Лиман армия няма да навлезе в България, гарантираме лично командващият армията и аз[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 124, л. 352–354.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 2.

---

[1] Михаелес.

[2] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

№ 149

Препис на шифрована телеграма № 74 от 14 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 100[2].

Българското правителство разреши преминаването на муниции за Турция по предложения маршрут и моли да му се съобщят подробности за броя и маркирането на сандъците[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 102.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. Същия ден, 14 август, Адмиралтейският щаб на марината получава препис на телеграмата с гриф „строго секретно".

[2] Документът липсва.

[3] Става въпрос за преминаването на два пъти по 30 вагона муниции, като българското правителство инструктира властите да допуснат турски вагони за транспорта. Вж. телеграма на Михаелес, София, до Външно министерство от 22 август 1914 г., ЦДА, КМФ 06, Инв. 275/47, л. 107.

№ 150

Препис на секретен доклад № А 96 от 14 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

При случай на сключване на съюзен договор между Австро-Унгария и България, на австрийския ми колега беше изпратен от Виена проект[1], който заложих в основата на проекта за аналогичен съюз между Германската империя и България, за да станат двата договора възможно най-еднакви. Първоначалният текст[2] претърпя редица промени, така по-специално по желание на българските министри отпадна един член, отнасящ се до Румъния, в който България трябваше окончателно да се откаже от Добруджа. От българска страна беше обявено, че на подобна декларация мястото не й е вътре в договора с Германската империя, а че е работа на българското правителство да изработи по въпросната точка директно споразумение между България и Румъния, тъй като България възнамерява да сключи договор също и с Румъния, то отказът от Добруджа трябва да се включи там.

По отделните членове на проекта, който е приложен в препис[3] и в тази форма е приет от Министерския съвет, си позволявам да направя следните забележки: в първата си част член 2 съдържа гаранция за днешната териториална цялост на България, а във втората си част – нейните задължения да започне военни действия в настоящия европейски конфликт срещу оная съседна й държава на Балканския полуостров, която е на страната на враговете на Германската империя, това, следователно, е Сърбия. Всички други държави са в приятелски отношения с Германската империя. Отначало българските министри създаваха затруднения заради това задължение за активни действия, но когато настоях на него и им разясних, че за придобиване на обещаните им в член 3 територии трябва и да свършат нещо, те отстъпиха и поискаха, от своя страна, допълнението, че времето на активните действия ще се определя при двустранно споразумение, а няма да зависи изключително от Германия. Струва ми се, че без каквото и да било задължение от българска страна за активни действия, за нас договорът не би имал стойност.

В член 3 първата част следва принципното уверение на Германия, че ще оказва помощ на България при бъдещите териториални придобивки на провинции, върху които тя има исторически и етнически права и които са във владение на балканските държави, които не са съюзници на Германската империя. Тъй като тук могат да се причислят и територии, които са в гръцко или румънско владение, то както на граф Тарновски, така и на мен, редакцията се стори прекалено обща, а тъй като българските министри отдаваха точно на съдържащия се вътре принцип най-голямо значение, то беше допълнена втора част, която определя изпълнението на тези планове да се осъществи в благоприятен момент. Така съмнителните положения в първата част са неутрализирани, защото ние ще трябва да решим, кога е настъпил „moment prropose“[4].

Според третата част, гарантираме на България в настоящия конфликт придобивки от сръбски територии, най-вече от днешна Сръбска Македония, като компенсация за поетите във втория член активни задължения.

Член 4 има значение всъщност само в австрийския договор и е приет от мен само, за да се постигне еднаквост.

Член 5 се разбира от само себе си за един съюзен договор, а в член 6 продължителността на договора е определена на четири години. Според инструкциите на Ваше Превъзходителство, той трябваше да е валиден шест години, но моят австрийски колега имаше инструкция само за четири години и аз се присъединих към този срок, тъй като моите пълномощия включваха по-късна продължителност. Освен това, по-късият срок ми изглеждаше с повече предимства с оглед на първата част на член 3, тъй като аспирациите на България биха могли да станат неудобни за нас, колкото повече продължава съюзният договор.

На 9 т. м. текстът беше съгласуван с министър-председателя[5], на следващия ден му го изпратих в два екземпляра, за да може единият да бъде представен на Негово Величество Царя, а вечерта на 10 август Министерският съвет прие проекта, така че трябваше да се получи още само одобрението на Царя, който не пребивава в столицата, а ту в този, ту в онзи дворец в околностите. Негово Величество има забележителния навик, когато се очаква от него важно решение, първоначално да го избягва като си седне в автомобила, отпътува оттук и в течение на дни не може да бъде открит. Както днес ме убеждаваше министър-председателят, той не е успял тази седмица да получи аудиенция при Царя и да докладва за договора. Проектът се намира от няколко дни в ръцете на Негово Величество и аз всеки ден очаквам новини, дали може да стане подписването[6].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 157, л. 420–423.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 2.

---

[1] Вж. проекта в ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 83, л. 235–238.

[2] Михаелес връчва първоначалния проект на 6 август 1914 г. – вж. док. 133.

[3] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 157, л. 424–426.

[4] Благоприятен момент (фр.).

[5] Радославов.

[6] Оригиналът на доклада заедно с приложения проект е предаден на Цимерман на 24 август 1914 г. На 27 август с шифрована телеграма за съдържанието на документа е уведомена Върховната Главната квартира в Плес.

№ 151

Шифрована телеграма № 236 от 14 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 310[2].

Граф Тарновски съобщи за подробен разговор с министър-председателя.

Австрийският пълномощен министър е обърнал настойчиво внимание на Радославов върху сериозността на положението и настоял за подписване най-накрая на договорите. Радославов твърди, че не може да се довери на Румъния, че не е сигурен и в Турция. На първо време трябвало във всеки случай да се сключи военна конвенция с Турция, с която точно да се определи движението на турските войски. Освен това, в България трябвало да се подготви настроението срещу Сърбия. Цар Фердинанд е страхлив, Радославов чакал вече пет дни, за да го приеме Царят[3].

Граф Берхтолд също има впечатлението, че България не иска да се обвързва преди решаващите битки на бойното поле[4].

От вчера австрийските войски настъпват срещу Сърбия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 127, л. 358–361.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 2.

---

[1] За съдържанието на телеграмата е съобщено на германското посолство в Константинопол.

[2] Телеграмата липсва. Тя е заведена в общ регистрационен номер А 1726 с телеграма 490 на Вангенхайм.

[3] За подобни твърдения на Радославов пред Тарновски вж. и док. 136.

[4] Вж. док. 148.

№ 152

Строго секретна шифрована телеграма № 77 от 14 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Днес министър-председателят[2] ми каза, че отново е наредил да се сондира в Атина, дали евентуално гръцкото правителство би могло да се подтикне за съюз с България, за да се изолира Сърбия напълно[3]. Оттговорът гласял, че в Атина действително били склонни да участват заедно с България в нов балкански съюз, но само с присъединяването на Сърбия. Изглежда Гърция не иска да изостави Сърбия.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 39.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Съобщено на Външното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

[2] Радославов.

[3] Срв. док. 140, 142.

№ 153

Шифрована телеграма № 505 от 15 август 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Великият везир[2] ми изпрати днес следния проект за Турско-българо-румънски съюзен договор[3], изработен от българския пълномощен министър и турските делегати[4].

1. Царствата България, Румъния и Отоманската империя, като взеха под внимание идентичността на техните интереси, се ангажират да пазят с общи усилия целостта на техните територии. С други думи, ако една от тези три държави бъде нападната от която да е друга сила, другите две страни се задължават да се притекат на помощ с военна сила на техния съюзник.

2. Трите държави също се ангажират да зачитат границите си. Освен това, те се съгласяват да се откажат, в случай на нужда, от военен контрол на техните граници, което евентуално ще им позволи да оголят напълно тези последните при необходимост.

3. Споменатите страни взаимно се ангажират да не предприемат нападателни военни акции от какъвто и да е вид срещу други държави, без предварително да се договарят за планирана акция. В случай, че техните интереси изискват подобна акция, това ще се постигне със специална военна спогодба за всичко, което се отнася до плана на операциите, броя на войниците, които ще бъдат включени в кампанията от трите държави, броя на оръдията, концентрацията и разположението на войските и т. н.

4. Ако някои политически събития изискват минаването на войски от една от договарящите се страни през територията на другите, това трябва да се осъществи след предварителното съгласие на държавата, през чиято територия трябва да минат войските. Талаат бей и Енвер заявиха, че проектът е максимал-

ното, което е можело да се постигне от Тошев. Те не били съгласни в никакъв случай с него и щели да заминат за София и директно да преговарят. Щели да стигнат и до заплахи, за да настъпи България срещу Сърбия. Само ако се констатира, че на първо време България не може да бъде накарана да нападне Сърбия, тогава ще преговарят на базата на съставения тук троен договор, но ще поставят условие България да мобилизира и да концентрира войски на сръбската граница. Те няма да сключат договор преди императорският пълномощен министър в София[5] да потвърди съгласието на германското правителство със съюза. След разговора двамата министри ще заминат за по-нататъшни преговори в Букурещ, където ще се срещнат с делегата[6] на г-н Венизелос. Турция иска във всеки случай да се споразумее за островите. Турция иска съвсем малки компенсации на Европейския бряг, които изобщо няма да засегнат Гърция. Турция търси плячка на руска територия (Туркестан).

Проектът за договор издава намеренията на страните да останат неутрални, докато се разбере дали ще спечелим ние или нашите противници, за да се втурнат в удобен момент към плячката, ако ние победим. Той изключва нападение на България срещу Сърбия, както и опит на Турция за дебаркиране в Черно море под защитата на германски кораби. Сигурно е, че Турция няма да действа, без да е сигурна в България. Никой турски държавник няма да поеме отговорността за война срещу три Велики сили, докато няма гаранции, че самият Константинопол остава осигурен. Ако България не намери подкрепа, то не е изключено най-накрая да се поддаде на руския натиск за война срещу Турция. Днес ситуацията за Турция е значително по-тежка, отколкото по времето на сключването на нашия съюз с нея. Тя имаше право да вижда в лицето на Италия съюзник и можеше да разчита на това, че флотът на Тройния съюз ще пази Турция от директни нападения. Едно изтегляне на турците към Черно море с „Гьобен" и „Бреслау"[7] би било днес една изключително опасна авантюра. Щом експедицията напусне Босфора, Съглашението непременно ще обяви война. Според мнението на адмиралите Шак и Сушон, Дарданелите не са осигурени без „Гьобен". Ако англичаните завземат Константинопол, то съдбата на Турция е решена, така както и съдбата на нашите кораби, които ще срещнат враговете си в Черно море само в пристанища зад поле от мини, а и иначе не биха могли да постигнат много нещо. Заемането на Проливите от някоя Сила на Съглашението означава разделянето на Турция без нас. След най-дълбоко премисляне на нещата с маркграф Палавичини стигнахме до извода, че нашите правителства не могат да посъветват Турция без гаранции срещу България да изпрати „Гьобен" или „Бреслау" с или без турски части в Черно море и с това може би да се подготви разпадането на Турция. На нас ни се струва все пак уговореният тук троен съюз като следващо най-добро решение, ако се приеме, че България не може да бъде накарана да премине незабавно към нападение. Този договор би включил твърдо България в комбинацията, която е свързана с два договора с Австрия и Германия. В него България ще намери опора срещу руските заплахи. Този съюз, който би разполагал с над 700 000 войници, би трябвало да откаже Русия и Англия от всякакви желания за нападение. Защото всяко нападение срещу Проливите би задвижило армията на тримата съюзници срещу Русия. Германия остава с двата си кораба и с военната мисия господар на Проливите, един факт, който съвсем няма да е за пренебрегване като обект на компенсации при сключването на мира. По бреговете на Черно море вече цари паника поради турската мобилизация и присъствието на „Гьобен". По Дунав и на други места се вземат защитни мерки. Военни части, които трябваше да потеглят на запад, се задържат. Под защитата на балканския съюз Турция ще изглежда на Русия още по-заплашителна, без да може да бъде нападната от последната. „Гьобен" и „Бреслау" имат време да поправят повредите си и да усъвършенстват защитата на Проливите. Адмирал Сушон счита Дарданелите с „Гьобен" за почти непревземаеми. За Сърбия тримата мобилизирани съюзници също представляват заплаха и вероятно ще я възпрепятстват при настъпления през австрийската граница. Нашите кораби вероятно по-късно ще намерят възможност да се намесят в решителната борба. Сега ми се струва, че съществува неблагоприятно съотношение между риска и шанса. Ако Ваше Превъзходителство приемете идеята за балкански съюз като pis aller[8], то Ви моля за най-бързи инструкции до императорските пълномощни министри[9] в София и Букурещ[10]. Засега „Гьобен" и „Бреслау" могат да се показват тук само под турско знаме. Засега Съглашението се прави, че вярва във [версията за] сделка. Но това може с всеки ден да се промени.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ae 131, л. 368–373.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 №8 Bd. 2.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

[2] Саид Халил.

[3] Текстът на проекта за договор е на френски език.

[4] За такъв договор и за отношението на Германия и Австро-Унгария към него вж. док. 99, 118, 139.

[5] Михаелес.

[6] Полисис.

[7] Германски линейни крайцери.

[8] Най-лошия случай (фр.)

[9] Михаелес и Валдхаузен.

[10] С телеграма от 15 август 1914 г. Ягов инструктира Михаелес, че Германия приема идеята за германски троен съюз като най-лош вариант и че трябва да се действа настойчиво за незабавно нападение на България срещу Сърбия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 132, л. 374.

№ 154

Секретна шифрована телеграма № 81 от 16 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Проектът за съюзен договор, както беше приет от Министерския съвет, бе изпратен вчера с куриера барон Берлепш[1].

Както днес ми съобщи министър-председателят[2], Царят желае следните промени:

В член 3 Германия обещава на България присъединяването на част от Сърбия, по-специално от Македония, доколкото е под сръбска власт. Вместо това Царят би искал да се включи:

„Анексията на част от сръбската територия, в която са приложени реформите от Мюрцщег.“ По-нататък Царят иска, ако Гърция започне война срещу един от договарящите, да се гарантира частта от гръцката територия, където са приложени реформите от Мюрцщег. Най-накрая се иска в нота, прикрепена към договора, да се определи, кои балкански държави са съюзници на Германската империя[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 138, л. 383–388.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Вж. док. 150.

[2] Радославов.

[3] На 28 август 1914 г. Бетман-Холвег телеграфира от Кобленц на Външно министерство, че Фердинанд цели предоставяне свобода за нашествие в Гърция, докато България вероятно ще остане пасивна срещу Сърбия и затова условията са приемливи само относно Нова Сърбия, а за Гърция не може да става въпрос. Посочването на германските съюзници на Балканите може да стане в краен случай само с поверително съобщение. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 183, л. 480.

№ 155

Шифрована телеграма № 83 от 18 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 80[2].

Талаат ми каза, че вижда добра воля у българите и се надява да сключи съюз с тях. Трудности има още около факта, че България иска гаранции, че ако действа срещу Сърбия, няма да бъде нападната от Румъния. Талаат бей иска да предложи формула, която да се приеме в договора, според която Германия и Австро-Унгария поемат гаранция срещу румънско нападение и обещават да предприемат военни действия срещу Румъния, ако последната въпреки това нападне България.

Осведомих моя австро-унгарски колега[3], който отправи запитване до Виена.

Тъй като, според телеграма 93[4], Румъния желае България да нападне Сърбия, освен това България иска веднага след сключването [на договор] с Турция да предложи в Букурещ договор с Румъния[5], то моля за инструкции, дали мога да заявя на Талаат бей, че нямаме възражение срещу приемането на такава клауза в турско-българския съюзен договор[6].

Сключването [на договор] с Турция би облекчило чувствително договора между Румъния и България.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 140, л. 391–392.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Съобщено на германското посолство във Виена и отговорено до София на 19 август под № 127.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 136, л. 380. Съобщава се, че Талаат бей пристига в София за преговори за съюз между България и Турция. Срв. док. 153.

[3] Тарновски.

[4] Телеграмата липсва.

[5] С по-късна телеграма от 21 август 1914 г. Михаелес съобщава до Външно министерство, че българското правителство е инструктирало пълномощния си министър в Букурещ да сключи аналогичен съюз с Румъния, като се разчита на съдействието на Талаат бей, пребиваващ в Букурещ. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 150, л. 401.

[6] С телеграма от 20 август 1914 г. до Външно министерство Михаелес съобщава, че съюзният договор между България и Турция е подписан същия ден и следователно за желаната гаранция срещу Румъния повече не става въпрос. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 146, л. 401.

№ 156

Строго секретна записка от 22 август 1914 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин[1]

Граф Тарновски телеграфира следното на 20 т. м. до граф Берхтолд:

„Министър-председателят[2] сияе от радост. След някои и други трудности договорът с Турция е подписан[3] и с това е свършена най-важната част от работата. Министър-председателят се надява, че до два дни ще е перфектен и българо-румънският и румъно-турският съюз[4].

Относно нашия договор той иска да изчака до уреждане на нещата с Румъния поради страхливостта на Царя[5]. Той взе от мен новия текст на договор и каза, че най-късно след три дни, т. е. след връщането на Талаат, ще бъде подписан договорът с нас.

На въпроса, дали тогава ще се започне веднага нападение срещу Сърбия, получих утвърдителен отговор. Министър-председателят отговори утвърдително и на следващия ми въпрос, дали България ще настъпи едновременно в Сърбия и Македония, като добави, че България ще изпълни дълга си.

Възможността за споразумение с Гърция той преценява скептично и смята, че и Талаат не счита това за изпълнимо."

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 156, л. 419.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Още същия ден, 22 август, германското Външно министерство се запознава със записката.

[2] Радославов.

[3] Вж. бел. 6 към док. 155. Във връзка с договора с Турция Вангенхайм препраща по-късно в Берлин следното шифровано съобщение: „№ 1644, Пера, 17 декември 1914. В отговор на телеграма № 1620. По основното съдържание на турско-българското съглашение (съюзен договор) Халил бей ми съобщи следното: 1) Бъде ли нападната едната от двете договарящи се страни от дадена балканска държава, то другата е задължена да ѝ окаже помощ. 2) Бъде ли принудена една от двете страни към военни нападателни действия, другата е задължена да спазва благосклонен неутралитет. 3) Договорът е в сила преди всичко за времетраенето на сегашната война. Ако обаче той не бъде прекратен в срок от един месец след демобилизацията, остава в сила още 5 години. Съглашението е подписано в София от Талаат бей по пълномощие и договорът ще бъде по-късно ратифициран. Не се предвижда присъединяването на Румъния. Обещано ми е съобщение за текста на договора". Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 307, л. 783. Вж. още док. 207.

[4] Вж. бел. 5 към док. 155.

[5] Вж. док. 151.

№ 157

Секретна информация на австро-унгарското посолство в Берлин от 24 август 1914 г. до германското Външно министерство в Берлин

Телеграма на граф Чернин до граф Берхтолд от 22 т. м[1].

„Халил и Талаат се надяват, че натискът от Берлин и Виена ще има голям успех, след като, според тях, страхът от Русия е единственият истински мотив за колебанията на Румъния да сключи договор с България[2].

Братиану упорито отстоява позицията, че не може да даде нищо в писмена форма, защото иначе българите ще го компрометират пред руснаците, а Румъния още не е готова за война. Най-горещото му желание е българите да настъпят в Македония, което е заявил в София и в Константинопол, но писмен договор не може да се сключи.

Затова предложих следния изход, който ще бъде телеграфиран като идея на Талаат от Радев до неговия министър-председател[3] със запитване за съгласието на последния:

България да публикува нота, в която потвърждава, че се е запознала с приятелските уверения на Румъния, че няма да я нападне. От г-н Братиану ще се иска единствено да не противоречи на тази декларация. Така последният няма да е принуден да прави декларация, която евентуално би могла да го компрометира. Възможно е, г-н Братиану да приеме този изход, тъй като вече уж бил декларирал поверително пред Сърбия и Гърция, че няма да напада България.

След получаването на положителен отговор от българския министър-председател, Талаат бей ще представи тази идея като своя по възможност директно на Краля[4].

Отговор на граф Берхтолд: „Съгласен с предложения от Вас изход, както и с всичко друго, което ще направи възможна активната намеса на България.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 166, л. 445–446.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Още същия ден, 24 август, подсекретаря на германското Външно министерство А. Цимерман е запознат с информацията..

[2] За очакванията за сключване на договор с Румъния със съдействието на Талаат бей виж и бел. 5 към док. 155 и док. 156.

[3] Радославов.

[4] Карол.

№ 158

Шифрована телеграма № 304 от 25 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Граф Берхтолд ми съобщи следното:

„Кралят на Румъния упълномощи граф Чернин да нареди да бъде съобщено на българския Цар, че той може да разчита на благосклонния неутралитет на Румъния и че има пълна свобода да действа съобразно интересите си. Само нека българското правителство да се грижи за запазване на спокойствието в българските области, граничещи с Добруджа. Крал Карол ще се опита да повлияе и на

Гърция, за да не се предизвикат нови компликации на Балканите. Плачейки, Кралят казал, че ще бъде тъжен завършек на живота му, ако не ще може да вземе участие в победите на двете императорски сили. Той обаче твърдо се надява да бъде рамо до рамо с тях.“

Според по-нататъшни сведения на граф Чернин, крал Карол искал освен това да отговори телеграфически директно на цар Фердинанд[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 170, л. 454–455.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Телеграмата е препратена до Ягов със забележката, че съобщенията се покриват с тези от германската легация в Букурещ.

[2] Българският пълномощен министър е връчил на крал Карол телеграма от цар Фердинанд (за съдържанието ѝ не се споменава нищо) и румънският крал изразил пред Валдхаузен намерението си да отговори лично. Вж. телеграма на Валдхаузен, Букурещ, до Външно министерство от 25 август 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 169, л. 452–453.

№ 159

Шифрована телеграма № 51 от 27 август 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от Кобленц до германското Външно министерство в Берлин

Телеграфирах следното до София:

„Ако договорът още не е подписан, моля да се приеме още следната алинея 2 към член 6[1]:

Ако все пак България не се реши на военно сътрудничество, целящо да бъде от полза на нейните съюзници, то настоящият договор ще бъде невалиден[2].

Каузата цели да предотврати България да бави евентуално съдействието си, докато решителните моменти минат и намесата на България стане за нас без стойност. Освен това България трябва да бъде поканена да вземе до шест дни решение за подписване на договора, в противен случай трябва да се откажем от по-нататъшни преговори.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 177, л. 468.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Относно проектодоговора вж. док. 150.

[2] Текстът на предложената алинея е на френски език.

№ 160

Шифрована телеграма № 105 от 28 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Полковник фон Лайпциг съобщава следното на Ваше Превъзходителство:

„Вчера вечерта изпълних поръчението си. Цар Фердинанд заяви, че неговото горещо желание е да действа с Германия и Австро-Унгария активно срещу приятелите на Русия, но поради тукашното дълбоко впечатление от австрийското поражение в Сърбия и поради колебливото поведение на Румъния все още не е в състояние в момента да започне акция срещу Сърбия, чието непосредствено последствие би било обявяването на война от Русия на Турция.

Царят даде уверения под честна дума, че Турция и Румъния няма за какво да се безпокоят от България при евентуални действия срещу нашите противници. Сключването на новия балкански троен съюз Турция – България – Румъния бил окончателно съгласуван между Турция и България, но се протакал все още от Румъния[1].

Моля за заповед за мен до посолството във Виена, дали за устен доклад трябва да дойда в Берлин или в Главната квартира.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 182, л. 178–179.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Вж. док. 153, 157, 158.

№ 161

Препис на тайно писмо от 28 август 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алберт Цимерман в Берлин до германския военен министър генерал Ерих фон Фалкенхайн в Берлин

Както Ваше превъзходителство ще разберете от най-покорно приложените две бележки[1], българското правителство желае освобождаването и разрешение за износ за една конфискувана в Регенсбург пратка муниции[2], както и упълномощаването на германските фабрики за оръжие за изработване и износ на поръчаните им в България военни материали. Същевременно моли за улеснения за транспорта на поръчките.

От политическа гледна точка, желанията на българското правителство могат само настоятелно да бъдат лансирани. Ситуацията на Балканите е изяснена дотолкова, че евентуална позиция на България срещу нас може да се счита само за крайно невероятна. Дали ще успеем да накараме България да пристъпи към активна намеса в наша полза ще зависи с оглед на съществуващата там липса на оръжия и муниции [и] не на последно място от това, дали на българското правителство ще му бъде предоставена възможността да си набави от Германия все още липсващите му бойни материали. Дипломатическите опити да се накара България да участва във войната са без изгледи за успех, след като тя се лишава от средствата за водене на война. Ако българското правителство, въпреки отзивчивостта по въпроса за военните материали, отново се прояви нестабилно или враждебски, то ние за седмици напред държим в ръцете си възможността да задържим транспортите преди преминаването им на българска територия и да ги върнем.

Независимо от това, възможно най-голямо съобразяване с българските желания е наложително и поради факта, че не можем да се откажем от услугите на България като транзитна страна. На Ваше Превъзходителство е известно, че големи транспорти с войници и военни материали, предназначени за корабите на Н[егово] В[еличество] „Гьобен" и „Бреслау", отчасти за турската армия и флот, непрекъснато минават през България. Част от тези транспорти вече минаха турската граница с [проявяване на] търпимост и благосклонна подкрепа от страна на българските власти. Голямо количество особено важни пратки, така например 200 мини, крайно необходими за блокирането на Дарданелите, са все още на път за България. Надяваме се да можем да изнасяме големи количества хранителни стоки и други важни за Германия материали от Турция през България. По всички тези точки ние сме също зависими от доброто желание на българското правителство и то точно тогава, когато не успяваме да постигнем активно сътрудничество с България.

Затова си позволявам да помоля Ваше Превъзходителство да проучите с възможно най-голямо желание за отзивчивост исканията на българското правителство и по възможност веднага да ме уведомите за разпореденото [от Вас].

Поради необходимостта от експедитивност наредих да се изпратят директно оттук преписи от това писмо до Генералния щаб, Имперската флотска служба и Адмиралтейския щаб.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 112–114.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1687.

---

[1] Приложенията липсват.

[2] С ново писмо от 29 август 1914 г. Цимерман уведомява военния министър, че междувременно пратката е освободена. Вж. ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 121.

№ 162

Секретна шифрована телеграма № 205 от 29 август 1914 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин

Г-н Братиану ми съобщи следния текст на телеграмата на крал Карол до цар Фердинанд[1] и на инструкциите до г-н Деруси с изричното пояснение, че той е предназначен само за Негово Величество[2] и Ваше Превъзходителство[3], а не за съобщение до София или някъде другаде. Австрийският пълномощен министър[4] получи текста също само за император Франц Йосиф и за граф Берхтолд. Телеграмата гласи: „Чувствата, които твоята телеграма вдъхновяват, отекват със симпатия в сърцето ми. Тя отговаря на моето искрено и неотменно приятелство към тебе, както и на традициите и на постоянните интереси на нашите два съседни народа. В съгласие с моето правителство, както твоят представител в Букурещ[5] вече те е уведомил[6], желая приятелското доверие, закалено от ужасната криза през 1874 г., изпитано при толкова тежки условия, да стане за бъдещето на нашите два народа един постоянен фактор за тяхното развитие и една естествена база за техните взаимни интереси. Моят пълномощен министър, акредитиран при теб, е натоварен да не пренебрегва нищо с цел да осигури тези резултати.“[7]

Инструкцията[8], която Деруси има да изпълни устно, гласи:

„Румъния иска да спечели от настоящата криза, за да установи по един окончателен начин старите приятелски отношения между двете страни. Затова, като се съгласява с желанието на България, тя е решена да пази благосклонен неутралитет, в случай че България реши да предприеме акция в свой интерес. В замяна румънското правителство иска една писмена декларация от главата на българското правителство, с която България признава цената на това поведение и в замяна се ангажира да съдейства приятелски на Румъния в случай, че румънското правителство има нужда от това. Правителството на България също така се ангажира да съблюдава стриктно и да счита като напълно окончателни всички клаузи на Букурещкия договор и неговите приложения, които се отнасят до положението на нещата между двете страни.“[9]

Г-н Братиану отбелязва още, че Румъния има право на голяма признателност от страна на България, още повече, че тя не само ѝ гарантира спокойствие, що се отнася до Румъния, но я осигурява и срещу нападение по суша от Русия, чиято военна конвенция срещу България може да се проведе само по море и затова не може да има никакво сериозно значение. Той, Братиану, затова подчертава, че един обикновен неутралитет на България в полза на Румъния в никакъв случай не съответства на това, което последната гарантира на България.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 190, л. 489–490.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Вж. док. 158 и бел. 2 към него.

[2] Вилхелм II.

[3] Бетман Холвег.

[4] Чернин.

[5] Радев.

[6] Вж. док. 144.

[7] Телеграмата е на френски език.

[8] Текстът на инструкцията е на френски език.

[9] Вж. док. 157, 158.

№ 163

Препис на шифрована телеграма № 113 от 31 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

С цел предотвратяване транспортирането на боеприпаси и хранителни продукти, които пристигат с френски кораби в Салоник за Сърбия, българските комити вече взривиха два железопътни моста.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 117.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 6/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. На 1 септември Адмиралтейският щаб на марината получава препис от телеграмата. Дубликат от телеграмата е предаден на райхсканцлера.

№ 164

Препис от шифрована телеграма № 341 от 2 септември 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Министър-председателят Радославов е отправил към австро-унгарското правителство молба за финансова помощ. Тук тази крачка се преценява като положителен знак за назряващо решение за действие. Тукашното правителство е готово на първо време да даде на българите 15 до 20 милиона или чрез гаранция на заем чрез банките, или директно и се надява, че Германия ще участва със същата сума. Граф Форгач се застъпи горещо за одобрението и изказа мнението, че тези български резервни войски все пак биха били най-евтините[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/47, л. 120.
Freiburgi. Br. BAMA, RM 6/V 1687.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб, държавния министър Делбрюк. На 3 септември Адмиралтейският щаб на марината получава препис от телеграмата. Дубликат на телеграмата е връчен на райхсканцлера.

[2] Вж. док. 143.

№ 165

Шифрована телеграма № 122 от 2 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 109[2].

Министър-председателят ми каза днес, че ако Турция в скоро време обяви война на Русия, България ще трябва веднага да мобилизира и че за тази цел, както и за водене на война срещу Сърбия, тя ще се нуждае най-малко от сто милиона франка. Министърът на финансите[3] бил дал идеята сумата, която Дисконто-гезелшафт трябва да изплати според договора чрез авансовата сделка на Руско-азиатската банка и на виенските банки, а именно 27 милиона и 30 милиона франка, да не бъде приведена на кредиторите, а да се даде на разположение на българското правителство. Г-н Радославов моли в този дух да се въздейства върху Дисконто-гезелшафт и освен това да се направи възможно отпускането на общ заем от Германия и Австро-Унгария от около 43 милиона франка за военни цели[4].

Австрийският ми колега[5] ще докладва в същия смисъл до Виена[6].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 366, л. 119.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Отговорено с телеграма до София на 3 септември; съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб, държавния министър Делбрюк. Предвидено е било и до депутата Ерцбергер, но името е задраскано.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Тончев.

[4] В отговор с телеграма на Външно министерство до Михаелес се казва, че транзакцията на

Дисконто-гезелшафт е неизпълнима, а Германия би се занимала по-отблизо с българските желания, щом България влезе във войната. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 367, л. 1120.

5. Тарновски.

6. За позицията на Австро-Унгария вж. док. 164.

№ 166

Шифрована телеграма № 177 от 2 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Г-н Савински съобщил вчера на тукашния министър-председател, че в Петерсбург се очаква скоро обявяване на война от Турция и би трябвало да се знае, какво ще направи България, ако е необходимо дебаркиране от страна на Русия южно от Бургас, за да нападне турска Тракия. Г-н Радославов отговорил, че България е неутрална и който наруши неутралитета ѝ, ще бъде нападнат. Руският ми колега попитал изненадано: „И Русия?“ – на което министър-председателят отговорил утвърдително.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 207, л. 512.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб, държавния министър Делбрюк. Информирани са Ягов и германските мисии в Пера и Букурещ.

№ 167

Шифрована телеграма № 256 от 6 септември 1914 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 245[1].

Говорих в Букурещ с Братиану, който беше категоричен в становището си, отхвърли писмената декларация[2], повтори по-ранишните аргументи, особено изтъкна, че на българите не може да се има доверие. Политиката на г-н Радославов била колеблива, бил заявил на Деруси, че ще даде исканата декларация, след това обаче създал затруднения. Българите били заявили на руснаците, че България ще се придържа към неутралитета и приятелските чувства към Русия.

Последното поверително съобщение г-н Братиану моли да не се препредава до София. Той каза освен това, че Румъния дава на България неутралитета си, докато България не дава нищо на Румъния[3]. Ако предложеното не стига на България, то това показва, че България не иска да напада Сърбия и е mala fide[4]. Деруси се изказал срещу предложеното уж от императорския пълномощен министър в София[5] изпращане на Тончев в Букурещ. И г-н Братиану е срещу това.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 214, л. 521.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 210, л. 515.

[2] Вж. док. 157, 162.

[3] В същия дух Братиану се изказва и по-рано, вж. док. 162.

[4] Недобросъвестна (лат.)

[5] Михаелес.

№ 168

Шифрована телеграма № 104 от 7 септември 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от Люксембург до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 307[2].

Ще се откажем от включването на изречението si toute fois[3], но трябва да настояваме за това да се съобщи устно на България, че ще считаме договора за невалиден, ако България не се намеси навреме активно по начин, ефективен за нашите цели[4].

Моля, да се информират съответно София и Виена.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 216, л. 523.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 2.

---

[1] Съобщено на германската легация в София и до австро-унгарското посолство в Берлин.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 212, л. 517–518.

[3] Ако все пак (фр.).

[4] Вж. док. 159. От документа в бел. 2 става ясно, че Австро-Унгария желае този пасаж да не се включва в договора, защото, според Радославов, това би предизвикало обрат в настроенията в Министерския съвет и в Двореца.

№ 169

Препис на шифрована телеграма от 21 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Оттовор на телеграма № 273[2].

Министър-председателят[3] ми каза днес, че е възложил на г-н фон Деруси, който преди три дни замина за Букурещ да каже на Братиану, че България ще настъпи в Добруджа, ако Румъния предприеме вражески действия срещу Австро-Унгария[4]. Румъния съобщила това на Русия и тукашният руски военен аташе вече се оплакал пред българския военен министър[5] от не особено приятелското поведение на България.

Румънските власти са задържали преди няколко дни един от многото предназначени за Константинопол транспорти и са го глобили поради фалшиво деклариране[6].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 6.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 6/V 1688.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Радославов.

[4] Вж. телеграма на Михаелес до Външно министерство от 18 септември 1914 г. за разговора между Радославов и Деруси, ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 238, л. 561. Няколко дни покъсно българският пълномощен министър в Букурещ е инструктиран отново да повтори предупреждението пред Братиану. Същевременно и турският представител в Букурещ е получил инструкции да заяви пред румънското правителство, че Турция ще настъпи заедно с България срещу Румъния, ако последната обяви война на Австро-Унгария. Вж. телеграма на Михаелес до Външно министерство от 28 септември 1914 г., ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 12

[5] Фичев.

[6] На 25 септември 1914 г. Михаелес съобщава с телеграма до Външно министерство, че румънското правителство е отказало транзитно преминаване на военни материали за България, вж. ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 8 На 30 септември 1914 г. германското генерално консулство в Будапеща съобщава с телеграма до Външно министерство за нови затруднения от страна на Румъния. Задържани са транспорти в Предел, Плоещ, Читила и Гюргево. Вж. ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 13

№ 170

Препис на шифрована телеграма № 161 от 26 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Русия поиска от България да транспортира облекла и хранителни стоки през Варна за Сърбия и получи отрицателен отговор.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 10.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 6/V 1688.

---

[1] Съобщено на 27 септември на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб, държавния министър Делбрюк. Същия ден, 27 септември, Адмиралтейският щаб на марината получава препис от телеграмата.

№ 171

Препис на шифрована телеграма № 164 от 28 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в София[1]

Когато заговорих днес министър-председателя[2] за нарастването на вълненията в Македония, той ми каза, че към 3 октомври ще бъдат мобилизирани 30 000 души, които при нужда ще бъдат последвани от по-нататъшна мобилизация.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 11.
Freiburi. Br. BAMA, RM 6/V 1688.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб, държавния министър Делбрюк. Препис от телеграмата получава Адмиралтейския щаб на марината. Съдържанието на телеграмата е доведено до знанието на шефа i.v.

[2] Радославов.

№ 172

Шифрована телеграма № 176 от 2 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 315[2].

Когато казах на министър-председателя[3], че българският пълномощен министър в Букурещ се е изказал в смисъл, че България ще остане неутрална дори и Румъния да навлезе в Седмоградско, той отговори, че това не отговаря на политиката на тукашното правителство и че той отново ще инструктира г-н Радев, че на враждебни действия на Румъния срещу Австро-Унгария България ще отговори с навлизане в Добруджа[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 260, л. 602.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 3.

---

[1] На 3 октомври съобщено на Ягов и на германските мисии във Виена, Букурещ и Пера.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Радославов.

[4] Вж. док. 169 и бел. 4 към него.

№ 173

Шифрована телеграма № 188 от 8 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с тел. № 341[1].

Преговорите за съюз от време на време се протакат, защото българското правителство понастоящем не иска да поеме задължение за акция срещу Сърбия, а без такова съюзът за нас е без стойност[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 274, л. 632.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 3.

---

[1] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 267, л. 618.

[2] За първостепенното значение, което се отдава от германска страна на активните задължения на България, вж. док. 129, 138, 150, 159, 168.

№ 174

Шифрована телеграма № 191 от 8 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 340[2].

За мисията на Бъкстон е докладвано в донесението от 29 септември А № 112[3]. Нито тукашният английски пълномощен министър[4] е предлагал заем от 800 милиона и ценни земевладения, нито българското правителство се колебае, нито Бъкстон е купувал оръжие от македонски бежанци. Единственото вярно е, че английският пълномощен министър очерта пред българското правителство възможността за аванс срещу гарантирането на благосклонен неутралитет, без да формулира сумата и условията. Радославов отказа благодарейки.

Погрешните сведения имат за източник д-р Шуп, който ги е съобщил на Розелиус и последният ги е телеграфирал до Берлин, без да ги огледа критично.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 374, л. 1145.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Съобщено на германската делегация в Букурещ на 30 октомври.

[2] Телеграмата липсва. Очевидно тя е съдържала запитване във връзка с изброените по-долу факти, съобщени с телеграма от Валдхаузен, Букурещ, до Външно министерство на 7 октомври 1914 г. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 373, л. 1144.

[3] Документът липсва.

[4] Бакс-Айрънсайд.

№ 175

Писмо от 1/14 октомври 1914 г. на българския финансов министър Димитър Тончев от София до държавния подсекретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин[1]

Най-напред, Ви моля да ме извините, че при настоящите обстоятелства, когато сте толкова заст, ще отнема няколко минути от времето Ви.

В тези мъчителни за Германия моменти аз държа да Ви уведомя за моето най-искрено възхищение от нея и нейната армия и да пожелая само едно: да видя Вашата страна да излиза победител от трудните изпитания, на които е подложена[2].

По време на моя престой в Берлин имах възможността да установя Вашата голяма симпатия към България[3], без нея нашият заем нямаше да успее. Тогава Ви изложих намеренията на правителството на г-н Радославов относно неговата политика към Германия и Австро-Унгария. При настоящите събития тази политика даде частично своите добри резултати; тя би могла да ги постигне скоро изцяло, но България трябва да бъде подкрепена по-силно. Това е причината да си позволя свободата да отправя към Вас известно размишление в този смисъл.

След започването на войната България декларира пълен неутралитет, който с течение на времето се превърна в благосклонен неутралитет към Германия и Австро-Унгария. Доказателствата за това са многобройни. Ще посоча само две: 1. Протестите на Тройната антанта срещу свободно преминаване през българска територия на германските моряци и на военните транспорти от Германия, предназначени за Турция; 2. Категоричният отказ на българското правителство на последното и най-скорошно искане на Русия за разрешение на свободно преминаване през наша територия на руски военни транспорти, предназначени за Сърбия[4].

Тройната антанта не престава да ни прави съблазнителни предложения за териториални компенсации срещу нашия благосклонен неутралитет към нея. Освен обещаните територии, английското правителство ни направи писмено предложение да ни даде един аванс от 200 милиона франка[5]. Ние отклонихме всички [предложения], въпреки това силите от тази Антанта не се обезкуражават да ги повтарят от време на време.

Ние желаем да бъдем полезни на Германия и Австро-Унгария в настоящите събития, но ние можем да бъдем такива само с благосклонния неутралитет към тях, докато дойде подходящият момент, за да пристъпим към действия. С този неутралитет ние респектираме Гърция и Румъния, за чиято изневяра съм Ви говорил и осъществяването на която е твърде възможно, особено след смъртта на крал Карол. Иначе, ако ние влезем в акция преди поражението на Сърбия, резултатът от това би бил Русия да ни обяви война. Тази война би произвела у нас много лошо въздействие върху общественото мнение и върху армията. В такъв случай ние рискуваме революция, смяна на настоящото правителство и замяната му с едно друго русофилско, което веднага ще тласне България към Русия. След България същото отношение със сигурност ще вземат и Румъния, и Гърция, така че Турция ще бъде парализирана.

Когато дойде подходящият момент за използването на нашата акция, България няма да пропусне веднага да я предприеме. Изборът на този момент ще направим, когато знаем всички условия. Докато ги очакваме българското правителство трябва да извърши военна подготовка, да закупи всичко необходимо за армията и да подготви действията във всяко отношение.

За това трябва да има пари, които липсват в момента на България. Ето защо ние помолихме Вашия министър в София[6] да се застъпи пред Дисконтогезелшафт да ни се даде аванс от 150 милиона франка[7]. По принцип отговорът беше благоприятен, а именно: Дисконто е готово да ни даде един аванс 100 милиона като нова финансова операция[8], независимо от заема, който още не е осъществен, срещу съкровищни бонове, но банката поставя две условия: 1. Даване на специална гаранция; 2. Авансът ще бъде внесен само след мобилизацията. Първото условие е неприемливо, защото в настоящия момент ние не смеем и не бихме могли да искаме от Парламента специална гаранция за един аванс, целта на който се знае от всички. Това ще има у нас катастрофален резултат, който ще разруши всичко създадено досега. Ако Дисконто-гезелшафт не може да даде аванса без специалната гаранция, има само един начин тя да бъде удовлетворена – а именно, да се счита, че авансът е направен не като нова финансова операция, а като втора оферта към заема. В такъв случай гаранциите на последния ще послужат като такава за новия аванс. Второто условие е също неприемливо поради по-горе изказаните причини, чиято значимост Вие разбирате.

Следователно Ви моля настоятелно да се застъпите пред този, който има право да постигне осъществяването на приложената тук нота[9].

Бих бил много щастлив да науча за успеха на Вашите постъпки.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 377, л. 1149–1159.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Писмото е ръкописно и собственоръчно подписано върху бланка на Министерството на финансите; цялото е на френски език. На Тончев е отговорено на 27 октомври, за което на 6 ноември е информирана германската легация в София.

[2] Целият абзац е подчертан с черта отстрани в полето.

[3] Вж. док. 106.

[4] Вж. док. 170.

[5] Вж. док. 174, но там е фиксирана друга сума.

[6] Михаелес.

[7] За отправени молби към Германия, както и към Австро-Унгария за финансова помощ и док. 164, 165.

[8] „...нова финансова операция“ е подчертано при четенето на писмото във Външно министерство в Берлин.

[9] Няма приложение.

№ 176

Препис на доклад от 16 октомври 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Сведенията за руски поръчки на военни стоки в Италия станаха известни и тук чрез спедиторската къща Шенкер.

Дълга колона от шлепове пристигна неотдавна нагоре по Дунав от Румъния в Радуевац. Натрапва се предположението, че тези шлепове може да са предназначени да посрещнат италиански военни доставки за Русия, които след затварянето на Дарданелите вероятно са транспортирани дотам през Салоник.

Относно доставянето на муниции за България, между тукашната спедиторска фирма и българското правителство са в ход преговори, според които България трябва да закупи един кораб на Дунавското параходно дружество и да докара транспорта под български флаг надолу по Дунав от Будапеща. След като вече е установено, че шлюзовете при Железни врата са отворени и проходими, корабите са застрашени по-малко от сръбския оръдеен огън.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 19.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 6/V 1688.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Императорското министерство на марината, Адмиралтейския щаб. Външно министерство (не се чете датата) изпраща препис от доклада на Адмиралтейския щаб на марината. Същият е доведен до знанието на шефа i.v.

№ 177

Таен военен доклад № 21 „Разговор на румънския шарже д'афер Гуранеско с военния министър Фичев" от 17 октомври 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин[1]

От съвсем сигурен източник научих следното:

През един от последните дни на месец септември румънският шарже д'афер в София Гуранеско посетил военния министър генерал Фичев, за да обсъди с него политическото положение. Той казал, че крал Карол е стар и болен и затова влиянието му започва да изчезва. Следователно трябва да се сложи край на това, България и Румъния взаимно да се парализират и да се пристъпи към ефективно застъпване на техните интереси. Двете трябвало да се обединят върху базата на активно присъединяване към Антантата. Целта на Румъния е придобиването на Седмоградско. България трябвало да си вземе Македония. Двете придобивки ще се гарантират от Антантата. Все пак ще е необходимо съдействие на българската армия през Видин към Унгария.

Генерал Фичев отговорил на Гуранеско, че не е упълномощен да взема политически решения. Според неговите виждания, връщането на Добруджа на България е предварителното условие за каквото и да било споразумение за съвместни действия. И за това ще може да се говори, отвърнал Гуранеско.

Освен Гуранеско, френският военен аташе граф Мартел и английският военен аташе полковник Напие се опитват да спечелят военния министър за политиката на присъединяване на България към Антантата. Докато Напие настоява България да помогне на Сърбия, Мартел освен това споменавал и за ползата от българско нападение срещу Турция.

Изглежда, че тези условия се стимулират и с предлагането на финансова подкрепа. Така директорът на тукашната Кредитна банка д-р Щанге ми каза, че на България наистина е обещан един доста голям заем от Англия и Франция при много изгодни условия в случай на активно сътрудничество. Това признал пред него финансовият министър Тончев с разликата, че този заем щял да се отпусне на България и за неутрална позиция. Последното Щанге счита за лъжа, целяща да упражни натиск върху Германия за отпускане на още финансови средства[2].

Не считам, че България може да бъде спечелена за активно присъединяване към Антантата. Фичев е убеден в победата на Централните сили, както може да се заключи от разговорите с него. Така че той няма да се застъпи за политика, която ще противопостави България на тези Сили.

От друга страна се съмнявам, че Фичев ще препоръча на Царя въоръжена намеса в полза на Австро-Унгария. Идеалите на българската политика са сега, както и преди, спечелване на Македония по възможност без военно участие. Тъй като съществува убеждението, че тази цел ще бъде постигната само със запазването на благосклонен неутралитет спрямо нас, то, от българска гледна точка, не съществува никаква необходимост да се промени досегашната позиция[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 286, л. 655–657.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 3.

---

[1] Към доклада подсекретарят на Външното министерство Цимерман е вписал нареждане: „Копие, относно Шуп от доклад 20 последния абзац и копие от доклад 21 в два екземпляра (единият екземпляр за Букурещ) да се задържат.“

[2] Вж. док. 165, 175.

[3] За нежеланието на България за активни действия вж. и док. 173 и бел. 2 към него.

№ 178

Доклад от 21 октомври 1914 г., озаглавен „Доклад относно пребиваването в Берлин на делегация от български депутати и публицисти (Г. Палашев, Сп. Икономов, д-р Д. Списаревски, д-р Т. Янков и проф. А. Щраус) през октомври 1914“ на българския генерален консул в Берлин Й. Манделбаум до шефа на отдел „Ориент“ във германското Външно министерство в Берлин д-р фон Розенберг

Берлинското посещение на тези господа може да се счита като пълен успех в духа на германската политика. Най-доброто доказателство за това е фактът, че българският пълномощен министър генерал Марков, който е изпълнен с приятелски чувства към Германия и отначало си налагаше голяма въздържаност поради известната русофилска ориентация на някои депутати и по възможност избягваше лични срещи, накрая влезе с господата в открити и сърдечни контакти и на сбогуване дори лично ги изпрати – до такава степен той сметна, че всички господа са променили гледищата си в полза на Германия въз основа на придобитите от тях впечатления и опит в Германия и че са изпълнени с възхищение и симпатии към германската кауза. Наистина при дългите ми срещи с господата в моя дом можах да установя, че всички господа бяха силно впечатлени от видяното в Германия и че осъзнаха несправедливостта на упреците в чужбина срещу Германската империя в политическо и културно отношение.

Искам да добавя, че получих доклад и от моя закупчик г-н Бродес, пътувал сега из България и добре запознат със страната и хората там, според който навсякъде в България, също и сред обикновените хора, цари приятелско настроение към Германия и отявлена ненавист срещу Сърбия и Русия.

Моите разговори, които имах тук с пристигналия български професор Иширков (приятел на берлинския професор Кастнер), ще допринесат и по-нататък за това, професорът да продължи в родината си разяснителната работа в германски дух.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 288, л. 659–660.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 3.

№ 179

Доклад № 123 „Порядките в Македония“ от 22 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес, изпратен по кралски куриер, до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

Положението на населението от български произход в Македония става все по-непоносимо, вследствие потисничеството на сръбските власти. Ежедневно до българската граница достигат бегълци, полумъртви от глад и дрипави, за да си спасят поне живота, и разказват потресаващи истории за жестокостите, които се извършват срещу тях и семействата им. Сърбите не само завличат всички що-годе годни мъже, за да ги принудят да приемат военната служба, но и налагат на общините непоносими данъци, на неплатежоспособните отнемат последната глава добитък и най-необходимите предмети. Дори и да се разпространяват някои преувеличения и тенденциозни измислици за тежкото третиране на населението, то все пак без съмнение е вярно, че сърбите процедират в Македония, сякаш искат да изтребят българите, представляващия мнозинство елемент, и твърденията в тукашните вестници, че българите са били дори разпъвани, не намериха опровержение[2]. Затова през последните седмици и правителствената преса в София започна да води настъпление срещу сръбското управление и ужасите, а правителството отправи предупреждение чрез пълномощния си министър в Ниш[3] със служебна нота, че няма да може да запази досегашната си позиция спрямо Сърбия, ако не се положат грижи за подобряване положението в Македония. В отговор на това г-н Пашич отправи протест чрез тукашния сръбски пълномощен министър[4] срещу мнимото проникване на български банди на сръбска територия, които нарушавали общественото спокойствие и с това създавали необходимост от остри репресивни мерки, а същевременно накара тукашните пълномощни министри на Русия и Англия[5] да отправят протест до българския министър-председател и да искат от него спиране на движението на бандите. Г-н Радославов отговори на двамата представители, че ако България би пращала банди в Сърбия, то това биха били групи от поне хиляда души, но тъй като в съседната страна водят разбойнически живот отделни банди от по осем до сто души и то не само българи, а също така и турски мохамедани, то това обстоятелство доказва, че бандите се образуват на място и дължат съществуването си единствено на нечовешкия начин на действие на сръбските органи. Затова би било по-целесъобразно, ако представителите на двете Велики сили дадат доброжелателните си съвети в Ниш.

Междувременно езикът на официалните вестници става все по-остър, ежедневно се изброяват все нови жестокости и всичко говори за това, че се подготвя въоръжено настъпление на България в Сърбия. Дори вестници, настроени приятелски спрямо Русия, настояват България да не продължава да гледа равнодушно, как постепенно изколват сънародниците ѝ в Македония, а един известен опозиционен водач каза, че опозицията няма какво да възрази срещу навлизане в Македония, само би искала тя преди това да поеме управлението, та тогава сама да извърши това начинание.

Оплакванията са насочени, на първо място, срещу сръбските власти, впрочем макар и не така силно, те се повдигат и срещу Гърция, която се отнасяла по подобен начин в Южна Македония спрямо тамошния български елемент.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 37, л. 108–110.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14 Bd. 19.

---

[1] Съобщено на началника на Генералния щаб на армията фон Фалкенхайн.

[2] Още на 10 юни 1914 г. Дружеството за подпомагане на Кратово (Македония) със седалище София е предоставило на Михаелес мемоар, който разкрива страданията на българското население там, подложено „на един деспотичен и насилствен режим, непознат дори в аналите на турското владичество“. След като се описват издевателствата при разоръжаването в окръг Кратово, потъпкването честта на българското население, моралния терор върху свещениците, своеволното разпределение на данъците, накрая се предава молбата на населението в Македония, Великите сили да се намесят за установяване на автономно управление. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 35, л. 101–104.

[3] Чапрашиков.

[4] Антич.

[5] Савински и Бакс-Айрънсайд.

№ 180

Шифрована телеграма № 217 от 27 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Преди няколко дни в Ниш беше пристигнал пратеник[2] на руския Император, който разговаря с тамошния руски пълномощен министър, освен това с извикания в Ниш Савински и със сръбски държавници. Изглежда, че Сърбия трябва да бъде накарана да предложи на България териториални отстъпки, за да бъде тя подтикната към съюз със Съглашението, докато Пашич се противопоставя на доброволни отстъпки.

Според тукашните вестници и в София ще бъде изпратен руски специален пълномощен министър, за да може цар Фердинанд да бъде спечелен за същата идея[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 298, л. 674.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 3.

---

[1] Съобщено на германските мисии в Букурещ и Пера.

[2] Николай II.

[3] Слухове за намерения на Русия да подтикне Сърбия към териториални отстъпки на България с цел обединение между България и Сърбия съществуват още през февруари 1914 г. Вж. док. 77, 79.

№ 181

Шифрована телеграма № 220 от 30 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Българският пълномощен министър в Атина[2] съобщава, че между Гърция и Румъния съществува споразумение, насочено срещу България[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 304, л. 682.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на Ягов, който в момента не е в Берлин, и на германските мисии в Букурещ и Атина.

[2] Пасаров.

[3] На 2 ноември 1914 г. в телеграма на Кват от Атина до Външно министерство се потвърждава, че между Гърция и Румъния е имало преговори, целящи съвместни действия, ако България нападне Сърбия. Венизелос лично е казал на Кват, че Гърция се надява в такъв случай на Румъния. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 309, л. 690.

№ 182

Шифрована телеграма № 226 от 1 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Д-р Щанге ми съобщи за телеграма на Дисконто-гезелшафт, според която банката е готова да отпусне на българската държава заедно с австрийските банки аванс от 125 милиона франка. По мое искане Щанге още не е съобщил това на тукашното правителство[2]. Транзакцията в тази си форма не отговаря на нашите интереси, тъй като за текущите нужди през следващите месеци 25 милиона са достатъчни, а голямата сума беше обещана на правителството само за военни цели при условието, че България настъпи срещу Сърбия. Ако сега целият аванс се предаде на България без поставяне на условия, то ние бихме се отказали от най-ефективното средство за натиск, за да я накараме скоро да влезе във войната. Тук ще се стремят да продължават да пазят неутралитет, а парите ще се профукат. Щанге ще докладва в същия дух на Дисконто-гезелшафт.

Затова моля, на първо време да се одобри аванс само от 25 милиона с обещанието, че още 100 милиона са на разположение, щом България настъпи срещу Сърбия.

Сериозни предположения от друга страна не съществуват[3].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 380, л. 1172–1173.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 31.

---

[1] Отговорено на София на 1 ноември; писмо до Дисконто-гезелшафт на 10 ноември.

[2] Тончев е запознат с такава възможност,което става ясно от писмото му от 14 октомври 1914 г. до Цимерман. Вж. док. 175.

[3] За отхвърленото английско предложение вж. док. 174.

№ 183

Шифрована телеграма № 553 от 7 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше-Хаденхаузен до германското Външно министерство в Берлин[1]

Г-н Братиану потвърди пред мен съобщението на българския пълномощен министър[2], че Англия понастоящем работи усилено в България за Съглашението, тъй като Англия счита, че може да постигне в България повече, отколкото Русия, която е загубила влиянието си[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 322, л. 709.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено с шифровани телеграми на Ягов, който е извън Берлин, и на германските мисии в София, Виена и Пера, а за пресата, същото, както в шифрованите телеграми, но без номер.

[2] Радев.

[3] В писмо на Мах от София до „Кьолнише цайтунг“ от края на ноември 1914 г. се казва също, че Англия отдавна предлага на българското правителство 8 млн. английски лири „почти безлихвено“, в случай че България се присъедини към Съглашението, а сега лично Е. Грей е подновил предложението с писмо до Радославов, но българите отново са отказали. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 397, л. 839.

№ 184

Шифрована телеграма № 236 от 7 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Руският пълномощен министър[2] вчера се опитал в разстояние на два часа да убеди министър-председателя, че България трябва да се присъедини към Русия и с нея да започне действия срещу Турция. Като възнаграждение той обещал някои райони от Македония и границата Енос – Мидия. Тук той споменал, че Русия ще изпрати армия през Румъния, за да нападне Турция по суша[3], ако Румъния не разреши преминаването – което всъщност е малко вероятно, защото Румъния се придържа към Русия – то руснаците щели да постъпят като германците в Белгия. Ако България не се присъедини навреме към Русия, по-късно ще се окаже с празни ръце. Радославов му отговорил, че преди няколко дни обсъдил положението с водачите на опозицията и те всички одобрили досегашната неутрална позиция на България; затова той не може да наруши неутралитета[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 325, л. 712.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на Ягов, който не е в Берлин, и на германските мисии в Букурещ, Пера, Виена и Атина.

[2] Савински.

[3] В разговор с Мах ген. Савов също говори за сведения за предстоящо настъпление на няколко руски армейски корпуса с български войски под заповедите на ген. Радко Димитриев към Одрин и Цариград и че ако руснаците се появят на българската граница, дните на Царя и на правителството са преброени. Затова той счита, че трябва да се постави ултиматум на Румъния от Германия и Австро-Унгария заедно с Турция и България да се присъедини с тях срещу Русия или поне да им разреши настъплението срещу Русия или поне да им разреши настъплението към Одеса, като съществува готовност при евентуален отказ на Румъния да се отвърне с навлизане на войски. Вж. писмо от Мах, София, до „Кьолнише цайтунг“ от 10 ноември 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 364, л. 774–778.

[4] За опитите на Русия да спечели България на своя страна вж. и док. 126, 135, 146, 180.

№ 185

Шифрована телеграма № 237 от 7 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 439[2].

Съобщенията на кореспондента на „Берлинер тагеблат“ от Рим[3] не отговарят на фактите, а само отразяват желанията[4] на тамошния български пълномощен министър[5].

Според съобщение на министър-председателя[6], българският пълномощен министър в Букурещ[7] е докладвал, че позицията на Румъния спрямо България е останала по-неприятелска. Г-н Братиану отново се е спрял на положенията на Букурещкия договор и е заявил, че Румъния ще нападне България, ако последната навлезе в Македония. Освен това, Братиану е отказал да пропусне 1500 коня, които България е купила в Унгария. В противовес на това, тук се счита, че Таке Йонеску понастоящем се застъпва за споразумение между България и Румъния.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 321, л. 708.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на германската легация в Букурещ.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 315, л. 697.

[3] Барт.

[4] Българският пълномощен министър съобщил, че предстои сключване на споразумение между България и Румъния; вж. телеграма на Ризов до Външно министерство от 6 октомври 1914 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 316, л. 698.

[5] Ризов.

[6] Радославов.

[7] Радев.

№ 186

Препис на шифрована телеграма № 243 от 12 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Въпросът за транспортирането на военни материали по Дунав не напредва. За да се осигури свободният транспорт от Германия както до България, така и до Турция, е спешно необходимо австрийците да пресекат Дунав откъм Оршова и да окупират североизточния ъгъл на Сърбия, което може да се направи с 20 000 – 30 000 души. Австрийският колега[2] направи изложение в този смисъл до Виена. Би било полезно и ние, от наша страна, да настояваме за това. По отношение на транспортите нашите интереси изискват България да не зависи от Румъния.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 20.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 6/V 1688.

---

[1] Съобщено на Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб, държавния министър Делбрюк. Адмиралтейският щаб на марината получава същия ден, 12 ноември, препис от телеграмата. Преписът е доведен до знанието на шефа i. v.

[2] Тарновски.

№ 187

Шифрована телеграма № 604 от 14 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше-Хаденхаузен до германското Външно министерство в Берлин[1]

Разбрах от българския пълномощен министър[2], че понастоящем Франция работи активно за възстановяване на Балканския съюз. Цар Фердинанд получил неотдавна писмо от г-н Поанкаре, в което се съдържали съвети по този и други въпроси на външната политика. Според мен тези съвети ще имат по-скоро положителен за нас ефект, защото той не обича такива въздействия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 346, л. 751.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на германските мисии във Виена, София, Пера и Атина.

[2] Радев.

№ 188

Шифрована телеграма № 253 от 18 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Министър-председателят ми показа една записка, която му беше предал английският пълномощен министър[2]. В нея България се призовава да се присъедини към Съглашението, за което от негово име ѝ се обещава Сръбска Македония до Вардар; освен това, в случай на военни действия срещу Турция, линията Енос– Мидия и най-накрая финансова подкрепа[3]. Радославов отхвърлил предложенията, а на въпроса ми, дали е бил предложен някакъв заем, той отговори отрицателно и отбеляза, че не е искал да се впуска в подробности, за да не допусне изобщо да се стигне до преговори. Защото дори предлагането на македонската област до Вардар било съвсем недостатъчно – така към България биха минали само малко райони, а за него приятелството с Турция било по-важно, отколкото някаква част от Тракия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 350, л. 755.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на Ягов, който е извън Берлин, на мисиите във Виена, Букурещ, Константинопол.

[2] Бакс-Айрънсайд.

[3] За опити на Англия да приобщи България към Съглашението вж. още док. 174, 177, 183 и бел. 3 към него.

№ 189

Шифрована телеграма № 398 от 22 ноември 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Според разговори с граф Тиса е от решаващо значение за Балканския въпрос България да започне война срещу Сърбия. Тогава Дунав би бил свободен и Румъния вероятно ще трябва да вземе решение, което едва ли ще е срещу нас. Румънско-гръцко сътрудничество срещу България е малко вероятно, но Румъния във всеки случай е парализирана, тъй като Румъния и Гърция би трябвало да се опасяват от турско нападение. Моля, съответно да се инструктират София и Букурещ[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 357, л. 764–766.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на германските мисии в Букурещ и София.

[2] С телеграма от 22 ноември 1914 г. Външно министерство отговаря на Ягов, че до София са изпратени инструкции, но не съществуват изгледи България да влезе във войната преди Австро-Унгария и Германия да заемат североизточната част на Сърбия и така да създадат независим транспортен път до България. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 358, л. 767–768. Михаелес застъпва това мнение и по-рано – вж. док. 186.

№ 190

Шифрована телеграма № 399 от 22 ноември 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 398[2].

Граф Тиса знаел от телеграма на граф Тарновски, че Турция упражнява понастоящем силен натиск в София, за да спечели България за започване на война срещу Сърбия. Съществуват ли подобни съобщения от нашите представители?[3] Австрийските успехи в Сърбия би трябвало да засилят военните желания на България.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 360, л. 770.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на германската легация в София на 23 ноември.

[2] Вж. док. 189.

[3] С телеграма от 24 ноември 1914 г. Михаелес отговаря до Външно министерство, че турският пълномощен министър в София е имал инструкции да настоява за бързо влизане на България във войната, но не е получил никакви точни обещания от Радославов, а Фичев му е отговорил, че понастоящем е невъзможна акция от страна на България. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 372, л. 710.

№ 191

Шифрована телеграма № 262 от 23 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Българският национален комитет свика вчера събрание, в което участваха повече от 1000 души. След остри нападки срещу руската балканска политика беше приета резолюция със съдържанието, че Царят и правителството трябва да бъдат помолени да издадат заповед за настъпление на армията в Македония, за да бъдат освободени потиснатите сънародници[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 365, л. 779.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] За настроенията в България за война срещу Сърбия в името на освобождението на потиснатото българско население в Македония вж. док. 179.

№ 192

Шифрована телеграма № 264 от 24 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 503[2].

Австрийският колега[3] и аз непрестанно оказваме влияние върху правителството, за да го подтикнем към акция[4]. То по принцип е за това, още повече след като общественото мнение започна да настоява за навлизане в Македония[5], иска само да се определи момента. Все пак преди няколко дни Царят наредил да кажат на моя колега, че незабавното влизане във войната би могло да доведе България само до катастрофа, без това да послужи на императорските сили. Тук ще се справят със Сърбия, дори и Гърция да ѝ помага, но се страхуват от ново настъпление от страна на Румъния в тила, особено ако за това ѝ помогне Русия. Ако България се ангажира в Македония, Румъния вероятно няма да запази спокойствие[6], а България не може да води война на два фронта.

Ако австрийската офанзива в Сърбия продължава в същото темпо, според мен до около четири седмици българското правителство трябва да настъпи в Македония, ако иска да остане на власт.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 369, л. 785–786.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на 25 ноември на германските мисии в Букурещ и Виена.

[2] Телеграмата липсва. Вж. бележката под линия в док. 189.

[3] Тарновски.

[4] От август 1914 г. Германия и Австро-Унгария действително непрестанно оказват натиск върху България за влизане във войната; вж. док. 129, 138, 139, 150, 173, 182, 189. Отправян ѝ е дори и ултиматум за обявяване война на Сърбия, смекчен под влиянието на Виена; вж. док. 159, 168.

[5] Вж. док 179, 191.

[6] Вж. док. 185.

№ 193

Шифрована телеграма № 266 от 25 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Министър-председателят ми показа една вербална нота от вчера, която му е била връчена от пълномощните министри на Съглашението. Там първо се отбелязва, че Радославов е подчертал пред Народното събрание запазването на неутралитета. Ако последният се спазва стриктно срещу Румъния, Гърция и Сърбия, то Съглашението обещава да осигури за България важни териториални придобивки при окончателното уреждане на нещата. Ако България предприеме военни действия срещу Турция или Австро-Унгария, придобивките биха били по-големи.

Радославов ми каза, че такива смели обещания са безсмислени. Той ще представи нотата на Царя и след това ще ѝ отговори отрицателно.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 374, л. 714.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 4.

---

[1] Съобщено на германския канцлер фон Бетман-Холвег и на германските мисии в Букурещ, Пера, Атина, Виена, Рим с шифровани телеграми под съответни номера. Отбелязано е още: „В пресата. Както горното без номер.“

№ 194

Шифрована телеграма № 760 от 7 декември 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт фон Кват до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 742[1].

Ако България навлезе в Македония, считам че шансовете Гърция да застане или да не застане на страната на Сърбия са еднакви. Ако Румъния настъпи срещу България, това ще стори непременно и Гърция. Ако Гърция нападне под натиска на Антантата, не трябва да игнорираме факта, колко ценно ще е пристанището на Салоник за нашите врагове, за настъпление от там на всички техни държави-помощници срещу Австро-Унгария[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 22.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 6/V 1688.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] Телеграмата е препратена до Военното министерство, Генералния щаб, Имперското министерство на марината, Адмиралтейския щаб и на държавния министър Делбрюк.

№ 195

Препис от доклад № 110 със заглавие „Идентични ноти на Тройния съюз относно българския неутралитет спрямо Гърция“ от 10 декември 1914 г. на кореспондента на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихард фон Мах до редакцията на вестника[1]

Вчера, 9 декември, трима представители на Съглашението връчиха нота с еднакво съдържание, чрез която те изискват от България да остане неутрална спрямо Гърция. При този случай ще бъдат обещани на България границата Мидия – Енос и други значителни не точно определени териториални придобивки. За Румъния в нотата не става въпрос[2]. (Вж. моята телеграма от днес)[3].

Министър-председателят[4] се запозна със съобщението и отговори уклончиво. На своите колеги той казал, без да се впуска в подробности: „Ние сме преситени от обещания“ (т. е. трябва да ни се даде нещо, а не да ни се обещава). От претенциите на съюза може да се заключи, че влизането на Гърция във войната е планирано от съюза, може би за подкрепа на Сърбия, вероятно обаче за нападение срещу Турция откъм Дарданелите. За англичаните би паснало превъзходно, ако гърците там им извадят кестените от огъня и след това все пак не получат Константинопол.

Министрите Радославов и Тончев и намиращият се извън кабинета водач на стамболовистите Генадиев не предвиждат да влязат в преговори със съюза освен в случай, че той покани България веднага да заеме предложените области. Също и тогава могат да възникнат нови въпроси, които ще препятстват едно споразумение, напр. обхвата на областите, ответните действия на българите (българите искат първо да окупират и след това да действат, това значи никога).

Руснаците, които през октомври са изпратили тук девет милиона златни франка, работят старателно за влияние върху общественото мнение. Те могат да постигнат най-малко това, че никой вестник няма да разисква по въпроса дали българските оръдия биха могли да стрелят срещу Русия. С правителството нещата стоят добре, обаче в общественото мнение все още липсва подтика да се отиде срещу Русия с военна сила. Това обаче е необходимо за правителството, за да може да прехвърли вината за бавенето си на общественото мнение.

По въпроса за договора[5] ще се изчака отговор от държавния подсекретар Цимерман. Тогава ще трябва с решение на Министерския съвет да се упълномощи финансовият министър да го сключи там в Берлин или тук в София. Сред министрите ще се набляга, както и преди, че парите са потребни за осигуряване на бойната готовност и че те ще дойдат твърде късно, ако бъдат дадени едва при влизането във войната[6]. Аз мисля обаче, че накрая ще се стигне до споразумение по това веднага да се получат сто милиона, а останалите при заповедта за мобилизация.

В германското посолство (по-малко в австрийското) се мисли песимистично за всичко в България; без основание. Защото ако българите днес трябва да се сражават (за тях само сърбите са постижим противник), то според изявленията, които още са валидни, Румъния и Гърция ще се присъединят към противната страна и ние ще постигнем минус вместо плюс. Това положение тепърва може да се промени, ако нито Румъния се реши, нито между Гърция и Турция избухне война. Аз съм убеден, че е погрешно и недобре пресметнато, когато се казва: остатъкът от парите получава падналата глава веднага щом бъде отрязана.

Един министър днес ми каза: „Ние ще ставаме все по-скъпи! Ние научихме, че в Тройния съюз ще се преговаря, как може да ни се даде една област за незабавно окупиране.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 423, л. 883–885.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 5.

---

[1] Авторът, получателят и видът на документа са установени по аналогия с док. 199, 204, 212, 246, съпроводителните писма към тях и др. Рихард фон Мах е информатор на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин Цимерман. Официално фон Мах е кореспондент на „Кьолнише цайтунг“ в София и изпраща донесенията си под формата на писма, които носят последователна номерация и собствени заглавия до редакцията на вестника. Главният редактор Ернст Посе ги препраща на Цимерман. Вж. док. 199, 246 и бележките към него. Някои от докладите на Мах са препратени до германското Външно министерство чрез германския пълномощен министър в Букурещ Бусше. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 429, л. 892.

[2] Срв. док. 183, 193.

[3] Телеграмата липсва.

[4] Радославов.

[5] Вж. док. 164. Срв. док. 174.

[6] Вж. док. 174, 181.

№ 196

Доклад № 166 от 14 декември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до райхсканцлера граф д-р Теобалд фон Бетман-Холвег, изпратен до германското Външно министерство в Берлин чрез кралски куриер на 15 декември 1914 г.

Негово Величество Царят прие на 11 декември г-н генерал-фелдмаршал барон фон дер Голц[1] на частна аудиенция и го задържа при себе си два часа. Тъй като генерал-фелдмаршалът още вечерта на същия ден отпътува за Константинопол, аз не знам дали той е намерил време да изпрати съобщение за своя разговор[2].

Преди аудиенцията аз го информирах за изявленията, които г-н държавният секретар на външните работи[3] е направил пред българския представител в Берлин г-н генерал Марков и фелдмаршалът ми каза, че той ще ги оползотвори пред Царя. Той специално е обърнал внимание на Негово Величество върху това, доколко сегашният момент е подходящ да се осигури на негова страна не само едно значително териториално уголемяване, но и да създаде на него самия едно отлично положение на Балканите и голям личен престиж. Царят отвърнал, че той иска да размисли по това, обаче в никакъв случай не дава обещания за бъдещата си политика.

Както вече често е изтъквал, международното положение на България било много тежко и негово било задължението за изключителна предпазливост, за да не се застраши бъдещето на неговата династия. Пита се, дали при Царя ще вземе надмощие честолюбието или страхът.

За пътуването на фелдмаршала до Константинопол, Негово Величество е наредил да му бъде предоставен на разположение спален вагон, на негови разноски.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 428, л. 890–891.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 4.

---

[1] Фелдмаршал фон дер Голц е със специална мисия при цар Фердинанд.

[2] За разговорите на фелдмаршал фон дер Голц с цар Фердинанд и с крал Карол съобщава Вангенхайм. Вж. док. 197.

[3] Ягов.

№ 197

Шифрована телеграма № 1615 от 14 декември 1914 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Генерал–фелдмаршал барон фон дер Голц ме помоли да съобщя, че Кралят на Румъния[2] и Царят на България са твърде малко благосклонни да се включат във войната[3]. Двамата монарси искат да изчакат решението на Полша, при което у цар Фердинанд преобладава желанието ние да спечелим надмощие и тогава България да може да се присъедини към нас. Впрочем впечатленията на барон фон дер Голц, придобити на Балканите, напълно потвърждават моето схващане, че не само развитието на нещата в Ориента, но може би и изходът на войната сега зависят от въпроса за връзката между България и Австрия през Сърбия. Веднага след като този път бъде отворен, България сигурно ще започне да действа и чрез заемането на Македония окончателно ще разкъса връзките между Русия и България. Натискът на Австрия, България и Турция върху Румъния тогава ще бъде толкова силен, че може да повлече последната към тях. Тогава се открива перспективата за една обща акция по посока на Бесарабия и с това една заплаха за жизненоважни части от Русия. Докато връзката не съществува, поведението на България ще остане колебливо и ще се съдейства на руския план за концентриране на нова армия при Кишинев, която увличайки Румъния ще бъде хвърлена срещу югоизточния австрийски фланг. Изходът от турските операции също зависи почти изключително от това да станат свободни сръбските водни и сухопътни връзки. Трябва да се изчисли точно срокът, в който Турция ще ограничи своите военни операции и окончателно ще ги преустанови. Египет не може да бъде завладян, ако липсват допълнително муниции и тежки оръдия, а в Проливите липсват мини. Също и „Гьобен“[4] може да пътува само доколкото му стигнат мунициите. Износ на турска мед за Германия засега е изключен.

Доколкото получаваните тук съобщения позволяват да се разбере, австрийците понасят в Сърбия отново тежко поражение и сега с право възниква съмнение дали въобще Австрия ще може да проникне до българската граница. Във всеки случай така настоятелно желаното ускоряване на успехите[5] може да бъде постигнато само ако ние за всеки случай изпратим армейски корпус за Сърбия. Появяването на германски войски на българската граница би направило изключително впечатление в България и Румъния. Такова може би вече е предизвикано от нашето запитване в София, дали евентуално България ще разреши преминаване на германски войски през страната. Фактически освобождаването на пътя през Сърбия ще ни даде възможност да нападнем Англия в Египет с германски войски.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 416, л. 870–871.
Bonn, PAAA, Deutschland 128, N 8, secr. Bd. 5.

---

[1] За съдържанието на телеграмата са уведомени мисиите във Виена, Букурещ и София на 15 декември 1915 г.

[2] Карол.

[3] За посещението на Голц в София вж. също док. 196.

[4] Германски линеен брониран крайцер, намиращ се по това време при Дарданелите.

[5] Вж. док. 147, 159, 188.

№ 198

Препис от доклад от 15 декември 1914 г. на генерал–фелдмаршал барон Колмар фон дер Голц в Константинопол до държавния подсекретар д–р Алфред Цимерман в германското Външно министерство в Берлин

В България е по–добре. Министър–председателят Радославов, също така и генерал Савов, който все още се счита за бъдещ главнокомандуващ, и Калчев, познат политик, се изказват добронамерено и откровено по това, че България не бива да пропусне удобния момент да влезе в голямата война на наша страна. Най–ясно разви тази необходимост Савов, от когото аз добих много добро впечатление.

Царят, при който бях почти два часа, между впрочем също така е още колеблив, като съседа си в Румъния. Макар че аз му изложих възгледите на Радославов и Савов с тяхното предварително съгласие, че е било предложено скорошното влизане в сега сръбска Македония, той не стигна до изразяване на съгласие. Неговият главен аргумент срещу влизането беше, че то незабавно би довело до руско обявяване на война и че при настроението на народа неговата династия няма да може да издържи това. Едно твърдение, което аз впрочем многократно съм чувал да оспорват заслужаващи внимание личности. Аз наблегнах на това, че своеобразните обстоятелства на военните събития поставят пред България и пред Царя възможността да играят една голяма, наистина може би решаваща роля в сегашните исторически събития на настоящето.

Разговорът завърши с уверението на Царя, че той ще вземе присърце моите думи, в момента обаче, както установява, не може да се отклони от неутралитета.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 433, л. 897–898.
Bonn, PAAA, Deutschland 128, N 8, Bd. 5.

№ 199

Препис от поверителен доклад № 133 с три раздела: „Военни припаси за България и Турция“, „Заем“, „Предложенията на Тройния съюз“ от 17 декември 1914 г. на кореспондента на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихард фон Мах до редакцията на вестника[1]

I.

Военни припаси за България и Турция

Наетите от България параходи на едно унгарско дружество[2], сега са в Пеща, натоварени с военни припаси и вероятно вече под български флаг са на път надолу по Дунав. По заповед на бълга[рския] министър–председател турските запаси, които са взети на борда в Пеща, трябва да се разтоварят (без българско разрешение) в Землин. Австро–унгарското правителство е било уведомено за това и в края на краищата се е съгласило, тъй като България обещава по–късно, след като първите кораби достигнат целта, да се превозят и турските доставки. Неочакваните сръбски успехи срещу [Австрия] действително затрудняват тези превози поради възможността да бъдат застрашени от сръбското дунавско крайбрежие.

Заем[3]

Нищо ново: министърът обяви, че Събранието ще заседава между 15/28 декември и 21/3 януари, тогава, няколко дни по–късно, финансовият министър[4] вероятно ще може да пътува за Берлин. Не съществува още решение на Министерския съвет. Въпреки телеграмата на USSZ[5] ще се предприемат още български отбранителни стъпки. Голямо е все още желанието да се постигнат условия, които биха могли да се представят на общественото мнение като успех.

II.

Предложенията на Тройния съюз

А[встро]–у[нгарският] пълномощен министър[6] съобщил на министър–председателя[7] на 15 т. м., че още няма указания да съобщи нещо относно българските желания след едно предложение на Тройното съглашение, надхвърлящо офертата на Тройния съюз (сравни писмо 103 от 25 ноември)[8]. България би могла да окупира Македония и да вземе толкова, колкото иска. Германският пълномощен министър[9] още нищо не е казал за това на българите, най–малкото нищо не съм чул. И неговото становище е такова: „Те трябва само да окупират, каквото искат. При това ние дадохме (в случай на намеса на България) твърде много обещания.“ (Областта на Мюрцщегските реформи)[10]. Разликата е само тази: Тройното съглашение прави своите предложения в случай на български неутралитет, Тройният съюз – най–малкото досега – на становището да не плаща никаква премия за неутралитета на България. При това българското мнение, че този неутралитет направи вече много ценни услуги на Тройния съюз, е безспорно правилно.

Понастоящем българите ги касае това: да се подкрепи правителството на Радославов, да му се дадат аргументи в ръцете, че неговата политика (ненамеса на руска страна) е правилна и България моли за изгоди (евтини пари; перспектива за българския „идеал“, това означава много територия земи). Една принудителна или доброволна оставка на сегашното правителство може да има за резултат целият балкански изглед да се промени нерадостно и заплашително за А[встро]–У[нгария].

III.

Ако Г[ермания] и А[встро]–У[нгария] изпълнят българското желание за по–голямо по размер предложение за българския неутралитет (освен в случай, че Румъния нападне А[встро]–У[нгария]), то те не рискуват нищо. Щом като според тукашното мнение настъпи моментът, войната ще започне и сигурно не по–рано.

Ако, първо, България е сигурна, че Румъния няма да се обърне срещу България, ако, второ, Сърбия е окончателно разбита и, трето, паричният въпрос е решен, то България напълно сигурно ще действа срещу остатъка от Сърбия и срещу Гърция и чрез окупирането на цяла Сърбия ще освободи а[встро]–у[нгарското] нападение върху Сърбия. При вероятно обявяване на неутралитет от Румъния спрямо България, България вече ще бъде в Македония и то на наша страна. Недоказуемо е едно твърдение, че по–късно България не би се нуждаела от нещо повече. В тази война, чиято продължителност не знаем, може да ни потрябва всичко, което също би могло да потрябва и на враговете.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 436, л. 905–907.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 5.

---

[1] Установено по аналогия с док. № 246 и бел. № 380, 381. Вж. също бел. № 1 към док. 195.

[2] Вж. док. 175. Срв. док. 186

[3] Вж. док. 195.

[4] Тончев.

[5] Държавният подсекретар Цимерман (Unterstaatssrkräter Zimmermam – USSZ).

[6] Тарновски.

[7] Радославов.

[8] Вж. док. 187, 193.

[9] Михаелес.

[10] Вж. док. 153.

№ 200

Шифрована телеграма № 1222 от 20 декември 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 1704[1] и № 1707[2].

Тукашното правителство е стигнало до решението да даде писмени обещания[3] на Радославов за областите[4], но при условие за запазване в тайна.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 431, л. 896.
Bonn, PAAA. Deutschland 128 № 8 Bd. 5.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] С тази телеграма от 17 декември 1914 г. Ягов уведомява Чиршки за получено сведение от австро–унгарския посланик в Берлин относно желанията на Радославов за гаранции от страна на Германия за получаване на сръбски територии. Ягов счита, че исканията трябва да се представят писмено и да им се отговори с тайна нота. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 420, л. 876–877.

[3] В хода на преговорите за съюзен договор на България с Тройния съюз.

[4] Става въпрос за териториални придобивки за България в замяна на благосклонния ѝ неутралитет.

№ 201

Препис от доклад № 334, озаглавен: „Сърбия, България и Румъния“, от 25 декември 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше–Хаденхаузен до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин

Българският пълномощен министър Радев ми каза, че тукашният руски пълномощен министър бил получил писмо от руския пълномощен министър в Ниш Трубецкой, че след победата над Австрия Сърбия била още по–неблагосклонна, отколкото преди да направи отстъпки на България в Македония. Г–н Радев смята, че поради това е още по–невероятно едно българо–сръбско споразумение, към каквото се стремеше Тройното съглашение[1].

По отношение разпространяваните в тукашната русофилска преса слухове, че предстои споразумение на Румъния с България, Радев ми каза, че не знае за такива преговори. Той отговорил същото на френския пълномощен министър, който го бил запитал за преговорите, и на възражението на Блондел, че може би Радев не е посветен, казал, че го смята за невъзможно. И Братиану отрече пред мен, че се провеждат преговори. Предполагам, че сведенията за българо–румънски преговори излизат от румънския пълномощен министър Деруси и неговите скрити вдъхновители, към които, както е известно, принадлежи триото Таке Йонеску – Филипеску – Константинеску.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 38, л. 112.
Bonn, PAAA, Bulgarien 14 Bd. 19.

---

[1] Вж. док. 180.

№ 202

Секретен доклад от 1 януари 1915 г. със заглавие: „Положението на балканските държави на 1 януари 1915 г.“ на началника на Информационния отдел на германския Генерален щаб в германската Върховна главна квартира в замъка Плес

Сърбия

А. Военно положение

Доколкото е известно, сръбската войска воюва досега с 13 пехотни и 2 кавалерийски дивизии. От пехотните дивизии 6 са разположени на 1–а, 5 на 2–а и 2 на 3–а линия.

Войската е разделена на 5 армии с ръководители: 1. Мисич, 2. Степанович, 3. Щурм, 4. Цивкович, 5. Храйлевич.

След поражението на австрийците в планините югоизточно от Валево и на Колубара в началото на декември сърбите продължиха да настъпват само с предни отряди до границата.

Основните части изглежда са останали при Валево, за да се прегрупират и за да се попълнят постепенно големите загуби от хора и материали с помощта на Русия и Франция.

Двата подвозни пътя бяха блокирани за кратко време поради възстановяването на тунел по железопътната линия от Дунав и разрушаването на мост по линията Солуники – Ниш в Македония. Освобождаването им беше извършено, за да могат да бъдат подвозени муниции за сърбите, необходими им за контраатаката срещу австрийските армии.

Оттогава идват постоянни съобщения за транспорти по двете линии.

Б. Политическо положение

След неочаквания голям успех Сърбия, разбира се, по–малко от всякога е склонна да отстъпи области на България.

Черна гора

Черна гора е постигнала твърде малко със своите въоръжени сили (вероятно около 4 пехотни дивизии). Частите, настъпващи заедно със сръбските войски към Сараево, бяха върнати назад през октомври и оттогава са разположени далеч от границата на Дунав, нагоре от Бачина Баста. Разположените по на юг части направиха няколко пъти бързи нападения в Херцеговина, но винаги бяха отблъснати. Но и въпреки помощта на френската артилерия, не им се отдаде да напреднат в Катаро. Напоследък изглежда съществува възможност от подновяване на офанзивата срещу Босна и Херцеговина със сръбска помощ.

България

А. Военно положение

Военни сили на армията, доколкото са известни: 10 армейски корпуса (в 1 п[ехотна] д[ивизия] и 1 к[авалерийска] д[ивизия]). Армията още не е мобилизирана.

Чрез последователното свикване на по два набора запасняци броят на частите, намиращи се в бойна готовност, в момента се е увеличил с повече от половината и това значително улеснява мобилизацията.

Трябва да бъдат споменати следните военни приготовления:

1. Подсилване на гарнизоните по сръбската, гръцката и турската граница.

2. Изграждане на укрепления по румънската граница при Видин и на гръцката граница, северно от Демирхисар.

3. Изграждане на пътища в граничните области и постоянна радиостанция в София.

4. Доставяне на военни материали от чужбина. Това среща значителни трудности. По тази причина въоръжението на армията засега е все още непълно.

5. Удължаване [възрастта] на набора за военната служба с 2 години (досега от 20 до 46, а сега до 48–годишна възраст).

Освен това министърът е упълномощен със закон да мобилизира лица, които досега са били освободени от военна служба. По този начин военната мощ на армията ще се увеличи с около 100 000 души.

В случай на война ръководството на армията вероятно ще се поеме отново от генерал Савов.

На мястото на генерал Бояджиев военен министър ще стане генерал Фичев.

Б. Политическо положение

Официалните кръгове подчертават, както и преди, неутралитета на България, но общественото мнение е много възбудено по повод събитията в Македония, даже приближената до правителството преса дава отчасти израз на мнението, че българските военни части трябва да навлязат в Македония.

България ще се присъедини открито към Централните имперски сили едва тогава, когато са убедени в тяхната окончателна победа.

Румъния

А. Военно положение

Военна сила на армията: 5 армейски корпуса с 10 пехотни дивизии, 5 дивизии резервисти, 3 бригади резервисти, 2 кавалерийски дивизии.

Армията не е мобилизирана. Но за подготовката на мобилизацията са взети следните мерки:

1. Наборът, който трябва да бъде уволнен през месец ноември, е все още задържан на военна служба, но се пуска в отпуск по 25 дни на два етапа.

2. С разпореждане на Военното министерство се свикват предварително наборите 1916 и 1917 г. Срокът за свикването им, който иначе трябва да бъде от април до юли, трябва да привърши на 12 март 1915 г. Така наборниците могат да бъдат призовани на военна служба още пролетта, а ако е необходимо и наборът 1917 г.

3. Трябва да бъдат отново проверени негодните за служба и освободените от военна служба набори от 1905 до 1915 г.

4. Попълнение с военен материал.

Поръчаните от Германия и Австрия военни материали са доставени отчасти добре, докато във Франция те са били конфискувани от правителството. Опитите да се доставят 200 млн. оръжейни патрона от неутрални страни останаха безуспешни.

Комисия от Военно министерство е посетила най–напред Швейцария, Италия и Франция, за да издейства доставката за муниции, материали, самолети, автомобили, а също и суровини за производството на муниции в собствената им страна.

Беше сключен договор с американска фирма за построяването на оръжейна фабрика в Румъния, за да бъдат по–малко зависими от чужбина. Строежът на фабриката започна.

5. Румънският финансов министър изглежда е искал извънреден военен кредит от 200 млн. франка.

Б. Политическо положение

Острите противоречия между Румъния и Унгария улесняват силите на Тройния съюз в усилията им да насъскат общественото мнение в Румъния срещу съюзническите имперски сили. Но правителството и официалната преса се опитват да противодействат срещу прекалено острите агитации срещу Германския райх и особено срещу Австро–Унгария.

Само решителен военен успех може да внесе обрат в настроенията в страната и да принуди Румъния да вземе нашата страна.

Гърция

А. Военно положение

Армията се намира все още в състояние на реорганизация. В мирно положение тя се състои от 5 армейски корпуса с 14 пехотни дивизии (I до IV по 3, V от 2 пехотни дивизии) и една кавалерийска дивизия. Трябва да се предприеме създаване на 2 нови пехотни дивизии в Епир и на островите.

При военно положение трябва да се предвиди създаване на дивизии от резервисти. В Балканската война всяка пехотна дивизия беше резервистка.

Армията не е мобилизирана, но за сметка на това са взети следните извънредни мерки:

1. В Македония (III и IV армейски корпус) нормалната за мирно време войска се е увеличила с мобилизирането на два запасни набора с около 16 000 души.

Освен това към тези два корпуса бяха присъединени 8000 души подготвени части от Стара Гърция на мястото на новобранския набор от 1914 г. А собственият ѝ новобрански набор от 1914 г. е настанен в териториите на Стара Гърция.

2. За защита на северната граница с България са разположени непосредствено на границата поредица от укрепителни съоръжения (землени укрепления без бетонна защита и броня с препятствия).

С подобни укрепления е подсилен [град] Кавала откъм сушата и морето.

3. Части от V армейски корпус (Йоанина I) са завзели окръзите Премети и Аргирокастро в Южна Албания.

От поръчаните във Франция военни материали са предадени само 6 батареи планински оръдия след избухването на войната. Всичко останало (планински оръдия, 10 см планински гаубици, 12 см гаубици и полски оръдия) са били конфискувани от френското правителство.

Г. Политическо положение

Гръцкото правителство потвърди своя неутралитет и че няма да подкрепя Сърбия във войната срещу Австро–Унгария. Как ще се държи Гърция, ако България се включи във войната, не може още да се предрече и ще зависи сигурно от развитието на военните действия в Полша и Франция.

Албания

В Албания, неприятелски настроения срещу Сърбия, апелът на халифа естествено не остана без отзвук, но при царящата там анархия едва ли може да се очаква ползотворно нападение срещу Сърбия или Черна гора. Страната се разкъсва от вътрешни безредици, които се използват за териториални придобивки от алчни съседи под предлог, че въдворяват мир. Южна Албания вече се управлява от Гърция, Валона вече е завладяна от Италия. Особено сериозно е положението в Средна Албания, където позицията на Есад паша е силно разклатена. Той бил събрал при Кроя 25 000 души, които обаче потеглили срещу Тирана, огнището на безредиците, вместо срещу Сърбия.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 29–36.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1688.

№ 203

Шифрована телеграма № 12 от 5 януари 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 609[1].

В съгласие с моя австрийски колега[2] днес предадох на министър–председателя въпросната писмена декларация относно нашите гаранции за българските териториални придобивки. Радославов я иска, за да я използва при Царя.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 442, л. 915.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 5.

---

[1] Телеграмата е от държавния подсекретар на германското Външно министерство Цимерман, който уведомява Михаелес, че австро–унгарският пълномощен министър в София Тарновски е упълномощен да предаде на Радославов лично и строго поверително писмени гаранции за териториални придобивки и възлага на Михаелес да направи същото. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 425, л. 887. Текстът на австро–унгарската декларация, написана на френски език на бланка на австро–унгарското посолство гласи: „28 декември 1914 г. Строго лично и поверително. По заповед на своето правителство министърът на Негово Императорско и Кралско Апостолическо Величество има честта да уведоми г–н Радославов, председател на Министерския съвет на България, че Австро–Унгария гарантира на България, че тя ще придобие след войната всички територии на Кралство Сърбия, върху които България притежава исторически и етнически права и които тя ще е окупирала със своите войски.“ Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 438, л. 910.

[2] Тарновски.

№ 204

Препис от строго секретен доклад от 5 януари 1915 г., Берлин, на германския разузнавач в София Лудвиг Розелиус до германското Външно министерство в Берлин, препратен на Адмиралтейския щаб на марината в Берлин

От устните и писмените доклади на нашите господа Щайнвакс и Фрьолих и от доклада на г–н Енгелхарт се потвърждава съобщението, което получихме и от други страни, особено от компетентните австрийски източници, че изглежда невъзможно България да бъде въвлечена в акция в този момент, ако незабавно не бъдат взети следните мерки:

1. Незабавно да се предприеме настъпление срещу Сърбия и да се освободи Североизточния дунавски ъгъл Оршова – Видин[1] с помощта на германски военни части. Без освобождаването на този ъгъл на Дунав нито България, нито

Турция могат да водят военни действия, защото им липсва всякакъв подвоз на муниции, военни материали и технически средства. Присъствието на германски военни части е необходимо, защото престижът на Австрия е толкова намалял в резултат на последното поражение, че българите се страхуват, както поверително е съобщено от хората ни, евентуално да не бъдат изложени на опасността австрийците да ги оставят сами срещу Сърбия. С изпращането на военни части се дава на българите желаната гаранция, че Германия като съюзник няма да изостави България в борбата срещу който и да е противник.

2. Искаме да обърнем особено внимание върху това, че получихме поверителни съобщения от Турция, според които тя ще бъде принудена още преди края на януари да приеме направените ѝ уж от Русия и Англия много благоприятни предложения за мир. От австрийска, италианска и румънска страна е съобщено също така, че предвижданото от Италия обединение на южните държави, които планират да започнат през пролетта нападателни действия срещу Австрия, вече може да се счита за сключено чрез тайния договор между Румъния, Италия и Гърция при уговорката, че и България ще се присъедини. Единственото средство, с което можем да взривим този съюз, е една навременна ревизирана военна конвенция с България, която да отчита сегашните отношения при едновременното изпълнение на исканията, формулирани от нас под № 1.

3. Едновременно с гореспоменатите мерки, трябва да се сключи и висящият заем и то като се вземат под внимание оправданите желания на Министерския съвет и на Царя, така че да не бъдат накърнени личните им доходи при евентуално включване в акция. Царят получава част от доходите си от Англия. Той получава оттам лихвите от по–голяма сума, която е депонирана при английска банка. От друга страна, в случай на война министрите и тяхната партия ще загубят значителни средства от управлението на страната и искат обезщетение.

4. Създаването на Български национален комитет под германско ръководство, който единствен да има право да се занимава с товарните превози по вода и суша от и за Австрия и Германия в съответствие с предложенията на г–н Розелиус. В този комитет трябва да участват политици от всички български партии, които да могат да печелят значително от получаването на разрешения за износ от България, от една страна, и Германия и Австрия, от друга страна, за да могат да бъдат избягнати затрудненията от политически характер, които възникнаха с други неутрални страни като причина за нерегламентирания търговски обмен.

С тази акция ще може да се постигне също така да бъдат освободени за германско потребление 40 000 – 50 000 вагона зърнени храни от Румъния и България. Според изявления на компетентни господа от новото Дружество за изкупуване на зърнени храни[2] наличните запаси от зърнени храни в Германия няма да стигнат до новата реколта без тези румънско–български запаси.

Колко спешни са гореизложените предложения, може да се съди по сведение, достигнало до нас едновременно от Австрия и Италия, че италианският народ и италианската армия не могат да бъдат възпрени от настъпление към

Триест щом сърбите достигнат до Адриатика. А че сърбите са добре ориентирани относно италианските настроения, става ясно от начина на сегашното енергично настъпление в Босна и Херцеговина. Затова от решаващо значение за световната война е уреждането на сръбско–българския въпрос в момента и то веднага[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 26–28.
Freiburg, i. Br. BAMA RM 5/V 1688

---

[1] Вж. док. 185.

[2] Гетрайде–айнкауф гезелшафт.

[3] Към документа е добавен следният текст: „Лудвиг Розелиус. Берлин, 5 януари 1915 г. Строго секретно. До Адмиралтейския щаб на марината, Берлин Кьонигин Аугустащрасе 38–42. Имаме чест да предоставим за сведение приложеното тук копие на нашето днешно изявление до Външното министерство. С отлични почитания, най–предано. (п) Райнхард Манесман, (п) Лудвиг Розелиус.“

№ 205

Писмо от 7 януари 1915 г. на директора на Норддойчесланд– унд ипотекенфинанцирунгсбанк в Берлин Артур Калески до тайния легационен съветник Едлер фон Щокхамер в германското Външно министерство в Берлин[1]

Възползвайки се от любезното Ви разрешение да формулирам писмено молбата си, позволявам си да изложа същата най–покорно накратко и да помоля за ценния съвет на Ваше Високоблагородие.

В средата на миналата година ми беше възложено финансирането и ръководството на минното и металургично дружество Балкан (Монтан–Акциенгезелшафт „Балкан“), което притежава каменовъглени мини в Южна България[2] и Стара планина[3]. Вследствие на войната плановете ми за финансиране в Германия бяха отложени и пропаднаха. Каменните въглища са отлични и най–хубавите в България, дружеството вече е внесло и изразходвало в брой капитал от един милион. Мините са разработени и през тази година сме правили съответните доставки. Извозването на въглищата до железницата беше осъществено с малки ръчни колички и с мулета. Но тъй като това не ни донесе печалба, наредих да се преустанови производството и ще чакам докато ми се удаде да построя необходимата за тази цел въжена линия.

Бих искал да се обърна към Царя на България и да го помоля да ни се извозват каменните въглища от мината, тъй като транспорт, осъществяван от войници и т. н. може да се уреди евтино. Английски въглища почти не пристигат вече в България, поради което железниците трябва да използват местни кафяви въглища. Мога ли да бъда подкрепен в някаква форма в начинанието?

Освен това си позволявам покорно да запитам, дали в усилията си да задържа в България дружеството бих могъл също така да получа държавна помощ и по този начин големите ценности да останат запазени в България[4]. Вече говорих със завеждащия службата за България г–н генералния консул Бирман и си позволявам най–покорно да запитам, дали бихте били любезен да ме легитимирате пред този господин.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 165, л. 574–575.
Potzdam, DZA, AA II 0 Volkswirtschaft 5 Bulgarien Bd. 3.

---

[1] На писмото има щемпел за получаването му във Външно министерство на 10 януари.

[2] Бобов дол и Перник.

[3] Трявна.

[4] Това изречение в документа е задраскано.

№ 206

Препис от военен доклад № 51 „Влизането на България във войната“ от 7 януари 1915 г. на военния аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин[1]

В тукашния Генерален щаб се получи вчера телеграма от българския аташе във Виена със следното съдържание:

„Генералисимус ерцхерцог Ойген е готов с 400 000 души да предприеме акция срещу Сърбия.“

Това съобщение предизвика тук голямо удовлетворение. Може да се приеме за сигурно, че България ще влезе във войната, щом като се постигне решителен успех срещу Сърбия[2]. В началото в Сръбска Македония могат да отидат две дивизии и доброволци. България би могла да се опита чрез окупиране на североизточния ъгъл[3] на Сърбия да получи правото по–късно да го владее.

Останалата армия ще се държи готова, за да може да се противопостави на румънска или гръцка намеса. В този случай впрочем, влиза незабавно в сила българо–турското споразумение, според което всяка от двете подписали го е задължена да окаже на другата военна помощ, ако бъде нападната от балканска сила.

Ако, както се приема от всички, германските войски вземат участие в новото нападение срещу сръбската армия, то България вероятно много скоро ще вземе открито становище. Ако обаче нейното разбиване се остави на австро–унгарците, за да си възстановят военната слава в очите на балканските народи, то германските войски биха могли може би с една настъпателна акция да освободят дунавския път, като навлязат през Семендрия и по–нататък надолу по течението – в Сърбия. Това би било най–доброто средство да се възпре Румъния и да се привлече България.

Генерал Савов действа за това, щото пътуващият наскоро за Берлин финансов министър Тончев за сключване на нов 150–милионен заем[4] да бъде придружен от един висш офицер, вероятно полковник Жеков, с което веднага да може да се сключи военна конвенция. Савов смята, че ако в настоящия момент България приеме финансовата подкрепа на Германия, тя изоставя своя неутралитет и тогава скоро би се забъркала във войната. Затова е по–благоприятно за България да си осигури по–добри условия за заем, като обещае активно участие във войната в полза на имперските сили[5].

Остава да се изчака дали Савов ще наложи тези идеи.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, ае 448, л. 923–924.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 5.

---

[1] На документа е отбелязано, че съдържанието му е съобщено във Виена на 16 януари и че е получен заедно с доклад от София № 8 от 8 януари 1915 г.

[2] Вж. док. 197, а също така доклад на Голц от 11 февруари 1915 г., в който съобщава за предстояще свикване на 1000 запасни офицери в България за извънредна повинност. Изразява сигурност, че веднага щом пътят през Сърбия е свободен, България ще влезе във войната на страната на Германия и счита за полезно в такъв случай да се подготви германско–българско–турска конвенция. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 14, л. 39.

[3] Срв. док. 185.

[4] Транзакция на базата на заема на Дисконто–гезелшафт от юли 1914 г.

[5] В две директиви до Михаелес от 2 и 9 март 1915 г. Цимерман уведомява за желанието на Радославов преговорите за присъединяване на България към Централните сили да продължат, като първоначално се водят тайно. Иска мнението му, дали смята за препоръчително усърдието на българския министър–председател за присъединяване към Тройния съюз да се подтикне чрез финансова помощ от германския фонд за пропагандни цели. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 18, л. 51–52 и ае 21, л. 59–61.

№ 207

Препис от военен доклад № 53 „Сведения за българската флота“ от 15 януари 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин[1]

Българската флота се състои от учебния кораб „Надежда“ и 5 (6)[2] малки торпедни катера. Всички кораби се намират във Варна. Два от торпедоносците са изтеглени в момента на брега. „Надежда“ е бракувана. С изключение на предприетото в последно време пътуване до Бургас от три миноносеца, не са провеждани тренировки от есента. Липсват? 2 (Крум и Асен)[3] екипирани търговски парахода. Минни прегради са поставени на местата, обозначени на скицата. Липсва минен заградител. Често се случва мините да се откъснат[4]. Главната причина за това е обстоятелството, че за завързване на мините се използва същото стоманено въже, което е било използвано за същите цели още през Балканската война. То е ръждясало и е чупливо. В склада за мини във Варна има още незначително количество мини.

„Надежда" притежава безжичен телеграф с малък обхват на действие.

Във Варна и Бургас има незначителни остатъци от Кардифско–нюкасълски и турски въглища. Те се смесват с въглища от българските мини при Перник. Да се използват само последните е опасно, защото лесно се самозапалват. Или общо във Варна са складирани в момента около 9000 т, а в Бургас само 500 т въглища.

Що се отнася до нефтените запаси, Варна притежава 2 цистерни с 500 т нефт и 30–40 барела, а Бургас 30–40 барела.

Между Евксиновград и Варна е разположена крайбрежна батарея с две 30,5 см оръдия. Втора батарея без оръдия е разположена южно от Варна, между нос Галата и южно от него е разположен караулен пост. Трета такава с две остарели оръдия се намира при носа на Созопол.

По цялото крайбрежие е организирана караулна служба. Отделните постове са отдалечени на 5 км един от друг и се състоят от един подофицер и четирима войници.

Изглежда между България и Турция съществува споразумение, че ако се стигне до обединение на двете сили в настоящата война, български торпедоносци не трябва да бъдат хвърляни срещу руската флота. Те ще бъдат използвани в Дарданелите, а българските пристаница ще са на разположение на турската флота[5].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/42, л. 18–20.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1033.

---

[1] Препис от доклада е препратен и на началника на Адмиралтейския щаб на марината.

[2] Поправката (в скобите) е направена във Военното министерство в Берлин.

[3] Имената в скобите са нанесени във Военното министерство, Берлин.

[4] Приложена е скица, която не се публикува. На нея е представено българското черноморско крайбрежие с означени фаровете, батареите и минните заграждения.

[5] Срв. док. 155 и бел. към него.

№ 208

Препис от доклад № 60 „Англия и България“ от 25 януари 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц[1] до Външно министерство в Берлин

От придворния лекар на Негово Величество Царя г–н Гретцер ми беше предоставено едно писмо, което е било отправено от известния в България английски журналист Х. М. Уолс до едно лице от обкръжението на цар Фердинанд. Уолс трябва да има отношения със сър Едуард Грей. Писмото очевидно има за цел да представи на Негово Величество хода на нещата. То представлява, следователно, опит да насочи решението на цар Фердинанд в угоден за Англия начин.

Авторът най–напред говори за блестящото положение в Англия. Търговията едва ли ще бъде разбита, обстрелването на бреговете само прави сърцата на англичаните още по–твърди. За момента 1 и ? милиона войници в Обединеното кралство са под оръжие и всяка седмица се вербуват средно по 30 000 мъже.

Англия ще воюва до крайна победа. Изкупени са всичката мед, антимон, каучук и всичкия памук, така че Германия нищо да не може да получи. До няколко месеца, поради липса на мед, Германия няма да има повече никакви муниции.

Активната германска армия е изчезнала: тя лежи в гроба или в болницата. Английската армия във Франция, напротив, все повече укрепва. Сега тя има 40 000 мъже и през март или април, веднага след като е готова новата френска армия, ще бъде предприета голяма офанзива, в която ще вземе участие най–малко един милион английска войска.

По–нататък писмото се спира на положението в България. Ако тя колкото се може по–скоро не се откаже от себелюбивото си положение, то накрая ще се окаже без нито един приятел в Европа!

Досега войната е водена там, където са я подготвили германците. В бъдеще обаче те трябва да атакуват такива места, които са избрани от Съглашението. Равнините на Унгария и на Хърватско са слаби пунктове в разположението на Централните сили. Обаче пътят нататък е откъснат за България! Докато цар Фердинанд остава неутрален, Румъния не се осмелява да заеме Трансилвания. Поради българското поведение и Сърбия се намира в лошо положение.

Веднага обаче Италия като е готова, ще се определи за Тройната антанта, Румъния ще се присъедини към нея и тогава ще дойде България на дневен ред. Затова последната не трябва да си въобразява, че Англия или нейните съюзници биха упражнили определен натиск върху Румъния или Сърбия по отношение отстъпването на земи на България.

Англия също в никакъв случай не може да даде на цар Фердинанд никакви гаранции какво ще получи при окончателното поделяне на трофеите. Първо, не се знае дали въобще ще се поделят трофеи и, второ, Англия не би била напълно сигурна за своите съюзници.

Англия не мисли за това дали войната ще ѝ донесе щети, напротив, тя се хвърля във войната без егоистични цели с вяра за един добър край.

България трябва също да постъпи така, именно в последния момент да постави на първо място интересите си. Ако тя остане неутрална, така тя ще бъде изгубена между Сърбия и Румъния, двете биха излезли като големи сили от войната за сметка на Австрия.

Сега Англия има трудна работа с Турция. Тя може обаче да бъде бързо ликвидирана чрез форсиране на Дарданелите. За целта България трябва колкото се може по–бързо да помогне. Тогава това няма да бъде забравено.

В заключение се препоръчва принц Борис да се изпрати в Лондон с най–добрите дипломати и там да се сключи с Англия военна конвенция.

Ако цар Фердинанд може би се нуждае все още от един съветник, който да му докаже, че България не бива да търси благополучието си на страната на Германия, той би го намерил в лицето на автора на писмото.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 3, л. 9–12.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 5.

---

[1] В документа адресът не е посочен.

№ 209

Шифрована телеграма № 410 от 5 февруари 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Хилми паша получи телеграма от Великия везир[1], според която Генадиев е бил приятелски посъветван от барон Мачино в Рим да се разбере с Италия и да удовлетвори италианските желания. Австрия не бивало да прави спрямо Румъния същите грешки като България. Впрочем, България съзнавала задачата си да създаде мост между Централните сили и Турция.

Хилми паша е уведомил за това граф Форгач под строго секретна форма, с изтъкването че е само a titre d'information tue[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 8, л. 28.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 Bd. 5.

---

[1] Халил бей.

[2] За негова информация (фр.).

№ 210

Препис от военен доклад № 65 „Укрепленията при Варна" от 7 февруари 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин

Както съобщава имперският германски консул във Варна, в момента се работи по строежа на землени съоръжения, които са разположени около залива на Варна от Евксиновград до фара при нос Галата. Съоръженията се обзавеждат с оръдия от голям калибър, България притежава такива от калибър 12 и 15 см. И двете оръдия на учебния кораб „Надежда" са свалени от борда и са поставени на сушата. Работите се извършват почти винаги през нощта, за целта се използват и морски екипажи.

Тези мерки сочат, че българското правителство отчита възможността от разрив с Русия.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 37.
Freiburg i. Br. BAMA RM 5/V 1688.

№ 211

Спешна директива от 11 март 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до началника на германския Генерален щаб генерал Ерих фон Фалкенхайн в германската Върховна главна квартира в Плес

На писмо от 23 м[миналия] м[есец] № 656[1].

Съобщавам становището на военния аташе[2] в София, че България ще се присъедини във войната на наша страна веднага щом пътят през Сърбия е освободен[3]. Предположението е, че освобождаването на сръбския път скоро ще последва, тъй като България е ухажвана с всички средства от нашите противници и опасността от събаряне или завой на правителството в София не е изключена. Също така пътят трябва да бъде свободен преди Турция да се отцепи от нас или преди една от другите балкански страни да застане срещу нас.

Външното министерство не възразява срещу това, в случай на българско присъединяване, сега вече да бъде подготвена една военна конвенция с България и Турция. Според нашите досегашни проучвания, аз все пак не вярвам че правителството в София ще се занимае с такава конвенция преди акцията на силните германски и австро-унгарски войски срещу Сърбия да е започнала. Смея да напомня, че още в края на м. юли м. г. бяха водени преговори между Райха, Австро-Унгария и България относно сключването на съюзен договор, който да задължава България да окаже военна помощ срещу всяка вражески противопоставена на нас съседна страна и да предвиди сключването на военна конвенция. В средата на август беше представен на българския Министерски съвет един проект, одобрен от кабинетите в Берлин и Виена[4]. Докато още се преговаряше по някои незначителни промени по желание на Царя, във Франция и в Сърбия настъпи промяна във военното положение, която имаше като последица това, че България се отказа от подписването на договора. Когато военното положение се подобри в наша полза, но междувременно се изпречиха познатите трудности относно муниционния транспорт през Румъния, това отново имаше за резултат парализиране на българската решителност. Разположението в София стана отново благоприятно, когато австрийците в края на ноември отново подготвиха успешно настъпление срещу сърбите. С разбиването на армията на фелдмаршал Потйорек в българското правителство отново беше удавено всяко желание за довеждане до край на споразуменията и за участие във войната.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 25, л. 72–74.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] Документът липсва.

[2] Майор фон дер Голц.

[3] Срв. док. 196, 204, 206.

[4] Вж. док. 155 и бел. към него. Вж. също и док. 127, 132, 137, 150.

№ 212

Поверителна директива от 12 март 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Алфред Цимерман до германския кореспондент на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихард фон Мах, по куриер на 13 март.

С най–голяма благодарност смея да потвърдя получаването на Вашето приятелско и интересно писмо от 4 т. м.[1]

Когато проведената с много шум акция срещу Дарданелите пробуди грижи и надежди на Балканите, с това беше постигната главната цел на предприетото. Нашите противници искаха преди всичко да блъфират и да склонят неутралните към обвързване. Според единодушното мнение на нашите военни и военноморски експерти, един успех на англичаните и французите в Проливите е изключен, докато не се хвърлят значителни сухопътни войски. Антантата не може да освободи за предстоящата цел такива в достатъчна многочисленост. За това трябва да помогнат балканските страни. Спекулацията над Гърция явно продължава да не улучва целта си. Българите, убеден съм, изпитват съвсем малко желание да съдействат за настаняването на Русия в Константинопол. Защото съвсем независимо от това, че определени споразумения стоят на пътя на българските действия спрямо Турция, тя е за България, както ми се струва, един много по–удобен съсед на Златния рог, отколкото Русия. Преговори без сражения трудно биха осигурили на опозицията очакваната полза. Разговорите между Австрия и Италия вървят добре. Франция не може повече да ги доведе до разпадане дори с още по–съблазнителни предложения.

Ние знаем добре да ценим ползите от българския неутралитет и това го доказахме отново неотдавна чрез гарантирането на заема. Българското поведение не остана съвсем без съпротива. Аз не мога да повярвам, че г–н фон Буриан е опровергал българския неутралитет и е трябвало да говори за ултиматум. На 10 март г–н Тошев е водил подробен разговор по всички, отнасящи се до това въпроси с нашия посланик във Виена[2] и при това не е казал нито дума за инкриминирани изявления.

Представеният ми в София проект за нова декларация на Централните сили се различава от предишната[3] по три пункта:

1. Неутралитетът на България ще бъде положително оценен и изрично окачествен като удовлетворяващ нашите цели. Тази по–скоро формална отстъпка ние бихме могли винаги да направим, в случай че Австро–Унгария е съгласна.

2. Териториалните придобивки, които ние гарантираме на България, не трябва да се ограничат само върху сръбските области, а да се прострат още и върху областите на всички балкански държави, които в хода на сегашната война воюват срещу Германия или нейните съюзници.

Г–н Радославов при това мисли очевидно за Гърция, а може би и за Румъния. Когато се създаде по–голяма яснота, че клаузите се отнасят само до областите на такива балкански страни, от които Германия или нейните съюзници бъдат нападнати, то аз, от своя страна, също няма нищо да възразя и срещу това разширение на нашето обещание.

3. Според Вашия проект, окупирането на териториите от българските войски трябва да стане „avant de la liquidation de la guerre“[4]. Това се осигурява от нашите предишни изявления, а окупирането трябва да стане „lors de la liquidation de la guerre“[5]. Аз се страхувам, че ние и при най–добра воля не можем да гарантираме това на България. При това, за да ѝ бъдат развързани ръцете, България трябва да чака до сключването на примирието от Великите сили и още след това и в някой даден момент, може би непосредствено преди подписването на мирния протокол, когато нейната намеса е без всякаква полза за нас, а само би била от вреда, тя да окупира желаните от нея територии и отново да подпали Европа. Абсурдно би било да се изисква от нас ние да отхвърлим един благоприятен документ за мир, на какъвто се надяваме, и да се хванем отново за оръжието, само за да се осъществят българските аспирации.

Смея да предоставя на Вас, уважаеми г–н фон Мах, тези съображения, чиято правота не бива да бъде недостъпна за българските държавници, а съвсем поверително и устно да се използва в разговор с г–н Радославов.

Аз съм както и преди дълбоко завладян от убеждението, че мястото на България, с оглед собствените ѝ интереси, е на наша страна и не губя надежда, че още в сегашната война ние ще се сражаваме заедно рамо до рамо.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 26, л. 75–79.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] В писмото си Мах изразява тревогата на Турция, че проникването на силите на англичани и французи в Дарданелите и пред Константинопол ще доведе до обрат, при който ще бъдат освободени значителни английски войски, които могат да се появят на полуострова. Необходимо е да започнат преговори между България и Турция, каквито Тройният съюз предлага отдавна и които могат да донесат само полза за България. Кабинетът на Радославов смята, че за да се присъедини към Централните сили, тя има нужда от подкрепа. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 22, л. 62–65.

[2] Чиршки.

[5] Вж. док. 203..

[6] Преди края на войната (фр.).

[7] В момента на края на войната (фр.).

№ 213

Шифрована телеграма № 101 от 17 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 193[1].

Говорихме с военния аташе[2] за планираната акция срещу Сърбия и сме единодушни със становището, че:

1. Не може да се разчита на сътрудничеството на България, ако наред с германското нападение върху сръбския североизток не започне австро–унгарска акция по сръбската западна граница и след това двете имперски сили не подсигурят България срещу румънско нападение.

2. Сондажът при министър–председателя[3] чрез мен и при военния министър[4] чрез военния аташе е възможен без опасност от дискредитиране.

3. Македонците засега трябва да останат извън играта, докато стане възможно тяхното по–късно използване.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 35, л. 94.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] Голц.

[2] Радославов.

[3] Фичев.

№ 214

Препис от шифрована телеграма № 102 от 18 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Към телеграма № 98[1].

Днес министър–председателят[2] поправи изявлението си за съобщението на българския пълномощен министър[3] в Петерсбург относно Бургас в смисъл, че руското правителство не е правило запитване за използване на бургаското пристанище във връзка с дебаркиране на части, а се е осведомило, дали един или друг руски кораб може да влезе в Бургас за товарене на въглища или вода, когато Русия започне акция срещу Босфора. Министерският съвет е обсъждал запитването и е упълномощил българския пълномощен министър в Петерсбург да отговори, че България е неутрална и според съществуващото право кораб на правителство, участващо във войната, може да бъде допуснат в българско пристанище само за 24 часа.

Все още не е изявено желание от руска страна да се използва българска територия за дебаркиране[4].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 38.
Freiburg i. Br. BAMA RM 5/V 1688.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] Радославов.

[3] Радко Димитриев.

[4] Препис от телеграмата е изпратена спешно на Адмиралтейския щаб на марината.

№ 215

Шифрована телеграма № 110 от 21 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 101[2]. Тайно.

Говорих с министър–председателя[3] за акцията срещу Сърбия. Отговори ми, че той самият е с впечатлението, че България не може дълго да запазва неутралитета си и трябва да вземе страна. Относно нашето предложение за военните детайли военният аташе[4] би могъл да говори с министъра на войната[5]; тогава той ще се обърне към него и двамата ще направят предложение на Царя. Други личности няма да бъдат посветени. Помолих г–н Голц след това да говори с министъра на войната.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, аG47, л. 116.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] В допълнение на тази телеграма, на 25 март 1915 г. с друга телеграма № 122, Михаелес съобщава за разговор на Радославов с цар Фердинанд, при който последният заявил, че преди да вземе решение за акция срещу Сърбия трябва да се съветва с военния министър и с някои партийни лидери. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 61, л. 140.

[2] Телеграмата липсва.

[3] Радославов.

[4] Майор Голц.

[5] Фичев.

№ 216

Шифрована телеграма № 114 от 22 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 207[2].

Що се отнася до условията за изплащането на втората половина на последния заем, моят австрийски колега[3] и аз застъпихме пред тукашните министри становището, че парите ще се изплатят едва когато България мобилизира за обща акция с нас. На това аз наблегнах също при моя разговор с министър–председателя[4] относно акцията срещу Сърбия и препоръчвам занапред да държим на това. Тръгне ли България с нас срещу Сърбия, ние не ще се нуждаем от никакви изявления, че България няма да предприеме нищо срещу Турция. Освен това министър–председателят отново поясни, че той ще спазва стриктно конвенцията си с Турция.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 51, л. 124.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] В полето на телеграмата има записано на ръка: „Берлин, 23 март 1915, София, № 226. Шифрована телеграма. Отговор на тел. 114. Напълно съгласен (д[ържавен] с[екретар] Ц[имерман]).“.

[2] Не разполагаме с телеграмата.

[3] Тарновски.

[4] Радославов.

№ 217

Шифрована телеграма № 223 от 28 март 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин[1]

В допълнение на тукашна телеграма № 222[2] и тамошна телеграма № 201[3].

Генерал фон Фалкенхайн ми изпрати току–що долуспоменатата телеграма до полковник фон Лайпциг с молба да я представя на адресата чрез Външно министерство:

„До полковник фон Лайпциг.

Заминете веднага за няколко дни за София и се опитайте въз основа на Вашето познанство с Царя и ръководните мъже да ги убедите, че от личен интерес за България е да участва от началото заедно с нас и Австрия в действията срещу Сърбия и да не чака, докато ние свършим работата. В последния случай само с най–доброто желание от наша страна трудно ще бъдат прокарани желанията на България относно Македония и границата на Морава, без оглед на това, че не може да се знае кога ще свърши войната. Главната работа при повалянето на Сърбия съвсем не бива да падне върху България, добре е обаче да бъде използван благоприятният начин, при който тя може да предостави силите си срещу Сърбия. Вие трябва също внимателно да изясните въпроса дали българите биха се съгласили за преминаването на турски войски през тяхна територия за нападение срещу Сърбия. Ф[он] Фалкенхайн“.

Смея да възложа почтително на Вашата преценка тази не съвсем ясна инструкция до г–н фон Лайпциг да бъде направена разбираема чрез едно Ваше допълнение до имперския посланик. Същевременно шефът на Генералния щаб моли за мнението на Ваше Превъзходителство по втория абзац на тел. 201. Той смята, че отговор по това вече пътува за София или вече е получен.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, а†74, л. 168–169.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] В полето бележка: I. Тел[еграма] до София 245. II. Същата до Фалкенхайн 215, същата до Пера 602." (Телеграмата до София 245 е съдържанието на док. 218).

[2] По молбата на Фалкенхайн Тройтлер съобщава на германското посолство в София съдържанието на меморандума на германското Външно министерство, предназначен за румънския крал. Също така, че Фалкенхайн ще изпрати фон Лайпциг в София, като близък на Фердинанд да подпомогне генерал–фелдмаршал фон дер Голц в мисията му при него. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 68, л. 153.

[3] Това е цитираната по–долу телеграма на Фалкенхайн до полковник фон Лайпциг.

№ 218

Препис от шифрована директива № 245 от 28 март 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германската легация в София

На телеграма № 127[1].

По отношение на границата Морава от наша страна няма опасения. България до сега винаги говори само за област от етнографски интерес, а именно Македония. Ако трябва наистина да има искания за старосръбска област, би било може би тактически по–правилно България да бъде оставена сама да изкаже това желание. Оставям това на Вашето усмотрение и на тамошно обсъждане. Преговорите между Виена и Рим[2] продължават обещаващо.

ИИ БАН. кол. 20, оп. 25, ае 46, л. 173.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] Телеграмата № 127 от 26 март 1915 г. е на Михаелес и гласи: „Цар Фердинанд отложи решението за съдействие на България при нападението над Сърбия едва след решението на Парламента, което не се очаква преди 28 март. Участието, по мое мнение, може да се постигне само ако България е спокойна от румънско нападение, ако наред с Македония твърдо й бъде осигурена и областта до Морава и че при нападението върху България няма да легне главната работа." Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 66, л. 151. Срв. док. 217.

[2] Срв. док. 212.

№ 219

Шифрована телеграма № 229 от 29 март 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин[1]

В допълнение към телеграма № 223[2].

Генерал фон Фалкенхайн се съгласи с мен и моли да се предаде следната допълваща телеграма до имперската легация в София за полковник фон Лайпциг:

„Едно съвместно германско–австрийско–българско нападение срещу Сърбия е замислено така, че едновременно да атакуват две австрийски дивизии отсам Босна, десет германско–австрийски дивизии през линията Белград – Семендрия и Милановац – Текия, четири български дивизии срещу линията Неготин – Зайчар и други български сили срещу Ниш. Тъй като общите сили на тази част от сръбската армия, която може да излезе в Северна Сърбия, ако Ниш бъде заплашен, възлиза най–много на 100 000 души, то съюзниците трябва с такива сили и разпределение бързо да успеят да приключат с тях, благодарение на което българите ще получат възможността да вземат от Македония толкова, колкото се смята за правилно. Вие може да ползвате това съобщение поверително за Вашите разговори в София, в случай че тези въпроси бъдат засегнати от българска страна. Фон Фалкенхайн.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 86, л. 189–190.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] В полето на телеграмата на ръка е вписано, че текстът („допълнението“, док. 217) за фон Лайпциг му е изпратен за сведение с телеграма № 253 на Външно министерство в Берлин на 29 март 1915 г.

[2] Това е док. 217.

№ 220

Препис от спешна шифрована директива № 256 от 30 март 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германската легация в София

Отговор на телеграма № 132[1].

Ваше Превъзходителство, моля кажете на г–н Радославов, че ние, в сигурни очаквания на задоволителен изход от разговорите относно акцията срещу

Сърбия, искаме да се откажем от едно възражение против изплащането на първата вноска на втората половина на заема, но нашите решения за втората вноска все пак трябва да спазим.

За лична информация на Ваше Превъзходителство. Ние не вярваме, че отказът на първата вноска ще повлияе решително върху решенията на Царя и на правителството в нашия смисъл. От друга страна обаче, съществува опасността, че те ще се обидят, ще нарушат хода на разговорите и положението на правителството може да се разклати. Освен това, липсва време да се уговори съвместно действие с Австро–Унгария. Поради изтичащата на 15 април вноска ще влезем във връзка с Виена.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 89, л. 193–194.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] Телеграма № 132 от 29 март 1915 г. е на Михаелес и гласи: „Предлагам първата вноска да се задържи, докато, от страна на България, бъде изяснено становището ѝ за акцията срещу Сърбия." Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 87, л. 191. С това Михаелес поддържа становището си изразено още на 22 март с. г., док. 216.

№ 221

Шифрована телеграма № 136 от 20 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

За генерал Фалкенхайн.

Военният министър[2] току–що ми каза, че Тройната антанта е повдигнала протест заради прекарването на самолети и други военни материали през България за Турция и заплашва с прекъсване на дипломатическите отношения. Този въпрос дотолкова занимава Царя, че военният министър още не е могъл да му докладва по повод коопертирането срещу Сърбия. Би било полезно, ако може да бъде съобщено нещо за предполагаемото поведение на Румъния при намеса на България срещу Сърбия[3], в резултат на което България ще бъде успокоена, че няма опасност от румънско нападение. Военен аташе.[4]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 93, л. 204.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] В полето на документа бележка: „Шифрована телеграма от 31 март до ген. фон Тройтлер."

[2] Фичев.

[3] Вж. док. 215, 219.

[4] Майор Голц.

№ 222

Препис от шифрована директива № 248 от 1 април 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д–р Готлиб Ягов до генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

На телеграма № 236[1].

Считам, че сключването на военната конвенция и политическото обвързване на България трябва да вървят ръка за ръка. Дали това ще се постигне, още не съм сигурен, тъй като България вероятно ще се опита да води политика на протакане, докато Сърбия бъде сразена от нас. Договорът с България от месеци е готов за ратифициране, обаче България винаги до сега се отказваше от ратификацията.

Заплахите на Антантата правят на малодушния Цар постоянно впечатление. От натиска на своите министри той обикновено се отклонява чрез отказ да ги приеме или чрез заминаване от София.

Фелдмаршал фон Голц ще докладва за София. Той не е приет от Царя. Трябва да се очаква също и докладът на г–н фон Лайпциг[2].

Според мнението на фелдмаршал фон Голц и други, гласящи същото съобщения, австрийската акция без наше участие в никакъв случай няма да доведе България до решение, тъй като Австрия след сръбско поражение ще загуби всякакъв кредит на Балканите.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 98, л. 216–217.
Bonn, PAAA. Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 6.

---

[1] Телеграмата е от Тройтлер до Външно министерство, с която той уведомява за разменени телеграми между ген. Хьотцендорф и ген. Фалкенхайн за акцията срещу Сърбия и възможното участие в нея на България и Турция. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 97, л. 212–213.

[2] За мисията на фон Лайпциг вж. док. 217, 219, 226, 227.

№ 223

Шифрована телеграма № 245 от 2 април 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Фелдмаршал барон фон Гол тази вечер заминава за Виена. Той определено се надява да постигне в Турция това, че два армейски корпуса под българско върховно командуване да могат да вземат участие в евентуална акция срещу Сърбия[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 100, л. 219.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Във връзка с това Тройтлер изпраща две свои телеграми до Външно министерство – № 272 от 12 април 1915 г. и № 285 от 13 април 1915 г. В първата той уведомява, че ген. Фалкенхайн е възложил на фон Лайпциг да уговори в София съдействието на Турция при акция срещу Сърбия, а с втората изпълнява молбата на Фалкенхайн да съобщи, че Турция е готова да представи на България два армейски корпуса за планираните действия срещу Сърбия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 110, л. 243 и ае 120, л. 260.

№ 224

Шифрована телеграма № 156 от 8 април 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

За генерал фон Фалкенхайн.

Вчера бях приет от Престолонаследника[1] и Царя, днес от министър–председателя. Царят и г–н Радославов са съгласни по принцип да не отказват намесата на България в Сърбия, щом като нашите войски са там вече в акция, само че двамата искат моментът на тяхната намеса да се отложи по–нататък и биха искали очевидно да мобилизират, чак когато ние вече преминем Дунав. Искането за четири дивизии срещу Неготин – Зайчар те смятат за непосилно, защото едновременно ще настъпват срещу Ниш и ще навлизат в Македония, а освен това трябва да разполагат със силни резерви срещу възможен руски десант или гръцко ответно нападение. При Царя главното основание за спънките е страхът от вероятността за обявяване на война от руска страна. Обезкуражаващо влияе изявлението на гръцки генерал в Салоники, че неговите войски ще бъдат поставени на разположение на Сърбия, ако българските банди при Дойран продължат по–нататък. Както отбеляза министър–председателят, г–н Савински ще постави въпроса за незабавно обявяване на война от страна на Русия на България, веднага щом тя предприеме враждебно действие срещу Сърбия. Въпреки своите съмнения, Царят и г–н Радославов са съгласни в подробности на българско кооперирание и като че ли споделят нашето схващане, че една успешна акция на германско–австрийските войски в Сърбия тук отново ще възпламени стари расови мисли и национални желания в отново получените заграбени области и ще улеснят решението на правителството за удар срещу Сърбия. Царят би искал да види шест вместо четири дивизии в Дунавската армия, както и върховното главнокомандване в германски ръце.

Акцията в Македония би била за българския народ понятна и желана и по–малко тази срещу Неготин, която с оглед на бъдеща граница, обща с Унгария, лежи на сърцето на Царя.

На моето предупреждение да не забравя решаващия момент за страната си, Царят попита кому ние прочие освен на България, искаме да дадем Македония след разгрома на Сърбия. България се нуждае като граница от Долна Струма, не разчита обаче на Салоник. Лайпциг.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 107, л. 238–239.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Княз Борис.

№ 225

Шифрована телеграма № 160 от 9 април 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

В допълнение към телеграма 156[1].

За генерал фон Фалкенхайн.

„Току–що имах разговор с българския военен министър. Начинът, по който генерал Фичев посрещна моите водещи към размисъл съобщения и желания, дава да се разбере, че за това интервю на него са му били дадени инструкции от Царя и от министър–председателя[2], което позволява да се предположат едни наистина реални действия по нашите желания. Четири български дивизии срещу Неготин – Зайчар му се виждат твърде много с оглед положението на пътищата и би било по–добре да се действа с по–големи сили срещу Пирот – Ниш, който възглед споделя също и барон фон Голц. Относно вида на евентуално настанените войски в Македония, той не пожела да се изкаже. Сърбите стоят, както и преди, на границата на Дрина с четири дивизии, с пет дивизии южно от Белград – Семендрия, с четири дивизии в дясно от Морава в сръбския североизточен ъгъл. Генералът предупреди за придвижвания на австрийците от Босна през Дрина само с две дивизии и се надява, че най–малко седем австрийски дивизии ще настъпят срещу Белград – Семендрия и най–малко шест дивизии срещу Милановац – Текия. Съседството с германските войски ще му бъде там особено приятно. Той се застъпва да се отложи преминаването на Дунав за май, когато, предвижда се, сегашният силно разлят воден поток ще се прибере в коритото и войските ще се осигурят с достатъчен материал за лагеруване, тъй като сръбските села също и в североизточния ъгъл вероятно е да са силно инфектирани от тифус.

Фичев моли чрез нас редовно да получава сведения за мястото, вида и съсредоточаването на нашите военни придвижвания. Лайпциг.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 109, л. 241–242.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Вж. док. 224.

[2] Радославов.

№ 226

Доклад от 11 април 1915 г. на полковник фон Лайпциг до германското Външно министерство в Берлин, изпратен на 13 април от Пера

По време на моето пребиваване в София от 30 март до 9 април[1] ми стана безсъмнено ясно, че намеренията на Царя и на ръководните държавни мъже сами с оръжие в ръка да си вземат областите с българска националност в Сърбия, са по–силни, отколкото беше в случая по времето на моето софийско посещение през август 1914 г. Страхът от едно руско обявяване на война, което е изложил руският посланик Савински като непосредствена и неотменима последица от перспективата за навлизане в Сърбия, все повече парализира способността за вземане на решение от сегашното правителство. Аз обаче се опитах да убедя Царя и министър–председателя[2] в това, че при сегашното съотношение на силите на намиращите се в Южна Русия руски военни части, такова обявяване на война може да бъде едно чисто платоническо предприятие, защото броят и качеството на войските в южноруските военни окръжия ги прави абсолютно негодни за десант в Бургас.

На такъв опит за десант срещу България винаги биха били на разположение като резерв турски сили (според фелдмаршал фон дер Голц два армейски корпуса). Царят и министър–председателят[2] непрекъснато уверяват, че те могат да държат Българската земеделска партия на страната на сегашното правителство само затова, защото то може да запази при всички обстоятелства желания от земеделците мир толкова продължително, колкото е необходимо за страната. Веднага щом България би се намесила активно във войната, ще настъпи краят на подкрепата на земеделската партия за правителството.

Що се отнася до областите, обект на претенции или придобивка, съществува известна разлика между Царя и неговия народ. Българският народ естествено мисли само за старите национални български области на Македония и с желанията си се разпростира до Скопие. На Царя преди всичко допада установяването на една обща гранична връзка с Унгария, където той и домашните му имат владения, в която посока той иска директно военно свързване. Неговите желания се отнасят, на първо място, за сръбския североизточен ъгъл, това значи окръга Тимок до линията на Дунав между Милановац и Текия. По–нататък Царят има предвид областта на Егейско море, която сега е обещана на гърците, а именно окръзите Серес, Драма, Кавала и талвега на Струма като граница. Аз се опитах да го разубедя, че преследването на тези желания е една cura posterior[3] и го уговорих като умен, делови мъж да не допуска грешка като се стреми силно и жадува плодове, които още не са узрели за него. Царят никога не се е стремял към Салоники дори и в дните на блестящите бойни успехи в 1912/13 г.

Когато аз отново намекнах на Царя, че България нищо няма да получи, ако не се обвърже активно с нашите действия, той ми отговори малко раздразнено: „Да, кому искате тогава да дадете Македония, щом не на нас?“ – Аз отговорих, че за това не съм имал никаква инструкция, но моето лично чувство ми подсказва, че уреждането на този въпрос ние вероятно бихме предоставили на нашите съюзници – Австрия и Турция. Впрочем, ние в Германия нямаме никаква враждебност срещу Сърбия. Нещо повече, сърбите чрез тяхната храбра съпротива спечелиха у нас във военно отношение един вид уважение и така ние не бихме имали нищо против това, ако след войната Сърбия бъде оставена да продължи спокойно да съществува.

Царят обобщи, че разполага с писмени обещания от Англия и Франция, които само в случай на лоялен неутралитет предоставят перспективата: граничната линия Мидия – Енос, гръцките окръзи Серес, Драма, Кавала, цялата национално българска Македония (за което Сърбия ще трябва да бъде обезщетена от Тройната Антанта в Босна) и цялата Добруджа. В замяна възразих на Царя, че всичко това би било евтин подарък на Тройното съглашение, тъй като то в никакъв случай няма да е в състояние действително да му предаде тези области и поради това може лесно да дава всевъзможни обещания. Нашите делови принципи, напротив, биха били съществено по–солидни, като ще му се предложи, за което ще бъде подкрепен, сам да завземе толкова от сръбската област, колкото намира за добре и че ние при бъдещите мирни преговори в никакъв случай не бихме създавали трудности там, където той чрез въоръжени действия би постигнал един fait accompli[4].

Изненадващо за мен беше усърдието, с което Царят искаше да ме убеди, че ние безусловно трябва да вземем Салоник в наше (германско) притежание. Салоник не би трябвало в никакъв случай да стане австрийски – още по–малко да остане гръцки. Аз едва ли бих могъл да се надявам, че при тези силни лични чувства срещу крал Константин, най–омразния негов съсед след 1913 г., ще може да се говори. Царят определя завземането на Салоник като необходимо за нас, в случай че Австрия и Италия не биха могли да постигнат споразумение по въпроса за Триест и той в хода на войната трябва да бъде загубен за Австрия и по този начин, на второ място, и за нас като средиземноморски пункт. На моето възражение, че за нас Салоник като изолиран и съвсем откъснат от Германия пункт няма никаква стойност, Царят поиска да се противопостави с това, че за нас, при очакваното от него регулиране на европейската географска карта, пътят през България и Унгария винаги ще бъде отворен.

Наблягането на Унгария и то по възможност на една откъснатата от Австрия Унгария ми се струва да е политическия идеал на Царя. Той възхвалява държавническите качества на унгарските политици, особено тези на граф Тиса и изтъква поведението на унгарските войски за сметка на австрийските твърде много по–високо. Между австрийските офицери през тази война случаите на държавна измяна били толкова много, че трябвало да има най–голямо съмнение в патриотизма и благонадеждността на всички австрийски провинции.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 131, л. 276–280.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] За мисията на фон Лайпциг вж. също док. 217, 219, 222, 227.

[2] Радославов.

[3] Утрешна грижа (лат.).

[4] Свършен факт (фр.).

№ 227

Шифрована телеграма № 51 от 19 април 1915 г. на германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег, пребиваващ в германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 127[1].

Уговорено е с ген. Конрад, че действията срещу Сърбия трябва да последват веднага щом състоянието на водите на Дунав позволи това и разбиването на голямата руска офанзива на Карпатския фронт, което е в пълен ход, да стане един приключен факт. Ген. Конрад повдигна пред австрийското правителство въпроса за незабавно представяне на предложение в София относно съдействието на България. Като срок на действията, с оглед на горното, се предвижда втората половина на май. Предвижда се в тях да се включи 100 000–а германска войска. Австрия ще предостави двойно повече. Освен това, два добри турски корпуса ще стоят на разположение или за Сърбия, или за осигуряването на България срещу Румъния или Гърция.

Оперативният план, доколкото той сега вече можа да бъде съставен, е известен чрез генерал фон Фалкенхайн на полковник фон Лайпциг в България. Оставам на по–нататъшно разположение.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 129, л. 273–274.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Телеграмата не е налице.

№ 228

Шифрована телеграма № 178 от 21 април 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Военния аташе[2], за Генералния щаб и заместващите служби. Ген. щаб.

Военният министър[3] ми съобщи, че английският военен аташе отново е настоял пред него България да се присъедини към Тройната антанта, защото непосредствено предстояла решителна акция срещу Константинопол откъм Егейско и Черно море. В Мудрос били пристигнали 40 транспортни парахода с военни части. Константинопол е уведомен.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 42.
Freiburg i. Br. BAMA, RM 5/V 1688.

---

[1] Телеграмата е препратена спешно на Генералния щаб и на Адмиралтейския щаб на марината.

[2] Майор фон дер Голц.

[3] Фичев.

№ 229

Информация от 22 април 1915 г. за публикация в английската преса относно България от Външно министерство в Берлин до германската легация в София

Ежедневно английските вестници се занимават с поведението на балканските държави, но преди всичко на България, в която виждат ключа за по–нататъшното развитие на балканските отношения по време на войната, след като пропаднаха надеждите, свързани с Венизелос. Интересът на англичаните към поведението на България намира ясен израз в писмото на един „познавач на Балканите“, отпечатано от „Економист“ в броя му от 10.4.1915. Най–напред авторът обрисува картината, как ще се подобрят позициите на Тройния съюз[1], ако България се присъедини към него: Турция ще бъде изолирана и обкръжена, Русия ще има свободен достъп чрез железопътната линия от Черно до Средиземно море, Австрия ще има враг вместо приятел на югоизточния си фланг, а Румъния и Гърция ще могат свободно да преследват целите си за сметка на Турция и Дуалистичната монархия. А накрая и Сърбия ще разбере, че само възстановеното приятелство с България може да ѝ осигури желаното разширение към Адриатическо море. Следователно ключът към всичко се намира в София и само Сърбия и Гърция могат да го получат. България иска, в замяна на помощта си, населената от българи област, предоставена ѝ със сръбско–българския договор от 1912 г. и добър излаз на Егейско море. Венизелос, „първият държавник“ на Близкия изток, бил готов да отстъпи Кавала и щял да направи това дори срещу съпротивата на крал Константин. Докато Сърбия напротив, никога до сега не се е съгласявала да върне отнетата от българите област през Втората балканска война. Английското, френското и руското правителство, следователно, трябва да използват влиянието си в случай на необходимост и „непреодолимото“ си влияние пред крал Петър, за да принудят Сърбия да приеме нужното споразумение с България. Предимствата за Съглашението били толкова големи, че не трябва да се щадят никакви сили; ако Сърбия поиска парично обезщетение, нека такова да ѝ бъде дадено. Отношението на Съглашението към българите било днес толкова благоприятно, каквото било спрямо Сърбия след Втората балканска война. Наистина България все още не се била поддала на съблазните на Тройния съюз [Централните сили], въпреки известното ѝ разочарование от все още несъстоялото се настъпление на австрийците в Сърбия. Ще се види какво е готов да жертва последният [Тройният съюз], за да я [България] привлече на своя страна.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 40–41.
Freiburg i. Br. BAMA, RM 5/V 1688.

---

[1] Има се предвид „Съглашението“, трите сили от Антантата – Англия, Франция и Русия.

№ 230

Шифрована телеграма № 187 от 2 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 346[1].

Нито моят австрийски колега, нито аз сме забелязали признаци на промяна в поведението на българското правителство. Граф Тарновски е имал вчера дълъг разговор с министър–председателя, който оценил общото положение като благоприятно за Централните сили и отбелязал, че в Гърция Кралят, Генералният щаб и болшинството от офицерите били против акцията, в Румъния антиавстрийската агитация е отслабнала, докладите от Рим съдържали обнадеждаващи изявления на княз фон Бюлов и според съобщения от Константинопол разположените от Англия и Франция дебаркационни сили в Дарданелите били твърде слаби, за да предприемат нещо. Всичко това затвърдява благоразположеното му отношение към нас.

В последно време Радославов не е поискал нито от мен, нито от граф Тарновски териториални обещания в случай на неутралитета на България.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 149, л.310.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Шифрована телеграма № 346 от 30 април 1915 г. на Ягов до Михаелес гласи: „Според неофициални съобщения, българското поведение ще стане несигурно. Възлага се на Ваше Превъзходителство при необходимост служебно да потвърдите нашите изявления пред Точков и да обещаете на тамошното правителство вече специално Сръбска Македония, южно от Охрид – Егри паланка, за неутралитета му." Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 139, л. 294.

В полето на шифрованата телеграма Ягов е написал саморъчно: „Берлин, 4 май 1915. София, № 354. Много бързо. Тайно. Ваше Превъзходителство да уведоми веднага г–н Радославов за въпросните обещания, дадени от мен в изявлението ми пред Точков. "

№ 231

Шифрована телеграма № 678 от 2 май 1915 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше–Хаденхаузен до германското Външно министерство в Берлин

Розелиус до държавния подсекретар Цимерман[1].

Савов се страхува от недискретност от страна на Кредитна банка и поради това се отказва от един милион франка. Той употребява за пропагандни цели 200 000 франка. Моля да приведете същите телеграфически тук на моето конто, тъй като никой в България (само нашите собствени хора) не бива да узнае за това[2]. Нашият приятел Бояджиев, сегашен шеф на Генералния щаб, също и в случай на война ще бъде назначен като шеф на Генералния щаб. Савов обяви, че целокупното офицерство като един ще върви с нас[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 146, л.304.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Телеграмата е предадена шифровано по дипломатическата поща от пълномощния министър на Германия в Букурещ Бусше до Външното министерство. Преди да пристигне в София, натоварен с агентурна работа, Розелиус е в Букурещ. Вж. док. 250.

С телеграма № 530 от 30 март 1915 г. Бусше съобщава, че Розелиус отпътувал за Берлин със строго секретно поръчение на ген. Савов, за което нищо не можел да му каже. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 95, л. 204.

[2] На 4 май 1915 г., вече уведомен от Външно министерство за отпуснатите пари за пропаганда в пресата, Бусше съобщава, че ген. Савов не е приел предложението да му бъдат предадени чрез германския военен аташе в София 200 000 франка и иска да го упълномощят да предаде парите на Савов от фонда, с който разполага. Парите са необходими на Савов за шестте основани от него вестника, които трябва да излизат. Изпратените досега 400 000 франка наистина са били дадени за пропаганда. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 153, л. 316.

[5] Отделно с телеграма № 634 от 4 май 1915 г. Бусше докладва за продължителен разговор със Савов, който не е сигурен дали ще бъде изпратен в Цариград за преговори. Бусше му заявил, че Германия е готова по всяко време да подпише военна конвенция, но протакането е от страна на България. По желание на Радославов, ген. Савов е поканил Розелиус в София, но Бусше счита, че те не бива да пътуват заедно. На телеграмата има резолюция от Цимерман: „Незабавното пътуване на Розелиус за София е желателно." Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 150, л. 311–312.

№ 232

Таен доклад № 69 от 9 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин, с две приложения, изпратени чрез кралски куриер[1]

Българският министър–председател г–н Радославов ми връчи приложения тук препис от декларацията заедно с мотивите към нея[2] и ме помоли да предам двата документа на Ваше Превъзходителство. Както отбеляза г–н Радославов, декларацията е съставена от него и е била одобрена от Царя, което, впрочем, не е попречило, редакцията ѝ да е несъвършена, тъй като министърът владее незадоволително френски. Така, той говори за гаранция на едно владение, „само ако владението никак не трябва да бъде завзето". Смисълът и целта на декларацията е – Германия трябва да гарантира на България, в признателност за нейния благосклонен неутралитет, че тя трябва да завладее цяла Сръбска Македония, както така наречените спорни, така и безспорните зони, отбелязани в сръбско–българския договор от 13 март 1912 г., ако България до края на европейската война остане неутрална и то независимо от това, дали частите на сръбските области при сключването на мира са окупирани от нея или не.По–нататък трябва да ѝ бъде осигурено придобиването на част от тези области, които Румъния и Гърция притежават по силата на Букурещкия мир от 28 юли 1913 г., в случай че едната или двете страни влязат във войната срещу съюзните имперски сили или срещу една от тях. Разграничаването на тази част ще се предвиди в специално споразумение между Германския райх и България.[3]

Както ми каза г–н Радославов, за моя лична информация, г–н Тодоров, бивш финансов министър в русофилския кабинет на Гешев, му е съобщил, че Тройното съглашение ще предложи завладяването на Сръбска Македония и линията Мидия – Енос, ако България вземе участие във войната на Антантата срещу Турция. Сегашното българско правителство поради това се нуждае от предложената декларация, за да излезе срещу нападките на русофилите с аргумента, че то със запазването на неутралитета вече постигна добри условия за Македония; относно линията Мидия – Енос няма да се натяга пред обществеността – въобще един конфликт с Турция би бил непопулярен.

За ориентиране относно двете македонски зони по договора от 1912 г. прилагам една карта[4].

Що се отнася до исканите в декларацията обещания за евентуални териториални претенции за сметка на Гърция и Румъния, то аз не виждам никакви колебания те да се дадат, след като относно Гърция ние вече по–рано заявихме на българското правителство, че няма да му пречим да си вземе Драма, Серес и Кавала, в случай че Гърция мине на страната на нашите врагове. С Румъния, която най–болезнено пречи на нашите транспорти, ние няма повече да се съобразяваме, както с Гърция.

Заради бъдещите териториални придобивки в Македония навремето ние обещахме на България при преговорите за съюзен договор за участието си във войната на наша страна да получи територии от днешна Сръбска Македония, върху които има исторически и етнически права. Когато договорът не беше подписан, по–късно по желание на българското правителство му беше дадено писмено обещание от 5 януари 1915 г. със същото съдържание с изречението: „Областите, които са били завзети от неговите войски." По време на пребиваването на г–н Точков в Берлин му беше предложено да се има предвид също Сръбска Македония южно от линията Егри паланка – Охрид, в случай че България запази неутралитета си до сключването на мира. Г–н Радославов[5] сега поиска при същите условия на неутралитета гаранции за придобиването на цяла Сръбска Македония също и ако не бъде завзета от български войски.

При обсъждане на въпроса, чийто отговор ние трябва да дадем, според мен трябва да се имат предвид следните съображения. Аз съм убеден, че българският народ както военно, така и още повече икономически е най–дееспособния елемент на Балканите и има пред себе си най–голямо бъдеще. Поради това от наш интерес е да му се помогне да осъществи националните си желания за придобиване на предимно населени с българи гранични територии, благодарение на които той ще стане достатъчно голям и силен, за да се еманципира напълно от руското влияние и да води една национална политика, която ще се насочва към обвързване с Австро–Унгария и Германия[6]. В частност, за нас би трябвало да е безразлично дали при едно бъдещо териториално нарастване ще се получи нещо повече или по–малко. Спокойно може да се вземе толкова, колкото България може да понесе и ние печелим нейната бъдеща благодарност, ако без дребни колебания не поставяме препятствие по пътя. По–нататък за нас е много подходящо да задържим днешното германофилско правителство на кормилото и ако сега измоленото от нас изявление трябва да служи за това, както предвиждат мотивите, да се докаже на българския народ, че ние оценяваме неговия неутралитет – да улесним отклоняването на правителството от предложенията на Тройното съглашение. За това аз бих посъветвал декларацията да се представи. Колебливият пункт е само в това, че правителството се нуждае от изявлението, за да не излезе от неутралитета и в тихо съзерцание да изчаква печеният гълъб да долети в устата му. Да му опечем този гълъб естествено не е в наш интерес. Едно такова обяснение обаче е противно на това, че според заключителното изречение на приложените мотиви към декларацията в определена степен трябва да се създаде въведение към преговори за влизане на България във войната. Освен това, аз съм с впечатлението, че правителството би могло самò да удари веднага щом германско–австрийската акция срещу Сърбия се осъществи в определена форма, което обещава пълен успех.

Според изявления, които достигнаха до мен от Двореца, Царят също е напълно уверен и вече не е неблагосклонен към една акция[7].

Когато г–н Радославов ми връчи декларацията, аз му отговорих, че за по–нататъшни обещания ние трябва да разчитаме на съответна услуга от България, която може да се състои в това тя да поеме задължението да разположи в Румъния наблюдателен корпус веднага щом Румъния се подготви да удари Австро–Унгария. Според мен достатъчно ефективна заплаха за военните апетити на Румъния е акустирането на един параход. Към това министър–председателят отбелязва, че в началната фаза на войната той е заявил в Букурещ, че едно румънско нападение срещу Австро–Унгария ще има за отговор настъпление на България в Добруджа; значението, което отдаваме на задължението на България за военна демонстрация от този вид срещу Румъния, трябва да намери място в договора, който би се подготвил след предаването на нашето изявление и вече е взето впредвид в мотивите.

[Приложение 1]

Препис

Председател на Министерския съвет

София, 8/5 1915

Германското правителство оценява досегашния благосклонен неутралитет на българското правителство в съвременната криза и декларира, че ако този неутралитет се поддържа до сключването на мира, той гарантира отсега на България, като компенсация на нейното благосклонно поведение към съюзниците, притежаването на Сръбска Македония, включвайки „спорните“ и „безспорните“ зони, така както те са определени в българо–сръбския съюзен договор от 29 февруари/ 13 март 1912 г. и съгласно приложената карта към споменатия договор.

Горепосочените територии се гарантират на България независимо от факта, дали по време на подписването на договора ще бъдат окупирани от българските войски или не.

Германия гарантира на България една част от териториите, сегашно притежание на Гърция и Румъния по силата на Букурещкия договор от 28 юли 1913, ако едната или двете страни влязат във война със съюзниците или само с едната от тях.

Разширението на тази част на територията ще бъде определено на базата на тази декларация със специален договор между Германия и България.

[Приложение 2]

Препис

МОТИВИ

Тази официална декларация на Германия за България относно отстъпването на области в замяна на благосклонен неутралитет е абсолютно необходима:

1. За да даде на българския народ в подходящ момент доказателство, че Германия фактически оценява неутралитета на България.

2. За да покаже на българския народ, че срещу доброжелателния неутралитет от Германия ще му бъдат осигурени значителни придобивки и че обещанията на Тройното съглашение за такива придобивки в същия обхват, обаче в замяна на задължението на България за участие във войната, са неприемливи.

3. Защото не би било целесъобразно да се третират само безспорните зони. Ако населените с българи спорни зони не се дадат на България, то те трябва да бъдат дадени на Сърбия или на Австро–Унгария, което би било много вредно за бъдещите отношения между Австро–Унгария и България. Освен това, прехвърлянето на спорните зони към България, компенсира предложеното от Тройното съглашение придобиване на границата Енос – Мидия.

След приемането на тази декларация относно отстъпването на области в замяна на благосклонен неутралитет, българското правителство може да започне преговори за влизане на България във войната.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 168, л. 343–347.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Отговорът по този доклад се съдържа в док. 236.

[2] Това става на 8 май 1915 г. (док. 246). Връчените документи са: декларация на българското правителство до Германия относно германските териториални обещания към България, обосновка на Радославов за необходимостта от германска декларация; карта на двете зони в Македония от 1912 г. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 168, л. 348–349, 351.

[3] По въпроса за размяна на писмени декларации между България и Германия за териториалните придобивки, които се желаят от българска страна и които трябва да се гарантират от Германия, вж. док. 203. Към това вж. още док. 212, 217, 218, 224, 226.

[4] Следва задраскан текст: „ която тукашният представител на „Кьолнише цайтунг г–н фон Мах, в чието лице виждам съставителят на мотивите, я е подготвил“. [Картата не се публикува].

[5] Следва задраскан текст: „в чисто български стил – като му се подаде единия пръст, да поиска цялата ръка“.

[6] Следва задраскан текст: „Както още при икономическите условия на заема от юни 1914 г. беше предвидено, след войната да бъде наша задача да обвържем България икономически с нас и да доведем това до край.“

[7] Следва задраскан текст: „Все повече ми се струва целесъобразно с едно изречение към декларациите да дадем израз на това, че ние даваме обещание в очакване на присъеди-

няване на България в наша полза, при което обещанията да влязат в сила, когато ще се подпише съюзен договор или военна конвенция между Германия и България; именно следното изречение: „Условията на декларацията влизат в сила в деня на подписването на съюзен договор или военна конвенция между Германия и България. [фр. ез.]"

С една такава допълнителна декларация ние предоставяме на българското правителство желаните доказателства за цената на неговия неутралитет, даваме му по–нататък нашето твърдо волеизлияние да осъществи териториалните си претенции и допълнително го подтикваме чрез едно съглашение да се присъедини политически към нашата група."

№ 233

Шифрована телеграма № 42 от 13 май 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин[1]

За г–н райхсканцлера[2].

Току–що получих следното писмо от шефа на Генералния щаб[3]:

Ваше Превъзходителство, аз моля чрез императорския пълномощен министър в София[4] да се съобщи на българското правителство приблизително следното:

„След събитията в Галиция и състоянието на водите на Дунав, австро–унгарското и германското висше ръководство сега са готови да започнат с подготовката за планираните срещу Сърбия действия. Предварително условие за това е съгласието на България за военни действия. Поради това ще бъде предложено на българското правителство да поиска да бъде изпратен веднага един упълномощен висш офицер за сключване на военна конвенция в германската Върховна главна квартира[5] – мястото ще бъде съобщено допълнително, където ще бъде поканен по един упълномощен от Австро–Унгария и от Турция."

Към това аз добавям, че генерал фон Конрад обеща да се обърне в същия смисъл към барон Буриан и че намесата на Турция също се нуждае от предварително запитване. Фон Фалкенхайн."

На Ваше Превъзходителство смея да предоставя най–почтително да действате по–нататък по Ваше усмотрение.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 167, л. 342.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] На 6 май 1915 г. Тройтлер, в допълнение на тази телеграма, съобщава на Външно министерство за значението, което Фалкенхайн отдава на най–голямата бързина на водените в София преговори с оглед влошаване на нещата с Италия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 173, л. 363.

[2] Бетман–Холвег.

[3] Фалкенхайн.

[4] Михаелес.

[5] За изпращането и работата на висш български офицер в германската Върховна главна квартира вж. също док. 236, 237, 286, 288, 289, 296, 298, 305.

№ 234

Чернова на спешна директива № 320 от 14 май 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германското посолство във Виена

В допълнение на указание № 257 от 9 м. м.[1]

Както Ваше... и т. н.[2] е пожелал да разбере от представения препис на доклад[3] на имперския пълномощен министър в София, българското правителство излиза вече официално с желанието, че за запазване на неутралитета трябва да може да се осигури предаване на части от сръбски области и тогава, когато те при сключването на мира не са били завладени от българските войски.

Макар че българските искания отиват твърде далеч, с оглед на приведените от г–н Михаелес основания, ние сме склонни да приемем поисканото осигуряване с дадените в приложение отбелязани с червено изменения[4]. Загрижеността, че ръководителят на българската политика, имайки обещанието, може да загуби желание за активно участие във войната, ние в съгласие с пълномощния министър считаме за необоснована.

Г–н Радославов се е представил със своята молба и пред австро–унгарското правителство[5]. Както ми заяви принц Хоенлое, барон Буриан мисли, че ходът на военните събития ще промени положението[6]. Може би преди ние да можем да турим ръка върху областите, към които се стреми България, би ни се предложила възможност да сключим изгоден мир. Много е да се иска от нас да се откажем от този шанс и да продължим да водим войната само с цел да осигурим на България увеличаване на териториите ѝ без насрещни действия от нейна страна. Тази съвсем убедителна мисъл може да намери израз в това, че нашият представител в София при подписването на декларацията ще я интерпретира автентично посредством специална, държана в строг секрет, нота с гриф „Гаранции". В тази нота[7] би следвало обяснително да се каже, че поетите от нас гаранции, се разбира от само себе си, би следвало да се схваща, че при сключването на мира ние бихме направили всичко, което е по силите ни, за да получи българското правителство въпросните области. Дали ние бихме притежавали силата да прокараме българските желания в пълния им обхват, ще зависи естествено от степента на нашите военни успехи. „Гаранциите" ще имат абсолютна стойност само за тези области, които до сключването на мира са били заети от нашите или от съюзническите войски.

Чрез една такава автентична интерпретация, от една страна, биха се изгладили изказаните от барон Буриан мисли, от друга страна обаче, за България ще се създаде подтик да се кооперира с австро–унгарските и германските военни сили и сама да се погрижи за исканата окупация чрез „съюзническите войски“.

Моля Ваше... и т. н. тази възможност да се обсъди с барон Буриан и неговото становище да ми се съобщи незабавно телеграфически. Относно редакцията на експликативната нота, тя може да бъде евентуално съгласувана с представителя ни в София.

Въпросът за военната демонстрация на България срещу Румъния би трябвало в съответствие с предложението на г–н Радославов да бъде условие за съюзен договор и военна конвенция.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 169, л. 352–355.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] Не разполагаме с документа.

[2] Превъзходителство.

[3] Вж. док. 232.

[4] Вж. док. 232.

[5] Министър–председателят е връчил декларацията, т. е. note explicative (обяснителна записка) за българските териториални искания и на австро–унгарското правителство.

[6] Срв. док. 230.

[7] С телеграма от 17 май 1915 г. до Външно министерство, като отговаря на настоящата директива, Чиршки уведомява, че след дискусия с барон Буриан е постигнал съгласие по дадените от Радославов бележки, при условие че едновременно повече представители в София ще подпишат note explicative в смисъла на тази директива. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 174, л. 364.

№ 235

Препис на шифрована директива № 489 от 17 май 1915 г. на германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин до генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император и представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер

За генерал фон Фалкенхайн.

В случай на разгромяване на Италия ще бъдат решени мерките, разбира се, според военните възможности и целесъобразности.

Все пак не бих искал да пропусна да съобщя на Ваше... и т. н. как аз виждам положението от политическа гледна точка.

Една акция срещу Сърбия, която при бързо и енергично настъпление, още сега би намерила поддръжката на България, с голяма вероятност би могла да осигури нашите позиции на Балканите, да въздържи Румъния от нападение и, както се казва, да спечелим България за нас. С това биха се възстановили също така връзките с Турция и би станало възможно оставането ѝ във войната на наша страна. Едно изоставяне на Балканите на произвола обаче може да съблазни България да се обърне срещу Турция и да я нападне заедно с Антантата, най.малкото, за да придобие за себе си линията Енос – Мидия. Без оглед на това, в Румъния военнолюбците вероятно биха взели връх и ще въвлекат страната в настъпление срещу Австрия.

Макар че мощта на разполагаемите австрийски и наши военни сили не ми е добре позната, аз приемам, че акцията срещу Сърбия ще възпрепятства офанзивни действия срещу Италия и на нейния фронт ще се осъществяват само отбранителни действия. При това не може да не бъде забелязано, че една енергична офанзива срещу Италия обещава предимството там след първото голямо поражение да се дойде до катастрофа. Народът и армията са разделени. Вдъхновението за война безспорно липсва сред широките народни маси. Едно поражение на и без това не твърде способната армия би мобилизирало вероятно всички многобройни противници на войната срещу правителството. От друга страна, при първоначално успешни настъпления на италианската армия на австрийска територия би могъл да се породи всеобщ и национален ентусиазъм.

Ваше Превъзходителство, бих бил благодарен за съобщение относно предвижданите военни мерки.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 175, л. 370–373.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

№ 236

Чернова на спешна секретна шифрована директива № 388 от 18 май 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германската легация в София[1]

Тайно. Отговор на доклад № 69[2].

Ваше Превъзходителство, упълномощен сте заедно с Вашия австро–унгарски колега, който е получил същата инструкция, да предадете исканите тълкувания писмено: там в т. 1 вместо la possession[3] да се сложи l'acquisition[4] и в т. 3 да се каже „entrent en guerre en attaquant les Alliés ou un d'eux seulement"[5]. Вместо предложеното от Ваше Превъзходителство и т. н. изречение „les stipulations etc"[6] трябва в съгласие с указание № 320 до Виена[7] да остане редакцията на обяснителната бележка като подробностите се предоставят на разбирателството на Ваше Превъзходителство с австро–унгарския Ви колега.

Моля, кажете устно на г–н Радославов, че неговите претенции надхвърлят моите неофициални обещания на Точков[8]. Ако ние въпреки това приемем те да станат, то е само при сигурно очакване за активно българско настъпление по нашите пунктове. Ние държим също строго на това, България вече да се задължи поне основно със споменатите в заключителния абзац на нейния текст военни демонстрации срещу Румъния[9]. Подробностите могат да останат за преговорите относно съюзния договор с военната конвенция.

От друга страна, за нас ще е уместно в съответствие с моите разяснения пред Точков за неутралитета да се осигури само безспорната област, за да прояви България нарочно желание за активни съвместни действия. Дали ще се вземе това решение, ни се струва съмнително и ще зависи преди всичко от въздействието на италианската криза в София и от отзвука, който ще намери нашата покана за изпращане на български представител в Главната квартира. И едното, и другото тук са неизвестни.

Ваше Превъзходителство обаче е упълномощен по споразумение с австро–унгарския представител при подходящ случай да избере второто решение. Ускоряването е наложително тъй като конфликта с Италия всеки момент може да настъпи.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 177, л. 374–377.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] В допълнение на тази директива Ягов изпраща нова, № 439 от 28 май 1915 г., по въпроса за териториалните придобивки на България. Указанието до Чиршки е или да се гарантира с note explicative пълното приемане на българските териториални искания, или да се даде само безспорната зона, без да се връчва записката. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 117, л. 320.

[2] Вж. док. 232, а също и док. 233, 237, 241, 286, 289, 296, 297, 298, 305.

[3] Владение (фр.).

[4] Придобивка (фр.).

[5] „Влизат във война, атакувайки съюзниците или само един от тях" (фр.).

[6] Условията и т. н. (фр.).

[7] Вж. док. 234.

[8] Адвокатът Точков от името на ВМОРО, като неофициален делегат на правителството поддържа тесни секретни връзки и води преговори за решаване на въпроса за Македония пряко с германската дипломация както в София, така и най–вече непосредствено с Берлин.

[9] Отнася се за мотивите към декларацията, връчена от Радославов на Михаелес. Вж. док. 232 – приложението.

№ 237

Секретна шифрована телеграма № 208 от 18 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 385. Тайно[2].

Тъй като Царят беше на лов в планината и едва вчера се върна, министър–председателят[3] можа едва вчера да му говори за изпращането на един български офицер в германската Върховна главна квартира[4]. Негово Величество иска първо да получи разяснения за получените обещания преди да вземе решение за изпращането. Той иска да има сигурност преди да направи стъпка, която ще го обвърже с бъдещи действия. Аз казах на министър–председателя, че ние по същество сме съгласни с изявлението и когато Царят поиска да се върне към проекта на съюзния договор, ние бихме били готови за преговори по него.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 186, л. 395.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd.87.

---

[1] Съдържанието на тази телеграма е съобщено на Тройтлер с № 511 от 19 май 1915 г. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 187, л. 397–398.

[2] Не разполагаме с документа.

[3] Радославов.

[4] Вж. също док. 233, 236, 286, 289, 296, 298, 305.

№ 238

Шифрована телеграма № 762 от 19 май 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 1527[1].

Австрийският представител в София ще бъде още днес съответно инструктиран. Граф Тарновски трябва най–напред да осигури само областите, които не са спорни, в случай че двамата представители обаче видят, че без отстъпване също на спорни области при България нищо не би се постигнало, той е упълномощен и по това също да е компетентен.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 189, л.402.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] Телеграмата липсва.

№ 239

Секретна шифрована телеграма № 399 на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София

Тайно.

Моля деликатно да се намекне на Точков и македонците, че сегашното противопоставяне на сръбско–италианските интереси заради Адриатика, от една страна, и конфликтът на Австрия с Италия, от друга, може да има като последица разбирателство между Австро–Унгария и Сърбия, в случай че България не се реши спешно да съдейства при военната акция срещу Сърбия. Сигурни признаци вече сочат такова развитие. Щом македонците искат да видят осъществени идеалите си, дошъл е крайният момент да се упражни натиск върху правителството.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 193, л. 411.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

№ 240

Шифрована телеграма № 214 от 20 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

В допълнение на телеграма № 211[1].

Граф Тарновски е получил следобед инструкция и ние двамата връчихме на министър–председателя декларацията с експликативната нота[2]. След договаряне с г–н Радославов той ще получи по–нататък от мен един меморандум за съюзен договор и коопериране, който утре ще трябва да бъде представен на Царя.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 203, л.445.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] С тази телеграма от 20 май 1915 г. Михаелес уведомява Външно министерство, че граф Тарновски все още няма инструкция за декларацията, затова само устно е казал на Радославов, че обещава безспорната зона в Македония. Веднага щом Тарновски е готов, с договор ще бъде осигурена и спорната зона в случай че България заедно с Германия и Австро–Унгария нападне Сърбия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 206, л. 451.

[2] Подробно по връчването и документацията вж. док. 241.

№ 241

Таен доклад № 76 от 23 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес с две приложения, изпратен чрез кралски куриер на 24 май 1915 г. до райхсканцлера граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин

Тъй като моят австрийски колега трябва да е получил инструкция, исканите от тукашното правителство обяснения относно обещанията за териториални придобивки, които България иска срещу запазване на неутралитет до сключването на мира от имперските сили, да се ограничат най–напред върху безспорните зони на Сръбска Македония, то аз естествено не посмях да обещая повече от граф Тарновски и съобщих на 20 т. м. устно на министър–председателя какво бих му предал писмено следобед, веднага щом моят австрийски колега е в състояние да направи същото, като при това се позовах на обясненията на г–н държавния секретар фон Ягов до г–н Точков[1]. Освен това, аз му разясних целта на експликативната нота, която ще трябва да изясни обхвата и значението на нашите гаранции. Г–н Радославов ми отговори, че за него от само себе си, се разбирало че ние не можем да обещаваме повече, отколкото военното положение би позволило да се постигне при сключването на мира и оттук той не отдавал никакво значение на експликативната нота, докато декларацията трябва да му послужи за това да се противопостави на нападките на опозиционните водачи; накратко, той изглежда е доволен от работата.

След като по обяд очакваните инструкции до австрийската легация бяха пристигнали, след обед граф Тарновски предаде на министър–председателя декларацията с приложената към нея интерпретация. Два часа по–късно аз го последвах със съответните писмени документи, които прилагам в препис. Г–н Радославов ги прие и когато аз му казах, че съм искал устно направените предложения за сключване на съюзен договор за общи действия срещу Сърбия и т. н. да бъдат повторени писмено, но текстът не е готов, за да се оформи с граф Тарновски, той ме помоли да му прочета черновата и тогава ние заедно още веднъж уточнихме отделни пунктове. При възможност му обърнах внимание върху това, че при станалото чувствително противопоставяне на интересите между Италия и Сърбия, последната може да опита да установи директно разбирателство с Австро–Унгария и с това да застраши българските стремежи за Македония. Поради това би било от голяма важност за България да се противопостави на тази опасност чрез решението за участие в една австро–германска офанзива срещу Сърбия. Министърът изрази желание да получи един препис от текста, за да може да използва съдържащите се в него гледни точки пред Негово Величество Царя и ние се спогодихме, аз да му изпратя до следващата сутрин в 9 часа съдържанието във формата на мемоар, който ще представи на Царя. При това той ме увери с оглед тайния характер на документа, освен него, той да бъде известен само на Царя. Ако Негово Величество прочете мемоара през деня на 21 май, вечерта в 7 часа той ще приеме на доклад министър–председателя и на 22–и сутринта в 10 часа аз бих искал да ми се даде отговора.

Мемоарът, чийто препис също така е приложен, е връчен на министър–председателя сутринта на 21 т. м. и той го е предал на Царя.

Междувременно някои министри са научили за декларацията и за нейната интерпретация и финансовият министър г–н Тончев дойде при граф Тарновски и му заяви, че разочарованието не било само поради ограничаването на декларацията само по отношение на така наречените неспорни зони, а напротив, много повече поради експликативната нота, която изглежда взема обратно това, което е било разрешено в декларацията. За да се изглади това впечатление, би могло най–малкото експликативната нота да бъде изтеглена обратно. Моят австрийски колега се помъчи да му изясни действителния смисъл на експликативната нота, но без особен успех и след това той още веднъж отиде при г–н Радославов и му съобщи възраженията на финансовия министър. Министър–председателят дезавуира колегата си директно и каза, че г–н Тончев обича да върви по собствени пътища и той няма изобщо да съобщи развитите от него схващания. Що се отнася до декларацията, проблемът е да не се получи всичко, което е поискано, дадените обещания да запазят същата в тази форма практическата си стойност, а на експликативната нота, която въобще трябва да остане в тайна, той отдава малко значение. Пред мен г–н Радославов не изрази нито дума на разочарование или недоволство. Той пожела да получи един приложим за неговите цели документ и по–късно въобще повече не се върна на въпроса.

С начина на изложение при всяко положение експликативната нота не е приспособена към тукашния манталитет. Българинът по природа е недоверчив и потаен и тъй като не може да разбере необходимостта от автентична интерпретация, той подушва в това някакъв капан и подозира, че е измамен. Наред с това, той изобщо е несигурен при опериране с тайни документи, защото е изключено тук даден документ да остане таен щом като е доведен до знанието на Министерския съвет. Особено финансовият министър г–н Тончев е невъзможно да запази тайна.

На 22–и сутринта, съгласно уговорката, аз бях при министър–председателя и трябваше да чакам, защото при него беше шефът на кабинета на Негово Величество – г–н Добрович. Когато аз получих достъп, което за съжаление стана без предния ден министър–председателят да е бил приет от Царя, а е предал решението си чрез г–н Добрович без преди това да чуе отговорните ръководители на правителството, отговорът гласеше, че той в момента не ще може да даде никакво обещание за коопериране и за това е безпредметно да се изпраща в Будапеща офицер за разговори с шефа на Върховната главна квартира, защото чрез това ще бъдат изпреварени предстоящи да се вземат по–късно решения, т. е. същият отговор, който вече ми беше даден при едно предишно запитване[2].

Това решение за самия министър–председател беше изненада, защото той, ден преди това спомена на граф Тарновски, че най–малкото той ще накара Царя да изпрати един офицер. Трудността да се върви в предварително желано направление е в характера на Царя, който, от една страна, никого не слуша и не пита за съвет и, от друга страна, сам не може да вземе положително решение от страх и при мисълта за възможните последствия от това негово решение. Колкото повече се въздържа от досег с други хора, и с това ограничава информационните си източници, той по същество се остава да знае това, което му донесе шефът на неговия кабинет и аз многократно съм имал впечатлението, че Негово Величество не е достатъчно осведомен.

Моите инструкции ме упълномощаваха в дадения случай да разпростра декларацията за нашите обещания също и за така наречената спорна зона на Македония, което аз направих в мемоара, за да може решението за един съюзен договор да се направи за Царя необходимо по право. Трябва ли сега министър–председателят да бъде каран чрез г–н Тончев да предлага допълнително разширяване на обещаното – да се постъпи така ми се струва нецелесъобразно, защото при една такава увеличена концесия ние не можем да вървим една крачка напред. Декларацията беше измолена, за да служи като аргумент за отхвърляне на евентуалните нови предложения на Тройното съглашение. Тези предложения до днес още не са направени и всички обещания от тази страна винаги ще почиват върху условието за нападение срещу Турция, следователно да бъдат осъществени чрез война. Нашите досегашни обещания, които предполагат само неутралитет при всички обстоятелства, са далеч по–благоприятни, отколкото тези на Тройното съглашение и не виждам никакво основание те допълнително да се разширяват, когато ние не очакваме от това директна полза. В случай, че във връзка с това не получа други указания ще наблюдавам възможните извъртания по отношение на забавянето, докато видя, че ние можем да постигнем нещо чрез съгласие.

(приложение 2)[3]

Препис

Мемоар

Декларацията от 20 май 1915 г.[4], предадена на Негово Превъзходителство министър–председателя, съдържа обещанията, които германското правителство може да даде на българското царско правителство, като компенсация на неговото доброжелателно поведение и които съответстват на думите на държавния секретар г–н Ягов към г–н Тончев в Берлин.

Декларацията е придружена от обяснителна бележка, която определя смисъла на въпросната гаранция и която трябва да остане секретна.

Както става ясно от тази декларация, Германия гарантира на България получаването на т. нар. спорна зона на Сръбска Македония. За случая, в който неутралитетът на България ще се поддържа до сключването на мира, Германия е готова да гарантира също придобиването на т. нар. спорна зона чрез съюзен договор, който ще се подпише между двете правителства, ако България реши да се кооперира с Германия във военната акция срещу Сърбия, чиито детайли ще бъдат определени с военна конвенция. В случай че царското правителство възприеме този път на развитие и поиска някои други гаранции или пожелае да постави други условия, Германия ще ги дискутира с пълното намерение да стигне бързо до съгласие.

В момента, в който Италия заплашва да обяви война, германският Генерален щаб спешно трябва да приготви плановете си за поход и да избере една измежду различните евентуалности.

Изглежда за предпочитане е да предприеме незабавни действия срещу Сърбия, за което вече стана дума преди време. Тази комбинация ще бъде най–вече изгодна за България, която вземайки страна ще може да реализира националните си аспирации, а часът за тяхното осъществяване е ударил, тъй като германските войски в Галиция са на разположение и могат да бъдат прехвърлени за кратко време през Унгария към северната граница на Сърбия. Важно е без бавене да се знаят намеренията на царското правителство по този повод, за да е ясно, дали по принцип подобна акция фигурира във вижданията му. Ако България обаче иска все още да запази свободата си за действие, ще може да бъде много полезно да се изпрати български офицер в Будапеща, за да се срещне с шефа на германския Генерален щаб, който сега е там, за да му се дадат всички искани сведения, без тази постъпка да предрешава окончателното решение на българското царско правителство.

Според последните новини, които пристигат от Букурещ, Министерският съвет на Румъния е дискутирал чия страна трябва да вземе в случай на война между Австрия и Италия и е приел решение за изчаквателна позиция, докато не се обяви декларация за война между двете страни. Въпреки тези добри новини, трябва винаги да се има предвид възможността за влизане на Румъния във войната и за тази евентуалност ще бъде от голямо значение, ако България направи военна демонстрация срещу Румъния, изпращайки корпус от наблюдатели към Добруджа, веднага щом Румъния потегли срещу Австрия. Една подобна заплаха без съмнение ще стигне, за да успокои военните тенденции в Румъния, което ще има много благоприятен ефект и в същото време ще направи видима услуга на двата съюзника.

[Приложение 3]

Препис

Обяснителна бележка
към декларацията от 20 май 1915 г.

Автентичното обяснение на гаранцията, с която се нагърбва Германия с декларацията от 20 май 1915 г., се разбира в смисъл, че правителството на Германия ще направи всичко възможно при сключването на мира да осигури на България въпросните територии. Това ще зависи, разбира се, от военните успехи, които Германия ще постигне към този момент, за да бъде самата в състояние да реализира българските аспирации в посочените в декларацията размери. Затова ще бъде много важно, ако териториите, които България иска да придобие, биха били до подписването на договора окупирани от германските войски или от съюзниците на Германия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 247, л. 552–556.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] Вж. док. 236, 239.

[2] Вж. док. 233, .

[3] Приложение 1 е публикувано като приложение към док. № 232.

[4] Това е същата декларация, която публикуваме като приложение 1 към док. 232 с някои корекции, при допълнителни уточнения. Вж. док. № 234, 236, 238, 340 и др.

№ 242

Шифрована телеграма от 23 май 1915 г. на началника на германския Генерален щаб в германската Върховна главна квартира в Плес генерал Ерих фон Фалкенхайн до германското Външно министерство в Берлин

За държавния секретар фон Ягов.

За да станат приемливи за българското правителство изискванията ни за военно споразумение с нас, моля да се съобщи още следното.

В случай че силни германски и австрийски войски нападнат Сърбия, със сигурност ще се разчита на отслабване на сръбската армия във вътрешността на страната. Натам обаче ние, при общото военно положение, не можем да ги преследваме неограничено. Лежащата тук опасност може да се отклони само чрез своевременно нападение на български и турски войски под българско командуване срещу фланговете и тила на сърбите. Чрез това те ще бъдат принудени да се предислоцират. Тогава ние ще се погрижим за останалото[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 129, л. 273–274.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 7.

---

[1] За становището на Ягов по тази телеграма са уведомени легацията в София и Фалкенхайн.

№ 243

Шифрована телеграма № 786 от 24 май 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов

Отговор на телеграма № 1575 и № 1578[1].

Както вече съобщи по телефона, барон Буриан утре рано ще пристигне в Плес.

Министърът много се зарадва на възможността за разисквания с Ваше Превъзходителство и с военните служби. Той сега работи по плана за един отбранително–нападателен съюз между България и Турция на базата на отстъпването на левия бряг на Марица на България, за което Великият везир, според съобщението на маркграф Палавичини, показва пълно разбиране[2].

Телеграма № 1575 се разработва при министъра. Той ще я приветства радостно, ако една бърза акция срещу Сърбия бъде обявена от военна гледна точка за изпълнима.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 215, л. 470.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd.8.

---

[1] Не разполагаме с телеграма № 1578.

[2] Същото сведение за разговор на Палавичини с Великия везир съобщава и Вангенхайм с телеграма от Пера, № 1211 от 24 май 1915 г. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 219, л. 488. По този повод Ягов изпраща директива до Вангенхайм от 30 май 1915 г., в която посочва, че „само заради благосклонния неутралитет, Портата няма да предостави линията на Марица“. Като средно решение би било допустимо Турция да обещае на българското правителство поправка на границата, в случай че България успее до сключването на мира да удържи Румъния от акция срещу Унгария. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 256, л. 575–576.

№ 244

Тайна шифрована директива от 24 май 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Алфред Цимерман до германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес

Тайно.

За собствена дешифровка.

Тъй като България отказва да обещае съдействие, акцията срещу Сърбия трябва временно да се изостави. Според мнението на военното ръководство, до две седмици съпротивата на Галиция ще бъде съкрушена и до един месец Русия ще бъде повалена. Тогава значителни войски ще бъдат свободни за цели на Балканите. Междувременно ние трябва при всички обстоятелства да запазим неутралитета на България и възможността за в бъдеще да вървим заедно с нея [1]

На Ваше и т. н.[2] се предоставят петдесет милиона на разположение за пропаганда и неограничени средства за подкупи, когато са необходими. Да се имат предвид чрез поверителни намеци определен кръг хора, освен министър председателят[3] може би министърът на железниците Апостолов, министърът на строежите Добри Петков, военният министър Фичев и Генадиев. Като посредници, в случай че Ваше и т. н. не намира по–подходящи, може да послужат директорът Щраус, който е готов да отпътува веднага, а също Хенинг или Енгелхарт. Добре е те да не се свързват директно с получателите, а чрез техни приятели. Ако след намесата на Италия осигуряването на безспорната зона повече не е достатъчно, може да бъде обещана също още и спорната зона. Може би ще може да стане въпрос за нов голям държавен заем [4], да съобщите какво още може да се направи за осигуряване на България. Желателно е да телеграфирате за тамошните събития и настроения.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 217, л. 481–482.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd.8.

---

[1] Нечетлив текст.

[2] Дешифровката прави Михаелес и недоизписва официалното обръщение към себе си от страна на Цимерман.

[3] Радославов.

[4] Нечетлив тест.

№ 245

Шифрована телеграма от 26 май 1915 г. от германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Генерал Фалкенхайн телеграфира до София:

За военния аташе.

За Вашия разговор с министър–председателя.

Изявленията на Радославов свидетелстват за съвсем неправилна преценка на условията за военните операции.

Съсредоточаването на германските войски срещу Сърбия вече започна. Следващите дни ще се чуе за това. Ако България незабавно не мобилизира, а едва след като нашите операции са в ход, тогава нейното участие няма да ни помогне; защото тогава сърбите ще знаят, че България не може не по–рано след около 4 седмици да ги нападне и през това време ще насочат всичките си сили срещу нас. Четническата дейност в Македония е много добра, тя обаче поначало ще ни донесе малко реални ползи. Поради това бих предложил България тайно да се разбере с нас за срока на операцията и съответно на това своевременно да мобилизира, без да каже срещу кого. Около 2 седмици преди началото трябва да избухнат вълнения в Македония. Те и нашето съсредоточаване ще даде на България претекст да се разгърне и след началото на нашите операции също да започне на Изток. Срещу Румъния и Гърция България ще бъде защитена от два силни корпуса, които Турция иска да постави под българско командване.

Ако министър–председателят не може или не иска да разбере това просто военно пояснение, ще го направят може би Богичевич или Савов.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 129, л. 524–525.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] Телеграмата, която съдържа телеграфното съобщение на Фалкенхайн до София, е предадена в Берлин от шифровчик на Върховната главна квартира. Държавният подсекретар Цимерман, от своя страна, предава по–нататък документа на редактора на в. „Кьолнише цайтунг“ Ернст Посе като информация за използване.

№ 246

Препис от поверителен доклад № 171 със заглавие „Българските желания“ от 26 май 1915 г. на кореспондента на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихарт фон Мах до редакцията[1]

Виж писма 169 и 170[2].

Днес аз попитах министър–председателя[3] в присъствието на финансовия министър[4] дали е вярно, че той се е изказал пред австро–унгарския[5] и германския[6] представител, че бил доволен от обхвата на обещанията за неутралитета, докато ми е много добре известно, че за задоволство от това не може и да става дума, защото обещаното разделя Македония, което е в разрез с основните принципи на македонската политика на всички български партии.

Радославов: Целият Министерски съвет беше единодушен, че това предложение трябва да се отнесе „към дело“, също и Царят. Той ми даде плика, който съдържаше моя доклад по това и нотата (австрийската), без да каже и дума, но с характерен поглед назад [за отказ].

Аз: За мене остава непонятно, защо тогава представителите са останали с впечатлението, че обхватът на обещанието е достатъчен.

Радославов: За нас обаче това е съвсем разбираемо. Ние сме свикнали да съобщаваме нашите желания писмено (нота от 8 т. м.),[7] след като получим оттовор ние не искаме по–нататък да зачекваме въпроса; щом не може повече да се даде, много добре, ние казваме благодаря, отнасяме въпроса „към дело“ и повече не говорим за това.

Аз: Вие знаете, че намерението е, обещаното за неутралитет да се разглежда като мост за преговори за военен договор; би ли било възможно на основата на досегашните обещания да започнат преговори?

Радославов: Не. Предпоставките за започването на преговорите ние сме изложили в нотата (от 8–и). Не се ли изпълнят тези предпоставки, ясно е – не можем да вървим по–нататък.

Аз: В случай, че обхватът на обещанията ще бъде разширен в желания от Вас обхват („спорната“ зона), ще бъде ли възможно тогава започването на преговорите?

Радославов: Искам съвсем открито да Ви отговоря. Когато сме се обръщали към правителството в Берлин, предварително осигуряваме съгласието на Царя. След получаването на задоволителен отговор от Берлин ние бихме могли да преговаряме без по–нататъшни продължителни допитвания до Царя. При днешното положение на нещата при всички обстоятелства трябва отново да се докладва на Царя, преди ние да можем да започнем. И тогава нападението на Италия ще затрудни това решение, което преди би станало лесно.

Аз: Аз се надявам, че Вие скоро ще се уверите в безпочвеността на опасенията за Германия, вследствие на предателската политика на Италия. Започването на преговорите за една бойна акция не би било изключено поради споменатите от Вас предложения.

Радославов: Не, това не е изключено.

* * *

Трудността се състои в това, че пълномощният министър при всички усилия да състави предложение в българския смисъл, се противопоставя на факта, че Радославов без съмнение е доволен от това, което му е било предложено[8]. Въпреки това, може нещо да стане. Ние не предлагаме все пак нито Померания, нито Силезия, а напротив – едно за нас съвсем безразлично парче от Сърбия и то в случай на наша победа. Тогава ние бихме могли най–малкото да кажем, че от наша страна всичко е станало така, както са искали българите, за да се споразумеем за по–тесни отношения. Това днес не можем да кажем и също не можем да приведем истинските основания за това наше поведение.

Въпросът е важен, защото едно обещание в желания обхват би затвърдило съществено положението на правителството и на партията и защото запазването на това правителство за нас е много полезно. Настъпят ли тогава събития, всичко ще се насочи според хода на нещата, но трудно според предишните споразумения.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 313, л. 709–710..
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 9.

[1] Докладът се изпраща в Берлин чрез германската легация в София. На с. 1 на документа има ръкописна бележка на главния редактор на в. „Кьолнише цайтунг“: „На г–н държавния подсекретар Цимерман връчена най–покорно. Кьолн.^{2} ^{6} 1915. (п) Ернст Посе“ и параф на Цимерман: „3.6.1915 Ц[имерман].“

[2] Двете писма № 169, 170 са изпратени от Посе до Цимерман със съпроводително писмо от 31 май 1915 г., което гласи: „Ваше Превъзходителство, Имам чест да Ви изпратя най–почтително приложените две писма на г–н фон Мах (№ 169 и № 170) за сведение. С отлични почитания Ернст Посе, главен редактор на „Кьолнише цайтунг“ На писмото има параф: Ц[имерман], 4.6.1915.

Първото писмо (№ 169) е от 21 май 1915 г. и е озаглавено „Германската нота“. То се отнася до германската нота от 20 май, в отговор на българската нота от 8 май. Второто, от 24 май 1915 г., е озаглавено „Войната и Балканите“ и се отнася за интересите на Германия на Балканите и отношението на Австро–Унгария. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 278, л. 632 и ае 279, л. 633–634. Вж. също писма на Мах от София за посещението и разговорите на Точков в Берлин от 8 април 1915 г. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 103, л. 229– 234 и за тайните му разговори с Радославов и Тончев относно подготовката на документите за гаранции на териториалните искания на България от 5 май 1915 г. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 163, л. 333–334.

[3] Радославов.

[4] Тончев.

[5] Тарновски.

[6] Михаелес.

[7] Вж. док. 232.

[8] Вж. док. 241.

№ 247

Шифрована телеграма № 228 от 26 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с указание № 116 от 17.5[1].

Поддържам предложението на г–н Мах относно основаването на Германско–българско дружество за полезно. Тъй като от българска страна е планирано същото, аз помолих г–н Мах да влезе във връзка със съответните българи и да им предостави общия план[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 241, л. 543.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 9.

---

[1] Указанието липсва.

[2] Документът говори за прякото участие и решаващата дума на германската дипломация в създаването на Германско–българско дружество, което има важна културно–политическа роля в българо–германските отношения, респ. във войната за поддържане и културно–историческо обосноваване на военния българо–германски съюз.

№ 248

Препис от шифрована телеграма от 28 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Енгелхарт и Хенинг, за Розелиус[1].

„Поради намесата на Италия русофилските елементи призовават да се свали правителството, за да се постигне присъединяване към Русия. Също и Генадиев, стремейки се отново да играе роля, работи в същия смисъл, благодарение на което неговите партийни представители в правителството са разклатени. Радославов, Тончев и Петков[2] са обяснили на българския Цар, че те се страхуват, че не могат да се задържат, в случай че няма да могат незабавно да се противопоставят на натиска на опозицията с политически резултати за неутралното поведение. Поради това молят настоятелно Германия веднага да даде задоволителен отговор, който да гарантира безусловното предаване на Сръбска Македония на България.“ Михаелес[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 259, л. 580.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] Енгелхарт и Хенинг използват дипломатическата поща на германската легация в София, за да изпращат докладите си до Розелиус. Вж. и док. 249.

[2] С телеграма от 1 юни 1915 г. Михаелес съобщава, че цар Фердинанд споделя мнението на правителството, че опозицията е безсилна. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 294, л. 664–665.

[3] Този препис е предаден на Розенберг, началника на Ориенталския отдел на Външното министерство в Берлин, от Щайнвакс.

№ 249

Препис от телеграма от 29 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Енгелхарт и Хенинг, за Розелиус.

„Радославов води тайни сериозни преговори[1] с английски и италиански представители. Финансовият министър[2] и Петков не са допуснати до преговорите. Членовете на Либералната партия – убедени привърженици на присъединяването към Централните сили, обезпокоени са телеграфирали на председателя на Камарата д–р Вачев, който е в Германия на лечение, незабавно да се завърне, за да въздейства на Радославов. Радославов упражнява строг контрол върху германофилските съобщения, например, че интервютата на гореспоменатия председател в германските вестници са забранени. Неясната нота–отговор и закъснялото предаване след нападението на Италия разочароваха Радославов, макар че пълномощният министър[3] е останал с впечатлението след разговора с него, че е удовлетворен. Противно на други, Радославов изявява неудовлетвореността си. Може би това поведение съответства на политиката на бавене от страна на Радославов и на българския Цар. Германия трябва да се обвърже с ясен отговор преди Радославов да се ангажира с Италия и Англия, Михаелес не вижда необходимостта от такъв отговор и все още е в състояние да преговаря по подходящ начин с Радославов и с българския Цар. Благоприятното състояние на днешното положение на войната и негодуванието от поведението на Италия могат да бъдат използвани и веднага да последва отговор[4]." Михаелес.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 1229, л. 524–525.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 8.

---

[1] Михаелес отхвърля като невярно съобщението на Енгелхарт за тайни преговори на Радославов с английския и италианския представител. Вж. посочената в док. 248, бел. 2 телеграма.

[2] Тончев.

[3] Михаелес.

[4] Отговор на българското искане за германска гаранция за придобиване на цяла Сръбска Македония. Срв. док. 248.

№ 250

Препис от доклад със заглавие „Политическото положение в България" от 30 май 1915 г., Берлин, на германския разузнавач в София Лудвиг Розелиус до германското Външно министерство в Берлин[1]

Българският цар Фердинанд държи цялата власт в ръцете си. Кабинетът на Радославов е само изпълнител на неговата воля. На правителството му липсва всякаква инициатива и собствена воля. Д–р Радославов е сляпо оръдие на Царя. Министър Тончев в момента е настроен приятелски спрямо германците поради материални интереси. Но той не е сигурен кандидат. Министър Фичев е изцяло приятелски настроен спрямо Италия. Стамболовистката партия е разцепена вследствие преминаването на Генадиев на страната на Антантата. Сегашният ѝ водач министър Петков е хазартаджия и в момента има парични затруднения. Руският пълномощен министър[2] вече направи опити за сближение. За да не попадне и той [Генадиев] в ръцете на русите, отпуснах средства да се спечели на наша страна (на първо време 50 000 лева)[3].

След като през януари–февруари отхвърли присъединяването към Южния съюз[4], въпреки че Венизелос предложи регулиране на гръцко–българската граница (Серес – Кавала), Царят вижда засега благополучието за своята страна в неутралитета. Опитва се да извлече полза от двете воюващи страни срещу този неутралитет[5].

Силите от Антантата са направили много предложения на България, не само ако се присъедини към тях, но и срещу благосклонния ѝ неутралитет, така че русофилската партия много е засилила позициите си и кабинетът на Радославов попада в твърде неблагоприятно положение. Всеки опит на Радославов да започне преговори с германския пълномощен министър за отстъпване на сръбска територия като компенсация за благосклонния неутралитет, завърши безуспешно. Михаелес отсече кратко и ясно: „За неутралитет нищо не даваме“[6]. Най–накрая Радославов се видя принуден да предприеме един неофициален ход. Това стана като изпрати Точков и Хенинг в Букурещ и ме помоли да подкрепя д–р Точков в Берлин, когото беше избрал за парламентьор.

В Берлин чрез държавния секретар фон Ягов д–р Точков получи обещанието, че на българското запитване, от страна на правителството, германското правителство би се съгласило България да получи Сръбска Македония срещу благосклонния си неутралитет. Това обещание на държавния секретар получи следното ограничение чрез едно писмо на държавния подсекретар Цимерман, а именно, че при това обещание се има предвид Сръбска Македония без спорната зона[7].

Още в началото на Мисията на Точков бях на мнение, че тази акция не ще бъде нито от полза за нас, нито за българския народ. Само военна конвенция, в която се предвижда като предпоставка едновременно акция на България на наша страна, би могла да бъде, по мое мнение, основата на един договор. В такъв един договор могат да бъдат задоволени претенциите на българите за създаването на Велика България, т. е. придобиването на старосръбски територии. Аз представих този план пред Външно министерство едновременно със съобщението за мисията на д–р Точков и информирах, че генерал Савов е готов да осъществи един подобен план заедно с военната партия. В писмо до генерал Савов и полковник Протогеров изложих още веднъж становището си за необходимостта от общи действия и перспективата от тях за България. Въз основа на тези две писма генерал Савов беше изпратен в Букурещ от министър–председателя, за да издейства пристигането ми в София. По–късно научих, че пътуването на генерал Савов е станало с разрешението на Царя.

Генерал Савов ме информира за съдържанието на нотата, която българското правителство възнамерява да изпрати въз основа на доклада на д–р Точков. В разговора с него се наложи още веднъж писмено да изложа предимствата за България от военна конвенция, от незабавен твърд договор и посочих на генерал Савов фактите, които неопровержимо доказваха победата на немското оръжие. Нотата на българското правителство за неутралитет, в която се иска първо Сръбска Македония и в която освен това се поставят като условие за благосклонното съдействие спрямо германското правителство и други желания на българите относно гаранциите, е изпратена на 7 или 8 март[8]. Нотата не е подписана официално, затова тя не е задължаваща за България. Това е било по желание на Царя, защото той е искал да си запази възможността за промяна на решението във връзка с евентуални промени на положението по отношение на Дарданелите и Италия. Въпреки това, Царят е готов да признае нотата, а с това и договорното отношение в смисъл на благосклонен неутралитет спрямо Централните сили, ако получи отговор в смисъла на моята телеграма от 12 май[9].

Царят се е погрижил за това, щото идеята, да се заплати за неутралитета без акция от страна на България, да се приеме навсякъде като програма на правителството на Радославов. Опозицията под ръководството на демократа Малинов иска противоположното: сътрудничество с Русия и да притежава Европейска Турция. Следователно двете течения са: или неутралитет, или участие на страната на Антантата.

Това само по себе си отрицателно състояние трябва по принцип да бъде променено. Поради заплашителното поведение на Италия и недостига на муниции в Дарданелите трябва да се постигне това, щото правителствената програма вместо за неутралитет да бъде променена в посока на участие.

За да се спечели Царя на България за тази програма, беше необходимо да се обработи не само обкръжението му, но и преди всичко онези фактори, които могат да повлияят на неговите действия. Македонското движение, както и генерал Савов са факторите, които Царят никога не изпуска изпредвид при своите калкулации. Както става ясно от телеграмата ми от 15 май[10], двата [фактора] вече са спечелени. Всичко беше вече направено, за да са подготвени както сегашното правителство, така и обкръжението на Царя преди той да ме извика за консултации. При консултациите беше уточнено: 1. Как Царят си представя една Велика България? 2. Какви гаранции иска Царят за себе си, за да се съгласи веднага България да започне акция?

Останах с твърдото убеждение, че в момента, когато германско–австрийските военни части нападнат Дунав, може да започне веднага мобилизация на българската армия и в същия момент тя да започне действия. Но също така съм твърдо убеден, че германският пълномощен министър, Н[егово] П[ревъзходителство] Михаелес, не е в състояние да доведе до сключването на такъв договор. Убеждението ми се базира на следните доводи.

1. Царят изобщо не приема [на аудиенция] Михаелес. Царят желае да води тайно политически важните преговори. Затова един неофициален посредник би могъл да постигне повече, отколкото официално лице, което би могло да издаде по съвсем ненужен начин съществуването на такива преговори и да изложи ненужно на опасност Царя.

2. Н[егово] Пр[евъзходителство] Михаелес не е доказал досега, че е в състояние правилно да прецени една благоприятна за Германия политическа ситуация.

На 28 август [1914 г.] Царят и правителството бяха готови за действие. Нужен беше само един малък тласък, който да преодолее и последните колебания на Царя. Този тласък трябваше да дойде от страна на Германия, а не на Австро–Унгария, но той не дойде.

В средата на ноември [1914 г.] връчих на Външ[но] мин[истерство] прецизни предложения, които даваха възможност за осигуряване на българско съдействие. Негово Превъзходителство Михаелес провали приемането на предложенията ми от Външно министерство. Ако те бяха приети, България щеше да започне действия преди неуспеха на австрийците в Сърбия. Сърбия днес може би щеше да бъде победена. Пътят към Турция щеше да е открит и целият Балкански полуостров – спечелен. Тогава вероятно и Италия щеше да остане неутрална.

3. Н[егово] Пр[евъзходителство] Михаелес не научи нищо и нищо не направи, за да предотврати участието на България в Южния съюз през февруари. Пътуването на Генадиев за Италия през януари беше представено от Външно министерство като безобидно, въпреки моите противоположни съобщения. В действителност Царят щеше да бъде спечелен за подписването на Южния съюз от Генадиев и Венизелос, който лично го посети, ако моите писмени новини за военните събития, които могат да се очакват, и силата на германските позиции не бяха изплашили Царя така, че той продължи да изчаква.

4. Предложих на Външно министерство и на райхсканцлера[11] да съдействат за общи действия между Михаелес и мен и то в такава посока, че уж независимо един от друг, но в действителност да действаме пред Царя в една и съща посока, а именно, да издействаме незабавна мобилизация в България и незабавно сключване на договор, включително военна конвенция. На това заявление, което обосновах с изчерпателен доклад пред отделите на Външно министерство, към което бях препратен, получих следния отговор: „Заявлението на Ваше Високоблагородие до райхсканцлера от 23 т. м.[12] е препратено до Вън[шно] министерство и не дава повод за становище. По поръчение на г–н държавния секретар[13] искам да Ви помоля да се откажете на първо време от становището си, изявено пред мен, да се върнете на Балканите – било то в Букурещ или в София.“ подп[олковник] Щум.

С изключването на неофициални преговори, които не могат да се избегнат с оглед на положението на нещата в България, съзирам усложняване на политическата ситуация на България на Балканите. Знам, че Антантата прави изключително големи усилия в България, за да я спечели, защото знае, че Дарданелите могат да бъдат превзети само чрез помощта на тази страна. Царят може да свали по всяко време сегашното правителство и да го замени с русофилско правителство. Доколко е сериозна ситуацията става ясно от следната телеграма, която получих вчера от Македонския комитет[14]:

„В резултат на нападението на Италия русофилският елемент иска свалянето на правителството и незабавно присъединяване към Русия.

Генадиев също се опитва да играе някаква роля и работи в тази насока, с което се подкопава позицията на неговите партийни другари в правителството.

Радославов, Тончев и Петков са казали на българския Цар, че се опасяват, че няма да могат да се утвърдят, ако пред настояванията на опозицията не представят политически успехи срещу неутралитета.

Затова спешно е необходимо Германия да даде възможно най–скоро задоволителен отговор, който да гарантира безусловното предаване на Сръбска Македония на България[15].“

В тази телеграма съзирам заплахата на Царя, че ако не се изпълнят желанията му, може да се очаква промяна на българската политика.

При тръгването си трябваше да обещая на Царя, че след десет дни отново ще бъда на негово разположение. Но не бих могъл сега да му обясня, че нито държавният подсекретар, нито държавният секретар или пък райхсканцлерът са сметнали за необходимо да изслушат моя доклад и че дори не е желателно да се завърна в София или Букурещ. Външното министерство не желае неофициално сътрудничество. Неговото значение се оценява на базата на официалните доклади, които аз считам за пристрастни и по същество неточни. Точно защото съм без дипломатическа школовка смятам, че мога да преценявам нещата трезво и отговорно.

През ноември по поръчка на редица търговци и индустриалци обърнах внимание чрез настойчиви заявления върху факта, че е невъзможно да се задържи Италия на наша страна, ако не се приемат нашите предложения. Бяхме отблъснати сурово и становището ни беше отчетено за погрешно. Днес ситуацията на Балканите е съвсем същата.Ако енергично се преговаря с България чрез подходящите хора, то ще спечелим не само незабавното участие на България, но и целия Балкански полуостров, с което е гарантирана и непобедимостта на Турция и вероятно още тази година войната ще свърши, докато иначе краят ѝ не може да се предвиди.

Тук следователно се сблъскват две становища: Външното министерство вярва в успеха на Негово Превъзходителство Михаелес. Аз твърдя, че нито Превъзходителство Михаелес, нито което и да е друго официално лице в София могат да накарат България да започне военни действия на наша страна. Отношенията в България са такива, че само неофициални действия могат да доведат до успех, така както силите на Антантата постигнаха голям успех в крайна сметка в Италия.

В наша власт е да изпълним желанията на българския народ и на българския Цар. Мнението ми по този въпрос споделят изтъкнати личности на германската търговия и индустрия. Решението за това, кой има право, е толкова важно и толкова много засяга германския народ, че смятам, че съвестта не ми позволява спокойно да изоставя нещата.

Затова предлагам двама депутати от Райхстага или индустриалци, или други каквито и да са видни личности от нашия индустриален или стопански живот, да заминат заедно с мен тайно за България по неофициален път и да се убедят, как стоят нещата. Германският пълномощен министър[16] трябва да бъде инструктиран да се опита да се разбере с тази комисия относно дипломатическите условия по същия начин, както това направиха от руска и от английска страна.

Той трябва да бъде инструктиран да оповести открито всички документи и информации и да оказва на комисията изобщо всякаква помощ и подкрепа, за да се сключи договор между България и Централните сили.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 43–50.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1688.

---

[1] Доклад за работа в София тайният германски информатор Розелиус пише в Берлин, пристигнал там по агентурните си задачи.

[2] Савински.

[3] Вж. и док. 231, 344.

[4] Съюз с Гърция.

[5] По сведения на Вангенхайм, българският пълномощен министър в Цариград е обезпокоен от промяната на настроенията в София, предизвикани от влизането на Италия във войната и опасенията, че Централните сили няма да победят. Генадиев агитира за война на страната на Антантата. Симеон Радев трябва да предаде в София предложенията на румънското правителство България да получи Добруджа без Силистра, в случай че запази неутралитет при встъпване на Румъния във войната. Необходимо е Талаат бей веднага да замине за София за преговори относно линията Марица. Вж. телеграма № 1238 от 27 май 1915 г., Пера. ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 117, л. 319. Срв. док. 256.

[6] Срв. док. 241, 248, 249.

[7] Срв. док. 241. Също 231 и 239

[8] Срв. док. 246.

[9] Телеграмата не е намерена.

[10] Телеграмата не е намерена.

[11] Бетман–Холвег.

[12] Заявлението не е намерена.

[13] Ягов

[14] Розелиус е получил телеграмата не непосредствено от Македонския комитет, а чрез Енгелхарт и Хениг, които получават препис от същата от Михаелес. Вж. док. 248.

[15] Срв. док. 248.

[16] Михаелес.

№ 251

Много бърза шифрована директива № 402 от 1 юни 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д–р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес

Слуховете за разговори между София и Букурещ за връщането на Добруджа, заседанията на тамошния Министерски съвет, за нови предложения на Антантата[1], шантажите на България в Константинопол почти не оставят съмнения, че тамошното правителство се подготвя да се присъедини към нашите противници. Становището на Ваше... и т. н. по нашите телеграми № 439, 444 и 453[2] досега не ни е представено. По–нататъшна загуба на време е недопустима. Поради това, моля за благосклонния неутралитет на г–н Радославов безусловно да бъде гарантирана спорната и безспорната зона в Македония и да се изтегли експликативната нота. При това предоставям на Вас да не обяснявате като недоразумение предишните ограничени обещания за безспорната зона и връчването на експликативната нота, нито да кажете, че ние сме с впечатлението, че нашите досегашни обещания не са приемани от България като достатъчни, че експликативната нота е била възприемана като доклад. Ние разчитаме на по–нататъшно съществуване на отношенията ни с България, на които отдаваме голямо значение и няма пречки да разширим обещанията си.

Моля за телеграфически доклад относно отговора.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 276, л. 627–628.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] Вж. док. 250, бел. [5]

[2] След 24 май 1915 г., когато изпраща до Михаелес шифрованата телеграма № 415 (док. 244), та до 1 юни, когато адресира пак до пълномощния министър в София телеграмата си № 462 (док. 251), през изтеклите осем дни държавният секретар Ягов изпраща въпросните три телеграми, третиращи проблема за германската гаранция за българските територи-ални придобивки и по–специално за спорната зона в Македония в смисъла на док. 234 и 236 – директиви на Ягов по въпроса – и още ред други документи все по същите проблеми – док. 232, 236, 238, 240, 241. Доколкото трите въпросни телеграми засягат изрично тези въпроси в същия дух, те не са включени в сборника. Фотокопия на същите вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 226, л. 521–522; ае 242, л. 544–546; ае 261, л. 585–586.

№ 252

Шифрована телеграма № 255 от 1 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма [1]

Днес на министъра на строежите Петков са преведени за пропагандни цели и за основаване на един вестник 100 000 лева, които са предявени пред Кредитна банка срещу квитанция. Моля легационната каса да нареди да се изплатят по моя квитанция от днес 68 728 марки и 50 пфенинга.

Целта на пропагандата е да се отстрани и в провинцията влиянието на Генадиев, досегашния шеф на стамболовистите, който сега агитира за Четворния съюз. При повод министърът спомена за разширяването на нашите гаранции върху спорната зона на Македония и когато аз отговорих, че по това ние лесно ще се разберем, той изтъкна, че ние трябва най–напред да дадем време на Министерския съвет да подготви [отговор на] новото предложение на четирите сили[2]. След това с нас трябва да се регулират политическите въпроси и тогава принципно да се уреди отношение на България към акцията срещу Сърбия. Той счита участието на България във войната срещу Сърбия като една необходимост.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 286, л. 652.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] В документа е отбелязано, че при дешифровката номерът не е разчетен.

[2] Вж. док. 253.

№ 253

Спешна секретна шифрована директива № 443 от 2 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Алфред Цимерман до германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес

Отговор на телеграма № 259[1].

Тайно. За строго поверително изключително лична информация.

Съгласно сигурни и други съобщения, Антантата обещава Македония само частично при условие, завземането да последва едва след войната. По отношение на Кавала се обещавало само благосклонно завземане предвид на българските желания[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 289, л. 657.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] С тази телеграма Михаелес съобщава, че Радославов го е уведомил за предложението на Четирите сили. Според него България трябва да извърши мобилизация и с цялата си армия да настъпи срещу Турция. Като отплата е обещано: цяла Сръбска Македония (именно двете зони), пристанището на Кавала, линията Енос – Мидия, приятелска интервенция на Четирите сили в Букурещ, за да бъде убедена Румъния за отстъпване на Добруджа без Силистра и една парична подкрепа за воденето на войната. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 287, л. 653.

[2] Срв. бел. 1, цитираната телеграма № 259.

№ 254

Шифрована телеграма № 810 от 2 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леохарти фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 1641[1].

Съдържанието обсъдихме подробно с г–н фон Буриан. Той няма нищо против ние да оттеглим експликативната нота, след като тя за съжаление е станала известна поради недискретност. Министърът желае обаче на практика да се поддържат условията на нотата относно спорната зона, защото в противен случай би отпаднал всякакъв стимул за българите. Впрочем ние можем да обещаем на България всевъзможни неща, като например Ниш и Пирот, само че той предупреждава, че е желателно да се **гарантира** само на думи, защото с това бихме поели за в бъдеще задължения, които могат по–късно да бъдат за нас твърде неудобни. Аз възразих, че това тогава ще е cura posterior. Сега се касае до това, да отнемем вятъра от платната на противника. Граф Тарновски трябва да бъде инструктиран да продължава да поддържа тесен контакт с д–р Михаелес. Ако последният смята, че трябва да действа самостоятелно, то по това той, министърът, естествено няма нищо против.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 298, л. 670.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] Не разполагаме с документа.

№ 255

Препис от шифрована телеграма № 346 от 2 юни 1915 г., Пера, от германското военноморско аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб на марината в Берлин

За генерал фон Фалкенхайн.

„Във връзка с похода срещу Сърбия не може да се постигне предварително осигуряване на съдействие от българска страна, искано от Австрия. По мое мнение България няма да навлезе в Сърбия, преди сръбската армия да бъде напълно разбита. Частите, нужни срещу Сърбия, трябва да бъдат, следователно, толкова силни, че да се оправят без българско участие. Военен министър Енвер.“ Хюман.[1]

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 51.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1688.

---

[1] Съдържанието на документа е съобщено телеграфически на Генералния щаб на германската армия и на Цимерман. Препис от същия има и в Имперското министерство на марината.

№ 256

Шифрована телеграма № 1292 от 3 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 1067[2].

Българският дипломатически агент[3] днес много смутено ми каза, че съжалява, че неговото съобщение пред Великия везир е предизвикало такова вълнение. Фактически неговото искане за линията Енос – Мидия било поднесено с толкова уговорки, че не може да се схваща като нещо друго, освен като предпазливо сондиране. С одобрението на г–н Радославов той претендирал за повече. Това, че Турция се противопоставя на България, се дължи на настоящата ситуация. Ако и Радославов се откаже, фактически ще бъде предложено връщането на Добруджа от Румъния. По–лошото е все пак, ако в случай че България обяви война на Турция, Тройната антанта веднага признае правото ѝ над Македония със съгласието на сръбското правителство и поиска незабавно окупиране на Македония от България. Радославов напълно предугажда плановете на Тройната антанта.България трябва да даде войските си, с които Турция ще бъде прогонена от Дарданелите, нещо което Англия и Франция сами не биха искали да направят. От само себе си се разбира, че Радославов не би искал да се остави да бъде унижаван като оръдие на Антантата. Той желае победа на Германия и завземане на Румъния и тогава България ще може да настъпи срещу Сърбия. Румъния обаче твърде дълго не се определя и Радославов трябва да настоява за концесия от страна на Турция, която може да обяви когато го упрекнат за отказа му на предложението на Антантата.

Аз не премълчах пред дипломатическия агент, че съжалявам за действията му пред Великия везир. Преговорите, относно линията Марица, в които Великият везир охотно иска да участва, без съмнение биха се влошили чрез възкресеното недоверие на Турция. Пряко спрямо сегашното турско правителство си струва най–добре да се играе с открити карти. Аз се съмнявам, че след случилото се турско–българските преговори ще потекат гладко, обаче в моите възможности ще бъде да предотвратя прекъсването. Благосклонният неутралитет на България и възможността за транзита имат за Турция само относителна стойност, докато пътят през Румъния не е открит.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 305, л. 6787–688.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] Телеграмата е изпратена за сведение в София, Букурещ, Виена на 4 юни.

[2] Не разполагаме с документа.

[3] Тошев.

№ 257

Шифрована телеграма № 276 от 3 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 470[2].

Според информация от тукашното Външно министерство, българският пълномощен министър във Вашингтон е направил запитване преди две седмици, как да действа в случай на мобилизация във връзка със завръщането на много българи, заселени в Америка. Тогава са му били дадени общи инструкции оттук и главният секретар на министерството предполага, че пълномощният министър е влязъл по този въпрос във връзка с холандско–американските линии. Подробности не са известни и в последно време от София не е разпореждано нищо относно връщането на българите от Америка.

ИИ БАН, кол. 06, оп. 53, л. 417.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 18.

---

[1] За съдържанието на телеграмата е уведомено германското консулство в Ротердам на 4 юни.

[2] Не разполагаме с документа.

№ 258

Шифрована телеграма № 280 от 3 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Българското правителство публикува вчера в своя официоз едно комюнике със съдържание, че не съществува никаква причина да отстъпи от досегашната политика на неутралитет. Народът да си гледа спокойно работата и да не вярва на обезпокоителни слухове, разпространявани от хора, които работят против интересите на страната.

С това правителството подготвя отрицателния отговор на предложението на Четворното съглашение[1].

Впрочем, тукашните представители на Русия, Франция и Англия, предвиждайки отрицателния отговор, трябва да са били против връчването на предложението. Италия обаче е настоявала за това, уж за да се намери претекст да не се изпращат никакви войски към Дарданелите. Последното именно трябва да предизвиква загриженост у българите.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 331, л. 742.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] Вж. док. 251, 252, 253, вкл. бел. 1 към док. 253.

№ 259

Доклад № 281 от 4 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до райхсканцлера граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин с приложен мемоар на Българския национален комитет до представителите на Великите сили, изпратен чрез кралски куриер

Вчера в имперското представителство се яви председателят на Българския национален комитет г–н Фичев, брат на военния министър, и други трима членове и ми връчиха приложения меморандум от 11 миналия месец с молба да го изпратя до имперското правителство. Мемоарът съдържа най–напред едно кратко изложение на историята на Македония след Берлинския договор, след това описва жестокото подтискане на българския елемент от сръбските и гръцките власти и стига до заключението, че Македония ще остане винаги един вулкан и едно постоянно огнище на напрежение, докато не се обедини с България.

[Приложение]

Мемоар
на Българския национален комитет[1]

До Техни Превъзходителства господа министрите на външните работи и пълномощните министри и специални пратеници на Германия, Австро–Унгария, Франция, Великобритания, Италия и Русия, господата д–р Михаелес, граф А. Тарновски, А. Панафьо, Айрънсайд, М. Ф. Куки–Боасо и Савински.

11 май 1915 г.

[Ваше] превъзходителство,

Подписването на договора в Берлин от 1878 г. беше, в същото време, подписване на разпокъсването на България. Много голяма част от нацията остана извън малкото Българско царство, образувано тогава. В 1885 г. българската нация от Северна и Южна България се обедини отново. Но това обединяване не постигна съюзяването на цялата българска нация. Българските територии, оставащи под административната власт на Румъния и Сърбия и най–хубавата българска земя Македония, люлката на българската литература, образование и култура, остана под режима на Отоманската империя. Този режим, от година на година, ставаше все по–тежък и непоносим. Жестокостите се усилваха толкова повече, колкото българското македонско население правеше усилия да добие един поносим политически живот, който би му гарантирал необходимите човешки права. Многобройните и кървави въстания на българското македонско население, предимно в периода 1900 и 1912 г., представляват цяла история, която е позната на цивилизования свят. Накрая, след кланетата в Щип и Кочани, които представляват връхната точка на ужасната жертва на Македония, българската нация се реши на война, за да освободи измъчената земя от турското поробване.

Ентусиазмът и устремът, с който българският народ се хвърли в освободителната война в 1912 г. срещу турците е върховно доказателство, че той ще се пожертва за свободата на Македония. Уникалното за освобождението на Македония е, че храбрата българска армия достигна до стените на Константинопол. Това безстрашие и нейните прославени победи бяха отбелязани на Конференцията на посланиците в Лондон, в тяхната вербална нота от 17 май 1913 г.

Но след подписването на тази вербална нота и след като България поиска от своите съюзници да ѝ дадат Македония, Сърбия и Гърция ѝ отказаха. Ясно е, че те пропуснаха да удържат на честната си дума, преди всичко Сърбия, която подписа един официален договор за съюз с България на 29 февруари 1912 г. Кралят на Сърбия и сръбското правителство презряха ангажиментите, които бяха поели с този договор, подписан под великото покровителство на Негово Императорско Величество Николай II, император на цяла Русия.

Отказът на Сърбия и нарушаването на сключения договор за Македония доведоха до Втора балканска война, която беше катастрофална за Българи от морална и материална гледна точка. Тази война предопредели в Букурещ през юли 1913 г. едно ново робство за Македония. В Букурещ бяха анулирани границите на Македония, предвидени в сръбско–българския договор. Българските делегати поискаха от министър–председателя на Сърбия г–н Н. Пашич и от президента на Гърция г–н Венизелос да оставят на българското население в Македония неговите права за образование и религия. Но тези представители на Сърбия и Гърция, които се бяха съюзили, за да предизвикат Турция, Румъния и Черна гора срещу България, отказаха, като казаха с ирония, че в техните държави съществува управление, основано върху конституция, което още сега е мъртва буква за териториите на Македония, сведени до робство.

Колко необикновен беше този договор от Букурещ? Той причини отделянето на Добруджа от България, като наруши протокола от Петербург, според който само град Силистра беше отстъпен на Румъния; той представляваше още едно нарушение на договора от Лондон, който гарантираше линията Енос – Мидия в Тракия. Цяла Македония ни беше отнета. Декларациите на пълномощните министри на Русия и Австро–Унгария пред Кралския двор на Румъния, които обявиха в Букурещ, че договорът трябва да бъде ревизиран, извършиха голямата и тежка неправда към героична България.

Този договор до този момент не е признат от европейския ареопаг. Дори сега той остава върху базата на престъпление към малкия и героичен български народ. Той допуска да се унищожи и да се съсипе без милост българското население в Македония, което няма не само свобода и права, но дори няма право на живот.

[Ваше] Превъзходителство,

Новата ситуация, създадена на Балканите от Букурещкия договор предизвика създаването на Националния български комитет в България; неговата цел е да работи, с цялата обективност и безпристрастност, за обединяването на българския народ, да работи за делото, за което вече беше утвърден Балканският комитет в Лондон. Българският национален комитет, който си позволява свободата да се обърне към Вас и да Ви помоли за помощ за една справедлива кауза, идва с подкрепата на моралната и материалната сила на своята нация, за да подчертае, в духа на проучването Карнеги, направено през 1913 г., ужасното и непоносимо положение на българското население в Македония. Това положение беше хвърлено в сянката на голямата европейска война и никой не се заинтересува от него. Междувременно то стигна до границите на това ,което е невъзможно да се понесе. Главно на македонската територия, останала под сръбско управление, човешкият живот се уважава, колкото живота на червей. Там царува унищожението и смъртта. Там е империята на свирепостта, на отвратителното насилие и на сляпата жестокост на разярения звяр.

Цялото население трепери от ужас. Мъжкото население се откарва насила и хвърля на бойното поле. Младите български наборници, натикани с байонети в сръбските казарми, викаха: „Да живее България!" В Крагуевац през есента на 1914 г. ги убиха. Мрак покрива по–голяма част от издевателствата, извършени срещу българите в Македония. Жандармите и пъдарите обезчестяват, като зверове, младите момичета и жените; войниците грабят собствеността, мебелите и добитъка. Десетки хиляди бежанци пристигат в България. И това положение трае вече година и половина и със започването на войната се влошава от ден на ден. Това жалко и страшно положение на македонското население се потвърждава от декларацията, направена от Принца–престолонаследник на Сърбия през декември 1914 г. върху темата за конституционните права, според която той желае да включи българите в сръбската армия и да ги накара да се бият за Сърбия. Не! Българските македонци не се бият за името и славата на новите си потисници. Всички македонци, пленници в Австро–Унгария, единодушно молят да се завърнат в Царство България. И тук те научават всичко, което се прави в тяхната родина от властите на Кралство Сърбия.

[Ваше] Превъзходителство,

Според дълбокото убеждение на Българския национален комитет, Кралство Сърбия се намира сега в една критична ситуация. Напротив, българският народ е в най–подходящите условия и притежава силата да премахне робството и да счупи оковите на нещастната Македония и нищо няма да успее да промени това му намерение. Въпреки това той си е наложил стриктен и почтен неутралитет, за да изчака решението за правата и справедливостта, когато се решава бъдещето на всички нации в Европа. Българският народ е спокоен и хладнокръвен, не защото е безсилен и страхлив. Това е, защото той не иска да усложни още повече лошото положение в Европа. Но той не може да мълчи и да остане ням свидетел на безчинствата и на масовото избиване, което се извършва в Македония.

Българският народ беше цинично оклеветен не само и по време на Втората балканска война, но също и сега. Сръбското правителство безочливо го обвини, че е бил вдъхновителят и ръководителят на неприятните инциденти, които се случиха през март във Валандово, въпреки че нито българското правителство и народ, нито българските комитаджии не са взимали абсолютно участие в тях.

[Ваше] Превъзходителство,

Събитията, случили се във Валандово и в някои от селата в Тиквече на 20 март, направиха обезпокояващо впечатление не само сред средите на българския народ, но също така и по българските граници. Тези събития представляват основния мотив, който ни кара да се обърнем към височайшите просветени с цел Вие да установите разрушителния ефект, който това предизвиква в момента, толкова повече, че той е естествен резултат на един необикновен режим, наложен на Македония и по–страшен от този на инквизицията.

През цялата минала година българските списания бяха пълни и продължават да се пълнят с официални информации относно престъпленията на по–горе споменатия режим, относно масовите преследвания, убийства, изнасилвания и грабеж, извършвани върху българското население в тази поробена страна. Тези информации са официални, напълно автентични и неопровержими. Разследванията, извършени от руските журналисти и публицисти на сръбско–българската граница в края на миналата година, констатираха жалкото положение на населението в Македония, установено чрез лични разговори с хиляди бежанци от нещастната поробена страна.

„Убийство! Кражба! Обир!“

Такива бяха оплакванията от сръбския режим на бежанците от Македония пред руските журналисти и публицисти.

Тогава как е трябвало да се оценяват събитията във Валандово, от които правителството на Кралство Сърбия се възползва и с които, срещу всякакъв разум и логика, то спекулираше с такава страст и в една убийствена война?

Една част от европейската преса посрещна с благосклонна сериозност и известна резервираност тези въоръжени протести на измъченото македонско население, но сръбското правителство, истинският виновник, се зае с всякакви престъпни фокуси да скрие истината, да отхвърли своята собствена вина и да я припише на сметката на българския народ. Сръбската преса, вдъхновена от сръбското правителство, и сега не спира пак да оскърбява България. Тази клеветническа кампания срещу нашата родина намира отзвук и в една част от пресата на големите европейски държави. Гръцката перса се присъединява към този концерт. Заинтересованите журналисти и политиците се възползват от този акт на отчаяние на едно измъчено население, което от две години е изложено на безсрамно клане от своите нови потисници.

При това положение Българският национален комитет, изразяващ чувствата на българската съвест, отвратена от това ужасно и оскърбително изопачаване на истината, високо протестира и декларира, че истинският корен на тези метежи в Македония се намират в издевателствата и в непоносимия режим, наложен от сърбите и гърците, а не в България.

Като има предвид всичко това, Българският национален комитет от самото начало издигна високо знамето на единството на българския народ и на свободата на Македония, презирани от враговете на България в Букурещ. На първи ноември, стар стил, 1914 г. той публикува своя „Манифест на българския народ“, в който декларира тържествено следното: „От Сърбия и Гърция ние не желаем нищо, освен това, което ни принадлежи – българска Македония и българските територии, които те ни откраднаха.

Обединена България ще им бъде една добра съседка и приятелка и няма да поставя никакви пречки на техния съюз.“

Това са истинските чувства и светите желания на мирния и трудолюбив български народ, вкоренени в искрената му душа.

Това е духът, в който Българският национален комитет действа, за да привлече просветленото внимание на великите европейски сили върху непоносимото положение на толкова многострадателна Македония. Той не беше съчетан с достатъчно внимание към нашия апел, чиято цел беше омиротворяването на Балканите. Сърбите и гърците, защитени от мълчанието на Великите сили, извличащи полза от развитието на събитията, още повече утежниха безчовечния и потиснически режим; те се мъчеха да сърбизират и елинизират българските македонци, като унищожат една процъфтяваща интелектуална и материална култура, която се състоеше от: 13 средни образователни училища, 64 прогимназии, 960 основни училища, 1778 учители и възпитатели; 60 549 ученици; пет епархии с метрополиите: Охрид, Преспас, Пелагония, Велес, Ускюб и Дибра; седем епархии с временни заместници на екзарсите: Полианин (Дойран), Кастория, Лерин, Воден, Салоник, Серес и Драма; те също бяха създали това положение, което като последица и резултат, дава неизбежната реакция – въстанието в районите на Дибра, Охрид и Струга през 1913 г. и най–скорошния инцидент при Валандово, който едва ли ще бъде последен, докато съществува този режим.

[Ваше] Превъзходителство,

Като насочва Вашето височайше внимание върху всичко казано дотук, Българският национален комитет смята за полезно да направи едно кратко изложение на събитията, които са красноречиви и ясно говорят за истинските причини, които подтикнаха македонското население да прибегне до крайни средство: хората прибягнаха до кърваво отмъщение, за да защитят наранената си чест, правата си на хора, на граждани и собственици и на накърнените си интереси и за да защитят живота си, изложен на своеволието и капризите на последния сърбин или на последния грък. Те извършиха фактически това кърваво отмъщение като законна защита срещу един режим на изтезания, на мъчения и на убийства, непознат на историята.

Събитията и цифрите потвърждават злодеянията, извършени от сърбите и гърците в окупираната от тях Македония. По този начин в период само от три и половина месеца, т. е. от 1 януари до 15 април 1915 г., само сърбите извършиха следните престъпления: 93 души убити в района на Малесче; 360 бити; 230 жени изнасилени; 160 души осакатени; в района на Кочани – 7 души убити; 420 бити; 20 умрели в следствие на удари; 135 жени изнасилени; 542 души осакатени; в района на Радович – 85 души убити; повече от 200 бити; 12 починали вследствие на побоя, и т. н.

[Ваше] Превъзходителство,

Този кратък призив на хиляди измъчени българи, въпреки че е доста кратък, дава ясно една пълна картина на мъките и на сълзите на преследвана Македония. Всички съвестни хора и тези, които имат чувство за справедливост, биха потреперили от това.

Ето откъде произлизат бунтовете! Това е източникът на тъжния бунт през 1913 г. и на инцидента при Валандово! В това положение трябва да се търси семето на всички бунтове и въстания, минали, настоящи и бъдещи.

Може ли един баща да гледа с безпристрастни очи клането на децата му и как един чужденец се гаври с всичко най–свято, което притежава? Може ли синът да остане безчувствен наблюдател на издевателствата, когато колят баща му, когато обезщетяват младата му жена и сестра? Може ли българското население в Македония да търпи безропотно оскверняването и закриването на своите светилища, църкви и училища, създавани и поддържани с мъчителна борба и с тежки жертви дълги години наред?

Не! Чашата на търпението преля.

Къде тогава е надеждата за по–спокойни дни и за по–спокойно бъдеще? Настоящите тирани на Македония, които прославиха своето нахлуване в тази страна с вандализъм, кражби и убийства, които се заеха да я дебългаризират, можеха ли те да дадат на българското население, което те ограбиха по един позорен и насилствен начин с негласното съгласие на културирана и християнска Европа един хуманен живот и справедливост според духа на договора от Букурещ? Никога и по никакъв начин сърбите и гърците няма да дадат свобода на език и религия на своите нови поданици и никога няма да признаят тяхната националност. Каза ни го тяхната история, и всички, които не си затварят очите пред фактите и истината, го знаят; тяхното сангвистично отношение към българите в Македония в миналото и в настоящото ни го потвърждават. Не би могло да не се съгласим във всеки случай с това, че чрез корупция, с огън и меч, те са създавали и създават „своя националност" в Македония. Не може да се допусне, че тези, които наричат българската нация в Македония „българофони" елини, ще се откажат да елинизират със сила същите тези българи, останали под тяхната безгранична власт. Не трябва дори да се мисли, че отровени от техния престъпен шовинизъм и зверски инстинкти, които са опорите на сърбизма и идеята за Велика Сърбия, те биха ги оставили да говорят и пишат на български и биха оставили да съществуват българските училища и църкви. Тяхната традиционна политика е враг на другите националности. Няма нито права, нито свобода, нито живот, нито сигурност за собствеността на тези, които са от друга националност. Не! Сърбите и гърците няма да се откажат от тяхната политика, която се състои от сърбизиране и елинизиране на българското население в Македония. Те няма да му създадат необходимите условия,които биха му позволили да се развива в мир те доказаха това със своето нахлуване у нас, където ограбиха като вандали, оскверниха, оскърбиха и конфискуваха повече от 67 манастира, 1058 църкви, 147 параклиси, затвориха 1065 училища, разрушавайки техните ценни лаборатории, изгаряйки библиотеките им и архивите, прогонвайки пет архиепископа и 1036 свещеници, като умъртвиха няколко от тях във вряща вода, във влажни килии, други удавиха в морето, приковани и обесени на кръстове, след като са ги измъчвали и оскърбявали; те изгониха повече от 1778 възпитатели и учители, наша национална гордост, някои от които починаха от изтезанията или останаха без покрив и храна; 70 000 ученици и ученички останаха на улицата, повече от 10 000 български македонци (шефове и членове на чети, млади, почтени хора, доброволци) бяха убити; повече от 150 000 българи бяха прогонени в чужбина, градовете, градчетата, селата бяха изгорени, всички магазини бяха затворени и пазарите и пътищата опустяха.

[Ваше] Превъзходителство,

За да опишем още по–ясно характера и физиономията на политиката на държавата и на нацията в Сърбия и Гърция, ние ще спрем и ще привлечем Вашето внимание върху едно неоспоримо историческо събитие, като Ви припомним начина, по който се държаха и са се държали Сърбия и Гърция към различните елементи, попаднали под властта на тяхната национална политика.

Сърбия, Гърция, както и България, бяха създадени като политически съюзи на основата на Отоманската империя. В първите две от тези нации, както и в България, имаше компактни групи мюсюлмани със собствена национална култура, които в качеството си на бивши господари на империята, притежаваха собствени огнища на образование и национални култове. Но къде са сега тези огнища в първите две нации? Още по–малко съществуват ли те като исторически спомени от миналото? Съществува ли още останалото от това население – турско или елементи от други чуждестранни националности, които живееха в границите на тази част от империята? Сърбия, която погълна в своите граници процъфтяващи български окръзи, тези на Ниш, Пирот, Враня, Зайчар, Неготино, може ли тя да каже как е съхранила тяхната религиозна независимост, техните училища, техния език и тяхната национална култура? Тя не би могла да го стори. Верни на своята шовинистична национална политика, без оглед на великите принципи на правата на човека, на свободата на съвестта и на верската търпимост, познати и почитани от всички народи и от всички държави, сърбите с най–страшни жестоки средства унищожиха всичко; в окръга на Пирот те изпратиха на бесилката най–бележитите българи. Също така, чрез убийствата, жестокостите и най–тежки физически и морални мъчения, те написаха жестоката история на своето управление върху жителите по границата на българска Македония. Не може да се каже нищо по–добро относно интригите на Гърция.

[Ваше] Превъзходителство,

Припомнените по–горе факти красноречиво говорят какъв е и какъв ще бъде режимът, който сърбите и гърците налагат, който с непознато дори в историята на най–тъмните епохи на варварство, унищожи и унищожава всичко, което е българско, всичко, създадено от българската култура в Българска Македония, която беше превърната в пустиня и в гробище.

Така, докато в България всички елементи на чуждестранни националности се радват на най–големите граждански и политически права, които те не са притежавали дори в собствените си държави, в Гърция и Сърбия беше унищожено с един замах всичко, което беше при нас, всички произведения на българската култура в Македония.

Всичко това не стига ли, за да накара съвестта и справедливостта да заговорят? Това не е ли най–голямата гаранция, че българският народ, който се сражава за своята свобода и своето национално обединение, цени и уважава чужденците? Грандиозната борба, която води за своето възкресение, за придобиването на естествените си граници и за своето утвърждаване като народ и държава, не е ли това едно ясно доказателство? Трябва ли да се остави да минат незабелязани и неразбрани поривите и действията, пропити с кавалерския дух и голямата търпимост на българските революционери от епохата на Освобождението и Съединението (1885 г.), също и на революционерите в Македония, които в тези изключителни дни на своеволия и тирания, никога не са нападнали мирното население и са съветвали българския народ да уважава свободата, религията и националната носия на чуждестранните елементи.

[Ваше] Превъзходителство,

България, оскърбена, измъчена, страдала в миналото и страдаща сега, бореща се за своята свобода и в защита на човешките и гражданските права, усеща много силно цялата несправедливост, извършвана срещу другите. Духът на българския народ не може да търпи насилието и не би могъл да извърши същото. Той уважава правата на всекиго и на всеки народ. Българският народ, демократичен и либерален, не може сам да си противоречи, като подтиска чуждите националности. Неговият политически живот и национална свобода дават реална гаранция, тъй като той ще осъществи обединението си със своята мила и измъчена сестра Македония, че свободата, мирът и справедливостта, източници на прогрес и култура, ще царуват в тази страна. Тогава няма да има нито бунтове, нито въстания с техните страшни кръвопролития и цялото македонско население ще може да диша и да се развива в мирна и съзидателна работа.

Трябва ли ние да Ви говорим за неща, които всички знаете, и да Ви доказваме това, което е неоспоримо вярно, че Македония е чисто българска земя и че в най–голямата си част е населена с българи и че тя се би за своята свобода и за обединението си пак с България, нейната майка! Необходимо ли е да слагаме пред очите Ви мнението на великите учени на Европа: Ф. Каниц, Луи Леже, Ами Буе, Киприан, Лавеле, Берар, Рутие, Робер Нидерле, Льожан, Крус, Учубини, Рит, Ришар фон Макс, Артър Еванс, Науман, Браели, А. Укервалцик, Вайганд, Поквил, Григорович, Беркович, Теплов, Флорински, Башмаков, Иречек, Леч, Милюков, Державин, Горски, Вук Караджич, писателите Новакович, Ристич, Раич, Соларич, Ралиц, Потлиц, Елизе Реклю, д'Естурнел, Шафарик, Р. Пелтие, Ерве и др., чиито работи са плод на чистата наука и на установената истина, които ясно и категорично доказват, че Македония е българска!

Ние ще припомним официалните, националните и дипломатическите свидетелства, които потвърждават това мнение.

Отоманското правителство, с един ферман на султана от 1870 г., не признава ли автономията на Българската църква, като включва в границите на Българската екзархия областите на Мизия, Тракия и цяла Македония?

Конференцията на посланиците в Константинопол през 1876 г. – не признава ли тя българската националност на Македония?

Не потвърждава ли договорът за мир от Сан Стефано през 1878 г. дори и границите на България и чрез един специален протокол не потвърждава ли той „Сан–Стефанска България", и не бяха ли назначени префекти в Ниш, Пирот, Ускюб, Велес, Монастир, Охрид, Кукуш и в цяла Македония?

Не узаконява ли българската народност в Македония програмата от Мюрцщег от 1903 г. и мерките, взети за установяване на македонско правителство с административен, финансов и правов контрол и с жандармерия?

Не гарантираше ли проектът за договор между Русия и България през 1910 г. границите на последната – на „Сан–Стефанска България", които включваха град Солун?

Не признаваше ли сръбско–българският договор за съюз от 1912 г., че почти цяла Македония е българска?

Не се ли казваше в тайния договор между Сърбия, Черна гора и Гърция срещу България за присвояването на Македония, чия беше тя?

Не беше ли един тържествен международен документ протоколът от конференцията на посланиците в Петроград, относно аферата в Силистра, със своята клауза върху привилегиите, които ще се дадат на българските поданици от румънски произход, които живеят в Македония, който още един път потвърждава българската народност в Македония и признава като свършен факт обединението на Македония с България?

Договорът от Букурещ през 1913 г. разпокъса Македония на базата на един алчен спрямо равновесието принцип, без да държи сметка за населението, което живее там. Той сляпо тъпче народностния принцип и дори с това той признава, че Македония е българска.

Трябва ли ние да Ви припомняме атестациите на Анкетната комисия на Карнеги и принципите, потвърдени и завоювани с гибелта на милиони хора и с материалните жертви, ясно и категорично изразени от големия френски учен Е. Ренан: „Същите страдания в миналото и същите надежди за бъдещето правят нацията. Това е елементът, който спојава народа."

Могат ли сърбите и гърците да докажат, че имат нещо общо с македонското население? Не. Те нямаха нищо такова в миналото, те нямат нищо сега, няма да имат никакви надежди за бъдещето, с изключение на тяхната склонност да управляват чужди народи и територии. Тъй като македонското население е вложило своето страдание в същите песни, които е пяло за своето тъжно минало със същите думи и същите изрази, то храни същите надежди и същите желания за своето бъдеще с българите от Родопите и от Рила.

[Ваше] Превъзходителство,

Фактът, че нито един македонец не е взел участие в Освободителната война и във войната между съюзниците през 1912 и 1913 г. в редицата на сръбската или гръцката армия, че всички млади македонци, способни да носят оръжие, са се наредили под българските знамена, не е ли ясно доказателство, че техните склонности водят към присъединяването отново към България? Могат ли сърбите или гърците да ни посочат поне един батальон от македонски доброволци по време на тези войни, както имаше точно петнадесет в българската армия: първият от Дибра, вторият от Ускюб, третият от Солун, четвъртият от Манастир, петият от Андрианопол, шестият от Охрид, седмият от Куманово, осмият от Кастори, деветият от Велес, десетият от Прилеп, единадесетият от Серес, дванадесетият от Лозенград, тринадесетият от Кукуш, четиринадесетият от Воден и петнадесетият от Щип. Всички тези български македонци, които се биха с такъв героизъм и себеотрицание, за да видят тяхната родина свободна и щастлива, са свидетели днес на новото безчестие, на новото опустошение на техните родни стрехи, натоварени със сръбски и гръцки вериги чрез договора от Букурещ. Родината на героите от Кърджали, Балкан–Турусу, от Дедеагач, от Малгара, от Фереджик, от Исар–кьой, от Калиманци, от Султан–тепе и т. н. трябва ли те да стенат под чуждо робство?

Нужно ли е да Ви припомняме, великата епопея на българските македонци от епохата на революцията? Бунтът в Кресна, който избухна през 1878 г., веднага след Берлинския договор, през октомври, и който последва този в Разлог, задушен с огън и меч, и след което окръзите на Кресна и Разлог бяха превърнати в пепел и петнадесет хиляди бегълци намериха убежище в България. Защо тези нещастници не потърсиха подкрепа и утеха в Сърбия или Гърция? В неотдавнашната всеобща история бунтът в Западна Македония през 1880 г. е регистриран по името на съзаклятничеството от Охрид. И аферата от Виница през 1897 г., която включваше окръзите на Ускюб, Паланка, Кратово, Куманово, Щип, Радович, Малеч и Кочани? И тези от Валандово, Енидже–Вардар, Тиквеч, Гевгели, Дойран, Водена, Струмица, Драма, Баракли–джумая, Неврокоп, Кастория, Кичево, Монастир, Прилеп, Крушево, Лерин, Ресен, Охрид, Радович, Куманово и Кочани?

Трябва ли да изброяваме, че през тези събития 4686 българи бяха хвърлени в затвора, 3394 публично наказани, 721 бити, 172 убити, 7 изгорени живи, 3 полудяха от мъченията, 45 умрели от раните си, 21 самоубили се и 780 избягали в горите?

Споменът за всеобщото въстание на Св. Илия през 1903 г. е все още пресен, по време на което само в период от четири месеца българските македонци в тази неравна борба издържаха 275 битки, в които взеха участие 24 436 въстаници, 948 паднаха убити или ранени; 135 български села бяха опожарени, 57 955 души останаха без подслон, 22 129 българи бяха заклани, 2202 български жени или момичета бяха обезчестени, 41 млади български момичета задигнати и насила потурчени, 1745 души затворени и 8470 експулсирани.

[Ваше] Превъзходителство,

Всички тези жертви, тези страдания, тези експулсирания, тези бесения, тези кланета и тези убийства не ограбиха надеждите на македонските българи; те не угасиха техните борчески национални надежди; скоро след това те развяха своите знамена още по–гордо през 1905 г., когато откриха борбата не само срещу техните управници, но също срещу сръбските и гръцките банди, организирани и закриляни от турските власти, тези, които провокираха срещата в Ревал и възстановяването на Конституцията на Мидхат паша.

[Ваше] Превъзходителство,

Македония, люлка на българщината, източник на славянската култура, може ли тя да остане отделена от българската част и под едно чуждо робство? Тази Македония, която с изтощителни борби и с майчински грижи носеше и съхраняваше българския идеал, която с най–пламенната обич, с горещата преданост и неугасима вяра в своето блестящо бъдеще търпеливо, неуморно, от най–древни времена породи българския гений, създаде буква по буква майчината българска култура и построи камък по камък националната българска сграда. Тази Македония, българска по дух и сърце, тясно свързана с българския идеал, създаден от самата нея, храбра и решителна до безумие във величествената и кървава борба, вярна на своето призвание до себепожертвуване, неудържима в своя устрем, безстрашен защитник и невъзмутим храбрец. Тя не е и не може да бъде нито гръцка, нито сръбска.

[Ваше] Превъзходителство,

Ние не правим това изложение, за да Ви докажем, че Македония е българска земя, населена с българи, защото това е неоспорима историческа истина. Нашите смъртни врагове, самите сърби и гърци, които са сегашните потисници на Македония, която държат под изключителен, единствен, тираничен и кръвожаден режим го признават.

Като слагаме пред очите Ви тези сведения и факти, нашата цел е да привлечем Вашето информирано внимание върху истинското положение на Македония; всички в тази страна, които от десетки години водят неравна и велика битка за своята свобода, които са пожертвали живота на най–добрите си деца върху олтара на националното си обединение с България, всички в тази Македония, които видяха най–изявените си синове да оставят костите си в деретата и върху баирите, в изгарящите пустини на Фезен и в затворите на Диарбекир, които се вдигнаха като ураган срещу своите стари потисници и продължават да се бунтуват срещу своите жестоки и чужди господари и днес, всички казват, че Македония няма да се успокои, че тя няма да наведе глава под никакво робство.

Тя ще бъде постоянно кипящ вулкан, винаги готов да изригне дотогава, докато не се види свободна и обединена с България.

Българският национален комитет, изразяващ светите чувства и желанията на целия български народ, неговия идеал, неговите склонности, неговите национални и народни интереси, носещи знамето на свободата и националното обединение, си позволява свободата да се обърне с този мемоар към Ареопага и да го помоли в името на върховната справедливост и в интерес на умиротворяването на Балканите и на цяла Европа да се застъпи в полза на справедливите и законни искания на българския народ за признаване на свободата на Македония и на всички български територии, за да ги обедини отново под правителството на общата българска част. Това искане изцяло произтича от националния принцип, официално обявен и признат от всички народи, така че ние имаме убеждението, че то е достойно да привлече Вашето най–сериозно внимание и да провокира всичките Ви усилия за неговото осъществяване.

Това е наше свято право. Това ни е продиктувано от необходимостта на нашите държавни и национални интереси и ние трябва да го получим, за да можем да се отдадем на мирна работа и да се стремим към прогреса на цивилизацията.

Ние се надяваме, следователно, [Ваше] Превъзходителство, че Вие ще одобрите настоящия мемоар, който Ви предлагаме; че Вие ще чуете гласа на измъчения и скръбен български народ, сълзите, риданията и мъченията в поробена Македония и че Вие благосклонно ще се намесите много енергично за нашата най–свята кауза, с други думи, за свободата и обединението на един деен народ, пълен с дарби за прогресиране и борещ се за човешките си права, какъвто е българският народ.

Ние Ви молим, [Ваше] Превъзходителство, да приемете израза на нашите най–почтителни и най–искрени чувства.

Български национален комитет

Президент: *Г. И. Фичев*
Вицепрезидент: *Ст. Ковачев*
Секретар *Н. Киров*
Е. К. Динов
Ковчежник: *Димо Димов*

Членове:
Д. Маринов
П. Зографски
Т. Турчев
Терзиев

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 361, л. 865.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] Мемоарът е написан на френски език.

№ 260

Шифрована телеграма № 822 от 4 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 1661[1].

Барон фон Буриан е готов да се откаже от спорната зона като условие в експликативната нота. По отношение на досегашните обещания той употреби думите assuser la possesion[2]. И сега, както и преди, той смята за извънредно несигурно да се гарантира писмено на България придобиването на нови владения[3]. Въпреки настойчивата молба и енергичните възражения от моя страна, че опасността наближава и че ние считаме неутралитета на България за жизненоважен въпрос, министърът държи на това, че не може да даде никакви пълномощия на граф Тарновски, без да постави насрещния въпрос за по–нататъшни точно определени отстъпки.

Барон фон Буриан ми прочете в тази връзка доклад на граф Тарновски, в който той пише, че споделя мнението на [Негово] Превъзходителство Михаелес, че в момента не ни грози никаква опасност в София, че България не е сключвала никакво споразумение с Антантата и не възнамерява да сключи и че няма да бъдат водени никакви преговори между София и Букурещ. По–нататък министърът заяви, че колкото по–интензивно настояваме на искането за коопериране, толкова по–сигурно бихме задържали България неутрална. Ако ние срещу неутралитета сме дали вече обещание относно Стара Сърбия – Ниш –Пирот и Североизточния ъгъл, отпада всякакъв стимул за коопериране.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 328, л. 735–736.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd.10.

---

[1] С тази телеграма от 3 юни 1915 г. Ягов пише на Чиршки, че тъй като благосклонният неутралитет на България е жизненоважен въпрос, в Берлин ще бъдат много благодарни, ако граф Тарновски веднага получи пълномощия от своето правителство да преговаря за коопериране срещу Сърбия. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 299, л. 671–673..

[2] Да осигури притежаването (фр.).

[3] Срв. док. 254.

№ 261

Шифрована телеграма № 285 от 5 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 481[1].

„След продължителни разговори с господата Радославов, Тончев и Добрович, съобщавам следното:

За предварителното запазване на приятелски неутралитет и за евентуално бързо коопериране на България с нас срещу Сърбия, от решаваща важност в наш интерес и в интерес на Турция е да се запази и по възможност да се укрепи правителството на Радославов – Тончев. Това правителство в момента има зад себе си Царя, болшинството от офицерския корпус, преобладаващото мнозинство от занимаващите се с търговия и занаяти градско население, особено младежта и македонците. Струва си в ръцете на това правителство и на неговите привърженици да се дадат доказателства, че е по–добре то да се погрижи за благополучието на страната заедно с нас, отколкото отново твърде дейната в момента русофилска опозиция срещу кабинета. Аргументите и агитационните средства на тази опозиция засега са следните: 1. По–нататъшни предложения на Четворния съюз за придобиване на територия и финансова поддръжка, в замяна на българско нападение срещу Турция; 2. Старите заплахи с руски десант и посягане върху Гърция и Румъния; 3. Подклаждане на обвиненията, че при Букурещкия мир сме се занимавали изключително с работите на Гърция и Румъния и че връщането на Адрианопол от Енвер е равностойно на заграбването на Добруджа от Румъния; 4. Напоследък отново съживените обвинения на търговското съсловие и формалните оплаквания на Търговската камара поради затрудненията на търговията с Дедеагач и за неотдавнашните многократни предупреждаващи запори на български вагони и стоки, намиращи се на турска територия в отсечката на железопътната връзка Дедеагач – [Малко] Търново.

На г–н Радославов, чието решение да се държи за нас е извън всякакво съмнение, да се дадат на ръка средства, за да може да оправдае пред опозицията и пред страната отказа на исканията на Четворния съюз. Ние трябва колкото е възможно по–бързо да направим: 1. На правителството и на Царя едно недвусмислено и безрезервно, без всякакво съмнение в нашата почтеност, изключително уверение за цялата намираща се сега в сръбско притежание Македония и 2. Възможно най–голямо поощряване и ускоряване на очакваните с нетърпение от България преговори с Турция относно решаването на линията Марица, за да се ползва свободно железопътната отсечка Димотика – Мустафа паша. В нощта преди моето отпътуване Енвер паша поръчал да ми кажат, че турците с готовност биха разговаряли за това преотстъпване и в никой случай не искали във връзка с българските желания да оспорват предимно стопанския характер на тяхното право. Г–н Радославов предварително има предвид генерал Савов като посредник, който се ползва с определени симпатии при турците. Вероятно този избор ще получи одобрението на Царя, който след Втората балканска война е неблагосклонен към генерала. За граничната линия Енос – Мидия, за която специално Англия тук винаги отново подмята в приемлива светлина, сегашният министър не иска и да знае.

Бъдат ли двете споменати български желания безрезервно и убедително изпълнени, то, по мое убеждение, ще бъдат гарантирани българският благосклонен неутралитет и солидното приятелско поведение спрямо Турция и незабавното съдействие срещу Сърбия ще стане вероятно.

Мобилизирането на българската армия може да се осъществи за по–малко от една седмица. Веднага след като ние преминем Дунав и Сава с австрийски сили, българската армия най–вероятно ще тръгне към сръбската граница. Ако сръбската армия би поставила мини при изтеглянето си от Новосръбска Македония, тогава е вероятно България да влезе там и да се опита да предотврати изтеглянето. За окончателното обявяване на войната ще се погрижат македонците, в случай че ние всестранно ще ги подкрепяме. Гаранцията, от наша страна, за бъдещото спечелване на Македония и най–възможното ускоряване на засега вече гарантирания турски отказ е важна, защото все още не е изключено да се появи опасността, Четворният съюз сега да предизвика Сърбия към незабавно напускане и отказ от неспорната южна половина на Македония, а може би даже цяла Македония и с това може да се преобърне настроението на българския народ.

Същото изпращам в Константинопол. Лайпциг.“ Михаелес.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 344, л. 768–771.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 10.

---

[1] Ягов отправя запитване до Михаелес, дали полковник фон Лайпциг е пристигнал в София и се надява на телеграфическо съобщение от него за тамошното положение, в отговор на което Михаелес телеграфически препраща доклада на фон Лайпциг, като го приподписва.

№ 262

Шифрована телеграма № 352 от 19 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 1762[1].

Барон фон Буриан се изказа по така наречения български план за персонална уния с Албания[2], че той от страна на Австро–Унгария на prima vista[3] няма никакви мисли против. Ако България сама иска това парче от плячката, тя може да го направи. Ние нямаме никакви причини да се противопоставяме. Самата Северна Албания би предпочела да се види в български, отколкото в сръбски ръце, след което имам убеждението, че би било малко вероятно да предстои действително съединение със Сърбия.

Министърът за сега не възнамерява да пише нещо на граф Тарновски по въпроса, напротив, намира за добре първо да се изчака докато българското правителство се обърне към нас във връзка с това.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 413, л. 996.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 11.

---

[1] Не разполагаме с телеграмата.

[2] За персонална уния с Албания вж. още док. 267.

[3] Пръв поглед (лат.).

№ 263

Доклад № 99 от 13 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в Копенхаген Рантцау до германското Външно министерство в Берлин

„Биржевия ведомости“ публикува интервю с бившия френски министър Рено, пристигнал в Петерсбург след посещението си в Атина, София и Букурещ. Рено казал, че действията на Гърция зависят само от здравословното състояние на крал Константин и отменянето на предстоящите избори, че в България общественото мнение било за война на страната на Тройната антанта, Царят обаче бил срещу Антантата и министрите били само изпълнители на неговата воля и че положението в Румъния било, както и преди неизяснено. Всички сили от Тройната антанта били предоставили преговорите с балканските държави на руската дипломация, така че изключително Сазонов държи в ръцете си решението на този въпрос, особено по въпроса с Румъния.

„Пер“ посвещава уводната си статия от 7 юни на преговорите на Русия с Румъния и България. Румъния иска не само Черновиц и прилежащия му район, но и Банат, който исторически принадлежи на Румъния, а не към Сърбия. В Банат живеят 600 000 румънци и само 200 000 сърби, поради което съседна Сърбия не може да има претенции за него. В България още сега се наблюдава промяна в настроенията, след като Италия се присъедини към Тройното съглашение. Забележително е обаче, че някогашните русофобски елементи сега се опитват да провеждат русофилска политика, дори Генадиев сега стои на страната на Тройното съглашение. Правителството обаче иска още да преговаря, за да може да извлече повече [облаги], но реши да държи всичко в свои ръце; за това правителството отклони свикването на Върховния съвет и дори се осмели да закрие всички русофилски вестници под предлог, че прекалено много говорели за концесии, предложени от Тройното съглашение[1].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48, л. 52–53.
Freiburg i. Br. BAMA, RM 5/V 1688.

---

[1] Съдържанието на доклада е съобщено на Военното министерство, на Генералния щаб, на Имперското министерство на марината, на Делбрюк и на Ерцбергер.

№ 264

Шифрована телеграма № 839 от 14 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Барон фон Буриан ми каза, че българската политика се оказва твърде непрозрачна. Тези дни Тошев му е заявил и изрично е наблегнал върху полученото поръчение да измоли подкрепата на и[мперското] и к[ралско] правителство да се застъпи в Константинопол за българското искане относно линията Енос – Мидия[1]. Аграрната партия в България иска тези отстъпки от Турция и след тяхното удовлетворяване да се завладее Македония. Радославов се намирал в тежко положение спрямо земеделците, на чиято подкрепа бил разчитал и трябвало да изпълни техните желания.

Фон Буриан даде израз на своето учудване по отношение на тези официални постъпки на г–н Тошев. Той не може да си ги обясни след като съвсем наскоро се е изказал категорично, че България действително има голям интерес към границата Марица, но няма човек в България, който да иска линията Енос – Мидия. Тази политика на България, която, както изглежда, всеки ден се променя, му изглежда толкова комплицирана, че той повече не може да я следва, но и не може да не обрне внимание на България за такава една безпланова и на тласъци политика. Г–н Тончев във връзка с това направил опит да обясни постъпката си с това, че дадената му инструкция може би е била коригирана чрез горното обяснение на г–н Радославов.

Министърът ми каза, че засега не може да разбере кой тук послъгва, Радославов или Тошев.

Освен това, Тошев определено увери още, че и Колушев също е имал официално нареждане за постъпки от негова страна относно линията Енос – Мидия.

В Министерството срещнах също и Хилми паша, който ми каза, че има сигурни сведения за това, че българското правителство е издало на Румъния нашите последни пратки с муниции.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 387, л. 934–935.
Bonn. PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Вж. бел. 5 към док. 250 и док. 256, 265.

№ 265

Шифрована телеграма № 1380 от 15 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин[1]

Отговор на телеграма № 2 от замъка Плес от 13 т. м. и № 1144 от 14 т. м.[2]

Когато днес поверително сондирах Великия везир, той ми отговори, че на преговорите временно е сложен край поради това, че българският шарже д'афер[3] току–що по официално нареждане му е поставил въпроса, дали Турция е готова да преотстъпи на България линията Енос – Мидия[4]. Великият везир му е отговорил, че сега вече той дава официален характер на своя отказ на предишните приятелски сондажи и най–категорично заявява, че ако България иска да има границата Енос – Мидия, то тя трябва да си я завоюва. Българското предложение въобще било непълно. Липсвало сведение за това, какво предлага България на Турция като компенсация. Гарантирането на благосклонен неутралитет, на което Турция има право, съгласно договора, не е достатъчно, за да изтръгнат от Турция материални отстъпки. Шарже д'аферът си взел бележка от изявленията на Великия везир и уведоми за предстоящото си пътуване до София за консултации с г–н Радославов.

Дипломатическите постъпки на г–н Колушев се намират в рязко противоречие с разговора, който г–н Радославов е водил с имперския военен аташе и с тукашния представител г–н Калчов, който междувременно беше напълно дезавуиран от българското правителство. Г–н Колушев още вчера вече ми каза, че е бил упълномощен да направи официални постъпки пред Портата относно Енос – Мидия. Аз го бях предупредил, че предприемането на една такава постъпка ще засегне Турция и може лесно да доведе до разрив. Тогава шарже д'аферът, като се позова на моите съмнения, помолил още веднъж г–н Радославов за инструкции. Последните са се състояли явно само в едно потвърждение на първоначалната задача[5].Тук липсва всякакъв ключ за българското поведение. Сигурно е, че Турция никога няма да отстъпи Енос – Мидия. Дори неотдавна завземането на линията Марица се натъкна на трудности пред турските военни. Те смятат, че благосклонният неутралитет на българите не може да спаси Проливите и че за това не било необходимо да преклонят глава още преди неизбежната гибел и пред едно изнудване.

Ако България все още сериозно желае да се разбере с Турция, което винаги ми е изглеждало съмнително, то България трябва да обещае нещо, което да облекчи турското положение на Дарданелите. За това би трябвало първо да се спечели България за предложението в споменатата телеграма, след това ще трябва, от българска страна, да се направят постъпки пред Турция. Великият везир смята, че зад българския натиск стои Австрия, която се надява, че ще може да накара България чрез значителни турски отстъпки да заеме заплашително спрямо Румъния поведение с резултат същата да намали претенциите си към Австрия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 390, л. 948–950.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Препис на телеграмата е изпратен на 16 юни 1915 г. до мисиите във Виена, София, Пера, както и на граф Цихи във Външното министерство в Берлин.

Във връзка с телеграмата, Ягов изпраща на 16 юни 1915 г. от Берлин шифрована директива № 1158 до посолството в Цариград, която гласи: „В случай, че българските дипломатически постъпки не с блъф с цел чрез големи претенции да се спечели нещо дребно, те навярно се страхуват, че България сериозно обмисля присъединяване към Антантата. Една българска офанзива, както изглежда, би могла да означава падането на Константинопол и краят на Турция. Следва да се обмисли дали Портата чрез категоричен отказ иска да се изложи на такава опасност. (п) Ягов". Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 393, л. 956. Легационният секретар граф Цихи моли чрез германското Външно министерство, чрез неговото Централно бюро, препис от телеграмата (от 15 юни) да бъде изпратен на генерал–адютант фон Тройтлер в замъка Плес. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 390, л. 951.

[2] Телеграмите липсват.

[3] Калчов.

[4] С телеграма № 296 от 11 юни 1915 г. Михаелес уведомява Външно министерство в Берлин, че Радославов в разговор му е казал, че не е възлагал на Калчов поръчения от каквото и да е естество преди отпътуването му за Цариград. Той не е подходящ поради връзките му със старотурците. За преговори ще бъде изпратен вероятно полк. Жеков, понеже ген. Савов не е приемлив за Царя. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 375, л. 917.

[5] Във връзка с изложеното вж. и срв. бел. 5 към док. 150 и док. 256, 264.

№ 266

Шифрована телеграма № 307 от 16 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

По повод на телеграма № 533[1].

Мисълта, при преговорите на България с Турция за линията Марица като отплата да се подкрепят турските искания в Букурещ, тук се смята за приемлива, а също така, както изглежда, и това да се поеме задължението за пропускане на определените за Турция муниции. В същото време едно военно коопериране с Турция и преминаване на турски войски през българска територия би се натъкнало на съпротивата на тукашното правителство. Многократно ми е казвано, че българският народ не би проумял, че трябва да тръгне в поход с турците, срещу които едва преди две години е водил тежка война. Това не би се променило, дори ако турските войски бъдат поставени под българско военно командване.

Мнението на г–н барон Бусше, че България не желае сериозно транзита на муниции през Румъния, аз смятам за вярно. Тук е необходимо да се опитат всички мирни средства, след което да се прибегне до натиск, а именно – отказ на транзитен превоз на военни материали за Румъния. Радославов беше веднага готов ревностно да подкрепи усилията на д–р Кол в Букурещ и да разреши трудностите чрез взаимна размяна на вагони с муниции, а г–н Радев ми потвърди, че е получил категорични инструкции в този смисъл. Ако ние поискаме да пристъпим в Букурещ към някаква заплаха, за да осигурим принудително транзитния превоз, то ми се струва вероятно България да се присъедини към нашето предложение за един такъв демарш.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 403, л. 976–977.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Не разполагаме с телеграмата.

№ 267

Строго поверителна шифрована телеграма № 308 от 17 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Сръбското проникване в Албания стана причина у българското правителство да назрее план да работи за това, щото независимото княжество Албания да бъде присъединено към България чрез персонална уния[2]. Надеждата е чрез това по–лесно да се отстранят колебанията на Царя относно една акция срещу Сърбия и окупацията на Македония. Както ми каза г–н фон Мах, тукашното правителство би могло да уговори нашата подкрепа за тази идея в проектирания договор с Германия.

Като не се обръща внимание на Есад паша и неговото италианско обкръжение, то между България и Албания винаги са съществували добри отношения и България би била, може би, първа в състояние да въведе в Албания добри порядки. Освен това, България ще е принудена с оглед на силния мохамедански елемент в Албания да положи своята политика на основата на едни трайни добри отношения спрямо Турция. В случай че Австро–Унгария би възприела идеята за персоналната уния, ние не би трябвало, по мое мнение, да издигаме никакви принципни възражения. Комбинацията би прилегнала добре в рамките на нашата приятелска към България и враждебна към Сърбия балканска политика.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 407, л. 981–982.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] За съдържанието е изпратена шифрована телеграма до Виена и до фон Тройтлер на 18 юни.

[2] Вж. док. 262.

№ 268

Шифрована телеграма № 311 от 17 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 306[1].

Министър–председателят днес ми показа своя отговор на предложението на Четворния съюз[2]. След учтиво въведение е поставено запитването, дали предложената част от Македония трябва да съвпада с така наречената безспорна зона; тъй като по–нататък това обещание ще бъде направено в зависимост от едно обезщетяване на Сърбия в Босна, Херцеговина и на Адриатическо море, то министър–председателят моли да бъде осведомен за границите, в които компенсацията трябва да бъде реализирана по такъв начин, че да създава неоспорими права на България[3]. Тогава ще се търси яснота относно предвижданото обезщетяване на Гърция в Мала Азия срещу отстъпването на Кавала, както и относно това, какво би се разбирало под хинтерланда на Кавала.

Относно Добруджа се иска да се узнаят принципите, върху които ще трябва да се отстоява на предлаганите от Четворния съюз пазарлъци между България и Румъния.

В заключение следва абзац, който според г–н Радославов съдържа ядрото на отговора, а именно: съюзните сили много искат да знаят дали България, бидейки още под удара на тежките изпитания, които ѝ навлече войната от 1912/13 г., държи да бъде точно осведомена, защото за българската нация ново влизане в бойни действия би изисквало големи усилия[4].

Когато г–н Радославов връчил отговора на руския пълномощен министър[5], той го определил като алегоричен отказ на предложението.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 408, л. 983–984.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] С тази телеграма Михаелес съобщава, че Тарновски е връчил на българското правителство обещанието за двете зони в Македония с единствената разлика от германската декларация, че вместо думата „garantier“ е употребена думата „assurer“. Това специално му е

било заръчано. България е предала отговора си на предложението на Четворния съюз. Радославов ще му предостави допълнително текста. На основния въпрос, дали България ще настъпи срещу Турция, не е отговорено, от което Четворният съюз няма да е доволен. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 396, л. 963.

[2] Съгласно казаното в телеграма № 306, бел. 1

[3] Изречението в частта „за границите..“ до края е написано на френски език..

[4] Изречението след двуеточието е на френски език.

[5] Савински.

№ 269

Чернова на шифрована директива № 1211 от 23 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман до германското посолство в Константинопол, Пера

Отговор на телеграма № 1437[1].

Препоръчваме да се преговаря гъвкаво и отзивчиво и да не се настоява за изпращане на войски за Дарданелите, което е трудно достижимо. Като компенсация трябва да бъде достатъчно, ако българското правителство бъде убедено едновременно със споразумението за отстъпването на областта да се сключи договор с Турция и Централните сили за гарантиране транзита на муниции през България и заедно с нас чрез съответен, ако трябва и заплашителен, език и поведение да бъде накарана Румъния да открие транзитен път. В София ние ще се застъпваме за намаляване на българските искания. Между София и Букурещ изглежда понастоящем не се водят никакви преговори. Поради австрийско-румънските преговори съобщението се задържа.

Навремето Точков като водач на Македонския комитет представи тук неговото желание относно Сръбска Македония. Той е суетен, политически честолюбив и податлив за лични контакти, наивен и в дадени случаи – брутален в деловите си искания, обаче при апел за разум и широк политически поглед – достъпен за аргументи. Той сигурно ще разбере, че при всичката решителност да останем верни на нашата приятелска политика спрямо България, ние не можем да жертваме интересите на нашия турски съюзен партньор срещу надеждата за присъединяване на България.

По-тясното политическо и икономическо присъединяване на България към Централните сили и Турция би ѝ донесло не само Сръбска Македония и обща граница с Унгария, но също за [времето] след войната ще я направи най-важната страна за транзит между Изтока и Запада и решаващ фактор на Балканите. Това в играта струва повече, отколкото няколко квадратни километра в Тракия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 427, л. 1019–1022.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Не разполагаме с документа.

№ 270

Шифрована телеграма № 236 от 24 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Плес

Пълномощният министър Михаелес, пристигайки от София, съобщи, че българското правителство, чиято позиция в страната е твърда, както винаги, и което днес със сигурност може да разчита на Царя, е готово да вземе участие в акцията срещу Сърбия. Преди неговото отпътуване Радославов му е казал: „Съобщете в Берлин, че българската армия ще бъде мобилизирана веднага със започването на тяхната акция срещу Сърбия.“

Предприеме ли се сръбска акция със 150 000 австрийци, 100 000 германци и 80 000 българи, като същевременно 20–30 000 македонци повдигнат въстание, то операциите могат да завършат за 3–4 седмици и, както изтъква Михаелес в съгласие с военния аташе барон фон дер Голц, нашите войски отново ще бъдат свободни. Постигне ли се разбирателство с Румъния за това, щото България да не се бои от тази страна, ще могат повече от четири дивизии да се използват срещу Сърбия.

По мое убеждение сръбската акция за нас, както и преди, е ключов пункт на цялата наша балкански политика и ще повлияе решително за бъдещето. Само чрез тази акция ние можем тайно да привържем България към нас и да ѝ предоставим предвидените македонски области; и само чрез това ние откриваме за наши цели линията Белград–София–Константинопол, която е пригодна за тежки транспорти, понеже няма да се прехвърлят товари.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 5, л. 19–20.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

№ 271

Шифрована телеграма № 163 от 24 юни 1915 г., замъка Плес, на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма 236[1].

Негово Превъзходителство фон Фалкенхайн декларира, че акцията може да бъде предприета само при условие, че във връзка с това се сключи конвенция с България и за тази цел бъде изпратен тук един български офицер. Общите операции могат да бъдат проведени с надежда за успех само ако предварително бъдат внимателно и съвместно обсъдени и проведени. Всеки друг начин на действие ни излага на евентуалността от един неуспех, който безусловно може да бъде отстранен. Моля, София да бъде съответно информирана[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 8, л. 28.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Виж док. 270.

[2] Съдържанието на телеграмата е съобщено на Свитата на Императора във Върховната главна квартира в замъка Залубрун в Плес на 25 юни.

№ 272

Шифрована телеграма № 1478 от 26 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма 1470[1].

Директорът на Стяуа Романа Гюнтер, който съпровождаше тук Точков, за да му помага при преговорите, днес има разговори с Талаат бей и с Халил. При това турците не се проявиха като много любезни. Халил се върна тук от Берлин твърдо убеден в нашата окончателна победа и предаде тази своя вяра на Талаат бей. Вследствие на това двамата господа се изказаха в смисъл, че Турция би се съгласила на териториални отстъпки за България единствено в случай, че България незабавно започне война срещу Антантата. Енвер паша, когото аз днес видях, смята, че Радославов забравя, че при досегашните турско-български преговори за военна конвенция винаги е признавал, че в случай, че България си получи обратно Македония, на Турция ще трябва да бъде дадена обратно Западна Тракия или най-малкото част от нея. Ако сега обаче Турция приеме съществуването на една изцяло българска железопътна линия София–Дедеагач, то с това тя индиректно се отказва завинаги от Западна Тракия.

Българското правителство би трябвало да държи сметка за тази значителна концесия, като намали до минимум своите претенции към турски територии.

Становището на Енвер паша не ми изглежда необосновано и във всеки случай не неприложимо.

Утре ще говоря най-настойчиво с Великия везир и ще му обърна внимание върху притесненото положение, в което се намира Турция[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 18, л. 49–50.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] За съдържанието са уведомени германските мисии в Константинопол, София и Копенхаген.

№ 273

Шифрована телеграма № 326 от 26 юни 1915 г. на германския шарже д'афер в София Хьош до германското Външно министерство в Берлин

В отговор на телеграма № 576[1].

Министър-председателят и г-н Тончев възразяват срещу едновременното сключване на съюзнически договор. Отношенията си с Турция по отношение на договора и вътрешното положение България ще уреди по собствена воля чрез съюзни преговори, за които вече твърдо е решена. Царят също едва ли ще бъде за едновременно подписване на договорите. Но въпреки това г-н Радославов не отказа, а обеща да обсъди с Негово Величество и прибави, че е изпратил Колушев в Константинопол с цел ускоряване на споразумението с Турция. Радославов гарантира безпрепятствено транспортиране на муниции и по принцип е съгласен да поеме задължението за общ натиск срещу Румъния, последното вероятно с тайната надежда да издейства част от Добруджа. Няма да насилва Турция с искания, защото желае приятелството ѝ. Нека Адрианопол да остане на Турция, основното за България е железопътната линия, останалите искания са „дреболия".

Двамата министри проявиха жив интерес към използването на евентуално освобождаващи се галицийски военни части във връзка със сръбската акция. Несъмнено е, че провеждането на акция срещу Сърбия ще настрои България на наша страна при всички положения и това министър-председателят потвърди пред мен вчера и днес.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 17, л. 33–34.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Тук Ягов предлага германската страна да съдейства пред Портата в полза на българските желания във връзка с турско-българското гранично споразумение, ако България се задължи заедно с него да подпише и съюзнически договор с Турция и Централните сили, да гарантира свободен достъп на транспортите с муниции и да участва в усилията на Централните сили да принудят Румъния да отвори път за транспортите. Не счита за възможно да се удовлетвори желанието на България да получи двата бряга на Марица и линията Енос–Мидия и изказва становището, че и при най-голямото желание на Германия да запази приятелски настроената си политика спрямо България и изгледите за присъединяването ѝ към Централните сили, Германия **няма** да жертва интересите на своите турски съюзници. Ягов счита, че съюзът на България с Централните сили и Турция и за периода след войната ще ѝ донесе много повече облаги, превръщайки я в мост между Ориента и Запада, а с това и в решаващ фактор на Балканите, отколкото сега да спечели няколко квадратни километра в повече. С това нещо Радославов трябва да се съобразява при преговорите в Константинопол. Вж. телеграма от Ягов до Михаелес от 23 юни 1915 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 1, л. 4–8

№ 274

Чернова на шифрована директива № 769 от 27 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман до генерал адютант, съветник в императорската свита, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес

В отговор на тел[еграма] № 168[1].

След като беше повдигнат въпросът от военния аташе в Букурещ, на имп[ерския] шарже д'афер в София беше телеграфически възложено да настоява Радославов да даде исканото изявление възможно най-бързо. Г-н Михаелес вероятно ще пътува утре обратно за София. Смятам обаче, че българското правителство няма да отстъпи по въпроса за транзитните превози, докато не бъде принудено да вземе становище в наша полза чрез започването на акцията ни срещу Сърбия. Считам, че и готовността на Румъния да сключи транзитно споразумение беше само привидна и че такова няма да бъде сключено.

Мисля, че една телеграма, съставена в приятелски тон към Турция от генерал фон Фалкенхайн до Енвер, ще бъде от полза, защото ни е нужна турската отзивчивост, за да възпираме България и да отлагаме колкото се може по-дълго преминаването ѝ на страна на Антантата. Смятам, че само с незабавното започване на акцията ни срещу Сърбия може да се постигнат приемливи и трайни гаранции за Турция от страна на България. Ако тя не започне навреме, България ще притисне силно Турция с растящата ѝ нужда от муниции и накрая ще се присъедини към Антантата. Съветите на генерал фон Фалкенхайн към Енвер ще бъдат толкова повече взети под внимание, колкото повече са свързани с определени обещания по отношение акцията срещу Сърбия.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 22, л. 58–61.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] С тази телеграма от 27 юни 1915 г. Тройтлер съобщава за желанието на ген. Фалкенхайн да бъде колкото се може по-скоро върнат в София пълномощният министър Михаелес във връзка с подписването на споразумението за транзитните привози между България, Румъния и Централните сили и Турция. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 21, л. 57.

№ 275

Шифрована телеграма № 331 от 29 юни 1915 г. на германския шарже д'афер в София Хьош до германското Външно министерство в Берлин

Към телеграма № 327[1].

Г-н Радославов обсъди вчера с Царя и колегите си от Министерския съвет подробно въпроса за акцията срещу Сърбия. Уведоми ме, че е желателно в Германия да изчакат още малко, докато се уредят отношенията с Турция, нещо, което се надява в скоро време да доведе до край. Имал добри новини от Точков. Полковник Жеков заминава днес вечерта след обсъждане с Царя за Константинопол, за да води преговорите[2]. След приключването им трябва да започнат веднага съюзническите преговори с Турция и с Централните сили. По мое настояване министър-председателят заяви най-накрая, че е съгласен в споразумението с Турция да се включи като задължение на България веднага след сключването му да започнат въпросните съюзнически преговори за съюз, които естествено ще доведат и до съвместни военни действия, нещо, което Радославов ме упълномощи изрично да телеграфирам на Ваше Превъзходителство. С това той направи една по-нататъшна важна стъпка в посока на изпълнението на нашите искания[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 32, л. 87–88.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] Преговорите за териториите и за транзита на военните доставки.

[3] За съдържанието на телеграмата Цимерман е уведомил германския посланик в Константинопол на 30 юни.

№ 276

Шифрована телеграма № 1499 от 30 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин

В допълнение на телеграма № 1492[1].

Вчера преговарях най-напред с Точков и после с Халил. Първият изходи от това, че България трябва да настоява за цялостното течение на Марица, с което Адрианопол ще загуби своето заплашващо България военно значение. Българското правителство било научило, че сега турски агитатори създават настроения в Западна Тракия за присъединяването на тези земи към Турция.

Една победила Турция би трябвало да стане опасност за България. Самата Германия един ден може би ще се насочи към това да използва свързаната с нея България за натиск върху Турция, ако турският шовинизъм, който все повече приема ксенофобски характер, би се обърнал срещу Германия. Освен това България се нуждаела от двата бряга на Марица до Енос, за да установи посредством реката транспортна артерия, която води от Дунав през България към Егейско море и би била владяна изключително от България.

Халил бей ми каза, че цялостното военно положение принуждава Турция да принесе една жертва. Тя е готова да отстъпи на България тази област, която е необходима за осигуряване на една жп линия, може би от Мандра до Мустафа паша. (Това предложение отговаря на повдигнатия въпрос в тамошна телеграма 1231[2].) Димотика и Марица оттам до българската граница Турция може да не отстъпва. Повторното завладяване на Адрианопол би било изходен пункт за национално надигане в Турция. Поиска ли правителството да отстъпи територии, които намаляват стратегическото значение на Адрианопол, ще предизвика такова раздразнение в армията, че определено може да се очаква, ако не влошаване на бойната сила на армията, то поне отслабването на нейния дух. Турция евентуално е готова да се откаже от укрепване на Адрианопол, ако България, от своя страна, се задължи да не изгражда никакви фортификации по границата. Турция няма никакви средства да построи жп линията Мандра–Мустафа паша на свои разноски. Тъй като тя би била готова в интерес на общите военни цели да принесе значителна териториална жертва, тя може да очаква, от страна на нейните съюзници, да бъдат принесени материални жертви, за да може България да направи възможно строителството на жп линията. До завършването на жп линията Турция ще осигури напълно свободен транзит по отсечката Мандра–Мустафа паша и, от своя страна, ще се откаже от всякакъв контрол. Той, Халил, ме помоли предварително да не казвам нищо на българите за готовността на Турция за териториална отстъпка. Турция трябвало първо да узнае, какви компенсации България би предоставила. Портата изисква отказ от люшкащата се политика на България и здраво присъединяване на същата към Централните сили.По-нататък – една обща австрийско-българска граница, която ще постави Централните сили в положението според обстоятелствата да оказват на Турция военна помощ. От разговора с Радославов при пътуването му тук Халил е добил впечатлението, че България най-много се бои от едно специално разбирателство между Сърбия и Австрия. Заради Македония България в никакъв случай няма да нахлуе в Турция, тъй като тя добре знае, че така във войната с Турция ще отслабва и че тогава биха ѝ липсвали средства да изтръгне насилствено Македония от Сърбия. Тя ще се намира след война с Турция в същото положение, както след Първата балканска война. Радославов знае сега съвсем точно, че владеенето на Македония може да бъде осигурено само чрез присъединяване към Централните сили. Влизането на Италия във войната предизвиква в София навярно съмнение относно шансовете за победа на Централните сили. Радославов затова е застъпил искането за Енос–Мидия[3], за да не бъде принуден да трябва да воюва на страната на Антантата.

Доколкото досега можах да разбера, Турция ще задоволи всички искания на България тя да си осигури собствена жп връзка за Дедеагач, напротив, няма да се съгласи с нищо, което България изисква с оглед да се доведе до политическо или стратегическо отслабване на Турция[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 39, л. 104–106.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 12.

---

[1] С телеграма № 1492 от 28 юни 1915 г. Вангенхайм докладва, че е предложил на Великия везир преговорите с България да бъдат доведени докрай, колкото се може по-бързо. Опасения предизвиква обстоятелството, че Антантата, за която не могат да останат тайна българско-турските преговори, ще направи на България още по-щедри предложения. Подробно съобщава становищата и исканията на двете страни при преговорите в Константинопол. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 27, л. 67–70.

[2] Телеграмата е от Цимерман до Вангенхайм от 27 юни 1915 г. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 19, л. 51–53.

[3] Срв. док. 264, 265.

[4] За съдържанието на телеграмата са уведомени германската легация в София и фон Тройтлер в Плес. Отговор в Пера е изпратен на 1 юли.

№ 277

Препис на тайна шифрована директива от 1 юли 1915 г., Берлин, на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София

Според доклад от Константинопол, положението на Дарданелите остава много критично поради липса на муниции. Падането на Дарданелите, което ще разпростре на целите Балкани господството на Антантата – било на Англия и Франция, било на Русия – не би било от интерес за България. Последната е заинтересована да се запази слабата турска власт. Ние упражняваме натиск в Константинопол за споразумение с България, което ще гарантира на Турция веднага да се предостави тежка артилерия и муниции от българските наличности. Дори при прекалени български претенции споразумението не е невъзможно. Турция се оттегля, впрочем, към Мала Азия. Моля, в собствените интереси на България да се въздействува на Турция чрез подпомагането ѝ с доставка на оръдия и муниции. Това не ще бъде от вреда за България.

Ние можем веднага чрез натиск върху Румъния да направим обезвъзмездяване на доставянето. Също при сключването на мира искаме да се застъпим, щото България да получи Неготинския окръг. Последното – тайно. При критично положение на Дарданелите – предлагане на по-бързо решение.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 38, л. 97–98.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

№ 278

Шифрована телеграма № 185 от 2 юли 1915 г. от Позен на генерал-адютант, съветник в императорската свита, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Генерал фон Конрад телеграфира следното до генерал фон Фалкенхайн:

„Току-що разбрах от Константинопол, че при преговорите между България и Турция последната упорито създава трудности и българските преговарящи участници заплашват с прекъсване на разискванията. Тъй като нашите противници са пуснали в действие всичко, за да привлекат България на своя страна и за тази цел се опитват дори да принудят Сърбия към териториални отстъпки на България, то аз моля В[аше] Превъзходителство, чрез германското външно министерство и чрез маршал б[арон] фон дер Голц да се въздейства върху Турция за по-нататъшна отзивчивост спрямо България, с което да се осъществи колкото се може по-скоро споразумението между двете и да се попречи на един завой на България към Четворното съглашение. Генерал Конрад“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 47, л. 123.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

№ 279

Шифрована телеграма № 349 от 5 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Тайно. При моето преминаване през Букурещ д-р Кол ме осведоми, че договорът между румънското правителство и Круп–Берндорф за доставка и транзит на муниции ще бъде подписан веднага щом българското правителство представи предложение за преминаване на определените за него муниции срещу задължението също така да допусне преминаването на вагони, определени за Румъния. Г-н Радославов по мое искане даде онзи ден указания на Радев да връчи желаната декларация[1] и майор Михаелис, който тук се занимавал с работата, се е върнал в Букурещ, за да ръководи отправянето на вагоните веднага след сключването на договора.

В случай, че определените за Турция транспорти пристигнат тук, г-н Радославов, според един намек, който е направил на граф Тарновски, предвижда да задържи една част, за да има в ръцете си средство за натиск, когато преговорите в Константинопол за корекциите на границата не се придвижват. Затова на министър-председателя, финансовия министър[2], военния министър[3] и на железопътното управление са отпуснати суми, които да осигурят заплащането веднага, щом вагоните достигнат в турска област.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 65, л. 172–173.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] За отношението на Братиану по въпроса вж. телеграма на Бусше, Букурещ до Външно министерство, Берлин от 9 юли 1915 г. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 87, л. 214. Братиану изтълкувал декларацията на Радославов в „неблагоприятен" смисъл за Германия, заявявайки, че „транзитът на муниции е равнозначен на война".

[2] Тончев.

[3] Фичев.

№ 280

Шифрована телеграма № 354 от 6 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

По повод на телеграма № 612[1].

Намиращите се тук муниции, които са получени от така наречените празни вагони, се състоят предимно от снаряди с голям калибър и експлозивни материали и ще напълнят 8 ...[2] вагона. Един доверен офицер ще бъде упълномощен да натовари отначало един вагон, който ще се експедира за Филипопол. Там пратката ще се преадресира и ще се препрати за Дедеагач. Първият вагон ще пристигне вероятно на турска територия следващия понеделник или вторник. Щом като първият транспорт се придвижи безпрепятствено, ще последват останалите.

Константинопол е уведомен.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 71, л. 189.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] Директива от Цимерман до Михаелес от 5 юли 1915 г. „празните вагони" да се държат под око. Надява се, че Радославов ще е лоялен относно споразумението за транзит на муниции за Турция. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 56, л. 146.

[2] В документа е отбелязано, че при дешифровката тук е останал неразчетен текст.

№ 281

Доклад от 24 юни/7 юли 1915 г. на директора на Кредитна банка в София Щанге до Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин

Долуподписаният днес имаше разговор с германския пълномощен министър. Г-н Михаелес зае твърде хладна позиция относно исканията на българското правителство по въпроса за заема. Той счита, че Райхът не може да прави големи жертви. За упражняването на опция не можело и да става дума. Можело да се преговаря най-много за отсрочването на 120 милиона франка съкровищни бонове.

Очевидно г-н Михаелес е повлиян от доста отрицателното становище на държавния секретар на имперската хазна[1]. Допускането на Михаелес, че за министрите са най-важни личните им интереси, е погрешно. Тукашното правителство иска спешното уреждане [на въпроса] по вътрешнополитически съображения. За това съм докладвал многократно.

Г-н Михаелес спомена, че г-н Радославов не е преговарял с него по въпроса под предлог, че не разбира нищо от това. Г-н Радославов подписал нотата, чийто препис Ви се изпраща днес. Преди подписването той изслушал двучасов доклад на г-н д-р Стоянов, следователно е добре информиран. Когато заявява на г-н Михаелес, че не може да говори за това, значи не иска да говори с него, именно защото мисли, че г-н Михаелес е настроен отрицателно по въпроса. Г-н Радославов още не иска да прави от това политически въпрос. Погрешно би било обаче да се смята, че с това въпросът е уреден. Българското правителство положително ще повдигне искането в решителния момент. Тогава държавният секретар на Имперската хазна все пак ще отстъпи.

Не искам да се изказвам по въпроса, дали поведението на г-н Хелферих и на г-н Михаелес е целесъобразно от политическа гледна точка. Впрочем, австро-унгарският пълномощен министър[2] е на моето мнение.

Г-н Михаелес спомена, че г-н Хелферих е на мнение, че г-н Стоянов трябва да дойде в Берлин. Ако и Вие считате, че са необходими преговори в Берлин, то моля, бързо да ми телеграфирате. Мисля, че би било целесъобразно и аз да дойда в Берлин.

Тукашното правителство има добри новини от Константинопол. Според тях преговорите напредват добре. Обаче военната ситуация в Турция била затруднена от липсата на боеприпаси. Не са изключени изненади, ако скоро не пристигнат боеприпаси.

Царят уж е болен, въпреки това приел английския пълномощен министър[3] на прощална аудиенция.

Бих Ви бил много благодарен и задължен, ако бъдете любезни скоро да ми изпратите подробни инструкции.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 18, л. 70–71.

Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 1.

[1] Карл Хелферих.

[2] Тарновски.

[3] Бакс–Айрънсайд.

№ 282

Шифрована телеграма № 359 от 10 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 358[1].

Вчера вечерта г-н Добрович ми изпрати отговора на Негово Величество на телеграмата на райхсканцлера с молба да го предам по-нататък шифровано. Той гласи:

„До Негово Превъзходителство г-н райхсканцлера фон Бетман-Холвег, Берлин. Получих телеграмата на Ваше Превъзходителство от 7 юли и изразявам моята най-гореща благодарност за това доказателство за приятелско доверие, което умея много да ценя. Не пропуснах да уведомя министър-председателя за специалното желание на Ваше Превъзходителство и съвсем изрично му възложих да се ангажира най-сериозно с този въпрос, чиято съдбоносна важност никой не разбира по добре от мен.

Необходимо е обаче изрично да подчертая, че едно позитивно решаване на проблема не зависи само от нас самите, но, на първо място, и от нашия съсед от левия бряг на Дунав, чиято реакция обаче по това засега е упорито негативна.

Разбира се, моят министър-председател[2] ще поддържа по тези въпроси тесни връзки с тукашния имперски пълномощен министър. Със сърдечен поздрав: Фердинанд."

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 88, л. 216–217.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] Радославов.

№ 283

Шифрована телеграма № 211 от 15 юли 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин[1]

Генерал фон Конрад пише следното на генерал фон Фалкенхайн:

„Съгласно едно поверително съобщение, което получих от надежден източник, някой си професор Щраус трябва да пристигне в София през Будапеща и Ниш, за да сондира при Царя и при политически личности, дали България би могла да бъде спечелена за сдобряване със Сърбия, ако преди това е получила част от Македония.

Щраус, чиято личност тук е съвсем непозната, според същия надежден източник, е казал да съобщят на германския пълномощен министър в София Михаелес, че сръбският Крал, Престолонаследникът и някои сръбски политически личности при преотстъпване на част от Босна и Албания ще бъдат склонени да сключат примирие, да отстъпят на българите част от Македония и веднага да освободят корабоплаването по Дунав.

Германският пълномощен министър, както ми беше съобщено, без сам да е разговарял с Щраус, веднага е отишъл при Радославов и му е съобщил всичко това.

Между другото, аз ще се обърна към барон Буриан за разяснения по тази мисия на Щраус и ще помоля Негово Превъзходителство да ги предостави на германското Външно министерство.

По този случай аз си позволявам да отбележа, че тя по никакъв начин не е от полза нито на нашите, нито на германските интереси, от една страна, защото все повече засилва недоверието на България към нас[2], а от друга страна, защото при нас, разбира се от само себе си, никой не мисли за това да отстъпва части от Босна и Херцеговина на Сърбия или да й предлага такива.

Аз също едва вчера получих от барон Буриан отговор на една запитване, че между нас и Сърбия в никой случай няма да се състоят, както винаги, подобни преговори.

Бих бил много задължен на Ваше Превъзходителство за становището на германското Външно министерство по сондажите на професор Щраус в София."

Писмото дойде при мен за мнение, поради което генерал Конрад ще може да даде отговор. За да не се допусне недоразумение, той беше помолен за спешност, може би информацията може да бъде дадена по телефона.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 102, л. 258–259.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е съобщено на Императорската свита в Плес на 16 юли.

[2] Срв. док. 230.

№ 284

Шифрована телеграма № 214 от 16 юли 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес до германското Външно министерство в Берлин[1]

За райхсканцлера. Началникът на Генералния щаб ме помоли да телеграфирам на Ваше Превъзходителство следното:

„Сега, след като въпросът за транзита е бил изтълкуван от Румъния в неблагоприятен за нашите желания смисъл[2], струва ми се за сигурно, че не остава друго, освен чрез ултиматум към Румъния насилствено да се постигне отварянето на път за Турция. Тази стъпка ще може да се направи само ако на Русия се нанесе нов решителен удар, което, да се надяваме, ще стане в скоро време. Препоръчително е обаче, както изглежда, това да се подготви още сега, като България, Турция и Австро-Унгария бъдат принудени да се присъединят към Германия. Ако успеем да постигнем това, то Румъния едва ли ще се осмели да окаже съпротива.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 105, л. 247.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] На фон Тройтлер е отговорено телеграфически на 17 юли. За съдържанието на телеграмата е уведомено посолството в Константинопол, Пера, на 18 юли.

[2] Вж. док. 277 и бел. 1 на док. 279.

№ 285

Препис от военен доклад № 100 „Българско-турските преговори“ от 16 юли 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Външно министерство в Берлин

Когато Италия обяви война на Австро-Унгария, ръководителите на българската политика можеха да се усъмнят в това, дали, с оглед на тези нови противници, Централните сили все още бих могли да спечелят Световната война. Вследствие на това за тях при всички обстоятелства е изгодно така да насочат поведението си, че да бъде възможно присъединяването към Четворния съюз в случай, че той остане победител.

От тези съображения вероятно е изхождало решението да се подхвърли един спорен с Турция въпрос, с която България досега се намира в най-добро разбирателство. Без всякакъв повод, изведнъж се поиска отстъпването на Източна Тракия до линията Енос – Мидия[1], една претенция, за която се знае, че не е възможно да бъде приета от Турция.

По този начин се представи още една възможност да се подготви завой към лагера на нашите врагове и трябва да се смята за сигурно, че България днес ще изходи от Чаталджа, ако нападението на Италия би довело до обрат на общото военно положение в наша вреда.

Във всеки случай това значи, че когато се яви турският въпрос, българското правителство няма да се впуска в ограничаване на претенциите си и протакане на преговорите посредством турците, а напротив, на бърза ръка ще постави ултиматум и ще заеме със сила исканите области.

България все пак сега ще охлади възторга си. Наистина на преговорите в Константинопол винаги ще се връща въпросът за линията Мидия – Енос, но по това, тя да се постигне със сила – днес вече наистина никой от ръководните мъже на България не мисли.

Това е влиянието на нашите последни победи над Русия. Тя е на становището съществено да подсили Турция при преговорите. Наистина за България днес би било опасно действие да се хвърли във война с Турция и с това да си навлече враждата на победоносните Централни сили. Цар Фердинанд не затова се бави единадесет месеца да участва във войната, за да направи такава рискована крачка.

От друга страна, за сегашното българско правителство е невъзможно да излезе с празни ръце от вече започнатата търговия, сега то трябва да се стреми да постигне мирно сдружаване на основата на взаимната отстъпчивост.

Това положение би трябвало да бъде използвано от нас в случай на решаване на турско-българския граничен въпрос, за да извлечем онази насрещна услуга от България, която е важна за нас – участието във войната срещу Сърбия.

Натискът, който ние трябва да упражним за тази цел, бихме могли да осъществим в момента, в който ние можем да започнем кампанията. Ако тогава България за съдействието на своята армия с наше ходатайство получи от Турция границата на Марица, освен това цяла Македония и териториална връзка с Унгария, докато при по-нататъшно упорство за неутралитет би останала с празни ръце, то цар Фердинанд би трябвало да се престраши и да се съгласи с нашите предложения.

Докато настъпи този момент, е важно да се протакат константинополските преговори. Това би било много лесно, доколкото турците са майстори в тези работи.

Трябва да се договори и регулирането на финансовите желания на България, която винаги се нуждае от пари, за да служи като средство за натиск в решителния момент.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 118, л. 383–386.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] Вж. док. 274, вкл. бележката.

№ 286

Шифрована телеграма № 377 от 18 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Княз Хоенлое докладва за неговите разговори с Царя, както следва:

„Вчера веднага след пристигането ми бях приет от Царя на България на официална аудиенция, на която беше поканен също и полковник фон Лосов. Царят изрази своята убеденост, че победата на Антантата би означавала края на неговата династия и на самостоятелността на България. Затова той, въпреки примамливите предложения и острите заплахи на Антантата, е запазил неутралитет и ще прави това също и занапред.

От Константинопол той имал обезпокоителни известия по въпроса за мунициите. От своя страна той правел каквото може, за да се прекарат муниции за Турция, тъй като за него било жизнен въпрос да бъдат запазени Проливите. Българските усилия по въпроса се разбивали в упоритият отказ на Румъния да разреши транзитния превоз.

На моя въпрос, дали иска да действа активно срещу Сърбия, той отговори отрицателно. Сръбската армия се е възстановила в месеците на затишие и била съоръжена с всичко необходимо. Обявяването на война на Сърбия ще предизвика обявяването на война на България от Антантата. Това ще даде повод за раздвижване на силните и влиятелни русофилски партии в страната, което би могло да му коства трона. Вероятно Гърция би го нападнала в гръб и при неблагонадеждността на Румъния би трябвало също и оттам да се очаква нападение. Тъй като англо-френската флота би могла да блокира Дедеагач, България би била напълно откъсната от света.

Дори в случай че ние изпратим срещу Сърбия една армия, той не би могъл да обещае със сигурност коопериране. Той не отхвърли моето предложение за изпращането на един офицер във Върховната главна квартира с цел обсъждане на начините за едно евентуално сътрудничество, като ме препрати към министър-председателя.

Последният при днешния разговор изказа съгласието си за тази идея. Царят и министър-председателят не могат да се решат да изпратят двамата принцове в нашата армия, защото в това лежи една компрометираща България позиция. При предстоящия днес излет аз ще се опитам да постигна съгласие на Царя за изпращането на генералщабен офицер, като се позова на изявлението на министър-председателя[2].

Днес заминавам за Константинопол.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 110, л. 282–283.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 13.

---

[1] Михаелес препраща в Берлин доклада на княз Хоенлое от София, пристигнал тук, на път за Цариград, за непосредствения разговор с цар Фердинанд.

[2] Правителството решава да изпрати в Плес полк. Ганчев. На 20 юли 1915 г. чрез Тройтлер ген. фон Фалкенхайн уведомява София, че е съгласен с изпращането на полк. Ганчев и моли той да пристигне по възможност по-скоро, като за пътуването и пребиваването му в Плес ще се пази пълна тайна. (ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 133, л. 419.) Радославов съобщава на Михаелес за Ганчев едва на 27 юли, като го моли да запази мисията на полковника в тайна. (ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 120, л. 388.) На 28 юли в София пристигнал Вангенхайм от Цариград за пряк разговор с Радославов и Царя във връзка с изпращането на полк. Ганчев в Плес. Фактът се смята като предпоставка за сключване на съюзен договор на България с Централните сили. (ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 120, л. 388, телеграма на Михаелес до Външно министерство от 28 юли 1915 г.)

№ 287

Паметна бележка № 336 пол[итически] от 22 юли 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин със заглавие „Българският заем“, предадена на германското Външно министерство в Берлин

По време на недавнашното си пребиваване във Виена г-н Стоянов установи контакти с австро-унгарското Външно министерство.

Българското желание се свежда до това, банковият консорциум да декларира изпълнението на опцията на един транш от 250 милиона; тук би се включил авансът от съкровищни бонове за 120 милиона и България се задължава да няма претенции за транш до сключването на мира.

Българското становище е, че това би било единственият задоволителен начин да се преодолеят гладко вътрешнополитическите трудности за кабинета на Радославов, които биха произлезли от гешефти както с аванса съкровищни бонове, така също и със задължението по опцията съобразно условията на договора.

Виенските банки считат по принцип този начин за приемлив, обаче искат гаранция на правителството за евентуално възникнали от опциите щети.

При понятната неблагоразположеност на Императорското и кралско финансово управление да се застъпи за гаранцията е добре, че г-н Стоянов спонтанно спомена за готовността на неговото правителство да вземе участие в тази ответна гаранция.

Тези разговори действително бяха израз на благоразположение на Императорското и кралско външно министерство и на виенските банки, обаче не доведоха до решение за по-нататъшни преговори.

Виенският кабинет би бил благодарен на Външното министерство за становището си по тези въпроси.

ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 23, л. 97–99.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 1.

№ 288

Шифрована телеграма № 391 от 25 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Министър-председателят изпраща г-н Точков отново в Константинопол и то този път наистина с пълномощия като трети делегат[1]. След преговорите с Македонския комитет Точков свързва заминаването си с това, че българското правителство е декларирало готовността си да влезе в преговори за съюзен договор с Централните сили. Радославов днес ми предаде декларацията, която Т[очков] ще използува в Константинопол. Като подготовка на преговорите за съюз служи предложеното изпращане на полковник Ганчев във Върховната главна квартира за сключване на военна конвенция относно съвместна акция срещу Сърбия.

Същото съобщавам в Константинопол.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 128, л. 414.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] След десетина дни, с „разширени пълномощия", Радославов изпраща за преговорите в Цариград и Тюфекчиев, носещ „ново" предложение, тъй като турската страна неотстъпно държи за запазване на Лозенград (Кърк-Клисе). Вж. телеграма на Хоенлое до Външно министерство от Константинопол, 15 август 1915 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 220, л. 671–672.

№ 289

Писмо № 4670 от 27 юли 1915 г., замъка Плес, на началника на германския Генерален щаб генерал Ерих фон Фалкенхайн от германската Върховна главна квартира в Плес до началника на австро-унгарския Генерален щаб, главнокомандващ австро-унгарската армия генерал Франц фон Конрад Хьотцендорф в Тещен

Както Ваше Превъзходителство знае, вероятно в най-близко време в Плес ще пристигне българският полковник Ганчев за преговори относно сключване на военна конвенция. Ето защо ще бъде необходимо да уговорим основите, на които трябва да се базират преговорите с полковника. По мое мнение става дума за следните точки:

1. България ще трябва да се задължи не само да настъпи с нас срещу Сърбия, но и съвместно с Австро-Унгария, Турция и Германия да упражни натиск върху Румъния, който е нужен, за да бъде накарана последната също да се при-

съедини към нас или да разреши транзитното движение без всякакво ограничение. Ако не се осигури транзитно движение, не може да се очаква интензивно участие на България във войната поради недостиг на военни материали, който скоро ще настъпи.

2. Ние ще трябва да поемем задължението непосредствено след провеждането на операциите в Полша, т.е. както бихме могли да се надяваме след около четири до шест седмици, да започнем съсредоточаването край Дунав и Сава на общо 12 боеспособни дивизии, по шест австро-унгарски и германски, като последните би трябвало да се разположат вляво, а австро-унгарските вдясно от река Дунав.

3. По същото време България трябва да съсредоточи на сръбската граница източно от Зайчар и Пирот най-малко шест дивизии.

4. Известно време преди това – около две седмици – България да нареди нахлуването в Македония на силни партизански части.

5. С оглед на българските желания, би било най-целесъобразно висшето ръководство на съвместната операция да се поеме от германски генерал. Би могло да се има предвид фелдмаршал фон Макензен.

Бих бил много благодарен на Ваше Превъзходителство за бързото вземане на становище по тези предложения и за съобщаването и на други въпроси, които изискват съобразяване.

ВИБ [Библиотека на Центъра за национална военна история, София] III 2163.

Wien, OSA [Oesterreichisches Staatsarchiv], Abteilung Kriegsarchiv, Bestand 551, AOK-Op.-1815, B-Grp., Bl. 159.

№ 290

Много бърза шифрована директива № 679 от 28 юли 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София

Със Стоянов е постигнато в основни линии следното споразумение[1]:

1. Консорциумът изпълнява безусловна опция по първия транш от 250 милиона, изплаща 120 милионния аванс, което е 81,25% и урежда остатъка в рамките на 8 седмици според емисията, която ще се състои най-късно 1 година след сключването на мира[2].

Редовните погашения и погасяването на траншовете започват от момента на уреждането на остатъка от сумата. За междинния период сумата, изразходвана за изплащане на аванса, ще се олихвява по райхсбанкдисконт плюс 1%, минимум 6%, максимум 7%, плюс умерена провизия.

2. Радославов и Ваше Превъзходителство или според съответно упълномощаване Стоянов[3] и Външно министерство си разменят едновременно със сключването на споразумението по т. 1 строго поверително писмо или нота със следното съдържание:

Имперското правителство се задължава да се грижи за незабавното уреждане на целия транш от 250 милиона и за пълна готовност относно неизразходваната чрез аванса част веднага щом България се включи активно във войната на страната на Централните сили. Българското правителство, от своя страна, няма да се придържа към уговорения с консорциума срок за емисията и предоставянето на сумата няма да се осъществи[4], ако имперското правителство в даден момент постави „des graves inconvénientes".

Ние се нуждаем от последното вече дадено от Стоянов обещание, защото от сумата на транша ще бъдат платени75 милиона на Франция и 30 милиона на Русия, а нашите политически и стопански отношения с двете страни могат и след сключването на мира също да са такива, че прехвърлянето там на германски пари да се окаже неудобно. Освен това, отбелязвам за изключително лична информация на Ваше Превъзходителство, ние трябва да бъдем осигурени чрез това обещание [дадено от Стоянов] в случай на българска намеса срещу нас.

Споразумението с консорциума трябва да се сключи по възможност в петък, най-късно в събота. Дотогава не трябва нито да се разменят ноти в София, нито да се упълномощава Стоянов за разговори с Външно министерство.

С това консорциумът, въпреки сегашните тежки времена, ще изпълнява опцията и за да се поставят толкова благоприятни условия, се изискват значителни жертви от Райха, на които може да съответствува само пълно политическо обединение на България с Централните сили и Турция. Оповавайки се на лоялността на Радославов, ние сме готови да принесем тази жертва предварително. Ние очакваме обаче, че сега вече от българска страна с всички средства ще се ускори довеждането до край на политическите преговори.

Моля за телеграфическо съобщение.

ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 25, л. 102–104.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 1.

---

[1] Вж. док. 287. След неуспеха във Виена Стоянов постига съгласието на Берлин за транзакция по заема на Дисконто-Гезелшафт – превеждането на първата опция, т.е. получаване незабавно на искания от българското правителство военен заем. Това става въпреки междувременно изявеното неблагоприятно отношение на Михаелес за този заем (вж. док. 281).

[2] Сключения договор за изпълнението на опцията вж. в док. 291.

[3] На 30 юли 1915 г. държавният подсекретар Цимерман връчва на Стоянов предвиденото в т. 2 на споразумението поверително писмо, с което го уведомява: „Германското имперско правителство се задължава „за незабавно уреждане на задължението" веднага, щом България се намеси във войната на страната на Централните сили." Вж. ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 26, л. 108.

[4] Едва на 4 август Михаелес успява да запознае Радославов с подписаното вече от Стоянов споразумение. Пълномощният министър изтъкнал, че жертвите, които поема с това германското правителство, изискват съюзничеството на България. Заедно с това Михаелес представил на министър-председателя проект на нота, която Берлин и София да разменят, съгласно споразумението, съдържаща въпросния текст от т. 2 за изискваното активно включване на България във войната. (Телеграма на Михаелес № 411 от 4 август 1915 г. в отговор на телеграмата до него от Ягов под № 679, ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 36, л. 117.) На 5 август след получаването на проектонотата, макар че споразумението, вкл. текстът на нотата, били подписани от българския упълномощен делегат, Радославов заявил на Михаелес, че постановката на българското присъединяване във войната трябва да отпадне. Политическите условия ще трябвало да се третират отделно, респ. в мисията на полк. Ганчев. (Телеграма на Михаелес до Външно министерство от 5 август 1915 г., ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 42, л. 139.) В проектодоговора за сключване на съюзния договор, изработен от българска страна, била включена такава точка – „Опция върху берлинския заем“. т. 16 (вж. док. 292).

[5] Трудни препятствия (фр.).

№ 291

Договор между българското правителство и Дисконто-Гезелшафт от 31 юли 1915 г., Берлин, подписан саморъчно от д-р Т. Стоянов, д-р А. Саломонсон и Ф. Урбих[1]

Настоящият договор е сключен между директора на Управлението на държавните дългове г-н д-р Стоянов, като пълномощник на Царство България, от една страна, и един консорциум от споменатите в чл. 6 банки и банкери, от друга.

чл. 1

Чрез договора от 12 юли 1914 г. правителството на Царство България предостави на един консорциум две опции по номинал 250 000 000 франка на 5% български заем в злато от 1914 г. Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт, като официален представител на този консорциум, днес уведомява правителството на Царство България, че консорциумът изпълнява опцията върху първия номинал от 250 000 000 франка емисионна сума на гореспоменатия заем. Правителството на Царство България научи за това.

чл. 2

След като:

Амстердамше банк в Амстердам
Фирма „Хопе & Сие“ “–“
Фирма „Литман Розентал & Сие“ “–“
Швайцерише Банкферайн Базел
Банк дьо Брюсел Брюксел
Креди Анверс “–“

Се отказаха от участие в оптираната сума на заема, правителството на Царство България се съгласи сумата, останала в хода на изпълнението на заема да се разпредели между споменатите в чл. 6 на настоящия договор членовете на първоначалния консорциум с посочените за тях квоти.

чл. 3

С оглед на сегашното ненормално положение на паричния пазар, Консорциумът, със съгласието на правителството на Царство България, ще прилага и занапред предвидените от чл. 30 на заемния договор от 12 юли 1914 г. права, като емисията на оптираната сума на заема и плащането на покупната цена се отложи за по-нататък. Междувременно Консорциумът се упълномощава да известява на правителството на Царство България по всяко време изпълнението на емисията и се задължава по силата на чл. 25 на договора от 12 юли 1914 г. в срок от една седмица след деня на подписката да предостави на Дирекцията на Царското българско управление на държавните дългове покупната ѝ цена във валута. Най-късно една година след подписването на мирния договор между Германия, Австро-Унгария и Турция, от една страна, и противниците на тези три сили от друга, покупната цена трябва да се плати на Дирекцията на Царското българско управление на държавните дългове, само в случай, че дотогава емисията на заемната сума не се е състояла.

чл. 4

Консорциумът предоставя на 1 август 1915 г. на разположение на Дирекцията на Царското българско управление на държавните дългове за сметка на българската държава при Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин един аванс от 97 500 000 марки, като е определено на 1 август 1915 г. с това да се платят 120 000 000 франка, настъпили в падеж български съкровищни бонове по курс 81,25 марки за 100 франка. Изплащането на тази сума става съответно чрез уравняване на плащаната, съобразно чл. 3 на това споразумение и използваната, съобразно чл. 26 на договора от 12 юли 1914 г. покупна цена на договора.

Върху този аванс Консорциумът ще начисли на Дирекцията на Царското българско управление на държавните дългове лихви в размер 1% върху шконтовия размер на германската Райхсбанк, не по-малко от 6% и не повече от 6 1/2% заедно с една провизия от 1/8% за започнало тримесечие. Лихвите ще се изчисляват предварително всяко полугодие с минимален размер от 6% заедно с провизията и ще се привеждат в брой на Консорциума в ръцете на Дисконто-Гезелшафт.

В края на всяко полугодие се извършва евентуално регулиране, наложено от промяна на шконтовия размер на германската Райхсбанк. Едно задно заплащане на лихвите „pro rata temporis“ може да се състои, когато разплащането по заема не се предприеме на 1 февруари или съответно на 1 август.

чл. 5

Дирекцията на Царското българско управление на държавните дългове ще издаде генерален бон за оптираната сума от номинал 250 000 000 франка на 5% български заем в злато от 1914 г. и ще го предаде на Консорциума в ръцете на Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт. Връщането на този генерален бон става срещу предаването на окончателната част, която Консорциумът изисква, съгласно и в обхвата на разплащането на покупната цена. Едновременно с това приключване на сметките се вземат предвид всички клаузи на договора от 12 юли 1914 г., отнасящи се до погасяването и олихвяването на заема.

чл. 6

С правата и задълженията в този договор солидарно са включени:
Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт Берлин с 16,30 %
Дрезднер банк Берлин 16,30 %
С. Блайхрьодер Берлин 8,40 %
Банк фюр Хандел унд Индустри Берлин 6,52 %
Комерц-унд Дисконтобанк Берлин 2,72 %
Националбанк фюр Дойчланд Берлин 2,72 %
Сал. Опенхайм & Сие Кьолн Берлин 0,54 %
А. Шафхаузеншер Банкферайн А.Д. Берлин 2,72 %
Норддойче Банк, Хамбург Хамбург 3,80 %
М.М. Варбург& Ко, Хамбург 6,52 %
Л. Беренс & Зьоне, Хамбург 1,63 %
Шрьодер Гебрюдер & Ко, Хамбург 1,09 %
Ферайнсбанк, Хамбург 1,63 %
И. Драйфус & Ко Франкфурт/Майн 0,54 %

Австро-Унгарска група с 25 %
Винер Банкферайн Виена
К.К Прив. Алгемайне Йостеррайхише Кредитанщалт Виена
фюр Хандел унд Гевербе
С.М. фон Ротшилд Виена
Англо-йостеррайхише Банк Виена
К.К. Прив. Алгемайне Йостеррайхише Боденкредитанщалт Виена
Нидерйостеррайхише-Ескомтгезелшафт Виена
К.К. Йостеррайхише Лендербанк Виена
Пестер Ерстер Фатерлендишер Шпаркасеферайн Будапеща
Пестер Унгарише Комерсиалбанк Виена
Кредитна банка София с 1,09 %
Балканска банка София 1,09 %
Българска генерална банка София 1,09 %

100 %

чл. 7

Този договор е изготвен в два екземпляра, от които единият е предназначен за българското правителство, другият – за Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт.

Договорът е освободен от всякакви български обгербвания и такси[2].

ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 38, л. 119-123.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 1.

---

[1] Изпратен на Саломонсон от Розенберг във Външно министерство, Берлин, 2 август 1915 г.

[2] Копието, с което разполагаме е преснето от оригинала с подписите на д-р Стоянов и д-р Саломонсон.

№ 292

Проект на договор между Германия, Австро-Унгария и Турция, от една страна, и България от друга, съставен в София не по-късно от 31 юли 1915 г.[1]

1. България се задължава по време на сегашната война или да запази благосклонен неутралитет спрямо Германия и съюзниците ѝ, или да се присъедини с военната си сила към тях веднага щом счита, че е настъпил момента за това, все пак най-късно до 15 септември нов стил, при което се задължава да извърши българската мобилизация най-късно на 1 септември 1915 нов стил.

Задължението за благосклонен неутралитет включва задължението да пропуска за Турция без престой всякакъв вид военни доставки и ако е възможно взаимообразно да подпомага при случаи с бойни припаси.

2. Съюзените императорски държави гарантират на Царство България неговите сегашни владения и неговата независимост и освен това в случай на тяхната крайна победа:

А. В случай на български благосклонен неутралитет:

3. Ако България до 15 септември 1915 нов стил запази благосклонен неутралитет за Германия и нейните съюзници и ако дотогава войната е завършила, съюзените императорски държави гарантират на България получаването на Сръбска Македония, както "безспорните", така и "спорните" области, чиито граници са дадени в българско-сръбския договор от 29 февруари/13 март 1912 и приложената към него карта, както и (на юг) от днешната сръбско-гръцка граница.

4. Получаването на тези области ще бъде гарантирано на България също

и ако те до сключването на мира по някакви основания не са могли да бъдат заети от български войски.

5. В случай че Румъния или Гърция или и двете страни влязат във война против Германия и нейните съюзници, съюзените императорски държави ще гарантират на България срещу запазен от нея благосклонен неутралитет до 15 септември нов стил, ако дотогава войната е завършила, следните части от територията на тези страни:

От Румъния: цялата част на Добруджа, преотстъпена на Румъния от България съгласно Букурещкия мир.

От Гърция: територията източно от езерото Тахино, Серес, Драма, Кавала с хинтерланда до днешната българска граница, освен това Кукуш и Демирхисар.

6. В случай че България по причина на нейното благосклонно неутрално поведение спрямо Германия и нейните съюзници бъде нападната от друга държава, то съюзените императорски държави са задължени да се намесят в нейна полза.

Б. В случай на присъединяване на България с цялата ѝ военна мощ:

7. В случай че България през времетраенето на войната, обаче най-късно до 15 септември 1915 г. нов стил, се присъедини към Германия и нейните съюзници със своята армия и до сключването на мира участва в техните бойни действия, съюзените императорски сили гарантират на България, освен споменатите в точка 3 македонски области, още и част от сръбската територия, която е принадлежала към служебния обхват на Българската екзархия, както и долината на Тимок и височините, ограждащи тази долина на запад, съобразно дадените в точка 8 точни граници.

8. (определени границите)

9. В случай че Румъния или Гърция или и двете страни участват във войната срещу съюзените императорски държави , последните се задължават да гарантират на България, освен споменатите в точка 5 области, получаването на Румънска Добруджа до устието на Дунав и предишни, относително турски области, които Гърция притежава по силата на Букурещкия мир.

10. Едно военно споразумение ще уреди подробностите на активно коопериране с българската армия. Военните пълномощници на четирите договарящи се страни би трябвало да бъдат посочени най-късно до деня, когато влиза в сила този договор (т. 14), а най-късно една седмица след това да се срещнат и най-късно до 15 август 1915 нов стил да завършат работата си.

11. От петия месец на съвместните бойни действия с България тя ще получава от съюзниците месечно ... милиони марки подкрепа, които ще бъдат включени в сметката при разпределянето на военните обезщетения.

12. Съюзниците ще снабдяват българската армия с военни припаси.

Изменение на границите между България и Турция

13. Независимо от това, дали България ще остане благосклонно неутрална, или ще се присъедини към съюзниците, Турция е готова в интерес на приятелско развитие на турско-българските отношения на следните отстъпки на територия за България:

(следва определяне на границата)

Една седмица след подписването на този договор тази територия ще бъде заета от български войски.

14. Всички клаузи на този договор от точка 1-12 и 15 до края влизат в сила от деня на окончателното изпразване на споменатата в точка 13 територия от турските войски.

Албания

15. Съюзените императорски държави декларират в случай на тяхна крайна победа да признаят един персонален съюз между България и Албания (в техните досегашни граници освен Призрен, Дякова, Ипек и Прищина), в случай че персоналният съюз е провъзгласен от албанския народ и обединението на Албания с България е станало факт, чрез заемането с български войски.

В случай че Гърция остане неутрална или влезе на страната на съюзниците, за Гърция ще остане заетата сега от нея част на Южна Албания срещу отстъпването на Кавала с хинтерланда до Драма на България.

Опция на Берлинския заем

16. Правителствата на Германския Райх и на Австро-Унгария се задължават веднага след влизането на договора в сила да направят възможно изпълнението на 1. и 2. опция на Берлинския заем 1914 до 1 август 1915 г. нов стил.

17. Четирите съюзени правителства се задължават да не обсъждат сключването на мира поотделно. Правителствата на трите императорски държави декларират изрично, че те при присъединяването на България, с всички сили ще прокарат изпълнението на споразумението в нейна полза.

18. В случай че след сключването на мира бъде договорено между трите императорски държави продължаването на техния съюз, България може по нейно предложение да бъде приета в този съюз като четвърти равноправен член за период, за който е сключен съюза.

19. В случай че след подписването на мира не бъде сключен съюз между трите императорски държави, те поемат чрез подписването на този договор гаранцията за независимостта и за владенията на България и на Албания за период от 15 години, като и той ще се уреди чрез мира.

20. България се задължава за същия период да помага при турски искания за недопускане на каквото и да било посегателство върху Проливите и за тяхната сигурност.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 153, л. 471-475.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] Първоначален текст, изработен от българска страна и занесен в Главната квартира от Ганчев. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 152, л. 469. Вж. също док. 295.

№ 293

Шифрована телеграма № 404 от 1 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Царят приел една делегация на Македонския комитет, която му е поставила въпроса, че за България сега бил дошъл моментът, да се откаже от неутралитета. Негово Величество отговорил, че той бил решен да върви с Централните сили и желае щото по възможност да бъдат ускорени тези стъпки[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 154, л. 476.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] За съдържанието са уведомени фон Тройтлер и германското посолство във Виена на 1 август.

№ 294

Шифрована телеграма № 252 от 2 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

За държавния секретар фон Ягов.

Генерал фон Фалкенхайн ме помоли да изпратя на Ваше Превъзходителство следния проект за военна конвенция с молба за вземане на становище:

„Военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария, сключена на ... август 1915 г. в Плес, Горна Силезия[1].

1.

За съвместни действия срещу Сърбия трите договарящи се военни командувания се задължават в продължение на три седмици, считано от подписването на този договор, да съсредоточат на сръбската граница сили в състав от наймалко по 6 пехотни дивизии в комплектуван състав.

2.

Върховното командване над всички споменати в точка 1 въоръжени сили поема генерал-фелдмаршал фон Макензен, комуто ще се постави задачата "да разбие сръбската армия, където и да я намери и по-възможност най-бързо да отвори, а също и да осигури връзката през страната от Унгария за България".

Измененията и допълненията по тези директиви се изпращат до генерал-фелдмаршал фон Макензен чрез германското Върховно военно командване, към което ще се отнасят и ще контактуват при необходимост другите военни командувания.

3.

Генерал-фелдмаршал фон Макензен има правото да определи мястото на съсредоточаване и започване на операциите след изтичането на споменатия в номер 1 срок. Към неговия щаб се присъединяват по един български и един австро-унгарски офицер.

4.

България се задължава след 8 дни от подписването на този договор да накара в Македония да започне четническа война срещу Сърбия във възможно най-големи мащаби.

5.

До 8 дни след подписването на този договор договарящите се страни съвместно ще призоват Румъния към незабавно разрешение за напълно неограничени транзитни връзки от Германия и Австро-Унгария за България.

Начинът на искането ще бъде съгласуван между политическите институции на договарящите се държави.

6.

Ако Румъния или Гърция се отнесат враждески срещу една от договарящите се страни, тогава останалите се задължават да помогнат на нападнатата с всички военни сили, с които разполагат.

7.

Турция запазва правото си да се присъедини към този договор. Германското върховно военно командване веднага ще започне преговори с нея. От досегашния ход на събитията няма никакво съмнение, че Турция е решена да окаже военна подкрепа на България срещу всеки враг и специално срещу Сърбия, Румъния или Гърция и да постави под българско върховно командване използваните за тази цел войски.

8.

Този договор се подписва в Тешен от началниците на централните щабове на договарящите се страни в присъствието на виенските български пълномощен министър и германския посланик, в Плес в присъствието на берлинските български пълномощен министър и австро-унгарския посланик, както и в София в присъствието на софийските германски и австро-унгарски представители на ... август и от този ден влиза в сила.“[2]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 156, л. 480-482.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] Конвенцията е изработена, както съобщава ген. фон Фалкенхайн, “на основата на обсъж-

данията с Ганчев". Вж. Ягов до Бетман-Холвег № 255 от 6 август 1915 г., ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 179, л. 565. Ганчев е донесъл със себе си българския проект. Вж. док. 292.

[2] След обсъждания между Фалкенхайн и Ягов (вж. док. 295, 298), между Фалкенхайн и Ганчев (вж. док. 306), проектът е редактиран, съобразно направените бележки, главно от страна на Ягов – относно т. 5 например, която изобщо бива отхвърлена и до 10 август „Военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария" е окончателно готова за подписване. Това става на 15 август 1915 г.

№ 295

Шифрована директива от 2 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

Отговор на телеграма № 252[1].

За генерал Фалкенхайн.

Предложеният проект ми се струва напълно целесъобразен, би могло само да се обсъди дали чрез предвижданото под № 5 искане към Румъния не откриваме твърде рано нашите карти. Румъния и нашите противници биха разбрали веднага от съвместните действия за споразумението с България и биха си направили извод за сръбската акция. Походът срещу Сърбия ще последва едва две седмици по-късно. До започването на операциите би могло да мине и повече време. И така Румъния, в случай че не поиска да последва нашия призив, ще получи една отсрочка от няколко седмици, за да извърши мобилизация, да транслоцира войските си и по възможност да сключи споразумение с Гърция срещу България.

Считам за целесъобразно фактът за нашето споразумение с България да се запази в тайна по възможност до фактическото започване на нападението върху Сърбия, доколкото това не противоречи на военните съображения, и да се откажем от исканията към Румъния, които според обстоятелствата могат да ни създадат един нов противник, поне докато започне акцията срещу Сърбия. Започването на последната и съответно успехът срещу Сърбия вероятно би могло да упражни върху Румъния желаното въздействие.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 157, л. 485-486.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] Това е док. 294.

№ 296

Шифрована телеграма № 260 от 3 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

За райхсканцлера.

Генерал фон Фалкенхайн ме помоли да телеграфирам на Ваше Превъзходителство следното:

„Току-що имах първия си разговор с Ганчев. След него не бих могъл все още да поема гаранцията за това, че България честно е решена. Все пак се появяват благоприятни симптоми. Чисто военните въпроси едва ли ще създадат трудности, затова тук не се спирам на тях. Различно е положението с политическите[1]. Това са следните:

1. България иска заем от 200 милиона франка.

2. Германия и Австро-Унгария трябва да се задължат да разглеждат Румъния или Гърция като техни врагове, ако те би трябвало да нападнат България.

3. България засега няма да предприема нищо против Гърция. Ако обаче Гърция започне мобилизация, то България ще поиска незабавно отстъпване на областта Кавала – Серес – Драма и ако не последва отстъпването ѝ – ще обяви война на Гърция. И в този случай се разчита на участието на Централните сили във войната.

4. Веднага щом пътят е открит, Германия трябва да разположи една смесена бригада и по възможност няколко подводници във Варна и Бургас, като по този начин при евентуален руски опит за дебаркиране срещу руснаците ще се сражава не България, а германски войски. От военна гледна точка аз нямам по това никакви възражения.

5. Турция трябва да се задължи да съдейства срещу опитите за дебаркиране на французи, англичани и италианци при Дедеагач.

6. От сръбската плячка България очаква цяла Македония и една по възможност голяма част от областта на Морава, при всяко положение окръга Неготино.

Смея да помоля Ваше Превъзходителство да ме уведомите колкото е възможно по-скоро за Вашето становище по тези искания. В заключение Ганчев поиска също да ме убеди, че България би трябвало да има Лозенград Кърк-Клисе. Аз обаче отхвърлих това. Фон Фалкенхайн."

ИИ БАН, кол. 20, оп. 25, ае 162, л. 499-500.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] Срв. док. 292.

№ 297

Чернова на шифрована директива № 962 от 4 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на Външното министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

За [Негово] Превъзходителство фон Фалкенхайн. Отговор на телеграма № 260[1].

1. Съгласни.

2. Безсъмнено.

От 3. остава да се изясни какво се разбира под: „не вражески против Гърция"[2]. Придвижи ли например България войски на гръцката граница, Гърция не би могла да направи релсов път и непосредствено би последвала война, тъй като Гърция в никакъв случай няма да отстъпи Кавала и т. н.

Войната срещу Гърция в този случай може да предизвика България, за да я води с наша помощ, в наш интерес тя трябва да бъде по възможност минимална. Защото тогава България вероятно ще обърне военната си сила срещу Гърция и на нас ще остави голямата работа срещу Сърбия. България трябва да обещае неутралитет спрямо Гърция, ако последната даде същите уверения.

4.От моя страна безсъмнено.

5. Приемам, че Турция е готова да се изкаже по това.

6.Необходимост от съгласието на Виена[3]. Във всеки случай въпросът за граница на Унгария с България трябва да бъде поставен. Наистина не е изключено Унгария сама да размисли относно окръга Неготино.

Относно 3. и 6. са необходими дипломатически преговори със София и съответно Атина и Виена, които аз веднага ще предприема.

Относно 5. аз предоставям на Ваше Превъзходителство дали директно да поздрави Енвер[4] или да отправи запитване чрез посолството.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 163, л. 503-507.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] Това е док. 296.

[2] Или в българския превод – „няма да предприема нищо против Гърция".

[3] Вж. док. 300. Австро-унгарският външен министър е съгласен по принцип.

[4] Вж. док. 274.

№ 298

Шифрована телеграма № 266 от 4 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 962[1].

Г-н фон Фалкенхайн ме помоли да телеграфирам следното:

„При преговорите с Ганчев дадох следната редакция на оспорваната от Ваше Превъзходителство точка 3 от моята телеграма № 260[2].

От деня на сключването на този договор договарящите се държави ще разглеждат като общ враг всеки нападател, който нападне една от тях. От друга страна, България гарантира, че ще запази безусловен неутралитет спрямо Гърция и Румъния до приключването на операциите срещу Сърбия, ако тези държави, от своя страна, дадат уверения да не извършват мобилизация и да останат неутрални.“

Моля за указание, дали Ваше Превъзходителство е съгласен с това. Фон Фалкенхайн.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 171, л. 538.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 14.

---

[1] Това е док. 297.

[2] Това е док. 296.

№ 299

Препис на проект за Военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария от 5 август 1915 г. на началника на германския Генерален щаб генерал Ерих фон Фалкенхайн в германската Върховна главна квартира, Плес, изпратен до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

1.

Трите договарящи се армейски ръководства се задължават за съвместни действия срещу Сърбия, в срок от 25 дни от сключването на този договор да съсредоточат на сръбската граница бойни сили с мощ най-малко по 6 пехотни дивизии в организиран състав.

2.

Главното командване на споменатите в 1. бойни сили поема генерал-фелдмаршал фон Макензен, комуто се поставя задачата:

„Да сразява сръбската армия, където я намери и по-възможност по-скоро да установи и да осигури през страната връзка между Унгария и България.“

Измененията и допълненията на тази директива ще стигат до генерал-фелдмаршал фон Макензен чрез германското висше военно командване, с което в необходимите случаи ще се споразумяват и ще се свързват другите военни ръководства.

България ще изпрати в германската Върховна главна квартира един висш български офицер за свръзка.

3.

Заповедите на генерал-фердмаршал фон Макензен са безусловно задължителни за подчинените му войски. Той има също така правото да разпорежда размествания в районите на съсредоточаването и да нарежда за началото на операциите. След изтичане на определения в 1. срок обаче той е ограничен да се съобрази, щото българските операции да почнат едва на четвъртия ден, след като са започнали германските и австро-унгарските.

В щаба на генерал-фелдмаршала влиза най-малко по един висш австро-унгарски и български офицер, не като аташе, а като сътрудник на редовна служба.

4.

Германското военно ръководство се задължава, веднага след като бъде открит пътят за България, да изпрати за Варна и Бургас войска с мощ от по около една смесена пехотна бригада и да се погрижи в границите на възможното за изтеглянето там на германските подводници. Настаняването на тези войски става от българското правителство. За тяхното продоволствие те сами ще имат грижата.

5.

Германското военно ръководство поема задължението турското военно ръководство да разпореди, щото да се поставят в готовност достатъчно сили за защита на Дедеагач и те да бъдат във взаимодействие с българските войски под българска заповед. В съгласието на Турция по това няма съмнение.

6.

Германското висше военно ръководство е получило уверението на германското правителство, че то е готово бързо да отпусне на България военна помощ от 200 милиона франка. Предстои да се съгласува между финансовите управления на двете държави.

7.

Германия заявява готовността си да доставя на България военни материали от всякакъв вид, доколкото това е възможно с оглед на собствените германски нужди. Шефът на Генералния щаб на германската армия взема окончателното решение, в случай че се появят различни мнения.

8.

От деня на сключването на този договор (т.е. тази военна конвенция) договарящите се държави ще разглеждат като общ враг и ще третират по съответен начин всеки противник, който нападне една от тях. От друга страна, България гарантира, че ще запази безусловен неутралитет спрямо Гърция и Румъния до приключването на операциите срещу Сърбия, ако тези държави, от своя страна, дадат уверения да не извършват мобилизация и да останат неутрални.

9.

България се задължава най-късно 8 дни след сключването на този договор да мобилизира 6-те дивизии, определени за Сърбия, и така да ги разстанова, че на 25-я ден те да стоят в оперативна готовност на сръбската граница.

По-нататък България се задължава най-късно 10 дни след сключването на този договор да открие във възможно най-голям обхват четническа война в Македония.

10.

Турция в пълна степен си запазва правото да се присъедини към договора. Германското Върховно военно командване веднага ще предприеме преговори. С оглед хода на събитията няма никакво съмнение в това, че Турция е решена да окаже на България военна подкрепа срещу всеки враг и да постави под българско върховно командване предоставените за тази цел войски.

11.

България се задължава да предостави напълно безпрепятствено транзитен транспорт от Германия и Австро-Унгария за и от Турция, както и да бъде оставен свободен пътят през Сърбия или Дунавския път или транзитния транспорт през Румъния.

12.

Този договор се подписва от началниците на генералните щабове на договарящите на 15 август 1915 г. в присъствието на виенските германския посланик и българския представител[2] в Тешен, на берлинския австро-унгарски посланик и българския представител в Плес, на софийските германски и австро-унгарски представители в София в 12 часа по обед и влиза в сила от този час.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 178, л. 555–562..
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Текстът на проекто-конвенцията е изпратен на германската легация в София на 23 август 1915 г.

[2] Става дума за дипломатическите представители, които ще присъстват при подписването на конвенцията.

№ 300

Шифрована телеграма № 913 от 5 август 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Отговор на телеграма № 1947[1].

Отделни пунктове, обсъдени с барон фон Буриан[2].

Точка 1. Министърът смята, че била зависела от двамата министър-председатели. Колкото повече пожелае да поеме Германия от 200-те милиона, толкова по-добре ще е за него, тъй като Австрия няма пари.

Точка 2. Била добра предпоставката, че ще поемем нашето задължение само спрямо една воюваща с нас България.

Точка 3. Министърът приветствува нашите постъпки пред крал Константин, тъй като взаимните гаранции за неутралитет между България и Гърция били необходими.

Точка 4 и 5. Никакви бележки.

Точка 6. Барон фон Буриан по принцип е съгласен. Само трябва да се обсъди, дали нашите териториални отстъпки не трябва да се степенуват според усилията на България. Така например, за да получи окръг Неготино, България трябва да се ангажира с военни действия също и в това направление, а не само както е предвидено да разположи пет дивизии срещу Гърция и четири срещу Македония.

Министърът отбеляза също по принцип, че горните точки засягат изключително нашите задължения, но не са фиксирани действията на България.

Въпросът относно неутралитета спрямо Гърция бил труден. Всяко съсредоточаване от страна на България на гръцката граница би предизвикало силно раздразнение в Гърция...[3] най-вече самият Крал, тъй като един кабинет на Венизелос би могъл твърде много да се съпротивлява. Поради това за Гърция трябвало да бъде намерено нещо друго отвличащо вниманието, при което на преден план излиза въпросът за Епир. Пита се, дали не може след като се осигури съгласието на Портата да могат да се обещаят на Гърция и Додеканезите. Барон Буриан би го оценил високо, ако при военните преговори с България бъде привлечен и един австрийски офицер.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 174, л. 547–548.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Не разполагаме с телеграмата.

[2] Вж. док. 296. Обсъждат се шестте български политически искания, предявени от полк. Ганчев в Плес.

[3] Така е в текста. При дешифровката неразчетен текст.

№ 301

Шифрована телеграма № 1045 от 6 август 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин[1]

Четворният съюз съобщи на тукашното правителство чрез идентични ноти „за сведение" пълния текст на нотата, която той е връчел тези дни в София и която съдържа допълненията към предложенията на съюзниците, които навремето България беше изпросила[2]. За сметка на Гърция в тази нота отново се гарантира Кавала. За момента не е определено със сигурност колко би се разпрострял придаденият хинтерланд. То зависи от това, какъв хинтерланд при Смирна ще бъде предоставен за компенсация на Гърция, когато му дойде времето. По посока на сръбската страна на България ще бъдат обещани тези части на Македония, които трябваше да ѝ се падат по договора от 1912 г. Компенсирането на Сърбия се предвиждало за сметка на австро-унгарска територия.

Г-н Гунарис току-що ми каза, че гръцкото правителство, разбира се, протестирало срещу тази нота, която будела недоумение и с пълна решителност декларира, че въобще не може да става дума за една комбинация, която може да е свързана с отстъпването на гръцки области. Министърът добави, че предвид установеното без съмнение тясно разбирателство между Гърция и Сърбия, счита за сигурно, че и от Ниш ще бъде отговорено в този смисъл.

Впрочем, той изрази мнението, че България едва ли ще се съгласи с направените ѝ предложения, за чието осъществяване Четворната антанта едва ли ще може да гарантира.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 186, л. 575–576.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] За съдържанието на телеграмата са уведомени: фон Тройтлер и германските мисии в София, Константинопол и Букурещ (Синая).

[2] Вж. док. 313.

№ 302

Писмо № 489 от 7 август 1915 г. на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до Цар Фердинанд в София

Спомняйки си с благодарност за голямата доброта, с която бях обгърнат при посещението си в твоята красива страна[1], беше за мен изключително важно, след като поех работата тук, да помогна при преговорите, които твоите пълномощници водиха с представителите на турското правителство.

В постоянна връзка съм с господата Колушев и Точков, които полагат голямо старание да наложат българските желания и се стремя да въздействувам върху отзивчивостта на Портата посредством лични разговори с Великия везир, с Енвер паша и с Халил бей, който води преговорите. Както вече вероятно ти е известно, такава отзивчивост беше проявена по отношение на граничната линия при р. Марица, където турците постепенно стигнаха дотам със своите в началото много незначителни концесии, че сега обявиха готовност да признаят като граница р. Марица с едно-единствено ограничение при Караагач, но и по този повод все още не е казана последната дума.

Но съвсем безкомпромисни се оказаха досега турците по отношение на Кърк-клисе. И аз имах особено желание да мога да подкрепя най-вече по тази точка твоите пълномощници, защото зная, че в случая става дума за твоето лично желание, на чието изпълнение особено държиш поради причини, които много добре разбирам и оценявам. На моите многократни възражения пред турските министри се отговаряше винаги с твърдо „не“, като се подчертаваше, че една граница, с която ще се даде Кърк-клисе на България, ще даде възможност на последната по всяко време да пречи на една турска мобилизация. Освен това, доброволното отдаване на една такава област ще предизвика в турското население и особено върху военните части, сражаващи се при Дарданелите, такова впечатление, което ще отслаби позициите на правителството и ще охлади ентусиазма от войната. Доколко са основателни тези аргументи, не мога да съдя – но се опасявам, че трудно може да се постигне нещо от турците по отношение на Кърк-клисе[2] и съобщих това на господата Колушев и Точков, защото да си правиш непостижими илюзии – няма да придвижиш нещата напред.

Отказът на Турция свързвам с нарасналото национално самочувствие, забелязващо се тук навсякъде, което се подхранва от турските успехи при Кавказ и Дарданелите и в което се засилва вярата на правителството и народа чрез осъзнаването на факта за снабдяване с муниции, което вече не се осланя, както преди няколко седмици, на външни доставки. Установи се, че фабриките за муниции в Константинопол имат вече достатъчен капацитет, за да снабдяват до такава степен защитниците на Дарданелите с муниции, че е твърде невероятен неприятелски пробив. Оценката на тукашните германски офицери и особено тази на полк. фон Лосов, когото ти беше тъй любезен наскоро да приемеш заедно с мен в София и който след това щателно е разгледал позициите при Дарданелите, потвърждават правилността на това схващане.

Ще се стремя и за в бъдеще с всички сили да съдействувам за установяване на българско-турското разбирателство пред тукашните меродавни власти, разбирателство, което до известна степен е предварително условие за по-тясно обвързване на България към Централните сили. В съзнанието ми са се запечатали живо словата, с които ми обясни огромното значение на подобна политическа комбинация, която ще се развива и за в бъдеще за теб самия, за твоята династия, за твоята страна и за цялостната бъдеща културна връзка между Изтока и Запада и особено изявлението, че ти никога няма да се присъединиш на страната на Антантата. Именно това ме накара да приема като свое дело идеята да сътруднича за създаването на тези добри отношения.

По тази причина се считам задължен да ти опиша с възможно малко думи, впечатлението си от тукашното положение, които могат да бъдат резюмирани по следния начин:

Отстъпването на линията на р. Марица в един момент, когато Турция е в благоприятно военно положение и германско-австрийските победи срещу Русия значително намаляват опасността от Антантата, представлява за Портата вече една значителна концесия, която тя смята, че трудно може да оправдае пред народа и армията. Затова най-вероятно е, че тя няма да отстъпи по въпроса за Кърк-клисе. Не разполагам с други по-силни средства за уговаряне на един съюзник, който се бие на наша страна.

Не ми подобава като новак в политиката да преценявам дали е в интерес на България да се откаже от желанието си за придобиване на Кърк-клисе, за да не се застрашат възможностите за осъществяването на една велика политическа и културна идея. И ако все пак си позволих да ти опиша от добра воля завареното тук положение, то надявам се ще ми простиш като на твой верен почитател.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 204, л. 622–625.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Вж. док. 286.

[2] На 9 август Хоенлое от Цариград телеграфира във Външното министерство в Берлин, че на 8 август вечерта Високата порта е взела твърдо решение да отхвърли българските териториални искания за Лозенград (Кърк-клисе) и левия бряг на Марица. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 190, л. 583.

№ 303

Шифрована директива № 957 от 8 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на Външното министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

Към телеграма 257[1].

За Негово Превъзходителство фон Фалкенхайн.

1. Едва ли ще избегнем отпускането на субсидии[2] евентуално под формата на заем или аванс, както при Турция. За размера ще трябва да водим преговори с българското правителство като привлечем Хелферих, веднага щом научим българските искания.От оптирания преди един ден заем остават номинално 180, и действително 180 милиона франка на разположение на България, чието изплащане сме обещали, когато България започне действия[3].

2. Не можем да откажем свобода на действие срещу Гърция, ако тя нападне България (нещо, което изрично трябва да се подчертае). Аз винаги съм казвал на Атина, а сега отново обясних на гръцкия пълномощен министър, че ако България нападне нашия враг Сърбия, тя ще стане наш съюзник и че ако тогава Гърция се притече на помощ на Сърбия и нападне България, тя ще се присъедини към редиците на нашите неприятели.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 159, л. 490–491.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Не разполагаме с телеграмата.

[2] Колкото и затруднено да било положението на германския паричен пазар, за да сключи възможно по-бързо съюзния договор с България, Германското имперско правителство, съобразно споразумението (док. 290), поема върху себе си гарантирането и финансирането чрез Райхсбанк изпълнението на траншa на заема. На 31 юли се сключва съответен договор между Външно министерство и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт (док. 304).

[3] Вж. док. 290. Поддържа се оспорваната от Радославов клауза.

№ 304

Договор от 9 август 1915 г., Берлин, между германския райхсканцлер, респ. германското Външно министерство и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт относно 5 % български заем в злато от 1914 г., подписан саморъчно от д-р Алфред Цимерман, д-р А. Саломонсон и Ф. Урбих

Консорциум, състоящ се от:

А/ обединена германска група, както следва:

Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт	Берлин
Дрезднер банк	“
Банк фюр хандел унд индустри	“
Комерц унд дисконто банк	“
Националбанк фюр Дойчланд	“
Сал. Опенхайм & Сие Кьолн	
А. Шафхаузеншер Банкферайн А.Г.	“
Норддойче банк ин Хамбург	Хамбург
М.М. Варбург & Ко	“
Л. Беренс & Зьоне	“
Ферайнсбанк, Хамбург	“

Шрьодер Гебрюдер & Ко	“
И. Драйфус & Ко	Франкфурт/Майн
Кредитна банка	София
Балканска банка	“
Българска генерална банка	“

Б/ обединена австро-унгарска група, както следва:

Винер банкферайн	Виена
К.К. прив. Йостеррайхише кредитанщалт фюр хандел унд геверűбе	“
С.М. фон Ротшилд	“
Англо-йостеррайхише банк	“
К.К. прив. Алгемайне йостеррайхише банк кредитанщалт	“
Нидерйостеррайхише ескомт-гезелшафт	“
К.К. прив. Йостеррайхише лендербанк	“
Юнион банк	“
Пестер ерстер фатерлендишер шпаркаса-ферайн	Будапеща
Пестер унгарише комерсиалбанк	“
Унгарише алгемайне кредитбанк	“

постигнаха на 31 юли 1915 г. споразумение с Министерството на финансите на Царство България по изложеното тук съдържание, което е във връзка също и с упоменатите тук договори по заема от 12 юли 1914 г.

Във връзка с това между райхсканцлера (Външното министерство), от една страна, и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт , Берлин, участваща с 25 % в общия консорциум, като представител на германската група, е сключен следния договор:

1.

В съгласие с райхскатцлера (Външното министерство) Консорциумът упражнява опцията на номинала 250 000 000 франка на 5 % български заем в злато от 1914 г. и като аванс по заема предоставя на разположение на българското правителство сумата от 97 500 000 марки, от които 73 125 000 се падат на германската група и 24 375 000 на австро-унгарската група.

2.

Консорциумът резервира за себе си, че българското правителство трябва да заплати аванса с 1% върху шконтото на Райхсбанк, обаче олихвен най-малко с 6% и най-много с 6 1/2% и една провизия от 1/8% за всяко тримесечие.

Райхсканцлерът (Външното министерство) гарантира на германската група за нейната част, че приходът от тези лихвени и провизионни изисквания през времетраенето на аванса не могат да са по-ниски от половин процент върху райхсбанксконтото за съответното време.

Всяко полугодие на Консорциума ще се предоставя евентуалната разлика според означаване [на сумата] от Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт.

3.

Райхсканцлерът (Външното министерство) си запазва правото да вземе участие в предоставения от германската група аванс във всяко време след изтичане на едноседмичен срок за предизвестие чрез плащане в пари или така, че той да предаде на Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт за сметка на германската група съкровищни бонове на Германския Райх със срок не повече от три месеца с шконтиране по тарифата на Райхсбанк. Германската група се задължава през времето на договорения срок на аванса да поднови в даден момент това шконтиране при падежа на предварително получените съкровищни бонове. Райхсканцлерът (Външното министерство) ще се грижи за това, щото тези съкровищни бонове да могат да бъдат предадени на Райхсбанк от страна на германските членове на Консорциума в случай на необходимост.

В случай на участие на райхсканцлера в аванса трябва да се внесат в главната имперска каса за по-нататъшния текущ период на аванса платените от българското правителство върху частта на германската група лихвени суми на провизиона.

4.

На Консорциума се предоставя правото до една година след сключване на мира, съгласно чл. 3 на приложеното споразумение с българското правителство от 31 юли 1915 г., да емитира заема по условията на договора от 12 юли 1914 г. Осъществи ли се дотогава емисията в удобен за райхсканцлера момент, това става за единна сметка на общия консорциум в Германия, Австро-Унгария и евентуално също и други страни.

5.

Не се ли осъществи емисия до посочения момент, тогава райхсканцлерът (Външното министерство) се задължава да поеме за германската група седемдесет и пет процента на заема срещу себестойността му. Германската група се задължава да предостави на райхсканцлера (Външното министерство) всички предоставени ѝ права по договора за заем от юли 1914 г., което означава опцията на втората серия на заема от 250 000 000 франка, както и правото за строежа на пристанището на Порто Лагос и строежа на една жп линия от Михайлово до Порто Лагос или на еднаква по стойност друга жп линия. Има съгласие по това, че цената на себестойността с оглед на всички отстъпени на Консорциума съпътстващи предимства (ползване на лихви, разлики в курсовете и т.н.), от друга страна, с оглед на всички разноски, възникнали при изпълнението на опцията върху първата серия на заема плюс лихвите за шконтото на Германската райхсбанк, трябва да се изчисли след 1 август 1915 г.

След поемането на 75 % от първата серия на заема чрез райхсканцлера, Консорциумът се задължава, въз основа на искане на райхсканцлера и според неговите указания, да упражни опцията върху втората серия на заема. В този случай райхсканцлерът е задължен да предостави на германската група падащите ѝ се 75 % от втората серия за цени по себестойността, както е предвидено за първата серия, и да предостави на разположение на Дирекцията на Дисконто-щелщафт необходимите суми за упражняване на опцията.

6.

Когато по-късно, след последвалото прехвърляне от германската група върху райхсканцлера на правата, произлизащи от договора за заем от 12 юли 1914 г., строежът на пристанището на Порто Лагос и строежът на жп линия от Михайлово до Порто Лагос или строежът на друга линия със същата стойност се постави на дневен ред, райхсканцлерът (Външното министерство) ще прехвърли строителството върху Консорциума. Също така райхсканцлерът (Външното министерство) ще се ползува от посредничеството на Консорциума, ако той, не по-късно от една година след сключването на мира, ще трябва да пристъпи към емисията на заема, било на цялата или на част от сумата. Условията, при които се прехвърлят строежът на жп линията и емисията върху Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт, подлежат на по-късно споразумение. Не се ли постигне споразумение, Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт си запазва привилегията за същите условия спрямо всеки трети. Консорциумът се задължава съответно да представлява и съответно да изпълнява за райхсканцлера и по негови указания всички произтичащи от споменатите тук договорни права и задължения спрямо българското правителство или спрямо трети.

Берлин, 9 август 1915 г.

(п) Цимерман

Дирекция на Дисконто-Гезелшафт

(п) д-р Саломонсон (п) Урбих

ИИ БАН, кол. 06, оп. 6, ае 46, л. 147–151.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

№ 305

Шифрована директива № 999 от 9 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на Външното министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

Старият проект за германско-български договор от август пр[едишната] г[одина] съдържа следните точки[1]:

1. Гарантиране на териториалната собственост в настоящия момент.

2. България трябва да нападне онази балканска държава, която се обяви против имперските сили.

3. Времето за нападението ще се определи общо.

4. Германия ще подкрепи България при завладяване на територии, които принадлежат на последната исторически или етнически и които не са собственост на балкански държави, които са наши съюзници.

5. В настоящия конфликт Германия гарантира на България анексията на част от Сърбия, особено на Сръбска Македония.

6. Предстои да се сключи военна конвенция.

7. Мирът може да бъде сключен само при взаимно съгласие.

8. Продължителността на договора е 4 години.

9. Договорът се пази в тайна.

Договорът не беше сключен и в по-голямата си част вече е изпреварен [остарял]. Най-добре би било сега за нас България да започне действия само на основата на военна конвенция, така бихме могли да се откажем от съюз, но България едва ли ще се задоволи с това.

Без колебание може да се обещае:

1. Гарантиране на сегашните територии за близките години.

2. Анексия на цяла Сръбска Македония (спорна и безспорна зона).

3. Окръга на Неготин.

4. Евентуално други територии от Стара Сърбия, според успехите на България.

5. Свобода на действие срещу Румъния и Гърция, ако те нападнат без да бъдат провокирани.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 191, л. 584–585.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Вж. док. 150.

№ 306

Чернова на тайна шифрована директива № 714 от10 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Ген. фон Фалкенхайн е връчил на Ганчев проекта за военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария. Приблизително съдържание:

1. Всяко армейско ръководство трябва да изпрати на сръбската граница в

рамките на 25 дни след сключването на конвенцията най-малко по 6 пехотни дивизии.

2. Главното командване над всички армейски сили се поема от генерал-фелдмаршал фон Макензен. България командирова висш офицер към германската Върховна главна квартира.

3. Макензен определя началото на операциите, но България ще се намеси едва на 4-ия ден от започването на операциите от Австро-Унгария. По един австро-унг[арски] и бълг[арски] офицер влизат в щаба на генерал-фелдмаршала.

4. След като пътят към България е свободен, Германия ще изпрати по една бригада във Варна и Бургас, а също по възможност и подводници.

5. На Турция ще бъде наредено да предостави военни части за защита на Дарданелите под българско командване.

6. България получава военен заем от 200 млн. франка.

7. Германия доставя военен материал.

8. От момента на сключването на конвенцията всеки враг, който нападне едната от страните на договора, се счита за общ враг. България запазва неутралитет спрямо Гърция и Румъния до завършването на акцията в Сърбия, в случай че и те запазят неутралитет.

9. България ще мобилизира 6-те дивизии най-късно 8 дни след сключването на договора и те ще бъдат така придвижвани, че на 25-ия ден да бъдат на сръбската граница готови за действия. Най-късно 10 дни след сключването на договора трябва да започне война по въздуха в Македония.

10. Запазва се правото на Турция да се присъедини.

11. България дава дума да осигури безпрепятствен транспорт от и за Турция.

12. Конвенцията ще се подпише на същия ден (предвижда се това да стане на 10-и) в Плес ...София от шефовете на Генералните щабове винаги в присъствието на дипломатическите представители на другите две договарящи се страни и влиза веднага в сила.

По наше желание ген. фон Фалкенхайн е подкрепил по-късно зачеркването на думите „да не мобилизира“ в чл. осем, тъй като едва ли би могло да се предположи, че Румъния и Гърция едва ли предварително ще се откажат от всякакви предпазни мерки при една мобилизация и нахлуване на България.

Ганчев попита, кои сръбски области ще бъдат дадени на България и дали и в случай на неутралитет от румънска и гръцка страна бихме подкрепили други териториални желания на България в Букурещ и Атина. По отношение на Румъния и Гърция сме обещали морална и дипломатическа подкрепа, а по отношение на Сърбия сме обещали: двете македонски зони, окръга на Неготин и евентуално и други територии от Стара Сърбия според успехите на постигнатото от българите. В случай на непровокирано нападение, оставяме свобода на действие на тамошното правителство срещу Румъния и Гърция.

В Плес няма да се водят преговори за съюзнически договор. Ако се накара България да започне действия само на основата на военната конвенция, без да е сключен съюзнически договор, това ще бъде в интерес на ускоряването на нещата и ние ще го одобрим.

Операциите в Полша ще завършат в края на август. Армейското ръководство трябва да изпрати веднага другаде частите, които ще се освободят. От чисто военна гледна точка то, разбира се, ще се интересува повече от операции срещу Франция и Италия, още повече, че недостигът на муниции в Турция междувременно е отстранен чрез собствено производство[1] и вече не е непременно нужна сръбска акция за охраняване на Проливите. Ако България не подпише бързо, има опасност да се откаже от решението си за действия срещу Сърбия.

Затова моля да се действува с всички средства за ускоряване вземането на решение.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 192, л. 587–596.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Вж. док. 302.

№ 307

Шифрована телеграма № 1806 от 15 август 1915 г. на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до германското Външно министерство в Берлин

Халил току-що ми съобщи, че Тюфекчиев е пристигнал тук с едно ново предложение на Радославов. Според него българите се отказват от Кърк-клисе[1], срещу което изискват, освен границата на Марица с Караагач, областта между Марица и Тунджа северозападно от Адрианопол. Турция е готова да се съгласи с това, като настоява да задържи за себе си само Караагач, където между впрочем е вмъкната включената по-рано в полза на България ивица земя, в случай че Тюфекчиев фактически, както заяви Халил, е снабден с разширени пълномощия за преговорите, може да има надежда за едно турско-българско споразумение.

Халил помоли мисията на Тюфекчиев и неговите предложения временно де се държат в строга тайна. Аз притискам турците за бързо приключване на преговорите[2], които се оказват толкова по-необходими, когато присъствието на една разположена по-рано във Франция армейска дивизия, съобщено от полковник Лосов, и енергично продължаващите нападения на англичаните в Дарданелите правят очевиден техния сериозен стремеж на всяка цена да завладеят Проливите[3] и Константинопол[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 220, л. 671–672.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Обяснения на цар Фердинанд относно отказа – вж. лично писмо от него, София, 18 август 1915 г. до Хоенлое в Цариград, ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 10, л. 25–26.

[2] Промяна в становището на Берлин: отменена е директивата за протакане на преговорите (вж. док. 285).

[3] Предвид положението при Дарданелите, Германия и Турция държат за най-бързо положително приключване на българско-турските преговори. Строго секретно, на 17 август Хюман уведомява шефа на Адмиралтейския щаб: „ Германското войсково ръководство настоява за сключване на договор между Турция и България ... договорът трябва да бъде подписан най-късно до 8 дни, защото по-нататъшното му отлагане ще наложи друга употреба на свободните войски и това ще доведе до отказване на плановете срещу Сърбия." Същия ден, 17 август, външният министър Таалат бей съобщава, че договорът щял да бъде сключен най-късно до 4 дни. Вж. ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/48. Вж. също док. 314.

[4] Константинопол е добавено на ръка. За съдържанието на телеграмата са уведомени фон Тройтлер и германската легация в София.

№ 308

Секретна шифрована телеграма № 446 от 16 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 718 и № 780[1].

Тайно. При днешните обсъждания на военната конвенция министър-председателят каза, че след това ще трябва нашите две страни да сключат още един договор. Отговорих му, че в конвенцията вече са предвидени политически споразумения по отношение на Гърция и Румъния, но той каза, че имало още много въпроси за уреждане с нас. Той очевидно не смята да обвързва въпроса за сключването на конвенцията със сключването на съюзен договор, но вероятно при възможност ще засегне последния. Струва ми се за целесъобразно ние да не зачекваме въпроса, а да изчакаме с какви желания ще излезе той.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 228, л. 681.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Телеграмите липсват.

№ 309

Писмо от 5/18 август 1915 г. на информатора на германското Външно министерство в София Л. Енгелхард до началника на отдел Ориент в германското Външно министерство в Берлин д-р фон Розенберг със саморъчен подпис на автора

Многоуважаеми г-н таен съветник,

Току-що получих съобщението, че оставката на военния министър Фичев е вече факт. Не исках по-рано да пиша за това, преди да съм в състояние да съобщя за изпълнението на този факт.

От месеци наред работя систематически в тази насока и се осмелявам да кажа, че на моите доверени лица и на мен се пада голямата заслуга за това. Отново моят доверен човек, за когото Ви споменах при последното си пребиваване тук и чието име няма нужда да Ви споменавам сега още веднъж, направи изключителни неща.

Последният удар успях да му нанеса наскоро и постигнах това, че Радославов отказваше да запознае Министерския съвет с подробностите по военната конвенция, докато този мъж е на служба.

Известно е, че Фичев е онзи, който систематически тайно работи против германските интереси. Аз разбрах това още през октомври и го съобщих на майор фон Голц, който тогава все още не искаше да повярва в това. И другите наши официални служби не вярваха първоначално на съобщенията ми за Фичев, почиващи върху най-сигурни доказателства. Но веднъж убеден, трудно можех да приема противното и бях винаги онзи, който се противопоставяше на всички опити да се спечели този човек с пари. Всеки пфениг, даден за него, беше хвърлен на вятъра. Той беше до известна степен неподкупен, той вземаше и от двете страни. Днес майор фон Голц и останалите официални служби споделят мнението ми, че този мъж е най-големият ни враг, както вече писах в една от телеграмите си до Външното министерство. Лично аз винаги съм избягвал всякакви контакти с него, защото разбрах колко е безнадеждно да се опитваме да го спечелим.

И можете да си представите колко съм доволен днес. На Царя трябваше да му се открие колко опозиционно настроен е този човек и да се остави да узрее решението му да се отърве от него. Тази работа се зае да извърши моят доверен човек и слава Богу той успя.

Искам да отбележа, че са неверни всички слухове, според които моите доверени лица, настроени изцяло приятелски към Германия и които от месеци полагат всички усилия да убедят Царя, че само на страната на Централните сили е гарантирано бъдещето на България, са изпаднали в немилост пред Царя или ще изпаднат в немилост. Същите те използваха цялото си влияние, за да държат настрани от Царя месеци наред хора на Антантата и ако един или друг все пак биваше приет на аудиенция, те парализираха неговите внушения. Доверените ми лица се радват, както и преди, на особеното благоволение на Негово Величество.

По-късно подробно ще информирам за подкрепата, която те оказаха на германските интереси и мен.

Моля Ви, многоуважаеми г-н таен съветник, да не уведомявате за тези свръзки никой, който идва от или отива за София, или пък се намира в Берлин, но е от София, както и тукашните официални служби, защото и най-малкото невнимание към тези предпазни мерки би могло да доведе до тежки последици за германските интереси.

Споменатия наскоро ген. Жеков, който ще бъде назначен на мястото на Фичев, е настроен изцяло приятелски към Германия и е голям поклонник на германската армия[1]. Считам, че имам малка заслуга и за назначаването на този човек.

П.П. Приложено Ви предоставям едно писмо, изпратено до централата на Задграничната служба. Моля Ви с оглед на важността на изложеното в него желание, благосклонно да се застъпите пред споменатата служба[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 244, л. 718–720.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] В потвърждение на това, вж. строго секретно донесение на Хюман от Пера, 21 август 1915 г. до Адмиралтейския щаб, ЦДА, КМФ 06, инв. № 275/49, л. 5

[2] Писмото гласи: „ Г-н Щраус е изпратил следната телеграма на г-н Гюнтер в София: Кажете недвусмислено на българското правителство, че всякаква по-нататъшно отстъпка от страна на Турция е напълно изключена и поради това в собствен интерес на българското правителство е засега по възможност да приключи. Настоятелно помолете да се отклони категорично всякакво участие в опити на Радославов в Константинопол. Преговорите да продължат, само когато пълномощният министър Михаелес изрично пожелае това.“ Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 243, л. 717.

№ 310

Шифрована телеграма № 455 от 20 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Полковник Ганчев замина вчера вечерта за Върховната главна квартира, снабден с пълномощия за сключване на военната конвенция[1]. За последната вече съобщих.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 240, л. 711.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Вж. текста на конвенцията в док. 347. Конвенцията е подписана на 6 септември 1915 г. в Плес. Заедно с нея е подписан Договор за приятелство и съюз между България и Германия и тайна спогодба между двете страни. Моменти от обсъждането на отделни точки от конвенцията и становището на различните държави вж. в док. 313, 314, 315, 316, 319, 321, 325, 327, 345.

№ 311

Шифрована телеграма № 122 от 21 август 1915 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше-Хагенхаузен до германското Външно министерство в Берлин[1]

Д-р Щанге от София е казал на Шпийс, че тукашният български пълномощен министър[2] е заявил следното пред г-н Мах от „Кьолнише Цайтунг“:

1. Радославов ще бъде много затруднен да откаже изгодните предложения на Антантата, сред които е и предложението да завземат Кавала и да я предадат на българите[3].

2. Румъния обещала на Антантата да настъпи срещу нас след жътвата.

3. Русия заплашва с дебаркиране на военни части във Варна и Бургас, за да принуди България да приеме предложенията на Антантата.

Приятелски настроен към Германия български депутат от Варна, познат на г-н Шпийс, който току-що се е завърнал от София, му разказал, че Антантата е направила изгодни предложения, за да разклати сериозно позициите на Радославов. Министър-председателят няма да може да провежда досегашната политика, ако не започне германско-австрийска операция срещу Сърбия в близките няколко седмици. В България били много разочаровани от прекъсване на преговорите с Турция, довело до отзоваване на делегатите от Константинопол, и именно Радославов ще почувства най-остро това.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 274, л. 728–729.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Препратена на 22 август до Вътрешно министерство, Берлин.

[2] Симеон Радев.

[3] За допълнителната нота-предложение на Антантата до България става дума в док. 300.

№ 312

Шифрована телеграма № 1855 от 21 август 1915 г. на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до германското Външно министерство в Берлин

Халил-бей ми съобщи току-що, че турското правителство е приело всички искания на Радославов, предадени от Тюфекчиев. Тъй като Т[юфекчиев] няма достатъчно пълномощия и пълномощният министър[1] беше напълно изключен при последните преговори, българското правителство трябва да изпрати нови пълномощници за формалното сключване на договора. Препоръчително е да се повлияе на българското правителство да изпрати веднага пълномощници.

Военното и вътрешнополитическото положение на Турция значително се усложняват от днешното обявяване на война от страна на Италия и министерските промени в Гърция. За да се подкрепи настоящото правителство, което е изправено пред недоволството на народа, растящо непрекъснато вследствие на трудното военно положение, както и за да се улесни нашият съюзник във военно отношение, е желателно да се започне възможно най-скоро акцията срещу Сърбия.

Смятам за целесъобразно да се успокои тукашното обществено мнение, като се направи изявление в германската преса, а при необходимост и в Райхстага, че няма в никакъв случай да изоставим нашите съюзници и приятели в трудното им положение.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 241, л. 713–714.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Андрей Тошев.

№ 313

Шифрована телеграма № 324 от 22 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Ганчев пристигна тук с пълномощия да подпише. Ще изпратя допълнително донесения от него проект за политически съюзен договор. Той твърди, че този договор и военната конвенция трябва да бъдат подписани едновременно. Като последно той иска да бъде направено едно важно изменение в смисъл, че в № 8 след думите да останат неутрални, да се прибави: и да не завладяват сръбски територии. Намеренията са лесно разбираеми. Моля за становище по това. Българското правителство държи в преговорите да не участват българските пълномощни министри в Берлин[1] и Виена[2], а те да се водят само в София. ф[он] Фалкенхайн.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 248, л. 729.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Ген.-лейт. Петър Марков.

[2] Д-р Никола Станчов.

№ 314

Шифрована телеграма от 22 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов с приложен текста на българския проектодоговор за приятелство и сътрудничество между Германия и България

Г-н Лерснер, аз Ви моля да приемете следната строго поверителна телеграма от [Негово] Превъзходителство фон Фалкенхайн до [Негово] Превъзходителство фон Ягов и да я предадете, след като се залепят контролните ленти. Телексът на полк. Ганчев току-що пристигна със следния проектодоговор:

Договор за приятелство и сътрудничество между Германската империя и Царство България[1]

Негово Величество Вилхелм II, Император на Германия и Негово Величество Фердинанд I, Цар на българите, проникнати от убеждението за общността на интересите на техните държави се споразумяха и решиха следното:

Член 1

Височайшите договарящи се страни си обещават мир и приятелство и да не влизат в никакъв съюз или споразумение, насочени срещу една от техните държави. Те се ангажират да следват приятелска политика и да се подпомагат взаимно в границите на интересите си.

Член 2

Германия гарантира, според собствените си възможности, политическа независимост и териториална цялост, сегашна и бъдеща[2] на България за петнадесетгодишен период срещу всички нападения и посегателства на коя да е държава дотолкова, доколкото това нападение и посегателство се извърши без никаква провокация от страна на България.

Член 3

В настоящия европейски конфликт България се ангажира да спазва благосклонен неутралитет към Германия или да хвърли в действие своите военни сили срещу всички съседни на България балкански държави, които се намират или ще се намират всред враговете на Германия или нейните съюзници. Моментът на тази интервенция на българската армия ще бъде определен с общо съгласие на двете правителства чрез една военна спогодба.

Член 4

По повод на настоящия европейски конфликт Германия съвместно със своя съюзник Австро-Унгария, се ангажира да осигури на България с всички свои възможности, придобиването и анексията на териториите, указани в членове 5, 6 и 7.

Член 5

В случай, че България спази през целия период на настоящия европейски конфликт благосклонен неутралитет към Германия и нейните съюзници, тя ѝ гарантира според член 4, придобиването и анексията на следните територии:

От Сърбия

Двете зони, наречени „спорна" и „безспорна" според българско-сръбския договор от 29 февруари (13 март) 1912 г. и приложената там карта относно настоящата гръцко-българска граница.

От Гърция

Ако тя вземе участие в настоящата война срещу Германия или нейните съюзници, онази част от територията ѝ, която се намира на изток от езерото Тахино, заедно със Серес, Драма, Кавала и Кукуш.

От Румъния

Ако тя вземе участие в настоящата война срещу Германия или нейните съюзници, всички територии, които ѝ бяха отнети според договора от Букурещ от 1913 г.

Член 6

В случай че България вземе участие в настоящия европейски конфликт срещу Сърбия или срещу друга съседна балканска държава, които се намират сред враговете на Германия и нейните съюзници, тя ще ѝ гарантира и осигури придобиването и анексията, според член 4, на следните територии[3]:

От Сърбия

Освен територията, спомената в член 5, също така и сръбската територия, която е принадлежала преди това на Българската Екзархия, както и долината на р. Морава, а именно: река Морава, имаща за начална точка р. Дунав до мястото, където тя се съединява с двете реки – българска Морава и Сръбска Морава. Оттам, следвайки линията на вододела на тези две реки; минавайки през хребета на Черна гора, пресичайки дефилето, близо до Качаник; изкачвайки се върху хребета на Шар планина, стигайки до границата на България при Сан Стефано и следвайки тази граница.

От Гърция

Ако тя вземе участие в настоящата война срещу Германия или нейните съюзници, цялата територия, която ѝ е отстъпена чрез договора от Букурещ.

От Румъния

Ако тя вземе участие в настоящата война срещу Германия или нейните съюзници, цялата територия, която ѝ е била отстъпена чрез договора от Букурещ, както и Добруджа, която ѝ бе отстъпена с договора от Берлин.

Член 7

Ако Гърция и Румъния или една от тях не вземе участие в настоящата война като остане неутрална, но въпреки това бъде уголемена чрез анексия на нова територия, която не й е принадлежала след договора от Букурещ, в този случай Германия и нейния съюзник Австро-Унгария гарантират, според член 4, на България придобиването на териториите, указани в член 5, алинеи 3 и 4.

Член 8

Придобиването и анексирането, за които се говори в членове 5, 6 и 7, са гарантирани на България от Германия и нейния съюзник Австро-Унгария дори в случай, че не бъдат окупирани от българската армия до сключването на общ мир, както и в случай на сепаративен мир, сключен от нея с воюващите страни.

Член 9

Ще бъде сключено военно споразумение с цел да се осигури изпълнението на настоящия договор по един цялостен начин и най-добре съгласуван за постигане на тази цел[4].

Член 10

Военното споразумение ще бъде неделима част от настоящото. Неговото изработване ще започне най-късно 15 дни след подписването на договора и ще бъде завършено до един месец след това.

Член 11

Двете договарящи се страни се задължават да сключат мир заедно и след предварителна спогодба.

Член 12

Освен това, Германия дава своето съгласие за един личен съюз [персонална уния] между България и Албания, ако този съюз бъде желан от албанския народ. В този случай в Албания ще влязат Дяково, Призрен, Ипек и Прищина, където албанците са многобройни.

Член 13

Настоящият договор, повторен в два екземпляра, ще бъде подписан от върховните владетели или техните пълномощници и министрите на външните работи. Военното споразумение, също подписано в два екземпляра, ще бъде подписано от главите на държавите или на техните специални военни пълномощници.

Член 14

Настоящият договор ще влезе в сила от ... и ще бъде в сила до 31 декември 1920 г. Той може да бъде продължен след това само с допълнително споразумение.

Тайно приложение към договора за приятелство и сътрудничество между Германската империя и Царство България

За улеснение на изпълнението на Договора за приятелство и сътрудничество относно влизането на България в акция срещу Сърбия и за подпомагане на стабилизирането на българските финанси в настоящите условия, Германия се ангажира:

1. Да достави на българската армия всички необходими материални средства (оръжия, топове, амуниции и други).

2. Да изплати на българското правителство под формата на военни разходи сумата 200 000 000 франка в злато; тази сума ще й бъде изплатена 5 дни преди царския декрет за частичната или пълната мобилизация на българската армия.

Освен това Германия ще заплати на българското правителство, също като военни разходи, една допълнителна сума, ако е необходимо. Другите суми ще бъдат удържани от военните контрибуции.

3. Да получи от Дисконто-Гезелшафт и Консорциум декларация, с която да й се осигури втората опция на заема от 500 000 000 от 1914 г., за реализирането на която ще се пусне емисия след сключването на мира.

След получаването на тази декларация ще се направи споразумение на тази тема между банките и българското правителство.

4. Ако Германия сметне за полезно да привлече за съюзници Гърция и Румъния, тяхното допускане ще зависи от предварителна поправка на договора от Букурещ в смисъл да бъдат изпълнени териториалните претенции на България към тези две държави.

5. Договорът за приятелство и сътрудничество между Германската империя и Царство България от ... 1915 г. ще влезе в сила 5 дни след като отоманските войски и власти бъдат евакуирани от уточнените територии от българските власти.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 250, л. 733–756.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Българският проект на договора е на френски език. Разполагаме с друг екземпляр със задраскани текстове, явно от германската страна, които посочваме тук. В този екземпляр най-накрая, след проектодоговора, има послеслов от Лерснер за Ягов, който е на немски език и гласи: „Междувременно до Ваше Превъзходителство трябва да е достигнала една обяснителна телеграма чрез [Негово] Превъзходителство ф[он] Тройтлер."

[2] Последните две думи са зачертани в единия екземпляр.

[3] Зачертани са трите последни абзаца.

[4] Зачертани са всички пасажи, които започват от текста „От Гърция..." на чл. 6 до чл. 9 вкл.

№ 315

Чернова на инструкция № 1079 от 22 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

Към телеграма № 324[1].

Българският проектодоговор не е приемлив както редакционно, така и по съдържанието му в тази форма. Ще носим друг проект, по който ще преговаряме в София ...[2] желае да запази Дойран и Гевгели. Ние трябва да се опитаме да посрещнем с преговори и тази евентуалност в София.

Доколко можем да се съгласим с § 1 от Traite annexe[3] който изглежда предвижда предаване без компенсация?

На каква стойност оценява генерал фон Фалкенхайн месечните военни разходи на България? Това възниква като въпрос поради исканите в § 2 суми, които може да се поиска да бъдат дадени наведнъж[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 249, л. 731–732.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Вж. док. 313.

[2] Неразчетен текст.

[3] Договор за анексия (фр.).

[4] Съдържанието на инструкцията е изпратено в София с шифрована телеграма № 144 от 23 август 1915 г.

№ 316

Препис на секретна шифрована телеграма № 761 от 22 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

Полковник Ганчев е апелирал в Плес само за едно важно изменение във връзка с военната конвенция. По прозрачни причини в номер 8 след „да остане неутрална" трябва да се прибави „и да не иска да завладява сръбски територии".

Ганчев донесе също така проект за съюзен договор[1] с тайно приложение, който трябва да бъде подписан едновременно с военната конвенция. Проектът не е ясно редактиран и отчасти противоречив, освен това съдържа някои искания, които не са приемливи.

Предполагам, че г-н Радославов ще покаже проекта на Ваше Превъзходителство.

Нашите основни колебания са:

Член 2. Срокът за договора от 15 години е прекалено дълъг, по-дълъг от всички други договори и противоречи на чл. 14, според който договорът изтича на 31 декември 1920 г.

Член 5 и 6. Териториалните придобивки за сметка на Гърция и Румъния могат да бъдат обещани само ако тези държави нападнат нас или нашите съюзници, без да бъдат провокирани.

Член 7. Тук вместо гарантиране можем най-много да обещаем дипломатическа подкрепа.

Член 8. Какво означава клаузата относно сепаративния мир? Такъв е забранен с член 11.

Член 9 и 10. Трябва да бъдат променени, защото според Ганчев военната конвенция трябва да бъде подписана едновременно със съюзния договор.

Член 12. Би било добре да се зачертае, ако е възможно. Или поне трябва да се уточни, че ще важи, ако след сключването на мира Албания се задължи да остане да съществува като самостоятелна държава. Изключително за лична информация. Дали сме надежда на Гърция за Южна Албания срещу запазване на неутралитет.

Тайно приложение § 1. Очаква ли България безплатно снабдяване с военни материали?

§ 2. Вече сме съюзници с Румъния.

§ 3. Субсидиите трябва да бъдат изплащани само на месечни вноски и не изцяло в злато.

§ 4. Вече сме съюзници с Румъния.

§ 5. Портата няма да се съгласи да освободи областите, които ще отстъпи, преди влизане в сила на съюзния договор и началото на изпълнението му. Запазвам си правото за по-нататъшни указания. Моля да обсъдите на първо време нашите колебания с Радославов. Целесъобразно би било, ако съюзен договор като този се формулира по-общо и кратко и всичко, което се отнася до настоящата война, бъде отнесено в специален таен договор и освободено всичко онова, което би могло да ни компрометира пред Букурещ и Атина.

Поверително за Ваше Превъзходителство. При досегашните преговори сме неприятно изненадани от крайността на българските искания. Вероятно България счита, че е дошъл моментът да иска всичко от нас и особено, че може да ни ангажира в своите желания спрямо Гърция. Последното трябва да се предотврати и да се запази неутралитетът между България и Гърция, колкото се може по-дълго. Гърция трябва да се спечели за тази кауза като окончателно ѝ се обещаят териториални придобивки в Южна Албания, а Дойран и Гевгели ѝ се отстъпят, за да се осигури Солун.

Моля да телефонирате, дали още сега могат да се започнат предпазливи сондажи по тези въпроси при Радославов. Тъй като Гърция иска да завземе Дойран и Гевгели още в началото на акцията срещу Сърбия, направеното от Ганчев допълнение към № 8 на военната конвенция не трябва да се отнася до тези две селища.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 251, л. 765–767.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Док. 314.

№ 317

Телеграма № A.S. 4402 от 22 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до херцог Йохан Албрехт фон Мекленбург, личен пратеник на германския кайзер Вилхелм II при българския цар Фердинанд

Ще бъде ли Ваше Височество така любезен да замине за София по възможност незабавно във връзка с една важна и нетърпяща отлагане работа? Моля най-смирено за телеграфическо съобщение[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 254, л. 787.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 15.

---

[1] Освен пропагандата и дипломатическото си тяло, Централните сили и най-вече Германия, в усилията си да привлекат България в политическо и военно сътрудничество, използват и високопоставени благородници, приближени на българския царски Двор. Така през юни 1915 г. херцог Карл Едуард фон Кобург предлага в писмо, изпратено от шефа на канцеларията му Рюклебен до държавния секретар на Външното министерство Ягов, услугите си да уговори българския цар да се присъедини във войната на страната на Централните сили. Предложението му е прието с благодарност. Вж. съответните документи в ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 399, л. 967–970 и ае 421, л. 1008–1009. През юли 1915 г. България е посетена и от княз Хоенлое-Лангенбург, приет с изключително внимание и доверие в София (вж. док. 286, 301). Той носи лично писмо от император Вилхелм II до цар Фердинанд и провежда дълги разговори с българския монарх. Личен пратеник на германския Кайзер е и мекленбургският херцог Йохан Албрехт, който в началото на септември пристига за втори път в София (първия път тук е бил в навечерието на войната), като негов придружител този път е тайният легационен съветник д-р фон Розенберг (вж. кол. 20, оп. 26, ае 259 и 260). И ако преди 7 години той е сватосал Фердинанд с

принцеса Елеонора Ройс, сегашната му мисия е твърде по-различна от предишната, а именно да съдейства активно за реализирането на българско-германските спогодби – Договора за приятелство и сътрудничество, Тайната спогодба и Военната конвенция – използвайки влиянието си пред българския цар, а също да ходатайства пред Султана за сключване на турско-български договор (вж. док. 345). И при двата си престоя в София (преди и след посещението в Цариград) той се радва на най-голямо внимание от страна на Царя. За впечатленията му от разговорите с Фердинанд вж. док. 333.

№ 318

Бърза строго секретна шифрована телеграма № 946 от 23 август 1915 г. от Пера на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин с приложен текст на Договора за съюз и приятелство между Турция и България[1]

Строго секретно за шефа на Адмиралтейския щаб[2]. В допълнение на телеграма № 943[3].

Германският пълномощен министър в София[4] телеграфира, че министър-председателят е упълномощил българския пълномощен министър в Константинопол[5] да подпише веднага турско-българската конвенция.

[Приложение]

Договор за съюз и приятелство

Между Негово Превъзходителство Мехмед Талаат бей, министър на вътрешните работи на Отоманската империя, действащ от страна и името на Негово Имперско Величество Султана, въз основа на пълномощията, съответно удостоверени, и Негово Превъзходителство господин В. Радославов, председател на Министерския съвет на България, действащ от страна на Негово Величество Царя на българите, се договориха както следва:

Член 1: Отоманската империя и Царство България си обещават мир и приятелство. Двете държави се ангажират да почитат териториите си.

Член 2: В случай че една от височайшите договарящи се държави бъде нападната от една или повече балкански държави, другата договаряща се страна при искане от нейния съюзник трябва да обяви война на нападателя или нападателите и веднага да атакува с всичките си военни сили нападателя или нападателите.

Член 3: Височайшите договарящи се страни се договарят да не предприемат никаква военна акция срещу една или повече балкански държави без предварително съгласие.

В случай че една от страните намери за необходимо да обяви война на някоя балканска държава, без да е взела предварително мнението на своя съюзник или без да е получила нейното съгласие, ако той не желае да съдействува с военна помощ, трябва да пази благосклонен неутралитет.

Член 4: Цялата военна взаимопомощ между двете височайши договарящи се страни ще бъде регулирана от една специална военна спогодба, която също така ще включва условията, при които войските на една от страните ще могат да пресичат територията на другата.

Член 5: България декларира, че условията на настоящия договор, отнасящи се до влизане в нападателни военни акции по общо съгласие с Турция, не може да влязат в сила преди България да получи достатъчни гаранции от страна на Румъния или чрез едно тройно съглашение между Турция, Румъния и България, или чрез специална спогодба между България и Румъния на базата на неутралитет.

Член 6: Мобилизацията на българската армия ще се осъществи в момент, счетен за подходящ от българското правителство. Последното ще предупреди имперското отоманско правителство и ще го уведоми за деня, в който то ще може да започне военни действия.

Член 7: Срокът на действие на настоящата спогодба се определя до окончателния край на настоящата европейска война и демобилизациите на армиите.

Въпреки това, тя може да продължи да бъде в сила за период от 5 години, ако не бъде анулирана от една от страните по договора в срок от три месеца след демобилизацията на турската и българската армия.

Съществуването и съдържанието на настоящия договор ще бъде пазен в най-голяма тайна.

В уверение на което съответните упълномощени лица слагат под настоящия акт подписите си и полагат печатите си.

Съставен в два екземпляра в София на 6/19 август[6].

Подпис за Турция Подпис за България

Мехмед Талаат бей д-р В. Радославов

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 6.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.
ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 308, л. 785–786.
Bonn, PAAA, Bulgarien № 17 secr.

---

[1] Съдържанието е съобщено на Върховната главна квартира в Плес и на Тиловото командване в Константинопол.

[2] Фелдмаршал адмирал Хенинг фон Холцендорф.

[3] Телеграмата не е намерена.

[4] Михаелес.

[5] Андрей Тошев.

[6] Текстът на договора е на френски език, 6/19.8.1915 г.

№ 319

Много бърза инструкция № A.S. 4401, изпратена по Хюз-апарата, 23 август 1915 г., на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер[1] в Плес

Имаме намерение да предложим в София следната формулировка за политическите споразумения, които ще се подпишат едновременно с Военната конвенция:

А. Съюзен договор

Уводът, член 1 и 2 – както в българския проект. Но в член 2 трябва да се споменава по възможност само за териториална цялост, а не за бъдещи територии и гарантирането на областите да не е за 15 години, а само за периода на продължение на договора.

Член 3. Договорът влиза в сила веднага и важи на първо време до 31 декември 1920 г. Ако прекратяването му не бъде обявено една година преди изтичането му, времетраенето му се удължава с още 5 години.

Член 4. Договорът трябва да бъде ратифициран възможно най-скоро, най-късно до 14 дни.

Член 5. Договорът е таен, докато не се реши нещо друго.

Б. Annexe secrète[2]

Въведение. България се задължава чрез военната конвенция, която е съставна част от съюзническия договор и това тайно приложение, да предприеме действия срещу Сърбия заедно с Германия и Австро-Унгария. В допълнение на военната конвенция се договаря следното:

1. Германия гарантира на България да получи двете македонски зони на някогашната Българска екзархия и границата при Морава. Тук следва по-точно описание на тези области според член 6 от българския проект. Гарантирането им важи и тогава, ако при сключването на мира въпросните области са окупирани от германски и австро-унгарски, а не от български военни части.

2. Ако Румъния, без да е провокирана, нападне България, нейните съюзници или Турция, България получава свобода на действие спрямо Румъния. В този случай Германия ще даде съгласието си да се отстъпят на България Добруджа и областите, получени от Румъния в резултат на Букурещкия мирен договор.

3. Ако Гърция, без да е провокирана, нападне България, нейните съюзници или Турция, България получава свобода на действие спрямо Гърция. В този случай Германия дава съгласието си да бъдат предадени на България териториите, отстъпени на Гърция чрез Букурещкия мирен договор.

4. В случай че след сключването на мир Албания остане да съществува и по-нататък като самостоятелна държава и мнозинството от албанския народ изрази желание за персонален съюз с България, Германия дава още отсега съгласието си за такъв съюз.

5. Общо сключване на мир, както е по член 11 в българския проект.

6. Субсидии. (Изплащане по 50 милиона на месец, т[оест] 200 милиона за четири месеца и ако е нужно други субсидии).

7. Опция на Дисконто-Гезелшафт.

8. Договорът влиза веднага в сила.

Ако е възможно трябва да се прокара приемането на клауза, според която Гърция ще получи и може да задържи окончателно Дойран и Гевгели в началото на акцията срещу Сърбия, ако гарантира, че ще запази неутралитет.

Към № 4 от тайното приложение искам да кажа, че обещаното по отношение на Албания, на което известни кръгове в България особено много държат, няма да може да бъде отклонено, но в предложената форма, според мен, то има само стойност на хартия, защото Албания, първо, вероятно ще бъде подложена на разделяне при сключването на мир и, второ, при това разпокъсано вътрешно състояние мнозинството от албанския народ никога няма да се съгласи с персоналния съюз.

Нека на Н[егово] Величество Кайзера[3] му бъде съобщено това и да бъда телеграфически уведомен за високочайшето му решение.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 252, л. 777–782.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Текстът на телеграмата е препратен от подполковник Надолни от Берлин между 7 и 8 часа след обяд до Генералния щаб, германската Върховна главна квартира в Плес, където е приета от поручик барон фон Лерснер.

[2] „Тайно приложение"(фр.).

[3] Вилхелм II.

№ 320

Поверителна промемория № A.S. 4424 от 23 август 1915 г., съставена от държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

1. Най-близката цел на Съюза е осигуряването на общи действия срещу Сърбия, за да се освободи пътят за Турция и за да придобие България сръбски територии.

2. Друга цел е създаването на съюзническа групировка в Европа от Северно море до Константинопол – Германия, Австро-Унгария, България и Турция, която да защитава териториите си срещу неприятелски нападения и да стабилизира отношенията на Балканите.

3. Трябва да се предотврати възможносттаq влизането на други балкански държави в настоящия конфликт на страната на нашите врагове да възпрепятствува изпълнението на поставените в т. 1 задачи и операцията в Сърбия да предизвика хаос на Балканите. Затова, а и за да се осигури на България свобода на действие срещу Сърбия, трябва да се осигури неутралитета на Гърция и Румъния.

Румъния едва ли ще се осмели да застане на страната на нашите врагове след сегашните поражения на Русия. Гърция се намира в трудно положение поради натиска, който упражнява над нея Антантата и поради договора си със Сърбия. Но вероятно ще бъде възможно да се осигури нейния неутралитет, ако ѝ се обещаят Дойран и Гевгели, образуващи хинтерланда на Солун.

Ако все пак въпреки всички очаквания Румъния или Гърция се включат в конфликта срещу България, то Централните сили, съгласно договора, ще защитят България и ѝ обещават съответните териториални придобивки за сметка на тези държави.

4. Според нашия проектодоговор на България се гарантират твърде значителни териториални придобивки чрез анексията на цяла Сръбска Македония и една друга значителна част от Сърбия, което ѝ създава между другото пряка граница с Унгария. България получава също така от Турция линията на река Марица, а с това и железопътната линия до Дедеагач, следователно един много добър излаз на Егейско море. Тази концесия България получава също чрез нашето посредничество. Тази придобивка трябва да се счита за богат еквивалент срещу положени от нея усилия при участието ѝ в акцията срещу Сърбия.

5. С желанията си да реализира в сегашния конфликт и всички свои рекламации спрямо Румъния и Гърция, България може да предизвика затруднения и сериозна опасност, защото така може да тласне споменатите държави на страната на Антантата и България се излага на евентуално нападение от юг и север по време на военните действия срещу Сърбия. Антантата веднага ще изпрати части в Гърция и гръцките военни части ще получат много действена помощ, докато Румъния би могла да нахлуе в Северна България. Както ние, така и Тур-

ция няма да бъдем в състояние и при най-добро желание да осигурим достатъчно военни части, за да защитим България срещу подобно нападение. И тогава Проливите и Константинопол ще попаднат в ръцете на Антантата, нещо, което силно ще застраши позициите на България на Балканите и по-специално трона на цар Фердинанд. Победи ли Русия, сегашната династия в България ще бъде свалена в по-кратък или по-дълъг срок и ще бъде заменена със славянска такава.

6. Няма опасност Румъния да нападне България. Тя няма да се впусне във война с Германия, Австро-Унгария, България и Турция в момент, когато разбитите руски части едва ли ще могат да ѝ окажат каквато и да е защита. В Румъния вече са загрижени от възможността за поход срещу Сърбия, защото чувстват, че с това, тя ще загуби свободата си на действие. Вероятно Румъния поради необходимост ще прояви добродетелност и в последния момент ще се присъедини към Централните сили.

7. Гърция, респ[ективно] крал Константин, са водили досега твърде лоялна политика към Централните сили при много трудни обстоятелства. Когато Венизелос искаше да се нападне Турция от страна на Антантата, Кралят го освободи от длъжност и запази неутралитет. Ако Венизелос сега отново поиска да застане срещу нас, Кралят пак ще го свали и ще предизвика нови избори. Въпреки съюза със Сърбия, който не го задължава изрично да заеме страната ѝ в един конфликт от европейски мащаб, Кралят ще запази и по-нататък неутралитет, ако му се разреши да завземе Дойран и Гевгели, които защитават Солоник. Той се нуждае от тази концесия за пред народа си. При това условие би могло да се постигне взаимно обещание за неутралитет между Гърция и България.

Антантата е обещала на България най-напред само безспорната зона на Македония, а спорната – само в случай, че Сърбия може да получи обезщетение за сметка на Босна. Но никой не вярва, че това все още е възможно при сегашното военно положение. Защото дори Константинопол и Балканите да бъдат загубени, Централните сили ще бъдат все още достатъчно силни, за да защитават своите територии. Също толкова хипотетични са обещанията на Антантата за сметка на Гърция. Това, което ние предлагаме на България, е несравнимо повече и по-сигурно както в момента, така и за в бъдеще. България не трябва да компрометира сигурните си успехи с безмерни желания, както в Балканската война.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 631, л. 808–810.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

№ 321

Шифрована телеграма № 336 от 24 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Днес подполковник Ганчев е внесъл следното допълнение към Военната конвенция:

„За да може България да предприеме военна акция срещу Сърбия, без да бъде подложена на опасността Румъния да нападне напълно незащитените български територии, Германия и нейната съюзничка Австро-Унгария се задължават да осигурят румънския неутралитет спрямо България, било то чрез концентрирането на достатъчно военни части на унгарско-румънската граница, било чрез друга мярка, която ще осигури желания успех."

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 279, л. 859.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

№ 322

Шифрована телеграма № 334 от 24 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин с приложен текста на Договор за приятелство и съюз между Германия и България

Негово Величество потвърди проекта за съюзен договор (включително приложението) с България и се надява, че херцог Йохан Албрехт ще прокара приемането на разпоредбата относно Дойран и Гевгели. Негово Величество предпочита ратификацията да се състои до осем дни.

[Приложение]

Договор[1] за приятелство и съюз между Германската империя и Царство България[2]

Негово Величество Вилхелм II, германски Император, и Негово Величество Фердинанд I, Цар на българите, водени от убеждението за общността на интересите на техните държави, се споразумяха и сключиха следното:

Член 1

Височайшите договарящи се страни си обещават мир и приятелство и да не влизат в съюз или споразумение, насочени срещу една от техните държави.

Те се ангажират да следват приятелска политика и взаимно да си помагат в границите на интересите и възможностите си.

Член 2

Германия гарантира с всички средства политическа независимост и териториална цялост на България за времето, през което този договор е в сила, срещу всяко нападение или посегателство, независимо от коя държава е извършено, дотолкова, доколкото това нападение или посегателство стане без никаква провокация от страна на България.

Член 3

Договорът остава в сила до 31 декември 1920 г. Ако не бъде анулиран една година преди изтичането му, той ще остане в сила за период от 5 години след това.

Член 4

Договорът ще бъде ратифициран най-късно до 8 дни след подписването му.

Член 5

Договорът ще остане в тайна до ново предварително споразумение.

Тайно приложение

Относно военното споразумение, което образува неделима част от този договор, България се ангажира да вземе участие заедно с Германия и Австро-Унгария във военните акции, които тези две сили ще предприемат срещу Сърбия. В допълнение към военното споразумение беше договорено че:

1. Германия гарантира на България придобиване и анексиране на следните територии:

А. Двете сръбски зони, наречени „спорна“ и „безспорна“ според българско-сръбския договор от 29 февруари (13 март) 1912 г. и приложената тук карта[3].

Б. Сръбската територия, която преди е принадлежала на Българската екзархия, както и долината на река Морава, а именно: река Морава, с начална точка на Дунав до мястото, където се слива с двете реки Българска Морава и Сръбска Морава, оттам по линията на вододела между тези две реки, продължаваща по хребета на Черна гора, пресичаща дефилето близо до Качаник, изкачваща се върху хребета на Шар планина и стигаща до границата на България при Сан Стефано и следваща линията на границата.

2. В случай че Румъния без никаква провокация от страна на България я нападне, а също и нейните съюзници или Турция, България ще има цялата свобода на действие срещу Румъния. В този случай Германия ще се съгласи на анексиране от България на териториите, отстъпени на Румъния чрез договора от Букурещ, и на Добруджа.

3. В случай че Гърция без никаква провокация от страна на България нападне нея, нейните съюзници или Турция, България ще има свобода на действие срещу Гърция. В този случай Германия ще се съгласи България да анексира териториите, отстъпени на Гърция с договора от Букурещ.

4. В случай че след сключването на мира Албания продължи да бъде независима държава и че по-голямата част от албанското население изрази желание за персонален съюз с България, Германия също дава съгласието си за това.

5. Двете договарящи се страни се ангажират да не сключват мир другояче, освен и след предварително договаряне.

6. Германия се ангажира да отпусне на българското правителство като военен заем сумата от двеста милиона франка, а именно по петдесет милиона на месец, от момента, в който България влезе във военните действия. Освен това Германия е готова да заплати при необходимост на българското правителство една допълнителна сума , също за военни разходи.

7. Договорът влиза в сила с ратификацията му.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 268, л. 283, ае 282, л. 864–874.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Текстът на проектодоговора е на френски език. Той е изпратен на 25 август до Виена и София за обсъждане.

[2] Сравни българския проект – док. 314.

[3] Картата липсва.

№ 323

Шифрована телеграма № 937 от 24 август 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с директива 482 от 23 август[1].

При обсъждане на указа барон Буриан подчерта, че смята, както и преди, че нямаме нужда от съюзен договор с България. И в този смисъл винаги е инструктирал г[раф] Тарновски, а именно – да не поема сам инициатива за подписването на такъв договор. Може би все още е възможно де се избегне сключването на такъв, още повече че граф Тарновски току-що съобщи, че Радославов му е казал, че Ганчев няма заповед за съюзен договор и подполковникът е създал конфузно положение.

Но при всички случаи министърът смята, че трябва да се настоява да отпадне условието за едновременно сключване на съюзен договор и военна конвенция. България се нуждае от нас поне толкова, колкото и ние от нея и той счита, че енергично трябва да настояваме най-напред да се сключи военна конвенция. Преговорите за съюз могат да се проведат по-късно.

Министърът ще отговори възможно най-скоро по детайлите на проектодоговора.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 277, л. 846.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Това е секретна шифрована телеграма, с която Ягов препоръчва да се проучи, дали е необходимо да бъдат предоставени на Радославов „няколко милиона" като фонд на разположение, за да може по-лесно да провежда политиката си пред останалите партии и пред колегите си, като изплащането на сумата би могло да се извърши на две части – едната веднага, а втората след сключването на мира. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 306, л. 691-693.

№ 324

Шифрована телеграма № 341 от 25 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Г[осподин] ф[он] Фалкенхайн, който каза на Ганчев, че не може да му представи изготвения от нас проектодоговор за съюз преди същия де е пристигнал в София, счита, че за щастие при военните преговори се забелязва известно великодушие. Затова на въпроса на Ганчев, дали ще защитим тила на България срещу Румъния, той е отговорил, че в конвенцията на този въпрос е отговорено с „да", от момента на сключването на конвенцията враговете на България са и наши врагове. С това този въпрос вече е уреден. Генералът споделя схващането, че при сегашната голяма война не трябва да се разгаря балканска свада. Всяка от страните – България и Гърция, трябва да ни влезе в положението и да гарантира на другата пълен неутралитет.

Г-н ф[он] Фалкенхайн ще изпрати може би още днес (строго секретно) първата от вероятно деветте дивизии. Същата трябва да пристигне в областта на Оршова около 2-и септември[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 287, л. 883.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е изпратено в София на 26 август 1915 г. с шифрована телеграма № 775.

№ 325

Препис на шифрована инструкция № 1106 от 25 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес

Във връзка с телеграма № 336[1].

Новите искания на България засилват подозренията, че тя иска да използва възможността за война срещу Гърция, претекст за която лесно би могъл да се намери.

Почти изключено е Румъния сама да нападне България, когато с това ще трябва да се изправи срещу нас и Турция, а едва ли може да разчита на руска помощ. Нападение от румънска страна може да се очаква, според мен, само тогава, ако България е въвлечена и на юг във война с Гърция, когато ще е възможно и дебаркирането на военни части на Антантата. Ще трябва да предотвратим възможността сръбската операция да се превърне в разпра на балканските държави помежду им. По отношение на Румъния това ми се струва лесно, ако тя се чувства заплашена от нашите войски. В такъв случай тя може да застане дори на наша страна. Но на България трябва да дадем исканата гаранция, само ако тя се задължи да пази неутралитет спрямо Гърция. От гръцка страна това може да се постигне срещу завземането на Дойран и Гевгели.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 280, л. 861–862.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Вж. док. 321, върху който е написана черновата на инструкцията.

№ 326

Шифрована телеграма № 1900 от 26 август 1915 г. от Пера на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до германското Външно министерство в Берлин

Според телеграфическия доклад на турския пълномощен министър в София, г-н Радославов изведнъж започнал да иска, освен вече обещания ляв бряг на Марица, още и 2-5 километра широка ивица по протежението на този бряг, а освен това и град Енос. След като турското правителство се съгласи с последните искания на България, включително и с отстъпването на Караагач по наше настояване, без ограничение, това ново искане поставя под оправдано съмнение сериозността на българските намерения за разбирателство с Турция.

Портата твърдо е решена по-скоро да скъса всички преговори с България, отколкото да отстъпи пред това ново искане. След като с големи усилия успях да внуша да приемат последните български искания, считам, че е изключено да се постигнат други отстъпки от турското правителство спрямо непрекъснато растящите претенции на България. Затова само мога да посъветвам г-н Радославов най-настойчиво да оттегли тези нови искания, ако сериозно се стреми към разбирателство с Турция и към единодействие с Централните сили. Фети бей вече е получил инструкции да не се съгласява с нищо. Същата телеграма е изпратена и на г-н Михаелес. Останалите искания на България, да започне действия едва 5 дни след отстъпването на съответните области, също се отхвърлят от Портата. При тези обстоятелства съобщения в пресата за приключване на преговорите с България могат да повлияят само негативно.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 293, л. 904–905.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

№ 327

Строго секретна бележка-нота № 385/пол[итически] от 27 август 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин

Барон Буриан направи следните изявления по германския проектодоговор[1] с България, предаден му от г-н фон Чиршки:

Струва му се доста уместно, че трайните отношения между страните, сключващи договора, един истински съюзен договор, се регламентират в няколко кратки члена, докато всички споразумения, отнасящи се до предстоящото военно сътрудничество между Централните сили и България, тоест касаещи един конкретен съюзнически случай, се регламентират в отделно тайно приложение. Със задоволство констатира и факта, че, според формулировката на договора, в случай на нападение на Румъния и Гърция срещу България, Германия, а по аналогичен начин и Монархията, няма да приемат задълженията за гарантиране на съответните териториални придобивки на България, съдържащи се в нейния проект.

От друга страна счита, че:

1. В този проектодоговор задължението на Германия да гарантира политическата независимост и териториалната цялост на България не се компенсира по такъв начин от българска страна. Барон Буриан обяви, че е извън компетенциите му да поеме, от своя страна, към България такъв едностранчив ангажимент. Той ще настоява по отношение на casus foederis[2] да се предвиди ответна взаимност най-малкото в размера, който се предвижда в проектодоговора, предложен на българското правителство от август м[миналата] г[одина].

2. Той не е съгласен и със съдържащия се в приложението член относно Албания и счита цялостното му отпадане толкова желателно, още повече, че и българското правителство е премахнало клаузата за Албания в своя проектодоговор, както съобщава имп[ераторския] и кр[алски] пълномощен министър в София[3].

3. Освен това, според мнението на барон Буриан, цялото тайно приложение, чието съдържание се отнася изцяло върху предстоящия военен период, не трябва да се прибавя към съюзния договор, който предвижда съюз за един подълъг период, а към военната конвенция, с която се намира в тясна връзка. Защото може да се получи недоразумението, че отнасящите се до Румъния и Гърция член 2-и и 3-и от приложението, ще важат и след настоящата война и за цялостния период на договора.

Барон Буриан смята също така, че редакцията на приложението се нуждае от стилистически промени.

4. Барон Буриан си запазва правото да вземе отново становище по отделните точки от проекта, когато получи българския проектодоговор, който вече му е изпратил граф Тарновски[4].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 302, л. 936–937.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Вж. Проектодоговора в док. 322.

[2] „Съюзен договорен казус"(лат.), т.е. когато встъпват в сила задълженията по съюзния договор.

[3] Тарновски.

[4] На бележката от германска страна е отговорено устно на 27 август 1915 г., който отговор се препраща във Виена същия ден под № 396.

№ 328

Отговор-нота от 27 август 1915 г. на германското Външно министерство в Берлин до австро-унгарското посолство в Берлин

На бележките на австро-унгарското посолство от 27-ми т[ози] м[есец] под № 385/пол.[1] беше отговорено устно следното:

По т. 1: Споменатият от барон Буриан пасаж в чл[ен] 2 от стария проектодоговор гласи:

„Докато трае настоящият европейски конфликт, България се ангажира да настъпи с военните си сили срещу тези съседни балкански държави, които са на страната на враговете на Германската империя." [2]

Тъй като според член 8 на военната конвенция от деня на сключването ѝ държавите, които са я подписали, ще считат за общ враг всеки, който нападне една от тях и ще действуват в съответствие с това, то желанието на барон Буриан е намерило вече своя материален израз.

Към 2: На 25-и т[ози] м[есец] вече е наредено на г-н Михаелес да махне № 4 от тайното приложение, отнасящ се до Албания.

Към 3: Включването на тайно приложение към военната конвенция или промяна на последната са немислими. За да се избягнат евентуални недоразумения, отнасящи се до срока, в който ще бъдат валидни задълженията, включени в тайното приложение, г-н държавният секретар[3] е готов да прибави след израза „il est convenu que“[4] в края на първия абзац на тайното приложение думите „pour la duree du present conflict“[5].

Г-н Михаелес е съответно уведомен.

Към 4: Не е уместно да се затормозяват трудните сами по себе си преговори с маловажни подробности.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 26, ае 303, л. 938–939.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 16.

---

[1] Вж. док. 327.

[2] Целият абзац е на френски език.

[3] Ягов.

[4] Решено е, че (фр.).

[5] Докато продължава настоящият конфликт (фр.).

№ 329

Шифрована телеграма № 477 от 28 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма 778[1].

Вчера обсъждахме с г. Радославов въпроса за гръцкия неутралитет и аз му казах, че той може да се постигне, ако на Гърция се позволи да завземе Дойран и Гевгели. Той каза, че и неговото желание е по възможност да се локализира войната срещу Сърбия и затова е склонен да приеме завземането на двете селища, ако с това се осигури гръцкият неутралитет. Но по тази точка трябва да се консултира с Царя, след което ще ми даде отговор.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 1, л. 1.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Телеграмата липсва.

№ 330

Препис на шифрована инструкция № 1623 от 29 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския посланик княз Хоенлое-Лангенбург в Константинопол

В отговор на тел[еграма] № 1932[1].

Съгласен съм с пътуването на барон фон Нойрат до София. Ще уведомя за това София. Ако междувременно работата се уреди и пътуването стане излишно, г-н Михаелес ще телеграфира лично на В[аше] П[ревъзходителство].

Строго поверително:

От вчера на посещение при цар Фердинанд в София е херцог Йохан Албрехт фон Мекленбург[2]. Там е изпратен и легационният съветник фон Розенберг. Двамата ще преговарят за българското споразумение с нас.

Започва изпращането на германски транспорти с военни части за сръбската граница.

Настроенията в Румъния са сравнително непроменени. В случай на акция от страна на Сърбия, румънският неутралитет – вероятен.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 3, л. 7.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Телеграмата не е издирена. Тя вероятно се намира във фонд „Турция" в Политически архив на Външно министерство, Бон.

[2] Вж. док. 315, док. 317, бел. 1

№ 331

Спешна шифрована телеграма № 479 от 29 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 780[1].

След като по мое предложение и със съгласието на г-н фон Розенберг измених член 3 от съюзния договор, вчера връчихме проекта на г-н Радославов. Засега махнах от приложението заглавието и увода, както и член 4, отнасящ се до Албания, а член 6, сегашния 5-и, редактирах както следва:

Германия[2] се ангажира да отпусне на българското правителство военен заем на стойност 200 милиона франка, изплащани на траншове по 50 милиона на месец, с начало от момента на влизане на България във войната. Детайлите на целия заем ще се регламентират в специално споразумение[3].

Според член 6 споразуменията влизат в сила едновременно с Военната конвенция.

Радославов е уведомен, че тези проектни решения трябва да бъдат окончателно формулирани, веднага щом австрийският ми колега[4] получи аналогични указания.

На първо време реших да не се намесвам, както ми беше наредено[5], защото се опасявам, че това ще събуди недоверие у българите. Препоръчвам приложението да не се третира нито като приложение към съюзния договор, нито като такова към Военната конвенция, а да се разглежда като самостоятелен таен договор.

Радославов без да взема становище, си запази правото да прегледа проекта.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 6, л. 13–14.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Телеграмата не е намерена сред донесените документи от чужбина.

[2] В оригинала целият абзац е на френски език.

[3] Сравни док. 291, 303.

[4] Тарновски.

[5] Вж. док. 308.

№ 332

Препис на шифрована инструкция № 791 от 30 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес

На телеграма № 479[1].

Съгласен съм приложението да се третира като самостоятелен таен договор, защото по този начин могат да се оправдаят до известна степен опасенията на барон Буриан, че разпоредби от приложението могат да бъдат отнесени от българите върху съюзния договор и за периода, в който той е валиден. Наистина от алинея 1 на приложението трябва да отпаднат думите „qui forme une partie integrante de ce traité“[2].

По-нататък барон Буриан възразява, че член 2 съдържа задължения от наша страна към България, но липсват съответните ангажименти от нейна страна[3]. Предполагам, че граф Тарновски е получил от правителството съответните инструкции. Но ще бъде трудно да се намерят такива ангажименти с реална стойност, най-много в случай на нападение от румънска страна срещу Унгария.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 7, л. 17.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Вж. док. 331.

[2] Което съставлява неделима част от този договор (фр.).

[3] Вж. док. 327, 328.

№ 333

Спешна шифрована телеграма № 480 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

От многобройните разговори с цар Фердинанд останах с впечатлението, че Негово Величество е твърдо решен да бъде с нас докрай. Той изрази още веднъж съкровената си радост от германските победи и убеждението си, че мястото на България е на страната на Централните сили. Очевидно и той желае, както и ние, преговорите да се ускорят. Но поставя и условието, едновременно с това да бъдат перфекционирани турските преговори и се надява на нашата подкрепа в това отношение.

Същото впечатление получих и от двата разговора с Радославов. В общи черти проектите, предадени на министър-председателя в събота, трябва да бъдат приети. Херцог Йохан Албрехт[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 22, л. 52.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Михаелес препредава в Берлин информация на херцог Йохан Албрехт фон Мекленбург за изпълнението на специалната му мисия в София, а също и донесенията на тайния легационен съветник Розенберг.

[2] Съдържанието на телеграмата е изпратено от Ягов на Тройтлер в Плес с шифрована телеграма № 1147.

№ 334

Шифрована телеграма № 482 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

По повод обсъждането на финансовите въпроси г-н Радославов ме отпрати към финансовия министър Тончев. Той се спря най-напред на опцията на Дисконто-Гезелшафт за втория транш на заема от 1914 г., непредвидена в нашия проект[1]. Съобразно пълномощията на Ваше Превъзходителство[2] и уговорката с държавния секретар Хелферих, изразих надежда, че желанието вероятно би могло да бъде изпълнено. Тогава финансовият министър поиска да бъдат преведени 100 милиона франка от военния заем при започване на мобилизацията, а по-късно да бъдат преведени по 50 милиона съответно през първия и през втория месец.

Ако войната продължава повече от три месеца, Германия трябва да приведе другите плащания, чийто размер ще бъде предмет на друго специално споразумение. Стоте милиона били необходими при мобилизацията, защото реквизициите от Балканските войни били все още частично неизплатени и нови реквизиции не могат да се извършат без заплащане в брой.

Опасявам се, че по-добри условия няма да могат да бъдат издействани, без да се загуби много време, и моля за телеграфически указания, дали да приема формулировката на Тончев.

Финансовият министър не настоява за заплащане изцяло в злато, но ще иска в злато една част, а за останалото ще приеме един гарантиран от Райха кредит от германски банки.

Преминавайки върху политическия въпрос, Тончев изрично подчерта, че не могат да се откажат от исканите от Ганчев обещания под № 7 в проекта, отнасящи се до неутралитета на Румъния и Гърция. Най-малкото искат дипломатическа подкрепа, а спрямо Румъния – отказ да се признаят териториалните придобивки според Букурещкия мирен договор до изпълнението на българските желания. Г-н Радославов не е искал досега съответните обещания. Розенберг[3].

ИИ БАН, кол. 06, оп. 62, ае 66, л. 183–184.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Вж. док. 291.

[2] Ягов.

[3] Д-р фон Розенберг е пристигнал в София и води преговорите.

№ 335

Шифрована телеграма № 360 от 31 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 336[1].

Генерал фон Фалкенхайн моли Ваше Превъзходителство[2] да въздейства чрез херцог Йохан Албрехт върху Н[егово] В[еличество] цар Фердинанд в посока за по-бързото приключване на висящите преговори. Генералът изтъква чисто военни основания за това: дивизиите били готови, отчасти вече на път, но той не може да върви по-нататък в тези подготовки, ако няма твърда почва под краката си, защото, в случай на неподписване на споразумението, ще бъде изгубено ценно време, което в противен случай може да се използва за изпращането на тези военни части на помощ на Хинденбург. Той помолил Ганчев да настоява в София за по-бързото решаване на въпроса.

Той съобщава също така, че е окончателно срещу това, в конвенцията да се включи исканото тилово прикритие срещу Румъния (за това става дума в гореспоменатата телеграма), и казал на Ганчев, че този въпрос ще се разглежда в Договора. Моли за потвърждение, че ще се разпоредите в този смисъл в София[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 20, л. 50.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Вж. док. 321.

[2] Ягов.

[3] Текстът на телеграмата № 336 с приложена инструкция № 1106 (това е док. 325) са изпратени от Ягов до София с шифрована телеграма № 796.

№ 336

Шифрована телеграма № 481 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Вчера в мое присъствие г-н Розенберг и Радославов обсъждаха проектодоговорите[1]. Запазвайки си правото на окончателно решение, Царят в общи черти се е съгласил с нашите формулировки, но изразил следните желания:

1. Турско-българското споразумение да бъде подписано най-късно (в краен случай) едновременно с нашите договори.

2. Нашите споразумения да бъдат придружени от обяснителна нота с приблизително следното съдържание:

В случай че Централните сили се откажат от акция срещу Сърбия в резултат на сепаративен мир с Русия или Сърбия и следователно отпадне предпоставката за активна намеса на България, съществува единство по въпроса, че ще останат валидни дадените през май обещания (двете македонски области) на България срещу запазване на благосклонен неутралитет от нейна страна.

Радославов обяснява, че се нуждае от такава декларация поради вътрешнополитически причини, за да е готов да посрещне пък било то и само теоретически всякакви възможности[2].

3. Определянето на границите в № 16 на приложението (Стара Сърбия) трябва да бъде приблизително до формулировката в проекта, даден на г-н Михаелес от Радославов, и която е малко по-разширена в сравнение с тази на Ганчев.

Радославов се опита вчера да оттегли компромисното си предложение за Дойран и Гевгели. Междувременно се получили протести на македонците срещу това, защото двете области били населени почти изцяло с българи и са особено ценни от стопанска и стратегическа гледна точка на македонците. В отговор на упреците ни, министър-председателят обяви, че е готов да изчака в краен случай отговора на Берлин и резултата от сондажа по въпроса в Атина, направен от нас.

По въпроса с турците предложих на Радославов следното компромисно решение, което искам евентуално да предложа без гаранция за приемането му в Константинопол.

„Границата по левия бряг на Марица да се прокара на разстояние един км от линията на най-високото ниво на реката при отчитане на стопанските и топографски характеристики (фактори) от една смесена гранична комисия. На турските собственици на земя ще се запази правото на свободен достъп до реката и ползване на водите ѝ, както досега. Спорните въпроси за трасирането на граничната линия ще се разрешават от арбитражен съд."

Радославов обяви, че е съгласен вместо един да се сложат 2 км при условие, че и Царят е съгласен с това. Министър-председателят каза още, че лично той е съгласен и със следното незадължаващо предложение за посредничество по спорния въпрос за времето на подписване (влизането в сила) на турската спогодба:

Едновременно с българската мобилизация да се предадат на българските представители няколко обществени сгради в Димотика – един символичен акт, че започва оттеглянето от отнетите области. Едновременно с това да започне работа граничната комисия по източния бряг на Марица. Действителното опразване на територията и влизането на български военни части да стане едновременно със започването на неприятелските действия на България срещу Сърбия и то именно на източния бряг на Марица според хода на работата на комисията. Йохан Албрехт.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 23, л. 53–55.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Михаелес препраща доклад на Й. Албрехт.

[2] Във връзка с това, към доклада на Йохан Албрехт пълномощният министър Михаелес е написал: „Със съгласието на херцог Йохан Албрехт и г-н фон Розенберг се застъпвам в полза на желанието на Радославов за обяснителната нота, колкото и нелогична да е тя, защото я считам за безобидна."

№ 337

Шифрована телеграма № 483 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Вчера вечерта Негово Величество Царят ме прие лично на двучасова аудиенция. Той беше значително добре ориентиран за състоянието на преговорите и изрази надеждата, че подписването ще стане за броени дни. Неговият политически идеал бил винаги единодействие с Германия. С известно неспокойствие следял инструкциите на граф Тарновски, които изглежда са пристигнали от Виена в събота с кралския куриер. Той помоли настойчиво да ходатайстваме пред барон Буриан за ускоряване и отзивчивост, особено що се отнася до приемането на териториалните отстъпки в Сърбия[2]. Царят не е твърде склонен към отстъпки по спорните точки с Турция, която обвинява в шикалкавене. Би искал да обсъди по-напред с Радославов компромисното ни предложение. За Гърция не стана дума. Розенберг.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 29, л. 77.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Ягов изпраща текста на телеграмата на Тройтлер в Плес на 1 септември 1915 г. под № 1160.

[2] Вж. становището на Буриан в док. 327.

№ 338

Препис на шифрована телеграма № 1170 от 1 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин[1]

От сигурен източник.

За Генералния щаб и Адмиралтейския щаб.

Гръцкият морски аташе телеграфира на 28 август от Лондон:

Военните аташета на Сърбия и Румъния смятат, че ще са необходими 800 000 души за германската операция в Константинопол, за да могат да бъдат държани в шах двете държави, и че Германия не разполага сега с такава военна сила. Защото само ако се освободят войски, Хинденбург, който има едва 600 000 души, ще може да получи подкрепления, неговите действия обаче зависят от...[2] Становището на сръбския пълномощен министър е, че в случай на действия срещу Константинопол и концентрацията на български военни части на сръбската граница, Гърция ще спази известни съюзнически задължения, както многократно е заявявала, и ще неутрализира България. По мнение на английски генерал, сега в Министерството на външните работи, Германия ще се поиска от България да не напада Сърбия в случай на действия срещу Константинопол, с цел Гърция да остане неутрална, но твърде съмнително е дали Германия ще съумее да задържи България.

Същият от 29 август: Румънският пълномощен министър в Лондон е предал във Външно министерство на 24 август писмено уверение, че Румъния ще гарантира в бъдеще възпрепятстването на транспорти с муниции за Турция през нейна територия. Подробно се изясняват обстоятелствата, поради които досега са пропускани муниции: отчасти тайно, отчасти поради натиск от страна на Германия. Съобщеното било достоверно, тъй като белгийският пълномощен министър е показал на гръцкия морски аташе румънското изявление, написано в дух, доказващ тясно единство и общност на интересите.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 8-9.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] На 4 септември предадено на Адмиралтейския щаб и на германското Имперско министерство на марината.

[2] Липсва част от текста в оригинала.

№ 339

Чернова на поверителна шифрована телеграма № 202 от 1 септември 1915 г. на германската легация в София до заместник-държавния секретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин

Мними сръбски предложения.

От сръбска страна до българския министър-председател[1] е направено предложение, което заслужава най-голямо внимание и пълна отзивчивост. Все още не е проучено, доколко това предложение действително произлиза от сръбски ръководни места и няма да може да се разбере лесно, тъй като сръбският министър-председател[2] вероятно си е осигурил възможност при необходимост да отрече това.

Според това, което било съобщено на министър Радославов, Сърбия била съгласна веднага да отстъпи на България цялата Македония (спорна и безспорна зона), също Пирот и долината на река Тимок, за да избегне война срещу Г[ермания] и Ав[стро-Унгария], а вероятно и срещу България, но за сметка на това Сърбия да получи Албания и Адриатическото крайбрежие. Тогава Сърбия ще даде железопътната линия Белград–Цариброд на Г[ермания] и Ав[стро-Унгария].

Така България ще бъде напълно удовлетворена и освен това ще можем да използваме нейната железопътна линия. Гърция може да запази Южна Албания и също ще бъде доволна. Така ще може да се създаде един балкански блок, приятелски настроен към нас, и няма да има нужда да застелем сръбските планини с померански кости, а Румъния ще бъде държана в шах.

Радославов смята, че сръбското предложение не може да бъде прието насериозно. Сега той вероятно се занимава с това да разследва този въпрос. Може би е добре при това голямо недоверие, което цари в отношенията на Балканския полуостров, да изчакаме със започването на нашите операции срещу Сърбия, за да видим, дали тези предложения ще бъдат повторени в използваема форма. Ако това стане, ще е добре да бъдат подробно обсъдени.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 42, л. 120.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Радославов.

[2] Никола Пашич.

№ 340

Много спешна нота № 390/пол[итически] от 1 септември 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин

На И[мператорското] и К[ралско] министерство на външните работи беше изпратено заедно с приложения в препис доклад на и[мператорския] и к[ралски] пълномощен министър в София и копие от българската нота[1] за изплатената на 31 юли в Берлин опция по заема.

Във Виена, а също и на тамошните банки, не е известна направената в Берлин пред Дисконто-Гезелшафт въпросна декларация от г-н Стоянов, за която се споменава в доклада на граф Тарновски.

Тук знаят само за декларацията на Стоянов, с която се запазва на имперското германско правителство правото да протестира срещу уговорената емисия на оптирания транш по заема.

Ако тази декларация е оттеглена и заменена от гореспоменатата нова декларация на българското правителство, барон Буриан не би могъл да даде съгласието си за това, защото в другата декларация на Стоянов се съдържа политическата клауза, считана за необходима от и[мператорското] и к[ралско] и от имп[ерското] германско правителство. И напротив, ако първата декларация на Стоянов се запазва, новата декларация на българското правителство би могла да бъде сведена до знанието на Австро-Унгария и Германия.

Но споменатата от граф Тарновски българска декларация едва ли би могла да има сама по себе си практическо значение. Защото, според член 26 на договора за заем от 1914 г., въпросните 75 милиона съкровищни бона трябва да бъдат изплатени от печалбата [реализирането] на първата серия на заема от 250 милиона, следователно след извършването на емисията. Според сключения на 31 юли т.г. опционен договор обаче, емисията, респ[ективно] изплащането на първия транш на заема, се определя за след една година след сключването на мира. Следователно българското правителство и без това не би могло да започне изплащането [връщането] на 75-те милиона по-рано.

И[мператорското] и к[ралско] посолство има честта най-покорно да помоли Външно министерство да изпрати по възможност в най-скоро време информация за съдържанието на гореспоменатата нота на българското правителство и позицията на имп[ерското] германско правителство по нея, тъй като барон Буриан би желал да процедира и по този въпрос в единодействие с берлинския кабинет[2].

Граф Тарновски е инструктиран на първо време да потвърди получаването на нотата на българското правителство със забележката, че си запазва правото да вземе отношение, след като и[мператорското] и к[ралско] правителство е информирано за съдържанието ѝ.

ИИ БАН, кол. 0, оп. 62, ае 61, л. 173–175.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Вж. Договора и съответната нота по извършване на транша по първата опция на заема в док. 291 и 303.

[2] Вж. нотата на българското правителство и информацията на германското Външно министерство от 2 септември 1915 г. до австро-унгарското посолство в Берлин за исканията на българите в новата нота относно проблеми по заема и становището на германското правителство по този въпрос. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 62, 68 и 69, л. 176-179, 186-191.

№ 341

Шифрована телеграма № 486 от 1 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин с приложен текста на Проектодоговора за приятелство и съюз между Австро-Унгария и България

Вчера вечерта граф Тарновски получи инструкциите си за проектодоговора[1]. С изключение на няколко незначителни, формални отклонения от нашия проект, по които можем да се споразумеем, съществуват две разлики, които имат съществено значение.

1. В чл. 2 на съюзническия договор е включен нов абзац, който гласи:

„Ако Австрия, без каквото и да е предизвикателство от нито една страна, бъде атакувана от съседна на България страна, последната е задължена веднага да започне военни действия срещу въпросната страна, веднага след като бъде помолена от Австрия.“

Тъй като с това България само се натоварва с нови задължения и за нас това няма голямо практическо значение, бих приел абзаца в нашия проект, ако граф Тарновски го наложи пред Радославов, за да може тогава...[2] поне утре съюзническият договор да бъде парафиран.

2. По-голяма трудност представлява тайният договор, при който в проекта на австрийската страна липсва § 4, според който мирът може да бъде сключен само общо и по предварително съгласуване. Не смятам, че Радославов ще хареса отказа и смятам за редно да се гарантира на българите едновременното сключване на мир. По този пункт Австрия ще трябва да отстъпи. Няма да е възможно да се подпишат двата договора на предвижданата дата, т.е. 8-и т.м., ако Виена не бъде принудена да упълномощи граф Тарновски да подпише въз основа на нашия проект, в случай че не са пристигнали виенските изменения.

Относно военния заем е съгласувано да бъде изплатен на 4-и месечни вноски по 50 млн. фр.

Моля, направете спешно възражение пред Виена[3].

[Приложение]

Договор за приятелство и съюз между Австро-Унгария и България.

Негово Величество Императорът на Австрия, Крал на Бохемия и т.н. и Апостолически Крал на Унгария и Негово Величество Царят на българите, изпълнени с убеждението, че интересите на техните държави съвпадат, се съгласиха да сключат договор:

За тази цел Техни Величества определиха за свои пълномощници, а именно:

Негово Величество Императорът на Австрия, Крал на Бохемия и Апостолически Крал на Унгария:...

Негово Величество Царят на българите:...

които, след като представиха пълномощията си в подходящата форма, се споразумяха по следните точки:

Член 1

Височайшите договарящи се страни си обещаваме мир и приятелство и да не влизаме в никакъв съюз или спогодба, отправени срещу една от техните държави. Те се ангажират да следват една към друга приятелски настроена политика и да се подкрепят взаимно със заеми в границите на техните интереси и възможности.

Член 2

Австро-Унгария гарантира със собствени средства политическата независимост и териториалната цялост на България за времето, през което е в сила този договор срещу нападение или посегателство, независимо от коя държава се извършва, дотолкова, доколкото това нападение стане без никаква провокация от страна на България.

Ако Австро-Унгария без никаква провокация от нейна страна бъде нападната от държава, съседна на България, последната също ще бъде задължена, когато ѝ се отправи искане, да приведе в действие военните си сили срещу въпросната държава.

Член 3

Настоящият договор ще остане в сила до 31 декември 1920 г. Ако не бъде анулиран преди изтичането на срока, той ще остане в сила пет години след това.

Член 4

Настоящият договор предполага ратификация най-късно осем дни след подписването му.

Член 5

Настоящият договор остава таен до ново предварително споразумение.

Член 6

Според военната спогодба, която представлява неделима част на този договор, България се ангажира да вземе участие заедно с Австро-Унгария и Германия във военните акции, които тези сили ще предприемат срещу Сърбия. В допълнение към военната спогодба се споразумяват за времетраенето на настоящия конфликт за следното:

1. Австро-Унгария гарантира на България придобиването и анексирането на следните територии:

А. Сръбска Македония, включваща така наречените зони „спорна“ и „безспорна“, определени в българско-сръбския договор от 29 февруари (13 март) 1912 г. и съобразно приложената към българско-сръбския договор карта и установяващ, че тези зони не включват територии нито на Гърция, нито на провинция Албания.

Б. Освен зоните, посочени тук по-горе, една древна част на Сърбия, а именно територията, разположена на изток от линията, която тръгва от една точка на р. Дунав близо до кота 301 и минава по коти 516, 837, 678 (Бонкова глава), 785, 878, 1080, 455, 577, 342, 139 (Българска Морава), Дрянова глава, Позлада поглед (1564), Белоня (392), 634, Соколска планина (1067), 1400, 964, 953, 1045, 1025, Бяла глава, Голяма кука (272) и стига близо до Враня на кота 573.

2. В случай че Румъния без никаква провокация от страна на България нападне последната, нейните съюзници или Турция, България ще има пълната свобода на действие срещу Румъния. В този случай Австро-Унгария ще се съгласи на анексия от България на териториите, отстъпени на Румъния според договора от Букурещ, както и тези според поправката на българско-румънската граница, направени от Берлинския договор.

3. В случай че Гърция без никаква провокация от страна на България нападне последната, нейните съюзници или Турция, България ще има пълната свобода да предприеме действия срещу Гърция. Австро-Унгария ще се съгласи на анексия от България на териториите, отстъпени на Гърция с договора от Букурещ.

4. Австро-Унгария се ангажира да изплати съвместно с Германия на българското правителство за военни разходи сумата от двеста милиона франка, а именно по петдесет милиона на месец. Освен това Австро-Унгария декларира, че е готова да заплати съвместно с Германия на българското правителство също за военни разходи една допълнителна сума в случай на нужда. Изплатените суми ще бъдат считани за заем, за целта на което ще се сключи споразумение между съответните финансови министри. Тези суми ще бъдат сложени в сметката на военните контрибуции[4].

5. Настоящото споразумение ще влезе в сила заедно с ратификацията му.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 65, л. 181–182.
ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 17, л. 39–42.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Вж. същия в приложение към документа.

[2] Бележка в полето, която гласи: „Неразчетен шифър.“

[3] Срв. параграф 4 от чл. 6 на виенския проект за съюзен договор на Австро-Унгария с България и същата материя в германския проектодоговор за приятелство и сътрудничество между Германия и България. Вж. док. 314.

[4] Съображенията в смисъла на док. 340.

№ 342

Шифрована телеграма № 948 от 2 септември 1915 г. на германския шарже д'афер във Виена принц цу Щолберг-Вернигероде до германското Външно министерство в Берлин

В отговор на телеграми № 2038 и 2041[1].

Днес сутринта и следобед посетих, според инструкциите, барон фон Мерей, който ме прие по поръчение на възпрепятствания министър[2] и когото помолих колкото се може по-скоро да бъде упълномощен граф Тарновски да подпише договора. Барон фон Мерей ще информира съответно министъра и смята, че подписването на съюзния договор едва ли ще създаде затруднения.

Що се отнася до параграф 4 от тайния договор, барон ф[он] Мерей не вярва, че барон ф [он] Буриан ще бъде готов да приеме този параграф, тъй като много трябва да се внимава с българите и съществува опасност в момента, в който ние сме готови да сключим мир, те да се противопоставят в стил Шейлок, преследвайки желанието си да постигнат още някоя бленувана военна цел. Затова моля, ако е възможно, да се откажем от този параграф. Вероятно бихме могли да го заменим с друга, по-мъглява формулировка, която ще задоволи българите до известна степен.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 43, л. 111.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] Телеграмите не се намират сред копията на преснетите документи от германските архиви.

[2] Буриан.

№ 343

Строго секретна шифрована телеграма № 1048 от 2 септември 1915 г., Пера, на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

В допълнение на телеграма № 1013[1]. Строго секретно за шефа на Адмиралтейския щаб[2].

Българските искания, формулирани по нов начин, са изпратени телеграфически от София на 1 септември.

Отстъпване на една двукилометрова зона по източния бряг на Марица. Границата трябва да се очертае от смесена комисия, в която да участват и германски, и австрийски членове, при отчитане на стопанските и топографски особености и аспекти.

Турските собственици на имоти покрай реката ще получат свободен достъп до водата. Петнадесет дни след подписването на турско-българското споразумение ще се извърши символичен акт на предаване на [областите] в Димотика (според военната конвенция това е денят на българската мобилизация). И едновременно с това работа започва граничната комисия. Опразването на тази област и влизането на български военни части на 35-я ден след подписването (според военната конвенция това е денят на започване на български военни действия срещу Сърбия).

При променливи позиции Турция е приела днес форм[улирани] искания. При обстановката за приемането им се обръща внимание на Германия, че вътрешните отношения ги принуждават да отстъпят, защото поскъпването в страната е нараснало в жестоки размери и това е увеличило недоволството на бедстващото население. Привеждат се като причини за това и недостигът на муниции, както и вътрешнополитическото положение[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 7.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Телеграмата не е намерена.

[2] Адмирал фон Холцендорф.

[3] Преписи от телеграмата са изпратени на германската Върховна главна квартира и на германското Имперско министерство на марината.

№ 344

Спешна шифрована телеграма № 493 от 3 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

В продължение на телеграма № 488[1].

Веднага след като моят австрийски колега бъде упълномощен да приеме споменатия вчера от мен абзац към член 2, нашият и австрийският проект за съюзен договор ще съвпаднат напълно.

Що се отнася до тайния договор, граф Тарновски е получил следните инструкции:

Най-напред той не трябва да носи названието „traité secrèt“[2], а „convention secrète“[3], нещо, което бях предвидил; също така се съгласих и с няколко незначителни редакционни промени. По отношение на § 1б относно исканата неотдавна моравска граница граф Тарновски е инструктиран да предупреди срещу вероятността от придобиване на територия с чисто сръбско население, но ще се съгласи да приеме границата, ако г-н Радославов настоява за това. Барон Буриан държи твърдо да се премахне § 4 относно сепаративен мир, защото по този начин според него за България се признават права, с които може да злоупотреби спрямо имперските сили. В краен случай би се съгласил със следната формулировка:

„Les deux parties contractantes se reservent une entente ultériere au sujet de la conclusion de la paix.“ [4]

Формулировката не е твърде радваща; Царят ще се раздразни и тя вероятно ще бъде отхвърлена от българското правителство, гордеещо се с това, че две Велики сили се отнасят с него като с равен, но на практика ще стане само онова, за което се договорят двете имперски сили. Това не е правов въпрос и моля да се издейства от Виена приемането на нашата формулировка, за да не се забави отново работата или пък цялата акция да се провали.

След дълги преговори с финансовия министър § 5 е получил следната формулировка:

„Германия се ангажира съвместно с Австро-Унгария да отпусне на българското правителство военен заем на стойност 200 млн. фр., който трябва да бъде платен на 4 транша от датата на подписването, както следва:

1. Първи транш от 50 млн. в началото на мобилизацията
2. Вторите 50 млн. на първия месец
3. Третите 50 млн. на втория месец
4. Четвъртите 50 млн. на третия месец от започването на мобилизацията.

Подробностите за този заем ще се регламентират в отделно специално споразумение, което ще се сключи между финансовите власти на двете страни.

Ако войната продължи повече от 4 месеца, Германия заедно с Австро-Унгария се задължават да отпуснат на българското правителство допълнителен заем, ако предварително се договорят за това.“ [5]

Ганчев искаше предварително да се фиксират и по-късните вноски, след 4-я месец също на 50 млн., нещо, с което не се съгласих; оставих на нас правото на последна дума по отношение принципното съгласие за евентуалните по-късни плащания.

Граф Тарновски отправи запитване до Виена, дали да приеме моята формулировка на § 5-и.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 70, л. 192–194.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Телеграмата липсва.

[2] Таен договор (фр.).

[3] Тайна конвенция (фр.).

[4] Двете договарящи страни ще се уговорят за едно по-нататъшно споразумение относно сключването на мир (фр.).

[5] Целият текст в кавички е на френски език.

№ 345

Шифрована телеграма № 495 от 3 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин с приложен текст на Конвенцията между България и Турция за определяне границата между двете държави

Турско-българската конвенция току-що беше парафирана със съгласието на Негово Величество Царя. Ние също сме на чисто с България. Ако Австро-Унгария не се бавеше, подписването на всички договори може да се извърши по всяко време. Съгласие на Виена липсва за следните три точки:

1. Клаузата за българския casus foederis[1] в редакцията на стария договор.
2. Редакция на члена за военния заем.
3. Сключването на общ мир.

Тъй като при по-нататъшно колебание на барон Буриан може да се промени сегашната благоприятна позиция на Царя, а и турците може да се откажат, е желателно да се окаже натиск върху Виена, за по-бърза подписване, за да отстъпи по по-маловажните пунктове.

Царят иска да обсъди с Радославов и военния министър[2] дали Военната конвенция може да бъде подписана, независимо от тукашните договори. Лично той изглежда е съгласен с тази идея, тъй като напълно зачита военните искания.

Надявам се утре да мога да телеграфирам подробностите. Същото информирах и в Плес. Херцог Йохан Албрехт.

[Приложение]

Негово Величество Императорът на османците и

Негово Величество Царят на българите, подтикнати от желанието да укрепят още повече приятелските връзки, които свързват Османската империя и Царство България, решиха да пристъпят към една поправка на границата между териториите на двете държави и избраха за тази цел като техни пълномощници, а именно:

Негово Величество Императорът на османците:

Негово Превъзходителство Фети бей, негов специален пратеник и пълномощен министър в София;

Негово Величество Царят на българите:

Негово Превъзходителство г-н д-р Радославов, временен министър на външните работи и т.н.; които, след като размениха своите пълномощия в подходящата форма, се споразумяха за следното:

Член 1

Отоманската империя се съгласява да коригира настоящата граница по следния начин:

От Константиново (Татаркьой) българската граница ще следва десния бряг (талвег) на р. Тунджа до с. Сифли Кьошк; от тази точка тя ще следва хребета между Фикел и Тунджа до върха на кота 130; оттам тя се обръща надясно по посока запад, минавайки под Хаджи кьой и р. Сукун, и стига върха на кота 253; оставяйки на България Паша махала и Ускудар, тя ще следва талвега между хребета на Дуванджа и този на Ускудар, като оставя Дуванджа на Турция, до точката, намираща се на два километра от левия бряг на Марица. От тази точка до точката „К" от думата „Караагач" границата ще се трасира от комисия за определяне на границите според споменатите принципи в член 2 най-много до два километра на север от левия бряг на Марица. От точката „К" от думата „Караагач" населеното място, отстъпено на България, границата реже през средата шосето Караагач–Адрианопол, продължава от дясната страна до точка „С" от думата „Демирдас". Оттам тя отново пресича р. Марица върху левия бряг на реката. От тази точка границата следва левия бряг на реката на разстояние най-много два километра на изток от левия бряг и завършва в морето. Тя ще бъде трасирана от комисията за определяне на границите според принципите, споменати в член 2. Картата на Австрийската държава ще служи за карта на приложение.

Член 2

Комисията за определяне на границите, предвидени в предишния член, ще се състои от трима военни – единият немец, другият австро-унгарец и третият швейцарец, които могат да бъдат придружени, ако има нужда, от необходимия брой картографи. В работата си тази комисия за определяне на границите ще се ръководи от топографските и икономическите условия на терена и ще определя границата, като започне от точка „С" от думата „Демирдас" до устието на р. Марица на разстояние най-много два километра на изток от левия бряг на реката, като остави гр. Енос на Турция. Тя ще започне работата си най-късно 15 дни след подписването на настоящия договор и ще я завърши най-бързо.

Член 3

Имперското отоманско правителство ще има правото да ползва по възможно най-либерален начин железопътната линия Адрианопол – Кулели–Бургас за петгодишен срок, като се придържа винаги към техническите разпоредби, които са в сила в българската администрация на железопътните линии.

Член 4

Царското правителство на България се подчинява на правата, таксите и задълженията на имперското турско правителство по отношение на Ориенталската компания за железопътните линии за частта от линията, която ѝ е отстъпена и се намира в дадената територия.

Член 5

До корекцията на р. Марица чрез изграждане на канал на нейната собствена територия между двете точки "К" и "С" от думите „Караагач" и „Демирдас", българското правителство ще има правото да ползва р. Марица между тези две точки, без да се подчинява на каквито и да било ограничения или такси.

Лицата от османски произход ще се ползват от същите права, както и лицата от български произход, що се отнася до пътуването по Марица, и ще бъдат третирани по същия начин като последните по отношение на цените за пренасяне на стоките и за транспорта на пътниците.

Член 6

Населението на територията, която ще бъде отстъпена, ще има същите права и ще се подчинява на същите задължения, договори и споразумения в сила между двете страни. Отоманските поданици ще продължат да ползват всичките си права върху своята градска и селска собственост, която ще остане от другата страна на границата след промяната и според чл. 1.

Член 7

Настоящата спогодба ще влезе в сила в същия ден на нейната ратификация, която ще стане в София осем дни след подписването ѝ от пълномощниците.

Обяснителни бележки

В момента на пристъпване към подписването на конвенцията беше постигнато следното споразумение:

1. Евакуирането на територията, отстъпена от отоманските власти, и поемането на собствеността от българските власти ще започне от 30 септември (стар стил) и ще завърши едновременно с определянето на граничните пунктове от Комисията по определяне на границите. Същото ще важи за поставянето на граничните постове. Двете финансови администрации се разбират за необходимия брой на граничните митници, готови за действие на 30 септември (стар стил).

2. За изпълнението на договора една българска делегация ще се срещне с една турска делегация в Димотика в 12 часа на обяд на 10-и септември (стар стил), за да състави вербалния акт по приемането и предаването на териториите. Тази комисия ще бъде съставена от валията на Адрианопол и командира на Димотика, от една страна, и префекта на Стара Загора и командира на гарнизона в Дедеагач, от друга страна.

3. От 25-и септември (стар стил) обслужването по железопътната линия ще се изпълнява от държавните служители на българското железопътно управление.

4. Съгласувано е, че за период от пет години имперското отоманско пра-

вителство, независимо дали се намира във време на мир или война, ще има правото да транспортира по отстъпената железопътна линия наборници, войски, оръжия, амуниции, провизии и т.н. без никакви ограничения или контрол от страна на българското правителство.

5. Съгласува се също, че таксите за транспорт в отстъпената част от железопътната линия през петгодишния период няма да се вдигат повече за турските или за българските стоки.

6. Разходите на комисията за определяне на границите ще бъдат поделени по равно между двете заинтересовани правителства.

Парафирана на 21 август/3 септември 1915 г.

Съставена в два екземпляра в София на 7 септември, 1915 г.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 55, л. 140–141.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 309, л. 789–790.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

Bonn, PAAA, Bulgarien 17 secr.

---

[1] Съюзен/договорен казус (лат.).

[2] Жеков.

№ 346

Строго секретна шифрована телеграма № 1070 от 4 септември 1915 г. на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

За шефа на Адмиралтейския щаб[1]. Турско-българското споразумение е подписано на 3-и септември вечерта. Информационните служби във Варна съобщават, че на пристанището е наложено военно управление на 3 септември. От тукашното гръцко консулство казаха на пътуващите гърци на гарата, че България отказва на гърците преминаване през страната. Информационните служби в Атина и Салоник съобщават за прекратяване на движението през границата от страна на българите. Военноморският аташе в Букурещ[2] е информиран[3].

ГУА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 15.

Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Холцендорф.

[2] Мюлер.

[3] Препис на телеграмата е изпратен на 5 септември 1915 г. на германското Имперско министерство на марината.

№ 347

Шифрована телеграма № 538 от 15 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин с приложени преписи на ратифицираните окончателни текстове на Договора за приятелство и съюз и Тайна спогодба между Германия и България и Военната конвенция между Германия, Австро-Унгария и България

Вчера вечерта се състоя размяна на подписаните грамоти за приятелски и съюзен договор с България.

[Приложение]

Договор за приятелство и съюз между Германската империя и Царство България

от 6 септември/24 август 1915 г.

Негово Величество Императорът на Германия, Крал на Прусия, от името на Германската империя, от една страна, и Негово Величество Царя на българите от друга страна, завладени от убеждението за общността на интересите на държавите им, решиха да сключат Договор за приятелство и съюз и избраха за техни пълномощници, а именно:

Негово Величество Императорът на Германия, Крал на Прусия:

Г-н д-р Георг Михаелес, негов личен настоящ съветник, негов извънреден пратеник и пълномощен министър в София,

и

Негово Величество Царят на българите:

Г-н д-р В. Радославов, негов председател на Министерския съвет, министър на вътрешните работи и временен министър на външните работи,

които, след като представиха своите пълномощия в необходимата форма, се споразумяха върху следното:

Член 1

Височайшите страни, сключващи договора, взаимно си обещават мир и приятелство и да не влизат в никакъв съюз или ангажименти, насочени срещу една от техните държави. Те се ангажират да следват приятелска политика и взаимно да си оказват подкрепа в границите на интересите и възможностите си.

Член 2

Германия гарантира чрез всички свои средства политическа независимост и териториална цялост на България за периода на действие на този договор, срещу всякакви нападения или посегателства, независимо от коя държава произлиза това, дотолкова, доколкото това нападение или посегателство стане без никаква провокация от страна на българското правителство.

Ако Германия без никаква провокация от нейна страна бъде нападната от държава, съседна на България, последната се ангажира да хвърли в бой военните си сили срещу въпросната държава, щом ѝ се направи такова искане.

Член 3

Настоящият договор ще остане в сила до 31 декември 1920 г. (нов стил). Ако не бъде анулиран шест месеца преди тази дата, той ще продължи да бъде в сила още една година, след което валидността му се удължава винаги с една година, докато не бъде анулиран.

Член 4

Настоящият договор ще остане в тайна до ново предварително споразумение.

Член 5

Настоящият договор ще бъде ратифициран и ратификациите ще бъдат разменени в София най-късно осем дни след подписването му.

В уверение на което пълномощниците подписаха този договор и положиха печатите си.

Направен в София в два екземпляра на шести септември/ двадесет и четвърти август, хиляда деветстотин и петнадесета година.

(п.) Г. Михаелес *(п.) д-р В. Радославов*

Тайна спогодба
между Германия и България
от 6 септември/24 август 1915 г. [1]

Член 1

Германия гарантира на България придобиването и анексирането на следните територии:

А/ Македония, в момента сръбска, включваща двете сръбски зони, наречени „спорна" и „безспорна", така както са разграничени от българско-сръбския договор за съюз от 29 февруари (13 март) 1912 г. и според приложената към споменатия българско-сръбски договор карта.

Б/ Сръбската територия, разположена на изток от следната линия, а именно: р. Морава, от точката на вливането ѝ в р. Дунав до мястото, където се слива с двете реки, Българска Морава и Сръбска Морава, следваща линията на вододела между водите на тези две реки, минаваща по грабена на Черна гора, пресичаща дефилето до Качаник, изкачваща гребена на Шар планина, стигаща до границата на Сан-Стефанска България и следвайки тази граница.

Член 2

В случай че Румъния по време на настоящия конфликт без никаква провокация от страна на българското правителство нападне България, нейните съюзници или Турция, Германия ще се съгласи на анексирането от България на териториите, дадени на Румъния чрез договора от Букурещ, така както и поправка на българско-румънската граница, определена с договора от Берлин.

Член 3

В случай че Гърция по време на настоящия конфликт без никаква провокация от страна на българското правителство нападне България, нейните съюзници или Турция, Германия ще се съгласи на анексирането на териториите, отстъпени на Гърция с договора от Букурещ.

Член 4

Договарящите се страни оставят за по-нататък споразумение по темата за сключването на мир.

Член 5

Германия се ангажира съвместно с Австро-Унгария да отпусне на българското правителство военен заем на сума двеста милиона франка, които ще бъдат предоставени на четири части на следните дати: 1/ първите петдесет милиона в деня на мобилизацията; 2/ вторите петдесет милиона 1 месец след деня на мобилизацията; 3/ третите петдесет милиона два месеца след деня на мобилизацията; 4/ четвъртите петдесет милиона три месеца след деня на мобилизацията. Подробностите за този заем ще се регулират от специално споразумение между финансовите администрации на двете страни.

Ако войната продължи повече от четири месеца, Германия съвместно с Австро-Унгария ще отпусне на българското правителство допълнителен заем, ако има основание за това, след предварително споразумение.

Член 6

Настоящата спогодба влиза в сила по същото време, както и военната спогодба.

Съставен в София в два екземпляра на шести септември/двадесет и четвърти август, хиляда деветстотин и петнадесета година и подписана от съответните упълномощени лица.

(п.) Г. Михаелес *(п.) д-р В. Радославов*

Военна конвенция между Германия, Австро-Унгария и България

1.

Трите сключващи договора армейски ръководства се задължават за общи действия срещу Сърбия, като за Германия и Австро-Унгария това трябва да стане до 30 дни, а за България до 35 дни от датата на сключването на тази конвенция; военните части, които Германия и Австро-Унгария ще изпратят срещу сръбската граница трябва да бъдат не по-малко от 6 пехотни дивизии за всяка от страните, а България – най-малко 4 пехотни дивизии.

2.

Главното командване на всички, упоменати в чл. 1 войски се поема от генерал-фелдмаршал фон Макензен, който има за задача:

Да разбие сръбската армия, където и да се намира тя, и възможно най-бързо да осъществи и осигури връзката (по суша) през страната между Унгария и България.

3.

Заповедите на генерал-фелдмаршал фон Макензен са изцяло задължителни за подчинените му военни части. Той има правото да се разпорежда за дислокацията на военните части на териториите, където се извършва настъплението, и да определя началото на операциите след изтичането на фиксирания в чл. 1 срок, като трябва да се спазва ограничението, че българските операции ще започнат едва на 5-я ден след началото на германските и австро-унгарските действия.

Към щаба на генерал-фелдмаршала ще работят най-малко [по] един висш австро-унгарски и български офицер, не като аташета, а като сътрудници на редовна служба.

4.

Германското армейско ръководство се задължава, веднага щом пътят за България се освободи и в случай че тя желае това, да изпрати във Варна и Бургас военни части в размер приблизително на една смесена пехотна бригада и да се погрижи за изпращането на германски подводници в границата на възможното, т.е. за настаняването на тези части ще се грижи българското правителство. Изхранването им ще се извършва от тях самите.

5.

Германското армейско ръководство поема задължението, в случай че България желае, да разпореди на турското армейско командване да постави на разположение достатъчно военни сили, които в сътрудничество с български военни части под българско командване да предпазят Дедеагач от опити за дебаркиране. Не трябва и да има съмнения относно съгласие на турците в това отношение.

6.

Германското Главно командване на армията е получило уверение от германското правителство, че то е готово да отпусне в най-скоро време на България военен заем в размер на 200 млн. франка. Подробностите ще се договорят между финансовите управления на двете държави.

7.

Германия е готова да достави на България военни материали от всякакъв вид, доколкото това е възможно, като се имат предвид собствените германски нужди. Шефът на Генералния щаб на германската действаща армия има решителния глас, когато се явят някакви различия в мненията.

8.

От деня на сключването на конвенцията държавите, подписали договора, се задължават да гледат на всеки враг, нападнал една от тях, като на общ враг и да действуват в съответствие с тях; от друга страна, България се задължава да запази безусловен неутралитет спрямо Гърция и Румъния до приключването на операциите срещу Сърбия, ако тези държави, от своя страна, гарантират да не предприемат мобилизация, да останат неутрални и да не завладяват сръбски територии.

9.

България се задължава най-късно 15 дни след сключването на конвенцията да мобилизира споменатите в чл. 1 4 дивизии и да направи така, че най-късно на 35-ия ден от подписването на този договор те да бъдат готови за действия и концентриране на сръбската граница. България се задължава също така най-късно на 35-ия ден след подписването на договора да изпрати военни части в размер най-малко на една дивизия да навлязат в Сърбия и да окупират Македония.

10.

Турция си запазва правото да се присъедини към договора. Германското Главно командване на войските ще започне преговори с нея веднага. Събитията показват, че няма съмнение, че Турция е решена, ако България пожелае, да я подпомогне срещу всеки неприятел и да повери на българското командване войските, които ще бъдат използвани за тази цел.

11.

България са задължава да не възпрепятствува транзитното движение на материали и военни части от Германия и Австро-Унгария към и от Турция, веднага щом бъде освободен пътят през Сърбия, или Дунавският път, или движението през Румъния.

12.

Този договор е подписан от шефа на Генералните щабове на Австро-Унгария и Германия, както и от военния пълномощник на България в Плес и влиза в сила веднага след подписването му.

Съставено, Плес, 6 септември/24 август 1915 г.

Подписали: фон Фалкенхайн, генерал от пехотата, шеф на Генералния щаб на германската действаща армия

Конрад – генерал-полковник, шеф на имп[ераторския] и к[ралски] Генерален щаб

П. Ганчев, подполковник от Генералния щаб и пълномощник на цар[ското] българско правителство

За верността на преписа:

(п.) ф[он] Тийховиц, майор

Относно военните задължения на Германия към България

Във Военната конвенция, подписана между Германия, Австро-Унгария и България, 3-те договарящи се армейски командвания се задължават за общи действия срещу Сърбия с всички части в определен размер (Германия и Австро-Унгария най-малко 6 пех. дивизии), които да настъпят към сръбската граница (чл. 1).

Задачата им според чл. 2 е „да се разбие сръбската армия и възможно в най-кратък срок да се осигури връзка по суша между Унгария и България".

Като се изключи чл. 4, липсват други договорни задължения по отношение на военните действия за времето, след като бъдат изпълнени задачите във връзка с осигуряването на връзката по суша. Но Германия ще остави толкова военни части на македонския фронт, колкото са необходими да подсигуряват тази връзка срещу нападения от юг.

В чл. 4 се предвижда, че ако България желае, ще бъде изпратена по една смесена пехотна бригада във Варна и Бургас. Задачата им ще бъде охраната на Черноморското крайбрежие. Тези военни части ще бъдат изтеглени със съгласието на българското Главно командване на армията, когато няма да съществува вече опасност от руски опити за дебаркиране.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 87, л. 236.
ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 82, л. 215–216.
ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 72, л. 183–188.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 17.

---

[1] На 22 и 23 февруари 1918 г. са изпратени по един препис от Договора и от Тайната спогодба на Кюлман и Розенберг.

№ 348

Шифрована телеграма № 380 от 8 септември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Току-що е изпратена следната шифрована телеграма до легацията в София:

„За Негово Величество Царя.

Искрено се радвам, че преговорите ни стигнаха до задоволителен край. Нека с Божията помощ се отдаде на нашите сега вече съюзени, смели войски да приближат по-скоро мира с блестящите си успехи, който ще донесе на нас и нашите приятели за в бъдеще благата на непрестанен растеж. Вилхелм И.Р.“

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 68, л.1 77–178.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

№ 349

Шифрована телеграма № 510 от 8 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Тукашното правителство ми обърна внимание върху факта, че според българско-турската конвенция е необходимо да бъде назначен и член от страна на Германия в смесената гранична комисия за определяне границата по левия бряг на река Марица. То моли да бъде информирано в скоро време за лицето[1] и да се погрижим то да пристигне навреме на мястото, за да може работата да почне в определеното време[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 320, л. 817.
Bonn, PAAA, Bulgarien 17 secr.

---

[1] Подробности по назначаване на подполковник Тийери за представител на Германия в турско-българската комисия вж. ИИ БАН, ко. 20, оп. 74, ае 321-325, л. 818–824. Докладите за работата на комисията вж. в док. 370, 379 и 418.

[2] Според дадените нареждания, съдържанието на телеграмата е препратено на г-н фон Грюнау, който, от своя страна, го препредава на Фалкенхайн.

№ 350

Секретен доклад № А 121 от 10 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин, изпратен по императорски куриер

В изработения от българското правителство проект за договор с Германския Райх беше приета една клауза в т. нар. Тайно приложение, според което на Дисконто-Гезелшафт трябва да се нареди да обяви още сега изпълнението на опцията за втория транш на заема от 1914 г., което, според заемния контракт, се изисква една-две години след изпълнението на първата опция. Когато обсъждах тази точка в преговорите за военния заем с финансовия министър г-н Тончев, се опитах да му обясня, че, от една страна, Тайната конвенция не е подходящото място за приемане на споразумение за втората опция, защото тя трябва да съдържа само договорености между двете правителства, докато при въпроса за опцията е необходимо и участието на ДГ [Дисконто-Гезелшафт] и, от друга страна, изразих опасението си, че надали още сега би могло да се даде съгласие по исканото от българското правителство. Разясних му, че трябва да се предвиди, че дори и след благоприятен за нас изход от войната, парите ще бъдат твърде ценни след 2 години, следователно няма да може един български заем да се третира според условията, предвидени в заемния контракт. А ако това все пак стане, на основата на дадено днес обещание, то Райхът ще трябва да покрие загуба, размерите на която не могат да бъдат предвидени. След две години може би ще настъпят отново нормални отношения и тогава управлението на Имперската хазна няма да може да се разпорежда дискретно, както днес, а ще трябва да получи съгласието на Райхстага, нещо, което може би ще ѝ бъде нежелателно. От тези съображения считам за неприемливо, че още сега може да бъде дадено безусловно съгласие за изпълнението на втората опция.

Г-н Тончев призна правилността на моите възражения, но подчерта, че в България ще направи особено благоприятно впечатление именно фактът, че след 2 години българският заем би могъл да бъде изпълнен при условия, които ще бъдат с много по-големи предимства, отколкото онези за заемите на някоя друга страна от средна величина. Разбира се, аз се съгласих с него, но казах, че не виждам причина, поради която да трябва да дадем на България такива предимства за след 2 години, последиците от които ще трябва да плащаме ние.

Но още по-важна от това ми се струва една друга пречка, която не можах да засегна пред финансовия министър. Именно, г-н Тончев е твърде благонадежден по отношение опазването на поетите с договора задължения и ако го поставим в ситуация, че да е сигурен за изпълнението на заемния контракт след 2 години, каквито и да са условията по онова време, то за него сега ще отпадне всякакъв подтик да съблюдава стриктно задълженията, поети чрез договора. В заемния договор, например, е предвидено, че българското правителство не трябва да контактува по въпроси за заеми с никоя друга финансова група до края на заемната операция, освен с ръководените от Дисконто-Гезелшафт банки. Не е изключено след 1 1/2 г. чуждо правителство да се опита да спечели влияние в България във финансово отношение и тогава не съм убеден, че в този случай, когато са налице привлекателни изгледи за значителен провизион, г-н Тончев или неговият наследник ще си спомнят за съответния член на договора, който забранява машинации. И напротив, той ще се пази да се впуска в подобни такива, ако рискува Дисконто-Гезелшафт да откаже изпълнението на опцията. При менталитета на тукашните държавници не бива да се отказваме от всякакви средства за оказване на натиск, които биха въздействали за спазването на поетите задължения, и тъй като в териториално отношение сме далеч от България, имаме на разположение единствено финансовите средства, за да повлияем, без да е необходимо веднага да вземаме по-решителни и остри мерки.

Тъй като след войната вероятно ще създадем по-тесни стопански отношения с България, е необходимо за в бъдеще имперското правителство да остави българското правителство със съзнанието, че е финансово зависимо от нас и на нас трябва да се осланя във финансово отношение, в противен случай ще се явят големи затруднения при формирането на двустранните ни връзки. Затова не трябва да изпускаме от ръцете си ръководните личности и ще бъде опасно заблуждение да се смята, че с благосклонно отношение ще можем да ги вкараме в удобна за нас посока.

И когато г-н Тончев пристигне в Берлин за преговорите по отделните части на военния заем и, ако още веднъж изрази желанията си по отношение опцията на втория транш на заема, както може да се очаква, моля най-настойчиво, да не му се дават обвързващи обещания, които ще решат всичките му грижи за в бъдеще, а да му се обещае само благосклонно зачитане на предложенията му, когато се стигне до решаването на въпроса според заемния контракт и доколкото състоянието на паричния пазар дава възможност за провеждане на трансакцията.

Подробно обсъдих с г-н фон Розенберг поведението ни спрямо българите и тъй като по време на престоя си [в София] е имал възможността да се запознае със самобитността на тукашните държавни мъже, той ще потвърди колко е необходимо да имаме в резерв възможни средства за оказване на натиск спрямо тях.

При въпроса за опцията голяма роля за г-н Тончев играе, разбира се, провизионът, който ще бъде изплатен по право за тукашното правителство, и може би по този пункт може да се намери изход, който би го утешил, дори и ако не е издействал изрично съгласие по въпроса[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 83, л. 210–213.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] За позицията на Тончев по въпроса за заема вж. още шифрованата телеграма № 506 на Михаелес от София, 7 септември 1915 г., до Външно министерство, ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 74, л. 200.

№ 351

Шифрована телеграма № 534 от 15 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Тукашните представители[1] на Съглашението връчиха вчера декларация на министър-председателя, че Антантата гарантира на България да получи безспорната зона в Македония след войната, срещу което България трябва да сключи с нея споразумение за военно сътрудничество срещу Турция. Когато г-н Радославов попитал дали Сърбия е дала съгласието си, те отговорили уклончиво и отбелязали, че гаранцията на Четирите сили трябва да е достатъчна за България. Устно представителите казали, че декларацията ще бъде последната стъпка на Антантата в това отношение и ако България не отговори, предложението отпада.

Тукашното правителство вероятно няма да отговори на декларацията[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 88, л. 237.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] Савински – руският пълномощен министър, френският – Панафьо, английският – Бакс Айрънсайд.

[2] Екземпляр от телеграмата е изпратен на Тройтлер в Плес, съгласно разпореждане на държавния секретар Ягов.

№ 352

Шифрована телеграма № 535 от 15 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Във връзка с телеграма № 862[2].

Вчера министър-председателят ми съобщи, че е наредил на българския пълномощен министър в Берлин[3] да се свърже веднага с имперските власти във връзка с преговорите по военния заем, за да може да се изработи възможно найбързо проектът за споразумението. Стоянов ще пътува тази вечер за Берлин, за да помогне на пълномощния министър при финансово-техническите въпроси. Съобщих за основните положения на споразумението в съответствие с телеграмата от 13-и т.м., за да се избегнат ненужните усложнения.

Тук не повдигнаха отново въпроса за заплащане в злато.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 86, л. 220.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е препратено до посолството на Германия във Виена под № 2117, за да бъде информиран Буриан.

[2] С тази телеграма, от 13 септември 1915 г. Външно министерство инструктира германския пълномощен министър в София Михаелес за становището, което заема германската страна по въпроса за олихвяването на българския военен заем и да се включи клауза в договора, че отпускането на вноски по заема за периода след сключването на мир трябва да се урежда със съгласието на двете страни, а също и да се настоява за намаляване на частта, която следва да се изплати в злато. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 82, л. 208--209.

[3] Ген.-лейт. Петър Марков.

№ 353

Тайно писмо № II 11769 от 15 септември 1915 г. на държавния секретар на германската Имперска хазна в Берлин д-р Карл Хелферих до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

Днес в разговор с г-да майорите Михаелис и Дюстерберг изразих устното си съгласие към Военно министерство да бъдат доставени и изпратени за България в най-скоро време оръжие, муниции и други военни материали на стойност 30 милиона марки. Тъй като работата не търпи отлагане, сметнах, че не мога да не дам съгласието си дори без предварително да се уточни уреждането на разходите. Но за мен ще бъде интересно да бъда подробно уведомен за това, какво е договорено относно начина на разплащането на тези доставки при преговорите за Военната конвенция. Ще бъда много признателен, ако бъда информиран възможно най-скоро.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 90, л. 224.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

№ 354

Шифрована телеграма № 538 от 16 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

Към телеграма № 535[2].

Отново финансовият министър[3] създава затруднения във връзка с военния заем, затова българският пълномощен министър в Берлин[4] не е получил указания и Стоянов не е заминал. И за да не се забави тукашната мобилизация, която според Военната конвенция трябва да започне на 21-и септември, моля да се погрижите да бъде предоставена на този ден на българското правителство първата вноска от 50 милиона франка. Как и къде ще се водят преговорите относно подробностите върху военния заем, ще се реши след завръщането [от София] на г-н фон Розенберг, който се очаква да пристигне в Берлин на 20-и т. м.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 91, л. 225.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е изпратено на германското посолство във Виена, а държавният секретар Ягов е написал бележка, която е трябвало да бъде препратена на Михаелес със следния текст: „Предполагам, че тамошното правителство ще участвува наполовина в обещания на България военен заем."

[2] Това е док. 352.

[3] Тончев.

[4] Петър Марков.

№ 355

Шифрована телеграма № 545 от 18 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Вчера Царят прие на аудиенция водачите на опозиционните партии по тяхно желание[1]. Те са изразили пред Негово Величество становището си, че България никога няма да предприеме нещо срещу Русия, а водачът на земеделците[2] даже е отправил заплахи към Царя. Във връзка с трудното вътрешно положение, Царят е помолил генерал фон Фалкенхайн да се проведе в най-скоро време военната демонстрация срещу Сърбия, за да се въздействува върху общественото мнение в полза на предстоящата на 21-и т.м. мобилизация.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 95, л. 250.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] В срещата участват Иван Евст. Гешов от народняците, Ал. Малинов от демократите, д-р

Данев от Прогресивно-либералната партия, Найчо Цанов – представител на радикалите, Ал. Стамболийски и Д. Драгиев – от земеделците и широкия социалист д-р П. Джидров.

[2] Ал. Стамболийски.

№ 356

Препис на строго секретна шифрована телеграма № G 6615 от 18 септември 1915 г. на шефа на германската Средиземноморска дивизия в Константинопол капитан-лейтенант Бирман до германския военноморски аташе фон Арним в София

Спешно необходимо е шефът на флотилията капитан-лейтенант Пфайфер да установи по мое нареждане възможно най-бързо контакт с българската флота и да посети Варна и Бургас. Главната му задача ще бъде да установи, дали българските военноморски сили и пристанищата се използват в съответствие с поставените задачи като база за нашите подводници. Моля, подгответе нещата и съобщете, кога Пфайфер може да пристигне[1].

ГУА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 5.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] Втори и трети препис от телеграмата са изпратени съответно на германското Тилово командване в Константинопол и на капитан-лейтенант Пфайфер.

№ 357

Шифрована телеграма № 543 от 18 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин[1]

В допълнение към телеграма № 538[2].

Вчера тукашното правителство ме уведоми чрез нота, че българската армия ще бъде мобилизирана на 21-и т.м. и ме помоли да съдействувам да бъде предоставена в този ден първата вноска от военния заем в размер на 50 милиона франка при Дисконто-Гезелшафт в Берлин[3].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 70, л. 192–194.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е препратено на германското посолство във Виена под

№ 2130, за да се информира австрийското правителство във връзка с участието му в заема.

[2] Вж. док. 354.

[3] Отговорът на германското правителство до германския пълномощен министър в София Михаелес от 20 септември 1915 г., че е предоставена сумата за първата вноска от 40 милиона марки от военния заем на разположение на Дисконто-Гезелшафт за изплащането ѝ на българското правителство, вж. в ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 103, л. 239–240. Срв. док. 303 за участието на имперското правителство и Райхсбанк във финансовата операция.

№ 358

Шифрована телеграма № 993 от 18 септември 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин

След като вчера още веднъж засегнах въпроса, барон Буриан току-що ми съобщи следното:

Имп[ераторското] и кр[алско] правителство е готово да се присъедини към обещания на България военен заем по същия начин, както и при българския заем от 500 милиона франка през 1914 г. в размер на 25% и във връзка с това моли имперското правителство да му се преведе като задължение съответната квота от първата вноска от 50 милиона, която следва да се предостави на България.

Смятам, че с това съобщението на телеграма № 2134 става излишно[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 111, л. 248.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Има забележка на държавния секретар Ягов да се съобщи тъкмо телеграма № 2134, като се цитира текстът на последния абзац. Съдържанието на телеграмата е съобщено и на Хелферих на 21 септември 1915 г.

№ 359

Строго секретна шифрована телеграма от 21 септември 1915 г. на германското Тилово командване в Константинопол до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

И. Флота.

Днес вечерта се състоя разговора с Тюфекчиев.

Той смята, че не само е желателно, но даже и необходимо да се постигне възможно най-бързо споразумение за общи действия при воденето на военноморските операции. Тези намерения на г-н шефа на флота българското правителство ще посрещне с радост. Той самият ще пътува за София рано в четвъртък или най-късно в петък сутринта и веднага след завръщането си ще разговаря с министър-председателя Радославов и шефа на Генералния щаб, генерал Бояджиев (бившия военен министър).

От значение за планираните военни операции са не само Варна и Бургас, но особено и Дедеагач. Този въпрос е в компетенцията на шефа на Генералния щаб, на когото е подчинен флотът. Комендантът на флота[1] се намира в момента във Варна.

Когато споменах за задачите и дейността на капитан-лейтенант фон Мюлер и планираното му посещение в София, Тюфекчиев каза, че като се има предвид положението, неговото идване е твърде отдалечено в бъдещето. Но г-н шефът на флота би искал да осъществи намеренията си и веднага, щом стане възможно, да изпрати един от своите офицери в София за съответните договаряния. По време на войната винаги е по-добре да се изпреварват събитията и да се ускоряват подготовките.

Като имам предвид впечатленията ми от този разговор, препоръчвам найсмирено съответният офицер да бъде изпратен също така най-късно до петък.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 7–8.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] Кап.-лейт. Пфайфер.

№ 360

Писмо с обратна поща от 21 септември 1915 г. на германския депутат в Райхстага в Берлин д-р Матиас Ерцбергер до Имперската комисия по обезщетенията в Берлин

Българският търговец на жито Йосиф Пинкас, шеф на фирмата Маркус & Ко, ми изложи своя проблем. Той се чувства много ощетен поради третирането [на въпроса] за конфискуването на зърнените му храни в Антверпен и изчислява загубите си на 350 000 марки, като пресмята зърнените храни по днешни цени, а не колкото са стрували по време на конфискацията.

От политическа гледна точка, бих счел за много добре, ако се прояви голяма отзивчивост към г-н Пинкас. Г-н Пинкас е виден българин. Ако си замине доволен оттук, това ще е от голяма полза за нашите отношения. Г-н министериалдиректорът Хербст от София, който неотдавна пребиваваше тук, ми обърна внимание върху това, че проявената отзивчивост към г-н Пинкас би направила много добро впечатление в България, тъй като фирмата е много уважавана и това би повлияло на общественото мнение в наша полза.

Г-н Пинкас се оплаква още и от това, че неговият въпрос не се придвижва от месеци, затова бих бил особено благодарен за бързо уреждане [на нещата].

ИИ БАН, кол. 5, оп. 23, ае 109, л. 445–446.
Dresden, ZDA, II o Handel (Generalia) 577, Bulgarien.

№ 361

Шифрована телеграма от 21 септември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Генералният щаб командирова г-н фон Лерснер в София и Константинопол. Той проведе дълги разговори с българския Цар на отиване и на връщане. При последните [разговори] на 17-и т.м. той е заварил Царя много по-спокоен и изпълнен с решителност, отколкото при отпътуването преди второто посещение на херцога[1]. Според Лерснер легациите на Антантата представляват голяма опасност като център за шпионаж и опора на опозицията. Царят изглежда не иска да обяви война на участващите сили, но вероятно ще бъде добре да му се осигури гърба, за да скъса поне дипломатическите отношения с тях.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 102, л. 272.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] Йохан Албрехт фон Мекленбург.

№ 362

Шифрована телеграма № 556 от 23 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Вчера вечерта Царят подписа указ за мобилизация на българската армия; днес той ще бъде публикуван в „Държавен вестник“. Свикват се наборите от 1886 до 1913 г. включително и подлежащите на военна служба трябва да се явят най-късно до 25-и т.м. в един часа преди обяд.

Моля, уведомете Военното министерство и представителите на Генералния щаб.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 104, л. 275.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

№ 363

Секретно писмо от 23 септември 1915 г. на служителя в Имперската комисия по обезщетенията в Берлин Адлер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

Имам честта най-покорно да Ви изпратя събраните тук документи по обезщетението на „Маркус Пинкас & Ко“[1], както и обозначен с „тайно“ плик и към това да докладвам следното:

Фирмата „Маркус Пинкас & Ко“, чийто собственик е един живеещ в Браила и принадлежащ към българската държава г-н Маркус Пинкас, е изложила следното пред Имперската комисия по обезщетенията:

След завземането на Антверпен между нея и Комисионното акционерно дружество за зърнени храни се състояли преговори за приемането на принадлежащите ѝ запаси от пшеница и царевица, складирани в Антверпен. Предложената ѝ цена била прекалено ниска. Представителят на Комисионното акционерно дружество за зърнени храни г-н Майер заявил на г-н Пинкас, че ако не е съгласен, стоките му ще бъдат конфискувани и че едва по-късно ще бъде определено от специална комисия едно вероятно значително по-ниско обезщетение. Тогава приятели убедили г-н Пинкас да декларира писмено, че е съгласен. Приемателната цена възлиза на 723 324,24 марки и е платена.

Г-н Пинкас е на мнение, че е трябвало да му се даде пазарната цена от времето на приемането и че декларацията му за съгласие, направена под натиска на обстоятелствата, не го обвързва. Той иска допълнително заплащане на 350 454,95 марки.

На 21-и вечерта в Имперската комисия по обезщетенията постъпи писмото на депутата в Райхстага Ерцбергер от същия ден. Тъй като нямаше специален знак, то беше отворено в хода на обичайната служебна работа. На 22-и на обяд г-н Пинкас се яви при мен и, освен своята визитка, връчи и откритата картичка на г-н депутата в Райхстага Ерцбергер със забележка отгоре: „С молба за благосклонно разглеждане на въпроса по политически причини“. Аз не скрих от г-н Пинкас, че тъй като той е купувал и не е обжалвал, а също очевидно и не може да обжалва, то всъщност няма място за обезщетение, но че може да бъде сигурен, че, впрочем, ще срещне при всички участващи инстанции най-голяма благосклонност и му заявих, че ще стане това, което може да стане. Около четвърт час след това се появи първият секретар на българската легация г-н д-р Атанасов, придружен от един български адвокат Тенчов, и се застъпи за вносителя на молбата, впрочем, по особен начин, така че можеше да се разбере, че той беше наясно с неоснователността на становището, изложено в молбата.

За Имперската комисия по обезщетенията нещата са прости. Стоките не са конфискувани и затова не може да се отпусне обезщетение.

Считам, че трябва да предоставя на благосклонната преценка на Ваше Превъзходителство дали по друг начин, да кажем със споразумение с Военното министерство и с участвувалото дружество, трябва да се задоволят желанията на фирмата-вносител на молбата.

Г-н депутатът в Райхстага Ерцбергер не е получил отговор оттук.[2]

ИИ БАН, кол. 5, оп. 23, ае 108, л. 439–441.
Dresden, ZDA, II o Handel (Generalia) 577, Bulgarien.

---

[1] Вж. писмото на Ерцбергер до Имперската комисия по обезщетенията – док. 361.

[2] Към писмото има резолюция от Външно министерство: „Първо да се изчака, след това да се отхвърли“.

№ 364

Писмо от 24 септември 1915 г. на германското Външно министерство в Берлин до Имперската комисия по обезщетенията в Берлин

Българският пълномощен министър[1] връчи приложената бележка[2] относно голям брой висящи понастоящем рекламации на българската търговска къща „Маркус Пинкас & Ко“ с молба за възможно най-голяма спешност [по въпроса].

Представя се на II отдел с молба за предоставяне на по-нататъшни разпоредби[3] със забележката, че молбата на българското правителство се подкрепя от политическа гледна точка[4].

ИИ БАН, кол. 5, оп. 23, ае 112, л. 459.
Dresden, ZDA, II o Handel (Generalia) 577, Bulgarien.

---

[1] Ген.-лейт. Петър Марков.

[2] Приложената бележка липсва.

[3] Документът на Външно министерство липсва. Съставена е записка за същия в Имперската комисия по обезщетенията.

[4] За ходатайството на Ерцбергер в подкрепа на исканията на Пинкас вж. док. 360 и 363.

№ 365

Шифрована телеграма № 561 от 25 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Пресата в София се отнася със симпатии към мобилизацията; най-четеният опозиционен вестник отпечата статия, в която се казва, че в този момент всички партийни знамена трябва да бъдат свалени и всички да се обединят под националния флаг. Новината за мобилизацията се обсъжда с радост в ресторантите и кафенетата. Настроението сред офицерския корпус е повишено и изпълнено с упование. Г-н Генадиев е потърсил министър-председателя по настояване на своите съмишленици, за да му изкаже подкрепата си към водената от него политика.

Позициите на кабинета са по-силни от всякога.

Руската и италианската легация се готвят да отпътуват[1].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 114, л. 303.

Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] По нареждане на Ягов съдържанието на телеграмата е съобщено на Тройтлер с телеграма № 1291 от 25 септември 1915 г.

№ 366

Шифрована телеграма № 562 от 25 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Тъй като Престолонаследникът отказа, главното командване пое Жеков, шеф е Жостов, I-ва армия – Бояджиев, шеф Азманов, македонската армия – Тодоров. Настроенията в офицерския корпус са оптимистични. Жеков получи успокоителни новини от Букурещ, но за сметка на това гръцката мобилизация предизвика изненада. Помоли ме да го информирам постоянно относно Атина. Масов.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 114, л. 304.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

№ 367

Шифрована телеграма № 1261 от 26 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин

Не бих искал да пропусна да съобщя за двете събития, по отношение на които не мога да разбера дали са резултат от уговорена тактика или говорят за благонадеждността на България спрямо нас.

Негово Величество Кралят[1] помолил тукашния български представител[2] да му достави автентично проучване с оглед българската мобилизация. В резултат на това Негово Величество получи днес една телеграма от Негово Величество Цар Фердинанд, която е първото възстановяване на отношенията на двамата суверени след Балканската война, в която е казано, че „Гърция и нейният Крал могат безусловно да бъдат спокойни и да не се страхуват от въоръжения неутралитет на България“. Освен това гръцкият представител в София[3] е бил натоварен да поиска от българското правителство гаранции, „че България на първо време няма да нападне Сърбия“. На това Радославов отговорил, че България въобще не предвижда да напада Гърция.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 119, л. 333.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] Константин.

[2] Георги Пасаров.

[3] Александър Наум.

№ 368

Писмо[1] от 26 септември 1915 г. на държавния секретар на германската Имперска хазна в Берлин д-р Карл Хелферих до държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин Готлиб фон Ягов

По повод писмо A.S. 4818/№ 27869 от 18 септември 1915 г.[2]

Смятам за оправдано при предварителното отчитане на частта печалба за Райха от предвидената за 30 септември т.г. част от заема за България да се вземе под внимание и валутната печалба, която ще се получи при пускането на българските съкровищни бонове за времето от деня на приемането им до деня на отчитането им. Според направените изчисления от Дисконто-Гезелшафт при отчитане на този пункт, с което, в частност, съм съгласен, печалбата на Райха на 30 септември ще бъде 188 543,22 марки. Моля, Ваше Превъзходителство да нареди на Дисконто-Гезелшафт да преведе тази сума на 1 октомври на Имперската хазна. По-нататъшните предварителни изчисления по заема ще се правят в края на всяко тримесечие. Моля да уведомите Дисконто-Гезелшафт и за това[3].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 125, л. 268–269.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Номерът на документа не може да се разчете.

[2] Писма от държавния подсекретар на германското Външно министерство Алфред Цимерман до Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт и държавния секретар на Имперската хазна К. Хелферих за изчисление и отчитане на печалбите на Райха във връзка с изплатените части от българския заем вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 75, л. 201 и ае 77, л. 232.

[3] На Дисконто-Гезелшафт е наредено да преведе сумата на 4 октомври 1915 г.

№ 369

Строго секретна шифрована телеграма № 1252 от 27 септември 1915 г. от Пера на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

За шефа на Адмиралтейския щаб[1]. Българският цар е изпрател лична телеграма на краля на Гърция[2] с убедителното уверение, че в основата на българската мобилизация не стоят враждебни намерения спрямо Гърция, напротив, голямото желание на България е да се запазят настоящите приятелски отношения. Същият текст Атина. Потвърдете[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 17.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Холцендорф.

[2] Константин.

[3] Съдържанието на телеграмата е препратено до германската Върховна главна квартира, до началника на Генералния щаб фон Фалкенхайн, до заместник-началника на Генералния щаб, до Външно министерство и до германското Имперско министерство на марината.

№ 370

Препис на доклад № 1 от 28 септември 1915 г. от Караагач на подполковник Тийери, член на българско-турската гранична комисия от страна на Германия, до германското посолство в Константинопол

Заедно с шведския кр[алски] член [на комисията] – капитан фон Вирзен, както и присъединилия се към нас български полковник Марков, пристигнахме тук онзи ден вечерта и заварихме имп[ераторския] и кр[алски] австро-унгарски майор Хубка с топографа кап. Мицу, а също така и още един български цивилен г-н Карайованов, който нарече себе си „съветник на комисията“. Както стана ясно вчера, той е довел със себе си още 16 български войници, които трябвало да ни помагат при работата. Поръчаният спален вагон също е на място.

Вчера се състоя първото заседание – разбира се само от тримата ни, и се установи, че съществува пълно съгласие по основните точки, които ще ни ръководят в работата ни. Решихме да определим най-напред отсечката източно от Караагач, след това линията северно от него от [връх] Тубма до Марица, западно от Адрианопол. Работата трябва да бъде непременно ускорена, така че областта от северния ъгъл до отсечка 5 при Демирдас да бъде предадена на българските власти на 11.X.[1]

Комисията реши също така по правило да не допуска представители на граничещите една с друга държави при работата върху терена, но ако това е желателно, те да участват в заседанието, за да изразяват евентуалните си желания. Комисията реши също така да не взема на първо време войници на една или друга сила, като работници или за охрана, тя ще си наеме по-скоро нужните работници от цивилното население.

Комисията направи вчера посещение при валията на Адрианопол, Негово Превъзходителство хаджи Адил бей, като към нас непоканени се присъединиха българските господа, факт, който имаше за последица това, че разговорът с валията изобщо не докосна същинската тема на нашата работа. [Негово] Превъзходителство ми каза поверително на тръгване, че иска да говори с мен след обяд в Караагач, без да присъстват българите. Той ми съобщи, че е упълномощен от правителството си да командирова към комисията един цивилен представител; дали има определен и офицер, той не можеше все още да каже. Н[егово] Превъзходителство беше радостен да узнае, че българските претенции не почиват върху наше предложение и ние изобщо не смятаме да обслужваме тези претенции. От името на комисията засега отложих с благодарност предложението на валията да ни предостави на разположение турски жандарми. И тримата останахме с впечатлението, че валията има пълно доверие в безпристрастността на комисията, а, от друга страна, той прави впечатление на интелигентен и великодушен мъж, от когото не може да се очаква дребнаво отношение, което да затрудни работата ни. „Когато някой дава цяла къща, не се пазари за един прозорец“ – каза той.

Днешната теренна работа показа, че картата в мащаб 1:200 000 представлява изключително лоша основа. Това налага в още по-голяма степен необходимостта, германският топограф да пристигне колкото се може по-бързо. Също трябва да отчитаме и факта, че турските работници са безкрайно мързеливи. Ако издигането на граничните знаци става с това темпо, няма да свършим до Нова година.

Най-напред ще се опитам още веднъж да пришпорим хората към по-добра работа. Но ако това не помогне, ще се наложи да използваме войници. В такъв случай комисията е планирала да вземе еднакъв брой турски и български войници и по възможност двете националности да работят на различни места.

Двамата ми колеги, които са уведомени за това писмо, молят да информирате за съдържанието му техните посолства, респ. легации.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 333, л.838–840.
Bonn, PAAA, Bulgarien 17 secr.

---

[1] Сравни очертанията на границата по Марица в Конвенцията от 3 септември 1915 г. (док. 345). Вж. също док. 303.

№ 371

Писмо от 29 септември 1915 г. от Западния фронт на началника на Генералния щаб на действащата германска армия генерал Ерих фон Фалкенхайн до началника на австро-унгарския Генерален щаб генерал-полковник Франц фон Конрад фон Хьотцендорф

Несъмнено е, че в София има доста хора, включително и в ръководните кръгове, които с удоволствие биха искали пътя за оттегляне към Съглашението да е отворен. Считам, че това вече е невъзможно за действително отговорните лица като Царя, Радославов, Жеков и т.н. Те положително се отнасят присърце към работата. Впрочем от немска страна се прави всичко, за да ги държим с нас. Не зная какво би могло да се случи повече, но бих бил благодарен за всяко предупреждение.

ВИБ [Библиотека на Центъра за национална военна история, София], III 216,.
Wien, Oesterreichisches Staatsarchiv, Abteilung Kriegsarchiv, Bestand 551, AOK-op. 1815, B-Grp. Bl. 174.

№ 372

Препис на шифрована телеграма № 590 от 4 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Телеграма за Генералния щаб в Плес и за Военното министерство.

Генералният щаб[1] получи съобщение, че вчера е започнало дебаркиране на френска дивизия в Салоник, а се очаква и втора. Говори се за около 70 000 души английски и френски военни части. Генерал Хамилтън, а изглежда и Д'Амад, са в Салоник. Генерал Жостов смята, че дебаркирането е било възможно само с мълчаливото съгласие на Гърция. Оттам и голямото недоверие. Съсредоточаването на войските продължава неотменно. Фети бей ще говори днес с г-н Радославов, за да изпълни поръчката на Енвер.

За същото информирах военния аташе в Константинопол. Масов[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 10.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Генералният щаб на българската армия.

[2] Съобщено още на германския Адмиралтейски щаб в Берлин. Донесенията на Масов се препращат по адресати от Михаелес, тъй както е била установената субординация на дипломатическите служби.

№ 373

Препис на шифрована телеграма № 1288 от 4 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин

Новините за предстоящите дебаркирания на части на Антантата в Салоник не предизвикаха в гръцката преса протеста, който би трябвало да се очаква при едно такова явно нарушаване на неутралитета. Навсякъде цари страх от английските оръдия, владеещи гръцкото крайбрежие.

Опозиционната преса наистина протестираше, но препоръча да се запази неутралитет.

Пресата на Венизелос представлява недостойна гледка. В приветствени статии тя поздравяваше войските на Антантата като приятели на Гърция. При това някои от вестниците апелират за общ съюз със Сърбия[1].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 11.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е изпратено на службите на Имперската марина на 9 октомври 1915 г., а също и на заместник-началника на Адмиралтейския щаб капитан Грасхоф.

№ 374

Много бърза секретна шифрована телеграма № 592 от 5 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Вчера следобед руският, френският и английският представител[1], поставиха ултиматум на министър-председателя, в който се настоява България да прекъсне дипломатическите си отношения с Германия и Австро-Унгария и всички германски офицери да бъдат уволнени от българската армия. Руснакът и французинът дадоха 24 часа срок и заявиха, че ще отпътуват, ако исканията им не бъдат изпълнени в този срок. Англичанинът каза, че не е получил инструкции относно срока, но се солидаризира със своите колеги. Италианският пълномощен министър[2] не е участвал в този демарш.

Българското правителство ще отговори отрицателно днес следобед. Руският пълномощен министър вече е наредил по телеграфа на всички руски консули в България да отпътуват.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 137, л. 361–362.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] Савински, Панафьо и Айрънсайд. Тъй като Савински е болен, ултиматумът е връчен на Радославов от първия секретар в легацията Саблер.

[2] Граф А. Де Боздари.

№ 375

Строго поверително писмо от 6 октомври 1915 г., Берлин, на държавния секретар на Имперското колониално министерство в Берлин Вилхелм Золф до началника на отдел Ориент в германското Външно министерство в Берлин д-р А. фон Розенберг с приложен апел на Германската помощна комисия за Червения кръст в България

Под почетното председателство на Негово Височество херцог Йохан Албрехт Мекленбург и под ръководството на долуподписания в Берлин, започна създаването на Германска помощна комисия за Червения кръст в България за да може, в случай че България влезе във войната на наша страна, веднага да се съберат средства, с които активно да се подпомогне работата на Червения кръст в България.

Имам честта най-покорно да запитам Ваше Високоблагородие, дали сте склонен да се присъедините към тази комисия и прибавите и Вашето име под проекта на приложения апел. Поради спешността, моля за незабавен отговор. Ако до 12 октомври не получа отговор, ще считам, че съм получил Вашето съгласие.

Проект! Строго секретно!

Германска помощна комисия за Червения кръст в България

Апел

Заровете са хвърлени на Балканите. България реши да се присъедини на страната на Централните сили и Турция в световната война. Резултатите, които ще доведе след себе си тази стъпка в стратегическо и политическо отношение, все още не могат да бъдат измерени. Ако военните начинания протекат благоприятно, нещо, в което ние не се съмняваме, ще бъде създаден сигурен мост от Германия и Австро-Унгария през Балканите и Турция към Мала Азия и страните на Червено море.

България преживя съвсем наскоро две тежки войни. И ако водачите на българските държавни дела са се решили отново да призоват българския народ към оръжие, то е ясно, че жизнените интереси на българската нация са тези, които оправдават тази значима стъпка. Но заедно с това е ясно и че решението на българското правителство ще послужи непосредствено и на целите на Централните сили с това, че ще приближи световната война към благоприятен за тях край. Затова германският народ е длъжен да помага, според силите си, на героичния български народ в неговата борба.

Собственият ни опит е показал в достатъчна степен, че във войната националните задачи не могат да бъдат решени само като се извадят оръжията на бойните полета; трябва също така да се облекчават и лекуват раните в гърба на сражаващите се части, причинени от приятели и врагове.

Германският народ несъмнено е готов да даде своя дял за това, че и ранените, и болните в българската война ще станат съпричастни към великолепното благотворително дело, което се прояви по такъв изключителен начин на централноевропейския театър на военните действия.

За да предаде германска санитарна помощ в България и да я направи да бъде полезна там, в Берлин се създаде „Германска помощна комисия за Червения кръст в България“ под почетното председателство на Негово Височество Йохан Албрехт Мекленбург и ръководството на държавния секретар на Имперските колониални служби д-р Золф. С това отправяме апел към всички германци да изпратят на комисията необходимите ѝ парични средства за изпълнението на нейните човеколюбиви задачи. Сумите да се превеждат на долуспоменатите банкерски къщи: Банка за търговия и индустрия; С. Блайхрьодер; Делбрюк, Шиклер & Ко; Дирекция на Дисконто-Гезелшафт; Менделсон & Ко; Берлинско търговско дружество; Комерсиална и дисконтова банка; Дойче Банк; Дрезднер Банк; Средногерманска кредитна банка; Национална германска банка – с всичките им представителства и депозитни каси.

Нейно Величество Царицата[1] на България, която лично ръководеше по образцов начин доброволната медицинска помощ по време на Балканските войни, застана отново начело на благотворителната дейност в България. Затова комисията ще вземе предвид за отделните случаи решението на Нейно Величество Царицата за използването на набраните средства.

Берлин, октомври 1915 г.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, а. 439–440.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 18.

---

[1] Елеонора.

№ 376

Шифрована телеграма № 595 от 6 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Едновременно за Генералния щаб в Плес и за Военното министерство.

Българското Главно командване моли да бъде изпратено в Лом-паланка за I армия едно военновъздушно отделение, а също и два самолета, по възможност фокери, северозападно от София, за отбрана на града. Предлага се също така охрана на крайбрежието между Салоник и Дедеагач. Състоя се обсъждане с капитан Серно от Берлин. Желателно е първите самолети за Лом-паланка и София да пристигнат на 9-и октомври. Телеграфирайте до мен. Масов.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, а. 438.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 18.

№ 377

Шифрована телеграма № 599 от 8 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

За Негово Превъзходителство райхсканцлера господин фон Бетман-Холвег.

Представителите на Четворното съглашение[1], които напуснаха днес България, упълномощиха тукашния холандски шарже д'афер г-н Шмолк да защитава интересите на техните поданици. Сметнах за мое задължение да обърна внимание на Ваше Превъзходителство върху този господин, който е както заклет привърженик на Антантата, така и непоправим русофил и франкофил, който не крие фанатичната си омраза към Германия. Няма съмнение, че ще подпомага шпионската служба на своите агенти и най-енергично ще докладва на Антантата за всички събития тук. В интерес на работата ни, моля Ваше Превъзходителство да предприеме някакви постъпки пред холандското правителство г-н Шмолк да получи друго назначение и в София да бъде изпратен като шарже д'афер друг, по-малко предан на Антантата[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 4, л. 114–115.
Bonn, PAAA, Bulgarien 21 № 1 Bd. 31.

---

[1] На Русия – Савински, на Франция – Панафьо, на Англия – Айрънсайд, на Италия – А. де Боздари.

[2] Съдържанието на телеграмата е продиктувано от цар Фердинанд и е препратено от германския пълномощен министър Михаелес до райхсканцлера. Чрез Върховната главна квартира в Плес Бетман-Холвег уведомява цар Фердинанд, че веднага се е свързал с холандското правителство и се надява, че то „ще се отзове“ на желанието да бъде изпратен друг шарже д`афер на Антантата в София. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 50, л. 116, телеграма № 470 от германския пълномощен министър в Плес Тройтлер до Външно министерство от 10 октомври 1915 г.

№ 378

Шифрована телеграма № 601 от 8 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Вчера вечерта членовете на руската и белгийската легация отпътуваха за Русчук, а легациите на Франция, Италия и Англия – за Дедеагач[1]. Последните три се опасяваха от въоръжена акция на Турция при Адрианопол и въпреки че линията вече беше превзета от българите, настояваха за военен ескорт за охрана. За да им се угоди, тукашното правителство им даде ескорт от 40 души до Дедеагач.

Сръбският пълномощен министър[2] ще отпътува днес за Ниш, веднага след като пристигне българският пълномощен министър от Сърбия[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 143, л. 386.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 18.

---

[1] Съдържанието на телеграмата е изпратено на 9 октомври под № 1369 на Тройтлер в Плес.

[2] Чолак Антич.

[3] Чапрашиков.

№ 379

Препис на доклад № 2 от 8 октомври 1915 г. от Караагач на подполковник Тийери, член на Българско-турската гранична комисия от страна на Германия, до германското посолство в Константинопол

1. До утре вечер ще бъде съставена граничната линия от север до р. Марица. Отрязъкът от „К“ от Караагач до „С“ от Демирдас ще бъде напълно готов, след като на 10.Х. бъдат поставени на още няколко, признати за необходими, междинни точки. След това работата ще продължи с нужното ускорение по източния бряг на Марица от север към юг. Комисията досега работеше с най-голямо усърдие, но беше загубено много време поради обичайните тук неразбории под формата на недоставяне на коли и материали, а и топографските работи не могат да напреднат по-бързо от сега, защото германските инженери все още не са пристигнали.

2. Според точка 1 от Notes explicatives[1] на договора, комисията има задължението да уведоми двете правителства чрез техните, прикрепени към нас, представители, кога ще се състои предаването на известна част от граничната линия. За да се избягнат съмнения и недоразумения, отделните отрязъци трябва да бъдат очертани с ясно определени гранични линии от запад на изток. Сега излезе първото съобщение, че на 11.Х. – установеният в договора начален срок – може да бъде предаден, респ. приет първият терен сев[ерно] от Арда до устието и северно от линията на Марица от устието на Арда до „К“ при Караагач. Следващият отрязък е теренът от тази линия до течението на потока Къзълденехаръ и граничен пункт при Лейлеккьой.

3. При започването на работата одринският валия ни разказа, че мохамеданското население от областите, които трябва да бъдат отстъпени, не иска да бъде под българско управление и затова ще се изсели на изток. „Той направил

всичко, което зависи от него, за да накара хората да останат, но не може и да им забрани да се изселят." Дали доброволно или все пак по специално нареждане на правителството, не мога да съдя, но срещнахме наистина многобройни, дълги кервани от изселници с цялата им покъщнина и добитък.

Вчера попаднахме на големи стада от животни по шосето Мустафа паша – Адрианопол без собствениците им да са с тях, някои от които бяха оседлани. Обяснение даде вечерта българинът г-н Карайованов, че християни (българи, но в по-голямата си част и гърци) са се оплакали, че турците им взели всичкия добитък и всички хранителни запаси, без да ги заплатят, под предлог за дългове към държавни банки, а освен това са им събирали данъците за цялата година, а и по-нататък. Следователно България ще получи една напълно опустошена територия и трябва веднага да се погрижи за изхранването на останалото население. Ние всички сме убедени, че това съобщение в общи черти е вярно и затова съществува опасност от оправдано недоволство от българска страна.

Затова вчера вечер комисията обсъждаше въпроса дали не е за предпочитане при тези обстоятелства да се предаде наведнъж цялата територия западно от Марица, веднага щом бъде готова линията до реката южно от Адрианопол. Тъй като обаче валията вече е определил линията на Арда (виж т. 2) като граница на областта, която ще бъде предадена първа, комисията се отказа от това, но беше единодушна в становището си, че отсечката до Мандра трябва да бъде завършена колкото се може по-бързо, за да не се остави много време на действията на турските изселници.

4. От турска страна ни съобщиха, че единственият използваем кладенец на Дуванджа се намира западно от потока, следователно в бъдещата българска територия и това голямо село ще западне без кладенец. Затова един представител на комисията се отправи днес отново нататък, за да се запознае подробно с условията там. В близките дни ще изпратя доклад с предложение в съответствие с резултата.

Майор Хубка и капитан фон Вирзен молят за настоящия доклад да бъдат уведомени техните посолства и легации.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 335, л. 848–850.
Bonn, PAAA, Bulgarien 17 adh. № 1 secr.

---

[1] Обяснителни бележки (фр.).

№ 380

Писмо № II ВКТ 1780/135090 от 9 октомври 1915 г. на фирма „Мец Баща и Синове“ от Фрайбург в Брайзгау до германското Външно министерство в Берлин

В допълнение към нашето писмо от 7 септември относно доставяне на сурова коприна от Турция, ще бъде сигурно от интерес за Външно министерство да получи от Ориента пълен доклад за положението на нещата там, както и да направи полезни за Германия възможностите, които съществуват.

Доколкото ни е известно, в съвсем далечни години цялата копринена продукция в Азиатска и Европейска Турция се е точела в самата Турция, а понякога различни германски фирми, между които и нашите предшественици, се виждали принудени да строят малки работилници в Турция, по-специално близо до град Бурса, които извършвали развиването на коприната от пашкулите и след това приготвяли за доставяне източената копринена нишка на големи шпули.

Доколкото ни е известно, тези работилници са престанали да съществуват още преди доста десетилетия и пласментът на турската коприна преди войната се извършвал по следния начин:

Най-голямата част от копринената реколта като пашкули отива за Франция, но и специално за Италия и там се източва, и отчасти се продава като италианска коприна. Малка част от пашкулите се обработва в самата Турция, по специално в окръга Бурса, и влиза в търговията като коприна от Бурса в големи шпули и на бали по 50-60 кг. Посредници на продажбата на тази източена коприна са швейцарски и лионски търговци на коприна. Доколкото ни е известно, германски фирми не са се занимавали с посредничеството на тази коприна от Бурса, тъй като изобщо посредничеството между производителите (Китай, Япония, Италия, Франция, Турция) и потребителите (швейцарски, френски, италиански и германски производители на копринени конци, платове и панделки) от дълги години е поето от швейцарски, италиански и френски търговци (комисионери) на коприна.

Една възможност, турска коприна да може да се използува от германската индустрия, т.е. да се направи възможен износът от Турция и България в цялото му количество, би се осъществила само ако в Германия биха се основали по-голям брой значими пашкулни работилници, каквито днес не съществуват. Това обаче е невъзможно поради големите трудови възнаграждения в Германия в сравнение с тези в Италия и Турция.

Втора възможност би била да се разширят съществуващите в Турция работилници и цялата продукция на копринени пашкули от Турция и България[1] да се обработва на място и да се изпраща в Германия и Австро-Унгария като готова сурова коприна. Но това сега в тези военни времена би създало прекалено много трудности, освен ако не би бил, може би, налице голям брой изгонени от Италия германци, които са се обучили напълно в точенето на пашкули и биха могли да бъдат изпратени в Турция за организиране на нещата.

По-лесен път да се организира всичко се открива чрез това, че унгарското правителство систематично от дълги години се опитва да развива копринарство в Унгария.

В Унгария съществуват по-голям брой държавни работилници за точене на пашкули, които закупуват унгарските пашкули и ги обработват, обикновено обаче те продават готовия продукт в Италия, където той след това отново се препродава като италианска коприна, доколкото ни е известно.

Според нас тези унгарски работилници биха могли без големи трудности да се разширят, така че да могат да източват цялата турска и българска продукция от копринени пашкули, която не може да се източи на място. Ние бихме направили изключителна услуга на унгарското правителство и сигурно би се постигнало много и в други области, ако тази работа потръгне в Унгария. Освен това тя има голямо предимство за Австро-Унгария, тъй като чрез това износът би се увеличил, и ако цялата турска копринена продукция би преминавала през Унгария, със сигурност ще нарасне и австро-унгарската валута.

Унгария има предимството на почти толкова ниски надници като в Италия, голяма част от работничките са приучени на точене на коприна и познават съответните предачни машини, съществува и възможност (доколкото ни е известно), за набавяне на такива машини за източване на коприна в собствената страна, и оттук възможността работилниците бързо да могат да се увеличават до необходимия брой.

Тогава необходимо би било само определен брой германци, които са се грижили в Италия за закупуването на пашкули и които, доколкото ни е известно, са налице и вероятно биха могли да бъдат намерени бързо, да се изпратят в Турция, за да изкупят там целия резерв от пашкули в страната и организират неговата експедиция в Унгария, чрез което цялата работа тогава би могла да потръгне за кратко време и без големи трудности. Това начинание би имало изключителното предимство, тъй като би подготвило работата за през мира, и тази суровина би била осигурена за всички времена в количествата, от които Германия се нуждае, докато днес само от добрата воля на Англия, Франция и Италия зависи да ни отрежат изцяло тази суровина, което те вече тъкмяха при последните търстови преговори с Швейцария, ала досега не могат да се наложат на Швейцария.

Ние счетохме, че този доклад[2] за състоянието на нещата трябва да се представи на Външно министерство, тъй като така ще се улесни подготовката на цялата работа[3].

ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 180, л. 599–602.
Dresden, ZDA, II ª Volkswirtschaft 76 Bulgarien.

---

[1] Думите „продукция копринени пашкули" и „България" са подчертани на ръка.

[2] На 31 октомври 1915 г. препис от доклада на фирма „Мец Баща и Синове" е изпратен на

германското консулство в София. Препратен е препис от доклада и на германското посолство в Константинопол и Виена.

[3] Германското държавно ръководство поглежда сериозно на въпроса. Германското Външно министерство, респ. държавният секретар, до когото фирмата „Мец Баща и Синове“ изпраща своето изложение, запознават с въпроса държавния секретар на Вътрешните работи с писмо от 31 октомври 1915 г. На 24 ноември заместник-държавния секретар на Вътрешните работи Рихтер уведомява Външно министерство, че приема като много важна възможността германската индустрия да се възползва от „наличните сурови материали“(пашкули и сурова коприна) и да се обвърже с турското и българското копринарство. Вътрешно министерство се обърнало веднага към заинтересованите германски търговски камари в Урбелфелд, Бремен, М. Гладбах, Билефелд и Фрайбург в Брайзгау, както и към двата водещи съюза в копринарството – „Съюз на германските копринарски тъкачни фабрики“ и „Съюз на германските фабриканти за кадифе и плюш“. Съставена е комисия от експерти, която заминава да проучи положението в Турция и България (вж. ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 181, л. 603). На 31 октомври държавният секретар на външните работи изпраща съответна директива и до германския пълномощен министър в София, като възлага на германския консул Подевилс проучването на копринарството в България. На 29 ноември легацията изпраща обширен доклад от Подевилс, в който се изтъкват изключително благоприятните условия в България за отглеждането на копринени буби и съответно за развитието на копринарското тъкачество в страната. Вж. ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 186, л. 617-621.

№ 381

Шифрована телеграма № 621 от 14 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Днес българското правителство ми представи нота, в която се обявява, че от 6 часа сутринта на същия ден то се намира в състояние на война със Сърбия, след като на 12 и 13-и т.м. сръбски военни части са нападнали Кюстендил, Трън и Белоградчик.

С друга нота, също от днес, българското правителство ме моли да съобщя на имперското правителство, че българското дружество на Червения кръст е получило задача да помага на санитарните служби на царската армия.

Царят е издал манифест към българския народ, в който се отправя апел към българите да изгонят сърбите от всички български територии и да освободят потиснатите братя в Македония. В него се споменава, че войната срещу Сърбия се води в съюз с Централните имперски сили[1].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, л. 441.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 18.

---

[1] Съдържанието съобщено с шифрована телеграма № 1411 от 15 октомври 1915 г. на Тройтлер в Плес.

№ 382

Препис на доклад № 438 от 14 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в Хага Рихард фон Кюлман до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

По случай последното световно изложение в Лютих през 1905 г. сръбското правителство издаде един труд на френски език, който покрай общите оценки съдържа и много подробни разяснения за минералните богатства на Сърбия и е богато илюстриран с картен материал.

Тъй като този труд беше широко разпространен, екземпляри от него трябва да се съхраняват и в архива на постоянната Комисия по изложенията в Берлин.

Някогашният банков служител г-н Шерхаг, прокурист преди войната при фирма „Братя Касел“ в Брюксел, а понастоящем лектор към Помощните служби, дава следната информация по този въпрос:

„Предвид военните операции в Северна Сърбия струва ми се оправдано да обърна внимание върху медните находища в долината на Пек, малък приток на р. Дунав.

И преди всичко трябва да се обърне внимание на извършвания там медодобив от френското дружество "Сосиете аноним де мин дьо Бор", който от години дава много добри резултати. Медната руда се намира главно под формата на седименти по дъното на долината и то в един много рядко срещащ се чист вид. Това е позволявало на френското дружество години наред да извлича големи дивиденти.

Това находище е довело до създаването на белгийско дружество под името "Мин дьо Кюивър дьо Медан Пек" от един много способен, междувременно вече починал, белгийски инженер на име Фромон. Г-н Фромон си бил поставил задачата да търси продължението на находището Бор, което обаче не му се удало въпреки десеттодишния непрекъснат труд. Междувременно попаднал на значителни находища на меден пирит, чийто добив се извършва по много печеливш способ във фискалната зона от няколко години. За транспортирането на пирита се използва една въжена линия, дълга 20 км, която пренася рудата чак до Дунав. Допреди няколко години пиритеният добив се изкупуваше от Металургично дружество във Франкфурт, присъединило се и финансово към предприятието. Но от няколко години тези отношения били прекратени, г-н Ньофвил от Металургичното дружество е напуснал надзорния съвет на "Мин дьо Кюивър дьо Медан Пек", член на който е бил за известно време.

Във всеки случай при дружеството във Франкфурт трябва да са запазени по-подробни сведения за това интересно медно находище.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 19-20.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

№ 383

Шифрована телеграма № 484 от 15 октомври 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Току-що беше изпратена следната шифрована телеграма до императорската легация в София:

„За Негово Величество Царя. По повод току-що започналото сътрудничество между нашите войски Те моля да приемеш “Железния кръст“ II и I степен и да го носиш като знак на вярно бойно другарство, което да ни води към победа над общия ни враг, към осъществяването на нашите справедливи желания и с това към изпълнен с чест мир. Вилхелм.“ [1]

ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 60, л. 125.
Bonn, PAAA, Bulgarien 21 № 1 Bd. 31.

---

[1] Отговорът на българския цар до Вилхелм II вж. в ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 64, л. 129.

№ 384

Препис на шифрована телеграма от 16 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

С циркулярно писмо от 14-и т.м. българското правителство е оповестило, че българското крайбрежие по Черно и Егейско море е минирано и разположените там фарове са угасени.[1]

Германското посолство в Константинопол и германската легация в Букурещ и Атина са уведомени.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 18.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Абзацът е подчертан отстрани на текста.

№ 385

Препис на доклад № В 17807 от 16 октомври 1915 г. на германския шарже д‘афер в Берн Айнзийдел до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

От добре информиран източник ми обърнаха внимание, че медната мина Бор се намира в Сърбия. Изглежда че това предприятие е много доходоносно, защото акциите му при номинална стойност 500 франка са достигнали цифрата 8 000 франка в началото на войната и по време на самата война са спаднали до 3 000 поради спирането му. Може би ще бъде от полза, ако областта, където е разположено предприятието (точното му местоположение не ми е известно), се включи в подлежащите на окупация територии, доколкото това може да се обвърже с военните операции. Както изглежда, голяма част от акциите на предприятието се намират в ръцете на водещи женевски фамилии (информацията ми е за около 90%).

Военният аташе на тукашната легация също е уведомен.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 21.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

№ 386

Препис на секретен доклад № 21, озаглавен „Разговор на румънския шарже д‘афер Гуранеску с военния министър Фичев“[1], от 17 октомври 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон Едуард фон Масов до германското Външно министерство в Берлин

От напълно достоверен източник научавам:

В един от последните дни на септември румънският шарже д‘афер в София Гуранеску потърсил военния министър генерал Фичев, за да обсъди с него политическото положение. В разговора той казал, че крал Карол, стар и болен, започва да губи влиянието си. С това е възможно румънската политика да получи нова насока. Трябва да се сложи край на това България и Румъния взаимно да се спъват и да си пречат при действителното отстояване на техните интереси. Затова двете трябва да се обединят на основата на активно присъединяване към Тройната антанта. Целта на Румъния била да завладее Седмоградско. България нека вземе Македония. Двете териториални придобивки се гарантират от Тройната антанта. Но затова било необходимо коопериране на българската армия през Видин към Унгария.

Генерал Фичев отговорил на Гуранеску, че не е упълномощен да прави политически споразумения. Неговото лично становище е, че предварителното условие за всякакво споразумение относно общи действия трябва да бъде връщането на Добруджа на българите. Гуранеску отговорил, че и по това може да се преговаря.

Освен Гуранеску, френският военен аташе граф Матарел и английският военен аташе полковник Напие са се опитвали да спечелят военния министър за присъединяване на България към Антантата. Докато Напие настоявал българите да помогнат на Сърбия, Матарел посочил, че освен това е необходимо България да нападне Турция.

Изглежда, че тези усилия са били придружени с предложения за финансова помощ. Така ми каза директорът на тукашната Кредитна банка д-р Щанге, а именно, че на България е обещан действително голям заем при благоприятни условия от страна на Англия и Франция срещу активното ѝ съдействие. Това му признал финансовият министър Тончев, но с ограничението, че заемът бил обещан даже само срещу неутралитет от страна на България. Щанге смята, че последното е лъжа, целяща да окаже натиск върху Германия за отпускане на нови парични суми.

Не смятам, че българското правителство може да бъде спечелено за идеята активно да се присъедини на страната на Антантата. Фичев е убеден в победата на Централните сили, както може да се заключи от разговорите с него. Следователно няма да подкрепи политика, която ще противопостави България срещу тях.

От друга страна се съмнявам, че Фичев ще препоръча на Царя въоръжена подкрепа в полза на Австро-Унгария. Идеал на българската политика е, както и преди, възможността да се вземе Македония без бой. И тъй като са убедени, че тази цел може да се постигне само чрез запазване на благосклонен спрямо нас неутралитет, то, от българска гледна точка, не е необходимо да променят досегашното си поведение[2].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 53, л. 394–396.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 18.

---

[1] Бившият военен министър.

[2] Върху преписа има нареждане на Цимерман от 21 октомври 1915 г., което гласи: „Копие от доклад № 20 последен абзац и копие от доклад № 21 в два екземпляра (един за Букурещ) трябва да останат тук."

№ 387

Препис на инструкция от 20 октомври 1915 г. на Главнокомандващия 11-а армия[1] генерал Макс фон Галвиц от Армейската главна квартира до германското Външно министерство в Берлин

Всички находища на антрацит, както и всички други находища на полезни минерали в окупираните от германските войски области в и при Мисляновац и Монастирица, Сърбия, се конфискуват с настоящото за Германската империя. Споменатите находища и заводи с всички инструменти, сгради, запаси, машини и оборудване от всякакъв вид подлежат изключително на управлението и използване облагите от тях на имперското правителство. Относно всички полезни изкопаеми от всякакъв вид в окупираните области, които все още не се добиват, но вече са открити, с настоящото се подава молба от името на Германския райх за разрешително за експлоатация на мините и прехвърляне на собствеността. Германският райх встъпва във всички предвидени в това разпореждане права и претенции, които са се полагали досега на сръбската държава и с това ѝ отнема всички права и претенции от всякакъв род. Запазването на всички придобити с това разпореждане и добиващи чрез него валидност права и претенции в кадастрите, емляческите и други обществени регистри се обявява с настоящото и се ползва от името на Германската империя[2].

ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 177, л. 596.
Dresden, ZDA, II ᵉ *Volkswirtschaft 76 Bulgarien.*

---

[1] Адресатът е уточнен: Армейски отдел 6259-17 А 1 Т: Армейско главно командване на 11-а армия О.Кв. III № 794/45.

[2] Към подписа на генерал фон Галвиц има бележка: „За верността", подпис Либман, капитан в Генералния щаб.

№ 388

Вербална нота № 436/пол[итически] от 20 октомври 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с нотата на Външно министерство от 17 октомври т.г.[1]

Императорското и кралско посолство има честта да ви съобщи, че Имп[ераторското] и кр[алско] австрийско и Кр[алското] унгарско финансово министерство са се споразумели да бъдат предоставени на разположение на българското правителство 20 милиона марки при тукашното представителство на Дисконто-Гезелшафт на 21-и т.м., датата на падежа на втората българска вноска. С това се покриват квотите ни по първата и втората вноска, като се възстановява изплатената от германското имперско правителство вместо нас част от първата вноска. В резултат на това германското Имперско финансово министерство би трябвало да плати от втората вноска само 20 милиона марки.

Във връзка с това Имп[ераторското] и кр[алско] австрийско и Кр[алското] унгарско финансово министерство изразяват желанието да бъдат навреме информирани за планираните споразумения на имперското германско правителство с българското правителство относно начините за осъществяване на финансовите трансакции, за да имат възможност, от своя страна, да вземат съответните мерки за предстоящите разпореждания.

Имп[ераторското] и кр[алско] посолство очаква отговор по въпроса и изказва предварително своята голяма благодарност към Външно министерство за положените от него усилия[2].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 147, л. 300–301.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Веднага след тази нота австро-унгарското посолство в Берлин изпраща на същата дата втора нота до германското Външно министерство под № I. 95/пол[итическа], с която го уведомява за начините на изплащане от унгарското Финансово министерство на тяхната квота от заема за българското правителство и натоварва германското правителство с уреждане на въпроса. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 149, л. 303. На 20 октомври 1915 г. се връчва нотата № 436.

[2] Съдържанието на нотата е изпратено с писмо от 21 октомври 1915 г. на германската Имперска хазна.

№ 389

Препис на писмо „строго секретно"[1] от 21 октомври 1915 г., Варна, на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския кореспондент на Юнайтид-Прес ъф Америка Карл В. Акерман в Берлин

След като се уталожи отчасти първият наплив от нови впечатления и хора, използвам благоприятната възможност да Ви разкажа някои неща и предоставям на Вас каква част от написаното трябва да достигне до Н[егово] Превъзходителство.

Тук бях приет до известна степен с учудване както от страна на пълномощния министър[2], така също и от българската страна. Военноморските интереси са им били досега толкова чужди, че хората с учудване се питат, какво всъщност търси тук един морски аташе. И навсякъде отново и отново, дори и пред военните служби, трябваше надълго и нашироко да разяснявам и наистина ми костваше големи усилия, докато накрая започнаха да схващат, че сътрудничеството между тукашното военно ръководство и флота в Константинопол все пак е от голямо значение за България. Но все пак съм щастлив, че Генералният щаб и Информационният отдел вече промениха отношението си и започнаха да ме държат в течение на делата. Успех в този смисъл е днешната телеграма за бомбардировката в Дедеагач. Тя е резултат от информацията на Генералния щаб.

Не е лесно тук да се утвърдиш. Хората са недоверчиви като всички ориенталци и най-напред трябва да ги подмамиш с нещо, за да ги накараш да реагират. Но добре организираната вече информационна служба между мен и Косполи–Атина и т.н. ми позволи да постигна нещо на принципа do ut des[3] и съм изпълнен с надежда.

Първата ми грижа беше насочена изцяло към д[алекосъобщителните и телеграфни] служби. В тукашната станция работят 4-ма немци, назначени отчасти от марината, отчасти от армейските части на Макензен. Тя е така пренатоварена от армията, че не може да функционира все още добре за нашите цели, но това ще се промени (в положителна посока), когато потръгне работата и сътрудничеството с другите големи отдели. Лека-полека българският персонал трябва да си отиде, защото много спира работата. Но всичко това става бавно и може да се постигне, когато хората се убедят в предимството на нашите постижения. Бих се радвал, ако можехме да имаме тук повече д[алекосъобщителен и телеграфо-пощенски] морски персонал. На първо време помолих за 2 души от Косполи; ако такива не могат да бъдат изпратени, ще са обърна към Берлин и се надявам да получа Вашата подкрепа.

Цените тук в момента са невероятни (фантастични). За една лошо обзаведена стая се плаща 200 франка месечно, за един чифт ботуши – 50 фр. и т.н. За подслона плащам на хората тук колкото е необходимо, но сумите са толкова големи, че в Министерството на марината ще бъдат изумени при представяне на сметките.

Вътрешното положение в България в момента се намира в абсолютно равновесие. С обявяването на войната е сложен край на всички партийни групички и групировки. Разисквания от ползата за такава или онакава политика се чуват все по-рядко, а скоро и съвсем ще замлъкнат. Всички партийни лидери защитават единството на народа. Не се чува и дума за Румъния; не се доверяват на съседа, но мълчат. Разчитат и на по-нататъшния неутралитет на Гърция, докато нейните интереси не са засегнати, дори и след дебаркирането на войски на Антантата в Салоник. Новината, която дойде от Косполи и която днеска изпратих телеграфически, че Гърция има намерение да завземе Дойран и Гевгели, би усложнила наистина положението и ще затрудни посредническата ни мисия, защото, доколкото знам, сме обещали тази територия на българите.

Военните успехи на България в Македония се обсъждат въодушевено навсякъде. По-малко въодушевени са от бавното напредване на австрийско-германските операции. Военните специалисти разбират причините за това, но дори и при тях в това отношение се забелязва известна нервност. Лично аз даже почувствах това при шефа на Генералния щаб Жостов и трябваше да му изложа всевъзможни причини за времето, необходимо за прехвърляне на обозите през Дунав и т.н., и т.н., за да спечеля доверието му. Жеков, главнокомандващият, е много по-сдържан. Той прави много добро впечатление, изпълнен е с увереност и правилно оценява затрудненията на нашите армии.

Ужасно ще стане положението, когато се освободи Дунавския път и потеглят транспортите с материали и муниции. И тук веднага трябва да посоча, че е необходимо непременно да се създаде организация за извозване на товарите, за да тръгне след това работата добре. Но успоредно с нужните за прехвърлянето на армиите локомотиви и вагони, в страната липсват достатъчно транспортни средства. Ще има значителни засечки и ще съм доволен, ако в скоро време успея да се ориентирам в тамошните намерения, начините, количеството и т.н. на предстоящите за извозване материали. И особено искам да Ви предупредя, да не си правите илюзии, че след отварянето на Дунав, веднага всичко ще тръгне по вода. Транзитните транспорти през България на въглища, кокс и др. показаха, колко много премеждия трябва да се преодоляват. По повод трудностите, що се отнася до отсечката Русчук–Косполи, смятам, че по-големите грешки са направени в Турция. Там са се сблъскали различните интереси. Турският пълномощен министър[4] в София е бил различно инструктиран от нас, заповядал е на подчинените си в Русчук да товарят турските вагони с брашно, доколкото ние смятахме да ги натоварим с кокс. Това причини маса затруднения и необоснован престой. За да се избягнат подобни неща, и особено за да не се конфронтират българските и османските интереси по отношение на превоза на муниции, е необходимо, според мен, да се създаде тук, в София, германска Тилова етапна служба за товарните транспорти, която да работи в най-тясно сътрудничество с българските железници, но да може независимо да решава, що се отнася до предимството на турските или българските интереси. Считам, че в момента, според военното положение, въпросът с мунициите е по-наложителен за България, отколкото за Турция, където военната обстановка е по-стабилна. На България много ѝ липсват муниции, оръжие и материали, по думите на ген. Жеков, и не могат сами да си помогнат, докато в Турция вече много неща са доставени.

Основната тема за разговор са, разбира се, намеренията на Антантата в Салоник. Интересни подробности за това разказва тукашният военен аташе[5], които ще препредам, защото не зная дали неговите доклади са пристигнали:

Преди принудителното си отпътуване оттук френският военен аташе[6] е разговарял с холандския представител[7], който е направил изявления за целите и намеренията на дебаркирането на войски на Антантата в Салоник. Първоначално искали само да въздействуват върху Гърция, да я накарат да действа и по този начин да изтръгнат Румъния от пасивността ѝ. След като падането на Венизелос обаче е обезсмислило това намерение, дебаркирането трябвало да послужи да държи България в шах, в случай, че тя реши да се активизира и да навлезе в Македония. За тази цел била предвидена армия от 300 000 души, набрани отчасти от войски от Дарданелите, отчасти от френски части от Източния фронт. Последните щели да бъдат взети от войските, предвидени първоначално за офанзива в Елзас, а липсите на Дарданелите щели да се попълнят от италианците.

Българският главнокомандващ ген. Жеков се отнася хладнокръвно към тези перспективи, но мисли, че частите на Антантата ще бъдат добре въоръжени с тежка и планинска артилерия. Пред военния аташе Жеков се е изказал по следния начин: „Докато Гърция запази неутралитет, няма страшно и 300 000 души не ни плашат, защото могат да бъдат хвърлени в бой само постепенно, а не изцяло. Неприятелят подценява терена, затрудненията с прехраната и климата. С една-единствена жп линия е почти невъзможно да се извършват подвозите, подкрепленията и изхранването на една толкова голяма войска. А и подводниците ще помогнат. И ако въпреки всичко неприятелят успее да се установи твърдо в Македония, няма да им направим удоволствието да търсим решение на въпроса в Южна Македония. Ние ще се поучим от войната 1913 г. и ще ги поставим пред трудната задача да ни следват в долината на Струма и Вардар и в непроходимата Плачковица планина. Нека така се запознаят с Македония, докато подоброто годишно време, края на войната със Сърбия и помощта на нашите съюзници ни дадат възможност, да им видим сметката."

Българите имат в Южна Македония около 150 000 души, чиято задача ще бъде да държат войските на Антантата в позиционна война чрез постепенно отстъпление, в случай че изобщо се стигне до по-големи операции, нещо в което много се съмняват. Военният аташе ще информира ежедневно по мое предложение за военната ситуация в страната до Адмиралтейския щаб.

Мимоходом ще спомена, че се носят слухове за мир със Сърбия. Но не им придавам голяма стойност, още повече, че с линията Морава и македонската територия сме обещали на българите толкова голяма част от Сърбия, че за сърбите няма да остане много. И по мое мнение сърбите няма да са съгласни с това и по-скоро ще се бият докрай или поне докато се надяват на подкрепата на Антантата.

В събота заминавам за София по желание на дивизионния шеф. Това всъщност изобщо не пасва на плановете ми, тъй като бих предпочел да затвърдя създадените вече връзки.

Свършвам за днес.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/50, л. 2–8.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 2453.

---

[1] Грифът е поставен във Външно министерство, Берлин.

[2] Михаелес.

[3] Давам, за да ми дадеш и ти (лат.).

[4] Фети бей.

[5] Масов.

[6] Матарел.

[7] Шолм.

№ 390

Писмо от 22 октомври 1915 г. из дневника на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския кореспондент на Юнайтид-прес ъф Америка Карл В. Акерман в Берлин

Приложени Ви изпращам първите страници на дневника ми. В началото бях твърде много ангажиран от многото впечатления, във вихъра на които бях запратен, и затова до днес нямах време да Ви пиша.

Вчера изпратих до Вас и Ман едно по-дълго писмо с подобно съдържание. Този дневник съдържа много лични настроения. Но въпреки това може да го запазите. Може би нещо би Ви заинтересувало. За съжаление имам твърде малко време за писмени словоизлияния, тъй като поставям основната тежест върху Информационните служби и дълго трябва да вися във Военното министерство, респ. Генералния щаб, за да науча важните информации. Друго, от политическо естество, нямам какво да правя. Затова успоредно с информационната дейност силно ме занимава въпросът с транспортите. В това отношение тук, в България, не липсва добра воля, но липсват вагони и локомотиви, които в по-голямата си част се използуват на фронта за подвоз на материали, муниции и военни части. От друга страна, цялата работа с транспортите в организационно отношение е стигнала до задънена улица. В София аз съм третото лице, което работи в това направление. Германската легация, турската легация и аз – всеки работи сам за себе си, всеки получава различни заповеди, всеки има свои собствени агенти, а отгоре на всичко и Мюлер от Букурещ се бърка в работата. Най-лошото е, че от Турция не идват ясни инструкции. Турската легация е винаги инструктирана различно от мен. Надявам се, че с времето ще поема нещата изцяло в ръцете си, но ще е необходимо търпение. А скоро ще потеглят и големите транспорти по Дунав. Това ще предизвика големи безредици по линията и непредвидими застои. Тук трябва да бъде организирано от специалисти голямо жп транспортно бюро. Всеки важен кръстопътен възлов пункт трябва да има собствени експедитори. Централното бюро трябва да работи в тясно сътрудничество с Железопътната дирекция в София. Все още твърде нередовна е телеграфната връзка с Вас. Засега значително по-добре организирана е тази дейност на територията на страната. Някои телеграми изобщо липсват. А наистина е важно да бъда обслужван бързо при предаване на информации за военните събития, за да изпреварвам пресата, иначе ще се окаже, че във вестниците мога да прочета онова, което с усилие ще се опитват да дешифрират и няма да мога да бъда никому полезен с информациите си. Моля, помислете по това. За днес свършвам. Поздравете съпругата ми по телефона и ѝ кажете, че съм добре. Изглежда, че не е получила писмата ми. Изпратете моите почитания на Грасхоф и Бюлов и поздравете всички останали.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 1–2.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

№ 391

Препис на шифрована телеграма от 25 октомври 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол

За военноморския аташе фон Арним. Военноморският аташе в Букурещ телеграфира: Румънското правителство е готово да освободи задържаните тук стоки за България и Турция срещу ...[1] на задържаните в България румънски стоки. Освобождаването е от изключителна важност, тъй като там са задържани материали от изключителна важност за Турция. Край на телеграмата. Легацията отговаря: транспортите за Румъния през Сърбия трябва съответно да бъдат прекратени, защото железопътният трафик от Салоник за Ниш е прекъснат от военните операции. Тукашното правителство е съгласно, че траспортите за Румъния трябва да бъдат насочени от Салоник през Окчилан, Дедеагач и Оберище, при условие че Румъния допусне транзитния превоз на стоки за България.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 9.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] „Освобождаването“ – думата е дадена под линия в документа.

№ 392

Препис на шифрована телеграма № 26 октомври от 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

За товарните транспорти по Дунав тук се договорихме следното:

България се нуждае за собствени нужди от западните железопътни линии. Железопътната линия Русчук–Търново–Ст. Загора–Н. Загора–Адрианопол може да бъде предоставена в по-голямата си част за нуждите на Турция. Следователно определените за Турция товари трябва да бъдат транспортирани по Дунав до Русчук. Необходимо е назначаването на германски гаров и пристанищен комендант в Русчук. Тъй като Русчук може да бъде застрашен от руски операции, ориентирани нагоре по течението на р. Дунав, би било необходимо разполагането на стационар тук на австрийски монитори. На германската легация в Букурещ е възложено да сондира, как Румъния ще реагира на преграждането на Дунав с мини под Русчук.

България ще преговаря по въпроса за редовни влакови транспорти между

Русчук и Константинопол. Обратните влакови композиции могат да превозват вълна, медни и други руди за Германия.

Военният министър[1] и генерал фон Фалкенхайн са уведомени.

За същото съм уведомил Букурещ и Виена.

Изпратих запитване до Виена, дали съответното споменато осигуряване може да бъде извършено от австро-унгарския флот[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 10.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V1685.

---

[1] Фон Хееринг.

[2] Телеграмата е изпратена до отделните служби на германския Адмиралтейски щаб под № 1479.

№ 393

Препис на доклад от 28 октомври от 1915 г. на германския консул във Варна Франо до германския пълномощен министър д-р Георг фон Михаелес в София

Изглежда, че при вчерашната бомбардировка целият руски флот е пристигнал пред тукашното пристанище. Както чувам, флотът е останал пред минната преграда. Самата бомбардировка започна около 9 ч. и продължи до 10 ч. Тя беше насочена предимно към брега между фара на Галата и Варна и към самото пристанище, отделни снаряди падаха и в града. Обстрелването на града от хидроплани започна рано сутринта около 6,30 ч.

Причинените щети, въпреки че не са големи, все пак са значителни. 11 души са убити, 22-ма – ранени, сред които 9-има военни.

Населението естествено е обхванато от голяма паника.

Консулството не е засегнато.

От безжичната станция Франга телеграфираха днес около 11 ч., че според една телеграма на шефа на флота в Константинопол един от руските кораби от тип „Пантелеймон“ е силно повреден от торпедо на подводница.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 12–13.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

№ 394

Бърза шифрована телеграма № 509 от 28 октомври 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин[1]

До Царя и Престолонаследника на България са изпратени следните телеграми. Ваше Превъзходителство да нареди тези бележки да бъдат изпратени по принадлежност чрез имперската легация при най-близката възможност:

За Негово Величество Царя

Твоята смела армия успя да овладее силната крепост Зайчар. Изпращам Ти моите най-топли благопожелания по повод този блестящ успех по победния път на българските герои. Нека Бог да бъде и по-нататък с нас!

Бих искал при тази възможност да наградя Твоите двама синове и ген. Жеков с „Железен кръст“ II степен с черно-бяла лента и министър-председателя Радославов със същото отличие с бяло-черна лента и се надявам на Твоето разрешение за това.

Сърдечни поздрави. Вилхелм.

За Негово Височество Престолонаследника

Току-що научих добрата новина за падането на крепостта Зайчар и искам да изразя своята радост по този повод, като отличавам Теб и Твоя брат с „Железен кръст“ II степен. Надявам се, че този знак на вярно бойно братство ще бъде и по-нататък често свидетел на блестящите дела на славната българска армия, с които нейните съюзници са горди. Вилхелм

ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 68, л. 136–137.
Bonn, PAAA, Bulgarien 21 № 1 Bd. 31.

---

[1] По нареждане на Ягов съдържанието на телеграмата е съобщено на Розенберг.

№ 395

Препис на уведомително писмо № 794 от 30 октомври 1915 г. на държавния секретар на германската Имперска хазна в Берлин д-р Карл Хелферих до държавния секретар в германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин

В предадената ми нота на имп[ераторското] и кр[алско] австро-унгарско посолство от 29 октомври т.г., приложена към настоящото, се застъпва становището, че опцията върху следващите 200 милиона марки австро-унгарски съкровищни бонове не трябва да се свързва с други въпроси, които не стоят в непосредствена връзка с това дело и затова не трябва да бъдат разисквани. По този повод искам най-решително да акцентувам върху това, че засегнатите в писмото ми С.В. 674 от 21-и септември т.г. точки, а именно предоставянето на жито и фураж на Германия от страна на Австро-унгарската монархия и участието на Австро-Унгария в отпускането на аванс за Турция и България, са в тясна връзка с въпроса за опцията. Формата на опцията е била избрана при предишните преговори тъкмо с оглед на възможностите да се отдели за Германия от австро-унгарската зърнена реколта и с това да се подпомогне със собствени средства целящото чрез предварителни сделки укрепване на валутата. По въпроса за участието на Австро-Унгария в авансите за Турция и България мисля, че връзката с тези въпроси се разбира от само себе си.

От вербалната нота останах с впечатлението, че Австро-Унгария не е готова да сътрудничи с едно 25% участие за България[1], а за Турция изобщо отказва по-нататъшни аванси. По този начин събирането на нужните парични средства за съюзниците са легнали изключително на раменете на Германския райх, чиито разходи за собствени нужди възлизат на около два пъти от австро-унгарските военни разходи.

Но въпреки това, от гледна точка на моята институция, като се вземе предвид тежкото финансово положение на Австро-Унгария и твърде неблагоприятното съотношение на нейната валута, ще се откажа да повдигна отказ по изпълнението на опцията върху 200 милиона марки, както вече бях казал в писмото си С.В. 770 от 20-и т.м. срещу съгласието ми за удължаване на срока на австро-унгарските съкровищни бонове с падеж 19 ноември 1915 г. в размер на 300 милиона марки.

Смея да очаквам най-покорно любезно съобщение за по-нататъшния ход на нещата.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 161, л. 319–321.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Срв. док. 354, 358, 388.

№ 396

Шифрована телеграма № 538 от 1 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Военният аташе в София[1] телеграфира на 31 октомври до генерал фон Фалкенхайн:

„Военният министър[2] ми съобщи поверително, че в Министерския съвет се обсъждат териториални отстъпки в областта на Монастир и Охрид в случай на съвместни действия с Гърция. Вероятна основа за преговори в тази насока ми се струва възможността да се предложат на българите териториални отстъпки в областта на Горен Ибар и Топлица.[3]"

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 159, л. 412.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 19.

---

[1] Масов.

[2] Генерал Калин Найденов.

[3] В телеграма № 712 от 7 ноември 1915 г. до Външно министерство германският пълномощен министър в София Михаелес опровергава тези сведения като лично становище на българския военен министър за разлика от становището на правителството. Радославов е изразил през септември, при обсъждане условията за неутралитет на Гърция, решителното си несъгласие по въпроса за отстъпване на Битоля (Монастир) и Охрид. Дори и през ноември, твърди Михаелес, Радославов и Министерски съвет никога не са обсъждали въпроса за отстъпването на Битоля (Монастир), напротив, кайзер Вилхелм II дори бил посъветвал българския Цар чрез подполковник Ганчев да завземе, колкото се може по-скоро града и военните части били вече на път. Вж. ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 166, л. 425–426.

№ 397

Шифрована телеграма № 545 от 3 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин[1]

Към телеграма № 533[2].

Подробно разговарях с генерал фон Фалкенхайн за евентуални български аспирации към Албания. Той напълно е съгласен с това, че в приятелството си към България не трябва да стигаме дотам, че да ѝ позволим да си осигури линия от Черно до Адриатическо море. Призна направо, че направените от фон Масов намеци в тази насока са твърде прозрачни. Изобщо не мисли да отговаря на това и спонтанно каза, че тази работа изобщо не засяга Масов, той бил един фантазьор[3].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 163, л. 419.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 19.

---

[1] Съдържанието е съобщено в София с шифрована телеграма № 1134 от 4 ноември 1915 г.

[2] Вж. опровержението на Михаелес в телеграма № 712 от 7 ноември 1915 г. в ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 165, л. 423.

[3] Становището на германското Външно министерство по въпроса за териториалните отстъпки на България, казал Фалкенхайн, е, че не трябва да се обещават други територии по Горни Ибар и Топлица, защото тези обещания могат да засилят българските аспирации към Германия, нещо, което трябва да се предотврати на всяка цена. ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 165, л. 423. Вж. док. 396, бел. 3

№ 398

Шифрован доклад № 2 от 3 ноември от 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин

За шефа[1] на Генералния щаб на действащата армия.

На 31 октомври полковник Метакса направи следните изявления пред мен, на 1 ноември генерал Дусманис ми говори по същите въпроси, а същия ден бях извикан при Краля[2], който каза, че напълно одобрява съобщеното, но ме помоли да представя изложените по-долу въпроси като произлизащи от мен.

Полковник Метакса заяви:

Общоизвестно е тежкото състояние на Гърция (географско положение, лоша връзка със сушата). Страната няма нито време, нито пари да се подготви за внезапна война по море с Англия; крайбрежни укрепления или изобщо липсват, или са много малко; затова гръцкият флот не представлява надеждна защита. Ето защо Гърция, сама по себе си, е заинтересована да избегне война срещу Антантата, която в основни линии би била война по море срещу Англия.

Но събитията на балканския театър на военните действия могат да принудят Гърция да застане открито срещу Антантата, а именно, ако военни части на Антантата настъпят към Сърбия и пресекат гръцката граница. Тогава Гърция ще бъде задължена да обезоръжи тези части, нямайки друг изход. И това (както считат тук) ще доведе неминуемо до обявяване война на Антантата.

Гърция трябва да се съобрази с това и да се подготви, но за целта се нуждае от помощта на Централните сили.

От особена важност са следните точки:

1. Подводници

А. Колко германски подводници могат да бъдат изпратени в гръцки води при избухване на вражеските бойни действия, т.е. най-късно в момента, когато части на Антантата минат на гръцка територия?

Б. С какво може Гърция да помогне на германските подводници?

В. Могат ли германските подводници заедно с гръцкия флот да защитават поне морския път от Салоник до Енге, северно от Евбеа, следователно пътя Салоник-Халкидики; а също и Саронския залив, а по този начин Атина и Пирея?

Последният въпрос е особено важен по военни съображения и най-вече поради

2. Изхранването

А. От Стара Гърция могат да бъдат транспортирани само една четвърт от необходимото количество зърнени храни, тъй като не са готови железопътните разклонения и поради трудните пътища, чието поправяне е в ход.

Б. Във връзка с изхранването се намира и защитата на островите в Егейско и Йонийско море. Егейските острови ще са най-добре защитени, ако се прегради пътя по море от двете страни на о. Крит и Егейско море се превърне в „mare clausum"[3]. Тук заедно с германските подводници могат да действуват гръцкият и турският флот. Възможно ли е това?

В. За защитата на Йонийските острови Гърция може да направи много малко. До каква степен би могъл да помогне австрийският флот, ако му бъдат предоставени на разположение островите? Временна окупация на Йонийските острови от Антантата може би няма да се избегне; но гръцкото правителство е твърдо убедено, че Германия ще рани смъртоносно Англия в Египет и следователно при едни мирни преговори Англия или друга сила от Антантата ще бъде принудена да върне завладените острови. Следователно и в този случай Германия може да гарантира териториите на Гърция.

3. Военни материали

Поради недостига на суровини производството на муниции за пушките в страната е ограничено, а на такива за оръдията – невъзможно.

Могат ли Централните сили да доставят най-необходимите муниции? При Круп има известно количество муниции за артилерията, взети вече частично от Гърция.

Гърция ще започне веднага необходимите подготвителни работи за укрепването на крайбрежието, ако получи от Централните сили няколко тежки батареи. Възможно ли е това?

4. В случай на обезоръжаване на части на Антантата от Гърция и вземане по този начин на открита позиция от Гърция срещу Антантата, ще бъде важно от вътрешнополитически съображения да не се интернират френски военни части в Гърция, а в други приятелски настроени държави, защото френските пленници ще представляват известна заплаха за страната.

Както споменах в началото, Гърция с удоволствие ще избегне война с Антантата. Това може да се постигне, ако Антантата бъде принудена да отстъпи Салоник. Гръцкото правителство възнамерява в това отношение да ...[4] силите от Антантата. Тези стъпки ще получат значителна тежест чрез активни действия на германските подводници по морските входни пътища към Салоник, тъй като Гърция няма да снабдява с хранителни продукти Антантата и тя ще бъде изцяло зависима от доставките по море.

Към това искам да добавя най-смирено следното:

1. Настоящите изявления представляват становище на Краля...[5] на Генералния щаб; но остава най-малкото под въпрос дали и съответното компетентно министерство ще се обедини около това становище.

1. Колкото и радващо да е, само по себе си, намерението на Краля да застане активно на страната на Германия при определени предварителни условия, желателно засега остава Гърция да запази въпреки всичко неутралитет, защото като съюзник тя може да предяви значителни претенции за доставянето на военни материали и хранителни стоки и ще се нуждае от голяма помощ по море.

3. За да е възможно Гърция да запази неутралитет, ще е достатъчно, ако се нареди на България да не преследва военните части на Антантата през гръцката граница, които и без това нямат значение за изхода на похода срещу Сърбия.

4. Исканията, които Гърция може да постави пред германските подводници, ще могат да бъдат изпълнени едва след няколко седмици или дори месеци, а даже и тогава едва частично; но дотогава вече събитията ще са изпреварили въпроса за обезоръжаването. Няма съмнение, че засилената дейност на германските подводници в източните части на Средиземно море ще подкрепи в значителна степен Краля в провежданата от него политика на неутралитет. Увеличаване броя на подводниците в Средиземно море е толкова по необходимо, колкото по-дълго се отлага критичния за поведението на Гърция момент.

5. Предположението, че обезоръжаването на отстъпващите части на Антантата ще доведе непременно до обявяване на война от страна на Антантата, не се поставя тук никога под съмнение. Разбира се, съществува вероятност от такъв резултат, но някои неща говорят против това схващане. При една война Гърция твърде малко ще успее да навреди на Антантата, но по отношение на бъдещето, тя вероятно ще се побои да принуди Гърция да влезе в противниковия лагер, за да запази суверенните си права.

6. Несъмнено най-благоприятното решение би било оттеглянето на военните части на Антантата от гръцка територия, дори и да е под въпрос, дали Гърция може и ще постигне успех с тези усилия. Във всеки случай аз ще ходатайствам за това решение с всички средства пред военните власти.

Моля, съобщете на Адмиралтейския щаб за същото. Фалкенхаузен[6].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 23–27.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Фалкенхайн.

[2] Гръцкият крал Константин.

[3] Затворено море (лат.).

[4] Текстът недешифриран.

[5] Текстът недешифриран.

[6] Препис на доклада е предаден на ръка от Външното министерство на Генералния щаб и на Адмиралтейския щаб в Берлин на 4 ноември 1915 г.

№ 399

Препис на шифрована телеграма от 3 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол

Повторение на телеграма № 29. За флота. Специалното командване и генерал Пийпер:

Новата организация на товарните транспорти по Дунав и за Турция ще се осъществява по следния начин:

Сборен пункт за товарите за Турция е Оберльошен[1] в Силезия. Шефът на военнополевите железопътни служби към войсковите части на фон Макензен...[2] от там през дунавското пристанище до крайния пункт на разтоварване. Стоките за Турция трябва да достигнат до Свищов и Русчук. Оттам до турската граница транспортите се ръководят от пълномощника на Военното министерство, подполковника от Ландвера Горгеберде, а от турската граница до Константинопол – от турското Военно министерство. За осигуряване на вагони и локомотиви предстои сключването на договор с България чрез Бьотрих. Спешно е необходимо издаването на заповедите да бъде поето само от една институция в Константинопол. Коя ще бъде тя?

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 13.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] Бележка под линия, която гласи: „Според специално висше нареждане Оберльошен се преименува на Козел в Горна Силезия".

[2] Неразчетен текст.

№ 400

Препис на доклад б.д. на офицера за свръзка на германската марина във Варна капитан-лейтенант Рудолф Фирле до шефа на Средиземноморската дивизия капитан-лейтенант Бирман в Константинопол

А. Подразделения и управление.

Негово Величество Царят. Начело на българския флот стои Негово Величество Цар Фердинанд I.

Официалното наименование на флота е „Флот на Негово Величество“.

Вторият син на Царя, принц Кирил, стои a la suite[1] на флота.

Шеф на флота на Негово Величество. Военното ръководство на флота е поверено на „Шефа на флота на Негово Величество“, какъвто в момента от две години е полковникът от артилерията К. Кирков. Преди години шеф на флота е бил морски капитан, но една радикална промяна и множество пенсионирания на всички по-стари морски офицери – сега най-високия чин е капитан-лейтенант – са обяснението, защо на този пост е издигнат армейски офицер.

Шефът на флота е подчинен само на шефа на Обединения генерален щаб в София. При чисто управленческите дела в границите на определения държавен бюджет той контактува непосредствено с Министерството на войната.

Цялостното ръководство и всички учреждения на флота с изключение на А. III 1–3 са със седалище във Варна.

Щаб на флота. Щабът на флота се състои от адютантство, интендантство, занимаващо се с паричните въпроси, облеклото и изхранването, технически и лекарски отдел.

Технически комитет. За решаването на общи въпроси относно бойната готовност, организацията и обучението на флота и неговите институции стои на разположение на шефа на флота един Технически комитет. Негови членове са шефовете на отделните служби, изброени по-долу под № I, II, III, IV, V, VI, както и шефът на Техническия отдел към Щаба на флота.

При особени случаи шефът на флота е упълномощен да назначава и други офицери в този комитет.

Във военно отношение флотът се подразделя по следния начин:

I. Морска отбрана. Шеф е капитан-лейтенант. На него са подчинени:

1/ кораби и торпедоносци;

2/ хангар за торпедата;

3/ капитаните на пристанищата във Варна, Бургас и Дедеагач;

4/ водолазната рота и квалификационните мероприятия.

II. Отбрана на сушата. Ръководител е един капитан-лейтенант, на когото са подчинени:

1/ отделът за работа с мините (водни служби, заграждения, фарове);

2/ минният склад;

3/ две роти моряци за гарнизонна служба;

4/ минни влекачи и други превозни средства;

5/ оркестърът на флота.

III. Крайбрежни батареи. Ръководителят е с чин майор.

Персоналът на крайбрежните батареи се подбира от средите на обсадната артилерия.

IV. Дунавската флотилия. Ръководство – един капитан-лейтенант със седалище в Русчук, на когото са подчинени:

1/ дунавските монитори;

2/ минната рота в Русчук;

3/ капитанът на пристанище Русчук.

V. Морски училища. Ръководител е един капитан-лейтенант. На него са подчинени:

1/ машинното училище, предвидено като предучилище за кандидат-морски офицери, корабостроители, инженери. Влиза се след двегодишно гимназиално образование (средното образование в България е следното: четири години първоначално училище, три години прогимназия, пет години гимназия). Годишно кандидатстват около 120 ученици, от които се приемат 50. Учениците се обучават задължително 6 години. Три от тях посещават учебни занятия. След изпита за завършване се повишават в чин старши подофицер. Учебният план отговаря на нашия кандидатски клас на училището за бордови офицери; много практика в специализирани работилници.

2/ училището за специалисти – предназначено за подготовка на огняри, персонал за работа с мините и торпедата, артилеристи, кормчии, водолази. Курсът на обучение е 4 години; двегодишно училище, две години служба на кораб, след завършване получават чин подофицер.

VI. Корабостроителница. Ръководител – капитан-лейтенант, на когото са подчинени:

1/ арсеналът във Варна (малка машинна работилница и складовите съоръжения);

2/ работилниците за учебни цели;

3/ дестилационната уредба за котелна вода (30 тона дневно).

Б. Персонал на флота.

I. Офицери:

1/ Морски офицери – щабът на морския офицерски корпус на флота в момента се състои от 65 души щатни бройки, от които са заети само 32. Чиновете в морския офицерски корпус са: мичман II ранг – морски лейтенант; мичман I ранг – старши лейтенант; лейтенант – морски лейтенант; капитан-лейтенант – капитан на корвета; капитан II ранг – фрегатен капитан, капитан I ранг.

Набирането и подготовката на редовното попълнение на офицерския корпус е започнало едва през миналата година. Дотогава кандидатите са се подготвяли самостоятелно в чужди, най-вече руски и френски морски служби и са оставали там дълго, след което са се завръщали в България. Отделни офицери са били вземани от армията.

Квалификация на морските кадети. Миналата година командирът на флота изпрати в Ливорно 10 от най-добрите ученици на завършващия випуск на Машинното училище, за да продължат образованието си като кадети в тамошното Морско училище. След избухването на войната те бяха върнати обратно; сега разчитат да ги изпратят през пролетта в германския флот. Този начин за избор на кадети ще остане и за в бъдеще. Той дава възможност да се направи добър избор на 10-15 души измежду приетите годишно 60 ученици на Машинното училище след завършване на тригодишното училищно образование, които да са годни за професията на морски офицер. Възрастта за кандидатстване в училището е 15 години и не по-възрастни от 19 години. Така избраните кандидати, следователно, са на възрастта на нашите морски кадети.

Обучението в Машинното училище и до офицер става за сметка на държавата.

Не се предвижда в близко бъдеще създаването на морско училище или специално кадетско образование. Командирът на флота разчита на възможността да се подготвят по 10-12 кандидати в германския флот.

2/ Инженери. Службата на нашите морски инженери се изпълнява от механици I-III клас, каквито в момента са служители с определен офицерски чин.

Предварителното си образование те получават също в Машинното училище. След това отиват за три години старши подофицери във флота, през последната година получават заплата, а до това време получават само по 20 франка месечно.

След завършване на договореното 6-годишно служене, тези, които остават на служба, се повишават в чин фелдфебел след едногодишна служба.

След още 6 години служба и полагане на изпит те стават механици II–III клас, със служебен ранг морски лейтенант, право за пенсиониране и т.н.

След още 4 години се повишават в ранг механик II ранг – старши лейтенант по море; механици I клас – капитан-лейтенант.

За в бъдеще ще се направи промяна в образователната система, така че след изтичане на задължителната служба от 6 години още след втората година да може да се полага изпит за механик и този чин да може да бъде достигнат след 8-годишна служба (в момента – този период е 13 години). Едновременно с това се запазва служебното им положение и те са равнопоставени по отношение правата, задълженията и униформеното облекло с морските офицери на съответния чин.

Преплитане кариерата на морски офицер и механик не се предвижда по никакъв начин.

Тъй като има достатъчно кандидати за Машинното училище и за през следващите години, надхвърлящи нуждите, ще има достатъчно такива и за инженерните служби.

Командирът на флота предвижда по-нататъшна квалификация на няколко инженери с висше образование (за щабовете и Техническия комитет) и през следващите години, както стана тази година, а именно изпращане годишно на двама-трима подбрани кандидати да следват във Висшето техническо училище в Германия, за да изучават корабно и машинно инженерство.

В момента има един корабен и един машинен инженер с висше немско образование.

3/ Лекари, ковчежници и свещеници се командироват от армията.

II. Екипажи

Съществува обща военна служба от 20–46-годишна възраст. Активната служба във флота трае 3 години, запасните войници – до 39-годишната им възраст включително. Освен маневрите, запасните войници учат годишно по три седмици. Ландверът – първо свикване на военна служба – обхваща мъжете до 46-годишна възраст включително. Първият ландвер запасняци се обучава годишно по едно седмица.

Негодните за военна служба плащат за 10 години данък 10-1000 франка. Едногодишно служат само онези, които са завършили университет, като в тази едногодишна служба трябва да положат изпита за запасни офицери или да изслужат и втората година.

Подофицерите се набират или от средите на четиригодишните доброволци, които посещават училището за специалисти и продължават със службата си, или пък се набират, както и у нас, от средите на подходящи лица, оставащи на свръхсрочна служба от запаса.

Дисциплината, доколкото може да се съди по отдаването на чест, изглежда е отлична. Офицерите се занимават много с хората, два пъти седмично наймалко се организира военен марш. Употребата на алкохол в казармите е строго забранена.

В. Материално състояние

Материалното състояние на флота в момента няма стойност по отношение на военното му използване, но е вършило добра работа през последните години, що се отнася до професионалното издигане на екипажите.

Налице има:

1/ учебният кораб „Надежда“. Година на построяване 1898, тонаж – 720 т., 18 см, 2-10 см, годен за употреба едва след подновяване на корабния корпус, оценявано на около 300 000 франка. По-късно пригоден като учебен кораб за огняри и машинисти. Има д[алекосъобщителна и телеграфна] станция.

2/ Флотилия от торпедоносци. Шефът ѝ е капитан-лейтенант. Състои се от две полуфлотилии, всяка от които от по три кораба. Шефът на полуфлотилията е същевременно и командир на лодката водач. Лодки – 0,7, построени 1908 г., 100 т., 25 см, 2-4,7 см, 2-45 см. Телеграфът все още е в добро състояние. По-късно могат да се използват като миночистачи и за пристанищни работи.

Двете яхти на Царя са бракувани. От последната война до сега липсват дунавски монитори. Предвижда се строежът им.

Това оскъдно материално състояние ще спести на българския флот необходимостта в бъдеще да се харчат излишни пари за поддържането на остарели кораби.

Г. Военни пристанища и крайбрежни станции

Искам да обърна внимание на доклад № 9 от 6.XI. с изпратените планове на пристанищата Варна, Бургас, Евксиноград, както и на обозначените върху картата крайбрежни станции с описание на въоръжението им. Все още не е взето решение за оборудването на подходящо пристанище като флотска станция в Егейско море.

Д. Перспективи за развитие

Планът на бъдещото развитие на флота се изготвя и след края на войната ще се представи пред Парламента. (Доклад № 8 от 6.XI.)

Съществува създаден по германски образец Съюз на флота, с президент принц Кирил. Съюзът вече се е опитвал чрез множество листовки да повиши знанието и интереса на народа към флота и морското дело и възнамерява да продължи и след войната тази си дейност в по-широки мащаби.

Е. Оценка на наличното състояние

Сегашната организация на българския флот при подчертаното подчинено положение във военно отношение на Главното командване на армията отговаря на малките размери в момента.

Но иначе флотът е организиран и подразделен на основата на здрави принципи, които ще позволяват да избегне необходимостта от резки промени при бъдещото си развитие.

Наличният офицерски корпус е добър и засега може напълно да се справи с работата в подводниците и ескадрените миноносци. Нетърпящ отлагане несъмнено е въпросът за възможно най-бързото подготвяне на попълнение от морски офицери, като за тази цел е необходима задължително и чужда помощ.

Сред морския офицерски корпус цари здрав дух, който само чака да достигне този в армията.

Въпросът с инженерните кадри вече е тръгнал по прав път чрез подготовката на механиците.

Персоналът от екипажите с какъвто и да е чин прави отлично впечатление. Няма неграмотни, тъй като в България наред със задължителната просвета, образованието е свободно достъпно във всички училища. По-голямата част от служещите имат нашето секундерно образование.

Изхранването, заплащането и облеклото на екипажите са много добри. При цялото това образование у хората се развива чувството на принадлежност към елита на обществото. Много добре уредени казарми, със стенни картини, военни картини, подчертаното подхранване на все още твърде малкото морски традиции, много спорт, военни излети, редовно посещение на църковните служби, ежедневната военна музика пред казармите и корабите поддържат изцяло свеж военния дух.

Сам по себе си корабният материал няма стойност, но се използва целесъобразно в рамките на възможностите. Корабите са в отлично състояние и денем, и нощем се ръководят много добре и уверено във военноморско и военно отношение.

Подготовката по отношение на мините, торпедата и артилерията е на ниво.

Пристанищната отбрана във Варна и Бургас е остаряла и няма голяма стойност. Главната Д[алекосъобщителна] и т[елеграфна] станция във Варна FRANGA има сигурна връзка със София и Константинопол.

В заключение искам да изкажа убеждението си, че след доставянето на корабния материал, необходим за работата на българския флот, той ще израсне за няколко години до същото ниво, което вече притежава българската армия.

Той ще се нуждае от чужда помощ само при подготовка на нови постъпления морски офицери и от съвети при отделни организационни и образователни въпроси.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/42, л. 21–13.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1033.

---

[1] Начело (фр.).

№ 401

Препис на доклад от 10 ноември 1915 г. на германския консул в Констанца инженер Херман Шмит до тайния търговски съветник фон Кристлийб в Регенсбург

Сега, когато започва да се забелязва отново оживление надолу по Дунав, искам да се върна още веднъж на въпроса, който обсъждахме с Ваше Високоблагородие и преди войната, а именно създаването на товарна и разтоварителна станция на дружество „Баварски Лойд“ в Черна вода за пренасяните стоки от всякакъв вид от дружеството между Влашко, Молдова и провинция Добруджа от една страна, и Германия от друга страна, особено зърнени храни и петрол. И най-напред искам да се спра на създаването на товарителна станция за зърнени храни и петрол, която ще представя много добре „Баварски Лойд" на този кръстопът на дунавското корабоплаване и железопътните линии по Долни Дунав. Черна вода се намира в моя консулски окръг и съм много добре запознат с тамошните отношения и личности в ролята ми на инспектор на Европейския петролен съюз в Берлин и съм на разположение на „Баварски Лойд" с опита си, който съм натрупал при контролиране качеството и количеството на транспортите по море оттук за ... [1] в периода след 1905 г. досега.

Становището ми, че Черна вода е най-подходящият пункт за такава станция, се споделя и от г-н директора на петролното дружество „Стяуа Романа" Гюнтер, с който разговарях тука преди няколко дни.

Спрямо Гюргево и Олтеница, откъдето досега се товареха петрол и зърнени храни, Черна вода има, успоредно с предимството за директна железопътна връзка с румънската петролна област в Молдова, без да е необходимо да се пресича Букурещ, и другото предимство, че намирайки се на ъгъла на двете провинции Молдова и Влашко, тя обхваща еднакво добре тези две провинции като житници за износ и цялата страна за внос.

В една румънска брошура, представена пред тукашната Търговска камара от предишния директор на тукашния филиал на „Банка генерала романа"(Дисконто-Гезелшафт, Берлин) се доказва със статистически данни ползата от изграждането на дунавско пристанище с големи мащаби, а именно, че за 7 години преди войната Черна вода е изнесла 2 800 000 тона зърнени храни спрямо 330 000 тона в Констанца.

В Румъния са убедени, че след войната Дунав ще се превърне в път от първостепенна величина между Румъния и Средна Европа и че този път би трябвало да се обслужва най-вече от германски флаг, особено след като румънското дунавско корабоплаване започне да зависи все повече и повече от австрийското и унгарското корабоплаване. „Баварски Лойд" е призван да съдейства в тази насока.

Както често липсват пари в Румъния, германските финансови кръгове биха намерили случай да изградят едно дунавско пристанище в Черна вода, което да притежава всичко необходимо и да бъде съвременно оборудвано за нуждите на Германия, нещо, което румънското правителство не би могло да свърши при най-добра воля, въпреки настояванията на всички заети в търговията, земеделието и индустрията. В такова пристанище меродавно ще бъде германското корабоплаване, а не както в другите пристанища – австрийското и унгарското, които досега пречеха на всякакво друго участие в корабоплаването. Създаването на предприятие в Черна вода, което да задоволява по-добре съвременните нужди, би било по-лесно за „Баварски Лойд" още днес, отколкото това може да стане в някое от другите румънски пристанища, където ще трябва да се работи по старите правила, наложени вече от техните посетители.

Черна вода ще има със сигурност голямо бъдеще не само за превози към Черно море, но и по-нататък към Мала Азия и към прекия път чрез свързващата нейното северно крайбрежие Багдадска железница и още по-нататък.

Отново и отново се говори за проекта за канал между Черна вода и Констанца и той се проучва от инженерите, защото разположението на нивото на Дунав и заемащи почти половината разстояние езерни и блатисти области, както и останките на подобен канал, започнат още от римляните, поощряват тази идея, която би била лесно изпълнима със съвременните възможности. Но и за това липсват финансови средства, които след войната биха дошли само от Германия и от никъде другаде.

Не искаме другите да ни пречат да използваме идващия от Германия Дунав и ние, германците, можем и тук, както и в други случаи, да бъдем преди всички.

Каква радост ще бъде за мен да преживея това, защото още в юношеските си години през 1862 и 1863 г. при строежа на моста в Улм се взирах в бягащите към непознатото и чуждото дунавски вълни.

В бандерол изпращам току-що получената под № 255 от 10-и т.м. пратка, която съдържа съчинението на един румънски интелектуалец – „Експортът с шлепове нагоре по течението на Дунав".

Преди известно време писах и на племенника си Лудвиг Хамон в Мюнхен, надзорен съветник в „Баварски Лойд".

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 47–50.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Неразчетена дума.

№ 402

Шифрована телеграма № 719 от 10 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Едновременно за армейското командване[1].

Царят на България ми съобщи поверително, че се обмисля план за среща между Негово Величество Кайзера[2] и него. Подполковник Ганчев е правил запитване за времето и мястото. Царят предлага Ниш, веднага щом бъде готова железопътната линия, която води от Дунав до там. Масов.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 75, ае 73, л. 143.
Bonn, PAAA, Bulgarien 21 № 1 Bd. 31.

---

[1] От Външно министерство телеграмата е препратена за информация до Тройтлер и Грюнау в Плес под № 1570 и № 10 и в Генералния щаб в Берлин.

[2] Вилхелм II.

№ 403

Препис на шифрована телеграма от 11 ноември 1915 г., изпратена на 18 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

Завръщайки се от Салоник, където се е представил за американец, доктор Фолбеер докладва: редовно акостират кораби, но само сутрин на развиделяване или вечер на мръкване. Пристанищните части за много добре облечени и въоръжени; никакви търкания с гръцките войски. Последните са заели командни позиции около Салоник. Самолети кръстосват ежедневно между Салоник и македонския фронт. Френски офицери разказвали, че няма да бъдат стоварвани повече английски части, а ще бъдат изпращани за Египет. Стоварените досега английски части били изцяло артилерия и кавалерия. С французите дебаркационният корпус ще достигне 250 000 души. Офицер признава резигнирано, че англичаните отново оставят французите да вършат основната работа, а самите те своевременно се оттеглят, когато положението стане несигурно. Фолбеер не е благонадежден, искам да ви предупредя, в случай че се яви с важна мисия в Берлин, както ми спомена. За същото информирах Атина и Константинопол.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/50, л. 9.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 2453.

№ 404

Секретен доклад № 25 от 11 ноември от 1915 г., озаглавен „Доклад за Лом-паланка, както и транспортните условия в Русчук, Систов и Лом-паланка“, на германския военноморски аташе в София фон Арним до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин

1. Искам да съобщя най-почтително на Ваше Превъзходителство, че на 5 ноември се отправих за Лом-паланка, за да се информирам относно организацията на товаренето и разтоварването на транспортите и се завърнах оттам на 7-ми ноември.

Въпреки че малко след пристигането си бях уведомил военния министър генерал Найденов за предстоящото пристигане на големи пратки с военни материали и стоки в Лом-паланка и получих уверението, че ще бъдат взети всички мерки за бързото препращане на товарите, заварих такова състояние на нещата, изискващо бърза и основна промяна, за да не се появят значителни престои, а с това да бъдат нанесени и военни щети.

Кей, такъв, какъвто ние разбираме, не съществува в Лом-паланка. Железопътната дига е еднорелсова, води покрай брега и завършва накрая с 6 стари, много малки мостчета, широки около метър и половина, водещи край Дунав. Четири от мостчетата са толкова къси, че при нормално състояние на нивото на водата, натоварените мауни не могат да бъдат завързвани за кея. За нормална работа са годни само 2 от мостчетата. Но и те са толкова слаби, че не могат да издържат тежките товари, особено оръдията. Кранове липсват изцяло. Следователно трябва основно да се промени съществуващата организация, в която пристанището на Русчук се предвижда само за товарите за Турция. Всички оръдия, предвидени за България, трябва да се откарват също до Русчук.

Ръководството на разтоварителните работи в Лом-паланка е поверено в ръцете на един български подполковник на име Дворянов, който изобщо не се интересува от работата си и се задоволява с минимални усилия от страна на работниците.

Работи се само от 8,30 сутринта до 11,30 и от 2 до 6 следобед. През нощта не се работи, въпреки спешността от снабдяване на българската армия с муниции.

Като причини за това окаяно състояние се изтъкват липсата на работници и осветление. Предложих нужните лампи с кабели да се доставят от града, който е електрифициран, и така ще се реши въпросът с осветлението на мостчетата. Също по мое предложение се докараха товарачи от Бургас и Варна. За да се подобри състоянието на мостчетата във връзка с акустирането на плавателни съдове, респективно за построяването на втора железопътна линия покрай брега, измолих от фон Макензен една рота доброволци, която ще пристигне тези дни в Лом-паланка. Въпреки тези подобрения ще мине известно време преди работата да тръгне както трябва.

Българските власти в Лом-паланка не са твърде приятелски настроени към мен. Считат появата ми за неудобен контрол, нарушаващ удобството им. Приемат съветите ми твърде неохотно, но въпреки това ще ги изпълнят както трябва, след като ги отнесох и до Военно министерство, защото досега извършваната работа на ден (едва по една мауна) не отговаря в никакъв случай на нуждите.

Военната охрана е възложена на намиращия се в Лом-паланка австрийски монитор „Бодрок“ с командир лейтенант Бьом. В Систов и Русчук също се намира по един австро-унгарски монитор.

2. Според достигналите до мен сведения, товарните и разтоварни работи в последните две места са организирани задоволително. Според информациите на г-н Горгас, представител на германското Военно министерство в Русчук, ежедневно потеглят по 20 вагона от Русчук и Систов за Турция.

Систов разполага с добре построен, иззидан кей, който позволява едновременното разтоварване на три шлепа. Покрай кея минават три железопътни линии, но и тук липсват кранове. Затова Систов е пригоден за товари до един тон най-много (максималното тегло на намиращите се върху мауните кранове).

В Русчук има отлично построен върху голяма площ кей, разполагащ с много железопътни релси и стрелки. На гарата има подвижен кран с мощност 6 тона, с който могат да бъдат прекарвани повдигнатите товари чак до вагоните.

В момента навсякъде обаче има много нередности и търкания при работата. Ясно е, че като особена пречка се явяват различните ведомствени интереси на Турция. Последицата от това е струпването на мауни и материали в Русчук, които не се разтоварват и извозват и които препълват пристанището.

Затова съобщих в Константинопол и настойчиво помолих да се въведе единство в претенциите на отделните турски власти.

Присъствието на различни представители на турски, български и германски власти в Русчук и Систов също се отразява неблагоприятно на общите интереси, защото преследвайки специални такива, те си пречат взаимно.

Ще мине известно време, докато се превъзмогнат тези търкания и работата тръгне организирано.

3. В допълнение на телеграма № 36 искам да съобщя още, че в момента е изключено да се закупят в България чрез посредничеството на частни фирми фуражи и др. подобни за обратните товарни превози. Имперската комисия по вноса е сключила договор с българското правителство, според който под забрана се обявяват всички стоки от първа необходимост и същите могат да бъдат изнасяни само чрез тях. Следователно закупуването им в България може да стане само през българското Военно министерство чрез Имперската комисия по вноса.

Все още не може да се предвиди, дали ще бъде възможно да се пренатовари и извози в скоро време нагоре по Дунав царевицата, закупена за сметка на Имп[ерския флот] в Румъния, която в момента е складирана в румънски мауни по реката, защото цялата работна сила е заета преди всичко с разтоварване и пренасяне на муниции и първо в тази работа трябва да се въведе известен ред. Много шлепове досега са се върнали празни, за да отстъпят място. Смятам, че не е възможно да се организират редовни обратни товарни превози по-рано от десет дни [1].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 36–38.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

---

[1] Препис на доклада е представен на Адмиралтейския щаб на 19 ноември 1915 г.

№ 405

Доклад № В 447 от 14 ноември 1915 г., озаглавен „Войсково съсредоточаване в Бесарабия и концентриране на кораби в руската част на Долни Дунав“, на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

След започването на германската офанзива в Сърбия и англо-френското дебаркиране в Салоник, движението на военните части в Бесарабия се наблюдава с повишено внимание; множество агенти се изпращат към границата, а при възможност и в Русия; разпитват се всички възможни лица, пристигащи от тези области, особено руските дезертьори и неутралните пътуващи лица. В началото резултатите бяха съвсем незадоволителни: докато в края на октомври агентите и дезертьорите говореха единствено за концентрацията на значителни военни части в областта между Кишинев – Бендер – Рени, през последвалите две седмици не успяхме да получим достоверно потвърждение на тези съобщения. И напротив, други, напълно благонадеждни лица, минали с кораби през Рени, и идващи от Бесарабия агенти са забелязали само твърде незначителни военни поделения в гореспоменатата област и то най-вече лошо въоръжени царски части. Изразено в числа – първоначално се говореше за 500 000 души, докато според по-късните съобщения имало най-много 3-4 хиляди души в Рени и може би две бригади в останалите, северно разположени градове[1].

Междувременно от дунавските градове Галац, Браила, Сулина и т.н. пристигнаха достоверни сведения, че руски агенти усърдно се опитвали да закупят всеки кораб, който може да бъде намерен. Били купени много италиански и белгийски параходи, но също и значителен брой дунавски шлепове и големи мауни, някои от които с трюмове с обем 1500-2000 тона. Плащаната цена за плавателните съдове надхвърляла трикратно тяхната стойност в мирно време. Въпреки че по-голямата част от закупените шлепове и мауни плуват под румънски флаг и въпреки въведените от румънското правителство иначе строги забрани за износ, руснаците са успели без много усилия да изведат почти всички плавателни съдове надолу по течението на реката на руска територия. Най-напред всички били закарани при Рени и било съобщено, че ще бъдат оборудвани за военните транспорти. Сега се говори, че повечето от тях били изведени до Килийския ръкав на р. Дунав и закотвени там, защитени с минно заграждение. Само една част от закупените морски кораби са закарани със сигурност в Одеса.

Като се имат предвид тези достоверни съобщения за съсредоточаването на голямо количество морски съдове за пренасяне на военни части, изглеждат вероятни информациите за формирането на силна армия[2]. Тази мисъл се подсилва и от факта, че пресата на Съглашенските сили се застъпва живо за намеса на руските военни действия на Балканите, докато румънската преса многократно съобщаваше за евентуална руска армия в Бесарабия и обсъждаше въпроса как би реагирало румънското правителство спрямо дебаркирането на такава армия на румънското крайбрежие и похода ѝ в Добруджа. Че румънското правителство се подготвя за такова събитие, се доказва от съобщенията, според които част от тежките румънски оръдия се изтеглят от румънската граница и се препращат към долната част на Дунав. А правителствената преса се опитва междувременно да увери населението, че вече е отхвърлило запитване от страна на пълномощните министри на Антантата за преминаването на руски войски и се е обявило, че ще посрещне с оръжие всеки подобен опит.

Въпреки беглото познаване на тукашните политически отношения много се съмнявам във верността на тези твърдения. Убеден съм, че правителството ще си остане само с един повече или по-малко енергичен протест, нещо повече, при евентуален бърз успех на руската армия, тя ще получи твърде скоро подкрепата на румънските войски[3].

Убеден в това и преценявайки какво военно предимство би имало едно бързо и енергично нападение на силна руска армия в България, особено когато за целта се използва неукрепеното, но идеално за бързо дебаркиране на войскови части пристанище на Констанца, аз бях първоначално убеден в руското нахлуване в Добруджа. Но последните доклади и агентурни сведения противоречат на това схващане, като едновременно с това дават обяснение на руските намерения и мерки.

Тези новини могат да бъдат обобщени по следния начин:

1. X. [октомври] Заместникът на германския консул в Галац е връчил подробен доклад на г-н пълномощния министър[4], в който се съобщава, че новината за настъплението на голяма руска армия при Рени и последвало нахлуване в румънска територия е фалшива и е съчинена и разпространена преднамерено от руския генерален консул в Галац Картамишев и неговите румънски приятели, за да повлияе върху политическите настроения в Румъния. В действителност в Бесарабия имало само няколко полка.

2. X. Рени е посетен лично от един румънски капитан на действителна служба, чийто баща е подчинен на бащата на лейтенант Адолф, помощник на военния аташе[5] в тукашната легация и който е дългогодишен приятел с лейтенанта. Той е разказал следното на лейтенант Адолф от собствени наблюдения: в Рени, и то северно от града, е разположен голям лагер от палатки за около 30-40 000 души, който е изцяло запълнен. Той е видял следните номера на полковете: 3, 9, 11 и 15, а също една бригада донски казаци, още кавказки и сибирски полкове. На плаца за самолети е издигнат огромен хангар за самолети, чийто обем се изчислява на близо 80 броя. На дунавския бряг е видял дулата на около 40 тежки оръдия, още неразопаковани; имало също около 100 полски оръдия от различен калибър (смята, че е разпознал 8,5-сантиметрови и 7,5-сантиметрови оръдия), значителен брой картечници и много оръдия малък калибър, които трябвало да бъдат изтеглени от екипажите им. Той не бил виждал досега такива оръдия, но със сигурност знае, че не са нито планински оръдия, нито минохвъргачки. Всички оръдия са от френски произход. Видял също така 60 камиона и много коли с муниции и линейки. Градът е пълен с войници, преди всичко офицери; видял трима генерали, а също и щабквартира, към която водели много телефонни връзки. Един руски офицер му разказал, че в Бендер, Кишинев и Болград имало много военни части. (Съдържанието на гореспоменатото съобщение изпратих още на 10 ноември с телеграма № 39.)

Информацията на този офицер ми изглежда достоверна, още повече, че той е настроен решително приятелски спрямо нас и освен това е личен приятел на лейтенант Адолф. По молба на същия капитанът е заминал отново на руска територия, за да разузнае повече, ако е възможно. Имах намерение да изчакам с този доклад, докато се завърне, но тъй като все още не е дошъл, се опасявам да не загубя ценно време при дадените обстоятелства, ако ще отлагам доклада.

3. Х. Един, както изглежда много надежден агент, който е минавал с кораб много пъти в последно време през Рени, съобщава, че там несъмнено има концентрирани много военни части; това се виждало с просто око. От пътуващите с тях руснаци научил, че войските са съставени предимно от млади войници, които се обучават в Рени и след това ще бъдат изпратени в действащата армия. Били много добре въоръжени. (Този факт беше особено подчертан и от румънския капитан.) Навсякъде видял войски, които провеждали обучения – пехота, кавалерия, артилерия. На брега на Дунав видял натрупано голямо количество оръдеен материал, овес и сено, оставени под открито небе, покрити с празни чували. Имало и много млади жребци, обучавани с въжета.

Всеки ден отплували много шлепове с мауни от Рени за Одеса, пълни с части от млади войници. Той лично видял два такива транспорта; единият се състоял от 6, а другият от 8 мауни. И двата транспорта пренасяли хора и коне. Те ще поемат пътя през Киликийския ръкав, който бил преграден с мини. При Рени забелязал само 8 мауни и три влекача. Никъде не забелязал военни кораби или въоръжени параходи, но се говорело, че в Прут имало миноносец, който често навлизал нощем в румънска територия.

Освен тези три доклада пристигнаха и други достоверни съобщения, че се укрепява руското крайбрежие надолу от Рени чак до Прут. Направени били зидани окопи в няколко редици един зад друг. Освен това многократно са забелязвани малки параходи с морски офицери, които измервали нивото на водата при Рени и от горната страна на града.

От тези цитирани по-горе съобщения, които успях да отсея измежду пристигналия огромен куп такива и които, според мен, заслужават внимание, могат да бъдат направени следните заключения:

След разказа на руския капитан не може да има повече съмнения във факта, че в Бесарабия се съсредоточават силни военни части. Като се съпостави информация 3-а с тази на капитана, може да се заключи, че това съсредоточаване няма в никакъв случай агресивен характер, а по скоро представлява голямо депо на части. А причината, поради която те са точно тук, в това ъгълче на огромната империя, може да се търси, от една страна във факта, че чрез наличието на силна армия непосредствено до границата Румъния може да бъде държана постоянно нащрек и дори да се подтикне да действува на руска страна, а, от друга страна, може да се дължи на факта, че в Рени има много военни материали и оръжие, пристигнали тук през Салоник и Сърбия. По-нататък трябва да се спомене, че е особено лесно изхранването на армия в богата на зърно област. След всички тези констатации можем да кажем, че младите набори ще бъдат закарани по железницата до Южна Бесарабия (оттук и зачестилите сведения за военни композиции в южна посока), там те получават въоръжение и първоначална подготовка, след което се откарват с мауни за Одеса. Дори големият брой самолети в хангара при Рени навежда на заключението, че тук става дума само за депо, свързано по всяка вероятност с училище за летци. И ако това е вярно, могат да се обяснят новините за постоянния приток на войски, без да има налице съсредоточаване на огромна армия в областта, тъй като колкото части пристигат, толкова и заминават[6]. Така и съобщението, че намиращата се в Бесарабия армия е малка, може да намери своето обяснение, защото някои от лагерите вероятно остават за известно време празни, докато пристигнат новите войскови части. Това постоянно колебаене също показва, че намиращата се в Южна Бесарабия армия поне на първо време не е предназначена за нападение.

Фактът, че Русия организира по Дунав значителен флот за транспортиране на военните части, по никакъв начин не противоречи на изнесеното дотук. Първо се доказва, че Русия използва закупените транспортни средства за превозване на части от Бесарабия за Одеса. Фактът, че германци закупуват влекачи и мауни по Дунав, несъмнено е подтикнал руснаците и те, от своя страна, да сторят същото. И тъй като са в състояние да заплащат високите цени, те не само, че са успели да измъкнат известно количество транспортни средства преди германските заинтересовани лица, но дори са постигнали това, че много собственици на кораби, които в друг случай даже и не биха помислили да продават, са предложили плавателните си съдове. Така или иначе, руснаците направиха, щото наличните мауни да бъдат твърде недостатъчни за започналото най-сетне използване на зърнените храни и сега много трудно могат да се намерят влекачи; по този начин извозването чувствително се забавя и силно оскъпява[7].

Друга причина, поради която русите изкупуват транспортни средства, е тази, че искат да се запасят с такива за евентуални бъдещи нужди и купуват сега, докато има какво да се купува. Защото, когато започне извозването на зърнените храни с пълна сила, корабопритежателите ще спечелят от сделката толкова много, че няма да искат да продават.

Но въпреки това може да се очаква известна военна дейност от влекачите. Руснаците загубиха всички военни и въоръжени бойни кораби, които се намираха по Среден Дунав при Турну Северин. Те бяха отведени в румънски пристанища и разоръжени. Екипажите им са изпратени в концентрационните лагери при Сиботиле, изключение правят няколко офицери, които са пуснати в родината си под честната дума, че няма повече да се сражават. Самите кораби с румънски екипажи са в Борцейския канал, близо до Кълъраш. Въпреки всички противоположни уверения на тукашното Военно министерство, струва ми се, че русите ще се опитат да си възвърнат тези кораби с внезапен удар и румънците им улесняват един такъв опит. Интернираните мауни са оставени изцяло натоварени с муниции, а оръдията върху корабите и миноносеца са само демонтирани и прибрани под дека. Не изпълниха и молбата на господин пълномощния министър да интернират плавателните съдове при Турну Северин в така наречения Гогошки канал, а ги закараха на гореспоменатото място, тоест сравнително близко до руската граница. И тъй като и охраната им е организирана твърде повърхностно, няма да бъде трудно осъществяването на внезапно нападение над плавателните съдове през някоя от дългите зимни нощи. В един от ежедневниците днес беше оповестено, че някой се княз Урусов е посетил интернираните руски кораби.

Но изглежда русите обръщат особено внимание на германските и австрийски транспорти по Долни Дунав. Вече пристигнаха различни агентурни сведения, че руснаците възнамеряват да нападнат наши транспорти. А вестниците съобщават за създаването на руско консулство в Гюргево. И въпреки че такова едно консулство не може да има никаква друга цел, освен да наблюдава нашата дейност по Дунав и особено при Русчук, изглежда румънското правителство няма нищо против. Тъй като руската информационна служба работи в повечето случаи добре, може да се предположи, че гореспоменатият миноносец би се опитал да нападне внезапно някой от транспортите ни с муниции, ако бъде навреме информиран от консулството в Гюргево.

Въоръжени кораби могат също така да нападнат успешно транспортите със зърнени храни от Галац и Браила, ако румънската флота бездействува. И макар че ще бъдат засегнати и румънските интереси, не считам за вероятно румънското правителство да се намеси, още повече че и с останалата си политика тежко е засегнало стопанските интереси на страната си[8].

Не смятам обаче, че подобни опити на руската страна ще имат успех, ако Австрийската дунавска флотилия организира добре службите си по охраната. Четири монитора са вече в Русчук. Необходимо е всички те да бъдат изпратени по Долни Дунав, защото нямат вече други задачи. В началото австрийските плавателни съдове ще обикалят по молба на румънското правителство Дунав надолу по течението, но само докъдето има български бряг. И ако се установи със сигурност, че руски военни кораби навлизат в румънски води по р. Дунав, австрийската охрана трябва веднага да започне действия и на тази територия. Тъй като Русия (по мои сведения) притежава в момента само споменатия малък миноносец като единствен истински военен плавателен съд в Долни Дунав, то австрийските монитори ще бъдат достатъчни, за да пазят от него, а евентуално и от някои други въоръжени кораби, ползвания от нас участък от Дунав. Ако това не стане, би могло да се помисли за минното преграждане на Дунав и то между Рени и Галац. По-нагоре от това място ще се пречи на собственото ни корабоплаване и ще постигнем само частично целта си, тъй като все още ще е възможно нападението върху кораби, идващи от Галац. Няма нужда от предварително допитване до румънското правителство, тъй като русите също без да питат навремето минираха Дунав при Турну Северин.

Или можем да направим следните обобщения:

1/ Новината, че в Бесарабия има силна армейска част, е вярна.

2/ На първо време обаче тези части не са предназначени за атака срещу България при нарушаване на румънския неутралитет; една част от тях получава там подготовка и след това се прехвърля в Одеса. Същото се отнася и за голямата част от концентрирания при Рени войскови материал.

3/ Русите изкупуват по Долни Дунав голямо количество влекачи и мауни. Тези съдове се въоръжават и подготвят за транспортирането на военни части.

4/ Тази мярка също няма за цел евентуално нападение срещу България. Съдовете се използват повече за транспорти към Одеса. Изкупуването се извършва и с цел да се затруднят нашите транспорти по Дунав и за да се запасят с достатъчно количество плавателни съдове при евентуални бъдещи нужди.

5/ Може да се очакват нападения върху наши транспорти по Дунав, съществува именно вероятност миноносецът да нападне транспорти с муниции, а въоръжени параходи и миноносецът – транспортите със зърнени храни от Галац.

6/ Австрийските монитори са достатъчни, за да предотвратят такива нападения.

7/ Заграждането на Долни Дунав с мини не е желателно и за такова може да се мисли само ако австрийската флотилия и българските крайбрежни батареи не могат да гарантират евентуално достатъчна защита. Минирането ще се извърши евентуално между Галац и Рени, в този случай без предварително договаряне.

Остава още да съобщя какви сведения получихме относно това, за какво ще се използват транспортираните в Одеса млади набори войски. Новините от Русия са много ограничени, защото се засилва контролът. Но агентурните сведения все пак сочат, че те не остават в Одеса, където евентуално биха могли да формират армия за нападение срещу България или Турция. Според сведения уж от руски офицери и войници, повечето военни части отивали в Киев, където се концентрира голяма армия. И на други места зад фронта се съсредоточават ударни армии, но тази при Киев била най-силна и на нея се възлагал най-големия удар, който планувало руското армейско командване. Той щял да бъде проведен в посока към Буковина. Германско-австрийските части ще бъдат отблъснати там от превъзхождащи ги сили и след това, както казал един руски офицер на наш агент, с бърз марш към Будапеща трябвало да разделят нашите Северна и Южна армия.

Досега ми беше невъзможно да проверя последната новина.

Копие от доклада е изпратен на държавния секретар на Имперския флот.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 11–26.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

---

[1] Изречението е отбелязано в оригинала с черта отстрани в полето.

[2] Изречението обозначено с черта встрани в полето.

[3] Маркирано с черта встрани.

[4] Бусне.

[5] Обозначение встрани с черта.

[6] Изречението е отбелязано встрани с черта.

[7] Изречението е отбелязано встрани.

[8] Черта отстрани в полето.

№ 406

Препис на таен доклад № 35, озаглавен „Флотски строителен план за българската марина“, от 14 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин

Капитан-лейтенант Фирле ми докладва на 6 ноември от Варна, както следва:

„Командирът на флота[1] има вече готов план за бъдещото развитие на българския флот, който често е обсъждал с мен и който желае дотолкова да преосмисли и развие, че при завършване на войната да може от него да се изработи правдива в основни черти картина на бъдещото развитие на флота.

Това все още е един план, който в момента отразява чисто лично становище на лица, които в научен и организационен план ще бъдат единствено компетентни в бъдеще, но засега той няма официален характер.

Командирът на флота ще бъде благодарен, ако още сега получи вярна представа за финансовата страна на плана, за да може да предвиди размера на сумата, с която годишно ще се натовари държавният бюджет.

За да се удовлетвори желанието му, моля най-смирено да се изчислят, разбира се в общи черти, чрез службите на имперския флот, нужните разходи по предвидения по-долу план.

Шефът на флота по принцип е решен да издейства от Парламента, по немски образец, разрешение за един гарантиран план за развитие за определен период от време, защото трябва да се утвърди срока за направата на корабите особено във връзка с подготовката на персонала.

Строителният план предвижда следното:

1/. 12 ескадрени миноносеца 12[00]-1400 т, по възможност с дизелова тяга (поради сходството им с подводниците) или турбини и отопление с нафта; 4-12 см и 4-50 см двойни тръби, 2 фара и т.н.; скорост, отговаряща на най-високите изисквания – висока, икономически ефективна постоянна скорост (виж условията за ескадрените миноносци 1915 г. за Турция от корабостроителница „Германия“).

2/. 24 подводници (350-500 т), подходящи за подводна война в Черно и Средиземно море.

3/. Два кораба за изваждане на подводници, едновременно с това екипирани като кораби-майки на подводниците, кораб за извършване на поправки, за складиране на торпедата и учебен кораб. Място за персонала на една флотилия от подводници. Не се предвиждат съоръжения на сушата за подводница.

4/. Стар военен кораб (крайцер) за учебен кораб за морските офицери и екипажите (пътувания в чужбина по море) и за техническия персонал и специалната подготовка на служещите в артилерията и с торпедата.

5/. Два плуващи дока за тези кораби.

6/. 24 хидроплана от най-нов тип.

7/. 2 станции за самолети с цялостното необходимо обзавеждане.

8/. Цялостна пристанищна отбрана за Варна и Бургас с модерни оръдия, минни прегради, заграждения срещу подводници, фарове и т.н., тъй като съществуващите такива са остарели и неизползваеми.

Моля засега този план да се пази в тайна и преди всичко де не се разгласява пред фирми, защото в момента той представлява подготвителен проект на флотския командир и все още не е съгласуван с централните служби в София.

Настоящият план представлява в основни линии разширен вариант на план, изготвен още в началото на годината, който трябваше тази есен да бъде представен пред Парламента. Като първоначален кредит за флота бяха искани 7 милиона франка, бюджетът в момента съставлява 1,5 милиона.

Препис на доклада е изпратен и на шефа на Средиземноморската дивизия[2]."

Моля най-смирено, Ваше Превъзходителство, да се изчислят разходите за осъществяването на плана и да ме информирате възможно в най-скоро време.

Приложен препис за Адмиралтейския щаб.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/42, л. 31–33.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1033.

---

[1] К. Кирков.
[2] Бирман.

№ 407

Препис на телеграма № 47 от 17 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

Научих строго поверително, че генерал фон Фалкенхайн подготвя военна конвенция между България и Гърция при гаранция от страна на Германия върху следната база: предаване на Дойран, Гевгели и Южна Албания на Гърция; България гарантира гореспоменатите гръцки владения. Военният министър Найденов е дал съгласието си и е поел ангажимента да склони царицата[1], а също Жеков и Жостов. Военният министър е сигурен в съгласието на последните двама, както и на останалите военни лица, защото смята, че България не може да понесе едно нападение от страна на Гърция. Моментът за преговори е добре подбран, тъй като положението на българската армия в Южна Албания спрямо Антантата е несигурно и тежко. Окончателният отказ от Драма и Кавала ще бъде тежък за българското правителство, но Найденов се надява да убеди Радославов, като се позове на трудното положение, в което ще се отзоват правителството и армията, ако Гърция настъпи при едно българско поражение. Тогава неговото положение ще стане неудържимо, защото след като загуби това, към което се е стремял, ще загуби и доверието на народа[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/50, л. 10.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 2453.

---

[1] Елеонора.

[2] Телеграмата е предадена чрез Радио Тимишоара до Адмиралтейския щаб в Берлин, откъдето е препредадена в Генералния щаб в Берлин.

№ 408

Препис на шифрована телеграма № 48 от 18 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол

За Специалното командване във връзка с доклад № 6170 II от 8 ноември[1]:

Закупуването на хранителни стоки в момента е невъзможно, защото българското правителство е наложило запор в полза на германската Имперска комисия по вноса. Обърнете се чрез имперското Министерство на марината към тази комисия в Берлин с молба да бъде наредено на тукашните поделения на комисията да се експортират директно оттук за Константинопол необходимите хранителни стоки. Тези поделения не са готови без инструкции от Берлин да се разпореждат със стоките, поставени под забрана за износ.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 14.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] Докладът не се намира сред донесените от Фрайбург копия.

№ 409

Спешен доклад № 42, озаглавен „Доклад за възможността за бързо дебаркиране на големи военни части във Варна, Бургас и Дедеагач," от 18 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до държавния секретар на германското имперско Министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин[1]

Съгласно телеграма № 27 на Адмиралтейския щаб[2].

Не съм успял все още лично да посетя подходящите за дебаркиране на големи маси от военни части места при Варна, Бургас и Дедеагач поради голямата ми заетост. Затова като отговор на въпроса, поставен в заглавието на доклада, на Адмиралтейския щаб мога да предам само информации от общ характер, до които намерих достъп и които рисуват следната картина във връзка с цялостното военно положение:

I. Общи положения. Що се отнася до възможността руски войски да дебаркират на българското крайбрежие на Черно море, то аз винаги съм застъпвал пред съответните висши инстанции становището, че не смятам за вероятно бързото стоварване на големи войскови части на споменатите места, докато морското господство на русите се оспорва от германско-турския флот. Една по-голяма армия би увиснала, така да се каже, във въздуха дори и при успешно дебаркиране, ако не може да разчита на постоянно осигурено снабдяване с материали, муниции и др. необходими ѝ неща. А че в момента няма никакви гаранции за такова осигуряване, още повече, че се увеличава възможността за осуетяване на обратните връзки на една руска дебаркационна армия посредством германските подводници, стои извън всякакво съмнение. Но дори и да се абстрахираме от това стратегически неблагоприятно положение на неприятеля, провеждането на такава операция е мислимо само тогава, ако германско-турските военноморски сили не се отзоват навреме на мястото или бъдат задържани от руския флот пред Босфора. Но ми се струва съмнително, че руският флот ще разполага с достатъчно кораби, извън необходимите военноморски сили за спирането на германско-турския флот, под прикритието на чийто превъзхождащ неприятеля огън да се извърши дебаркирането. Успешното провеждане на една такава голяма операция, следователно, е невероятно, дори ако се абстрахираме от противодействията на германските подводници и българските военноморски сили. Затова не считам, че съществува опасност от възможността за бързо дебаркиране на големи военни маси. Трябва да сме готови да очакваме по-скоро опити за дебаркиране на сравнително малки части, които евентуално биха могли да се задържат за известно време на крайбрежието, но които ще повлияят твърде малко върху цялостното развитие на военното положение в България, независимо от демонстративния им характер.

II. В Дедеагач, респективно по българското крайбрежие на Егейско море, положението е значително по-неблагоприятно. Тук господстват почти безспорно вражеските военноморски сили. Затова там е сравнително лесно да се проведе под прикритието на имащия превес неприятелски огън бързото разтоварване на големи маси от войски. Нашите подводници няма да успеят да предотвратят това, а също и продължителния подвоз на муниции и материали. Те ще се опитват да пречат, но няма да успеят да го предотвратят, както стана при Галиполи и Салоник.

Настъпващата зима е неблагоприятна за нашите противници с честите си, силни южни ветрове. И ако предприемем дебаркиране, противникът ще се опита да натрупа веднага достатъчно муниции, материали, провизии и т.н. в Дедеагач, респективно в Порто Лагос, за да може да осигури на армията продължителна свобода на движение. Само Салоник не е достатъчен за тази цел, дори и да остане за дълго време в ръцете на Антантата, докато те не разполагат с железопътната линия Салоник–Дедеагач.

III. Подробности. Варна. Дебаркиране от страна на противника при Варна може да се извърши в пристанището на самия град и в разположеното на 5 морски мили северно от Варна устие на река Батова.

При дебаркиране в пристанището би било необходимо да се унищожат, и то от голямо разстояние, двете разположени над града 24 см оръдия, които държат под обстрел входа на пристанището.Освен това ще трябва да се справят и с преградните батареи, състоящи се от три далекобойни 10 см оръдия. А колко е трудно да се превземат полските укрепления показаха боевете при Дарданелите, където въпреки обстрелването с часове и дни и често съвсем слабите ответни действия, не се удаде на противника да нанесе значителни поражения на фортовете. Дори перманентната защита да бъде унищожена, малкото на брой оръдия на полската артилерия могат още дълго време да останат незасегнати и да предотвратят пробив в преградите.

Чувам, че на път за Варна са вече тежките мортири[3] на германската действаща армия, които могат да свършат необходимото при защитата на преградите и при отбиването на неприятелските дебаркационни части. Следователно при умело ръководство на защитата е изключено едно изненадващо дебаркиране в пристанището на Варна.

Другояче стоят нещата в разположения на 5 морски мили северно от Варна залив на устието на река Батова. Оръдията на постоянната защита не могат да държат под обстрел залива и граничещите с него крайбрежни ивици. Обкръжаващите залива височини могат лесно да бъдат обстрелвани от неприятелската флота, така че на намиращите се на сушата въоръжени сили ще бъде почти невъзможно да предотвратят дебаркирането. Задачата на българската армия, респективно на подпомагащите я германски въоръжени сили, ще бъде да държи под око, на първо място, точно тази точка, така да я подсили с окопи и артилерийски позиции, че да стане невъзможно за слезлите на брега части да навлязат навътре в сушата.

Намиращите се в момента във Варна два резервни полка с известно количество полска артилерия обаче няма да са достатъчни за това. Подсилването им с една германска бригада вече е запланувано, а и бързо може да бъде извършено изпращането на подкрепления от разположената в Източна България дивизия (отговаря на един германски армейски корпус), чийто щаб се намира в Шумен. Важно е да се предотврати настъпление на неприятелските въоръжени сили срещу Варна откъм сушата, тъй като тогава ще се създаде възможност да бъдат стоварени големи военни маси. Ако успеят от околните височини да ограничат операциите на противника само върху мястото на дебаркирането, неприятелските войски ще се озоват в подобна ситуация, както войските на Антантата при Арп Бурну, а положението им ще бъде значително по-неблагоприятно поради факта, че обратната им връзка ще е застрашена.

IV. Бургас. Условията за дебаркиране в Бургас са дотолкова по-благоприятни, доколкото там липсва тежка артилерия за отбраната. Но изглежда достатъчно са се погрижили за преградната отбрана, че и тук при известна бдителност е изключена възможността от изненадващо дебаркиране на големи военни части.

Входът на пристанището се държи под прицел от 4 по-стари 15 см оръдия, две от които са разположени при Созопол и две при Анхиало. Освен това там има една резервна бригада и части от полска артилерия (с 4-5 оръдия). Според сведенията в близост до Бургас има само едно място, както при Варна, където евентуално дебаркиране има изгледи за успех. Това са разположените в и около залива на Созопол крайбрежни ивици. Но и тук може да се предотврати навлизането навътре в сушата на стоварените войски. И тук околните височини владеят мястото на дебаркирането.

За засилване отбраната на Бургас също се предвижда да бъде изпратена една германска бригада, а вече е на път и една батарея от тежки мортири.

С изключение н споменатите места, българското крайбрежие е стръмно почти навсякъде, затова не е вероятно предприемане на опити за дебаркиране, които не са в непосредствена близост до Бургас и Варна, още повече, че ще попаднат на непроходими планини. Разположените северно от Бургас ниски крайбрежни ивици, както и областта в устието на Камчия, са в по-голямата си част заблатени и не са удобни за дебаркиране.

Една обширна, добре организирана крайбрежна сигнална мрежа ще подпомогне в значителна степен ефективността на крайбрежната защита. Голяма би била ползата за сигурността и разузнаването от германските хидроплани, за изпращането на които вече направих предложение.

V. Дедеагач. Както споменах по-горе, дебаркиране от голям мащаб по Егейското крайбрежие ще бъде значително лесно. Подходящо за тази цел е не само крайбрежието между Макри и Дедеагач, но и заливът на Лагос и околностите. Тук липсва постоянна защита, още по-малко минно заграждение. От друга страна, навлизането на неприятелска армия във вътрешността на страната ще се натъкне на значителни трудности. В Гюмюрджина има една българска дивизия. Паралелно разположената на крайбрежието железопътна линия позволява бързо придвижване на войски към застрашените места. В случай на необходимост ще бъде бързо изпратена и I турска армия, разположена на северното крайбрежие на залива на Серес.

VI. Обобщение. По мое мнение във Варна и Бургас няма възможност за дебаркиране на големи военни части. В Дедеагач и околността такава опасност съществува. Но и тук положението е такова, че няма сериозна заплаха, като се има предвид цялостното благоприятно развитие на военната ситуация в Сърбия в момента.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/50, л. 12–16.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 2453.

---

[1] Препис на доклада е изпратен и на Адмиралтейския щаб.

[2] Телеграмата не е намерена сред копията от документи.

[3] Вероятно става въпрос за 105-а германска пехотна дивизия, която има за задача да предотврати руско дебаркиране при Варна и Бургас. Вж. следващия док. 410.

№ 410

Шифрована телеграма № 601 от 19 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

По желание на Генералния щаб изпратих следната тел[еграма] до София:

„За подполковник фон Масов. Да се предаде на генерал Жеков. За Ниш е потеглила германската 105-а пехотна дивизия, която е предназначена да действува във Варна и Бургас. Тя ще се яви там на разположение на бълг[арското] Главно командване на войската. Моля да предадете чрез коменданта на Ниш по-нататъшни указания на командира на дивизията.

Дивизията има за задача да предотврати руско дебаркиране при Варна и Бургас и околностите им.

Тъй като продоволствената колона на 105-а дивизия трябваше да бъде прикрепена към германските 101-а и 103-а пехотна дивизия и Алпийския корпус за продължаване на операциите в южна посока, моля да се вземат мерки за продоволствието на 105-а дивизия в похода ѝ от Ниш за Пирот, така че необходимите продоволствени материали да бъдат оставени някъде по пътя, по който ще мине дивизията. Всичко останало, както и снабдяването ѝ по време на транспортирането ѝ по железницата от Ниш за Пирот, ще бъде уговорено непосредствено с командира на дивизията в Ниш. Продоволствието на дивизията по време на престоя ѝ във Варна и Бургас, моля да бъде уредено от бълг[арското] Главно командване на войската, за да се спести транспортирането му, което представлява поправка на договореното в точка 4. Разплащането ще се уреди чрез пруското Военно министерство.

Моля, Ваше Превъзходителство да даде съгласието си за тази промяна в договореностите. Фон Фалкенхайн."

ИИ БАН, кол. 06, оп. 53, л. 446–447.
Bonn, PAAA, Bulgarien 6 Bd. 18.

№ 411

Препис на шифрована телеграма № 41 от 19 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин

За Информационния отдел – Плес. От сигурен източник:

1. Петербург, 12 ноември. Интервенцията на Русия в Персия изглежда все по-вероятна, говори се за предстоящо завземане на Техеран.

2. Петербург, 17 ноември. Завземането на Тетово (от сърбите) се счита за много важно. Сръбският пълномощен министър, настроен досега твърде песимистично, днес каза, че едно българско поражение на Брегалница може да промени цялото военно положение на Балканите и счита, че в този случай България даже ще моли Антантата за мир; първото условие на Антантата ще бъде свалянето на цар Фердинанд. Възможностите за участие на Русия във войната на Балканите, което не само че е много вероятно, но, според някои източници, вече непосредствено предстои, прави тези разсъждения достойни за внимание.

3. Петербург, 16 ноември. Пътуването на Сазонов е във връзка с военната помощ на Русия за Сърбия. Царят[1] иска най-напред да посети Одеса и Рени. Според специална заповед, събраните в Бесарабия военни части са подбрани измежду най-добре въоръжените части.

Допълнение. Сведенията на гръцкия пълномощен министър в Петербург трябва да се приемат предпазливо според досегашния ни опит.

София, Константинопол уведомени. Фалкенхаузен[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 39–40.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Николай II.

[2] Върху документа от Външно министерство са поставили гриф „Строго секретно".

№ 412

Секретна шифрована телеграма № 603 от 19 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин

Г-н фон Фалкенхайн се завърна доволен от разискванията с генерал Жеков и българския Престолонаследник. Страхувам се обаче, че не по-малко, отколкото преди пътуването си, той се намира под влияние на брилянтно сражаващата се българска армия. Каза ми, че цар Фердинанд се чувства излъган от крал Константин и ако ние не го бяхме принудили да не превзема Дойран и Гевгели, то той, Фердинанд, би завладял тези области и така би предотвратил разгръщането на частите на Антантата. Аз отговорих, че дори това твърдение да е вярно, крал Константин винаги е действувал с bona fide[1], защото не е могъл да знае за Солунската офанзива на Антантата, когато искаше да не се превзема Дойран и Гевгели. Освен това ми се струва изключено българите да успееха да превземат Дойран и Гевгели толкова скоро, че да изпреварят Антантата. Г-н фон Фалкенхайн смята, че е защитил българите дори пред Царя, но не мисли, че цар Фердинанд би могъл да бъде убеден. Гъркът бил виновен за това лошо положение, защото изпуснал удобния момент. На това отговорих, че тогава ще трябва да изправя като свидетел пред генерал фон Фалкенхайн неговото собствено становище отпреди три седмици. Тогава, по предложение на държавния секретар[2], предложих дали да не посъветваме Краля още в самото начало да се противопостави със сила на дебаркирането на други военни части, но фон Фалкенхайн каза тогава, че това е невъзможно и помоли да се откажем, за да не събудим недоверие у Крал Константин. А сега чувам други неща! В течение на разговора изразих пред генерала още по-открито, отколкото преди известно време, мнението си за Масов и му доказах, че Ганчев, също както Масов, се занимава с неща, които не го засягат. Фон Фалкенхайн отговори, че наистина не одобрява това. (Опитът на Ганчев да интригантства против Михаелес в полза на кандидатурата на Масов за пълномощен министър.) Сега Грюнау има под ръка в Генералния щаб телеграма на Масов до генерал фон Фалкенхайн от 16-и, в която Масов съобщава, че е спечелил българския военен министър[3] и Жостов в полза на гръцко-българското разбирателство и сега трябва да се позволи на българското Военно министерство да действува за спечелването на Царя. Той моли фон Фалкенхайн да предотврати обсъждането на този въпрос между пълномощния министър[4] и Радославов, защото това ще провали работата. И вероятно за това се отнася изявлението на фон Фалкенхайн, че Масов отчасти изглежда фантазира, но въпреки това работи добре с Царя и би било опасно, ако това единодействие се наруши чрез въвличането на Радославов. Отговорих, че не може да става и дума за това. Михаелес, който преценява нещата наистина много трезво, се намира в отлични отношения с Радославов, без когото Царят не взема никакво важно решение. И нарушението [на единодействие] може да се състои само в това, че Михаелес сведе до истинския им предел желанията на Масов, които той взема за реалност, и самият фон Фалкенхайн трябва да признае, че преценява ситуацията точно така, както Михаелес в своята телеграма (берлински № 1600).

Днес е пристигнала друга телеграма от Масов до фон Фалкенхайн, която Грюнау успял отчасти да прегледа, в която Масов докладва за по-нататъшната си дейност в тази посока и подчертава, че Царят е много раздразнен от някои изявления на пълномощния министър. Херцог фон Мекленбург се опитва да посредничи.

Смятам, че е крайно време да се сложи край на самостоятелната политика на фон Масов и интригите му спрямо пълномощния министър, защото на всяка цена е нужно лоялно сътрудничество с пълномощния министър. Естествено тези данни не могат да бъдат използвани пред Генералния щаб, без това да направи невъзможна моята и на Грюнау по-нататъшна дейност тук. Затова искам да се прецени дали да се изслуша Михаелес за възможните различия в мненията им с Масов, за да се определи как да се процедира по този въпрос. Отговорът може би ще даде повод за намеса.

Решението за продължаването на операциите, които биха довели до изясняване положението на Гърция, г-н фон Фалкенхайн вижда обаче едва след няколко седмици.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 168, л. 428–431.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 19.

---

[1] Добра воля (лат.).

[2] Ягов.

[3] Найденов.

[4] Михаелес.

№ 413

Препис на доклад № B 48 от 20 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин

В отговор на № 6170 II от 8 ноември[1] и в допълнение на телеграмата ми № 48 от 18 ноември[2].

Експортът на хранителни стоки от България може да стане в момента единствено чрез посредничеството на Имперската комисия по вноса, сключила договор с българската Комисия по реквизициите, според който е наложен запор на намиращите се на разположение за износ хранителни стоки в България в полза само на Имперската комисия по вноса. Договорът е подписан както от българското, така и от германското правителство и затова има силата на политически договор.

Като се има предвид тази ситуация, безсмислен е всеки опит да се закупят хранителни стоки в България по друг път, освен чрез Комисията. Не съм и правил опит да заобиколя договора по един или друг начин, защото ми се струва недопустимо, като се има предвид, че на Комисията е възложено да застъпва общите интереси на Германия и заобикалянето на договора в полза на флота би довело до значителни последици от различно естество.

Без разрешение на Централните вносни служби в Берлин, тукашният ѝ представител не би могъл да изнесе хранителни стоки за Константинопол. Найдобрият начин за доставка на желаните стоки, доколкото те са налице, следователно, е Специалното командване да влезе във връзка с Имперския флот и чрез него да изиска нужното разрешение за експорт за Турция. За да стане това по-бързо, аз се обърнах към тукашния представител на Имперската комисия по вноса с молба той да телеграфира до Берлинската централа с цел да се издейства необходимото разрешение, като се позове на неотложността от изпращането на хранителни стоки.

След като е налице разрешението, оттам може да се пристъпи в сравнително кратки срокове към изпращане на следните стоки, според получените от мен сведения:

1. Свинска мас.
2. Сирене.
3. Сланина.

Зелен грах, леща и бял боб не може да достави дори и Комисията, защото наличното количество е реквизирано от българската Комисия по реквизициите за нуждите на българската армия.

За цените, които следва да се платят на Комисията, не са достатъчно ориентирани дори в тукашния неин филиал. Съобщиха ми, че се предполага, че цената на свинската мас ще бъде около 4 лева. За цените на сиренето и сланината все още се водят преговори между двете комисии.

Имперската комисия по вноса не е дружество, което реализира печалби. Съобщиха ми, че към себестойността се прибавят само разходите. Цените, по които Имперския флот ще купува за Специалното командване, ще се определят в Берлин. Разбира се, не може да става и дума за твърдо определяне на цените, докато Комисията не знае колко ще трябва да заплати за стоката.

Уреждането на сметките за направените доставки ще се извърши по целесъобразност в Берлин между Имперския флот и Комисията. Тукашният ѝ представител е подал молба по този повод. Смятам, че Специалното командване няма да има нищо против начина на заплащане, ако се съгласи по принцип с покупките чрез Имперския флот и Имперската комисия по вноса.

Като науча нещо ново, няма да пропусна да информирам.

Моля да уведомите шефа на Средиземноморската дивизия[1] за гореспоменатото.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 42–43.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

---

[1] Вж. док. 397, бел. 3

[2] Вж. док. 408.

[3] Капитан-лейтенант Бирман.

№ 414

Споразумение от 20 ноември 1915 г. между германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин

Между райхсканцлера[1] (Външно министерство) и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт, представляваща едновременно фирмите

Дрезднер Банк	Берлин
С. Блайхрьодер	–“–
Банк фюр хандел унд индустстри	–“–
Комерц унд дисконто-банк	–“–
Националбанк фюр Дойчланд	–“–
Сал. Опенхайм юниор & Сие	Кьолн
А. Шафхаузеншер банкферайн А.Д.	–“–
Норддойче банк ин Хамбург	Хамбург
М.М. Варбург & Ко	–“–
Л. Беренс & Зьоне	–“–
Ферайнсбанк, Хамбург	–“–
Шрьодер Гебрюдер & Ко	Франкфурт на Майн
Кредитна банка	София
Балканска банка	–“–
Българска генерална банка	–“–

се сключва днес следното споразумение:

В продължение на член 5 на сключения на 9 август 1915 г.[2] договор между райхсканцлера (Външно министерство) и консорциум от германски и австро-унгарски банки, Консорциумът на 20 ноември 1915 г.е поел задължение пред българския царски финансов министър[3] да извърши съгласно приложеното писмо опцията на втората серия 5% български заем в злато от 1914 г. на стойност 187 077 000 франка, най-късно една година след сключването на мира. Във връзка с това се договаря следното:

Член 1

В съответствие с член 3 от споразумението с българското правителство от 31 юли 1915 г., консорциумът си запазва правото до една година след сключването на мира да емитира заема според условията на договора от 12 юли 1914 г. Ако дотогава емисията се извърши в момент, удобен и за райхсканцлера (Външно министерство), то тя ще бъде извършена за обща сметка на смесени консорциуми в Германия, Австро-Унгария и евентуално също от други страни.

Член 2

Ако до упоменатия момент не бъде пусната емисията, райхсканцлерът (Външно министерство) се задължава да приспадне 75% от заема на германската групировка на цена, равна на себестойността му, докато останалите 25% от заема, определени за австро-унгарската група от банки, ще се поемат от страна на Имп[ераторското] и Кр[алско] австро-унгарско правителство; ако последното не стане, райхсканцлерът (Външно министерство) се задължава да поеме от германската групировка общата опционна сума на заема по цената на себестойността й. Германската група банки се задължава срещу това да отстъпи на райхсканцлера (Външно министерство) правата си върху издаване на облигации, дадени й чрез договора за заема от 12 юли 1914 г., както и правото върху опцията на останалата заемна сума от 62 923 000 франка на 5%-я български заем в злато от 1914 г., както и правото на строеж на железопътната линия от Михайлово до Порто Лагос или някоя друга, еднаква по стойност на нея линия, и строежа на пристанището в Порто Лагос. Изчисляването на себестойността на цената ще се извърши в съответствие с член 5 от договора от 9 август 1915 г. Разпоредбите на договора от 9 август 1915 г. остават в сила, доколкото те не са променени или отменени от по-горесказаното и особено от казаното в член 6[4].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, л. 372–374.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Бетман-Холвег.

[2] Вж. текста на споразумението за емисията на заема от 20 ноември 1915 г. между германското, австро-унгарското и българското правителство в ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 180, л. 355-358 (текстът е на френски език). Вж. договора и за първата опция в док. 291 и 303.

[3] Тончев.

[4] Споразумението е подписано от подсекретаря на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман и директора на Дисконто-Гезелшафт д-р Артур Саломонсон.

№ 415

Препис на писмо № I 15358 от 21 ноември 1915 г.[1] на германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег и държавния секретар на германската Имперска хазна д-р Карл Хелферих в Берлин до пруския военен министър генерал фон Хееринг в Берлин

За моя най-голяма изненада видях от пристигналите тук с писмото от 6 ноември – № 1588.15 A.L.T., Армейски отдел, сведения за доставките и поръчките за българското армейско управление, че доставките са достигнали вече значителната сума от 103 милиона марки. Като се имат предвид големите затруднения, които Райхът изпитва от собственото си участие във военните действия, искам да посоча най-настойчиво, че доставките за българското армейско управление трябва да се извършват само в рамките на най-необходимото. За такива нужди трябва да се приемат само материалите, които действително са необходими на българската войска за настоящото ѝ настъпление към Сърбия. Не трябва да се задоволяват искания, които са насочени към възстановяване на българската армия в мирно време. Трябва да се има предвид по принцип, че разноските за тези доставки могат да бъдат изплащани от Райха само като заем и че България е задължена по-късно да възстанови тези разходи. И затова, както и при доставките за турското армейско управление, трябва да се води строг контрол за тях, като при възможност трябва да се получава веднага и удостоверяване от българските власти за получаването им. При всички по-нататъшни доставки за българското армейско управление, моля да се процедира, както това става по отношение на Турция, а именно преди изпълнението на поръчките да се вземе съгласието на Имперското финансово управление с поемане разноските за сметка на Райха.

Очаквам в скоро време съобщение с по-точни данни за направените за България доставки и тяхната стойност[2].

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 187, л. 365–366.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Хелферих изпраща на Ягов във Външно министерство в Берлин препис на писмото заедно с препис на споменатото в текста на документа писмо на Военното министерство от 6 ноември 1915 г. № 1588.15.A.L.T.

[2] За исканите от българското правителство военни доставки вж. доклада на Карл фон Лаферт до германското Външно министерство, ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 188, л. 367–368.

№ 416

Записка № A.S. 5796 от 22 ноември 1915 г. на германското Външно министерство в Берлин с приложен текста на аванс по заемен договор 200 млн. фр. между Германия и Австро-Унгария, от една страна, и България – от друга страна, подписан на 20 ноември 1915 г. в Берлин

Приложеният заемен договор между имперското германско и австро-унгарско правителство, от една страна, и българското правителство, от друга страна, е подписан на 20 ноември 1915 г.[1] Едновременно с това представителите на Германия и Австро-Унгария са предали на г-н Тончев в препис приложено писмо относно приемането на комисионна такса за заема от 31 юли т.г. от техните правителства. Тогава е предадена на г-н Тончев, също в препис, приложена декларация на Дисконто-Гезелшафт за опцията на 5%-я заем от 1914 г.[1]

Договор

Имперското германско правителство,

представено от Негово Превъзходителство държавния секретар на Имперската хазна г-н Карл фон Хелферих и

общото Императорско и кралско правителство на Австро-Унгария,

представено за Императорското кралско правителство на Австрия от директора на Пощенската спестовна каса г-н кавалер Карл фон Лет и за Кралското правителство на Унгария от съветника към отдел в Кралското министерство на финансите г-н Луис Валко, от една страна, и

Царското правителство на България, от друга страна

представено от Негово Превъзходителство министъра на финансите г-н Димитър Тончев, уредиха и се споразумяха за следното:

Член I.

Имперското германско правителство и общото Императорско и кралско правителство на Австро-Унгария, действащи заедно, отпуснаха на Царското правителство на България заемен аванс от 200 милиона франка, от който две плащания по 50 милиона франка всяко бяха изплатени на 21 септември и 21 октомври и две плащания на същата стойност ще бъдат изплатени на 21 ноември и 21 декември 1915 г.

Неизплатените плащания ще бъдат дадени на разположение на Царското правителство на България в райхсмарки по курс 81 марки=100 франка в германска банка в Берлин, посочена от Царското правителство на България.

Връщането на настоящия аванс ще стане в марки, изчислен по курса 81 марки = 100 франка.

Член II.

Срещу плащането на различните падежи Царското българско правителство ще предаде на Имперското германско правителство и на Императорското и кралско правителство на Австро-Унгария съкровищни бонове без купони, чиято номинална стойност съответствува точно на размера на различните падежи. Съкровищните бонове ще бъдат надписани по начина, избран от горепосочените две правителства.

Що се отнася до падежите от 21 септември и 21 октомври 1915 г., които вече бяха изплатени, Царското българско правителство ще предаде съкровищните бонове, отнасящи се до тези два падежа, възможно най-скоро.

Падежът на тези съкровищни бонове ще бъде до 12 месеца.

Въз основа на искане на Царското правителство на България той ще бъде удължаван с по три месеца до една година след сключване на мира.

Разходите за таксите по настоящия договор и по горепосочените съкровищни бонове ще бъдат за сметка на Имперското германско правителство и общото Императорско и кралско правителство на Австро-Унгария.

Член III.

Заемът ще носи лихва от 5 1/2% на година.

До изтичане на една година след сключване на мира лихвите ще бъдат изчислявани като прости лихви и прибавяни към капитала на заемната сума.

Член IV.

Уреждането на заема в капитал и лихви ще стане по време на сключване на мира по общо съгласие между страните, сключващи договора. При липса на такова споразумение Царското правителство на България ще има правото да изплати аванса и, от друга страна, Имперското германско правителство и общото Императорско и кралско правителство на Австро-Унгария ще имат правото да искат връщането на авансовия капитал и лихвите една година след сключване на мира чрез връчване на държавен заем.

Имперското германско правителство и общото Императорско и кралско правителство на Австро-Унгария ще имат правото да определят номиналния размер на лихвата по този заем, като добре се разбира, че реалната стойност на лихвата, отнасяща се до този заем, не може по никакъв начин да слезе под стойността на 6% на година.

Член V.

Имперското германско правителство и общото Императорско и кралско правителство на Австро-Унгария подчертават, че удължаването на съкровищните бонове (150 милиона франка), издадени въз основа на сключения договор от месец януари и февруари 1915 г. между Царското правителство на България , от една страна, и управлението на Дисконто-Гезелшафт и един австро-унгарски консорциум, от друга страна, удължение, което след фиксираните условия в член 4, алинея 7 на споменатия договор, трябва да има стойност на лихвата от 8% на година плюс една комисионна от 1,8% на тримесечие, ще се осъществи със стойност на лихвата 6% на година без комисионна.

Съставен в Берлин в четири екземпляра, на 20 ноември 1915 г.

Влизането в сила на настоящия договор е в зависимост от ратификацията му от договарящите се правителства.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 179, л. 344–347.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Оформен е договорът и техническото плащане на 200-милионния „военен заем".

№ 417

Препис на шифрована телеграма № 756 от 24 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Едновременно за Армейското командване, Генералния щаб, Военното министерство и Адмиралтейския щаб.

Генерал Жеков се върна много доволен от срещата в Парачин. Надява се тя да се повтори в Ниш, веднага след като линията дотам е готова. Той е още по-заинтересован от изясняването на отношенията с Гърция, отколкото преди. За тази цел той извика от Атина българския военен аташе в Кюстендил. След като същият се завърне отново на поста си, придружен от още една личност, която тепърва ще се уточнява, ще има задачата да проведе няколко първоначални, необвързващи разговора. Едновременно с това генерал Жеков желае да се започнат преговори при посредничество от наша страна. Счита се за целесъобразно тези преговори да бъдат водени първоначално от военните и той е сигурен в съгласието на българския Цар по този въпрос, защото вече е говорил с него. От страна на министър-председателя не очаква съпротива, въпреки че трябва да се отчита и това, че той като политик трябва да се съобразява с македонско-гръцките противоречия. Затова още от началото той трябва да бъде изключен от листата на онези, които са за скорошното започване на преговорите по граничните конфликти. Решението на краля на Гърция[1] трябва да бъде улеснено от общото нападение на германско-българските войски в Южна Македония.

Съобщените ми с телеграмата от 12 т.м. основни положения за Военната конвенция[2] все още не са опровергани. Може би ще възникнат трудности от това, че гърците ще поискат формален отказ на българите от Кавала. Изглежда от значение за българите е този пункт да отпадне от преговорите. Ако това срещне гръцка съпротива, остава все още възможността от разбирателство под формата гърците да отстъпят поречието на Места, толкова желано от българите. Генерал Жостов, който като македонец е по-малко отстъпчив, е за ускоряване на преговорите, защото бойните действия приближават черногорската граница. Масов[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 43–44.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 2689.

---

[1] Константин.

[2] Вероятно става дума в тази връзка за усилията на Фалкенхайн. Вж. док. 407.

[3] Препис от телеграмата и изпратен от заместник-началника на отдел III в Генералния щаб в Берлин до Военното министерство и до Адмиралтейския щаб

№ 418

Писмо № 697 и специална пратка по кралски куриер от 25 ноември 1915 г., Пера, на германския шарже д'афер в Константинопол граф Паул фон Метерних до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин с приложен заключителния доклад от 18 ноември 1915 г., Константинопол, на членовете на Турско-българската гранична комисия подполковник Тийери, майор Хубка и капитан фон Вирзен

Имам честта да изпратя на Ваше Превъзходителство един екземпляр от доклада на турско-българската гранична комисия от 18 т.м. за изпълнението на възложената ѝ задача, както и екземпляр от картата в мащаб 1:50 000 с очертана новата граница.

Имперското отоманско правителство е поканено директно оттук, а Царското българско правителство чрез посредничеството на имперската легация[1] в София, да заплатят направените от Райха разходи, които според договора се разпределят наполовина между двете държави.

Турско-българска гранична комисия
Константинопол, 18 ноември 1915 г.

Заключителен доклад

Комисията изпраща в приложение един екземпляр на карта в М 1:50 000 с очертана новата турско-българска граница. По-нататъшното ѝ размножаване ще се извърши от Имп[ераторския] и кр[алски] военногеографски институт във Виена и оттам ще изпратят веднага щом е възможно още 50 екземпляра.

1. Ход на работата

Теренните работи на комисията се проведоха от 27.IX. до 11.XI.

Най-напред беше очертана онази част от граничната линия до завоя на Марица между Адрианопол и Караагач, след това границата от Тунджа до левия бряг на Марица, западно от Адрианопол, и накрая тясната ивица от север на юг по източния бряг на реката до морето.

На 10.Х. беше предадена готовата карта до Марица под Адрианопол на представителите на граничещите държави, след което на 11.Х. се състоя промяната на собственост на цялата област, която се отстъпва с изключение на тясната гранична ивица източно от Марица. Също тогава се състоя предаването и приемането на по-малките картни отрязъци, докато бъдат готови за предаване съответните картни листове.

Двете правителства предоставиха войници за строежа на граничните стълбове, а на нас ни бяха дадени ездитни коне. Освен това Царското българско правителство ни отпусна специален влак, нещо което заслужава голямата ни благодарност, който ни служеше при работата южно от Караагач като работно и жилищно помещение.

Времето изключително благоприятстваше работата ни, нещо което беше твърде важно, особено в богатия водоносен южен участък. Марица изцяло беше в състояние на ниски води. Значително затруднение върху работата оказваше оскъдната връзка през Марица и фактът, че долината между Ибсала и планината Чаталтепе не се пресича от никакъв път и е почти непроходима поради почвената покривка, водните течения и блатата. Много време беше нужно за наложилото се установяване на действителната топография, която противоречеше на показаното в картата.

На 8.XI. комисията беше непосредствен свидетел на бомбардировката на град Енос от английски хидроплани.

2. Технически работи

Австро-унгарската генерална карта в М 1:200 000, която се използваше за основа на работата ни, се оказа сравнително вярна в частта си от север до Адрианопол включително, но по на юг напълно остаряла и изцяло изопачена. Тъй като липсват тригонометрични точки, беше невъзможно да се работи с топографски инструменти и е изключено да бъде очертана с математическа точност границата върху картата.

Тъй като във връзка с времето изработването на нова карта не може да бъде задача на комисията, трябваше да се задоволим само с това, да нанесем правилно точките в съотношение спрямо най-близко разположените теренни обекти.

Маркирането на точките не можа да се извърши еднакво, тъй като липсваха както дялани камъни, така и подходящ дървен материал и приготвянето и доставянето на такъв материал ни отнемаше изключително много време. Затова на точките се поставяха каменни пирамиди или земни насипи според наличния материал; в последните бяха поставяни дялани камъни или щанги.

Тъй като този подръчен начин на маркиране може да служи само временно, представителите на двете правителства бяха призовани да укрепят точките, съгласувайки действията си.

Подробности

А. Според договора беше проблематично кое ще бъде граница – левия бряг или талвега на Тунджа. Комисията избра последния.

Б. В останалото на турска територия село Дуванджа липсват кладенци, вода се взема от един кладенец, разположен на 50 м западно от едноименния поток, който сега вече е на българска територия.

Българският представител обяви от името на правителството си, че и за в бъдеще ще разрешава на селището да ползва извора.

В. Според договора границата трябва да минава по средата на шосето Адрианопол–Караагач. Тъй като обаче съществуват различни становища по въпроса за началото и края на шосето, комисията си е позволила известна свобода и е определила границата плътно на запад от един турски военен паметник. Българският представител смяташе, че средата на шосето е малко по на изток, но изрично подчерта, че е съгласен с мотивите, от които се е водила комисията.

Г. Комисията е приела за изходна линия за измерване на отстоянието на границата от Марица признатия край на брега на реката при високи води. Появяващите се при ниски води сухи ръкави, които имат обаче ясно изразена брегова линия, се включват също в територията на речното легло. И напротив, цялостният район при наводнение не може да се приема като речно легло, според езиковата практика и текста на договора.

Там, където на картата в М 1:200 000 се намира махалата Казаккьой, югозападно от Ибсала, Марица е издълбала нов страничен ръкав. Той минава в южна посока в точно определена брегова ивица в продължение на около 2 км, след което се разклонява в множество потоци и накрая се превръща в блато, но северно от Орфанли приема отново речен характер и се влива в Гала Гьолю. Комисията прие, че тези води са всъщност река Марица, водени от убеждението, че точно тези терени могат да бъдат взети под внимание, на първо място, за канализирането на Марица.

Останалите течащи и застояли води, които се намират под устието на Ергене между Марица и източно разположените височини, вероятно нямат връзка с Марица дори при нормално високо ниво на водата. Изглежда, че те се подхранват от подпочвените води или от източните притоци, затова те не бяха взети под внимание при установяването на маришкия бряг.

Д. Тъй като в Енос има рибари, трябва да се остави свободен достъп до морето; затова граничната линия там е прокарана в талвега на източния ръкав на Марица.

Обща оценка на граничната линия

Границата от изходния пункт на север до Вирантеке е почти естествена линия, задоволяваща желанията и на двете страни.

От Вирантеке на запад до Адрианопол малкото разстояние от Марица (1500-2000 м) не даваше големи възможности за работа, последица от което беше неестествената до известна степен граница по едната половина на склона северно от шосето.

Няма нужда от повече разяснения, че изключително труден граничен участък беше теренът между Адрианопол и Караагач. Но все пак Адрианопол запазва една част от ценните си градински площи, за да се изхранва, и България има изцяло възможност да свърже железопътната гара с шосето от Мустафа паша посредством мост под устието на Арда и да си направи собствен излаз на морето чрез канал. Но приятелските отношения са първата предпоставка за това двете държави да се съгласят с този граничен участък.

Тясната гранична ивица, източно на Марица, от Боснакьой почти до пред Енос отговаря напълно на основната задача за по-късното канализиране на Марица. Но комисията бе единодушна в убеждението си, че тази гранична линия не е твърде сполучлива. Новите територии не са твърде ценни в стопанско отношение за България, докато не бъдат създадени връзки с десния бряг. От друга страна, оставащите на Турция села ще изгубят най-добрите си ниви и ливади за паша и ще се развиват трудно икономически. Не трябва да се забравя, че една част от граничната ивица остава под вода при ежегодните наводнения почти или дори над границата, така че е невъзможно действително да се упражняват собственическите права.

Присъдената на България малка част от неплодородното възвишение Чаталтепе няма никаква стойност за България.

Град Енос запази жизнеността си, след като му бяха оставени не само връзките на изток, но и излазът към морето.

Според съставените платежни документи разходите на комисията съставляват 27 806 марки[2].

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 342, л. 861–866.
Bonn, PAAA, Bulgarien 17 adh. № 1 secr.

---

[1] Германската легация.

[2] На 9 декември текстът на документа е изпратен на Генералния щаб в Берлин и в София под № 190.

№ 419

Доклад № В 550 от 25 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до шефа на Адмиралтейския щаб в Берлин фелдмаршал адмирал Хенинг фон Холцендорф

В допълнение на телеграмите ми № 58 и 59[1] докладвам на Ваше Превъзходителство най-почтително:

Румънският министър-председател Братиану уведоми вчера официално пълномощните министри, че румънското правителство е преградило с мини Дунав под Галац и над Олтеница. С това трябвало да се предотврати навлизането на кораби на една или друга държава в тази част на Дунав, която се счита за румънска територия, защото от двете ѝ страни граничи с румънски бряг.

По повод на това съобщение днес австрийският пълномощен министър граф Чернин е посетил министър-председателя и се е оплакал срещу заграждането на реката при Олтеница. Австрийското правителство наистина обявило съгласието си да не изпраща временно военни кораби по-надолу по течението на реката, отколкото достига българският бряг, но то си запазва правото да заповядва военните кораби да навлязат, колкото е необходимо, по течението на реката, ако това е нужно, за да се защитят транспортите със зърнени храни или поради някаква друга причина. От година вече русите плават по Дунав с военни кораби безпрепятствено, където си поискат; Австрия трябва да поиска същото неограничено право за своите военни плавателни съдове.

Министър-председателят обаче не се е съгласил с това. Първоначално той се обявил против становището на пълномощния министър, че австрийските военни кораби се третират различно от руските. Той никога не бил допускал чужди военни кораби да плават в румънската част на Дунав. Наистина разрешил преминаването на руски влекачи, теглени от параходи, но това не било, защото застъпвал нечия страна, а защото нямал правови основания да ги спира. Екипажните кораби не можел да третира като военни кораби.

Не искал да приеме също така и твърдението на пълномощния министър, че е доказано, че истински военни кораби, например два малки миноносеца, са плавали нагоре по течението и месеци наред са лежали на стационар при Турну Северин. Румънското правителство не смятало за доказано, че в случая се касае за военни кораби и ако все пак това е било така, той твърди, че не е знаел нищо за пребиваването им в румънски води. Правителството искало единствено да не взема никоя страна, да остане стриктно неутрално спрямо водещите войната държави. Разговорът не довел до нищо и приключил с това, че австрийският пълномощен министър го прекратил и си отишъл.

Министър-председателят се развълнувал много и помолил германския пълномощен министър да го посети. Описал му случилото се и изразил опасението, че Австрия търси конфликт. Германският пълномощен министър успял да го успокои. Министър-председателят още веднъж подчертал, че никога не е давал разрешение за преминаването на руски военни кораби през румънската част на Дунав; споменатите два миноносеца са доплували до Турну Северин без знанието на румънското правителство. Позволение за преминаване е издал само за транспортите с материали, теглени от екипирани влекачи и то само защото не е имал право да предотврати това, тъй като такива влекачи не спадат към военните кораби. Германският пълномощен министър признал, че румънското правителство многократно е предотвратявало опитите на руски военни кораби да навлязат нагоре по течението на реката; но е разрешавало преминаването на екипирани кораби с транспорти от муниции и др. такива, наистина отново поради снизхождение, което не е проявявало спрямо други нации.

Бих искал да ми разрешите да изразя своето лично становище по случая:

Твърденията на румънския министър-председател са несъстоятелни. Вярно е, че е забранявал в отделни случаи преминаването на руски военни кораби нагоре по течението на реката, отстъпвайки пред изричните настоявания на германския или австрийския пълномощен министър. Но общо взето е позволявал руските кораби безпрепятствено да кръстосват всички части на Дунав. Не може да се приеме за вярно, че той действително не е знаел за присъствието на двата миноносеца при Турну Северин. Но дори и да му повярваме, не е състоятелно да се приеме становището му, че не счита тези плавателни съдове за доказани военни кораби. Защото правителството сигурно е получило сведение, че при разоръжаването на руските плавателни съдове при Турну Северин на 31 октомври са били интернирани известен брой руски морски офицери и приблизително 200 моряци, които са съставлявали екипажите на миноносеца и на въоръжените кораби. По тази причина той надали е убеден в твърдението си, че екипажните кораби не са военни кораби. Без съмнение, следователно, симпатиите му са на страната на Антантата. Затова се стреми да улеснява военните ѝ действия до границите на възможното, предоставяни от състоянието на неутралитет, докато на нас ни пречи с всички средства.

Затова смятам, че искането на австрийския пълномощен министър е напълно оправдано; под въпрос остава само, дали е било уместно, да го изрази по такъв остър начин. Ако това е така и ако е дошло времето да накараме румънското правителство да почувства силата ни, нямам какво да възразя срещу проведения така разговор.

Но според инструкциите от Върховната главна квартира, донесени от германския военен аташе, като че ли не се предвижда промяна на поведението ни спрямо Румъния. Те оставят по-скоро впечатлението, че, от военна гледна точка, ще се приеме като значително облекчение отклоняването на румънската политика в посока на приятелски спрямо нас неутралитет. Подобен успех, според мен, сега не може да се постигне с груби средства.

Искам да вярвам, че съюзническите правителства ще приемат, без да протестират, съобщението за минното заграждение, защото с минирането на течението от долната страна фактически се изпълняват исканията ни за защита на нашите транспорти със зърнени храни срещу неприятелските нападения. Горното преграждане не трябва да се схваща като неприятелски акт, а като мярка, взета от румънското правителство в техен собствен интерес. Тъй като Румъния се намира в неприятно положение спрямо воюващите страни по местоположението си на Дунав, Австрия е помолена да не допуска навлизането на собствените ѝ плавателни съдове в румънските води на Дунав, срещу което Румъния е гарантирала сигурността на транспортите ни в тази част на реката; правителството е научило обаче, че в Рени се въоръжават известен брой влекачи и че в устието на Прут се намира руски миноносец, който многократно е предприемал нощни плавания в румънския Дунав. Следователно то трябва да очаква руски нападения над транспортите със зърнени храни, които се е задължило да предотврати. Румънските монитори са достатъчно силни, за да посрещнат евентуално нападение; но ако се стигне до битка, тогава Румъния ще се е обявила открито на наша страна и войната с Русия е неизбежна. Това трябва да се предотврати на всяка цена. А да възпре флотилията си и нищо да не направи, ще доведе в края на краищата до същия резултат. Само че в този случай Австрия ще се почувства в правото си сама да осигури защитата си. Австрийските монитори ще навлязат в румънската част на Дунав и ще вземат всички мерки, които смятат, че са необходими за изпълнение на своите задачи. Ако румънците се опитат да предотвратят това, то войната срещу Централните сили е неизбежна, нещо, което не е желателно в момента. Ако пък оставят австрийската флотилия безпрепятствено да изпълнява задачите си, трябва да очакват срещуположни действия от страна на Русия. С това румънската част на Дунав ще се превърне в арена на бойните действия и Румъния отново ще бъде принудена да вземе едната или другата страна.

По тези причини румънското правителство ще трябва да се стреми настойчиво да предотврати руско нападение срещу нашите транспорти. Докато това е така, австрийската флотилия няма да има повод да навлиза в румънски води на Дунав; тогава няма опасност от битки в тази област. Най-сигурната защита срещу руски нападения съставлява минното преграждане под Галац; то е поставено точно за това. Минната преграда от горната страна при Олтеница е поставена, за да се избегне упрек от руското правителство за неравноправно третиране на двете воюващи страни; а в крайна сметка, разбира се, и за да се затрудни влизането на австрийски военни кораби в румънския Дунав.

Затова не смятам, че в предприетите от румънското правителство мерки трябва да се търси враждебност, а по-скоро застъпвам становището, че с тази преграда то е намерило единственото средство да предотврати нарушаването на неутралитета си.

Тъй като по този начин румънското правителство се е защитило от възможността да бъде принудено да се присъедини към Русия и тъй като в момента Централните сили не могат да получат нищо повече от неутралитет, смятам, че на първо време трябва да се съгласим с взетите мерки[2].

Но ако поради някаква причина се наложи австрийските монитори да навлязат в румънската част на Дунав, то трябва веднага да са налице подходящи плавателни съдове, екипирани за откриването на мини, които да могат бързо да обезвредят минните заграждения под прикритието на крайбрежните батареи и канонерките. Затова искам да повторя предложението си от доклад № 490 от 19 т.м. на стационар в Русчук да се изпратят съответно оборудвани плавателни съдове.

Препис от доклада съм изпратил на държавния секретар на германското Имперско министерство на марината[3] и на военноморския аташе в София[4].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 27–35.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

---

[1] Телеграмите липсват.

[2] Абзацът е подчертан в полето.

[3] Адмирал Алфред фон Тирпиц.

[4] Арним.

№ 420

Препис на спешна, строго секретна шифрована телеграма от 26 ноември 1915 г. от Пера на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до Адмиралтейския щаб в Берлин

За щабните служби: Информационната служба в Салоник съобщава, че военният съвет се е състоял на 20 ноември. Английският главнокомандващ[1], подчертавайки инструкциите на Киченер, се е обявил за строги мерки срещу Гърция. Срещу това решително се е изказал френският сенатор Кочин. Английският главнокомандващ телеграфира в Лондон за спешни подкрепления. На повторната му молба гръцкото правителство да предаде крепостта при Кара Бурун, получи отново отказ. На 21.11. на военния съвет отново имаше разногласия между английския генерал и френския сенатор, който от името на френското правителство отказа предприемането на по-остри мерки срещу Гърция и заплаши с прекратяване на обсъжданията. Английският генерал телеграфира в Лондон да се опитат да накарат на всяка цена тамошния италиански посланик да внуши на своето правителство да държи в готовност за отплаване експедиционния корпус, защото не е изключен евентуален разрив с френското военно командване. Информационната служба в Салоник е добре информирана от приятелски настроен преводач в бюрото на английския генерал. Достигнали ли са такива новини и от другата страна до Адмиралтейския щаб? Те желани ли са? От известно време турското правителство е изразявало най-напред предпазливо, след това открито желанието да получи като награда за войната увеличение на европейските си територии. От германска страна – рязък отказ, като се посочва неизбежната опасност от търкания с България. Вчерашната среща на генерал фон Фалкенхайн с Енвер в Оршова е имала за цел да се изложат пред Енвер военните цели и да му се разясни, че по важно е очистването на Ирак от англичаните, отколкото участието на турски военни части в операциите на Балканите, нещо, към което Турция се стреми с всички сили, като почти застрашава собствените си военни интереси. Но сега вече се забелязват явни признаци, че България и Турция са на път да постигнат разбирателство по въпроса за териториалните промени на Балканите, което е възможно само за сметка на Гърция. Извън това Енвер е против /плана?/. На връщане е останал 2 дни в София и българският политически агент [Тюфекчиев][2], който, както е известно, се намираше тук, но изненадващо се е завърнал в София, отпътува днес заедно с Енвер. Това ново политическо положение може да предизвика значителни усложнения. Посланикът следи развитието със загриженост. Край на телеграмата[3].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 45–46.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Джон Френч.

[2] Името не е добре разчетено.

[3] Върху документа има гриф, поставен във Външно министерство: „Строго секретно!“

№ 421

Препис на спешна, строго секретна шифрована телеграма № 1478 от 27 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин

Военният аташе[1] съобщава:

„За шефа на Генералния щаб на действащата армия[2]:

Негово Величество Кралят[3] ме повика при себе си в един часа след обяд и ми поръча да съобщя следното:

Водени от английския пълномощен министър, днес се явиха всички пълномощни министри на страните от Антантата при министър-председателя[4] и поискаха следното:

1/. Салоник и околностите да бъдат освободени от гърците.

2/. Да им се осигури свобода на действие по железопътните линии и пътищата за Дойран, Гевгели и Криволак.

3/. Свободен достъп до морето, а също и в гръцките крайбрежни води.

4/. Право да бъдат претърсвани за контрабанда всички превозни средства, включително в крайбрежните води и пристанищата.

5/. Право да претърсват гръцкото крайбрежие за скривалища или петролни бази на неприятелски подводници.

Министър-председателят отговорил, че Lc'est la force"[5] срещу който израз пълномощните министри протестирали. След като прочел настрани едно писмо, вероятно инструкция, английският пълномощен министър казал, че очакват бърз отговор, на което министър-председателят отговорил, че „c'est pourtant la force"[6]. Скулудис останал твърдо на това становище и с това принудил пълномощните министри да изчакат инструкции от правителствата си за по-нататъшни действия. С това беше спечелено време. Но ако Антантата настоява на исканията си, Гърция ще трябва да отстъпи пред силата; но правителството веднага ще протестира пред силите от Антантата и пред неутралните държави, а също и публично в пресата по най-остър начин срещу това насилие и Кралят ще заповяда демобилизация на гръцката армия. Антантата се бои от такъв протест, който ще свали маската от лицето ѝ, а също и от демобилизация на гръцката армия, в която вижда защитно средство срещу едно българско-германско нападение. Но за да може да се проведе демобилизация, Негово Величество Кралят трябва да получи исканото уверение, че германските военни части ще нападнат Антантата на гръцка територия, а не българските военни части. Негово Величество Кралят желае това не поради недоверие в България, а вземайки под внимание позицията си като крал на своя народ и моли за бърз отговор, защото събитията го притискат.

Според телеграмата на гръцкия военен аташе в Лондон, сър Едуард Грей е казал, че няма да може да се окаже помощ на Сърбия, поради което още повече трябва да държат на Салоник. Според други новини англичаните имали намерение да укрепят Салоник добре не само откъм сушата, но и откъм морето.

Негово Величество Кралят е твърде впечатлен от поведението на пълномощните министри на Антантата, което е подигравка спрямо всички права на народите.“ [7]

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 51–53.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Фалкенхаузен.

[2] Ерих фон Фалкенхайн.

[3] Константин.

[4] Скулудис.

[5] Това е насилие (фр.).

[6] Това отново е насилие (фр.).

[7] Върху документа има гриф от Външно министерство: „Строго секретно!“; препис на телеграмата е изпратен на Адмиралтейския щаб, за съдържанието ѝ е информиран и заместник-началника на отдел II на Генералния щаб.

№ 422

Препис на шифрована телеграма № 64 от 29 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол

За флота. Генерал Жостов ми телеграфира: Българското главно командване е информирано, че служещият за свръзка капитан-лейтенант Фирле ще бъде отзован в Константинопол. Тъй като присъствието на този господин във Варна е в интерес и за двете страни, моля да направите необходимото за оставането му във Варна. Жостов.

Моля, ако е възможно, Фирле да бъде оставен. Сега, в този момент, когато българите повече от всякога се страхуват, че във Варна ще посрещнат оттеглянето на Фирле като враждебен акт. А Фирле ще бъде необходим и при застъпването интересите на флота спрямо пътуващите към Варна германски военни части. Помолих Фирле да остане във Варна до вземането на решение[1].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 15.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] В отговора на шефа на Средиземноморската дивизия до военноморския аташе в София на

14 декември 1915 г. се съобщава, че Фирле излиза в отпуск за 30 дни, а във Варна се оставя на стационар една подводница и двама офицери – вж. ЦДА, Кол. 06, Инв. № 275/65, л. 19.

№ 423

Препис на шифрована телеграма № 52 от 3 декември 1915 г. на германския военен аташе в Атина фон Фалкенхаузен до германското Тилово командване в Константинопол

II. Париж, 29 ноември 1915 г.

Според частен, но добре информиран източник, не може да става и дума за връщане на стоварени вече в Салоник военни части на Антантата. Изглежда, че по-скоро смятат да изпратят още 200 000 души в най-скоро време.

III. Париж, 29 ноември.

Не успях да видя Бриан в министерството. Г-н Бертело ми каза, че изобщо не може и да се помисли, че Англия и Франция имат намерение да изтеглят експедиционния корпус от Салоник.

IV. Букурещ, 26 ноември.

Всички военни мерки, предприети от Румъния през последните дни, са само предпазни, предохранителни мерки и отговарят на тези на Австрия и България. Части от струпаните в Рени руски войски, туркестанският егерски полк, са потеглили за галицийския фронт. Берлин и София са уведомени. Фалкенхаузен

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 16–17.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

№ 424

Шифрована телеграма № B 72 от 4 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Специално командване на германското Министерство на имперската марина в Константинопол

Във връзка с доклад № 48 от 20.11.[1]

Както днес разбрах, наместо първоначалната готовност на българската Комисия по реквизициите да продаде на германската Комисия по вноса свинска мас, сирене и сланина в големи количества за експорт, сега се забелязва голяма сдържаност. В резултат на бедственото положение в окупираните области в Македония, както и във връзка със затрудненията, съпътстващи изхранването на войската, българското правителство е обърнало внимание на Комисията по реквизициите върху собствените нужди на страната. И в момента се водят преговори в Министерския съвет, дали да бъдат предоставени или не известни количества свинска мас и други подобни на Комисията по вноса, които вече са ѝ били обещани. Представителят на имперската комисия ме увери, че ще ме уведоми, когато Комисията по реквизициите вземе окончателно решение. Тогава ще дойде моментът, когато службите на имперската марина ще трябва да се обърнат към берлинската Комисия по вноса, за да издействат предоставяне на провизии за нейните нужди.

Средиземноморската дивизия и имперското Министерство на марината са получили днес препис на телеграмата.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 44.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

---

[1] Вж. док. 413.

№ 425

Препис на шифрована телеграма № 770 от 4 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

За флота и Адмиралтейския щаб:

Вчера Негово Величество Царят ме извика при себе си. Разпита ме за вероятното въздействие на една блокада и обстрел на гръцки крайбрежни и пристанищни пунктове от стана на флота на Антантата. Царят изрази загриженост от трудното положение, в което се намира крал Константин поради нечуваните искания на Антантата във връзка с приближаването на българските войски до гръцката граница. Дадох на Царя да разбере, че в ръцете на България е да улесни положението на крал Константин, като успоредно с планираното териториално разширение тя се ангажира и с формалното гарантиране на гръцките територии. Царят енергично отрече каквито и да било български аспирации към гръцките територии, ако България запази и за в бъдеще неутралитет. Той не вярва в активната намеса на Гърция на наша страна, като се има предвид непоносимото положение, в което би се отзовала страната при евентуални действия на неприятелския флот. Тогава аз изтъкнах решаващото значение на българската отзивчивост и във връзка с отрицателното отношение на гръцкия народ, което не би изключило завой в политиката на Гърция срещу нас.

Накрая Царят каза: Ще говоря с Радославов и ще се опитам да облекча положението на крал Константин. Арним.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/50, л. 17–18.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 2453.

№ 426

Препис на шифрована телеграма № 69 от 7 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол

За Специалното командване и флота.

Във връзка с писмото ми от 20.11. под № 48.[1]

Българската Комисия по реквизициите е готова със съгласието на имперската Комисия по вноса да предостави по-голямата част от необходимите за Специалното командване и флота хранителни стоки и припаси. За експорта им за Турция е необходимо още и разрешение за износ от Министерски съвет, молба за което подадох днес и считам, че ще получа, тъй като се касае за сравнително не големи количества. Определените от Комисията по реквизициите цени са същите, които Комисията по вноса заплаща за своите покупки. Като форма за заплащане предлагам уреждането на сметките да се извърши не между службите на Имперския флот и Комисията по вноса, а да се заплати директно на българската Комисия по реквизициите, при което може да се избегне вземаната от комисията комисионна.

Тези хранителни продукти, които не могат да се получават от Комисията по реквизициите, възнамерявам да закупя възможно евтино по частен път. За тази цел разполагам с едно първокласно доверено лице, което, като изключим дребните разноски за помощта при уреждането на сделките, ще претендира да получи за препращане на транспортите минимум около 500, максимум 1000 марки.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/65, л. 18.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 40/V 685.

---

[1] Вж. док. 413.

№ 427

Препис на строго секретна шифрована телеграма № 569 от 8 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин[1]

Пълномощният министър[2] получи днес нареждане от Берлин да съдействуваме за осъществяването на военно споразумение между Гърция и България, имайки предвид възможността от преминаване на Гърция на страната на противника. Същото нареждане е получил и тукашният австрийски пълномощен министър[3] чрез фон Буриан, в което се казва, че при предстоящите избори крал Константин вероятно няма да може да се наложи над неприятелски настроените срещу нас. След обсъждане с Радославов Царят нареди на главнокомандващия Жеков най-строго да се старае да не наруши границата. Жеков предложи създаването на неутрална зона от 10 км по гръцката граница, която не трябва да бъде пристъпвана нито от гръцки, нито от българско-германски военни части, предложение, по което вече се преговаря с Гърция. Фон Фалкенхайн също е помолил Жеков засега да забрани с цената на всичко нарушаването на гръцката граница, но е казал, че могат да се очакват други нареждания за продължаване на операциите срещу Антантата.

На това отговорих, че считам за невъзможно сключването на споразумение, в което България да гарантира неприкосновеността на гръцката територия, тъй като след победата и особено след завземането на Монастир българското самочувствие е нараснало изключително много. Македонската партия, чието влияние е нараснало твърде много, няма да приеме сега едно окончателно отказване от Драма и Кавала, затова правителството отлага все повече преговорите с цел да не застраши позициите си. Пълномощният министър подценява съществената за нас необходимост да се пренесе на гръцка територия важния за нас решителен бой и се обявява, както изглежда, в подкрепа на политиката на Радославов, като на моите забележки отговори, че преговорите по този въпрос са работа на военните власти.

Но този въпрос ще стане актуален едва след 25-и декември, когато бъде прокарана железопътната линия и се настъпи към гръцката граница. При предизвиканото от оттеглянето на частите на Антантата ново прегрупиране, армията на Бояджиев ще смени позициите си с армията на Галвиц, така че първата ще иде на ...[4] крило.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/34, л. 1–2.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2979.

---

[1] Същия ден е изпратен препис до германското Имперско министерство на марината в Берлин.

[2] Михаелес.

[3] Тарновски.

[4] Бележка под линия в оригиналния текст, която гласи: „Неразчетен текст: може да означава: [1] източното, [2] дясното.“

№ 428

Писмо от 13 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в Хага до германския кореспондент на Юнайтед-Прис ъф Америка Карл В. Акерман в Берлин

След като днес пристигна официалното съобщение на Ройтер от Париж за решението на съглашенския Съвет на министрите да не се предава Салоник, от което става ясно, че македонската армия на съюзниците трябва да е подсилена така, че да е годна за офанзива, вече се изясниха в общи черти плановете на нашите врагове за воденето на войната в Близкия Изток и изобщо. Те бяха окончателно дооформени от обиколката на K.o.K. /Kitchener of Koncentrationscamp/[1], съпроводена от търканията и забавянията, съпътстващи решенията на един многоброен национално смесен военен директориум.

От решението да не се отказват от похода към Салоник – на първо място поради страха от присъединяването на Гърция и Румъния към Централните сили – става ясно, че престижните политици в лагера на Антантата са победили и взели връх над военните. Последните застъпват правилния във военно отношение принцип, че всякакви разпилявания на силите са гибелни и че окончателното разрешаване на войната ще стане на Западния фронт, където чрез концентрацията и участието на целия наличен капацитет по отношение на хора и материали – при изоставяне или предаване на външния [извън Западния] военен театър – трябва да се извоюва предимство във военните действия и че може и трябва чрез надмощие да ни се отнеме инициативата и предимството на вътрешната комуникация. (Френч и неговият щаб, неговият представител в пресата Репингтън в Таймс; после Жофр и Кастелно.) Трябва да се приеме, че особено Франция би държала на този принцип, но виж – забележителното явление, че именно френските представители бяха водещият елемент в преследването на престижна политика в Близкия Изток и в провеждането на македонския поход.

Що се отнася до Англия, обяснимо е, че след разпростирането ѝ към Близкия Изток при нея преобладава престижната политика при воденето на войната. Английското господство в различните колонии на Близкия и Далечния Изток се основава изцяло на престижа, с изключение на слабо влияещия във вътрешността фактор на морско надмощие. Този престиж може да бъде сполетян от тежки последици поради трусовете, настъпващи все по на изток, в резултат на разпространение на мохамеданската религия и на скритото чувство за вътрешна принадлежност към Ориента за разлика от Запада.

В случая с Франция преследването на престижна политика в Изтока вместо концентрирането на войски на бойната линия в собствената им страна, си обяснявам с вкоренения стремеж на французина към външна слава, който правителството е длъжно да задоволи, за да може да се задържи и за да предотврати моралния крах на армията и страната, нещо, което то смята, че по-лесно би могло да постигне на Балканите, отколкото на нашия укрепен Западен фронт. Освен това френските финансови интереси са разпространени на Балканите и в Турция.

От този превес на политиците над военните логически следва, че и Галиполи няма да бъде оставен и няма да се откажат от похода към Месопотамия и че защитата на Египет и Суецкия канал ще бъде засилена. Следователно разцеплението на силите ще продължи и ще се засили още, което ще доведе до голямо забавяне на придвижването на войските по море в периферията поради голямата отдалеченост на източния театър на бойните действия от родните бази и до огромно оскъпяване на воденето на войната, докато на нас то ни осигурява непрекъснато растящо предимство чрез вътрешните комуникации и от инициативата, а това, че на Западния фронт не идват подкрепления, дори и да не се отнемат части оттам, не ни дава право да мислим, че е възможна решителна офанзива на Запад.

Следователно в Средиземно море може да се очаква увеличаване на транспортите, а също и увеличаване дейността на корабите там, включително на италианците. Един френски и един английски адмирал са в Италия за „важни“ разисквания.

Тогава подводниците ще имат поле за действие. Близкият Изток остава изключително оживен театър на бойни действия с постоянен транспорт за военни цели във всички посоки. Затова подсилването на нашите морски бойни средства може да се приеме в общи линии за правилно.

Продължава да съществува подозрението, че англичаните превозват военни части с кораби на Червения кръст. Считам, че скоро ще мога да проверя от достоверни официални източници сведенията в едно писмо на холандец, изпратено наскоро в препис.

Зад външното спокойствие на Англия кипят силни страсти. Често силно напада се правителството и то ще бъде може би сериозно застрашено. Всяка неблагоприятна военна новина увеличава недоверието и партийните противоречия ще се проявят отново остро при предстоящите в скоро време в Парламента въпроси за армията и другите закони[2].

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/49, л. 55–59.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 5/V 1689.

---

[1] Кичинър на военните лагери (англ.).

[2] Върху документа е поставен гриф от Външно министерство „Строго секретно!“ и със съдържанието е запознат германския райхсканцлер.

№ 429

Шифрована телеграма № 786 от 15 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 1211[1].

Министър-председателят заедно с Царя беше на посещение за два дни при генерал Жеков в Главната квартира и се завърна много доволен от резултатите при разискванията. Опасението му, че българското армейско командване няма да спази даденото от него обещание на Гърция – да не навлизат в Дойран и Гевгели, е разпръснато, защото в Главната квартира са му доказали, че генерал фон Фалкенхайн вече е уредил този въпрос с Гърция, позовавайки се на измененото военно положение. Освен това в Главната квартира излязло на бял свят, че нито Царят, нито генерал Жеков са достатъчно осведомени за антигерманските действия на генерал Жостов. Изглежда, че последният зад гърба на двамата се е опитвал да осуети обща акция на германски и български военни части срещу Салоник и използвайки като претекст затрудненията с изхранването се е опитал да предотврати доставката на фуражи за Германия, твърдейки че в Македония и Сърбия цари заплашителен глад и по този начин е създал на правителството сериозни затруднения. Царят не е приемал повече Жостов и, както и генерал Жеков, не се противопоставя на отстраняването му. По този начин ще се изгладят търканията, които биха дали повод на министър-председателя да подаде оставката си. Възстановено е пълното разбирателство между Царя и министър-председателя.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 27, ае 175, л. 442–443.
Bonn, PAAA, Deutschland 128 № 8 secr. Bd. 19.

---

[1] Телеграмата не е намерена.

№ 430

Доклад № 735, озаглавен „Състояние на въпроса за договора за износ и неговото развитие“, от 17 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин

Усилията на Германия и Австрия през последната година да се възползват от огромното богатство на Румъния по отношение на зърно и фураж, нямаха никакъв по-значителен успех. Не е нужно да се спираме на всички разнообразни усилия, с които се надявахме да спечелим сърцето на румънското правителство и да го накараме да сключи тази сделка, която освен всичко друго би му донесла и голяма печалба. Ще спомена само заплащането на таксата в злато, предварителното заплащане на закупената стока и готовността да бъдат предоставени вагони за износа.

Основният противник на един благоприятен износ беше, а и днес още е, посивелият финансов министър Костинеску. Неговият влиятелен глас в Министерския съвет беше този, който успя да парира всички възражения срещу сегашния начин на действие и всички указания за заплашващия държавата банкрут. Затова контрамерките от германска и австрийска страна се насочиха към неговата личност; отказваха се нужните вагони за зърнените храни от новата реколта; искаше се Румъния да бъде оставена да се задави със собственото си зърно и чрез очаквания със сигурност протест от страна на консервативните земеделци да се свали или цялостното сегашно министерство или поне финансовия министър Костинеску.

Всички тези мерки не донесоха очаквания резултат, защото, от една страна, те не се провеждаха достатъчно последователно, систематично и продължително и защото, от друга страна, правителството се оказа по-силно от вътрешната съпротива, отколкото се приемаше.

За загубата на румънското зърно за хляб и фураж, толкова чувствителна за нашия стопански живот, без съмнение сме си виновни отчасти и ние самите. Стоящото на кормилото на страната либерално правителство е всичко друго, само не и приятелски настроено – Костинеску и някои други министри са даже отявлени врагове на Централните сили – руската рубла и непрекъснато повтаряните предупреждения на пълномощните министри на Съглашението сигурно са допринесли в голяма степен за несговорчивото поведение на правителството. Но средствата за оказване на натиск, затварянето на границите за всякакъв износ, задържането на всички поръчани в Германия и Австрия стоки, отказът на вагони за извозването на зърнените храни нямаше да бъдат може би толкова безрезултатни, ако не бяха направени големи грешки в собствения лагер. Да се спирам на тях подробно, също няма нужда. Накратко казано, те се дължат най-вече на непълноценно сътрудничество между отделните служби на Райха или със съюзническите държави. Нееднаквите действия на отделните служби дадоха възможност на румънското правителство да продължава да се съпротивлява срещу износ в големи мащаби и отвори вратата за манипулиране с цените, за спекулации, нечисти машинации и преди всичко за корупцията.

Осъзнаването на тази грешка доведе най-напред до това, че целият внос на Германия бе съсредоточен в ръцете на имперската Комисия по вноса; тази мярка на практика се изрази в установяването на пределно високи цени. За да се изключат недоразуменията между съюзническите държави, комисията започна да съгласува работата си с австрийското и унгарско Крийгс-гетрайде-гезелшафт; във всяка от въпросните страни, а именно Румъния, България и Сърбия, покупко-продажбите трябваше да се извършват от общи представители; Германия трябваше да поеме ръководството на сделките в Румъния, а Австрия – в България, съответно Унгария – в Сърбия.

На тази организация на купувачите румънското правителство отговори със създаването на една комисия „за продажбата и експорта на зърнени храни". Установяването на основните положения, според които да процедира тази комисия, се изрази в установяването на пределно ниски цени.

И след като по този начин бяха съсредоточени в едно и също служебно място изкупуването, от една страна, и, от друга страна, продажбите, би трябвало да се предположи, че работата ще потръгне и износът ще бъде бързо придвижен. Целта на следващото изложение е да се обясни защо досега няма успех.

Още в самото начало румънската комисия беше посрещната с възражения от всички страни в собствената ѝ страна, търговците протестираха срещу нея, защото сметнаха, че са напълно пренебрегнати, чифликчиите – защото все още не бяха получили толкова необходимите им пари в наличност от последната реколта и защото бяха по-склонни да продават на по-умерени цени веднага, отколкото да чакат, докато на комисията се удаде да издействува по-високи цени. Цялата Консервативна партия зае позиция срещу комисията, защото съзираше в нея ново засилване на либералното правителство.

И в нашите среди в началото се чуваха мнения, че може би е по-важно Комисията да падне и с това де се навреди на либералното министерство, отколкото да се постигне споразумение с нея. Но скоро стана ясно, че този път е погрешен. За председател на комисията беше назначен министърът на селското стопанство Константинеску; като духовен глава и изобщо като баща на комисията трябва да се счита братът на министър-председателя Винтилу Братиану. Без съмнение в момента министърът на селското стопанство е най-влиятелната личност в министерството; той не само че е много умен, но за разлика от своите колеги и много трудолюбив. Той не само, че взе част от работата от ресора на не твърде старателния премиер, като пое временно ръководството на Военното министерство, но и постигна това да му бъдат поверени особено важните сега транзитни и компенсационни дела, които иначе бяха монопол на финансовия министър Костинеску. Освен това той е близък с Винтилу Братиану, чието голямо политическо влияние е известно.

В началото на месец ноември в Букурещ се завърна довереният човек на службите на Имперската марина г-н Соботка; австрийското Крийгс-етрайдегезелшафт го беше издигнало междувременно за свой представител за Румъния. Като такъв той се свърза с министър Константинеску и се убеди, че Комисията не само не е пречка за благоприятното сключване на сделките, но освен това би могла да донесе значителни предимства: тя дава единствената възможност за единна търговска спогодба, защото въпреки, че не изключва напълно корупцията, то поне я ограничава в обозрими рамки; чрез своите ръководители тя представлява извън това силен политически фактор, който вместо отделни връзки, които губят стойността си почти веднага, дава възможност за постепенно официално сближаване.

Още първите сондажни разговори на г-н Соботка с министъра на селското стопанство показаха сериозните намерения на последния да се споразумее с Централните сили, макар и при отчитане на неговите собствени интереси. Той, разбира се, предрече, че неговият колега Костинеску ожесточено ще се съпротивлява, но мислеше, че ще издейства съгласието на премиера и другите министри. Това беше от голямо значение, тъй като този факт отваряше възможност да се елиминира стария неприятел Костинеску. Влошаващото се финансово положение и растящите оплаквания на чифликчиите, които нищо не можеха да продадат, предизвикаха раздразнение срещу Костинеску, което намери израз и сред част от колегите му. Ако се реализираше сделката с Комисията, това щеше да бъде първата стъпка за ревизия на общата политическа насоченост, която Константинеску най-лесно от всички останали министри ще успее най-лесно да одобри. Това, разбира се, щеше да означава излизането на министър Костинеску и така щеше да бъде елиминирана онази личност от министерството, чиито до известна степен старчески възражения биха провалили всякакви опити за сближение с Централните сили.

Г-н込бодка докладва на двамата пълномощни министри за резултатите от разговора си и беше упълномощен да започне по-тесни преговори с Константинеску. Негова заслуга единствено е, че още от самото начало в договора бяха положени основи, които даваха надежда за изключително благоприятна за нас сделка. Той и министърът на селското стопанство изготвиха проект, който предвиждаше първоначално изпращането на 50 000 вагона зърнени храни за Германия и Австрия общо, и то при следните условия от страна на Централните сили: 1. При всички случаи се изключва заплащането на такса в злато за новата реколта, тя се замества с изплащането на такса в златни чекове в Берлин, които едновременно с това могат да бъдат използвани за амортизация на облигациите (купоните) срещу румънската реколта. Същият начин на разплащане ще бъде валиден и за старата реколта, с ограничението, че тя ще бъде изплатена наполовина в налично злато, наполовина в чекове. 2. Старото, отдавна натоварено в мауните зърно, се освобождава безусловно. 3. За отделните видове зърно се определят твърди, благоприятни за нас цени, подробностите по които няма нужда да бъдат изброявани тук. 4. Заплащането на закупеното зърно се извършва след пресичането на границата. Въпросът за валутата също беше обсъждан и приет от министъра в благоприятно за нас отношение.

Тайно беше договорено, че министърът на селското стопанство ще получи „премия“ от 100 франка за всеки минал границата вагон.

Но едва съставили този проект, който беше одобрен при допитване до министър-председателя, и веднага започнаха възраженията. За съжаление трябва да кажем, че те в значителна степен дойдоха отново от собствения ни лагер. Докато тук се водеха преговорите между министъра на селското стопанство и г-н Сободка, като представител на австрийското Крийгс-гетрайде-гезелшафт и по поръчка на пълномощния министър, във Виена също започнаха обсъждания и то между делегати на румънските чифликчии и австрийското Външно министерство. Водач на делегацията беше един евреин, посредник на зърнени храни, Айдингер, мъж с тъмен произход и без всякакво образование, който обаче се ползваше с пълното доверие на австрийския пълномощен министър и вероятно действаше от негово име. Освен това австрийската Лендербанк, представяна в Румъния от Кредитна банка, беше готова да сключи експортен договор. На делегацията във Виена бяха предложени значително по-високи цени за отделните видове зърнени храни по собствена инициатива, може би поради убеждението, че по-добро не би могло да се постигне, а може би и от лични подбуди – цени, каквито румънската комисия изобщо не бе *искала*; естествено е, че Комисията, от своя страна, вдигна веднага исканията си, щом научи за виенските обсъждания.

За по-нататъшния ход на преговорите не беше предимство и това, че трите съюзнически държави бяха изпратили тук специални пратеници, за да действуват от своя страна за сключването на договора. И тримата представители бяха дошли тук с указанието, че най-важно е да се сключи възможно най-бързо договора; нуждата от фураж в държавите от Централните сили беше приела такива размери, че дребните материални неизгоди не трябваше вече да отлагат подписването на договора. В хода на обсъждането се оказа, че и сред делегатите няма пълно единство, дотолкова, доколкото например унгарският представител живо протестираше срещу това, за румънското зърно да се плати повече, отколкото унгарският селянин е получил за своето. В резултат на това делегатите показаха без съмнение по-голяма отстъпчивост пред исканията на румънската комисия, отколкото беше необходимо. И стана така, че и Константинеску се отказа постепенно от вече договореното с г-н Сободка, виждайки че може да се постигне повече. Въпреки това се стигна до един благоприятен за нас в общи черти проектодоговор, в който преди всичко се настояваше да не се плаща в наличност. Предвижданото от Константинеску възражение на финансовия министър срещу това условие нямаше твърде голямо значение, защото беше осигурено съгласието на министър-председателя и общото настроение не само в страната, но и сред министрите срещу Костинеску беше толкова възбудено, че повече от вероятно бе да го изхвърлят.

Проектът беше силно атакуван и от Консервативната партия, но разбира се от чисто егоистични подбуди. Господата Маргиломан и сие се опитваха да създадат такова настроение в германско-австрийския лагер, че да се искат по-ниски цени. Това звучеше учудващо в устата на главния производител на зърно; но в действителност с това искане се целеше да се попречи на преговорите, за да могат след това при свободна спекулация сами да диктуват цените, тогава , без съмнение, те ще се вдигнат значително повече.

Трябва да бъдат уредени следните основни моменти, преди договорът да бъде подготвен за одобрение пред Министерския съвет:

1/ въпросът с предварителното заплащане на няколко процента;

2/ въпросът с валутата и

3/ въпросът с таксата в злато.

Министърът на селското стопанство настойчиво посъветва първите два въпроса да бъдат решени бързо в някаква форма, за да остане само последната точка, заплащането в злато, да се разрешава като спорен момент между него и Костинеску. Убеден, че по този въпрос нищо не може да се постигне от Централните сили и сигурен в съгласието на министерството, той очакваше, че Костинеску ще падне, защитавайки това искане.

Въпросът с предварителното заплащане беше уреден по такъв начин, че румънската комисия се отказа от него и по въпроса за валутата се стигна до едно неблагоприятно за нас решение.

Проектодоговорът беше представен най-сетне на Министерски съвет и тук се случи най-неочакваното, а именно въпреки всички очаквания министър-председателят застана на страната на финансовия министър и обяви, че страната не може да се откаже напълно от заплащането в наличност като се вземат предвид нейните дългове и непокритата емисия банкноти.

Този внезапен и неочакван обрат в становището на министър-председателя се дължи, за съжаление, също така на паралелните безотговорни обсъждания, водени в Берлин и Виена между румънските пълномощни министри и германските служби. Двамата пълномощни министри съобщиха многократно, че тук не са съвсем несклонни да платят в злато и изключителното значение се постави само върху бързото подписване.

С въпроса за заплащането в злато делегатите изобщо не е трябвало да се занимават, по мое скромно мнение, и дори и сега в последния момент искам най-почтително да предупредя да не се отстъпва по този въпрос. Защото от него зависи оставането или падането на Костинеску; ако съюзническите правителства настояват на исканията си за заплащане в чекове – и това все още без съмнение би могло да се постигне – Костинеску е свършен. С това ще бъде отстранен от кабинета най-твърдия от всички наши противници; едновременно с това Константинеску ще засили позициите си и това има значително предимство, защото той е живо заинтересован от лични подбуди да сключи договора и действително да бъде изнесено зърно от страната. Но ако се съгласим с частично заплащане в злато, това ще засили завинаги позициите на най-заклетия ни враг; Константинеску ще трябва на свой ред да си замине и можем да очакваме, че поведението на румънския кабинет ще стане по-скоро враждебно, отколкото да се подобри.

В действителност бедите вече започнаха; на румънското правителство бяха предложени вече 50% заплащане в злато. Моля да ми бъде разрешено да изкажа мнението си, че по-скоро всяко друго искане може да бъде прието, но не и това за заплащане в злато. Вчера вече разясних причините за това, надявайки се, че ще ми се отдаде да докажа тази необходимост. Без съмнение договорът ще бъде подписан, въпреки този отказ; въпреки че румънското правителство беше съгласно в началото с много по-малко и увеличи исканията си едва, когато му стана известно, че са склонни да задоволят желанията му. При сегашното състояние на нещата ще е необходимо известно време, докато договорът бъде приведен в желаната от нас форма; но и при цялата нужда от фураж това няма да навреди в такава степен, отколкото ако се засили отново влиянието на един правителствен член, обявил ни война на живот и на смърт и в чиито корени заседна даже секирата на собствените му колеги.

Защото за румънското правителство вече изтече времето на изчакване; в страната чакат почти 3 цели реколти; и въпреки че една част от най-старата беше предварително платена от нас и румънските духове не са толкова възбудени, то последните две реколти са изцяло непродадени. Зърното ферментира и се разваля, защото липсват подходящи складови помещения. По този начин предстои загубата на много милиарди, ако не побързат да спасят онова, което все още може да бъде спасено от твърдоглавата политика на господин Костинеску. Необходимостта да се сключи сделката без злато, ще увеличи още повече яростта срещу Костинеску, защото всеки ще си каже, че при едно лоялно до известна степен поведение на този човек към Централните сили не само всички реколти щяха да бъдат продадени бързо и на високи цени, но и щяха да бъдат продадени срещу злато в наличност. И когато по този начин бъде изхвърлен от седлото този наш най-опасен враг, лесно ще се осъществи изпращането на 50 000 вагона, а и други доставки – 5 до 6 пъти по-големи от първата, тъй като Константинеску лично е заинтересован. Вероятно е да се предположи, че не цялата „премия“ отива за него, а че част от нея ще получи и приятелят му Вентилу Братиану; дали същият ще изплати част от нея на брат си, министър-председателя, не е известно, но може да се предположи, като се имат предвид другите гешефти на господин министъра. Ако бъдат доставени 50 000 вагона, количество, от което съюзническите страни много се нуждаят и което ще закупят с удоволствие, „премията“ ще достигне 50 милиона леи. Сумата, дори и разделена между няколко души, си струва все още усилието да се сключи договор, благоприятен и за цялата страна. Затова не може да се приеме, че договорът няма да бъде подписан дори при отказ на Централните сили да платят в налично злато.

Препис от доклада е изпратен на шефа на Адмиралтейския щаб.

ЦДА, КМФ 06, Инв. № 275/29, л. 49–64.
Freiburg i. Br., BAMA, RM 3/V 2956.

№ 431

Препис на шифрована телеграма № Т 4710/В 205 от 20 декември 1915 г. на германския консул в София граф Подевилс до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин

След изпращането на моя доклад от 17-и т.м. № 200[1] относно субмисионното дело в България, тук стана известно по неофициален път, че от страна на пруското Военно министерство съществува желание българското Военно министерство да покрива нуждите си с поръчки при пруското Военно министерство и по възможност да се ограничи частната конкуренция в тази област.

С оглед на това, че тук ежедневно постъпват запитвания от страна на германски фирми, и то все повече, които молят за посочването на подходящи тукашни представители, с цел предлагане оферти за обявените от българското Военно министерство доставки или за бъдещи обяви, имам честта да помоля най-покорно Ваше Превъзходителство да ми се съобщи възможно най-скоро, дали на подобни молби трябва да се отговоря и зá в бъдеще както досега, или подателите на молбите да се насочват към пруското Военно министерство.

ИИ БАН, кол. 5, оп. 15, ае 310, л. 800–801.
Dresden, ZDA, II o Volkswirtschaft 76 Bulgarien..

---

[1] Докладът не е намерен.

№ 432

Шифрована телеграма № 3027 от 23 декември 1915 г. от Пера на германския шарже д'афер в Константинопол граф Паул фон Метерних до германското Външно министерство в Берлин

Както ми съобщи Енвер, България е предложила на Турция съюз за времето след войната, тъй като за времето на войната вече имало сключен съюз между двете държави.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 311, л. 882.
Bonn, PAAA. Bulgarien 17 adh. № 1 secr.

№ 433

Шифрована телеграма № 797 от 24 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин

Във връзка с телеграма № 1235[1].

Министър-председателят ми разказа, че е изразил желание пред турския пълномощен министър да се запазят добрите отношения с Турция за продължителен период от време и евентуално да се намери сигурна форма за тях. Но той все още не е направил предложение за сключването на съюз, според твърденията на Енвер, а просто сондирал какви са намеренията на Константинопол спрямо България. Турският пълномощен министър изразил от името на своето правителство благосклонното му отношение по въпроса за съюз. Радославов си запазил правото в бъдеще да обсъдят нещата по-подробно, след като ще се е осведомил за становището на Царя.

ИИ БАН, кол. 20, оп. 74, ае 312, л. 883.
Bonn, PAAA, Bulgarien 17 adh. № 1 secr.

---

[1] Телеграмата липсва сред копията на донесените от чужбина материали.

№ 434

Писмо № 11 Z от 31 декември 1915 г. относно „75 000 000 франка – български съкровищни бонове“ на шеф-кабинета на Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин до германското Външно министерство в Берлин с приложение данните за чистата печалба на Райха[1]

Във връзка с нашето писмо от 13 септември т.г. и в отговор на изразеното с писмото от 4 октомври т.г. желание имаме честта да Ви изпратим в приложение рекапитулацията за чистата печалба, която се пада на Райха според договореностите, при гореспоменатия заем за периода от 1 октомври до 31 декември 1915 г.

Според това на Райха се падат общо 525 000 марки, които ще изплатим на 3 януари 1916 г. на имперската Централна каса в полза на Външно министерство.

75 000 000 франка – български съкровищни бонове от 1915 г.

		изчислени марки 80=100 франка		Дата на падежа
франка	37 500 000	марки	30 000 000	6.02.1916
–“–	5 000 000	–“–	4 000 000	1.04.1916
–“–	5 000 000	–“–	–“–	15.04.1916
–“–	–“–	–“–	–“–	1.05.1916
–“–	–“–	–“–	–“–	15.05.1916
–“–	–“–	–“–	–“–	1.06.1916
–“–	–“–	–“–	–“–	15.06.1916
–“–	7 500 000	–“–	6 000 000	1.07.1916
франка	7 500 000	марки	6 000 000	

Дисконтовата разлика, провизиона и валутната печалба са вече уравнени, включително до 30 септември 1915 г.

Тъй като падежът на всички бонове изтича след 31 декември 1915 г. вкл., съответните плащания за времето от 1 октомври до 31 декември 1915 г. вкл.

съставляват една пълна четвърт от сумата за цялата година, така че следователно ще се изплатят по 1/2 от:

марки 600 000 – (1% дисконтова разлика) = марки 150 000
–"– 650 000 – (1 1/8 % провизионно възнаграждение) = марки 168 750
–"– 825 000 – (1 3/8 % валутна печалба) = марки 206 250
общо марки 525 000

Имперският банков дисконт е бил непроменян 5%.

29 декември 1915 г.[2]

ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, л. 411-412.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 secr. Bd. 2.

---

[1] Става дума за изплащане на двата, общо 75-милиона аванси на Париба от 1912 г. срещу български съкровищни бонове, които френската банка-кредитор пуска в котировка на пазара през 1914 г. Погасяването се осигурява с първия 120-мил. фр. аванс на Дисконто-гезелшафт по заемания договор 500 000 000 фр. 12 юли 1914 г. България иска удължаване срока на падежа на въпросните съкровищни бонове, нещо, което е предвидено в член 4 на договора между българското правителство, от една страна, и Дисконто-Гезелшафт и Германския Райх, от друга страна. Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 62, ае 192, л. 415–416.

[2] Препис на документа е изпратен на 4 януари 1916 г. на германската Имперска хазна.

ПОКАЗАЛЕЦ НА ЛИЧНИТЕ ИМЕНА

А

Аварна, херцог (дук де), итал. посланик във Виена	док. 7
Адил бей, валия на Одрин	док. 370
Адлер, служител в герм. Имперска комисия по обезщетенията, Берлин	док. 363
Адолф, лейт., пом. на воен. аташе в Букурещ	док. 405
Азманов, бълг. генерал	док. 366
Айдингер, търг. посредник на зърн. храни, Румъния	док. 430
Айнзийдел, граф, шарже д'афер в герм. легация в Берн	док. 385
Акерман, Карл. В., герм. коресп. Юнайтид прес оф Америка, Берлин	док. 389, 390, 428
Албрехт, херцог фон Вюртемберг, герм. ген.	док. 336
Амад, дьо, фр. ген.	док. 372
Амбрози фон Шеден, барон, австр.-унг. посл. в Рим	док. 43
Антич, Чолак, срб. пълн. м-р в София	док. 179, 378
Апостолов, П., м-р на жел. в кабинета на Радославов	док. 244
Арайлевич, срб. ген.	док. 201
Арним, фон, герм. военномор. аташе в София	док. 356, 389-391, 389, 403, 404, 406-409, 413, 419, 422, 424-427
Атанасов, първи секр. на бълг. легация в Берлин	док. 364

Б

Бакс-Айрънсайд, Хенри Жорж Утрем, сър англ. пълн. м-р в София	док. 174, 179, 188, 193, 259, 351, 374, 377
Барт, кор. на в. „Берлинер Тагеблат“ в Рим	док. 185
Басевиц, граф фон, герм. шарже д'афер в Атина	док. 127
Безансон, предст. на банкова къща „Перие и Ко“ в Париж	док. 96
Белов-Залеске, фон, герм. пълн. м-р в София	док. 1, 3, 5, 9, 14, 15, 21, 28, 30, 38, 41, 43, 106
Беноа, Шарл, фр. пълн. м-р в Рим	док. 130
Берлепш, барон, герм. дипл. куриер	док. 154
Бертело	док. 423
Берхтолд, Леополд граф, авс.-унг. вън. м-р	док. 2, 9, 13, 16, 17, 29, 32, 59, 61, 68, 79, 91, 112, 130, 143, 151, 156-158, 162
Бетман-Холвег, Теобалд, фон граф, герм. райхсканцлер	док. 1, 3, 5, 8, 10, 14-16, 19-21, 24, 27, 31, 33, 36-40, 43, 44, 46-49, 54, 55, 59-66, 70, 73, 74, 76, 77, 79, 80, 82, 86, 91, 94, 96, 104, 106, 113, 115, 116, 119, 201, 227, 232, 233, 235, 241, 259, 270, 282, 350, 363, 373, 382, 385, 418, 431

Бирман, ген. консул, референт за България във Външно м-во в Берлин док. 205

Бирман, кап.-лейт., шеф на герм. Средиземноморска дивизия док. 356, 400, 413

Бисолати, лидер на социалреформ. фракция в итал. парламент док. 130

Боасо, (вж. Куки-Боасо, Р.) док. 245

Богичевич, срб. шарже д'афер в Берлин

Боздари, А. Ди граф, итал. пълн. м-р в София (1913), Атина (1913-1918) док. 125, 374

Бонди бей, тур. консул във Виена док. 25

Борис, княз Търновски, бълг. престолонаследник (цар Борис III) док. 84, 96, 106, 208, 224

Бояджиев, ген., м-р на войната, нач. на Ген. щаб на армията док. 202, 231, 359, 365, 427

Братиану, Йон, рум. м-р предс. и воен. м-р док. 78, 94, 97, 126, 144, 157, 162, 169, 183, 185, 201, 430

Братиану, Вентилу, брат на Й. Братиану док. 430

Бриан, Аристид, фр. м-р-предс. и м-р на вътр. работи док. 423

Бродес, герм. закупчик на Манделбаум в България док. 178

Брондел, фр. посл. в Букурещ док. 201

Буриан, Ищван фон Райец, барон, австро-унг. външен м-р (от 1915 г.) док. 212, 230, 233, 234, 254, 260, 262, 283, 299, 323, 327, 328, 332, 337, 342, 344, 345, 352, 358, 427

Бусше-Хаденхаузен, барон фон дем, герм. пълн. м-р в Букурещ док. 183, 187, 201, 231, 266, 311, 45

Бъкстон док. 174

Бьом, авс. мор. лейтн. док. 406

Бьотрих док. 399

Бюлов, докладчик-съветник в герм. Външно м-во док. 390

Бюлов, Бернхард фон, княз док. 130

В

Вайер док. 401

Валдхаузен, Юлиус, граф фон, герм. пълн. м-р в Букурещ док. 60, 78, 126, 144, 153, 162, 167

Валко, Луис, съветник в отд. на М-во на фин. в Унгария док. 416

Валтер, герм. консул в Солун док. 53, 54

Вангенхайм, Ханс барон фон, герм. посл. в Цариград док. 24, 29, 35, 40, 45, 80, 93, 98, 99, 118, 130, 133, 148, 53, 197, 230, 256, 265, 269, 272, 276

Варбург, Макс М., банкер в Хамбург док. 82, 87, 103, 117

Вачев, предс. на Народното събрание док. 249

Венизелос, Елефтериос, гръцки м-р-председател и воен. м-р — док. 8, 34, 78, 131, 153, 229, 250, 259, 299, 320, 389

Вестарп, депутат в герм. Райхстаг — док. 68

Вилхелм II, герм. император и крал на Прусия — док. 17, 99, 121, 127, 162, 230, 314, 319, 322, 348, 383, 394, 395, 403

Вирзен, фон, кап., шведски предст. в Тур.-бълг. гран. комисия — док. 370, 379

Вицтум фон Екщед, Кристоф Йохан Фридрих, гроскройц, външен м-р на Саксония — док. 9, 11, 17, 18, 32

Волф-Метерних, Паул, граф (вж. Метерних)

Вописка, Чарлс, пълн. м-р на САЩ в Букурещ — док. 86

Вюртемберг, Албрехт херцог фон, герм. ген. — док. 336

Г

Габринович, срб. пълн. м-р в Цетине (до февр. 1914) и в Рим — док. 79

Галвиц, Макс фон, герм. ген. главноком. 11-та армия в Сърбия 1915 г. — док. 80, 387, 427

Ганчев, Петър, подполк, бълг. предст. в герм. Върховна главна квартира, Плес, замъка Залцбрун — док. 105, 288, 289, 296, 298, 305, 310, 313, 314, 316, 321, 323, 324, 334-336, 347, 402, 412

Гешов, Ив. Ев., лидер на Народната партия — док. 15, 232

Гешов, Ив. Ст., бълг. пълн. м-р в Берлин — док. 9, 23, 36, 61

Гирс, Мих. Ник., фон, руски посл. в Цариград — док. 29, 98-100

Голц, барон фон дер, майор, герм. воен. аташе в София — док. 109, 114, 141, 177, 197, 206, 207, 210, 211, 213, 215, 221, 225, 228, 230, 245, 270, 285, 309

Голц, Колмар, барон фон дер, герм. фелдмаршал, зам.-шеф на герм. воен. мисия в Цариград, съветник на султана — док. 196-198, 222, 226, 278

Горгас, предст. на герм. Военно м-во в Русе във връзка с дунавските военни транспорти за Турция — док. 404

Горгеберде, подполк. от Ландвера (рез. войски) на герм. армия, пълномощ. на герм. Воен. м-во за ръководство на воен. транспорти през Б-я — док. 399

Грасхоф, кап., зам.-н-к на герм. Адмир. щаб — док. 390, 412

Грей, Едуард, сър, висконт, англ. външен м-р — док. 12, 22, 44, 92, 99, 114, 208, 230, 421, 422

Гретцер, д-р, придворед лекар на цар Фердинанд — док. 208

Гризингер, Юлиус Адолф, барон, фон, герм. пълн. м-р в Белград — док. 20, 64

Грюнау, барон фон, лег. съветник в импер. свита на Вилхелм II, предст. на герм. Външно м-во в герм. Върховна гл. квартира в Плес — док. 349, 402, 412

Гулкевич, посл. съветник на руск. посолство в Цариград	док. 29
Гунарис, грьц. полит. деец, м-р в правителството на Венизелос	док. 301
Гуранеско, рум. шарже д'афер в София	док. 177, 386
Гюнтер, информатор на герм. Външно м-во в София	док. 309
Гюнтер, Франц Й., таен съветник, зам. дир. на Багдадбанк-гезелшафт, Цариград, директор на д-во „Стяуа Романа" в Букурещ	док. 272, 401

Д

Данев, Стоян, д-р, м-р-предс. 1913 г.	док. 9, 14, 15, 61
Дворянов, подполк., ръководител на разтовар. работи в Лом	док. 404
Делбрюк, Клеменс фон, от банк. фамилия Делбрюк, Берлин, герм. държ. секретар на Вътрешното м-во (държ. м-р)	док. 164, 166, 169, 170, 186, 194, 263
Деруси, рум. пълн. м-р в София	док. 76, 136, 137, 162, 167, 169, 201
Джавид бей, тур. фин. м-р	док. 98
Джемал бей, полк., комендант на Цариград	док. 54, 148
Димитриев, Радко (Руско Д. Русков), ген., бълг. пълн. м-р в Петербург	док. 47, 73, 115, 214
Димов, Димо, ковчежник на Бълг. нац. к-т	док. 259
Динов, Е. К., секр. на Бълг. нац. к-т	док. 259
Добрович, Страшимир, н-к на личния кабинет на цар Фердинанд	док. 84, 96, 119, 241, 282
Дорев, Панчо Василев, бълг. легац. съветник в Цариград	док. 73
Дусманис, грц. ген.	док. 398
Дюмен, Алфред, фр. посланик във Виена	док. 65
Дюстерберг, герм. майор	док. 353

Е

Елеонора, Ройс, бълг. царица	док. 375, 407
Енвер бей, паша, тур. външен м-р	док. 12, 73, 80, 133, 148, 153, 255, 261, 272, 274, 297, 301, 372, 420, 432, 433
Енгелхарт, Л., информатор от София на герм. Външно м-во	док. 204, 244, 248, 249, 309
Ерцбергер, Матиас, депутат в герм. Райхстаг, център, ляво крило	док. 130, 361, 363
Есад паша, албански вътр. и воен. м-р	док. 202, 267

Ж

Жеков, Никола Тодоров, полк., главноком. на бълг. действаща армия, воен. м-р	док. 73, 76, 109, 206, 309, 365, 371, 389, 395, 407, 410, 412, 417, 427, 428, 429

Жостов, ген., зам. главноком. док. 395, 407, 412, 417, 422, 429

Жофр, Жозеф, ген., н-к на Ген. щаб на фр. армия док. 428

З

Зевин, Лудвиг док. 69

Зографски, П., член на Бълг. нац. к-т док. 259

Золф, Вилхелм, държ. секретар на герм. Имп. колониално м-во док. 375

И

Изволски, Александър Петрович, рус. посланик в Париж док. 93, 104

Икономов, Спас Иванов, журн. док. 178

Иширков, Атанас Тодоров, бълг. проф., геогр. док. 178

Й

Йованович, И. М., срб. пълн. м-р във Виена док. 65

Йонеску, Таке, рум. външен м-р (от ноем. 1913) док. 59, 185, 201

Йоцов, ген., шеф на Ген. щаб на бълг. армия док. 372, 389, 407, 412, 417, 422, 429

К

Кагенек, Карл, граф фон, майор, герм. воен. аташе във Виена док. 139

Калески, Артур, директор на Норддойчланд унд Ипотекен-финанцирунгсбанк в Берлин док. 205

Калчев, бълг. дипл. док. 198, 265

Камбон, Жюр, фр. посл. в Берлин док. 9

Каравелов, Петко Стойчев, бълг. полит. и държ. деец док. 94

Карайованов, бълг. предст. в Тур.-бълг. гран. комисия док. 379

Карол I, рум. крал док. 11, 17, 18, 74, 79, 112, 157, 158, 162, 175, 177, 386

Картамишев, рус. ген. консул в Галац док. 405

Кастелно, дьо, виконт дьо Кюриер, ген., зам. н-к на Ген. щаб на фр. армия док. 428

Кастнер, Карл, герм. проф., метереолог док. 178

Кауфман, Паул, бивш предств. на Фр. Круп в България, пребиваващ още в София док. 97

Кват, Адалберт граф фон, герм. пълн. м-р в Атина док. 8, 75, 77, 131, 142, 194, 421

Кидерлен-Вехтер, Алфред фон, герм. държ. секретар на Външно м-во (1910-1912) док. 68

Кирил, принц Преславски док. 400

Кирков, К., арт., полк., шеф на бълг. марина док. 400, 406

Киров, Н., секретар на Бълг. нац. к-т док. 259

Кичънър ъф Хартум, Хорацио Херберт, граф, англ. фелдмаршал, консул и дипл. Агент в Кайро док. 420, 428

Коанда, рум. ген. док. 93

Ковачев, Ст., вицепрез. на Бълг. нац. к-т док. 259

Кол, д-р док. 266, 279

Колушев, Недялко, д-р бълг. пълн. м-р, управл. легацията в Цариград док. 264, 265, 273

Коница, Франк, алб. Първенец док. 74

Конрад фон Хьотцендорф, Франц фон, барон, ген.-полк., н-к на Ген. щаб на австро-унг. армия док. 139, 227, 233, 278, 283, 289, 347, 371

Константин, грц. крал док. 18, 20, 34, 99, 127, 131, 226, 229, 263, 299, 320, 367, 369, 398, 412, 417, 421, 425, 427

Констнеску, рум. фин. м-р док. 201, 430

Константинеску, рум. м-р на селското стопанство док. 430

Кошен, Денис, фр. сенатор док. 420

Кристлийб, фон, таен търг. съветник в Регенсбург док. 401

Круп, Фридрих, герм. оръж. ф-ма, акц. д-во, Есен док. 84, 97, 398

Круп фон Болен, Густав, д-р, шеф на Фр. Круп АД док. 279

Куки-Боасо, Р., ит. пълн. м-р в София (1904-1910) док. 46, 259, 263

Кюлман, Рихард фон, герм. шарже д'афер в Лондон (1913), герм. пълн. м-р в Хага (1915) док. 44, 382

Л

Лайпциг, фон, полк., пратеник на герм. Император в София док. 160, 217, 219, 222, 224, 226, 227, 261

Лакса, подполк., австро-унг. военен аташе в София док. 109, 114, 139

Ланкен-Ваксениц, барон фон, герм. шарже д'афер в Париж док. 4

Лаферт, Карл фон, Пруско Воен. м-во док. 415

Лет, Карл кавалер фон, дирек. Пощ. спест. каса, Виена док. 416

Лерснер, барон фон, поручик, имп. легац. секретар, представител на герм. Външно м-во във Върховната главна квартира в Плес док. 314, 319, 360

Лет, Карл фон, директор на Пощ. спест. каса в Австрия док. 416

Либман, кап. в Ген. щаб в Берлин док. 387

Лиман фон Сандерс, Ото фон, пруски генерал, шеф на герм. военна мисия в Цариград, тур. фелдмаршал док. 80, 148

Лихновски, Карл Макс, княз, герм. посланик в Лондон док. 99, 104

Лосов, фон, подполковник в герм. военна мисия в Цариград док. 286, 301, 302, 307

Луциус, Хелмут, барон фон, герм. шарже д'афер в Петербург док. 47, 52, 57

М

Майер, предст. на комис. акц. д-во за зърн. храни Маркус Пинкас & Ко, Антверпен док. 363

Майореску, Т., рум. външен м-р (авг. 1913 г.) док. 16

Макензен, Аугуст фон, герм. ген.-фелдмаршал, ком. герм. войски на Южния фронт док. 289, 294, 305, 306, 347, 389, 399, 404

Малинов, А., предст. на Демократическата партия док. 250

Ман док. 390

Манделбаум, Й., кралски търг. съветник, бълг. ген. консул в Берлин док. 178

Манесман, Райнхард младши от фирмата Манесман, „Макс и Райнхард Братя“ в Берлин док. 204

Маргиломан, рум. фин. м-р док. 430

Маринов, Д., член на Бълг. нац. комитет док. 259

Марков, полк., бълг. представител в Тур.-бълг. гран. комисия док. 370

Марков, Петър, ген.-лейт., пълн. м-р в Берлин док. 178, 196, 313, 352, 364

Матарел, граф, подп., фр. воен. аташе в София док. 177, 386, 389

Масов, Едуард фон, майор, спец. герм. пратеник при цар Фердинанд, герм. военен аташе в София док. 42, 46, 58, 73, 365, 372, 376, 386, 389, 396, 397, 402, 410, 412, 417

Мах, Рихард фон, герм. кореcп. на „Кьолнише Цайтунг“ в София док. 85, 195, 199, 212, 246, 247, 267, 311

Мачио, барон, итал. полит. деец док. 209

Мекленбург, Йохан Албрехт херцог фон, личен пратеник на имп. Вилхелм II при цар Фердинанд док. 105, 317, 322, 330, 333, 336, 345, 360, 375, 412

Мелхиор, Карл д-р, директор на банка „Варбург М.М. и Ко“; Хамбург док. 82, 84

Мерей фон Карош-Мере, барон, австро-унг. посланик в Рим док. 7, 342

Метакса, грц. полковник док. 389

Метерних, Паул Волф-М., герм. шарже д‘афер в Петербург док. 418, 432

Мирбах-Харф, граф фон, герм. пълном. М-р в Атина док. 300, 338, 367, 373, 398, 411, 421

Мирко, черногорски принц, син на крал Никита док. 79

Мирчев, Д., президент на Комитета на макед. бежанци док. 21

Мисич, срб. генерал док. 202

Михаелес, Георг фон д-р, герм. пълном. м-р в София (след Белов-Залеске) док. 46, 48, 50, 55, 61, 63, 66, 73, 76, 82, 84, 86, 88, 90, 94, 96, 97, 101, 106, 107, 108, 111, 113, 115, 116, 119, 120-125, 128, 129, 132-135, 137, 138, 140, 142, 143, 145-150, 152-155, 160, 163, 165-167, 169-175, 179-182, 184-186, 188, 191-193, 203, 213-216, 218, 220, 221, 224, 225, 228, 230, 232-234, 236, 237, 239-241, 244, 247-254, 257-260, 266-268, 270, 274, 277, 279-283, 286, 288, 290, 293, 305, 308, 310, 316, 318, 326, 328-334, 336, 337, 341, 344, 345, 347, 349, 350, 352, 354, 355, 357, 362, 372, 374, 376-378, 381, 384, 389, 393, 402, 411, 412, 417, 425, 429, 433

Михаелис, герм. майор, натоварен с транспорта на муниции за Турция — док. 279, 353

Мицу, кап. топограф, австро-унг. предст. в Тур.-бълг. гран. комисия — док. 370

Молтке, Хелмут младши, фон, ген., началник на Ген. щаб на герм. армия — док. 139

Момчилов, Н. Ив., зам.-председател на Нар. събрание — док. 115

Мутиус, Герхард фон, посл. съветник, герм. посолство в Цариград — док. 70, 99

Мухтар, Махмуд паша, тур. посл. в Берлин — док. 25

Мюлер, фон, герм. кап.-лейт. — док. 359

Мюлер, Паул фон, герм. морски аташе в Букурещ — док. 346, 369, 390, 405, 419, 430

Н

Наби, Мехмед бей, тур. посл. в Рим — док. 31

Нагел, д-р — док. 9

Надолни, лег. съветник, герм. делегат на Междунар. контр. комисия за Албания — док. 319

Найденов, Калин, ген., бълг. воен. м-р — док. 396, 404, 407, 411

Напие, Хенри Дундас, полк., англ. воен. аташе в София и Белгард — док. 177, 386

Наум, Александар, грц. пълном. м-р в София — док. 367

Начович, Григор, бълг. прав. делегат за бълг. тур. гран. преговори в Цариград — док. 29, 45

Нератов, пом. рус. външен м-р — док. 57

Никита, черногорски крал — док. 79

Николай II, руски император — док. 98, 180, 259, 411

Нойрат, Константин, барон фон, легац. съветник, свръхщатен сътрудник на герм. Външно м-во в Берлин — док. 330

Ньофвил, Себастиян дьо, фр. финансист — док. 382

О

Ойген, ерцхерцог фон Йостеррайх, генералисимус на австр. армия — док. 206

Опенхайм, Саломон младши — док. 117

П

Павлов, [Тодор], бълг. консул във Валона (1914), шарже д'афер в Дурацо (1914-1915) док. 71

Павлович, сбр. пълном. м-р в Цаиград док. 35

Палавичини, Янош, маркграф фон, австро-унг. посл. в Цариград док. 29, 80, 243

Палашев, Г., член в делегация на бълг. депутати и публицисти в Берлин, окт. 1914 г. док. 178

Панафьо, А. дьо, фр. пълн. м-р в София док. 96, 193, 259, 351, 374, 377

Пасаров, Георги, бълг. пълн. м-р в Атина док. 140, 145, 181, 367

Пашич, Никола, срб. м-р-предс. и м-р на външн. работи док. 88, 96

Петков, Добри, м-р на строежите в кабинета на Радославов док. 244, 248, 249, 250, 252

Петър I, срб. крал док. 48, 229, 259, 283

Пийпер, ген. герм. Тилово командване в Цариград док. 399

Пинкас, Йосиф, бълг. търг. на жито, шеф на фирмата Маркус Пинкас & Ко док. 360

Пинкас, Маркус, собственик на бълг. комис. акц. д-во за зърнени храни Маркус Пинкас & Ко док. 363, 364

Пишон, Стефан, фр. външен м-р док. 4, 12

Поанкаре, Раймон, фр. м-р-председател док. 187

Подевилс, граф, герм. консул в София док. 431

Полио, ген.-лейт., началник на Ген. щаб на итал. армия док. 71

Политис, делегат на Венизелос в Букурещ, 1914 г. док. 153

Посе, Ернст, гл. ред. на „Кьолнише Цайтунг“ док. 245, 246

Потйорек, Оскар, фелдмаршал, началник на щаба на действ. австро-унг. армия док. 211

Протогеров, Ал., бълг. полк. док. 250

Пурталес, Фридрих граф фон, герм. посл. в Петербург док. 16, 18, 24

Пфайфер, кап.-лейт., шеф на флотилия на герм. Средиземноморска дивизия, Цариград док. 356, 359

Р

Радев, Симеон Трайчев, бълг. пълн. м-р в Букурещ док. 60, 126, 144, 157, 162, 172, 183, 185, 187, 201, 266, 279, 311

Радославов, Васил Христов д-р, лидер на Либералната партия, бълг. м-р-председател, м-р на външ. работи док. 48, 61, 76, 82, 94, 96, 106, 115, 116, 120, 123, 125, 129, 132, 133, 136, 140, 143, 146, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 164-167, 169, 171, 172, 174, 175, 179, 184, 185, 188, 193, 195, 198, 200, 203, 212-216, 220, 224, 230, 232, 234, 236, 237, 240, 241, 244, 245, 246, 248-251, 256, 261, 264, 265, 266, 268, 270, 272-276, 279, 281, 283, 287, 288, 290, 307, 309, 311, 312, 316, 318, 323, 326, 329, 331, 333, 334, 336, 337, 339, 341, 344, 345, 347, 350, 359, 367, 371, 372, 374, 394, 407, 412, 425, 427, 433

Рантцау, Куно граф фон, герм. пълн. м-р в Копенхаген док. 263

Рекс, граф, саксонски пълн. м-р във Виена док. 17

Рено, Л., фр. банков експерт, бивш фр. м-р док. 263

Репингтън, Чарлс А'Кот, англ. полк., експерт на в. „Таймс" в Лондон док. 428

Ризов, Димитър Христов, бълг. пълн. м-р в Рим док. 185, 354

Рихтер, зам. държ. секретар Вътр. работи

Род, сър Джеймс Ренел, англ. посл. в Рим док. 92

Розелиус, Лудвиг, герм. разузнавач в София док. 174, 204, 231, 248, 249, 250

Розенберг, А. д-р фон, действ. лег. съветник, шеф на отдел Ориент във Външно м-во в Берлин док. 105, 178, 248, 291, 309, 330, 331, 334, 336, 337, 350, 354, 375

С

Саблер, Я., първи секр. на рус. легация в София док. 115, 119, 374

Савински, Александър Ал., рус. пълн. м-р в София док. 106, 113, 119, 121, 135, 146, 166, 179, 180, 184, 193, 224, 226, 259, 263, 351, 374, 377

Савов, Михаил Попов, ген., пом. командир на действ. бълг. армия 1912/1913 г., маршал на Двореца док. 34, 39, 71, 73, 198, 202, 206, 231, 245, 250, 261

Сазонов, Сергей, рус. външен министър док. 16, 18, 29, 44, 52, 99, 146, 263, 411

Саид Халил паша, велик везир док. 34, 99, 118, 130, 153, 157

Саландра, Антонио, итал. м-р-предс. и м-р на вътр. работи док. 130

Саломонсон Опенхайм младши (вж. Опенхайм, Сал. Младши)

Саломонсон, Артур-Абрахам д-р, дир. на Дирекция на Дисконто-гезелшафт док. 87, 105, 107, 108, 291

Сан Джулиано, Антонио, маркиз ди, итал. външен м-р (1910-1914) док. 49, 67, 92

Серно, кап., герм. Военно м-во в Берлин док. 376

Сидов, Райнхолд фон, пруски м-р на търговията док. 82, 97, 105

Скулудис, втори грц. делегат на мирн. преговори в Лондон 1912/13 г., м-р предс. 1915 г. док. 421

Соботка, предст. на австр. д-во за зърн. храни в Румъния док. 430

Сонино, Сидней ди, барон, итал. м-р-предс. (1909/10 г.) док. 130

Списаревски, Д. д-р, член на делегация на бълг. депутати и публицисти в Берлин, окт. 1914 г. док. 178

Стамболийски, Ал., лидер на БЗНС док. 355

Станчов, Никола д-р, бълг. пълн. м-р във Виена	док. 412
Степанович, срб. генерал	док. 202
Стоянов, Трайчо д-р, директор на Дирекция на външ. държ. дълг на България	док. 84, 105, 106, 281, 287, 290, 291, 354
Сушон, Вилхелм, герм. контраадмирал	док. 153
Сьогиени-Мариш, Ласло, граф, австро-унг. посл. в Берлин	док. 7, 13
Т	
Талаат, Мехмед бей, тур. м-р на вътр. Работи	док. 7, 98, 99, 133, 148, 153, 155, 156, 157, 265, 272, 318
Тарновски, Адам фон Тарнов, граф, австро-унг. пълн. м-р в София	док. 48, 76, 94, 111, 124, 125, 128, 129, 132, 135, 136, 143, 150, 151, 155, 156, 165, 186, 190, 192, 203, 216, 230, 238, 241, 246, 254, 259, 260, 262, 263, 279, 281, 323, 327, 331, 332, 337, 341, 342, 344
Тенчов, д-р, бълг. адвокат	док. 363
Терзиев, член на Бълг. нац. к-т	док. 259
Теодоров, Т., фин. м-р в кабинета на Гешов	док. 5, 14, 232
Теотокис, грц. м-р предс.	док. 9, 32
Тийери, герм. подп., член на Тур.-бълг. гран. комисия	док. 370, 379, 417
Тийховиц, фон, майор	док. 347
Тирпиц, Алфред фон, адм., държ. секретар на герм. Имперско м-во на марината	док. 343, 346, 404, 406, 409, 419, 427, 430
Тиса, Ищван фон Борозиено унд Сегет, граф, унг. м-р-предс.	док. 6, 97, 189, 190, 226
Тодоров, бълг. ген.	док. 365
Тончев, Димитър д-р, фин. м-р в кабинета на Радославов	док. 55, 76, 82, 84, 88, 90, 94, 96, 101, 106, 113, 115, 123, 165, 167, 175, 177, 195, 199, 206, 241, 248, 250, 261, 273, 334, 344, 350, 354, 386, 414, 416
Точков, д-р бълг. адв., упълн. посредник на бълг. правит. пред герм. Външно м-во по макед. въпрос	док. 232, 236, 239, 241, 250, 269, 272, 276, 288, 301
Тошев, Андрей, бълг. пълн. м-р в Цариград, във Виена	док. 54, 70, 93, 98, 130, 133, 153, 212, 256, 264, 312, 318
Тройтлер, фон, ген. адютант, съветник в Импер. свита на Вилхелм II, предст. на герм. Външно м-во в герм. Върховна главна квартира в Плес, замъка Залцбрун	док. 217, 219, 221-223, 233, 235, 267, 274, 276, 283, 284, 293-298, 301-304, 307, 313, 315, 319, 321, 322, 324, 325, 335, 348, 351, 361, 378, 384, 394, 396, 397, 402, 410, 412
Трубецкой, Григорий, княз, директор на отдел Балкани в рус. Външно м-во	док. 201

Турчев, Т., член на Бълг. нац. к-т	док. 259
Тюфекчиев, Наум, бълг. търговец на оръжие	док. 307, 312, 359

У

Урбих, Франц, директор на Дисконто-гезелшафт	док. 291, 304
Урусов, княз (първи секр. в рус. легация в София, 1912 г.), воен. инспектор в рус. армия в Бесарабия	док. 405

Ф

Фалкенхайн, Ерих фон, ген.-полк., герм. воен. м-р, началник на Ген. щаб на действ. армия в герм. Върховна главна квартира в Плес, замъка Залцбрун	док. 161, 211, 217, 219, 221, 224, 225, 227, 233, 235, 242, 245, 255, 271 274, 283, 294-298, 302, 305, 313, 314, 324, 335, 347, 355, 371, 396, 397, 407, 412, 420, 421, 423, 427, 429
Фалкенхаузен, фон, герм. воен. аташе в Атина	док. 398, 411, 421
Фердинанд I, цар на българите	док. 2, 9, 57, 60, 62, 99, 110, 135, 158, 160, 180, 187, 196, 197, 198, 208, 211, 217, 221, 222, 224, 226, 240, 241, 246, 248, 250, 263, 273, 282, 285, 286, 293, 300, 309, 322, 330, 333, 337, 367, 400, 411, 412
Фети, Али бей, спец. пратеник и тур. пълн. м-р в София	док. 326, 345, 372, 389
Филипеску, рум. пол. деец	док. 201
Фирле, Рудолф, кап.-лейт., офицер за свръзка на герм. марина във Варна	док. 400, 422
Фичев, Г. Ив., предс. на Бълг. нац. к-т	док. 259
Фичев, Иван Иванов, ген.-майор, н-к на Ген. щаб на бълг. армия, бълг. воен. м-р	док. 73, 169, 177, 213, 215, 221, 225, 228, 244, 250, 309, 317
Флайшер, Рихард д-р	док. 72
Флотов, Ханс фон, герм. посл. в Рим	док. 7, 20, 27, 31, 67
Фолбеер, д-р, информатор	док. 403
Форгач фон Гимес унд Гац, Йохан граф, секц. шеф във Външно м-во във Виена	док. 79, 110, 135, 139, 164, 209
Франо, герм. консул във Варна	док. 393
Франц Йосиф I, император на Австрия и крал на Унгария	док. 62, 162, 203
Франц-Фердинанд, ерцхерцог, австро-унг. престолонаследник	док. 107
Френч, сър Джон Дентон Пинкстон, ген., н-к на Ген. щаб на англ. армия	док. 420, 428
Фридюнг, Хайнрих, австр. историк и публицист	док. 32
Фрьолих	док. 81

Х

Хаймерле, Фр. барон фон, съветник в австро-унг. посолство в Берлин док. 102
Хайнеман, Елкан, предст. на Надзорния съвет на Дойче банк док. 95
Халил бей, велик везир док. 272, 276, 301, 307, 312
Хамилтън, сър Джейн Щендис Мънтъйнт, маршал, командв. англ. марина в Средиземно море, ген.-инспектор на презморските въоръжени сили на Великобритания док. 372
Хамон, Лудвиг, надзорен съветник на „Баварски Лойд“ док. 401
Хаузен, барон фон, държ. м-р на Саксония док. 9
Хаусман, депутат в герм. Райхстаг док. 68
Хееринг, Й., фон, ген., пруски воен. м-р док. 415
Хелферих, Карл д-р, таен съветник, директор на Дойче банк (до авг. 1914 г.), държ. секр. на Имп. хазна док. 95, 281, 302, 334, 358, 368, 395, 415, 416
Хенниг, С., информатор на герм. Вън. м-во в Берлин док. 244, 248, 249, 250
Хербст, Йосиф, директор на печата (бълг.) док. 361
Хилми, Хюсеин паша, тур. посл. във Виена док. 37, 79, 209, 264
Хинденбург, Паул фон Бенкендорф унд Хинденбург, герм. фелдмаршал, съветник в герм. посолство в Рим 1913 г. командващ зам. фронт (1914-1915) док. 49, 335, 338
Хоенлое-Лангенбург, княз, герм. посл. в Цариград (1915 г., след Вангенхайм) док. 286, 301, 307, 312, 326, 418
Хоенлое-Шилингфюрст, Готфрид принц цу, австро-унг. посл. в Берлин (след Сьогиени) док. 234
Холмзен, ген.-майор, рус. воен. аташе в Цариград док. 64
Холцендорф, Хенинг фон, фелдмаршал адмирал, н-к на герм. Адмиралтейски щаб док. 318, 343, 346, 369, 372, 398, 403-407, 409, 413, 417, 419-421, 427
Храйлевич, срб. ген. док. 202
Хубка, майор, австро-унг. предст. в Тур. бълг. гран. Комисия док. 370, 379
Хьош, герм. шарже д‘афер в София док. 273, 275
Хюман, кап., герм. военноморски аташе в Цариград док. 136, 255, 307, 309, 318, 343, 346, 358, 369, 420

Ц

Цвикович, срб. ген. док. 202
Цимерман, Алфред д-р, действ. таен легац. съветник, зам. държ. секр. на герм. Външно м-во, Берлин (подсекретар, гл. секретар) док. 9, 12, 17, 87, 90, 103, 105, 111, 112, 161, 175, 195, 198, 199, 212, 216, 231, 253, 255, 269, 270, 275
Ципушев, К., секретар на К-т на макед. бежанци док. 21
Цихи, граф, легац. секретар на австро-унг. посолство в Берлин док. 265

Ч

Чапрашиков, Стефан, бълг. пълн. м-р в Белград — док. 66, 73, 179, 378

Чернин-Худениц, Отокар фон унд цу, австро-унг. пълн. м-р в Букурещ — док. 126, 144, 157, 158, 162, 420

Чиршки унд Бьогендорф, Хайнрих Леонхарт фон, герм. посланик във Виена — док. 6, 10, 16, 18, 59, 62, 65, 74, 79, 91, 110, 112, 128, 135, 136, 139, 151, 158, 164, 176, 200, 209, 212, 234, 238, 243, 254, 260, 262, 264, 299, 323, 327, 358

Чолак, Антич, срб. пълн. м-р в София — док. 66

Ш

Шак, адм. — док. 153

Швьорбел, д-р, информатор на герм. Външно м-во от Ксанти — док. 54, 55

Шевен, фон, предст. на ф-ма Фр. Круп АД в София — док. 84

Шейлок (името използвано алегорично) — док. 342

Шерхаг, лектор към Помощните служби при герм. Военно м-во — док. 382

Шимпф, фон, шарже д'афер на саксонската легация във Виена — док. 17

Шлипер, Густав, дир. на Дисконто- | гезелшафт — док. 82, 84

Шмит, Херман, инж., герм. консул в Констанца — док. 401

Шмолер, Г., герм. издател. — док. 69

Шмолк, холандски шарже д'афер в София — док. 377, 389

Шпийс, Георг, ген. директор на Стяуа Романа АД в Букурещ — док. 311

Шукри бей, тур. представител, аташиран към герм. консулство в Солун — док. 54

Шуп, д-р, информатор на герм. Външно м-во от София — док. 174, 177

Шьон, Вилхелм фон, герм. посл. в Париж — док. 12

Щ

Щайнвакс, информатор на герм. Външно м-во от София — док. 204, 248

Щанге, директор на Кредитна банка (филиал на Дисконто-гезелшафт) в София — док. 84, 94, 106, 177, 182, 281, 311, 386

Щаус, Емил Георг, фон д-р, втори дир. на Дойче банк, представ. на Дойче банк в Компанията на Източните железници в Цариград, дир. на петрол. консорциум Дойче банк (Дойче петролеум АД), Берлин

Щокхамер, Едбер фон, таен лег. съветник в герм. Външно м-во в Берлин — док. 205

Щолберг-Вернигероде, принц цу, съветник в герм. посолство във Виена — док. 33, 37, 342

Щрайт, Георг, грц. проф. и грц. външен м-р — док. 75, 77, 127, 140, 142, 145

Щраус, Адолф, герм. проф. док. 178, 283, 309

Щум, Вилхелм фон, пълн. м-р, дир. на Полит. отдел на герм. Външно м-во док. 25, 120, 250

Щурм, срб. ген. док. 202

Я

Ягов, Готлиб фон, държ. секретар на герм. Външно м-во, д-р док. 6, 7, 9, 13, 89, 97, 99, 105, 122, 124, 142, 158, 159, 168, 172, 188, 189, 190, 196, 211, 218, 220, 223, 234, 236, 239, 241, 242, 244, 250, 251, 271, 274, 277, 290, 294, 295, 297, 302, 304, 305, 314-317, 319, 320, 325, 328, 330, 332, 335, 351, 353, 368, 395, 411, 414

Янков, Г. д-р, член на делегация бълг. депутати и публицисти в Берлин, окт. 1914 г. док. 178

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ

А

Абисиния док. 230

Австрия док. 76, 79, 84, 85, 93, 94, 102, 129, 130, 135, 153, 341, 416, 419, 423, 430

Австро-Унгария (Хабсбургска, Дунавска, Двойна Монархия. Вж. Австрия, австрийска държава) док. 3, 7-10, 12, 16, 18, 19, 22, 33, 35, 43, 44, 49, 51, 52, 57, 60, 65, 68, 79, 80, 82, 91, 92, 111, 113, 121, 122, 128, 150, 155, 160, 165, 169, 172, 175, 177, 193, 194, 197, 199, 201 ,202, 203, 204, 208, 209, 211, 212, 217, 220, 222, 226, 227, 230, 232, 233, 235, 239, 241, 250, 259, 262, 265, 267, 276, 284, 285, 291, 292, 294, 296, 299, 303, 305, 306, 314, 319-322, 339, 341, 344, 345, 348, 374, 375, 380, 386, 395, 414 416

Адрианопол (Одрин) док. 13, 17, 18, 22, 24, 25, 28-32, 34, 38, 63, 79, 80, 99, 148, 261, 273, 276, 345, 370, 378, 379, 418

Адриатика док. 72, 204, 239

Адриатическо крайбрежие док. 339

Адриатическо море док. 17, 68, 268, 276, 397

Азия док. 8

Албания док. 2, 13, 32, 33, 35, 43, 47, 49, 51, 59, 70, 92, 314, 316, 319, 322, 327, 331, 339, 341, 397

Албания (Южна) док. 202, 262, 267, 283, 292

Александропулос (вж. Дедеагач)

Америка док. 86, 230, 257

Амстердам док. 291

Англия (вж. и Великобритания) док. 12, 22, 33, 63, 68, 82, 99, 131, 136, 177, 179, 183, 197, 204, 208, 226, 229, 230, 249, 258, 259, 261, 267, 378, 380, 386, 398, 428, 423

Антверпен док. 82, 361, 363

Анхиало док. 409

Аргирокастро, град в Южна Албания док. 202

Арда, р. док. 379, 418

Армения док. 12, 118

Арп Бурну док. 409

Атина док. 34, 59, 70, 71, 73, 75-78, 92, 118, 127, 131, 140, 145, 152, 181, 184, 193, 194, 293, 297, 300, 302, 305, 316, 336, 338, 346, 365, 367, 373, 384, 389, 398, 403, 411, 421

Атос, п-в в Егейско море док. 226

Ауф дем Хюгел, резиденция на Фр. Круп край Есен док. 97

Б

Базел док. 291

Балканите (вж. и Балкански п-в) док. 3, 6-9, 13, 15, 19, 22, 33, 44, 57, 65, 68-70, 73, 78, 79, 82, 84, 86, 91, 92, 97, 99, 102, 110, 117, 139, 158, 161, 196, 197, 212, 222, 229, 232, 235, 250, 259, 269, 277, 320, 375, 405, 411, 420, 428

Балкански полуостров док. 150, 339

Балморал, лятна англ. кралска резиденция док. 44

Балчик док. 9

Банат, област в Румъния док. 263

Батова, р. док. 409

Бачина Баста, селище на р. Дунав док. 202

Белгия док. 63, 64, 80, 82, 94, 184

Белград док. 48, 51, 52, 66, 70, 73, 78, 114, 219, 225, 270, 339

Белоградчик док. 381

Бендер док. 405

Берлин док. 2, 9, 17, 32, 69, 82, 83, 85, 87, 89, 90, 94-96, 98, 100-102, 105-108, 111-113, 117, 122, 124, 142, 143, 157, 160, 161, 168, 174, 175, 178, 195, 196, 199, 204, 205, 211, 212, 216, 218, 219, 220, 222, 229, 230, 234, 235, 239, 246, 250, 251, 253, 259, 269, 270, 274, 277, 281, 282, 287, 290, 291, 295, 297, 302-305, 313, 314, 325, 327, 328, 332, 352-354, 361, 368, 375, 388, 389, 395, 398, 402, 403, 407, 413-416, 423-427, 430, 434

Берн док. 385

Бесарабия док. 197, 405, 411

Близкия Изток (вж. и Изтока) док. 82, 428

Бобов дол док. 113

Болград док. 405

Бор, медна мина в Сърбия док. 382

Борцея канал, близо до Кълъраш док. 405

Босна док. 92, 126, 204, 219, 225, 226, 268, 283

Боснакьой док. 418

Босфора (вж. и Проливите) док. 153, 214, 230, 409

Бохемия док. 341

Браила док. 363, 405

Брегалница, р. док. 13, 412

Брюксел док. 291, 382

Будапеща (Пеща) док. 176, 199, 230, 283, 291, 303, 405

Буковина док. 230, 405

Букурещ док. 12, 15, 16, 18, 23, 32, 68, 70, 74, 78, 87, 94, 96, 98, 99, 123, 140, 153, 155, 157, 158, 162, 167, 169, 172, 183, 184, 195, 187-189, 192, 193, 202, 231, 232, 250, 251, 259, 260, 263, 266, 273, 274, 279, 301, 305, 314, 316, 322, 341, 346, 366, 384, 390, 391, 401, 405, 419, 423, 430

Бургас док. 84, 134, 166, 207, 214, 230, 296, 305, 306, 311, 347, 356, 359, 400, 404, 406, 409, 410
Бухловиц (Моравия) док. 17
България (вж. и Източна България) док. 2-4, 6-10, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 27-39, 42, 46-48, 54, 55, 59-68, 71, 73, 74, 76-79, 82-87, 89, 93, 94, 96, 97, 99, 100-102, 104-106, 109, 111-115, 117, 122-132, 135-140, 142-146, 148, 150-157, 159-162, 165-170, 172, 175-186, 188-190, 192-199, 201-218, 221, 222, 224, 226-230, 232, 234, 235, 238, 239, 241, 243, 245, 248, 250, 252, 254, 256, 259-266, 268-278, 283-286, 289-292, 294-306, 311, 314, 316, 318-327, 331-333, 338, 339, 341, 343-347, 350, 351, 353, 355, 358, 361, 367, 369, 374, 375, 377, 379, 380, 386, 389-391, 394, 395, 397-400, 402, 404, 405, 407, 409, 411, 413, 415, 418, 420, 423, 425, 427, 430-433
Българска Тракия док. 76

В
Валандово, селище в Македония док. 259
Валево, селище в Сърбия док. 202
Валона (Авлона) док. 71
Вардар, р. док. 9, 13, 188, 389
Варна док. 84, 134, 170, 207, 210, 296, 305, 306, 311, 341, 346, 347, 356, 359, 393, 400, 404, 406, 409, 410, 422
Вашингтон док. 257
Велес док. 259
Великобритания док. 80
Видин док. 177, 202, 204, 386
Виена док. 9, 16-18, 25, 32, 55, 57, 61, 74-76, 79, 80, 82, 91, 94, 96, 109, 110, 115, 119, 125, 128, 135, 136, 139, 150, 151, 155, 157, 158, 160, 164, 165, 168, 176, 184, 186, 187, 188, 192, 193, 200, 203, 206, 211, 212, 218, 220, 223, 238, 243, 254, 260, 264, 265, 267, 281, 287, 293, 297, 303, 313, 322, 323, 337, 341, 342, 344, 345, 352, 358, 380, 418, 430
Висбаден док. 72
Вирантеке док. 418
Влашко док. 401
Водена (Воден) док. 259
Враня док. 259

Г
Гала Гьолю док. 418
Галата, н. на Варненски залив док. 207, 210, 393
Галац док. 405, 419
Галиполи док. 409, 428
Галиция док. 99, 230
Галтино док. 27

Гевгели док. 316, 319, 320, 322, 325, 329, 336, 389, 407, 412, 421, 429

Германия (вж. и Германска империя) док. 2, 7, 9, 12, 16, 18, 20, 22, 24, 25, 33, 34, 55, 68, 69, 73, 82-85, 94-99, 101, 105, 113, 117, 129, 136, 150, 153, 154, 155, 160, 161, 164, 165, 175, 178, 186, 202, 204-206, 208 211, 212, 226, 230, 232, 246, 248, 249, 250, 256, 259, 267, 275, 276, 284, 287, 289, 290-292, 294, 296, 299, 303-306, 309, 311, 314, 319-322, 327, 331, 334, 337-339, 341, 343, 344, 347, 352, 374, 375, 377, 380, 386, 395, 398, 400, 402, 407, 413, 414, 416, 429, 430

Германска империя док. 69, 89, 129, 150, 154, 178, 347, 352, 387, 395

Гогошки канал, при Турно Северин док. 405

Горна Силезия док. 399

Горни Ибар, р. В Сърбия док. 396

Гърция док. 2, 3, 7-10, 12, 13, 15, 17, 18, 22, 32, 33, 34, 38, 44, 45, 47, 48, 54, 57, 59, 65, 70, 71, 73, 74, 76, 77, 78, 80, 84, 91, 99, 109, 118, 127, 129, 131, 140, 142, 145, 148, 152-154, 156-158, 160, 175, 179, 181, 189, 192-195, 199, 202, 204, 212, 227, 230, 232, 245, 259, 260, 263, 268, 286, 292, 294-300, 302, 304-306, 308, 312, 314, 316, 319, 320, 324, 325, 327, 329, 334, 337-339, 341-347, 367, 369, 372, 373, 389, 396, 398, 407, 412, 417, 420, 421, 425, 427-429

Гюмюрджина док. 40, 45, 54, 71, 409

Гюргево док. 401, 405

Д

Далмация док. 230

Далечния Изток док. 428

Дарданелите док. 130, 134, 153, 161, 176, 195, 207, 208, 230, 250, 256, 258, 269, 277, 301, 305, 307, 389, 409

Дебър док. 43

Дедеагач (Александропулос) док. 13, 14, 71, 84, 230, 261, 272, 276, 280, 286, 296, 306, 320, 345, 347, 359, 376-378, 389, 391, 400, 409

Демирдас док. 345, 370, 379

Демирхисар док. 13, 202, 292

Джумая док. 63

Дибра (Дебър) док. 259

Димотика док. 23, 38, 261, 336, 343, 345

Добрич док. 230

Добруджа док. 76, 82, 123, 125, 133, 150, 169, 172, 177, 226, 232, 251, 256, 259, 261, 268, 273, 292, 314, 319, 322, 386, 401, 405

Дойран док. 259, 316, 319, 320, 322, 325, 329, 336, 389, 407, 412, 421, 429

Долни Дунав док. 401, 405

Драма док. 8, 13, 232, 259, 292, 296, 314, 407, 427

Дрина, р. док. 225

Дуванджа док. 345, 379, 418

Дунав, р. док. 48, 82, 176, 186, 189, 199, 202, 204, 226, 227,

233, 250, 276, 282, 283, 289, 314, 322, 341, 382, 389, 390, 399, 401, 402, 404, 405, 419
Дурацо док. 71
Дюселдорф док. 58, 81
Дяково док. 292, 314

Е
Евбеа, селище в Беломорска Тракия док. 398
Евксиногрод, бълг. царска резиденция док. 207, 210, 400
Европа (вж. и Северна Европа) док. 3, 7, 13, 15, 19, 22, 39, 72, 208, 212, 259, 320, 401
Егейско море док. 13, 22, 44, 48, 55, 63, 82, 84, 99, 113, 137, 226, 228, 320, 384, 398, 400, 409
Египет док. 197, 398, 403, 428
Елзас док. 389
Енге, селище в Беломорска Тракия док. 398
Енос (вж. и Енос – Мидия) док. 9, 23, 28, 320, 418
Енос – Мидия док. 11, 184, 188
Енос (вж. и Мидия – Енос) док. 259, 261, 264, 265, 276, 285
Епир док. 202
Ергене, р. док. 418
Есен, гр. док. 97

Ж
Железни врати, пролом на р. Дунав док. 176

З
Зайчар док. 219, 225, 259, 289, 396
Запада док. 269, 428
Западна Тракия док. 40, 45, 53, 54, 79, 80, 137
Зарос док. 409
Землин док. 199
Златния рог (Цариград) док. 212

И
Ибсала док. 419
Изтока док. 269, 428
Източна България док. 419
Ипек док. 292, 314
Ирак док. 420
Италия док. 2, 8, 18, 22, 27, 29, 32, 33, 43, 49, 57, 68, 84, 98, 176, 202, 204, 208, 209, 212, 226, 235, 236, 239, 241, 248, 249, 250, 258, 259, 263, 276, 285, 312, 378, 380, 428
Ишл док. 17

Й
Йонийско море док. 398

К

Кавала док. 8, 9, 13, 16, 18, 19, 45, 74, 84, 99, 202, 226, 232, 250, 253, 268, 292, 296, 297, 300, 311, 314, 407, 417, 427

Кавказ док. 301

Казаккьой, махала док. 418

Камчия, р. док. 409

Канада док. 80

Кара Бурун док. 420

Караагач док. 301, 307, 345, 370, 379, 418

Кастория док. 259

Катаро (Котор) док. 202

Качаник (Кочани) док. 13, 16, 77, 79, 259, 322, 347

Киев док. 405

Кил док. 97

Киликийски ръкав, на р. Дунав док. 405

Кирклисе (вж. Кърк-Клисе)

Китай док. 95, 102, 380

Кишинев док. 197, 405, 406

Кобленц док. 159

Козел (Оберльошен) док. 399

Колубара, селище в Сърбия док. 202

Константиново (Татаркьой) док. 345

Константинопол (Цариград) док. 18, 24, 30, 32, 37, 38, 54, 71, 73, 76, 79, 92, 93, 98, 99, 133, 140, 153, 169, 188, 195-198, 212, 228, 230, 259, 264, 270, 273, 275, 277-281, 285, 286, 288, 301, 307, 311, 312, 320, 326, 330, 336, 338, 346, 356, 359, 360, 369, 370, 372, 379, 380, 384, 389, 393, 399-401, 403, 404, 408, 411, 418, 422, 424, 432, 433

Констанца док. 401, 405

Копенхаген док. 263

Корабия, с. в Румъния док. 105

Корфу, о-в док. 99

Крагуевац док. 114, 259

Криволак док. 421

Крит док. 398

Кроя, гр. в Албания док. 202

Ксанти док. 54, 376

Кукуш док. 292, 314

Кулели Бургас (вж. и Люлебургас) док. 345

Късълденехаръ, реч. поток док. 379

Кълъраш док. 405

Кърк-Клисе (Лозенград) док. 38, 296, 302, 307

Кьолн док. 291, 303, 415

Кьонигсгрец (Садова, Северна Бохемия) док. 34

Кюстендил док. 381, 417

Л

Лайпциг док. 69

Лейлеккьой док. 379

Лерин док. 259

Ливадия, рус. царска резиденция док. 98

Ливорно док. 400

Лом-паланка док. 376, 404

Лондон док. 18, 23, 50, 68, 82, 96, 99, 104, 230, 259, 338, 420

Лотарингия док. 99

Люлебургас док. 38

Люксембург док. 168

Лютих док. 382

М

Македония (вж. и Сръбска Македония, Южна Македония) док. 10, 13, 15, 19, 21, 33, 43, 48, 71, 73, 74, 123, 126, 144, 145, 154, 156, 157, 171, 177, 179, 184, 191, 192, 194, 197, 198, 199, 201, 202, 206, 217, 218, 219, 224-226, 232, 241, 245, 246, 248, 250, 253, 256, 259, 267, 268, 269, 272, 276, 283, 285, 289, 292, 294, 299, 304, 306, 320, 339, 347, 351, 381, 386, 389, 424, 429

Макри док. 409

Мала Азия док. 67, 68, 268, 277, 372, 401

Малесче, гр. в Сърбия док. 259

Малко Търново док. 261

Мандра, селище в Източна Тракия док. 276, 379

Марица, р. док. 29, 34, 243, 256, 261, 264, 266, 276, 285, 301, 307, 320, 326, 336, 343, 345, 349, 370, 379, 418

Мерен (в Моравия) док. 17

Месопотамия док. 428

Места, р. док. 230, 417

Мидия док. 9, 12, 23, 28

Мидия – Енос док. 195, 226, 232, 235, 256

Мизия док. 259

Милановац док. 219, 225, 226

Мисляновац док. 387

Митилене, о-в док. 80

Михайлово (Хаскьой) док. 113, 303, 304, 414

Молдова док. 401

Монастир (Битоля) док. 13, 71, 396, 427

Монастирица док. 387

Морава, р. док. 217, 218, 225, 296, 314, 319, 322, 341, 347, 389

Мудрос, пристанище на Егейско море док. 228

Мустафа паша (Свиленград) док. 276, 379

Мюнхен док. 69, 402

Мюрццег док. 154

Н

Неготин (и Неготински окръг) док. 219, 224, 225, 259, 277, 296, 297, 299, 304, 305

Ниш док. 109, 114, 180, 202, 225, 254, 259, 260, 283, 300, 378, 391, 402, 410

Нова Загора док. 391

Норвегия док. 80

Ню Йорк док. 86

О

Оберище док. 391

Одеса док. 405, 411

Окчилар док. 391

Олтеница док. 401, 419

Ориента (вж. и Близкия Изток) док. 61, 72, 99, 197, 428

Орта-Кьой док. 38

Орфанли док. 418

Оршова док. 186, 204, 328, 420

Отоманска империя (вж. и Турция) док. 153, 345

Охрид док. 259, 396

П

Парачин док. 417

Париж док. 1, 14, 16, 18, 32, 50, 55, 82, 85, 88, 96, 98, 106, 230, 425, 428

Паша махала док. 345

Пек, р. док. 382

Пера (вж. също Терапия и Константинопол) док. 6, 7, 70, 80, 96, 99, 133, 184, 187, 193, 255, 256, 265, 272, 276, 284, 312, 318, 326, 343, 418, 420, 432

Перник док. 113, 207

Персия док. 12, 411

Петербург (Петерсбург, вж. също Санкт Петербург) док. 2, 13, 16, 18, 214, 259, 263, 411

Пирея док. 398

Пирот док. 225, 254, 259, 260, 289, 339, 410

Плачковица, планина док. 389

Плес, гр. графство, по-късно княжество в Източна Прусия; замък на князете Плес – Залцбрун в Горна Силезия док. 160, 189, 190, 202, 233, 243, 245, 265, 267, 271, 283, 284, 289, 294, 295, 296, 298, 305, 306, 313-316, 319, 321, 322, 333, 335, 345, 347, 348, 351, 360, 372, 376, 378, 383, 394, 396, 397, 402, 410-412

Позен (Познан) док. 278

Полша док. 197, 202, 289, 305

Померания док. 246

Порто Лагос док. 55, 63, 84, 94, 101, 105, 113, 303, 409, 414

Премети, селище в Южна Албания док. 202

Преспа, езеро док. 259

Призрен док. 292, 314

Прищина док. 292, 314

Проливите (вж. и Босфор и Дарданели) док. 153, 212, 286, 292, 305, 307
Прусия (Източна Прусия) док. 19, 347
Прут, р. док. 405, 419

Р
Радович, гр. В Сърбия док. 259
Радомир док. 63
Радуевац док. 176
Раковски, жп спирка между Пловдив и Одрин док. 63
Регенсбург док. 161, 401
Рени док. 405, 411, 419, 423
Рим док. 7, 18, 32, 79, 92, 115, 125
Ротердам док. 257
Румъния док. 2, 3, 6-10, 12, 15-17, 32, 42, 46, 59, 63, 71, 74, 76, 79, 80, 82, 84, 87, 93, 94, 97, 99, 105, 112, 122, 123, 125, 129, 130, 131, 133, 135, 137, 139, 140, 144, 150, 151, 153, 155-158, 160, 162, 167, 169, 172, 175, 176, 177, 181, 184, 185, 186, 189, 192, 193-195, 197-199, 201, 202, 204, 206, 208, 209, 212, 221, 227, 230, 232, 234, 235, 245, 256, 259, 261, 263, 266, 268, 270, 273, 277, 279, 284, 286, 292, 294, 295, 296, 298, 304, 305, 306, 308, 311, 314, 316, 318-322, 324, 325, 327, 330, 334, 335, 338, 339, 341, 347, 386, 389, 391, 401, 404, 405, 419, 423, 428, 430
Русия док. 2, 3, 8, 12, 16, 18, 22, 27, 32, 33, 35, 37, 44, 57, 62, 64, 68, 77, 79, 82, 84, 85, 93, 95, 96, 98, 99, 100, 104, 106, 116, 121, 125, 126, 129, 131, 134, 137, 139, 142, 146, 148, 153, 157, 160, 162, 165, 166, 169, 170, 175, 176, 178, 179, 183, 184, 192, 195, 197, 202, 210, 212, 224, 229, 248, 258, 259, 263, 277, 284, 285, 290, 301, 311, 320, 336, 355, 405, 411, 419
Русчук (Русе) док. 73, 126, 378, 389, 399, 400, 404, 405, 419

С
Салоник (Солун) док. 9, 13, 14, 35, 71, 73, 94, 163, 176, 202, 204, 226, 259, 316, 320, 346, 372, 373, 376, 389, 391, 398, 403, 405, 409, 420, 421, 423, 428, 429
Сава, р. док. 289
Саксония док. 32
Самотраки, о-в док. 67
Санджак-Новибазар (Косово) док. 12
Сан Стефано док. 314, 322, 347
Санкт Петерсбург (вж. и Петербург) док. 73, 76, 77, 96, 113, 115, 166
Сараево док. 202
Сароски залив док. 398
Свиленград док. 261, 418
Свищов док. 399, 404
Северна Европа док. 82
Седмоградско (Трансилвания) док. 172, 177, 208, 386

Семендрия, гр. на Дунав в Сърбия док. 206, 219, 225
Серес док. 8, 9, 13, 226, 232, 250, 259, 292, 296, 314
Сиботиле, селище в Румъния док. 405
Силезия (вж. и Горна Силезия) док. 246, 294
Силистра док. 259
Синая, рум. кралска резиденция док. 126, 144, 162, 167, 311
Сифли кьошк, с. док. 345
Скопие док. 226
Скутари (Шкодра, Шкодер) док. 2, 49
Сливен док. 109
Смирна (Измир) док. 67, 300
Созопол док. 207, 389, 409
Соколска планина док. 341
София док. 2, 9, 23, 29, 32, 46, 55, 66, 70, 73, 76, 82-86, 88, 89, 94, 97, 101, 102, 106-110, 112-116, 119-121, 123, 125, 129, 132-134, 137-141, 143-150, 152-156, 159, 160, 163, 165-170, 172-175, 177, 179-182, 184-193, 195-197, 199, 202, 203, 206, 207, 208, 211-213, 215-217, 219, 224, 227, 228, 229, 232-234, 238, 241, 242, 245-252, 257, 258, 261, 263, 265-272, 274-276, 279-283, 286, 288-291, 293, 294, 297, 300, 301, 305, 307-311, 313, 315, 317-319, 322, 324, 326, 327, 329-337, 339, 341, 343-345, 347-352, 354-357, 359, 360, 362, 366, 368, 371, 372, 374, 376-378, 380, 381, 383, 384, 386, 389-391, 393, 396, 399, 400, 402-409, 413, 414, 417-420, 422-427, 429, 431, 433
Среден Дунав док. 405
Средиземно море док. 398, 428
Средна Европа док. 401
Сръбска Македония док. 188, 320, 341
Стара Загора док. 345
Стара планина док. 205
Стара Сърбия док. 109
Струга док. 259
Струма, р. док. 13, 224, 226, 389
Суецки канал док. 428
Сукун, р. док. 345
Сулина, ръкав на Дунав док. 405
Съединени щати на Северна Америка док. 86
Сърбия (вж. също Стара Сърбия, Южна Сърбия) док. 2, 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15-18, 20, 32, 33, 35, 47, 48, 52, 62, 65, 66, 68, 70, 71, 77-80, 82, 84, 91, 99, 109, 114, 121, 122, 126, 129, 131, 135, 136, 139, 140, 142, 145, 146, 150-157, 160, 163, 165, 167, 170, 173, 177-180, 182, 186, 189, 190, 192-195, 197, 199, 201-204, 206, 208, 211, 213, 215, 216, 219, 221-224, 226, 227, 229, 230, 232,, 233, 235, 239, 241-243, 245, 250, 252, 255, 259, 261-263, 267, 268, 270, 274, 278, 283, 285, 286, 289, 294, 295, 297, 298, 300, 302, 304, 305, 306, 311, 314, 316, 319-322, 329, 330, 336-339, 341, 343, 347, 351, 355, 367, 373, 381-383, 385-387, 389, 391, 398, 405, 409, 411, 415, 421, 430

Т

Тахино, ез. док. 292, 314
Текия, селище в Сърбия док. 219, 225, 226
Терапия (вж. и Пера и Константинопол) док. 118, 125, 130, 148, 153
Тетово док. 411
Течбен, селище док. 294
Тешен, ссал. авст. унг. ген. щаб док. 289, 294, 299
Тиквеш, гр. док. 259
Тимок, р. док. 226, 292, 339
Тимишоара док. 407
Тирана док. 202
Топлица, р. док. 396
Тракия (вж. също Западна Тракия, Източна Тракия) док. 8, 15, 22, 25, 32, 36, 41, 47, 71, 74, 80, 137, 148, 166, 188, 259, 269, 272, 276, 285
Трансилвания (вж. Седмоградско)
Триест док. 204, 226, 230
Триполитания док. 73
Трън док. 381
Тумба, вр. док. 370
Тунджа, р. док. 307, 345, 418
Туркестан док. 153
Турно-Северин док. 405, 419
Туртукай (Тутракан) док. 9
Турция (вж. също Европейска Турция, Османска империя) док. 2, 3, 8, 9, 12, 13, 15, 18, 22, 24, 25, 27, 28-31, 34, 36, 38, 39, 44, 45, 47, 48, 68-71, 73, 74, 76, 78-80, 84, 95, 97, 99, 118, 129, 131, 133, 135-137, 139-142, 145, 146, 148, 151, 153, 155, 156, 160, 161, 165, 166, 175, 177, 184, 186, 188, 190, 193, 195, 197, 199, 204, 207-209, 211, 216, 221, 223, 226, 229, 230, 233, 235, 241, 243, 245, 250, 256, 261, 264-269, 272-279, 281, 284-286, 289-292, 294, 297, 299, 301, 302, 305, 306, 311, 312, 318-320, 322, 325, 326, 337, 338, 341, 343, 345, 347, 351, 378, 380, 386, 389-391, 395, 399, 404-406, 413, 415, 418, 420, 424, 426, 428, 432, 433

У

Увац док. 396
Улм док. 401
Унгария док. 97, 177, 185, 208, 226, 269, 285, 294, 297, 306, 320, 332, 341, 347, 380, 416, 430
Ускудар док. 345
Ускюб (Скопие) док. 109, 259

Ф

Филипопол (Пловдив) док. 12, 63, 84, 280
Фикел, хребет док. 345
Фрайбург, в Брайзгау док. 380
Франга, възвишение край Варна док. 400
Франкфурт на Майн док. 291, 303, 382, 415
Франция док. 12, 19, 22, 55, 63, 85, 93, 95, 99, 100, 102, 106,

131, 177, 187, 202, 208, 212, 226, 229, 230, 258, 259, 277, 290, 307, 378, 380, 386, 423, 428

Х

Хага док. 382, 428
Хаджи кьой док. 345
Халкидики (Халкидически п-в) док. 398
Хамбург док. 82, 84-86, 102, 117, 291, 303, 414
Хасково док. 94
Хаскьой (вж. и Михайлово) док. 55, 101, 105
Херцеговина док. 92, 126, 202, 204, 230, 268, 283
Хиос, о-в док. 80
Холандия док. 64, 82, 94

Ц

Цариброд док. 339
Цетине док. 79

Ч

Чаталджа док. 38, 285, 418
Черна вода док. 401
Черна гора док. 33, 79, 202, 259, 314, 322, 347
Черновиц док. 263
Черно море док. 8, 72, 134, 153, 228, 230, 284, 398, 401, 406
Черноморско крайбрежие док. 347
Чорлу док. 38

Ш

Шампан, обл. във Франция док. 230
Шар планина док. 314, 322, 347
Швейцария док. 64, 82, 94, 202, 230, 380
Швеция док. 80
Шумен док. 409

Щ

Щип док. 13, 16, 77, 79
Щрилек, замък в Моравия док. 17

Ю

Южна Албания док. 339, 407
Южна Македония док. 179, 390, 418
Юншикай док. 11

Я

Ямбол док. 109
Япония док. 80, 380

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР 7

ОПИС-СЪДЪРЖАНИЕ НА ДОКУМЕНТИТЕ 11

№ 1 Специална пратка с доклад от 1 май 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов–Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 43

№ 2 Извадка от строго секретна инструкция № 138 от 2 май 1913 г. от Виена на австро-унгарския външен министър граф Леополд фон Берхтолд до австро-унгарския посланик в Берлин граф Ласло Сьогиени-Мариш 45

№ 3 Доклад № 88 от 2 май 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 49

№ 4 Шифрована телеграма № 204 от 20 май 1913 г. на германския посланик в Париж барон фон Ланкен-Вакениц до германското Външно министерство в Берлин 50

№ 5 Препис на доклад № 110 от 29 май 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 51

№ 6 Препис на писмо от 20 юни 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 52

№ 7 Препис на доклад от 1 юли 1913 г. от Виена на австро-унгарския външен министър граф Леополд фон Берхтолд до австро-унгарския посланик в Берлин граф Ласло Сьогиени-Мариш 53

№ 8 Специална пратка с доклад № 259 със заглавие „Създалото се поради новата война положение на Балканите" от 9 юли 1913 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт фон Кват до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 55

№ 9 Секретен доклад № 1283 от 15 юли 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екшед Гроскройц в Дрезден 56

№ 10 Препис на доклад № 223 от 15 юли 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 59

№ 11 Доклад № 301 от 22 юли 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екщед Гроскройц в Дрезден 60

№ 12 Доклад № 1314 от 28 юли 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екщел Гроскройц в Дрезден 61

№ 13 Препис на поверителна инструкция № 3702 от 1 август 1913 г. от Виена на австро-унгарския вънен министър граф Леополд фон Берхтолд до австро-унгарския посланик в Берлин граф Ласло Сьогиени-Мариш 62

№ 14 Препис на доклад от 6 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 64

№ 15 Специална пратка с доклад № 141 от 12 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 65

№ 16 Специална пратка с доклад № 269 от 12 август 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 68

№ 17 Доклад № 296 от 12 август 1913 г. на саксонския шарже д'афер във Виена фон Шимпф до външния министър на Саксония Витцум фон Екщед Гроскройц в Дрезден 70

№ 18 Доклад № 1339 от 13 август 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екшед Гроскройц в Дрезден 72

№ 19 Препоръчана пратка с доклад № 175 от 13 август 1913 г. на германския консул в Москва до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 74

№ 20 Доклад № 126 от 15 август 1913 г. на германския пълномощен министър в Белград барон Юлиус Адолф фон Гризингер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 75

№ 21 Шифрована телеграма № 144 от 16 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 76

№ 22 „Никаква ревизия" – дописка от Виена на вестник „Райхспост" от 17 август 1913 г. 78

№ 23 Нота № 655 от 18 август 1913 г. от българския пълномощен министър в Берлин Иван Ст. Гешов до германското Външно министерство в Берлин 79

№ 24 Доклад № 247 от 21 август 1913 г . на германския посланис в Петербург граф Пурталес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 80

№ 25 Съобщение „Одринчани във Външно министерство" на вестник „Фосише цайтунг" от 22 август 1913 г., Виена, заведено във Външно министерство, Берлин, на 23 август 1913 г. под № А 17216 81

№ 26 Информация от 23 август 1913 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов, изпратена на същата дата в Константинопол 82

№ 27 Специална пратка с доклад № 13 от 23 август 1913 г. от Галтино на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 83

№ 28 Шифрована телеграма № 214 от 24 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германското Външно министерство в Берлин 83

№ 29 Шифроватна телеграма № 480 от 24 август 1913 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 84

№ 30 Шифрована телеграма № 219 от 30 август 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германското Външно министерство в Берлин 85

№ 31 Поверителна шифрована телеграма № 181 от 2 септември 1913 г. на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 86

№ 32 Доклад № 1387 от 3 септември 1913 г. на саксонския шарже д'афер в Берлин до външния министър на Саксония Витцум фон Екщед Гроскройц в Дрезден 86

№ 33 Доклад № 274 от 3 септември 1913 г. от германското посолство във Виена до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 88

№ 34 Шифрована телеграма № 305 от 6 септември 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 90

№ 35 Шифрована телеграма № 517 от 9 септември 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 91

№ 36 Доклад № 156 от 9 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 91

№ 37 Шифрована телеграма № 279 от 10 септември 1913 г. от германското посолство във Виена1 до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 93

№ 38 Доклад № 157 от 10 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германсикя райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 93

№ 39 Доклад № 159 от 17 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске, изпратен препоръчано на 18 септември до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 95

№ 40 Шифрована телеграма № 274 от 17 септември 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германския райхсканцлер Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 96

№ 41 Шифрована телеграма № 230 от 22 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германското Външно министерство в Берлин 97

№ 42 Препис на военен доклад № 79 от 25 септември 1913 г., озаглавен „Военни разходи“, на германския военен аташе в София майор Едуард фон Масов, препратен на 30 септември 1913 г. от Външно министерство в Берлин до германското Военно министерство в Берлин 98

№ 43 Специална пратка със секретен доклад № 165 от 26 септември 1913 г. на германския пълномощен министър в София фон Белов-Залеске до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 100

№ 44 Специална пратка с доклад № 547 от 1 октомври 1913 г. на Рихард фон Кюлман от германското посолство в Лондон до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 101

№ 45 Секретна шифрована телеграма № 539 от 6 октомври 1913 г. от Терапия на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 102

№ 46 Специална пратка с доклад № 169 със заглавие „Положението в България“ от 8 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 103

№ 47 Шифрована телеграма № 284 от 8 октомври 1913 г. на съветника в германското посолство в Петербург барон Хелмут фон Луциус до германския райхсканцлер Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 105

№ 48 Препис на доклад, озаглавен „Вътрешното положение в България“ от 10 октомври 1913 г., на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 105

№ 49 Специална пратка с шифрована телеграма № 173 от 14 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 107

№ 50 Специална пратка с шифрована телеграма № 212 от 14 октомври 1913 г. на фелдмаршал Паул фон Хинденбург, посланик-съветник в германското посолство в Рим до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 109

№ 51 Шифрована телеграма № 239 от 17 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 110

№ 52 Много бърза шифрована инструкция от 19 октомври 1913 г. на заместник-държавния секретар на външните работи в Берлин д-р Алфред Цимерман 110

№ 53 Шифрована телеграма № 272 от 21 октомври 1913 г. на германския шарже д'афер в германското посолство в Петербург барон Хелмут фон Луциус до германското Външно министерство в Берлин 111

№ 54 Шифрована телеграма № 35 от 21 октомври 1913 г. на германския консул в Солун Валтер до германското Външно министерство в Берлин 111

№ 55 Доклад № 198 от 25 октомври 1913 г. на германския консул в Солун Валтер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 112

№ 56 Специална пратка с доклад № 177 от 26 октомври 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 113

№ 57 Шифрована телеграма № 286 от 7 ноември 1913 г. на германския шарже д'афер в германското посолство в Петербург барон Хелмут фон Луциус до германското Външно министерство в Берлин 114

№ 58 Военен доклад № 86, озаглавен „Ново въоръжаване на войската", на германския военен аташе в София майор Едуард фон Масов до германското Външно министерство в Берлин 115

№ 59 Специална пратка с шифрована телеграма № 355 от 13 ноември 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 117

№ 60 Препоръчана пратка с доклад № 338 от 25 ноември 1913 г. на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 117

№ 61 Специална пратка с доклад № А 189 от 28 ноември 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 118

№ 62 Доклад № 372 от 28 ноември 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 120

№ 63 Секретна пратка с поверителен доклад № 190, озаглавен „Финансови преговори", от 29 ноември 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 121

№ 64 Доклад № А 24044, озаглавен „Сръбско-българска граница", от 2 декември 1913 г. на германския пълномощен министър в Белград барон Юлиус Адолф фон Гризингер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 123

№ 65 Доклад № 387 от 9 декември 1913 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 123

№ 66 Извадка от стенограмата на 186 и 187 пленарно заседание на германския Райхстаг от 10 и 11 декември 1913 г., обсъждане бюджета за 1914 г., общи дебати, изказвания на депутатите Вестарп и Хаусман 124

№ 67 Доклад № 198 от 22 декември 1913 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 127

№ 68 Шифрована телеграма № 259 от 24 декември 1913 г. на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германското Външно министерство в Берлин 128

№ 69 Писмо от 6 януари 1914 г. на д-р Лудвиг Зевин в Берлин до шефа на Търговско-политическия отдел на германското Външно министерство 128

№ 70 Специална пратка с доклад № 12 от 12 януари 1914 г., Пера, на посланическия съветник в германското посолство в Константинопол Герхард фон Мутиус до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 129

№ 71 Препис на доклад от 17 януари 1914 г. на италианското Външно министерство в Рим до началника на Генералния щаб на италианската армия генерал Полио 130

№ 72 Писмо от 20 януари 1914 г. на д-р Рихард Флайшер във Висбаден до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 131

№ 73 Доклад от 24 януари 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 131

№ 74 Специална пратка със строго поверителен доклад № 32 от 31 януари 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 133

№ 75 Шифрована телеграма № 33 от 1 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт Кват до германското Външно министерство в Берлин 134

№ 76 Специална пратка с доклад № 16 от 5 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 134

№ 77 Поверителен доклад № 39 от 7 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт Кват до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 136

№ 78 Шифрована телеграма № 5 от 12 февруари 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин 136

№ 79 Специална пратка със строго поверителен доклад № 46 от 15 февруари 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 137

№ 80 Специална пратка с доклад № 81 от 2 март 1914 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 139

№ 81 Писмо № ИЯ 30/25 от 3 март 1914 г. на представителя на Съюза на германските машиностроителни фирми Фр. Фрьолих в Дюселдорф до германското Външно министерство в Берлин 140

№ 82 Специална пратка с доклад № 33 от 23 март 1914 г. на германския пълномощен министър в София Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 141

№ 83 Съобщение от 30 март 1914 г. от Берлин на в. „Дойче цайтунг“, предадено на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман на 31 март 1914 г. в Берлин 143

№ 84 Доклад от 31 март 1914 г. на директора на банка Варбург М. М. и Ко д-р Мелхиор в Хамбург, озаглавен „Отчет за моето пребиваване в София от 22 до 26 март 1914 г.“ 144

№ 85 Статия от 1 април 1914 г. „Германски пари за България“ от Е. Р., поместена във в. „Дойче тагесцайтунг“, Берлин 151

№ 86 Доклад от 1 април 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 153

№ 87 Препоръчано поверително писмо от 2 април 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алберт Цимерман в Берлин до банкера Макс М. Варбург в Хамбург 154

№ 88 Шифрована телеграма № 11 от 3 април 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 154

№ 89 Строго поверителен и спешен доклад от 3 април 1914 г. на германския държавен секретар на Имперската хазна д-р Карл Хелферик в Берлин до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 155

№ 90 Бърза шифрована телеграма № 9 от 6 април 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 156

№ 91 Доклад № 100 от 6 април 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 157

№ 92 Писмо № 94 от 7 април 1914 г. на германския посланик в Рим Ханс фон Флотов до германския райхсканцлер граф д-р Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин с приложение писмо на италианския министър на външните работи маркиз Ди Сан Джулиано в Рим до английския посланик в Рим сър Джеймс Ренел Род 157

№ 93 Шифрована телеграма № 158 от 10 април 1914 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 159

№ 94 Доклад № 39 от 13 април 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 159

№ 95 Писмо от 23 април 1914 г. на Дойче банк в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 163

№ 96 Доклад № 44 от 24 април 1914 г. на германският пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 166

№ 97 Писмо от 25 април 1914 г., Ауф дем Хюгел, [Есен], на д-р Густав Круп фон Болен до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 167

№ 98 Секретна шифрована телеграма № 194 от 4 май 1914 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 169

№ 99 Писмо от 7 май 1914 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 170

№ 100 Строго поверително писмо от 15 май 1914 г. на директорите на Дойче банк Артур фон Гвинер и д-р Карл Хелферих в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 173

№ 101 Шифрована телеграма № 15 от 15 май 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 174

№ 102 Записка от 16 май 1914 г. на германското Външно министерство в Берлин ... 175

№ 103 Писмо от 23 май 1914 г. на банкера д-р Макс М. Варбург в Хамбург до държавния подсекретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин ... 176

№ 104 Доклад № 317 от 28 май 1914 г. на германския посланик в Лондон княз Карл Макс фон Лихновски до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 177

№ 105 Писмо от 30 май 1914 г. от Берлин на директора на Дисконто-гезелшафт д-р Артур Саломонсон до държавния подсекретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин ... 178

№ 106 Доклад № 60 от 16 юни 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес, изпратен по императорски куриер, до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 180

№ 107 Писмо от 29 юни 1914 г. на директора на Дисконто-гезелшафт д-р Артур Саломонсон в Берлин до германското Външно министерство в Берлин ... 182

№ 108 Писмо от 30 юни 1914 г. на директора на Дисконто-гезелшафт д-р Артур Саломонсон в Берлин до германското Външно министерство в Берлин ... 183

№ 109 Военен доклад № 2 от 1 юли 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин ... 184

№ 110 Шифрована телеграма от 5 юли 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин ... 185

№ 111 Секретна шифрована телеграма № 23 от 6 юли 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес ... 185

№ 112 Секретна шифрована телеграма № 34 от 9 юли 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин до германския шарже д'афер в Букурещ ... 186

№ 113 Специална пратка с доклад № 74 от 12 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 186

№ 114 Военен доклад № 5 от 13 юли 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Външно министерство в Берлин ... 188

№ 115 Специална пратка с доклад № 77 от 14 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 189

№ 116 Доклад № 79 от 16 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 191

№ 117 Статия „Българският договор за заем" на в. „Берлинер тагеблат" от 16 юли 1914 г. в Берлин ... 192

№ 118 Шифрована телеграма № 346 от 16 юли 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин ... 194

№ 119 Специална пратка с доклад № 84 от 20 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 195

№ 120 Шифрована телеграма № 36 от 25 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин ... 196

№ 121 Доклад № 39 от 30 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 197

№ 122 Препис на шифрована инструкция № 40 от 30 юли 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 198

№ 123 Препис на шифрована телеграма от 31 юли 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 198

№ 124 Препис на шифрована телеграма № 43 от 1 август 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 199

№ 125 Шифрована телеграма № 43 от 2 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 199

№ 126 Препис от шифрована телеграма № 62 от 3 август 1914 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валденхаузен до германското Външно министерство в Берлин 200

№ 127 Препис на шифрована телеграма № 234 от 3 август 1914 г. на германския шарже д'афер в Атина граф фон Басевиц до германското Външно министерство в Берлин 201

№ 128 Шифрована телеграма № 163 от 4 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 201

№ 129 Шифрована телеграма от 4 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 202

№ 130 Шифрована телеграма № 429 от 4 август 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 203

№ 131 Препис на шифрована телеграма № 246 от 5 август 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт фон Кват до германското Външно министерство в Берлин 203

№ 132 Препис на телеграма № 48 от 5 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 205

№ 133 Секретна шифрована телеграма № 52 от 6 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 205

№ 134 Шифрована телеграма № 54 от 6 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 206

№ 135 Шифрована телеграма № 189 от 6 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 207

№ 136 Препис на шифрована телеграма № 188 от 6 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 208

№ 137 Препис на шифрована телеграма № 167 от 7 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 208

№ 138 Шифрована телеграма № 60 от 8 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 209

№ 139 Шифрована телеграма № 208 от 9 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 209

№ 140 Препис на шифрована телеграма № 63 от 10 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 210

№ 141 Препис на шифрована телеграма от 10 август 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Външно министерство в Берлин 211

№ 142 Чернова на много бърза шифрована телеграма № 89 от 11 август 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 211

№ 143 Секретна записка от 11 август 1914 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 212

№ 144 Препис на шифрована телеграма № 109 от 11 август 1914 г. от Синая на германския пълномощен министър в Бкурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин 213

№ 145 Препис на шифрована телеграма от 12 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 214

№ 146 Препис на шифрована телеграма № 70 от 12 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 214

№ 147 Препис на шифрована телеграма № 65 от 12 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 215

№ 148 Шифрована телеграма № 490 от 13 август 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 216

№ 149 Препис на шифрована телеграма № 74 от 14 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 217

№ 150 Препис на секретен доклад № А 96 от 14 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 218

№ 151 Шифрована телеграма № 236 от 14 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 220

№ 152 Строго секретна шифрована телеграма № 77 от 14 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 220

№ 153 Шифрована телеграма № 505 от 15 август 1914 г., Терапия, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 221

№ 154 Секретна шифрована телеграма № 81 от 16 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 224

№ 155 Шифрована телеграма № 83 от 18 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 224

№ 156 Строго секретна записка от 22 август 1914 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 225

№ 157 Секретна информация на австро-унгарското посолство в Берлин от 24 август 1914 г. до германското Външно министерство в Берлин 226

№ 158 Шифрована телеграма № 304 от 25 август 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 227

№ 159 Шифрована телеграма № 51 от 27 август 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от Кобленц до германското Външно министерство в Берлин 228

№ 160 Шифрована телеграма № 105 от 28 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 229

№ 161 Препис на тайно писмо от 28 август 1914 г. на подсекретаря на германското Външно министерство д-р Алберт Цимерман в Берлин до германския военен министър генерал Ерих фон Фалкенхайн в Берлин 229

№ 162 Секретна шифрована телеграма № 205 от 29 август 1914 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин 231

№ 163 Препис на шифрована телеграма № 113 от 31 август 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 232

№ 164 Препис от шифрована телеграма № 341 от 2 септември 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 232

№ 165 Шифрована телеграма № 122 от 2 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 233

№ 166 Шифрована телеграма № 177 от 2 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 234

№ 167 Шифрована телеграма № 256 от 6 септември 1914 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ граф Юлиус фон Валдхаузен до германското Външно министерство в Берлин 234

№ 168 Шифрована телеграма № 104 от 7 септември 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от Люксембург до германското Външно министерство в Берлин 235

№ 169 Препис на шифрована телеграма от 21 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 236

№ 170 Препис на шифрована телеграма № 161 от 26 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 237

№ 171 Препис на шифрована телеграма № 164 от 28 септември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в София 237

№ 172 Шифрована телеграма № 176 от 2 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 238

№ 173 Шифрована телеграма № 188 от 8 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 238

№ 174 Шифрована телеграма № 191 от 8 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 239

№ 175 Писмо от 1/14 октомври 1914 г. на българския финансов министър Димитър Тончев в София до държавния подсекретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин 239

№ 176 Препис на доклад от 16 октомври 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих фон Чиршки унд Бьогендорф до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 241

№ 177 Таен военен доклад № 21 „Разговор на румънския шарже д’афер Гуранеско с военния министър Фичев“ от 17 октомври 1914 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин 242

№ 178 Доклад от 21 октомври 1914 г., озаглавен „Доклад относно пребиваването в Берлин на делегация от български депутати и публицисти (Г. Палашев, Сп. Икономов, д-р Д. Сисаревски, д-р Т. Янков и проф. А. Щраус) през октомври 1914“ на българския генерален консул в Берлин Й. Манделбаум до шефа на отдел „Ориент“ във германското Външно министерство в Берлин д-р фон Розенберг 244

№ 179 Доклад № 123 „Порядките в Македония“ от 22 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес, изпратени по кралски куриер, до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 245

№ 180 Шифрована телеграма № 217 от 27 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 246

№ 181 Шифрована телеграма № 220 от 30 октомври 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 247

№ 182 Шифрована телеграма № 226 от 1 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 247

№ 183 Шифрована телеграма № 553 от 7 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше-Хаденхаузен до германското Външно министерство в Берлин 248

№ 184 Шифрована телеграма № 236 от 7 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 249

№ 185 Шифрована телеграма № 237 от 7 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 250

№ 186 Препис на шифрована телеграма № 243 от 12 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 250

№ 187 Шифрована телеграма № 604 от 14 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше-Хаденхаузен до германското Външно министерство в Берлин 251

№ 188 Шифрована телеграма № 253 от 18 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 252

№ 189 Шифрована телеграма № 398 от 22 ноември 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин 252

№ 190 Шифрована телеграма № 399 от 22 ноември 1914 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов от германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин 253

№ 191 Шифрована телеграма № 262 от 23 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 254

№ 192 Шифрована телеграма № 264 от 24 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 254

№ 193 Шифрована телеграма № 266 от 25 ноември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 255

№ 194 Шифрована телеграма № 760 от 7 декември 1914 г. на германския пълномощен министър в Атина граф Алберт фон Кват до германското Външно министерство в Берлин 256

№ 195 Препис от доклад № 110 със заглавие „Идентични ноти на Тройния съюз относно българския неутралитет спрямо Гърция“ от 10 декември 1914 г. на кореспондента на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихард фон Мах до редакцията на вестника 256

№ 196 Доклад № 166 от 14 декември 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до райхсканцлера граф д-р Теобалд фон Бетман-Холвег, изпратен до германското Външно министерство в Берлин чрез кралски куриер на 15 декември 1914 г. 258

№ 197 Шифрована телеграма № 1615 от 14 декември 1914 г. на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 259

№ 198 Препис от доклад от 15 декември 1914 г. на генерал–фелдмаршал барон Колмар фон дер Голц в Константинопол до държавния подсекретар д–р Алфред Цимерман в германското Външно министерство в Берлин 260

№ 199 Препис от поверителен доклад № 133 с три раздела: „Военни припаси за България и Турция“, „Заем“, „Предложенията на Тройния съюз“ от 17 декември 1914 г. на кореспондента на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихард фон Мах до редакцията на вестника 261

№ 200 Шифрована телеграма № 1222 от 20 декември 1914 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 263

№ 201 Препис от доклад № 334, озаглавен: „Сърбия, България и Румъния“, от 25 декември 1914 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше–Хаденхаузен до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин 263

№ 202 Секретен доклад от 1 януари 1915 г. със заглавие: „Положението на балканските държави на 1 януари 1915 г.“ на началника на Информационния отдел на германския Генерален щаб в германската Върховна главна квартира в замъка Плес 264

№ 203 Шифрована телеграма № 12 от 5 януари 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 268

№ 204 Препис от строго секретен доклад от 5 януари 1915 г., Берлин, на германския разузнавач в София Лудвиг Розелиус до германското Външно министерство в Берлин, препратен на Адмиралтейския щаб на марината в Берлин 268
№ 205 Писмо от 7 януари 1915 г. на директора на Нордройчес ланд–унд ипотекенфинанцирунгсбанк в Берлин Артур Калески до тайния легационен съветник Едлер фон Щокхамер в германското Външно министерство в Берлин 270
№ 206 Препис от военен доклад № 51 „Влизането на България във войната“ от 7 януари 1915 г. на военния аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин 271
№ 207 Препис от военен доклад № 53 „Сведения за българската флота“ от 15 януари 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин 272
№ 208 Препис от доклад № 60 „Англия и България“ от 25 януари 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до Външно министерство в Берлин 274
№ 209 Шифрована телеграма № 410 от 5 февруари 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 275
№ 210 Препис от военен доклад № 65 „Укрепленията при Варна“ от 7 февруари 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Военно министерство в Берлин 276
№ 211 Спешна директива от 11 март 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до началника на германския Генерален щаб генерал Ерих фон Фалкенхайн в германската Върховна главна квартира в Плес 276
№ 212 Поверителна директива от 12 март 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Алфред Цимерман до германския кореспондент на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихард фон Мах 277
№ 213 Шифрована телеграма № 101 от 17 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 279
№ 214 Препис от шифрована телеграма № 102 от 18 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 280
№ 215 Шифрована телеграма № 110 от 21 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 281
№ 216 Шифрована телеграма № 114 от 22 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин1 281
№ 217 Шифрована телеграма № 223 от 28 март 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 282
№ 218 Препис от шифрована директива № 245 от 28 март 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германската легация в София 283
№ 219 Шифрована телеграма № 229 от 29 март 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 284

№ 220 Препис от спешна шифрована директива № 256 от 30 март 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германската легация в София 284

№ 221 Шифрована телеграма № 136 от 20 март 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 285

№ 222 Препис от шифрована директива № 248 от 1 април 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д–р Готлиб Ягов до генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 286

№ 223 Шифрована телеграма № 245 от 2 април 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 286

№ 224 Шифрована телеграма № 156 от 8 април 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 287

№ 225 Шифрована телеграма № 160 от 9 април 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 288

№ 226 Доклад от 11 април 1915 г. на полковник фон Лайпциг до германското Външно министерство в Берлин, изпратен на 13 април от Пера 289

№ 227 Шифрована телеграма № 51 от 19 април 1915 г. на германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег, пребиваващ в германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин 291

№ 228 Шифрована телеграма № 178 от 21 април 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 292

№ 229 Информация от 22 април 1915 г. за публикация в английската преса относно България от Външно министерство в Берлин до германската легация в София 292

№ 230 Шифрована телеграма № 187 от 2 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 293

№ 231 Шифрована телеграма № 678 от 2 май 1915 г. на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше–Хаденхаузен до германското Външно министерство в Берлин 294

№ 232 Таен доклад № 69 от 9 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин, с две приложения, изпратени чрез кралски куриер 295

№ 233 Шифрована телеграма № 42 от 13 май 1915 г. на генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 299

№ 234 Чернова на спешна директива № 320 от 14 май 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Готлиб фон Ягов до германското посолство във Виена 300

№ 235 Препис на шифрована директива № 489 от 17 май 1915 г. на германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин до генерал–адютанта, съветник в свитата на германския император и представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер 301

№ 236 Чернова на спешна секретна шифрована директива № 388 от 18 май 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София 302

№ 237 Секретна шифрована телеграма № 208 от 18 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 304

№ 238 Шифрована телеграма № 762 от 19 май 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 304

№ 239 Секретна шифрована телеграма № 399 на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София 305

№ 240 Шифрована телеграма № 214 от 20 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 305

№ 241 Таен доклад № 76 от 23 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес с две приложения, изпратен чрез кралски куриер на 24 май 1915 г. до райхсканцлера граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 306

№ 242 Шифрована телеграма от 23 май 1915 г. на началника на германския Генерален щаб в германската Върховна главна квартира в Плес генерал Ерих фон Фалкенхайн до германското Външно министерство в Берлин 310

№ 243 Шифрована телеграма № 786 от 24 май 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов 311

№ 244 Тайна шифрована директива от 24 май 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 311

№ 245 Шифрована телеграма от 26 май 1915 г. от германската Върховна главна квартира в Плес до германското Външно министерство в Берлин 312

№ 246 Препис от поверителен доклад № 171 със заглавие „Българските желания“ от 26 май 1915 г. на кореспондента на „Кьолнише цайтунг“ в София Рихарт фон Мах до редакцията 313

№ 247 Шифрована телеграма № 228 от 26 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 315

№ 248 Препис от шифрована телеграма от 28 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 316

№ 249 Препис от телеграма от 29 май 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 316

№ 250 Препис от доклад със заглавие „Политическото положение в България“ от 30 май 1915 г., Берлин, на германския разузнавач в София Лудвиг Розелиус до германското Външно министерство в Берлин 317

№ 251 Много бърза шифрована директива № 402 от 1 юни 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 322

№ 252 Шифрована телеграма № 255 от 1 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 323

№ 253 Спешна секретна шифрована директива № 443 от 2 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Алфред Цимерман до германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес 325

№ 254 Шифрована телеграма № 810 от 2 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леохарти фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 325

№ 255 Препис от шифрована телеграма № 346 от 2 юни 1915 г., Пера, от германското военноморско аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб на марината в Берлин 325

№ 256 Шифрована телеграма № 1292 от 3 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 326

№ 257 Шифрована телеграма № 276 от 3 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 327

№ 258 Шифрована телеграма № 280 от 3 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 328

№ 259 Доклад № 281 от 4 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до райхсканцлера граф Теобалд фон Бетман–Холвег в Берлин с приложен мемоар на Българския национален комитет до представителите на Великите сили, изпратен чрез кралски куриер 328

№ 260 Шифрована телеграма № 822 от 4 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 340

№ 261 Шифрована телеграма № 285 от 5 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 341

№ 262 Шифрована телеграма № 352 от 19 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 343

№ 263 Доклад № 99 от 13 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в Копенхаген Рантцау до германското Външно министерство в Берлин 344

№ 264 Шифрована телеграма № 839 от 14 юни 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 345

№ 265 Шифрована телеграма № 1380 от 15 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 346

№ 266 Шифрована телеграма № 307 от 16 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 347

№ 267 Строго поверителна шифрована телеграма № 308 от 17 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 348

№ 268 Шифрована телеграма № 311 от 17 юни 1915 г. на германския пълномощен министър в София д–р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 349

№ 269 Чернова на шифрована директива № 1211 от 23 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д–р Алфред Цимерман до германското посолство в Константинопол, Пера 350

№ 270 Шифрована телеграма № 236 от 24 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Плес 351
№ 271 Шифрована телеграма № 163 от 24 юни 1915 г., замъка Плес, на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германското Външно министерство в Берлин 351
№ 272 Шифрована телеграма № 1478 от 26 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 352
№ 273 Шифрована телеграма № 326 от 26 юни 1915 г. на германския шарже д’афер в София Хьош до германското Външно министерство в Берлин 353
№ 274 Чернова на шифрована директива № 769 от 27 юни 1915 г. на държавния подсекретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Алфред Цимерман до генерал адютант, съветник в императорската свита, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес 354
№ 275 Шифрована телеграма № 331 от 29 юни 1915 г. на германския шарже д’ афер в София Хьош до германското Външно министерство в Берлин 355
№ 276 Шифрована телеграма № 1499 от 30 юни 1915 г., Пера, на германския посланик в Константинопол барон Ханс фон Вангенхайм до германското Външно министерство в Берлин 355
№ 277 Препис на тайна шифрована директива от 1 юли 1915 г., Берлин, на държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София 357
№ 278 Шифрована телеграма № 185 от 2 юли 1915 г. от Позен на генерал-адютант, съветник в императорската свита, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 358
№ 279 Шифрована телеграма № 349 от 5 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 358
№ 280 Шифрована телеграма № 354 от 6 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 359
№ 281 Доклад от 24 юни/7 юли 1915 г. на директора на Кредитна банка в София Щанге до Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин 360
№ 282 Шифрована телеграма № 359 от 10 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 361
№ 283 Шифрована телеграма № 211 от 15 юли 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 362
№ 284 Шифрована телеграма № 214 от 16 юли 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес до германското Външно министерство в Берлин 363
№ 285 Препис от военен доклад № 100 „Българско-турските преговори“ от 16 юли 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон фон дер Голц до германското Външно министерство в Берлин 363
№ 286 Шифрована телеграма № 377 от 18 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 365

№ 287 Паметна бележка № 336 пол[итически] от 22 юли 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин със заглавие „Българският заем“, предадена на германското Външно министерство в Берлин 366

№ 288 Шифрована телеграма № 391 от 25 юли 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 367

№ 289 Писмо № 4670 от 27 юли 1915 г., замъка Плес, на началника на германския Генерален щаб генерал Ерих фон Фалкенхайн от германската Върховна главна квартира в Плес до началника на австро-унгарския Генерален щаб главнокомандващ австро-унгарската армия генерал Франц фон Конрад Хьотцендорф в Тешен 367

№ 290 Много бърза шифрована директива № 679 от 28 юли 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германската легация в София 368

№ 291 Договор между българското правителство и Дисконто-Гезелшафт от 31 юли 1915 г., Берлин, подписан саморъчно от д-р Т. Стоянов, д-р А. Саломонсон и Ф. Урбих 370

№ 292 Проект на договор между Германия, Австро-Унгария и Турция, от една страна, и България от друга, съставен в София не по-късно от 31 юли 1915 г. 373

№ 293 Шифрована телеграма № 404 от 1 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 376

№ 294 Шифрована телеграма № 252 от 2 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 376

№ 295 Шифрована директива от 2 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 378

№ 296 Шифрована телеграма № 260 от 3 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 379

№ 297 Чернова на шифрована директива № 962 от 4 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на Външното министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 380

№ 298 Шифрована телеграма № 266 от 4 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес до германското Външно министерство в Берлин 381

№ 299 Препис на проект за Военна конвенция между България, Германия и Австро-Унгария от 5 август 1915 г. на началника на германския Генерален щаб генерал Ерих фон Фалкенхайн в германската Върховна главна квартира, Плес, изпратен до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 381

№ 300 Шифрована телеграма № 913 от 5 август 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 384

№ 301 Шифрована телеграма № 1045 от 6 август 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин 385

№ 302 Писмо № 489 от 7 август 1915 г. на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до Цар Фердинанд в София 385

№ 303 Шифрована директива № 957 от 8 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на Външното министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 387

№ 304 Договор от 9 август 1915 г., Берлин, между германския райхсканцлер, респ. германското Външно министерство и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт относно 5 % български заем в злато от 1914 г., подписан саморъчно от д-р Алфред Цимерман, д-р А. Саломонсон и Ф. Урбих 388

№ 305 Шифрована директива № 999 от 9 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на Външното министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 391

№ 306 Чернова на тайна шифрована директива № 714 от10 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 392

№ 307 Шифрована телеграма № 1806 от 15 август 1915 г. на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до германското Външно министерство в Берлин 394

№ 308 Секретна шифрована телеграма № 446 от 16 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 395

№ 309 Писмо от 5/18 август 1915 г. на информатора на германското Външно министерство в София Л. Енгелхард до началника на отдел Ориент в германското Външно министерство в Берлин д-р фон Розенберг със саморъчен подпис на автора 396

№ 310 Шифрована телеграма № 455 от 20 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 397

№ 311 Шифрована телеграма № 122 от 21 август 1915 г., Синая, на германския пълномощен министър в Букурещ барон фон дем Бусше-Хагенхаузен до германското Външно министерство в Берлин 398

№ 312 Шифрована телеграма № 1855 от 21 август 1915 г. на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до германското Външно министерство в Берлин 398

№ 313 Шифрована телеграма № 324 от 22 август 1915 г. на генерал-адютант, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 399

№ 314 Шифрована телеграма от 22 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов с приложен текста на българския проектодоговор за приятелство и сътрудничество между Германия и България 400

№ 315 Чернова на инструкция № 1079 от 22 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 404

№ 316 Препис на секретна шифрована телеграма № 761 от 22 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес 404

№ 317 Телеграма № A.S. 4402 от 22 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до херцог Йохан Албрехт фон Мекленбург, личен пратеник на германския кайзер Вилхелм II при българския цар Фердинанд 406

№ 318 Бърза строго секретна шифрована телеграма № 946 от 23 август 1915 г. от Пера на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин с приложен текст на Договора за съюз и приятелство между Турция и България 407

№ 319 Много бърза инструкция № A.S. 4401, изпратена по Хюз-апарата, 23 август 1915 г., на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 409

№ 320 Поверителна промемория № A.S. 4424 от 23 август 1915 г., съставена от държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 411

№ 321 Шифрована телеграма № 336 от 24 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира фон Тройтлер в Плес до германското Външно министерство в Берлин 413

№ 322 Шифрована телеграма № 334 от 24 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство във Върховната главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин с приложен текста на Договор за приятелство и съюз между Германия и България 413

№ 323 Шифрована телеграма № 937 от 24 август 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин 415

№ 324 Шифрована телеграма № 341 от 25 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 416

№ 325 Препис на шифрована инструкция № 1106 от 25 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира фон Тройтлер в Плес 417

№ 326 Шифрована телеграма № 1900 от 26 август 1915 г. от Пера на германския посланик в Константинопол княз Хоенлое-Лангенбург до германското Външно министерство в Берлин 417

№ 327 Строго секретна бележка-нота № 385/пол[итически] от 27 август 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 418

№ 328 Отговор-нота от 27 август 1915 г. на германското Външно министерство в Берлин до австро-унгарското посолство в Берлин 419

№ 329 Шифрована телеграма № 477 от 28 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 420

№ 330 Препис на шифрована инструкция № 1623 от 29 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския посланик княз Хоенлое-Лангенбург в Константинопол 421

№ 331 Спешна шифрована телеграма № 479 от 29 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 421

№ 332 Препис на шифрована инструкция № 791 от 30 август 1915 г. на държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин д-р Готлиб фон Ягов до германския пълномощен министър д-р Георг фон Михаелес в София 422

№ 333 Спешна шифрована телеграма № 480 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 423

№ 334 Шифрована телеграма № 482 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до държавния секретар на германското Външно министерство Готлиб фон Ягов в Берлин 424

№ 335 Шифрована телеграма № 360 от 31 август 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 425

№ 336 Шифрована телеграма № 481 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 425

№ 337 Шифрована телеграма № 483 от 31 август 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 427

№ 338 Препис на шифрована телеграма № 1170 от 1 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин 428

№ 339 Чернова на поверителна шифрована телеграма № 202 от 1 септември 1915 г. на германската легация в София до заместник-държавния секретар на германското Външно министерство д-р Алфред Цимерман в Берлин 429

№ 340 Много спешна нота № 390/пол[итически] от 1 септември 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 430

№ 341 Шифрована телеграма № 486 от 1 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин с приложен текста на Проектодоговора за приятелство и съюз между Австро-Унгария и България 431

№ 342 Шифрована телеграма № 948 от 2 септември 1915 г. на германския шарже д'афер във Виена принц цу Щолберг-Вернигероде до германското Външно министерство в Берлин 434

№ 343 Строго секретна шифрована телеграма № 1048 от 2 септември 1915 г., Пера, на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 434

№ 344 Спешна шифрована телеграма № 493 от 3 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 435

№ 345 Шифрована телеграма № 495 от 3 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин с приложен текст на Конвенцията между България и Турция за определяне границата между двете държави 437

№ 346 Строго секретна шифрована телеграма № 1070 от 4 септември 1915 г. на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 440

№ 347 Шифрована телеграма № 538 от 15 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин с приложени преписи на ратифицираните окончателни текстове на Договора за приятелство и съюз и Тайната спогодба между Германия и България и Военната конвенция между Германия, Австро-Унгария и България 441

№ 348 Шифрована телеграма № 380 от 8 септември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 446

№ 349 Шифрована телеграма № 510 от 8 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 447

№ 350 Секретен доклад № А 121 от 10 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин, изпратен по императорски куриер 447

№ 351 Шифрована телеграма № 534 от 15 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 450

№ 352 Шифрована телеграма № 535 от 15 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 450

№ 353 Тайно писмо № II 11769 от 15 септември 1915 г. на държавния секретар на германската Имперска хазна в Берлин д-р Карл Хелферих до държавния секретар на германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 451

№ 354 Шифрована телеграма № 538 от 16 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 452

№ 355 Шифрована телеграма № 545 от 18 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 452

№ 356 Препис на строго секретна шифрована телеграма № G 6615 от 18 септември 1915 г. на шефа на германската Средиземноморска дивизия в Константинопол капитан-лейтенант Бирман до германския военноморски аташе фон Арним в София 453

№ 357 Шифрована телеграма № 543 от 18 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 453

№ 358 Шифрована телеграма № 993 от 18 септември 1915 г. на германския посланик във Виена Хайнрих Леонхарт фон Чиршки унд Бьогендорф до германското Външно министерство в Берлин ... 454

№ 359 Строго секретна шифрована телеграма от 21 септември 1915 г. на германското Тилово командване в Константинопол до германския Адмиралтейски щаб в Берлин ... 455

№ 360 Писмо с обратна поща от 21 септември 1915 г. на германския депутат в Райхстага в Берлин д-р Матиас Ерцбергер до Имперската комисия по обезщетенията в Берлин ... 456

№ 361 Шифрована телеграма от 21 септември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин ... 456

№ 362 Шифрована телеграма № 556 от 23 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин ... 457

№ 363 Секретно писмо от 23 септември 1915 г. на служителя в Имперската комисия по обезщетенията в Берлин Адлер до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин ... 457

№ 364 Писмо от 24 септемри 1915 г. на германското Външно министерство в Берлин до Имперската комисия по обезщетенията в Берлин ... 458

№ 365 Шифрована телеграма № 561 от 25 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин ... 459

№ 366 Шифрована телеграма № 562 от 25 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин ... 459

№ 367 Шифрована телеграма № 1261 от 26 септември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин ... 460

№ 368 Писмо от 26 септември 1915 г. на държавния секретар на германската Имперска хазна в Берлин д-р Карл Хелферих до държавния секретар на германското Външно министерство в Берлин Готлиб фон Ягов ... 460

№ 369 Строго секретна шифрована телеграма № 1252 от 27 септември 1915 г. от Пера на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до германския Адмиралтейски щаб в Берлин ... 461

№ 370 Препис на доклад № 1 от 28 септември 1915 г. от Караагач на подполковник Тийери, член на българско-турската гранична комисия от страна на Германия, до германското посолство в Константинопол ... 462

№ 371 Писмо от 29 септември 1915 г. от Западния франт на началника на Генералния щаб на действащата германска армия генерал Ерих фон Фалкенхайн до началника на австро-унгарския Генерален щаб генерал-полковник Франц фон Конрад фон Хьотцендорф ... 463

№ 372 Препис на шифрована телеграма № 590 от 4 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин ... 464

№ 373 Препис на шифрована телеграма № 1288 от 4 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин ... 464

№ 374 Много бърза секретна шифрована телеграма № 592 от 5 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин ... 465

№ 375 Строго поверително писмо от 6 октомври 1915 г., Берлин, на държавния секретар на Имперското колониално министерство в Берлин Вилхелм Золф до началника на отдел Ориент в германското Външно министерство в Берлин д-р А. фон Розенберг с приложен апел на Германската помощна комисия за Червения кръст в България 465

№ 376 Шифрована телеграма № 595 от 6 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 467

№ 377 Шифрована телеграма № 599 от 8 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 468

№ 378 Шифрована телеграма № 601 от 8 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 468

№ 379 Препис на доклад № 2 от 8 октомври 1915 г. от Караагач на подполковник Тийери, член на Българско-турската гранична комисия от страна на Германия, до германското посолство в Константинопол 469

№ 380 Писмо № II BKT 1780/135090 от 9 октомври 1915 г. на фирма „Мец Баща и Синове“ от Фрайбург в Брайзгау до германското Външно министерство в Берлин 471

№ 381 Шифрована телеграма № 621 от 14 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 473

№ 382 Препис на доклад № 438 от 14 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в Хага Рихард фон Кюлман до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 474

№ 383 Шифрована телеграма № 484 от 15 октомври 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 475

№ 384 Препис на шифрована телеграма от 16 октомври 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 475

№ 385 Препис на доклад № В 17807 от 16 октомври 1915 г. на германския шарже д'афер в Берн Айнзийдел до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 476

№ 386 Препис на секретен доклад № 21, озаглавен „Разговор на румънския шарже д'афер Гуранеску с военния министър Фичев“, от 17 октомври 1915 г. на германския военен аташе в София майор барон Едуард фон Масов до германското Външно министерство в Берлин 476

№ 387 Препис на инструкция от 20 октомври 1915 г. на Главнокомандващия 11-а армия генерал Макс фон Галвиц от Армейската главна квартира до германското Външно министерство в Берлин 478

№ 388 Вербална нота № 436/пол[итически] от 20 октомври 1915 г. на австро-унгарското посолство в Берлин до германското Външно министерство в Берлин 478

№ 389 Препис на писмо „строго секретно“1 от 21 октомври 1915 г., Варна, на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския кореспондент на Юнайтид-Прес ъф Америка Карл В. Акерман в Берлин 479

№ 390 Писмо от 22 октомври 1915 г. из дневника на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския кореспондент на Юнайтид-прес ъф Америка Карл В. Акерман в Берлин 483

№ 391 Препис на шифрована телеграма от 25 октомври 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол 484

№ 392 Препис на шифрована телеграма № 26 октомври от 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 484

№ 393 Препис на доклад от 28 октомври от 1915 г. на германския консул във Варна Франо до германския пълномощен министър д-р Георг фон Михаелес в София 485

№ 394 Бърза шифрована телеграма № 509 от 28 октомври 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 486

№ 395 Препис на уведомително писмо № 794 от 30 октомври 1915 г. на държавния секретар на германската Имперска хазна в Берлин д-р Карл Хелферих до държавния секретар в германското Външно министерство д-р Готлиб фон Ягов в Берлин 487

№ 396 Шифрована телеграма № 538 от 1 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 488

№ 397 Шифрована телеграма № 545 от 3 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 488

№ 398 Шифрован доклад № 2 от 3 ноември от 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин 489

№ 399 Препис на шифрована телеграма от 3 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол 492

№ 400 Препис на доклад б.д. на офицера за свръзка на германската марина във Варна капитан-лейтенант Рудолф Фирле до шефа на Средиземноморската дивизия капитан-лейтенант Бирман в Константинопол 493

№ 401 Препис на доклад 10 ноември 1915 г. на германския консул в Констанца инженер Херман Шмит до тайния търговски съветник фон Кристлийб в Регенсбург 498

№ 402 Шифрована телеграма № 719 от 10 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 500

№ 403 Препис на шифрована телеграма от 11 ноември 1915 г., изпратена на 18 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 501

№ 404 Секретен доклад № 25 от 11 ноември от 1915 г., озаглавен „Доклад за Лом-паланка, както и транспортните условия в Русчук, Систов и Лом-паланка“, на германския военноморски аташе в София фон Арним до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин 501

№ 405 Доклад № В 447 от 14 ноември 1915 г., озаглавен „Войсково съсредоточаване в Бесарабия и концентриране на кораби в руската част на Долни Дунав“, на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 504

№ 406 Препис на таен доклад № 35, озаглавен „Флотски строителен план за българската марина“, от 14 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин 510

№ 407 Препис на телеграма № 47 от 17 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 511

№ 408 Препис на шифрована телеграма № 48 от 18 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол 512

№ 409 Спешен доклад № 42, озаглавен „Доклад за възможността за бързо дебаркиране на големи военни части във Варна, Бургас и Дедеагач,“ от 18 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до държавния секретар на германското имперско Министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин 513

№ 410 Шифрована телеграма № 601 от 19 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 516

№ 411 Препис на шифрована телеграма № 41 от 19 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин 517

№ 412 Секретна шифрована телеграма № 603 от 19 ноември 1915 г. на генерал-адютанта, съветник в свитата на германския император, представител на германското Външно министерство в германската Върховна главна квартира в Плес фон Тройтлер до германското Външно министерство в Берлин 518

№ 413 Препис на доклад № В 48 от 20 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 519

№ 414 Споразумение от 20 ноември 1915 г. между германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин и Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин 521

№ 415 Препис на писмо № I 15358 от 21 ноември 1915 г. на германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег и държавния секретар на германската Имперска хазна д-р Карл Хелферих в Берлин до пруския военен министър генерал фон Хееринг в Берлин 523

№ 416 Записка № A.S. 5796 от 22 ноември 1915 г. на германското Външно министерство в Берлин с приложен текста на аванс по заемен договор 200 млн. фр. между Германия и Австро-Унгария, от една страна, и България – от друга страна, подписан на 20 ноември 1915 г. в Берлин 524

№ 417 Препис на шифрована телеграма № 756 от 24 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 526

№ 418 Писмо № 697 и специална пратка по кралски куриер от 25 ноември 1915 г., Пера, на германския шарже д'афер в Константинопол граф Паул фон Метерних до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин с приложен заключителния доклад от 18 ноември 1915 г., Константинопол, на членовете на Турско-българската гранична комисия подполковник Тийери, майор Хубка и капитан фон Вирзен 527

№ 419 Доклад № В 550 от 25 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до шефа на Адмиралтейския щаб в Берлин фелдмаршал адмирал Хениг фон Холцендорф 530

№ 420 Препис на спешна, строго секретна шифрована телеграма от 26 ноември 1915 г. от Пера на германския военноморски аташе в Константинопол капитан Хюман до Адмиралтейския щаб в Берлин 534

№ 421 Препис на спешна, строго секретна шифрована телеграма № 1478 от 27 ноември 1915 г. на германския пълномощен министър в Атина граф фон Мирбах-Харф до германското Външно министерство в Берлин 535

№ 422 Препис на шифрована телеграма № 64 от 29 ноември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол 536

№ 423 Препис на шифрована телеграма № 52 от 3 декември 1915 г. на германския военен аташе в Атина фон Фалкенхаузен до германското Тилово командване в Константинопол 537

№ 424 Шифрована телеграма № В 72 от 4 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Специално командване на германското Министерство н а имперската марина в Константинопол 537

№ 425 Препис на шифрована телеграма № 770 от 4 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 538

№ 426 Препис на шифрована телеграма № 69 от 7 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германското Тилово командване в Константинопол 539

№ 427 репис на строго секретна шифрована телеграма № 569 от 8 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в София фон Арним до германския Адмиралтейски щаб в Берлин 540

№ 428 Писмо от 13 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в Хага до германския кореспондент на Юнайтид-Прес ъф Америка Карл В. Акерман в Берлин 541

№ 429 Шифрована телеграма № 786 от 15 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 543

№ 430 Доклад № 735, озаглавен „Състояние на въпроса за договора за износ и неговото развитие“, от 17 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин 543

№ 431 Препис на шифрована телеграма № Т 4710/В 205 от 20 декември 1915 г. на германския консул в София граф Подевилс до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 549

№ 432 Шифрована телеграма № 3027 от 23 декември 1915 г. от Пера на германския шарже д'афер в Константинопол граф Паул фон Метерних до германското Външно министерство в Берлин 550

№ 433 Шифрована телеграма № 797 от 24 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 550

№ 434 Писмо № 11 Z от 31 декември 1915 г. относно „75 000 000 франка – български съкровищни бонове“ на шеф-кабинета на Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин до германското Външно министерство в Берлин с приложение данните за чистата печалба на Райха 551

ПОКАЗАЛЕЦ НА ЛИЧНИТЕ ИМЕНА 553

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ 568

№ 430 Доклад № 735, озаглавен „Състояние на въпроса за договора за износ и неговото развитие“, от 17 декември 1915 г. на германския военноморски аташе в Букурещ Паул фон Мюлер до държавния секретар на германското Имперско министерство на марината адмирал Алфред фон Тирпиц в Берлин 543

№ 431 Препис на шифрована телеграма № Т 4710/В 205 от 20 декември 1915 г. на германския консул в София граф Подевилс до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин 549

№ 432 Шифрована телеграма № 3027 от 23 декември 1915 г. от Пера на германския шарже д'афер в Константинопол граф Паул фон Метерних до германското Външно министерство в Берлин 550

№ 433 Шифрована телеграма № 797 от 24 декември 1915 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес до германското Външно министерство в Берлин 550

№ 434 Писмо № 11 Z от 31 декември 1915 г. относно „75 000 000 франка – български съкровищни бонове“ на шеф-кабинета на Дирекцията на Дисконто-Гезелшафт в Берлин до германското Външно министерство в Берлин с приложение данните за чистата печалба на Райха 551

ПОКАЗАЛЕЦ НА ЛИЧНИТЕ ИМЕНА 553

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ 568

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

**БЪЛГАРИЯ
В ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА
Германски
дипломатически документи**

*Сборник документи
Том I*

1913-1915 г.

Първо издание

Научен редактор: **Цв. Тодорова**
Съставители и превод: **Цв. Тодорова, Р. Стоянова, Ан. Римпова,
Евд. Петрова, С. Жечева**
Предпечатна подготовка: **„МТ-студио“**

Формат **1/16** от **70/100**
Печатни коли 38

Печат: **ПК „Димитър Благоев“** ООД

Въз основа на днешните разговори си позволявам да приема, че от страна на Външно министерство не съществуват възражения срещу сключването на български заем, базиращ се върху гореописаните положения.

ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 277, л. 842–847.
Bonn, PAAA, Bulgarien 7 Bd. 29.

---

[1] Изпратен е отговор до Саломонсон на 2 юни 1914 г.

[2] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 269, л. 796–798.

[3] Ягов.

[4] Вж. док. 94 и 101.

[5] Абзацът е отбелязан отстрани с черта.

[6] Въпросът за решението на конференцията повдига Дойче банк. Вж. док. 95.

[7] За условията и претенциите на Румъния вж. док. 94, бел. 5.

[8] Вж. ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 278, л. 848–871.

[9] За протеста на германските цигарени фабрики вж. записка на Външно министерство от 30 май 1914 г., ИИ БАН, кол. 6, оп. 63, ае 273, л. 814–830.

№ 106

Доклад № 60 от 16 юни 1914 г. на германския пълномощен министър в София д-р Георг фон Михаелес, изпратен по императорски куриер, до германския райхсканцлер граф Теобалд фон Бетман-Холвег в Берлин[1]

В деня след завръщането си от Берлин финансовият министър г-н Тончев ме посети и ми разказа за хода на преговорите по българския заем. Той беше много доволен от добрия прием, който е намерил от страна на Ваше Превъзходителство и на Външно министерство, говори с благодарност за симпатията и интереса, с който са били посрещнати желанията му и изтъкна колко много дължи на намесата на императорското правителство пред дирекцията на Дисконто-гезелшафт, като същевременно изрази съмнение, че въз основа на инструкциите си от София е бил принуден отново да оттегли съгласието относно тютюневия монопол и така да доведе до прекъсване на преговорите. Но опозицията срещу всякакво ограничение на търговията със тютюна междувременно така била нараснала в България и то тъкмо в новоприсъединените области, в които правителството естествено трябва много да се съобразява с настроението на народа, че вероятно в Народното събрание не би могъл да се прокара тютюнев монопол дори и под по-меката форма на складово дружество[2]. Така не останало нищо друго, освен да се търси друга база за преговорите за заем и тъй като бил пропуснат удобният момент за емисия, на първо време да се предвиди един аванс, а самият заем да се отложи за началото на следващата година. Г-н Тончев ми обясни, че правителството е готово сега, както и преди, да декларира, че